

Dilou-nelma
Tobisifeleenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon-nelma Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
ff6cee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d

Contents

Matie sebe	1
Marke sebe	55
Like sebe	87
Nsāa sebe	141
Yesu pɔpuɔɔbiemba maacemma	179
Ɔɔmɔtaamba sebe	228
Korɛntitaamba sebedielɔno	251
Korɛntitaamba sebehɔalɔno	273
Galasitaamba sebe	287
Efesitaamba sebe	295
Filiputaamba sebe	302
Kolɔsitaamba sebe	308
Tesaloniketaamba sebedielɔno	313
Tesaloniketaamba sebehɔalɔno	318
Timote sebedielɔno	321
Timote sebehɔalɔno	328
Tite sebe	333
Filemɔ sebe	336
Ebire ba sebe	338
Sake sebe	356
Pier sebedielɔno	362
Pier sebehɔalɔno	369
Nsāa sebedielɔno	373
Nsāa sebehɔalɔno	379
Nsāa sebesielɔno	380
Yuda sebe	381
Ampigāama	383

Matien nyεgān Yesu maama man Nelmuoamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyεgān u sebe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigān-ba wuɔ nuharungu si dii, Diilonj unj pāa nunngu-i aa saanj *Kor̄kortienjo man, u yaa Yesu-i. Aa Diilonj unj waanj mamanj *Tobis̄icɔlɔnnin-sebe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesunj huonj dumaa, Matie duonj u sebe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batemu-i ka cor baa *Sitāninj juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *h̄ic̄kuraan̄gu-na (sap. 1–4).

Ku huon̄gu-na, u dii u nunngu-i Yesunj ciε u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waanj Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U ciε gbere-weima bɔi (sap. 5–18). U siire kusun̄nu-i a k̄a *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Banj fiε ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waanj nelma bɔi a k̄a *Diilonj-nellentes̄inni k̄un̄gu-na.

Matie huonu u sebe-i sɔmma ndii: Bamanj h̄uyāa Diilonj-maama-i banj saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesunj puɔraa u *h̄aalābiemba-i ba ka wan̄j *Diilonj-bāan̄gu maama-i kusun̄nu (sap. 10). Gbānc̄ini manj pigān Diilonj-nellentes̄inni-i (sap. 13). Diilonj-d̄un̄j-baambanj saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaan̄jo t̄imman̄j-maama-i (sap. 24–25).

Yesu b̄inc̄uɔmbanj cuu ba-naa dumaa (Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa b̄inc̄uɔmbanj cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa h̄ilaa *Davidi h̄āaȳlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu h̄āaȳlmba-na.

² Abiramu sire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisālmba namba.

³ Yuda sire da Peresi baa Sera. Bisāl̄nj daaba nyu-i ba taa ba b̄i-yo Tamar.

Peresi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naac̄uɔn̄jo.

Naac̄uɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Araabu.

Bosi sire da Obedi. Obedi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Uruti.

Obedi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi fan̄jo yaa juɔ ce nellentien̄jo-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciεn̄o'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramu.

Yoramu sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisɔlmba namba.

Huɔŋgu fanɣu'i nuɔ-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i kɔ baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Ban kɔa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatɛl.

Salatɛl sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadɔki.

Sadɔki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matɔ.

Matɔ sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire biɛ ciɛŋɔ.

U ciɛŋɔ-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari fanɔ yaa huɔŋ Yesu man ban bɛŋ-yon *Kirsai.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a donɔ Abiramui-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cɛncieluo ba naa-i dii. Aa a donɔ Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu man nuɔ-i, tonaamba cɛncieluo ba bi naa-i dii. A donɔ huɔŋgu fanɣu-na, ji hi Kirsai homma-i, tonaamba cɛncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii hɔlma-na.

Yesu-Kirsai homma-i

(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsan huɔŋ homma man, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔŋŋɔ. Huɔŋgu nanɣu juɔ hi, *Diilonɔ-Yal diɛ ce kusɔŋgu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo ciɛŋɔ yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfɛfɛŋɔ. Uŋ daa kusɔŋgun yieraaya u dɔŋŋɔ-na dumaanɔ-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluonɣu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienɔ *dɔrɔpɔwɔrbilonɔ nanɣu carra-yuɔ dɔnsaan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hɔayɛŋ nuɔ, *Diilonɔ-Yalle yaa ciɛ kusɔŋ daaku yiera Maari-i-na; baa kɔalɔ, biɛ-yo. ²¹ U ka hon naacombilonɔ. Duɔ hon-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunɣu yaa wuɔ konkortienɔ. U yaa ka kor u nellen-tobimba-i ba ambabalma-na.»

²² Itienɔ uŋ ciɛ u *pɔwɔrbilonɔ wan mamaj, ma'i sa ciɛŋ daama-i wei? Pɔwɔrbilonɔ waan-ma wuɔ:

²³ «Bilonyɔnyuro ka ce kusɔŋgu
a hon naacombilonɔ.

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yunɣu yaa wuɔ Diilonɔ dii baa-ye.

²⁴ Yosefun juɔ sire duɔfɔmmu-na, wuɔ ce Itienɔ dɔrɔpɔwɔrbilonɔ uŋ waan mamaj baa-yo aa u dɔŋŋɔ kɔal jo ji tɛna baa-yo. ²⁵ Maarin kɔalɔa jo, u juɔ bɔrɔ duma Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋɔ. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonɔ yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienɣu-i

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14

1 Yesu huonj Betelému, dii *Yude mara nuó. Huonjgu fanjgu-na, *Eródi yaa waa *Yude yunju-na. Un huonj, hiriemba namba waa bápagunju-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na 2 a ji ta ba yuure u künju-i wuó: «*Yuifu ba nellentienjo man huonj felemma-i uu dii hie? I daa u mæle-i bápagunju-na ku'i cie i sire tie jo die ji jaal-o.»

3 Eródiñ juó nel daama-i, u huonj kaa pán cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. 4 Wuó bí *Diiløjigántaamba yuntaamba man waa nelle-na hiere baa *ánjinamma pigáataamba-i a ji yuu-ba wuó: «Diilonj un pãa nunju-i wuó u ka saanj *Konjortienjo* man, u saaya u honj terienj haku-i nuó-i?» 5 Baa cira: «U saaya u honj Betelému dii Yude mara nuó. *Diilopɔpuɔrbilonjo nyegãanj ma yaa-i wuó:

6 *«Betelémutaanj namaa,
baa na ta na ne wuó sí Yude niléinja-na hiere
namaa nelle yaa huonj-nu de!*

*Umañ ka waa *Israhel-baamba yun-nu,
umañ ka ta mi baamba yaanj-na tuó ne-ba,*

u ka honj namaa nelle yaa nuó-i.»†

7 Eródiñ juó suó *Kírsa munjhommuñ-terienju-i, wuó cuo bí hirienj daaba-i a ji yuu-ba suó mæel daaden duonj ta di hel huonjgu man nuó-i. 8 Un juó yuu ba piye túnu-yuó, wuó cira: «Kãanj Betelému-i-na na ka yuure u künju-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji túnu muonjo-i mi bi kã ka jaal-o.»

9 Eródiñ piye baa-ba tí, baa sire ta ta ba kã Betelému-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mæel daade-i ba yaanja-na di wuó di kã. Baa ta ba nyaanu-die. Diñ kaa hi bilonj un waa terienju man nuó-i, die yiera ku yudɔɔ-i-na. 10 Ba honj muó gbuu pán fɛ. 11 Baa har suur ka da bilonjo-i baa u nyu-i. Baa dũna jaal-o aa naa fir ba congorni-i hiel sɛne há-yo baa wusunanj a naara *miir-jaal-o.

12 Ban juó'a ba bir, Diilonj wuó piye baa-ba dãsãanj-nu wuó ba baa kã Eródi terienju-na ka túnu-yuó. Baa pán bie ba denj hũmelle.

Yosefubaa-ba gbaraa kã Esipi

13 Hirienj banj taa, Itienjo *dɔɔpuɔrbilonj wuó carra Yosefu-i dãsãanj-nu a wanj baa-yo wuó: «Yosefu, *Eródi ka sire wuó u taara naacombilonjo-i ko-yo. Sire ñ gbar baa-yo baa nyunjo-i hiere na ka tiena Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» 14 Yosefu wuó bi sire isunju fanju-na a bie naacombilonjo-i baa u nyu-i hũu ñ há-mi! Esipi. 15 U kãa ka tiena kusunju-nu'i Eródi ji tuó ku. Itienj un cie u *pɔpuɔrbilonjo wanj nelma man, ma'i sa juonj daama-i wei? Pɔpuɔrbilonjo waanj-ma wuó:

«Mi cie mi biɛnj hel Esipi-i-na.»‡

Eródiñ cie karaanju man baa Betelémutaamba-i

16 *Eródiñ juó niya naa, wuó suó wuó hirienj daaba táalãa-yo aa cor ba den. U huonj kaa gbuu pán du. Wuó cira ba wuóra ko naacombiamba man saa cor biena hái yogo Betelému-i-na hiere baa niléinja man u kɔtanni-na. Hiriemba naa pigãanj-yo huonjgu fanju yaa-i wuó mæle duonj ta di hel. 17 *Diilonj un puóraa *Seremi wanj mamanj, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waanj-ma wuó:

18 *«I nu molo kaal Arama-i-na;*

kutienjo kaal kuliñ-kaalunju.

Arašel yaa kaalaanj wuó ba kuó u bisálmba.

* 2:4 Ban gbenj Yuifu ba nellentienjo man, baa Konjortienjo-i, neldunjo yaa-i bande-i-na. † 2:6 Mise

(Miché) 5.1 ‡ 2:15 Ose (Osée) 11.1

U sa nu gbɛnyɛmma.

U bisalm̄ba taa aa yaŋ-yo.»§

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹*Erɔdɪŋ juɔ ku, Itienjo *dɔrpɔpuarbilonjo nan juwɔ carra Yosefu-i dɔnsɔan-nu dii Esipi-i-na ²⁰a waŋ baa-yo wuwɔ: «Bamanj taa ba taara ba ko naacom-bilonjo-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyunjo-i na bir na kɔ *Isirahel-na.» ²¹Yosefu wuwɔ bi sire a biɛ naacom-bilonjo-i baa u nyu-i ba bir kɔ Isirahel-na. ²²Erɔdi bierjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefuŋ kɔa, wuwɔ nu-ma wuwɔ tuonj unj kuu, u yaa ciɛ nellentienjo-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kɔ ka tɛna tierienjo-na. Diilonj wuwɔ piye baa-yo dɔnsɔan-nu wuwɔ u kɔ u ka tɛna *Galile mara nuu. ²³Wuwɔ kɔ ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilopɔpuarbiemba waan-ma wuwɔ: «*Ba ka ta ba bi *Konjortienjo-i Nasarɛtiyenjo*», ma bi ciɛ.

3

Nsɔa-Batisei ɔndaanjo-i

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsɔa 1.19-28)

¹ Ku huonjo-na, *Nsɔa-Batisei wuwɔ ji sire tuɔ waŋ Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hɛkuraanjo-na. U taa u piye wuwɔ: ² «Naananj na cilɔbalaŋo-i, *Diilonj-baanjo piyaa ti!» ³Diilonjo puɔraa *Isayi waŋ Nsɔa fuɔ maama yaa wuwɔ:

«*Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraanjo-na wuwɔ:*

«*Migaan Itienjo hɔmienja-i*

*Cɔan-yaŋ na viinu-yei.»**)

⁴Jonjoruo manj waa Nsɔa nuonjo-na, baa sɔwɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsɪnni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa cɔanun-kpɔŋkpaanjo. U taa u wuwɔ dɔŋgbɛrmba baa sollu. ⁵Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamanj waa *Yurdɛ nuoraanjo kɔtɔnni-na hiere ba taa ba kɔ u wulaa ⁶ba kɔ ba waŋ ba cɔlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batiseŋ-ba Yurdɛ nuoraanjo-na.

⁷Nsɔan juɔ da *Fariɛɛbaa-ba-i baa *Sadusɛbaa-ba kɔl ba-naa ba jo u wulaa wuwɔ u batiseŋ-ba, wuwɔ gbɛ-ba wuwɔ: «Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tɔnu-nei wuwɔ da na batiseŋ Diilonjo siɛ ka gɔŋ baa-na? ⁸Yaan aa na ta na ce kumanj faa, ku yaa ka pigaaŋ wuwɔ na naana na cilɔbalaŋo-i kelkel. ⁹Baa na da niɛ si *Abiramun yɛŋ na biŋcɔinjo Diilonjo siɛ ka gɔŋ baa-na. Mi tɔnu-nei: Nanj fiɛ da tɔmpɛŋa manj daaya-i, Diilonjo gbɔa bir-a ce-ya Abiramun hɔayɛlmba namaa fuonjo-na. ¹⁰Maale nunjo saaraa jɪna. Tibiinjo manj da ku saa manj biefɛfɛŋa, ku jɪŋ aa sɛnu. ¹¹Muɔmi batiseŋ-na baa hɔmma yonj da mi pigaaŋ wuwɔ na naana na cilɔbalaŋo-i; ŋga molo ka jo mi huonjo-na. Kutienjo fɔŋgɔwɔ jɪnya mei wuonjo-i. Mei saa piɛra u natɔanjo-i. Fuɔ ka batiseŋ-na baa *Diilonj-Yalle baa dɔamu. ¹²Kɔkɔruonjo dii u nangan-na. U ka pe u dɪmma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka kɔl belle-i dii-de inɔŋɔ-na aa sɛnu fuoru-i baa dɔamu. Dɔamu fammu sa dɪŋ dede.»

Yesu batiseŋna-i

(Marke 1.9-11; Like 3.21-22)

¹³Nsɔa unj taa u *batiseŋ nuɔmba-i huonjo-na, Yesu wuwɔ sire *Galile-i-na a kɔ *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batiseŋ-yo. ¹⁴Nsɔa wuwɔ ka muo jɔŋ wuwɔ fuɔ siɛ ce-ma.

Aa naa tuo piye baa-yo wuo: «Nuonei saaya η batisen muo, nuo da η bir yan aa jo wuo mei ji batisen-ni, mi batisen-ni nie?»

¹⁵ Yesu wuo cira: «Diilon un'a ma ce dumaa, yan i ce-ma dumai. Yan aa η ce-ma ηaa min waan-ma dumaa.» Nsaa wuo naa wuo huu-ma.

¹⁶ Ban juo batisen Yesu-i ti aa u hel humma-na, doro wuo puur. Wuo u ne da *Diilon-Yalle hilaa konhuruη temma jo ji diire-yuo. ¹⁷ Baa nu molo piye doro-i-na wuo: «Mi Biηo yaa daayo-i; u maama sa suo aa dolnu-mie. U yaa fiη mi huonga-i.»

4

Sitani taara duo guol Yesu gbeini-i

(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huongu-na, *Diilon-Yalle ka baa Yesu-i *hlekuraangu-na *Sitani duo ka guol u gbeini-i. ² Un ka, wuo ce baan-yinni komuona hai baa isuoyinni komuona hai u saa dii kuuwuongu u nuongu-na. Yin daanin juo cor, nyulmu sire cuol-o. ³ Sitani wuo jo ji wan baa-yo wuo: «Da ku Diilon-Biηo yaa nuon-o-i kelkel, ce tampfiη daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuo cira: «Ma nyegaan Diilon-nelma-na wuo: *«Niwuoni-i yon, ni sie gbaa ce nelieη nuo η ba. N saaya η bi ta η nu Diilono nun-andaangu-i hiere naara.»*»*

⁵ Un piye dumaano-na, Sitani wuo ka baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubu doro-i-na ⁶ aa naa cira: «Da ku Diilon-Biηo yaa nuon-o-i kelkel, tie η diire i ne! Ma si ma nyegaan Diilon-nelma-na wuo: *«Diilono ka ce *darpapuorbiemba tuu-ni ba nammu-na η baa ji tistη η ferε»*† ke?»

⁷ Yesu wuo cira: «Ma bi nyegaan Diilon-nelma-na wuo: *«Baa dan Itieno-i Diilono-i η ne.»*‡»

⁸ Sitani wuo tiraa ka baa-yo tanungu nangu doro-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigaan-yo nilein-a-i hiere baa a huoya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da η duuna jaal-mi, nin daa nilein-a man daaya-i hiere mi ka ha-ni baa-ya.»

¹⁰ Un waan mafamma-i, Yesu wuo cira: «Sitani, ka η filieη η halan! Ma nyegaan Diilon-nelma-na wuo: *«N saaya η ta η duuna η jaal Itieno-i Diilonoyaa-i, aa ta η caa u yaa u diei yon.»*§»

¹¹ Sitani wuo naa u ta aa yan-yo. Un taa, darpapuorbiemba namba jo ji ta ba kayayuo.

Yesuη duo η maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huongu nangu juo hi, baa bel Nsaa-i dii-yo kaso. Yesu wuo nu-ma aa bir ka *Galile-i-na. ¹³ Un ka, u saa ka tlena Nasareti-i-na, wuo ka ka tlena Kafarnamu, dii dalanga caangu-na. Terien-gu fangu-i, Sabulε hema, fuo baa Nefutali. ¹⁴ Diilon un puora *Isayi wan man, ma'i si daama-i wei? ¹⁵ Isayi waan-ma wuo:

*«Sabulε hema-na, Nefutali nelle-na,
dii dalanga caangu-na,
ka ka hel dii *Yurde nuoraangu bomborma-na,
a bie Galile-i hiere, *nieraamba nelle-i,*

* **4:4** Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † **4:6** Gbeliemar-nalaangu (Psaume) 91.11-12

‡ **4:7** Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.16 § **4:10** Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13

bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulmaŋ-nelle-na kuliŋgu nammu-na, baaŋgu paa-bei.**

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaŋo-na, wuɔ doŋ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i, *Diiloŋ-baaŋgu piyaa t!»

Yesu biɛ gbosobaa-ba namba

(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiŋgu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba naŋ juɔŋo *Galile dalaŋa-na. Ba waa ba hãi; neliɛŋo baa u hãaŋo. Ba bi mɔŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier; aa bi hãaŋo-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilieŋ-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huɔŋ-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaaŋga-na, a tiraa da naacolŋo naŋo baa u hãaŋo a naara ba to. Ba bi tuɔŋo-i Sebede aa bi bɛpɔmɔŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bi bɛpuɔmba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huɔŋ-nu.

Yesu waaŋ Diiloŋ-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i *Diilonelhaalãdũnni-na, aa tuɔ waŋ *Diiloŋ-baaŋgu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sinni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ bãpagũŋu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlɔa

(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kũɔlãa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaŋo-na, wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu naŋgu-na tɛna. U *hãalãbieŋ baa jo ji ciilã-yuɔ. ² Wuɔ doŋ tuɔ piye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaŋ baa Diiloŋo-i, ba yunni dɔlɔa;

*Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlɔa;

Diiloŋo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhɔnantaamba yunni dɔlɔa;

hiɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyɛŋ kuuviŋgu cemma-i, ba yunni dɔlɔa;

ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarreŋ yeŋ bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlɔa;

Diiloŋo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlɔa;

ba ka da Diiloŋo-i.

⁹ Bamaŋ fiɛŋ ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlɔa;

Diiloŋo ka tuɔ bi ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisɩnni maama-na, ba yunni dɔlɔa;

Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

* **4:16** Isayi (Ésaïe) 8. 23-9.1

11 «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sülma, aa haa balaangu sinni-
hiere nei mei maama-na, na yunni dōlaa. 12 Taa na gbu na nyε aa na fε na
hōmmu-i; Diilonjo ka pā-na bōi dōrō-i-na. Na saa da, *Diilopōpūorbiemba maŋ
siire namaa yaanğa-na, ba ciε-ba sülma dumεi.»

Namei dāmna, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

13 «Namei dii dāmna-i hēma-na. Nga dāŋ da ma ji saara, ma gbāa tiraa ce
niε ce kpēnne? Ma siε gbāa fa wεima; ba biε ka kūnna fuorenj.

14 «Namei fitmbaa namaa hēma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tānuŋ
dōrō, di sa fuo. 15 Na suyaa wuō ba sa celienj fitnuō-i aa biε bīŋkūŋgu cure-
yuō. Ba haa-yo dōrō terienj ce hiere da gbaa. 16 Fitnuōŋ cenj gbagbaama-i
dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumεi nuōmba hōlma-na;
ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dōrō-i-na.»

Yesu saa jo baa u denj hūmelle

17 Ku huonjgu-na, Yesu wuō cira: «Baa na da niε sī *Moisi-i baa *Di-
ilopōpūorbiembanj nyεgāan mamaŋ hā-na wuō na ta na ce, mi juō da mi ji
gbuonu ma yaa-i, ma' i sī. Mi juō da mi ji pigāan-na nelma famma belle yaa-i.
18 Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Dōrō-i baa hēma-i da ni gbāŋ waa tī, nelma
diei siε gbāa gbuo nel daama-na. Halle cekūō, ma siε gbāa gbuo, fuō miwaanjo
tīmna. 19 Terienjgu faŋgu-na, halle nelma maŋ yuraanu yaŋ nel daama-na,
umaŋ duō saa wuō ma hūmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuō temma-i, u yaa
ka waa huonjgu-na *Diilonj-nelle-na. Nga umaŋ duō wuō ma hūmelle-i, aa ce
banamba ce fuō temma-i, kutienjo ka ce nelbuō Diilonj-nelle-na. 20 Mi tūnu-nei:
Da na saa vii yaŋ *ānjnamma pigāataamba-i baa *Fariśēbaa-ba-i, na cεraa
na suur Diilonj-nelle-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā hādulle-na

(Marke 11.25; Like 12.57-59)

21 «Naŋ siire, na nuō wuō ma waan baa i bīncuōmba-i wuō molo saa saaya
u ko u nanoljo.* Da ŋ ko ŋ nanoljo-i ba saaya ba bī-ni fāamaanj ba terienj-
nu. 22 Nga ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuōni maŋ da ŋ
nyō ŋ nuonjgu baa ŋ nanoljo-i, ba saaya ba bī-ni fāamaanj ba terienj-nu. Umaŋ
duō tuora u nanoljo-i wuō mimilāŋo, ba ka bī kutienjo-i fāamaanj ba terienj-
nu. Umaŋ duō bi gbε u nanoljo-i wuō nelsōsainjo, ba ka caa kutienjo-i. 23 A ce
dumaanjo-na, da ŋ fiε kā baa bīŋkūŋgu da ŋ ka pā-ku hā Diilonjo-i, aa ka ne da
wεima dii nuō baa molonj hōlma-na, 24 yaŋ ku bīŋkūŋgu-i dii mumbuolmuŋ-
terienjgu caanju-na aa ŋ jo na ji nunu na-naa baa kutienjo-i igēna aa ŋ suō ŋ kā
ŋ ka pā-ku ŋ hā Diilonjo-i.

25 «Molonj cēmεl da di waa-niε aa wuō u ka bī-ni, gbāŋ baa-yo; baa yaŋ
āndaanju hi fāamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hā fōŋgōtaamba-i baa-ni,
fōŋgōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. 26 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni
kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tī hiere, ŋ cεraa ŋ da muŋhelmu.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cakūŋgu-na

(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

27 «Naŋ siire, na nuō ba ciεra wuō ŋ saa saaya ŋ ce *fuocesīnni.† 28 Nga ma
miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuōni maŋ da ŋ ne molonj ciεŋo-i

* 5:21 Helmanj-sebe (Exode) 20.13; Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17
Helmanj-sebe (Exode) 20.14; Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.18.

† 5:27

baa yufelle nande, kuu dii ŋaa ŋ gaala baa-yo tɪ ŋ huɔŋga-na. ²⁹ Terieŋgu faŋgu-na, da ŋ da ŋ nadiyufelle dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur yufeduula nuɔ Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufieŋa-i a hãi-i-na. ³⁰ Da ŋ da ŋ nadienanŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, kar-ka ŋ fara ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur nagãduula nuɔ Diilon-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hãi-i-na.»

Yesuŋ waanŋ mamaj a kã ansorre bɔrɔmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

³¹ «Naj siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «Umanŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegɛŋ sebɛ hã-yo. Sebɛ manŋ pigãan wuɔ ba ansorre buɔra.»[†] ³² Nŋga ma miŋ ka waŋ mamaj baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo manŋ duɔ u sa wuɔra u ce bɛmmba, aa u bɔɔ nanna-yuɔ, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo manŋ aa ŋ biɛ-yo, ŋ saa wuɔ Diilonŋ-húmelle; ŋ ciɛ fuocesinni-i dumaanŋo-na.»

Yesuŋ waanŋ mamaj a kã Diilonŋ-yerre bɪmma-na

³³ «Naj siire, na nuɔ wuɔ ma waanŋ baa na bɪncuɔmba-i wuɔ: «Da ŋ pã nunŋu aa bɪ Diilonŋo yerre-i wuɔ ŋ ka ce mamaj, ce-ma; baa waŋ-ma.»[§] ³⁴ Nŋga ma miŋ ka waŋ mamaj baa-na ma yaa daama: Molo baa tɪraa u ce wɛima aa u bɪ Diilonŋo yerre-i u nunŋu-na gbula. Molo baa hiel u niele dɔɔ-i-na; Diilonŋ-muntɛnammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilonŋo gibeini-munŋinammu. Molo baa bi cira fuɔ baa *Yerusalemu; Itieŋo nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo siɛ gbãa ce halle kuɔsiŋgu diei pusunŋ u yunŋu-na, u siɛ bi gbãa ce ku biil; terieŋgu faŋgu-na, molo baa bi cira fuɔ baa u yunŋu. ³⁷ Da ba yuu-na mamaj, da kuɔ ma yaa-i, na cira: «Uu, ma yaa-i.» Da kuɔ ma'i sɪ, na cira: «E'e, ma'i sɪ.» Baa na cira: «Muɔ baa Diilonŋo mi saa ce daama-i!» *Sitãnelma-i mafamma-i.»

Yesuŋ waanŋ mamaj a kã sɔlaanŋu maama-na
(Like 6.29-30)

³⁸ «Naj siire, na nuɔ ba ciɛra umanŋ duɔ muonu u nanolŋ yufelle, ba bi muonu kutieŋo diele-i ku sɔlaanŋu. Umanŋ duɔ ka u nanolŋ nyilãanŋu, ba bi ka u kũŋu-i ku sɔlaanŋu.* ³⁹ Nŋga ma miŋ ka waŋ mamaj baa-na, ma yaa daama: Umanŋ nuɔ ŋ baa ji ce ŋ nanolŋo-i kuubabalaanŋu wuɔ ŋ suu sɔlaanŋu. Umanŋ duɔ caa ŋ nadietũŋgu-i, bir daaku-i ŋ hã-yo. ⁴⁰ Umanŋ duɔ u ka bɪ-ni fãŋgɔtaanŋ-terieŋ-nu a hũu ŋ jonŋoryelle-i, hã-yo baa-yo baa ŋ jonŋorbuɔ-i hiere. ⁴¹ Fãŋgɔtieŋo manŋ duɔ haa conŋoruonŋu hã-ni wuɔ ŋ tũu saanŋ-yo cɛlle, saanŋ-yo ŋ maa baa-yo. ⁴² Umanŋ duɔ cãrã ŋ wulaa, hã-yo. Umanŋ duɔ jo wuɔ ŋ hor-o, baa balanŋ-yo.»

Taa na dɔl baa na bigãaraãmba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Naj siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «Nŋ saaya ŋ ta ŋ dɔl baa ŋ nanuɔmba-i[†] aa bigãanŋ ŋ bigãaraãmba-i.» ⁴⁴ Nŋga ma miŋ ka waŋ mamaj baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigãaraãmba-i, taa na cãrã Diilonŋo-i na hã bamanŋ

[†] **5:31** Anŋnamma tiyemmanŋ-sebɛ (Deutéronome) 24.1 **§ 5:33** Nierŋ Buolmanŋ-sebɛ-i-na (Lévitique) 19.12; Kãmmaŋ-sebɛ-i-na (Nombres) 30.3; Anŋnamma tiyemmanŋ-sebɛ-i-na (Deutéronome) 23.22-24.

* **5:38** Nierŋ Helmanŋ-sebɛ-i-na (Exode) 21.23-25; Buolmanŋ-sebɛ-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anŋnamma tiyemmanŋ-sebɛ-i-na (Deutéronome) 19.21. [†] **5:43** Buolmanŋ-sebɛ (Lévitique) 19.18

ciɛŋ-naŋ kpāncɔlgũɔ-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dɔrɔ-i-na u bɛŋ namaa kelkel. U yaa hielaŋ bāaŋgu-i u hā nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuɔ dāa u hā nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Halle nelbabalaamba† gbā ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fiɛlnu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloŋo-i siɛ gbāa ce kufanŋu-i? Bamaŋ sa suyaan Diiloŋo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kumaŋ faa, ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na uŋ ceŋ dumaa.»

6

Ba hā moloŋo-i biŋkūŋgu-i niɛ?

¹ Ku huonŋu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diiloŋ-hūmelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u siɛ ka pā-na. ² Da ŋ da biŋkūŋgu da ŋ hā sūntienɔ-i, baa ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa *Diilonelhāalādūnni-na baa nellen-*huɔŋga-na*; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ ciɛŋ kufanŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɪ. ³ Ŋga da ŋ'a ŋ hā moloŋo-i biŋkūŋgu-i, hā-yo aa ŋ baa yaŋ halle ŋ jɛkpekpɛlŋo suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Niŋ ciɛ kumaŋ, ŋ To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pā-ni ku sɔlaanŋu.»

Diiloŋ uŋ saaya u cārā dumaa

⁵ «Da na'a na cārā Diiloŋo-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba'a ba cārā Diiloŋo-i *Diilonelhāalādūnni-na, halle baa nellen-*huɔŋga-na*, ba sire yiera ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ ciɛŋ kufanŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɪ. ⁶ Da ŋ'a ŋ cārā Diiloŋo-i, suur dūŋ-nu aa ŋ biŋ-ku ŋ fɛɛŋ nuɔ, ŋ To dii terienŋu fanŋu-na, cārā-yuɔ. Niŋ fuyaa ta ŋ ce kumaŋ u daa-ni, u ka pā-ni.

⁷ «Da na ta na cārā Diiloŋo-i, baa na ta na piye pirri ŋaa bamaŋ sa suyaan Diiloŋo-i baŋ ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sɪ da ba piye agaga ku yaa Diiloŋo ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaaŋo-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cārā, na To suyaan kumaŋ maama-i dii-nei tɪ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cārā Diiloŋo-i dumandɛ:

«I To nuɔni maŋ dii dɔrɔ-i-na,
yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa ŋ bāaŋgu-i yiɛ.

Ŋ huɔŋgaŋ ceŋ dumaa dɔrɔ-i-na, yaŋ ka ta ka ce dumɛi hɛɛma-na.

¹¹ Hā-ye nyuŋgo ku niwuoni-i i wuɔ.

¹² Ce jande yiɛ ŋaa miɛ in ceŋ jande-i dumaa bamaŋ cālāŋ-yɛŋ.

¹³ Baa yaŋ weiɛma gbāa tāal-e dii-ye kuubabalaanŋu cemma-na. Hūu-ye

*Bigāarāŋo nyisɛnni-na.

[Fɔŋgũɔ dii baa nuɔnei hɔnni-na hiere baa himma-i aa ŋ tira waa bɔi.]

¹⁴ «Na saa da, moloŋ duɔ cāl-ni aa ŋ yaŋ ma tɪ, nuɔ da ŋ bi cāl ŋ To-i dɔrɔ-i-na, u ka bi yaŋ ma tɪ. ¹⁵ Ŋga namaa da na'a na siɛ yaŋ banamba maama tɪ, na To ce niɛ aa yaŋ namaa maama tɪ u huɔŋga-na?»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā sūŋgu yaŋga-na

† ⁵ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «Halle *nampohūtutaamba gbā ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kāŋ nampohūtutaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ ānfirmumma-na.

¹⁶ «Da na dii sũngu-i, baa na v̄aa na yammu-i ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba dii sũngu-i, ba v̄aa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sũngu. Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Baman ciej kufangu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɪ. ¹⁷ Nga da ŋ dii sũngu-i, saar ŋ yaanga-i da welewele aa ŋ migaaŋ ŋ yukuɔsɪnni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ ŋ diyaa sũngu. Nga » To man fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yoŋ. U da mamam fuyaa hiere. U ka p̄a-ni.»

Yesuŋ waan mamam a k̄a weisɪnni yanŋa-na

(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na gbagbarra miwaan daayo weisɪnni huon-nu. Na saa da, nyeiŋo dii, gbɛllɔɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dũnni-i. ²⁰ Yaan aa na ta na taara d̄r-niini yaa-i. Nyeiŋo si dii terienŋu-na duɔ ji wuo-ni, gbɛllɔɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, neliɛŋ nuɔ da ŋ tiera kusuɔŋ-nu, ŋ huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Yufelle-i baa fitnuɔ-i kuuduŋgu yaa-i

(Like 11.34-36)

²² «Neliɛŋ nuɔ ŋ yufienŋa yaa ŋ fɛɛŋ kerre fitnuɔ-i. Ŋ yufien da a fa, ŋ waa cecerma-na. ²³ Nga ŋ yufien da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. Kumam ciej cecerma-i ku h̄a nuɔ, da ku d̄ŋ aa yan-ni, ŋ ce nie ŋ siɛ waa kukulberre-na?»

Diilonŋo-i baa gbeinŋa-i nan par bige-i?

(Like 16.13)

²⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Neliɛ siɛ gb̄aa tuɔ c̄aa nuɔmba h̄a. Ŋ ka da u bigaaŋ u diei aa d̄ɔl u diei; u ka waa baa u diei aa c̄ina u diei. Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i, na siɛ gb̄aa ta na kuye Diilonŋo-i aa bi ta na kuye gbeinŋa-i terduŋgu fanŋu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niuwonin-kũŋgu-i baa na niidiinin-kũŋgu-i. Neliɛŋ nuɔ ŋ yunŋu saa buɔ niuwonin-na wei? Aa ŋ kũɔma saa buɔ niidiini-na wei? ²⁶ Nien huriimba-i d̄rɔ-i-na, ba sa guona, aa inɔŋɔɔbaa-ba sɪ baa-ba, ŋga na To-i d̄rɔ-i-na u h̄a ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaanŋo-na, hai moloŋo-i baa u h̄oculle-i u gb̄aa naara kuanŋu u yinni-na? ²⁸ Mafamman yaraa-na, bige-i cie na h̄ommu ta mu cu baa na niidiinin-kũŋgu-i? Na sa ne h̄ienŋun pun fafamma dumaa wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sũ jonŋorbaa. ²⁹ Mi tũnu-nei: *Salomɔ-i baa u weisɪnni-i hiere u saa ji dii kompanŋa man faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hienŋu man h̄ienŋu, Diilonŋu duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunŋo-i-na diiyan daama temma-i, aa bisnuɔ d̄amu waa da mu caa-ku, namaa naman nelbilien namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanŋa-i Diilonŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: «I ka wuo bige-i? I ka nyon bige-i? I ka dii bige-i?» ³² Baman sa suyaan Diilonŋo-i, ba yaa gbagbaraayan nifanni huon-nu. Nga namaa To-i d̄rɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³³ Yaan *Diilon-nelle maama yaa yu na h̄ommu-i iḡena aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u h̄aa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaan bisɪŋ ku maama-i na h̄a bisɪŋ ku yiinŋu baa-ma. Yiinŋu yiinŋu, baa ku yun-maama.»

7

Yesuŋ waan mamam a k̄a calma yanŋa-na

(Like 6.37-38,41-42)

1 «Baa na ta na cāl banamba-i ku yaa Diilonɔ sɛ ka cāl-na. 2 Nan cāl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔ bi ka cāl-na dumei. Aa nan fin baa kekerienɔ man na hā nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hā namaanɔ-i. 3 Nan ciɛ niɛ da hūyānɔ-i unan yufelle-na, aa daabolma man nan yufelle-na η saa da-ma? 4 Daabolma-i nan yufelle-na jūnnu dumandɛ-i, η bir gbɛ η nabentienɔ-i wuo: <Yan mi hiel hūyānɔ-i η yufelle-na hā-ni!> 5 Anɔgbānɔbāama! Hiel daabolma-i η yufelle-na igēna ku yaa η ka ta η da dɛi a gbāa hiel hūyānɔ-i η nabentienɔ yufelle-na.

6 «Baa na ta na hā juoraamba-i Diilonɔ-bīmbīnni-i. Da na hā-ba baa-ni, ba gbāa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i pɛrmba hɔlma-na, ba ka fɛna-niɛ muonu-niɛ hā-na.»

Yesuŋ waanŋ maaŋ a ká Diilocárálle-na
(Like 11.9-13)

7 «Cāarāŋ! Ba ka hā-na. Taaraayan! Na ka da. Bɛŋ! Ba ka sɛ-na. 8 Uman duɔ tuɔ cārā, ba hā u yaa-i, uman duɔ tuɔ taara, u yaa daan, aa uman duɔ tuɔ bɛ, ba sɛ kufanɔ tieŋo yaa-i. 9 Namaanɔ-na, hai molon bɛŋo-i duɔ cārā *buruo u wulaa, u yan-yo aa bɛ tāmpɛlle hā-yo? 10 Ni ma'i sɛ, duɔ cārā teterienɔ, u yan-yo aa bel jɛŋo hā-yo? 11 Namaa namaŋ balaan, da na ta na suɔ-ma na hā na bisāmba-i bīmbīfafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamaŋ cāarāŋ bīmbīfafanni-i u wulaa, u sɛ hā-ba baa-ni?

12 «Da na ta na taara ba ta ba ce kuman ba hā-na, taa na ce ku temma na hā banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hūmeyelle baa hūmbu
(Like 13.24)

13 «Suuriin baa dumelle man wullu-diele yaa-i, baa na suur baa diman gbaa-diele-i, difande kā dāamu-na. Hūmelle man bi kāan dāamu-na dii bi dii gbaa dumei. Nuɔmba bɔi cor baa di yaa-i. 14 Nɔga hūmelle man kāan Diilon-nelle-na, di wuosaanɔ jan, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba bɔi sa bɛ difande-i.»

Ba suɔ nelfɛŋiŋo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i
(Like 6.43-44)

15 «Coikartaamba man wuo bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan na fɛɛ bɛi. Da η da-ba, η cira nelfafaamba, nɔga ba hɔmmu sa suɔ aa donŋ nɔa maamunaamba. 16 Da na da ba ciluɔ-i, na ka pān suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musɛŋa kaapugammu-na wɛi? Aa ba sa bi bɛra hāɛŋa caatterren-yun-nu. 17 Tibifafaanɔ man biefɛŋa, aa tibibabalaanɔ man biebabaleŋa. 18 Tibifafaanɔ sɛ gbāa man biebabaleŋa, aa tibibabalaanɔ sɛ bi gbāa man biefɛŋa. 19 Tibiŋu man da ku saa man biefɛŋa ba ka jūŋ-ku aa sɛnu-kuo. 20 Terienɔ fanɔ-na, coikartaamba man wuo bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bɛ mi yerre-i aa ce mi huŋga-i kuuduŋgu sɛ
(Like 13.25-27)

21 «Baa na da niɛ sɛ bamaŋ hilaan ba bɛ-mi yinni man jonŋ <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilon-nelle-na dɛ! Ba'i sɛ. Bamaŋ ciɛŋ mi To man dɔrɔ-i-na u huŋga-i, ba'i ka suur. 22 Gɛŋgeryiin da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: <Itie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunɔ-i nan yerre yaa nuɔ-i wɛi? I taa i gbuuse nuɔni aa tie donya *jɛnabaa-ba-i. I ciɛ gbɛrɛ-wɛima-i baa nan yerre yaa-i.> 23 Da ba wan

mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: «Kãaŋ na halan mi caaŋ-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroŋo-i ɔmbabalmanciraan namaa.»

Jaagɔciraamba hã maama

(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Uman duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutieno-i mi gbã saa-yo baa cɛcɛmuntieno man maa u dũngu-i tãmpɛllɛŋ.

²⁵ Diilonŋ un juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire nu siremman-i dũŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga uman duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutieno saa baa mimilãŋo man maa u dũngu-i hɛmugãaŋ-nu. ²⁷ Diilonŋ un juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire, ku pãŋ cii hiere bɛŋkũngu saa tɛ!»

²⁸ Yesuŋ juɔ piiye tɛ, u nel maa cu nuɔmba hɔmmu-i. ²⁹ U taa u piiye baa bibesɛnni u yan *ãnjɛnamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo nanŋo

(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tɛ, wuɔ hiire tãnuŋgu-na tuɔ kã. Nuŋ baa sire cu u huonŋ-nu. ² *Wontorŋo nanŋo wuɔ jo ji dũuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduŋgu fanŋu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu neliɛŋo baa-ma dɛ! Maman dii, kã *Diilojigãntieno wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni man dii pãmma ŋ hã-yo ŋaa *Moisiŋ nyɛgãaŋ-ma duma *ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntieno nanŋo maacembilonŋo-i

(Like 7.1-10)

⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Un kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntieno nanŋo wuɔ kã u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi maacembilonŋo nanŋo gaala dii cɛŋgu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntieno cira: «Itie, nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur mei temman-temma dumelle-na. Nga yan aa ŋ wan nelma diei yon, mi maacembilonŋo ka sire. ⁹ ŋ saa da, ma miŋ yeŋ terienŋu man nuɔ-i, nuɔmba dii mi yuŋ-nu; aa mei bi dii banan yuŋ-nu. Da mi gbɛ uman miɛ: «Kã!» ŋ da u kãa. Da mi bi cira: «Jo!» ŋ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonŋo-i miɛ: «Ce daama!» ŋ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ un juɔ piiye tɛ, Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Isirahɛl-baamba-na, mi saa da uman haa u nanŋa-i miɛ *nieryiɛŋ daayo temma-i! ¹¹ Mi tũnu-nɛi: Niɛraamba bɔi ka hel bãpagũngu-na baa bãsuurũngu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilonŋ-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bãanŋu-i. ¹² Aa baman naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulmana. Kaaluŋgu siɛ waa dɛi terienŋu-na!»

¹³ Un piiye dumaŋo-na, wuɔ bir wan baa sorosi ba yuntieno-i wuɔ: «Bir ŋ kũŋ, niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Un taa u wan mafamma-i huonŋu man nuɔ-i, maacembilonŋo wuɔ sire dii cɛŋgu-na.

* **8:4** Buolman-sebɛ (Lévitique) 14.2-32 † **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan girekimma-na wuɔ... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilonŋ-nelle-na.

*Yesu siire jaamba bɔi**(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)*

14 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura[†] si dii hɪnni. U kuɔma gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. 15 Yesu wuɔ bel u nanɔga-i, fafal muɔ pãŋ da-yuɔ terduonɔŋu fanɔŋu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersɪnni-i.

16 Bãanɔŋu jɔɔ suur huonɔŋu maŋ nuɔ-i, baa fũnuŋ jo baa *jɪna ba nuɔmba-i ji hã Yesu-i. Wuɔ donya jɪnabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanɔŋu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hiere. 17 Diilonɔŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ:

«U hũyãa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yiɛ i jarma-na.»§

*Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i**(Like 9.57-62)*

18 Yesuŋ daa nuɔmbaŋ yuu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ ba jãal kã dalanɔga bomborma namma-na. 19 *Anjɪnamma pigãatieŋo naŋ wuɔ piɛ a waŋ baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

20 Yesu wuɔ cira: «Mi jɛ, ne! Muncɔmmu dii baa bũrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nɔga terienɔŋu sɪ baa *Molon-Bienɔ-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunɔŋu-i.»

21 U hãalãbilonɔŋ naŋ wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

22 Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

*Yesu yiɛraaya fafalbuɔ nanɔ**(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)*

23 Yesuŋ piye dumaanɔ-na, wuɔ kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu dalanɔga-i. 24 Ba'a ba hi yaanɔga-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalanɔga-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. 25 Hãalãbienɔŋ baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii die ku!»

26 Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanɔ-na? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔŋ-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire. 27 Kuɔ cu hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu siire pepetaamba hãi**(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)*

28 Yesubaa-baŋ karaanu kã bomborre maŋ nuɔ-i, ba bɪ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cɪncuon-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ sɛ u cor baa hũmelle fande-i. *Jɪnabaa-ba'i naa ciɛ-ba dumaanɔ-na. Baŋ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ 29 aa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Diilonɔ-Biɛ, i ciɛ-ni niɛ? N jɔɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiɛ a ne da ku yinɔŋu saa hi yogo.»

30 Persãlle nande waa ba yaanɔga-na ta di wuora. 31 Jɪnabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yaŋ i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

32 Yesu wuɔ cira: «Hilaan na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalanɔga-na ba kunu.

33 Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Baŋ gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, kutaanɔŋ baa gbar ka waŋ-ma cɪnɔŋu-na. Pepetaanɔŋ daaba maama

† 8:14 Curanɔŋ waa cɛnɔŋ a saanu baa mamaŋ nyegãan girekimma-na. § 8:17 Isayi (Êsaie) 53.4

yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔ-*na*.

9

Yesu siire murgu naŋo (Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaanɔ-*na*, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-*na*.^{*} ² Baa jo baa murgu naŋo-i kuugallaŋ-*nu* ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nanɔa-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi j̄ɛ, baa tie holle. N̄ ambabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piye dumaanɔ-*na*, *anj̄namma pigãataamba namba ta ba piye ba huɔŋ-*na* wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilonɔ-i de!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbabalaŋ daama temma-i na hommu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ambabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-*na* hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hãa *Molon-Bieŋo-i ku fɔŋgũ-i u tuɔ hur nelbiliemba ambabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-*na* a biɛ u kuugallaŋgu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piye wuɔ: «Diilonɔ-i bibieŋo! Hin daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-*ma*.»

Matie ciɛ Yesu haalabiloŋo (Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

⁹ Yesuŋ hilaa terienɔ-*na*, wuɔ u cor da *nampohũutienɔ naŋo t̄ɛnaana u maacemman-dũngu-*na*. Ba taa ba bi-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-*nu*.

¹⁰ Yiingu nanɔ-*na*, Yesu wuɔ ji waa baa u *hãalãbiemba-i Matie dumɛlle-*na* ba ta ba wuo niwuoni. Nampohũutaamba b̄ɔi waa a naara ambabalmanciraamba namba. ¹¹ *Fariŋɛbaa-ba daa mafamma-i ce nie? Baa ta ba piye baa Yesu hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaŋ daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu baŋ piyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa h̄inni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-*nu*? ¹³ Diilonɔ ciera: «*Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-miŋ ku yan na niikonni-i.*»[†] Kãaŋ na ka taara nelma famma yungu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-*na*, mi juɔ nelbabalaŋ maa-*na*.»

Kuucɔlaanɔ saa saaya ku guɔl baa kuufeliengu-i (Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

¹⁴ Ku huonɔ-*na*, *Nsãa-Batisi *hãalãbien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hãalãtie, miɛŋo-i baa *Fariŋɛbaa-ba-i i hinu i dii sũngu, bige-i ciɛ nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «ŋ j̄ɛŋ duɔ tuɔ jã ciɛŋo, ŋ gbãa kã ka vãa ŋ yaanɔa-i t̄ɛna wei? Ku yaa ŋaa bafamba kũngu-i: Da mi saa ji waa ba holma-*na* yiingu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sũngu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelenɔga a nar jonɔrcɔɔɔŋo. Da ŋ ce-*ma*, jonɔrcɔɔɔŋo migãan tuɔ taalnu u kã. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfelenɔ cirkpɔɔɔŋ-*na*. Uman duɔ ce-*ma*, cirkpuɔ ka muonu aa duvɛŋo tiraa kũna. Nɔga da ŋ'a ŋ dii duvɛnfelenɔ-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpɔfelen-*na*, ni yaa gbɛ baa ni-*naa*.»

* **9:1** Ba waa t̄ɛna Kafarnamu. Niɛŋ 4.13. † **9:13** Ose (Osée) 6.6

*Yesu yieraaya ciɛŋo nanj tamma aa sire bikuloŋo nanj
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)*

18 Nelma saa ji tɪ Yesu nunɣu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienjo nanjo juo ji dũuna u yaanɣa-na aa naa cira: «Mi bilonjo jarma yaraa-yo, ŋga jo i ta ŋ ka haa ŋ nanɣa-i yuɔ u ka sire.» 19 Yesu wuɔ sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacolŋo-i.

20 A ne da ciɛŋo nanjo waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũnna ku bien cinciɛluo baa a hãi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huon-yanɣa a yiɛya u jonɣoruo tũŋgu-i. 21 U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbãŋ hi yiɛya u jonɣoruo-i yon, mi kuraa.» 22 Uŋ yiɛyaaya-yuɔ dumaanjo-na, Yesu wuɔ miel da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, ninj haa ŋ nanɣa-i miɛ, ŋ kuraa.» Terduonɣu fanɣu-na, ciɛŋo tãŋ maa pãŋ yiera.

23 Banj kaa hi Yuifu ba yuntienjo ciŋgu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuomba haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal terni-na hiere. 24 Yesu wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Biriinj na kũŋ, bilonjo saa ku, u duɔfũŋ.» Baa bir yanj aa ta ba cõmuon-yo. 25 Baa hiel nuomba-i kulonj uŋ waa dũŋgu manj nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Uŋ suurii, wuɔ bel bilonjo nanj-na, wuɔ bi sire. 26 Nelma fanj maa pãŋ gbuo terienɣu fanɣu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufienja

27 Yesuŋ juo hel tuɔ kũŋ, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hãi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-yiɛ aa ŋ puur i yufienja-i.» 28 Uŋ kaa hi ciŋgu-i, baa jo ji yiera u caanɣu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na hũyãa-ma wuɔ mi gbãa puur na yufienja-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hũyãa-ma.»

29 Yesu wuɔ yiɛya ba yufienja-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa nanj hũyãa-ma dumaa!» 30 Ba yufienj aa bi pãŋ puur. Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yanj ma hel. 31 Banj taa, ba saa gbãa fiinan-mɛi, baa wuɔra gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu ciɛ bobo nanjo gbãa tuɔ piiye

32 Yirienj daabanj birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanjo Yesu wulaa. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. 33 Yesu wuɔ donya jina daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuɔ pãŋ donj tuɔ piiye. Kuɔ ce nuomba-i gbɛɛ. Baa ta ba piiye wuɔ: «Inj siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahɛl-na!»

34 *Farisɛbaa-ban'a ba ka wanj mamanj, baa bir yanj aa ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntienjo[†] yaa hãa-yo himma famma-i u tuɔ donya jnabaa-ba-i nuomba-na.»

Nuomba hujarre bilaa Yesu-i

35 Yesu taa u wuɔra nilɛinja-na hiere u wanj Diilon-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na aa tuɔ wanj *Diilon-bãanɣu *Neldɔdɔlma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kã. 36 Nuomba naa mullɛŋ aa ba kũɔma naa tiraa kara ŋaa tũlmba manj tienjo sɪ-bɛi. Yesuŋ daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuu bel-o. 37 Wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Dĩmma dii bɔi a ne da ma kartaamba saa ciinu. 38 Cãarãŋ suontienjo-i u puɔr nuomba namba naara.»

[†] 9:34 Ba bɪ *Sitãni yaa *jina ba yuntienjo-i. Nicŋ 12.22-28.

10

Yesu haa u haalabiemba-i himma
(Marke 3.13-19; Like 6.12-16)

¹ Uj waan mafamma-i, wuɔ bi u *haalabien cincielluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² U haalabiemba famba yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yireiŋa yaa daaya: Dielā-wuonjo yaa Simɔ, baa u hāanjo-i Andere. Simɔ yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bɛmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtienjo. A naara Sake man Alfe biɛnjo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ man taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i
(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)

⁵ Yesuŋ hāa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa wan baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *nieraan wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāan *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlm̄ba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na wan baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bāanju piyaa t̄l. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fōngū-i gbāngbān, taa na bi ce na hā nuɔmba-i gbāngbān. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, ¹⁰ molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ jongoroɔ nanjo a naara uŋ diyaa uman, molo baa biɛ naatenni, molo baa bi biɛ būɔle. Maacembilonjo saaya baa u yerrenj kalaangu.

¹¹ «Da na suur nelle man nuɔ-i, na taara hartiefefeiŋo baa na fere igēna. Da na da hartienjo, na tēna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle man nuɔ-i, na cira: «Tyaan dei!» ¹³ Da ba sie na har dumelle fande-na, Diilo yan na jaalungu kāyā di taamba-i; ŋga da ba saa sie na har-bei, Diilo yan ba tē ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terienju man nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yan-ba. ¹⁵ Mi wan ninsonjo-i baa-na: Baman da ba ce mafamma-i, Diilon duɔ ji tuo yuu nuɔmba-i yiinju man nuɔ-i, uŋ ka haa kuman kutaamba-na, ku ka balan yan Sodɔmutaamba kūngu-i baa Gomɔrtaamba kūngu-i.»*

Mullema man dii Diilon-maacemma-na
(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tūlm̄ba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienju fanju-na, taa na suɔ na fereŋ belma, aa na baa yan ba da cālm̄uɔ haa-nei. ¹⁷ Yaan mi gboya-nei jina: Ba ka bi-na fāmaambaa-ba wulaa ka ger-na. Ba ka muo-na *Diilonelhaalādūnni-na. ¹⁸ Ba ka kā baa-na fōngōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuoŋ-nu'i baa *nieraamba-i hiere a piiye nan suɔnuŋ kuman mei kūngu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ nan ka wan manan; yaan mafamma-i na hā Diilonjo, u kaa pigāan-na baa-ma terduonju fanju-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusūnniŋ-maama'i kaa waa dei! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hōmmu-na na wan-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fereŋ hāmba hā-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba fereŋ mɔlbaa, banamba ba bisālmba, banamba bi sire pu baa ba bincuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigāan-na mei maama-na. Nga uman

* **10:15** Sodɔmutaamba kūngu-i baa Gomɔrtaamba kūngu-i: Nien Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

duɔ nyaar ka hi ku bālma-i, kutienjo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na ká daade-na. Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Molon-Bienjo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nileiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hāalābilonjo sa maar u hāalātienjo-i, aa maacembilonjo sa bi maar u yuntienjo-i. ²⁵ Hāalābilonjo jɔguŋ u ce u hāalātienjo temma aa maacembilonjo jɔguŋ u ce u yuntienjo temma. Da ba gbɛ dumellentienjo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellenj-baamba-i ka hi hie?»

Umanj saaya káalamma

(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienju fanju-na, baa na ta na káalā nuɔmba-i. Mamanj fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo wanj mamanj baa-na, hilaan na muonu-mei na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na káalā bamanj gbāa ko-na aa ba sie gbāa ce bɛŋkɛŋgu na yaleiŋa-na. Umanj dii káalamma, u yaa ŋaa Diilonjo-i; u yaa gbāa caa-na baa na yaleiŋa-i hiere. ²⁹ Tigáláamba hāi sully saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hūu-ma, u diei sie gbāa par diire. ³⁰ Halle na yukuosinni manj daani-i, Diilonjo káan-ni hiere. ³¹ Terienju fanju-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigáláamba-na titirre.

³² «Umanj duɔ yiera-mei nuɔmba yaanŋa-na wuɔ mei wuonjo, muɔmi ka bi yiera-mei mi To manj dɔrɔ-i-na u yaanŋa-na wuɔ kutienjo-i mei bi wuonjo. ³³ Ŋga umanj duɔ cɛina-miɛ nuɔmba yaanŋa-na, muɔmi ka bi cɛina kutienjo-i mi To manj dɔrɔ-i-na u yaanŋa-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle

(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɛ mi juɔ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hūɔbaa-ba-i.

³⁶ Nanj fɛɛŋ dūŋ-baamba ka bigāan-ni.‡

³⁷ «Umanj duɔ dɔl u bɛncuɔmba-i yanj muɔŋo-i, kutienjo sie gbāa cu mi huonju-nu. Umanj duɔ bi dɔl u bisálmba-i yanj muɔŋo-i, kutienjo sie gbāa cu mi huonju-nu. ³⁸ Aa umanj duɔ u sa sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i, u sie gbāa cu mi huonju-nu. ³⁹ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunju yonj, kutienjo ka kɔsuŋ u fɛɛ. Ŋga umanj duɔ tuɔ kɔsuŋ u fɛɛ mei maama-na, u ka da cicɛlma manj sa tɛŋ dede-i.»

Anfafamma pā ma tienjo-i

(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umanj duɔ suɔ na belma, kutienjo suyaa mei belma yaa-i. A ne da umanj duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtienjo belma yaa-i. ⁴¹ Umanj duɔ ne *Diilonɔpuɔrbilonjo maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonj unj ka pā u pɔpuɔrbilonjo-i dumaa, u ka bi pā kutienjo-i dumɛi. Umanj duɔ bel nelviinjo-i fafamma wuɔ nelviinjo, Diilonjo ka pā kutienjo-i a saa baa nelviinjo-i. ⁴² Umanj duɔ ne mi *hāalābilonjo-i baa u yornumma-i aa hā-yo hūŋkoljo-i yonj u nyɔŋ, mi wanj ninsoŋo-i baa-na, u sie naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

11

Nsāa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa

(Like 7.18-23)

¹ Yesuŋ juɔ piye tɛ baa u *hāalābienj cɛncieluo ba hāi baamba-i, wuɔ sire suur nileiŋa-na tuɔ wuɔra u wanj Diilonj-nelma-i. ² Nsāa wuɔ tɛ dii kaso-i-na

† 10:25 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. Nienj 12.24-28. ‡ 10:36 Mise (Michée) 7.6

aa naa nu *Kirsan ceŋ maman hiere. Wuɔ puɔr u hāalābiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³kerɛ *Konkortienɔ man saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huon-nu? Baa kaa ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kāan na ka tūnu Nsāa-i baa nan nun maman baa nan dan maman: ⁵Yiriemba yufienja puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuɔ *Neldɔɔlma. * ⁶Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huongu-na, kutienɔ yungu dɔlaa.»

Nsāa-Batise sɔnni-i
(Like 7.24-35)

⁷Nsāa pɔpuɔrbiemban taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigāan nuɔmba-i Nsāa sɔnni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kaa ka ne bige-i hɛngɔ-na? Fafalmun sagallan hɛngɔ-i dumaa, na kaa ka ne ku yaa wei? ⁸Namaa kaa ka ne bige-i? Na kaa ka ne uman diyaa bɔmbɔfafanni wei? Ma si baman diyaa bɔmbɔfafanni baa dii tɛna fɔŋɔtaamba dūnnin ke? ⁹Nga namaa kaa ka ne bige-i? Ma si na kaa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i ke? Aa naacolɔ faŋo-i, mi tūnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i. ¹⁰Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ:

*«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋ yaan-na
ka cāa ŋ hūmelle-i†,*

ba gbɛ Nsāa yaa-i. ¹¹Mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Nsāa-Batise temma saa hi hoŋ yogo caan-biemba-na. A ne da uman si dii baa yungu *Diilon-nelma-na, u maaraa Nsāa-i. ¹²A doŋ dii Nsāa-Batise bāan-nu, ji hi baa nyungo, nelbabalaamba cɔnaana *Diilon-nelentesɔnni-i aa ta ba taara ba hūu u nelle-i ce-de ba diele.† ¹³Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-ba siire piye Diilon-nelentesɔnni maama a ji hi Nsāa-Batise bāangu-i. ¹⁴Na saaya na suɔ wuɔ ban waan *Eli man maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsāa-i. ¹⁵Uman duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁶Aa naa cira: «Mi gbāa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbāa saa-ba baa bisāmba man tɛnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba wan baa banamba-i wuɔ:

*†J hūlii tulammu hā-na, na saa nyen.
I hāl kuliin-neini hā-na, na saa kaal.»*

¹⁸Nsāa juɔ, u sa dii dɔbelle u nunɔna, u sa nyon kolma, na cira wuɔ *jina dii u yungu-na. ¹⁹*Molon-Bien ŋ wuɔ aa tuɔ nyon, na sire ta na piye wuɔ: «Naacolɔ daa fuɔ bi yii baa niwuoni yaa-i yon baa konyolle! Aa tiraa sire bel jɛru baa *nampohūtaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilon-nelma fafaangu da u maacemma-i nuɔ-i.»

Sulma haraa nileinjanan-na
(Like 10.13-15)

²⁰Yesuŋ cie gberɛ-weima bɔi nileinjanan nuɔ-i, a taan baa sa hūu-ma nanna ba cilɔbabalanɔ-i. Yesu wuɔ doŋ tuɔ wan baa-ba wuɔ: ²¹«Korasitaan namaanɔ-i, sūlma haraa-nei! Betisadataan namaanɔ-i, sūlma haraa-nei! Gberɛ man cie namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kūnna cuonɔ ba ferɛŋ nuɔ aa dii buɔr ba jongorbaa a pigāan wuɔ ba naana ba cilɔbabalanɔ-i! ²²Terienɔ faŋgu-na, mi tūnu-nei: Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, ŋ ka haa kuman nei, ku ka balan

* **11:5** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † **11:10** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **11:12** Girekimma-na terien daaku gbāa bi nu nun daama-i: Dii Nsāa-Batise bāan-nu ji hi baa nyungo *Diilon-nelle kpakpaa di hūmelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbāan kpelle da ba suur-die.

yaŋ Tiirtaamba kūngu-i baa Sidōtaamba kūngu-i hiere. § 23 Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa niε sī na kaa da Diilonjo-i wei? Na tāal na fere, na ta na kā dāamu-na. Gberε maŋ ciε namaa nelle-na*, kuɔ uu naa ce Sodomu yaa nuɔ-i, nyunjo daayo-na, nelle fande naa waa yogo. † 24 Terienju fanju-na, mi tūnu-nei, kumaŋ ka haa-nei gēŋgeryiingu-na, Sodomu kūngu ka waa hāaŋo.»

(Like 10.21-22)

25 Ku huonju-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntien nuɔ dɔɔ-i-na baa hēma-na hiere. Ninj fuyaa ŋ huonja-i cēcēmuntaamba-na baa sebesuotaamba-na aa cεr pigāaŋ bisāmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi.

26 Ninsoŋo, ŋ ciε ŋ huonja yaa dumaanjo-na, Baba.»

27 Aa naa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii weima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuonjo-na, molo sa suɔ Bepoljo-i, aa da ma bi hel Bepoljo-na baa uŋ taaraŋ u pigāaŋ bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuonjo-i.»

Fiisaanju dii Yesu huonju-na

28 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa namaŋ tūyāa congoroni ta ni ko-na, juonj mi ji har-na na fiisa. 29 Mi huonja sa donj, aa mi sa teteŋ mi fere. Juonj mi ji haa mi congoruonju-i hā-na na cu mi huonj-nu ku yaa na ka da fiisaanju. 30 Mi congoruonju si dii yonduo, mi tusälle dii fiεfiεfiε.»

12

Yitfenanju maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

1 Yibienja fanja-na, *yitfenanju nanju-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hāalābiamba-na. Baa donj ta ba kar bile-i ba wuo. 2 *Fariśēbaa-ba daa mafamma-i ce niε? Baa sire ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Ne ŋ hāalābiamba-i, kumaŋ saa saaya ku ce yitfenanju-na ba ce ku yaa-i!»

3 Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nanj bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumaŋ, ma sī na kalaan-ku ke? 4 Davidi suurii Diilon-dūngu-na a biε Diilon-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miε Diilon-hūmelle-i, da kuɔ *Diilojigāntien nuɔ sī, ŋ siε gbāa wuo buruo fanjo-i. 5 Ma sī na bi kalaan *anjɲamma-i ke? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yitfenanju-na, ŋga Diilojigāntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kāŋ-ku wuɔ cālmuo. 6 A ne da bande-i-na, kuanju dii kumaŋ maaraa Diilodubuɔ-i. 7 Diilonjo ciεra wuɔ: *«Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dolaan-miŋ ku yan na niikonni-i.»*† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yungu-i, naa naa saa ta na cāl nuɔmba-i na yuŋ-nu. 8 A tiraa naara kufanju-i: *Molonj-Bienjo yaa yitfenanju tienjo-i.»

Yesu siire nagāduwa nanjo

(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

9 Yesuŋ juɔ piye baa *Fariśēbaa-ba-i tī, wuɔ ta kā *Diilonelhāalādūngu-na. 10 Naacoljo nanjo waa ba hōlma-na, u nanja diei naa minanj. Fariśēbaa baa

§ 11:22 Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidōtaamba-na: Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10. * 11:23 Nienj 8.5-17; 9.1-8; na ka da gberε-weima namma. † 11:23 Sodomu: Nienj u kūngu-i Miwaanjo jɲammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28. * 12:4 Nienj Samiel sebedelāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7. † 12:7 Ose (Osée) 6.6

ta ba taara ántáálámma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanjo-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonj-húmelle-i, ɲ gbáa sire jɛiɲo *yitɛnanɲu-na wɛi?»

11 Yesu wuɔ cira: «Namaanjo-na, umanj duɔ waa baa túmaanjo diei yonj u kúndúnɲu-na aa túmaanj daayo par suur fuonj-nu yitɛnanɲu-na, kutienjo ka yanj-yo dii fuonɲu-na wuɔ yitɛnanɲu wɛi? 12 Nelbilonjo-i baa túmaanjo-i, hai bóyaa? Terienɲu fanɲu-na, ánfafamma gbáa ce yitɛnanɲu-na, weima si dii.» 13 Aa naa wanj baa naacolj daayo-i wuɔ: «Fara ɲ nanɲa-i.» Naacolj wuɔ bi fara u nanɲa-i, kaa firnu kananɲa temma-i. 14 Farisɛbaa baa pánj hel ka ta ba da ba-naa Yesu kommanj-kúnɲu-na.

Yesu yaa Itienjo cáaráɲo-i

15 Yesunj juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halanj terienɲu-na. Nuonj baa kúɔɔ ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hólma-na. Wuɔ sire-bei hiere 16 aa naa wanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yanj molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. 17 Diilonj unj puɔraa *Isayi wanj mamán, ma'i sí daama-i wɛi? Isayi waan-ma wuɔ:

«Diilonjo ciɛra wuɔ:

18 *Mi hielaa mi cáaráɲo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dólmu-miɛ.

U yaa flɛɲ mi huɔɲa-i.

*Mi ka há-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigáan nuɔmba-i nileiɲa-na hiere baa húmeviile-i.

19 *U siɛ gánj baa moloɲo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloɲo.

Molo siɛ nu u piye húɲgbɛsɛnniɲ.

20 *U siɛ perienj terre manj kaanu tɩ,*

aa u siɛ dtɲ dáamu manj kusiriyye tɩ.

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nileiɲa-na hiere ba ji húu viistnni maama-i.

21 *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɲa-i yuɔ.»*†

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

22 Ku huonɲu-na, baa ji jo baa bobo-yironjo nanjo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. Yesu wuɔ puur u yufienja-i aa naa ce u tuɔ gbá u piye. 23 Kuɔ cu nuɔmba hómumu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ɲaa *Davidi háayɛɓɓo yaa-i?» 24 *Farisɛbaa-banj juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jina ba yuntienjo-i *BelsebulŒ yaa háa naacolj daayo-i himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.»

25 Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ da neduolɛɲ-baanj na-maanjo-i na sa gbo, yiinɲu dii baa yiinɲu na nelle ka muonu. Da na bi waa cɩɲɲu-na sisɔ dumɛlle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumɛlle ka muonu.

26 *Sitáni duɔ tuɔ donya fuɔ fɛɛɛɲ baamba-i, ma sí kuu dii ɲaa u gánj baa u fɛɛɛ ke? Dumaanjo-na, u fɔɲɲu ce niɛ aa cɔ u wulaa? 27 Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa háa muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloɲo-i háa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛɛɲ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. 28 Muɔ fuɔ, *Diilonj-Yalle yaa háa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigáan wuɔ *Diilonj-baanɲu paa-nɛi tɩ.

† 12:21 Isayi (Ésaie) 42.1-4 § 12:24 *Sitáni yerre nande yaa *Belsebul.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbāa suur u nabieŋ dūŋgu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabieŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duo bel u nabieŋo-i vaa-yo igēna, u gbāa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Uman duo uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutieŋo bigāaŋ-mi; aa uman duo u sa tigiŋ baa-mi, kuu dii ŋaa u pišallā.

³¹ «Mi tūnu-nei: Nelbilibaŋ cāl Diiloŋo-i aa ta ba haa tuosinni maŋ yuo hiere, u gbāa ce jande bei aa yaŋ ma tī. Nga uman duo tuora u *Yalle-i, jande cεraa u ce-yuo hēma-na, jande cεraa u ce-yuo doro-i-na. ³² Uman duo waŋ āndababalaangu hā *Moloŋ-Bieŋo-i, ma gbāa tī. Nga uman duo piye āndaparaangu hā Diiloŋ-Yalle-i, ma sie tī nyuŋo, ma sie tī bisīnuo.

³³ «Tibifaŋaŋgu yaa maŋ biefefēiŋa-i. Tibibabalaŋgu maŋ biebabaleiŋa. Ba suo tibiŋgu-i ku biera yaa nuo-i. ³⁴ Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-! Naŋ balaŋ, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliŋ nuo ŋ huoŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaŋ ŋ nuŋgu-na. ³⁵ Nelfefēiŋ u ānfafamma hel u hofaŋga'i nuo-i. Aa nelbabalaŋ u maacembabalamma hel u hōbabalaŋga'i nuo-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Gēŋgeriyiŋgu-na, bamaŋ waŋ āndasōsōnni-i hiere, Diiloŋo ka gāŋ baa-ba. ³⁷ Diiloŋo ka ne naŋ ferēŋ nuŋ-āndaŋgu yaa-i aa cira ŋ cālāa sišo ŋ saa cāl.»

Nuomba ciera Yesu ce himma ba ne

(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)

³⁸ Yesuŋ juo piye tī, *āŋŋnamma pigāataamba namba-i baa *Fariŋbaa-ba namba cira: «Hāalātīe, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Fiefie ku nuomba saa fa, ba jēnaamba sa ku! Ba gbē-ku dumaa wuo mi ce himma ba ne. Biŋkūŋgu sa ce dii hā-na. *Yonasin cie mamaŋ, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasin cie yinni siei-i dumaa teterieŋo kusūŋgu-na*, *Moloŋ-Bieŋo ka bi ce yinni siei-i dumei hēma-na.

⁴¹ Ninivetaamba nuo Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilōbabalaŋo-i†, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i aa na yagar wuo na sie nu u nuŋgu-i! Diiloŋ duo ji tuo yuu nuomba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Gēŋgeriyiŋgu-na, Seba nellentieŋo‡ ka da nuŋgu fiefie ku nuoŋ namaaŋo-na. Fuo siire termaaŋ daaku-na a karnu nilēiŋa-i hiere ji nu *Salomō nelma-i, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Salomō-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

Jina duw bir jo u sa fa

(Like 11.24-26)

⁴³ Ku huonŋgu-na, Yesu wuo cira: «*Jina duw waa moloŋo-na aa ji hel, u kā ka tuo wuora u biŋ hieŋ-nu duw taara muntienammu. ⁴⁴ Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercōlōmmu-na.» Aa bi bir. Duo kā ka da biŋkūŋgu si dii kutieŋo huonŋga-na, aa u gbuu migāaŋ-ka da welewele aa tigiŋ-ka, ⁴⁵ u bir ka bi u najīnabaa niehāi, bamaŋ balaŋ yaŋ ufaŋo-i ba jo ji suur tēna-kei. Da ba suur tēna dumaŋo-na, ku migāaŋ balaŋ kutieŋo-na a yaŋ dīelā-kūŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuomba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juw da ba ji ne-yo

(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

⁴⁶ Yesuŋ waa tuo piye baa nuomba-i, u nyu wuo jo baa u hamba-i da ba ji ne-yo. Baŋ juo ji da u piye, baa yiera gōŋgūoŋ-nu. ⁴⁷ Naacolŋo naŋ wuo da-ba

* **12:40** Nieŋ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † **12:41** Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ **12:42** Nellentieŋ daayo waa cicieŋo a saanu baa mamaŋ nyegāaŋ girekimma-na.

aa naa piɛ wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiera gɔŋgɔŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔŋ-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hãmba-i wei?»

⁴⁹ Aa naa wuɔra pigãan̄ u *hãlãbiemba-i baa u nan̄ga aa cira: «Mi nyu-i baa mi hãmba yaa daaba. ⁵⁰ Baman̄ ciɛŋ mi To man̄ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hãmba-i, ba yaa mi tũɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fũmanarãŋo nan̄ maama

(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduɔŋgu fan̄gu-na, Yesu wuɔ sire hel kã ka tɛna dalan̄ga nun̄gu-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugũŋ beŋo nan̄o-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbãɛini tuɔ nan̄ baa-ba wuɔ: «Naacolɔŋo nan̄o kãa ka nan̄ fũma u suon̄gu-na. ⁴ Fũma nan̄o kã ka diire hũmellen̄-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuɔ ufan̄o-i. ⁵ Unan̄o kã ka diire tãmpellen̄-terien̄-nu. Hɛma saa waa bɔi terien̄gu-na; a ce u pa yan̄ unan̄o-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan̄-na. Bãan̄gun̄ juɔ doŋ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unan̄o kã ka diire hɛŋ-nu. Hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman̄ diiriye suon̄-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unan̄o biɛŋa komuɔŋa da-a-ndii, unan̄o biɛŋa komuɔŋa sa-a-siɛi, unan̄o komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan̄ mafamma-i wuɔ cira: «Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

Kuman̄ ciɛ Yesu tuɔ nan̄ gbãɛini-i

(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesuŋ juɔ nan̄ tɪ, u *hãlãbiemba piɛ u caan̄-nu ka cira: «Itie, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ nan̄ gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentesinni maama man̄ fuyaa, u pigãan̄ namaan̄o-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kunan̄gu mɛi. ¹² Uman̄ duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kunan̄gu ka ta ku naara u sɔsuɔmun̄gu-i; ŋga uman̄ duɔ u sa suɔ bɪŋkũŋgu, cellɛ-kũŋgu man̄ uŋ suɔ-kun̄, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kuman̄ ciɛ mi ta mi nan̄ gbãɛini-i baa-ba, yufien̄a dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman̄ kãŋ yan̄ga man̄ nuɔ-i. ¹⁴ Diilon̄ uŋ puɔraa *Isayi wan̄ man̄, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan̄-ma wuɔ: «Diilon̄o ciɛra wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,
ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaan̄ga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da bɪŋkũŋgu.

¹⁵ Hama-i nuɔ-i?

Bande ku nuɔmba nyaayã ba fɛrɛ cor;

ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufien̄a-i.

Ba sa taara ba da bɪŋkũŋgu.

Ba sa taara ba nu wɛima.

Ba sa bi taara ba suɔnu kunan̄gu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»* *

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufien̄a-i aa ta na nu baa na tũnni-i. ¹⁷ Mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: *Diilon̄opuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da nan̄ dan̄ kuman̄, aa nu nan̄ nuŋ man̄, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

* 13:15 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Yesu firiinu fūmanarāṅo gbānalāanṅu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸ Yesuṅ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan na tūnni-i na nu fūmanarāṅo gbānalāanṅu yunṅu-i: ¹⁹ Nuɔmba nan hōmmu dii ṅaa hūmellen-huɔṅga; da ba nu *Diilon-bāanṅu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yan *Bigāarāṅo jo ji hiel-ma aa yan-ba. ²⁰ Banan hōmmu dii ṅaa tāmpēllen-terienṅu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pān dɔlnu-bei ba hūu-ma. ²¹ Nṅa ma sie gbāa nan kaasinni. A ce dumaan-na wein da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jin. ²² Banan hōmmu dii ṅaa hien-terienṅu; da ba nu Diilon-nelma-i ba yan ānjɔṅuoma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da banan hōmmu dii ṅaa hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yungu-i aa wuɔ ma hūmelle-i din saaya di wuɔ dumaa. Kufanṅu taamba yaa dii ṅaa fūma manṅ gbuu sire kpatalla; unanṅo biena komuɔṅa da-a-ndii, unanṅo biena komuɔṅa sa-a-siei, unanṅo komuɔṅa baa cɪncielbaa.»

Suontienṅo nanṅo baa u bigāarāṅo

²⁴ Yesu wuɔ tiraa nanṅo gbānalāanṅu nanṅu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ṅaa moloṅo manṅ siire ka duu dimma u suonṅu-na aa jo ji tēna. ²⁵ Isuonṅu nanṅu-na, u bigāarāṅo nanṅo yan nuɔmba duɔfūn aa sire ka nanṅ hēbienā dimma hōlma-na. ²⁶ Dimmanṅ juɔ ta ma honṅ huonṅu-na, suontienṅo maacembiemba da hienṅ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontienṅo-i wuɔ: «Yuntie, ma sɪ ṅ duu dimma'i ma kula suonṅu-na ke, hienṅu maama nie?»

²⁸ «Suontienṅo gbē-ba wuɔ: «Unanṅo sɪ, mi bigāarāṅo nanṅo'i cie mafamma-i.»
«Maacembiemba cira: «I kā ka for-ku nanna wei?»

²⁹ «Suontienṅo gbē-ba wuɔ: «Yaan-kuṅ, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dimma namma. ³⁰ Yaan ni vāa hier. Din da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igēna a tigiin-ku caa-ku aa suɔ kar mi dimma-i dii-ma inonṅɔ-na hā-mi.»»

Diilon-nellentesinni dii ṅaa mutardi-belle
(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huonṅu-na, Yesu wuɔ tiraa nanṅo gbānalāanṅu nanṅu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ṅaa mutardi-belle manṅ banṅ duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yan hier, ṅa da di pa, di sire maar niifielu-i hier a ce tibiinṅu hurimba ta ba jo ba se kamma ku.»

Diilon-nellentesinni dii ṅaa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ṅaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjūmmu-i kolloyufienā siei baa-ni, ni sire-muɔ hier.»

Kumanṅ cie Yesu tuɔ nanṅ gbāneini-i?
(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waan nel daama-i hier baa nuɔmba-i gbāneinin; duɔ puur duɔ piye gbānalāanṅu, a puur duɔ piye gbānalāanṅu. ³⁵ *Diilopɔpuɔrbilonṅ unṅ waanṅ mananṅ ma'i sɪ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonṅo waan-ma wuɔ: «Diilonṅo ciera wuɔ:

«Mi ji ta mi piye baa-ba gbāneinin.
Mamanṅ naa fuo dii miwaanṅo domma-na,
mi ka wan-ma baa-ba.»†

† 13:35 Gbelieman-nalāanṅu (Psaume) 78.2

Yesu firnu suontienjo-i baa u bigaararajo-i ba gbānalāanggu-i

³⁶ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kŋŋ. U *hāalābiemba kā u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbānalāanggu man juɔ suontienjo nanjo duu dɪmma aa u bigaararajo kā ka nan hēbienja dɪmma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yungu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molonj-Bienjo yaa suontienjo-i; u yaa duu dɪmma-i. ³⁸ U suongu yaa miwaanjo-i. Dɪmma yaa bamanj cuu Diilonjo huonj-nu aa hēbienja yaa bamanj cuu *Bigaararajo huonj-nu. ³⁹ Suontienjo bigaararajo yaa *Sitāni-i. U yaa kāa ka nan hēbienja-i dɪmma hɔlma-na. Dikara-huonjgu yaa miwaanjo tɪmmanj-huonjgu-i aa dikartaamba yaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Banj kaal hienjgu-i ba caa-ku dumaa, miwaanjo tɪmma-na, ku ka waa dumɛi. ⁴¹ Yiingju fanjgu-na, Molonj-Bienjo ka ce u dɔrɔpɔuɔrbiemba jo ji bel bamanj guɔlaan nuɔmba gbeini-i baa bamanj ciɛŋ āmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dāngbɔguonjgu-na. Kaalungu sie ji waa dɛi. ⁴³ Nga bamanj wuɔyaan Diilonj-hūmelle-i, ba ka waa huonjgu fanjgu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bāansɛniɛŋgu. Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

Diilonj-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ

⁴⁴ «*Diilonj-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ manj fuyaa suongu nanjgu-na, naacoljo nanjo kā ka paya-yuɔ. U huonjga gbuu fɛ, u migāan juo-yo aa kā ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a jo ji sāa suongu fanjgu-i.»

Diilonj-nellentesinni dii ŋaa niibiliɛŋgu

⁴⁵ «*Diilonj-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa torgoceronjo manj taaraayanj niibile-fafanni duɔ sāa. ⁴⁶ U juɔ da sukpekpellun-kūŋgu nanjgu-i, u kā ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a sāa-ku.»

Diilonj-nellentesinni dii ŋaa juɔŋo

⁴⁷ «*Diilonj-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa tetebeljuonjo. Da ba nan juonjo-i, duɔ hi teterienjo teterienjo, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hūmma-na, ba kā ka tɛna fiɛl baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanjo tɪmma ka waa dumɛi: *Dɔrɔpɔuɔrbiemba ka jo ji fiɛl nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dāngbɔguonjgu-na. Kaalungu sie ji waa dɛi.»

⁵¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Miŋ waanj manj, na nuɔ-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ūu, i nuɔ-ma.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «*Āŋjŋamma pigāatienjo manj duɔ hūu-ma hāalā Diilonj-nellentesinni kūŋgu-i, uu dii ŋaa dumellentienjo manj hielaan bɪmbɪfɛlenni-i baa niicolonni-i u muntierammu-na u hā nuɔmba-i.»

Nasaretitaamba cɪnaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)

⁵³ Yesuŋ juɔ nanj gbānɛini-i tɪ, wuɔ ta terienjgu fanjgu-na ⁵⁴ a kā ba nelle-na†. Uŋ kāa, wuɔ kā ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuɔ wanj Diilonj-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hammu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Fuɔ kaa hel baa nelnul daade-i hie? U ciɛ niɛ tuɔ gbā u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sɪ fānanjo biɛŋjo yaa ke? Maari biɛŋjo'i sɪ wei? Fuɔ hāanjo nanjo yaa banj bɪŋ-yonj Sake-i, unanjo-i Yosefu, unanjo-i Simɔ aa unanjo-i *Yuda. ⁵⁶ U tūɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuɔ kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ ciɛ dumaanjo-na, ba saa gbāa hūu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kāŋj *Diilopɔuɔrbiilonjo-i terni-na hiere; ŋga u nellenj-baamba-i baa

† 13:54 Ba nelle yaa Nasareti. Niɛŋ Like 4.16.

u dūrj-baamba sa kārj-yo.»⁵⁸ Barj'a ba saa hūu u nelma-i dumaŋo-na, u saa ce gbɛrɛ-wɛima bɔi terienɟu-na.

14

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ

(Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibienja faŋa-na, fāamaaŋo maŋ waa *Galile yunɟu-na, wuɔ nu ba piieye Yesu maama-i. Ba taa ba bɪ-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsāa-Batisi yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i ciɛ u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fɛrɛ yaa naa ciɛ ba bel Nsāa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ cienɟo aa u hūu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bɪ mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hūyāa-yo dumaanɟo-na, Nsāa wuɔ warj-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Nɟa nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonɟo. Erɔdi duɔ ne terienɟu faŋgu-i, korma da-yo baa nuamba-i.

⁶ Yiinɟu nanɟu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hommaŋ-yiinɟu ponsaanɟu-i aa naa bɪ u jēnaamba-i. Erodiyadi bilon wuɔ nyɛŋ Erɔdi jēnaamba yaanɟa-na ponsaanɟ daaku-na; kuɔ fūnuŋ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pā nunɟu baa bilonɟo-i wuɔ fuɔ baa Diilonɟo, kerɛ uŋ taaran kumaŋ, u warj-ma, u ka hā-yo baa-ku. ⁸ Bilonɟo nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsāa-Batisi yunɟu. Bilon wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batisi yunɟu-i a dii-ku tasaanɟ-na jo baa-ku ji hā-mi bande.» ⁹ Fāamaanɟo yaanɟ kaa pāŋ bir ka deŋ birma; ŋga u ka ce-ma nie? U yaa pāa nunɟu-i baa-yo nuamba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima sɪ.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba kā ka kar Nsāa-Batisi yunɟu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanɟ-na ji hā bilonɟo-i baa-ku. Bilon wuɔ hūu-ku hā nyunɟo-i baa-ku. ¹² Nsāa *hāalābienj baa kā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kā ka tūnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hāa nelpūŋgu nanɟu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14)

¹³ Yesuŋ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ benɟo ta tuɔ kā u deŋ. Nuɔŋ baa yagar numa aa naa hel nileiŋa-na a bella nuoraanɟu nunɟu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uŋ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpūŋgu nanɟo temma u yaanɟa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ doŋ tuɔ sire jaamba maŋ waa baa-ba.

¹⁵ Bāanɟu juɔ hir huɔŋgu-na, u *hāalābiemba piɛ kā u wulaa ka cira: «Bāanɟu tɛ tɪ, aa ii dii hɪɛŋ-nu, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kā nileiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niuwuoni sāa wuo wɛi?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunɟu si dii ba da ba kā; namei saaya na hā-ba niuwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hāalābienj baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yonɟ baa titiraamba hāi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ baa-ni na ji hā-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɛna hɪɛŋgu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baanɟ daaba-i a ciir u yunɟu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonɟo-i aa naa bŋlnu buruo-i a hā u hāalābiemba calnu-yuɔ hā nuamba-i. ²⁰ Nuɔŋ baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienj cinciɛluo a hāi. ²¹ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunɟu sɪ baa bisāimba-i.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ

(Marke 6.45-52; Nsāa 6.16-21)

22 Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *h̄aalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaaŋ-na ta ba karnu ba k̄a bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ k̄uŋ ba cinnin. 23 Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ k̄a ka nyugūŋ t̄anungu-na tuɔ c̄arā Diiloŋo-i. B̄aaŋguŋ fiɛ ji tɪ, wuɔ tɛna dii u da-u-diei tuɔ c̄arā Diiloŋo-i. 24 A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u h̄aalābiemba naa maa baa beŋo-i. Fafalmu naŋ temma sire ta mu j̄arā-bei. H̄uŋ maa ta ma sagalla beŋo-i baa-ba. 25 C̄icānj̄aale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ h̄umma d̄arɔ-i-na u k̄a ba wulaa. 26 Baŋ juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo h̄umma d̄arɔ-i-na, ba huleiŋa gbuu p̄aŋ caar wuɔ s̄i isuɔtjeŋo. Baa doŋ ta ba kaas̄iŋ.

27 Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!»

28 Piɛr wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ h̄umma d̄arɔ-i-na k̄a ŋ wulaa.»

29 Yesu wuɔ cira: «Jo!» Piɛr wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ h̄umma d̄arɔ-i-na u j̄arā-yuɔ. 30 Uŋ juɔ j̄oguŋ fafalmu maama-i, u holle p̄aŋ caar, wuɔ doŋ tuɔ nyierā h̄umma-na. Uŋ nyierāŋ dumaanjo-na, wuɔ tuɔ kaas̄iŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» 31 Yesu wuɔ fara u naŋga-i a bel-o aa naa cira: «ŋ saa haa ŋ naŋga-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Bige-i ciɛ ŋ ce ŋ h̄ammu-i mu h̄ai?»

32 Uŋ bilaa u naŋga-i dumaanjo-na, baa k̄a ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi p̄aŋ yiera. 33 Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji d̄uuna Yesu yaan̄ga-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diiloŋ-Bieŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-na (Marke 6.53-56)

34 Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perieŋ karnu k̄a Genesareti. 35 Genesaretiambaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra t̄nu ba-naa ka hel baa k̄ɔt̄nnin-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere 36 ji ta ba c̄arā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yieya u j̄ongoruɔ t̄ŋgu yaa yon. Ku waa uman̄ duɔ yieya u j̄ongoruɔ t̄ŋgu-i, kutieŋo p̄aŋ sire da yeryer.

15

B̄incuŋ-h̄umelle maama (Marke 7.1-13)

1 Ku huɔŋgu-na, *Fariɛbaa-ba namba-i baa *ānj̄inamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a k̄a Yesu wulaa 2 ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ *h̄aalābiemba sa wuɔ b̄incuŋ-h̄umelle-i? Da ba'a ba wuo niiwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

3 Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi ciɛ namaa na yaŋ Diiloŋo uŋ waan̄ mamaŋ aa ta na ce na b̄incuŋ-maama?» 4 Diiloŋo ciɛra: «*Ta ŋ dii ŋ b̄incuɔmba nuŋgu-i.*» * Aa tiraa cira: «*Uman̄ duɔ waŋ āndaparaan̄gu h̄a u to-i sisɔ u nyu-i, kutieŋo saaya komma.*» † 5 Nga namaa birii cira wuɔ uman̄ duɔ waŋ baa u b̄incuŋo-i wuɔ: «Min̄ ŋ naa da kumaŋ da mi kāyā-nie, mi p̄aa-ku h̄a Diiloŋo.» Keɛɛ uman̄ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da b̄iŋk̄uŋgu h̄a u b̄incuŋo-i wei ma si. 6 Terieŋgu faŋgu-na, na huraa Diiloŋ-nelma-i baa na b̄incuŋ-maama. 7 Huhurmantaan̄ namaa temma-i daana-i; *Isayin̄ fii-na baa kumaŋ, na yuu-ku. Isayi waan̄-ma wuɔ: «Diiloŋo ciɛra wuɔ:

8 «*Nel daade taamba k̄aŋ-mi ba nuŋ-nu yon.*

Mi maama si dii ba h̄ammu-na.

9 *Baŋ pigāan̄ nuɔmba-i h̄umelle maŋ, bafamba diele.*

* 15:4 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.12; Anj̄inammaŋ-sebɛ 5.16 † 15:4 Helmaŋ-sebɛ (Exode) 21.17

A ce dumaarɔ-na, yunngu si dii ba Diilojaale-na.»†»

Kumaɗ gb̃aa guɔla nelieɗ nuɔŋo-i
(Marke 7.14-23)

¹⁰ Yesuɗ piiye mafamma-i, wuɔ bɪ nuɔmba-i a ji cira: «Karaaɗ na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i: ¹¹ Kumaɗ suuriɗ nelieɗ nuɔ ŋ nuɗgu-na, ku sie gb̃aa guɔla-nie Diilon-ɗumelle-na. Kumaɗ hilaarɗ, ku yaa gb̃aa guɔla-nie.»

¹² U *h̃aal̃abiemba piɛ u caarɗ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaarɗ *Faris̃ɛbaa-ba-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Mi To maɗ d̃arɔ-i-na, uɗ'a u saa sũ tibinni maɗ hiere, ni ka fuur halarɗ. ¹⁴ Yaarɗ-barɗ, baa dii ŋaa yiriemba maɗ bilaa ba nayirienɗ nammu. Na suyaa kerre yironɗ duɔ bel u nayironɗ nanɗa, ba ka par suur fuonɗ-nu ba h̃ai-i-na hiere.»

¹⁵ Piɛr wuɔ cira: «Niɗ warɗ nelma maɗ daama-i i saa suɔ ma yaarɗa-i; firnu-mei baa-ye.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Bis̃almba'i namaarɗo-i yogo wei? ¹⁷ Namaa saa suɔ wuɔ kumaɗ suuriɗ nelieɗ nuɔ ŋ nuɗgu-na ku k̃a ŋ kusũɗ-nu aa cor ka ce biniɛɗa wei? ¹⁸ A ne da nelieɗ nuɔ niɗ warɗ mamarɗ ŋ nuɗgu-na, ma hel ŋ huɗɗa'i nuɔ-i; ma yaa gb̃aa guɔla-nie Diilon-ɗumelle-na. ¹⁹ Anjog̃obabalamma hel nelieɗ nuɔ ŋ huɗɗa'i nuɔ-i: Ŋ huɗɗa'i diyaarɗ-niɗ nelkolle-na, *fuocesinni-na, b̃iɗwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebiɛnande-na. ²⁰ Daama temma yaa guɔlaayanɗ nelieɗ nuɔŋo-i. Ŋga a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanɗu sie gb̃aa guɔla-nie.»

Nercieɗo nanɗo haa u nanɗa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)

²¹ Ku huɗɗu-na, Yesu wuɔ ta terienɗu fanɗu-na a k̃a Fenisi mara nuɔ. § ²² A ne da nercieɗo* nanɗo waa terienɗu fanɗu-na. Yesuɗ k̃aa, cieɗ daa wuɔ cu u huɗɗ-nu tuɔ fara u piiye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi h̃aỹel̃ɗ nuɔ, jande ce huɗjarre-mie! *Ŋna nanɗo dii mi bilonɗo yunngu-na, kuu si dii-yuɔ dei.» ²³ Yesu saa seɗ sũnuɗgu yuɔ. U *h̃aal̃abiemba piɛ u caarɗ-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir cieɗ daayo-i i huɗɗu-na wei? Ŋ saa da uɗ ceɗ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wei?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Diilonɗo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yonɗ, baa dii ŋaa tũlmba maɗ baala.»

²⁵ Cieɗ daa wuɔ jo ji dũna u yaarɗa-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-mie!»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bis̃almba niwuoni-i h̃a juoraamba baa-ni ku saa fa.»

²⁷ Cieɗ wuɔ cira: «Itie, ŋ waarɗ ninsoɗo, ŋga ma s̃i juoroɗo tienɗ duɔ wuo niwuoni-i aa nimaɗ diire, juoroɗo wuo-ni ke?»

²⁸ Uɗ waarɗ mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Cieɗ nuɔ, ŋ haa ŋ nanɗa-i mie kelkel! Niɗ taaranɗ kumaɗ, Diilo ka h̃a-ni baa-ku.»

Terduɗɗu fangu-na, bilonɗ wuɔ bi paɗ da u fere.

Yesu siire jaamba b̃ai

²⁹ Yesu wuɔ ta terienɗu fanɗu-na a k̃a *Galile dalanɗa-na ka nyugũɗ t̃anungu nangu-na t̃ena. ³⁰ Nuɗɗ baa kũɔl ba-naa ta ba k̃a u wulaa baa ba jaamba-i: Cis̃eduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Umanɗ duɔ jo baa u wuɗo, u jo ji

† **15:9** Isayi (Ésaïe) 29.13 § **15:21** Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i s̃i ma nyeg̃aan girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sid̃ mara». Niliɛɗa fanɗa dii Fenisi huɗɗ-na. * **15:22** Cieɗ daayo b̃incuamba taa ba hel Kanaa; ku kaalaya girekimma-na. Ku pig̃aan wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

jiŋa-yuɔ Yesu caaŋgu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! ³¹ Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, ciseduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienja puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛrɛ. Baa ta ba gbɛliɛŋ *Isirahɛl-baamba Diilonjo-i.

*Nuɔmba neifienja hāi wuyaa buruo niehāi yar-ba
(Marke 8.1-10)*

³² Yesuŋ waa dalaŋga-na, yiinggu naŋgu-na, wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a tuo piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔŋ daaba hujarre ko-mi; ba yinni siɛi yaa dɛ-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hūmelle-na.»

³³ U hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da niiwuoni-i hie hɛŋ daaku-na diɛ hā nelpūŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehāi daayo-i baa tetebien daaba-i a jaal Diilonjo-i aa naa bŋlnu-niɛ hā u hāalābiemba calnu-niɛ hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien niehāi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisālmba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kūŋ ba cɪnniŋ aa fuɔ wuɔ kā ka biɛ beŋo tuo kā Magadā.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonŋgu-na, *Fariŋɛbaa-ba namba-i baa *Sadusɛbaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuɔ ba ka piiye cure-yuɔ. Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, ce himma namma i ne, mamaŋ piŋāaŋ wuɔ ŋ juɔ Diilonj-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bāaŋ da ku ta ku suur huonŋgu maŋ nuɔ-i, da na ne diilonjo yaanŋa-i da-ka dāa, na cira: «Diilonjo siɛ dāa, terienŋu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuyunŋgu-na a da diilonjo yaanŋa saa fa, na cira: «Diilonjo ka dāa nyunŋgo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonjo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na ma yunŋu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Biŋkūŋgu sa ce dii hā-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ta aa naa yaŋ-ba.

Yesu gbuɔya u hāalābiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baŋ taa terienŋu-na, baa kā ka biɛ beŋo ta ba karnu ba kā dalaŋga yiɛŋgu naŋgu-na. A ne da baŋ'a ba ta, ma saa tɛnu u *hāalābiemba biɛ *buruo.

⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jande, bilaaŋ na ferɛ *Fariŋɛ ba siini-na baa *Sadusɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hāalābien baa doŋ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iŋ'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuo piiye dɛ-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ cira: «Na saa haa na naŋga-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira naŋ'a na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanŋa-i yogo wei? Naŋ calaanu buruo u ndii maŋ

hã nuɔmba neifienja hãi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa nanj biyaa segeyufienja manj ta ku yiiŋgu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehãi manj nanj calaanu-yuɔ hã nuɔmba neifienja hãi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienja manj nanj biyaa-ya ta kufanġu yiiŋgu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbɛ na suɔ wuɔ minj ciera na bel na fere Farisɛ ba siini-na baa Sadusɛ ba niini-na, mi sa wanj bur-maama!» ¹² Terienġu fanġu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuo u saa cira ba bel ba fere siiniŋ-kerrej, ŋga wuɔ ba bel ba fere Farisɛ ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusɛ ba maama-na.

Yesu stɔnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kãa kuanġu-i Sesare manj Filipu wuoŋo-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hãalãbiemba-i wuo: «Nuɔŋ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bienjo-i?»

¹⁴ U hãalãbienj baa cira: «Banamba ciera nuɔnei *Nsãa-Batisi-i; bananġ ba'a nuɔnei *Eli-i; bananġ ba'a *Seremi; bananġ ba'a *Diilopɔpuɔrbilɔŋo nanj nuɔ.»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

¹⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saanġ *Konġkortienjo manj, u yaa nuɔŋo-i. Cicɛlmantienjo Bienjo yaa nuɔŋo-i.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsãa bienj nuɔ, nanj yunġu dɔlaa, ninj waanġ mamanġ daama-i nanj kusunġ-maama sɩ, mi To manj dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nuŋgu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yunġu yaa wuɔ tãmpɛlle. Mi tũnu-nie: Mi ka fu mi dũŋgu-i tãmpɛlle fande yaa nuɔ-i. *Sitãni yufelle kuɔ, u sie gbãa ce-ku bĩŋkũŋgu. ¹⁹ Mi ka hã-ni *Diiloŋ-nelle dienja-i: Da ŋ cɩna kumanġ hɩema-na bande-i-na, ba ka cɩna ku bĩŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na; da ŋ bi sie kumanġ hɩema-na bande-i-na, ba ka bi sie ku bĩŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa wanġ-ma kuola-meɩ baa-ba wuɔ ba baa yanġ ma hel wuɔ Diiloŋ uŋ saanġ *Konġkortienjo manj u yaa ufanjo-i.

Yesu kaal u mulɛma-i baa u hãalãbiemba-i

(Marke 8.31–9.1; Like 9.22-27)

²¹ A doŋ huonġu fangu-na, Yesu wuɔ doŋ tuɔ piiye u pigãan u *hãalãbiemba-i wuo: «Da ku fie ce nie nie, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle bĩncuamba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *anġnamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa ko-mi. Ŋga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hãi yonġ hɩema-na, sieliŋ-yiiŋgu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Uŋ waanġ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba denġ ka tuɔ wanġ baa-yo wuo: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fie aa naa cira: «*Sitãni, kã ŋ halanġ mi caanġ-nu! Ŋ taara ŋ guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? Ŋ kusunġ-maama-i Diiloŋ-maama sɩ, nelbilien-maama.»

²⁴ Ku huonġu-na, Yesu wuɔ gbɛ u hãalãbiemba-i wuo: «Umanġ duɔ tuɔ taara u cu mi huonġ-nu, kutienjo saaya u cɩna u fere, aa u bi saaya u sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i. ²⁵ Umanġ duɔ tuɔ kaal baa u yunġu yonġ, kutienjo ka kɔsuonġ u fere; ŋga umanġ duɔ tuɔ kɔsuonġ u fere meɩ maama-na, kutienjo ka da cicɛlma manġ sa tɛŋ dede-i. ²⁶ Nelienġ nuɔ da ŋ da ŋ yufienġ-niini-i hierie miwaanjo-na aa ka caa, yunġ haku-i dii-kuɔ? Nelienġ nuɔ ŋ gbãa sãa ŋ yunġu-i baa bige-i Diiloŋo wulaa? ²⁷ *Moloŋ-Bienjo ka jo baa u To fɔŋgũ-i baa u *dɔrɔpɔpuɔrbiemba-i. Duɔ jo, u ka pã nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaanġ mi wanġ ninsoŋo-i

* 16:9 Nienġ 14.15-21. † 16:10 Nienġ 15.32-38.

baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba siɛ hi ku, ba ka da Molon-Bienjo juɔ u fɔŋgɔtesinnin-jomma-i.»

17

Yesu birii u denj birma

(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei ku huonŋu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãanjo-i Nsãa, ba kã ba denj ka nyugũŋ tãnujaataama nanjo-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma: U yaanŋa caa duma a ka fɛrɛŋ nuɔ ŋaa bãanŋu, u jonŋorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bɛi ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na dɛ! Da ŋ siɛ, ŋ yan mi ce gbuganni sisi: ku diei nan kũŋu, ku diei Moisi kũŋu, aa ku diei kũŋu nanŋu-i Eli kũŋu.» ⁵ Nelma saa ji tɛ u nunŋu-na, nyaasinni nanni jo ji cɛnnu-bɛi. Ba'a ba ne da, molo piye ni huonŋa-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fɛrɛŋ mi huonŋa-i. Taa na nu u nunŋu-i!»

⁶ Molon daa un piye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisiŋ ba yunni-i hɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanŋa-i bɛi aa naa cira: «Baa na kãalã; siiren!» ⁸ Ba ciirri ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yon.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiere tãnunŋu-na, Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon-Bienjo duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanj nel daama-i baa molonjo.

¹⁰ U hãalãbiɛŋ baa cira: «Ma sɛi *ãnjɛnamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diilon un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo manj, u suɔ jo kɛ?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãan weima-i hiere, ¹² ŋga mi tũnu-nɛi: Eli juɔ tɛ. Un juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bãanŋu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bãanŋu-i Molon-Bienjo-na dumɛi.» ¹³ Terienŋu fanŋu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbɛ *Nsãa-Batisei yaa dumaanjo-na.

Yesu duɔnya jɛna naacombilonjo nanjo-na

(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Baŋ hiiriye tãnunŋu-na ka hi nuɔmba terienŋu-i, naacolho nanj wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaanŋa-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi bienjo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmãrõŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dɛi. Da ku sire-yuɔ dɛ-i-na, kuniɛ u cii suur dãamu-na, kuniɛ u cii suur hũmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hãalãbiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fieɛie ku nuɔŋ namaanjo-i na sa hũu nelien maama, na saa fa! Na daa niɛ sɛi mi ka tɛna baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juon baa naacombilonjo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilonjo-i. *Jɛna'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. Yesu wuɔ nuola jɛna-i wuɔ u cor u hel naacombilonjo-na. Jɛna wuɔ bi hel. Naacombilon wuɔ da u fɛrɛ.

¹⁹ Jɛnan hilaa, hãalãbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ miɛ i saa gbãa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanŋa-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Yaan mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niɛle-i miɛ yon, weima siɛ gbãa yar-na cemma: Na gbãa gbɛ tãnun daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalɛi, aa ma bi

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jīna daayo temma-i, da na saa dii sūngu aa cārā Diilonjo-i na sie gbāa donya-yu.»]

Yesu tirii u kuliingu maama-i
(*Marke 9.30-32; Like 9.43-45*)

²² Yīingu nanngu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔnga-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yīingu dii baa yīingu, ba ka bel *Molon-Bieŋo-i hā nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hīema-na, sieliŋ-yīingu-i u ka sire hel jo.» U hāalābiemba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa gbuu pān vāa ba yammu-i.

Nampo kūngu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamaŋ hūyāaŋ *Diilodubuɔ nampo-i, baa pie yuu Piɛr wuɔ: «Na hāalātienjo pā Diilodubuɔ nampo-i wei?»

²⁵ Piɛr wuɔ cira: «U sa pā-yo wuɔ bige-i cie?»

Piɛrŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ siɛŋ-yo cira: «Piɛr, nanj wulaa haba-i pāaŋ nampo-i ba hā fōngōtaamba-i hīema-na bande-i-na? Ba bisālmba'i pāaŋ-yonj waa niɛraamba'i pāaŋ-yonj?»

²⁶ Piɛr wuɔ cira: «Niɛraamba'i pāaŋ-yonj.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisālmba nunngu si dii nampo pāmna-na; dumei sī wei? ²⁷ Nga, mi sa taara i guola Diilodubuɔ yaataamba hōmmu-i. Kā nuoraanngu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienjo maŋ dielā-wuonjo-i, ŋ gbaar u nunngu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pā mei nampo-i baa nanj bi wuonjo-i hiere; di ka gbē.»

18

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i Diilon-nelle-na?

(*Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2*)

¹ Huɔngu fanngu-na, Yesu *hāalābienj baa pie u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuɔ-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuɔ bī bisāmbilonjo nanjo a ji yiɛra-yuɔ ba hōlma-na ³ aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsonjo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisāmbienj temma, na cɛraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Umanj duɔ hiire u fɛɛ a ce u fɛɛ cɛkūɔ bisāmbilonj daayo temma-i, kufanngu tienjo yaa nelbuɔ-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, umanj duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisāmbilonj daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fɛɛ yaa-i.

⁶ «Bisāmbiemba maŋ haa ba nanŋa mie daaba-i hiere, umanj duɔ guɔl unanj gbeini bei Diilon-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na! Kuu baa na to namelle u nuonngu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buɔ-yuɔ.

⁷ «Sūlma haraa nelbiliemba-na; ba sie gbāa naa kuubabalaanngu muncemmu-i, ŋga umanj duɔ dii u nanolŋo-i ku cemma-na, sūlma haraa kutienjo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ nanŋa dii-ni kuubabalaanngu cemma-na, sisɔ ŋ gboluonngu, kar-ku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilon-nelle-na ba nanŋa diei, sisɔ baa gboluonngu diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na, sisɔ baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanngu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufienja-i a hāi-i-na.»

Diilonjo sa siɛya u bisālmba-i
(*Like 15.3-7*)

¹⁰ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, taa na kǎŋ bisáŋŋ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tǔnu-nei: *Dɔpɔpuɔrbiemba maŋ niɛyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dɔɔ-i-na bǎaŋgu-i baa isuonḡu-i. [¹¹ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.】» ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tǔlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutieŋo siɛ yaŋ komuɔŋa naa baa cǐncieluo nennaa maŋ tǔyǎa ba ta ba wuora* aa kǎ ka taara u diei-wuonḡu daayo-i wei? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huonḡa ka gbuu fɛ. A ne da komuɔŋa naa baa cǐncieluo nennaa maŋ tǔyǎa ba saa balla, bafamba kǔŋgu saa gbǎa fɛ u huonḡa-i fɛŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔɔ-i-na u kǔŋgu-i; u sa taara u diei balla bisǎmbienḡ daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobinḡ duɔ cǎl, kǎ u wulaa ŋ ka pigǎaŋ-yo uŋ cǎlǎa kusuonḡ-nu; na hǎ-na-hǎi. Duɔ hǔu-ma wuɔ u cǎlǎa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duɔ saa hǔu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fɛɛ, sisɔ nuɔmba hǎi na kǎ u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilonḡ-nelmaŋ waanḡ-saa dumaa wuɔ: «Siertaamba hǎi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.»[†] ¹⁷ Duɔ saa ka hǔu bafamba maama-i, kǎ ŋ ka hi Diilonḡ-dǔŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonḡ-dǔŋ-baamba nuŋgu-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kǎŋ-yo na horre-na; ta ŋ kǎŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ ŋ ta ŋ kǎŋ-yo baa nelbabalaamba.†

¹⁸ «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cǐna bǎŋkǔŋgu bǎŋkǔŋgu hǐɛma-na bande-i-na, ba ka cǐna-kuɔ dɔɔ-i-na. Da na bi siɛ bǎŋkǔŋgu bǎŋkǔŋgu hǐɛma-na bande-i-na, ba ka siɛ-ku dɔɔ-i-na. ¹⁹ Aa mi tǔnu-nei: Na hǔlma-na, bamaŋ da ba nuu ba-naa hǐɛma-na bande-i-na aa cǎrǎ bǎŋkǔŋgu mi To-i dɔɔ-i-na u wulaa, u ka hǎ-ba baa ku bǎŋkǔŋgu-i. ²⁰ Na saa da, nuɔmba hǎi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiinḡ ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hǔlma-na.»

Diilonḡo taara i tie ce jande i-naa nuɔ

²¹ Yesuŋ waanḡ mafamma-i, Pier wuɔ piɛ yuu-yo wuɔ: «Itie, molonḡ duɔ tuɔ cǎl-mi aa mi ta mi yaŋ ma ta ma tǐ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pɛ? Da ku ji hi niehǎi wei?»

²² Yesu wuɔ cira: «Mi siɛ cira niehǎi yonḡ de! Nga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siei baa cǐncieluo a tir sǔmma niehǎi.»

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonḡ-nellentesinni dii ŋaa nellentienḡo maŋ taaraayanḡ duɔ yuu u cɛmieŋa-i u maacembiemba wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bǐ-ba ba hǎ-yo u tuɔ yuu-ba. Ku juɔ hi unanḡo-i u cɛmelle waa gbɛɛ-diele. § ²⁵ U saa naa waa duɔ gbǎa pǎ-de. Nellentienḡo cira: «Da ma waa dumaanḡo-na, suoraanḡ-yonḡ baa u cieŋo-i baa u bisǎlmba-i a naara u nagǎŋ-niini-i hiere na suu u cɛmelle-i.»

²⁶ «Naacolḡo kǎ ka dǔuna nellentienḡo yaanḡa-na aa cira: «Jande, ne Diilonḡo-i aa ŋ fɛ ŋ huonḡa-i, mi ka gbǎŋ kpelle suu-de.» ²⁷ Uŋ piiye dumaanḡo-na, u hujarre ko nellentienḡo-i, u cira u yaŋ u baa tiraa u pǎ bǎŋkǔŋgu aa u sire u kǎ.

* **18:12** Ma nyɛgǎaŋ girekimma-na wuɔ: «Kutienḡo siɛ yaŋ komuɔŋa naa baa cǐncieluo nennaa maŋ tǔyǎa dii tánunḡu-na.» Bafamba hǐɛma-i hiere tǎnni. † **18:16** Anjǎnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 19.15 ‡ **18:17** Ma nyɛgǎaŋ girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kǎŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ *nampohǔtaamba.» Bafamba taa ba kǎŋ niɛraamba-i baa nampohǔtaamba-i nelbabalaamba. Nieŋ Anfirnumma-na. § **18:24** Cɛmelle maŋ waa-yuɔ di gbǎa pǎ gonḡuonaamba neifiŋa ndii a ka hi bien cǐncieluo a ndii a saa baa gbeinḡ nuŋgu maŋ bɛ girekimma-na.

28 «Maacembilorŋ daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienjo nanjo. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cɛmelle waa u nabentienjo fanjo-na. Di saa bi waa bai.* U pɔŋ nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: «Jo baa mi gbeija-i!» 29 U nabentienjo dũuna u yaanŋa-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa ŋ fɛ ŋ huɔŋa-i mi ka gbɔŋ kpelle suu-de.» 30 Naacolŋ wuɔ ma sa tɪ. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cɛmel daade-i u sa da hel. 31 Ku saa dɔlnu u nabaamba-i. Baa kã ka tũnu nellentienjo-i baa-ma. 32 Nellentien wuɔ ce ba bi u jo. Uŋ juɔ, nellentien wuɔ cira: «Nelbalarŋ nuɔ nanj temma-i daani-i, ma sɪ nanj cãarã-muɔ meɪ ce nanj yanj meɪ gbeija-i ke? 33 Ma minj ciɛ hujarre-i nuɔ-na dumaa, nanj saa waa ŋ ce hujarre-i ŋ nabentienjo-na dumɛi wei?» 34 U huɔŋaŋ guɔlaaya baa-yo cor dumaanjo-na, wuɔ pɔŋ saanjo-yo u ka tuɔ ce pɔrtamma duɔ suu u cɛmelle-i.»

35 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi Ƨo manj dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbãa biɛna ãnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

1 Yesuŋ juɔ wanj nel daama-i tɪ baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kã *Yude ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. 2 Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-beɪ hã-ba.

3 *Fariɛlebaa-ba nanj baa ta ba ne wuɔ sɪ ba ka gbãa piye cure-yuɔ. Baa piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonj-hũmelle-i, da ku dɔl-ninŋ ŋ gbãa nanna ŋ ciɛŋo-i wei?»

4 Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalanj mamanj nyɛgãŋ Diilonj-nelma-na wei? Ma sɪ ma waan Diilonj-nelma-na wuɔ Diilonj un'a u jɪna miwaanjo-i *«u maa biɛŋo baa ciɛŋo»** 5 aa cira: «*A ce dumaanjo-na bibiɛŋo ka yanj u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciɛŋo ba gbonu ce kuuduɔŋgu.*»† 6 Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuɔmba hãɪ, ba kãŋ-ba ŋaa nelduɔŋo. Terienŋu fanŋu-na, Diilonj duɔ gbonu kumanj, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

7 Fariɛlebaa baa yuu-yo wuɔ: «Manj yerŋ dumaanjo-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umanj duɔ nanna u ciɛŋo-i u nyɛgɛŋ sebe hã-yo a pigãan wuɔ ba ãnsorre buɔra?»‡

8 Yesu wuɔ cira: «Diilonj unj taa u ma miwaanjo-i u saa naa dii mafamma-i u huɔŋa-na, ŋga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciɛ u hã-na hũmelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i. 9 ŋga mi tũnu-nei: Umanj ciɛŋo-i duɔ u sa ce bamba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jã unanjo, kutienjo saa wuɔ Diilonj-hũmelle; u ciɛ *fuocesɪnni'i dumaanjo-na.»

10 Uŋ waan mafamma-i, u *hãalãbiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ bie ciɛŋo-i tɪŋgu wei? Ŋ sa yanj aa tɛ sernj nuɔ bɔlbɔl wei?»

11 Yesu wuɔ cira: «Diilonj duɔ hã bamanj ku fɔŋgũɔ-i ba'i gbãa hũu nel daama-i, da ma'i sɪ nuɔmba-i hiere ba maahũuma sɪ. 12 Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersɪnni-i, banamba nelbiliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonj-maama'i diyaa-ba niɛ. Umanj duɔ u ka gbãa hũu-ma u hũu-ma.»

* **18:28** Girekimma-na ba cira u cɛmelle waa «*deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pã gonguonano-i denie diei bãduɔŋgu-na. A ce dumaanjo-na caamba sici baa yinni cɪnciel maacemanj-sullu'i waa-yuɔ. * **19:4** Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genɛse) 1.27 † **19:5** Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genɛse) 2.24 ‡ **19:7** Anjɪnamma tiyemmanj-sebe 24.1

*Yesu cāarā Diilonjo-i hā bisāmbiembra namba
(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

¹³ Ku huonju-na, baa jo baa bisāmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bei aa cārā Diilonjo-i hā-ba. *Hāalābieŋ baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisāmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa cārā Diilonjo-i hā-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ta halan terienju-na.

*Weiŋo nan maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

¹⁶ Ban taa dumaanjo-na, naacoljo nan wuɔ pie tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, mi saaya mi ce ānfafaŋ hama-i da mi gbāa da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ yuu-mi baa ānfafammaŋ-maama? Nelduonjo diei dii umaŋ faa; u yaa Diilonjo-i. Da ŋ ta ŋ taara ŋ da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i, ŋ saaya ŋ ta ŋ wuɔ uŋ'a i tie wuɔ hūmieŋa maŋ.»

¹⁸ Naacolj wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko nelieŋo, baa ce *fuocesinni, baa cuo, baa kar coima ŋ haa molo-na, ¹⁹ ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunju-i, ta ŋ dɔl ŋ nanoljo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ ferε dumaa.*»[§]

²⁰ Naacolj wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi cie-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ ta ŋ taara ŋ gbuo-ma ma tuole-na hiere, kā ŋ ka suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeiŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-mie.» ²² Naacolj daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ pāŋ vāa u yaanŋa-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piye baa u *hāalābiembra-i wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle.

²⁴ Na suyaa wuɔ kumaŋ ka ce nyɔgōme duɔ gbāa cor misēne-fuonju-na kuu dii kpelle de! Nŋa mi tūnu-nei: Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yan.»

²⁵ Uŋ waŋ mafamma-i, u hāalābiembra hōŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piye wuɔ: «Dumaanjo-na, hai moloŋo-i ka gbāa suur Diilon-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliembra wulaa ma sie gbāa ce, ŋga weima sa yar Diilonjo-i.»

²⁷ Terienju fanju-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, mie maŋ yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i ku?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bimbij da ni ji bir hiere niifeenni, *Molon-Bieŋo ka tēna u fōŋgōtesinni-na aa namaa namaŋ nyaanuy-mie cincieliu baa na hāi, na ka bi tēna fōŋgōtesinni-na ta na fielnu *Israhel dūnni cincieliu ni hāi niini yuŋ-maama-i. ²⁹ Aa umaŋ duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisāmba-i, u sonni-i meŋ maama-na, uŋ taa aa yan nimaŋ, u ka da ni temma somma komuŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i. ³⁰ Na saa da, bamaŋ taa yaanŋa fiefie-i-na, ba boi ka bir waa huonju-nu, aa bamaŋ dii huonju-na fiefie-i-na, ba boi ka ta yaanŋa.»

§ 19:19 Helman-sebe (Exode) 20.12-16; Anjŋamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.16-20; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

20

Suontienjo nanjo baa u maacenciraamba

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-*bāan*ɔŋu dii ŋaa suontienjo manj siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɔŋu-na. ² Uŋ daa maacenciraamba-i ba wanj ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduonɔŋu-na aa ce ba kā suonɔŋu-na.

³ «Bāanɔŋu jɔ boŋ, u kā nellen-*huon*ɔŋa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bɪŋ ba sa ce bɪŋkɔŋu. ⁴ U gbɛ-ba wuɔ: «Kāan mi suonɔŋu-na, mi ka pā-na, mi siɛ du-na.» ⁵ Bafan baa bi ta kā.

«Bāanɔŋu jɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kā. Bātarunɔŋu-na, maaduɔma. ⁶ U jɔ tiraa hel bāan-yufellen kāŋ suurma huonɔŋu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nanj bāanɔŋu-i na saa ce bɪŋkɔŋu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontienj wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaanjo-na, kāan mei suonɔŋu-na.»

⁸ «Bāanɔŋu jɔ tɪ huonɔŋu-na, suontienj wuɔ wanj baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ŋ pā-ba. N donj baa bamanj jɔ huonɔŋu'i nuɔ-i ŋ ka bāl baa dɛlā-baamba-i.» ⁹ Bamanj jɔ bāanɔŋu kāŋ suurma-i huonɔŋu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hā-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnɪŋ. ¹⁰ Kuŋ jɔ hi dɛlā-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar bamanj jɔ huonɔŋu-na; ba hā-ba kuuduonɔŋu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹² wuɔ: «Bamanj jɔ huonɔŋu-na ba saa da ce bɪŋkɔŋu aa bāanɔŋu tɪ aa ŋ bel diilonjo-i pā-ba kuuduonɔŋu baa miɛ manj jɔ dii cucuuyun-*nu*, bāanɔŋu ye-ye nanj bāanɔŋu!»

¹³ «Suontienj wuɔ gbɛ unanjo-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dānambāanɔŋu-na mi pā-ni denie u diei kɛ? ¹⁴ Nj gbein'a i si a nunɔŋu-na wei? Biɛ-ya ŋ kā. Muɔmei ciɛra mi ka hā umanj jɔ huonɔŋu-na kuuduonɔŋu baa umanj jɔ yaanɔŋa-i, nanj nunɔŋu dii-kuɔ wei? ¹⁵ Mei gbein'a-i, mi baa ce kumanj dolaanu-mie baa-ya wei? Sisɔ minj ciɛ ānfafamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶ Yesunj waanj mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, bamanj dii huonɔŋu-na, ba ka ta yaanɔŋa, aa bamanj dii yaanɔŋa-na, ba bir tɛ huon-*nu*.»

Yesu tiraa tir u kuliinɔŋu maama-i

(*Marke 10.32-34; Like 18.31-34*)

¹⁷ Yesunj jɔ biɛ hūmelle-i tuɔ kā *Yerusalemu-i-na, wuɔ bɪ u *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i ba denj a wanj baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa inj kāŋ Yerusalemu-i-na kɛ. Diei kā, ba ka bel *Molon-Bienjo-i a hā *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *āŋjɪnamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hā *nieraaamba-i baa-yo ba nyc-yo sūlma aa muo-yo aa gbu-yo *daan-*nu* ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hɛma-na aa sielinj-yiinɔŋu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuɔ saaya u ce u fɛrɛ maacembilonj

(*Marke 10.35-45; Like 22.25-27*)

²⁰ Ku huonɔŋu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caan-*nu* baa u bɛpuɔmba-i ba hāi-i-na[†] ka dūuna duɔ cārā. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesɪnni-i, ŋ yanj mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hāi-i-na unanjo tɛna ŋ nadienɔŋa-na unanjo-i ŋ nanyuonɔŋu-na.»

* **20:2** Ba taa ba pā gonɔŋuonano-i denie diei bāduonɔŋu-na. † **20:20** Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsāa. Nienj 4.2.

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nan̄ cārān̄ kuman̄ de! Yaahuolo man̄ ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wei?»

Bisāl̄n̄ daa baa cira: «Ūu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo man̄ ka haa-miɛ, u ka haa-nei ninsonjo, ŋga mei siɛ gbāa pā nun̄gu wuɔ mel̄jo'i ka t̄ena mi nadiŋga-na aa mel̄jo'i ka t̄ena mi nanyuon̄gu-na. Mi To un̄ tigiin̄ munt̄enammu fammu-i tuɔ cie baman̄, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hāalābien̄ c̄nciel-baamba namban̄ juɔ nu nel daama-i, ba hōn̄ muɔ pān̄ guola baa ba hāi-baan̄ daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bī-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fāamaambaa-ba ce hālmaan̄gu baa ba fāamaans̄nni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fōn̄gūo-i nuɔmba-na. ²⁶ Ŋga ku saa saaya ku waa dumaan̄o-na namaa na wulaa. Uman̄ duɔ tuɔ taara u ce nelbuɔ-i na hōlma-na, kutien̄o saaya u ce u fere na maacembilon̄o, ²⁷ aa uman̄ duɔ tuɔ taara yaan̄ga-i, u saaya u ce u fere na koriɛn̄o. ²⁸ Na saa da, *Molon̄-Bien̄jo juɔ jomma famma yaa-i h̄iema-na duɔ ji cāa nuɔmba-i, aa pā u fere duɔ sāa nuɔmba boi yunni, u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii yiriemba nan̄ yufien̄a

(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)

²⁹ Ban̄ siire Yeriko-i-na, nelpūn̄gu nan̄ temma cu Yesu huon̄-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa t̄ena hūmelle tūn̄gu-na, baa tūnu-bei wuɔ Yesu yaa curaan̄. Ba waa ba hāi. Baa pān̄ don̄ ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hāayēl̄n̄ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!» ³¹ Nuon̄ baa ta ba nuola-bei wuɔ ba budii. Baa migāan̄ ta ba kaas̄n̄ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hāayēl̄n̄ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!»

³² Yesu wuɔ yiɛra aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hā-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufien̄a-i.» ³⁴ Ban̄ piye dumaan̄o-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yiɛya ba yufien̄a-i. Terduon̄gu fan̄gu-na, aa pān̄ puur. An̄ puurii dumaan̄o-na, baa cu u huon̄-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsāa 12.12-19)

¹ Yesubaa-ban̄ kaa pie *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Oliviti-binni-tānūn̄gu hōlma-na, Yesu wuɔ wan̄ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ² «Kāan̄ nelle man̄ i yaan̄ga-na daade-i, na ka da ba vaa kakūncien̄o nan̄jo baa u bilon̄o. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Uman̄ duɔ yuu-na, na cira: «Itien̄o'i puɔraa-ye.» Da na wan̄ mafamma-i, ba ka yan̄ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilop̄op̄uɔrbilon̄ un̄ waan̄ maman̄ ma'i sa cien̄ daama-i wei? Diilop̄op̄uɔrbilon̄o waan̄-ma wuɔ:

⁵ «Waan̄ baa *Sinyotaamba-i wuɔ:

*Nien̄, na nellentien̄o'i juon̄ daayo na wulaa,
uu dii hōh̄inantien̄o.*

*U nyugāan̄ t̄ena kakūnyun̄-na, baa kakūmbilon̄-na.»**

⁶ Hāalābien̄ baa kā ku yaa nuɔ-i, ka bi da-ma ŋaa Yesun̄ waan̄-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakūmuɔ-i baa u bilon̄o-i. Ban̄ juɔ baa-ba, baa hiel ba jon̄gorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuɔ nyugūn̄ t̄ena. ⁸ Nuɔmba man̄ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hūmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba d̄oɔ.

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentien̄o man̄ duɔ nyugūn̄ kakūmuɔ-i-na ku pigāan̄ wuɔ u hiiriye u fere.

Banaŋ baa kar fiɛlu ta ba jɪna. ⁹ Bamaŋ naa waa u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere, baa ta ba piye da gbagaga wuɔ:

«*Davidi h̄ayɛlɲo temma si dii!

Itieŋ uŋ saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo!

Dorwuonŋo temma si dii!»[†]

¹⁰ Yesuŋ k̄aa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere diɛ sire yiera di gbeinŋ. Da ba cor kusuonŋ-nu, nuɔmba ta ba yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i?» ¹¹ Baa ta ba sie-ba wuɔ: «Yesu maŋ Diilopɔpuɔrbilonŋo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na

(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Ns̄aa 2.13-22)

¹² Yesuŋ k̄aa *Yerusalemu-i-na, wuɔ k̄aa ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niis̄aanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa k̄aa ka tiɲɲ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraan nɔnsɔr ba huriimba-i ba titieŋa-i nanna. ¹³ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyeḡaan Diilonŋ-nelma-na wuɔ: *«Ba ka ta ba bɪ mi d̄ɲŋu-i Diilojaald̄ɲŋu»*[‡], ma s̄inni niɛ namaa ce-ku cuo ba terieŋgu?»

¹⁴ Yesuŋ suuri Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa cisɛduɔlbaa-ba namba k̄aa u wulaa u ka sire-bɛi. ¹⁵ *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i baa *aŋjɲamma piḡaataambaŋ daa uŋ ceŋ gberɛ-weima-i, aa bis̄almba maŋ waa baa-yo ba ta ba piye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bɛi. Bis̄alŋ daaba taa ba piye wuɔ: «*Davidi h̄ayɛlɲo temma si dii.» ¹⁶ Diilojiḡantaamba yuntaamba-i baa aŋjɲamma piḡaataaŋ baa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nuɔ bis̄almbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilonŋ-nelmaŋ piye terieŋgu maŋ nuɔ-i wuɔ: *«Ŋ ciɛ halle bis̄almba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi»*[§] namaa saa kalaŋ terieŋgu faŋgu-i dede wei?» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ta k̄aa Betani aa naa yanŋ-ba. U kaa cɔ kusuonŋ-nu'i.

Yesu ciɛ yens̄aŋgu nanŋu kuol

(Marke 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunŋu-na tuɔ jo nellenŋ-huonŋa-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yens̄aŋgu nanŋu-i h̄umelle t̄ɲŋu-na. Wuɔ piɛ k̄aa da da fiɛgb̄aŋgb̄aŋlandu. Wuɔ gb̄ɛ yens̄aŋgu-i wuɔ: «Ma b̄al̄aa nyunŋo, naŋ cɛraa ŋ ji maŋ biena!» Terduonŋu faŋgu-na, yens̄aŋgu paŋ kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *h̄aal̄abiemba h̄ommu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceŋ hama-i aa yens̄aŋ daaku kuol h̄od̄omma dumande-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na saa ce na h̄ommu-i mu h̄ai, aa haa na nanŋa-i miɛ, miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i na gb̄aa ce ku temma. Halle na gb̄aa gb̄ɛ t̄anŋu daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halaŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraanŋu-na», ŋ da ma bi ciɛ. ²² Da na c̄ar̄a b̄ɲk̄unŋu b̄ɲk̄unŋu Diilonŋo wulaa, aa haa na nanŋa-i yuɔ, na ka da ku b̄ɲk̄unŋu-i.»

Hai h̄aa Yesu-i h̄umelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na don tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i baa nelle b̄ɲcuonŋ baa piɛ yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i, hai moloŋo-i h̄aa-ni h̄umelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

[†] 21:9 Gbeliemaŋ-nal̄aanḡu (Psaume) 118.25-26
Gbeliemaŋ-nal̄aanḡu (Psaume) 8.3

[‡] 21:13 Isayi (Ésaie) 56.7

[§] 21:16

24 Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i. 25 Hai moloŋo-i puɔraa Nsāa jo ji tuɔ *batiŋen nuɔmba-i? Diiloŋo'i puɔraa-yo waa nelbiliemba'i puɔraa-yo?» Baa donj ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Diɛ cira Diiloŋo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nanj suyaa-ma dumaanjo-na bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» 26 Diɛ bi hɔr-ma cira: «Nelbiliemba'i puɔraa-yo», bamanj dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbiloŋo, ba siɛ yan-ye.» 27 Baa naa baa cira: «I saa suɔ uman puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce kuman daaku-i.»

Bɛpuɔmba hāi maama

28 Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, naacolŋo nanjo waa baa bɛpuɔmba hāi. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji gbɛ mɔŋo-i wuɔ: «Sire ŋ ká suonɔŋu-na.»

29 «Naacombiloŋ wuɔ: «Mi siɛ ká.» Aa ji jɔguɔŋ aa ta ká.

30 «Tuonj wuɔ ká ka ce maaduɔma baa hāanjo-i. Hāan wuɔ: «Baba, wɛima sí, mi ka ká.» Aa u saa ji ká.»

31 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hāi-i-na, hai moloŋo-i nuɔ tuonjo nunɔŋu-i?»

Baa cira: «Diɛlá-wuonjo yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔga nei *Diiloŋ-nelle-na. 32 Na saa da, Nsāa juɔ ji pigāan-na hūmeviile-i na yagar na saa hūu u nelma-i, nga nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba hūyāa-ma. Mafammanj fiɛ ce na da-ma, ku saa janj-na na nanna na cilɔbabalanjo-i aa hūu Nsāa nelma-i.»

Suontienjo nanjo baa u maacembiemba

(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

33 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaanj mi tiraa nanj gbānalāanɔŋu nanɔŋu baa-na: Naacolŋo nanjo diyaa *ɛrɛsɛ-suonɔŋu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hiŋ fuonɔŋu ba da ba ta ba kámal ɛrɛsɛ-i aa ce felge ba ta ba nyugūŋ ba niya suonɔŋu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa ta ká nelle.

34 «ɛrɛsɛŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembiemba siɛi maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. 35 Maacembiembanj juɔ, maacenciraamba bel diiloŋo-i a muo unanjo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naan unanjo-i baa tãmpɛlɛina'i ko-yo. 36 Suontienjo tiraa puɔr maacembiemba namba. Bafamba maaraa diɛlá-baamba-i. Banj juɔ, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa banj ciɛ diɛlá-baamba-i dumaa. 37 Suontienjo naa u puɔr u biɛŋo yaa wuɔ u jo u fɛrɛ ba wulaa. U taa u ne wuɔ sí bɛpolj duɔ jo, ba ka kãŋ-yo.

38 «Banj juɔ'a ba ne da bɛpoljo-i, ba piye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwwuotienjo yaa juɔŋ daayo! Yaanj i ko-yo aa ciiluŋu ce miɛ kũŋul!» 39 Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombiloŋo-i hel baa-yo suonɔŋu-na ka ko-yo.»

40 Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienj duɔ jo, u ka ce maacenciraan daaba-i niɛ?»

41 Baa cira: «Kartaan daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonɔŋu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huɔŋ-nu.»

42 Yesu wuɔ cira: «Na saa kalanj nel daama-i Diiloŋ-nelma-na wei? Ma nyegāan wuɔ:

«Dūmarāambanj cīinaana kpãŋkpara manj,

u yaa juɔ bella dũŋgu-i.

Itienjo yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

*Miɛ fuɔ ku ciɛ nerma i wulaa.**

⁴³ «Ku'i ciɛ mi ta mi tūnu-nei miɛ: Ba ka hūu *Diilonj-nelle-i na wulaa a hā *niɛraamba maŋ nuɔŋ Diilonjo nuŋgu-i baa-de. [⁴⁴ Nga miŋ waŋ kpāŋkpara maŋ maama-i, umaŋ duɔ par diire naŋ u fɛɛɛ yuɔ, u ka kara u fɛɛɛ; duɔ bi par naŋ umaŋ, u ka puɔɛnu kutieŋo-i.]»

⁴⁵ Yesuŋ naaŋ gbāneini maŋ daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Fariɛɛbaa baa pāŋ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nga nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonjo, a ce dumaŋo-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Fariɛɛbaa-ba taa ba kālā-bei.

22

Nellentieŋo naŋo baa u jēnaamba

(Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbāneini-i wuɔ: ² «*Diilonj-nellentesinni dii ŋaa nellentieŋo maŋ jāaŋ cieŋo duɔ hā u bieŋo aa bɪ nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔɔ u maacembiemba-i wuɔ ba ka waŋ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siɛ jo. ⁴ Nellentieŋo tiraa puɔɔ u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ mei ciɛra mi hīyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kɛɛ ba jo, niiwuoni bie tɪ.» ⁵ Pɔpuɔrbiembaŋ kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba waŋ weima, ba bɔɔɔ hierɛ kā ba munjāmmu: Banamba kā sonniŋ, banamba kā torguoŋ-nu. ⁶ Banamba bir yaŋ aa bel nellentieŋo maacembiemba-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentieŋo huɔŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ waŋ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni bie tɪ, ŋga miŋ ŋa naa bɪ bamaŋ, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāaŋ hūŋgbesenni-na, da na ka da nelieŋo nelieŋo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kā hūŋgbesenni-na ka bɪ nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hierɛ ji dii nellentieŋo dūŋgu yu. ¹¹ Nellentieŋo suur wuɔ u ka ne-ba, kā ka da naacoljo naŋo diyaa jonjorgbāŋgbālāŋo tɛna, a ne da ba hāa-ba jonjorbaa ma yerren. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi jɛɛ, naŋ ciɛ niɛ suur bande-i baa jonjorgbāŋgbālāŋo-i?» Naacoljo saa da weima waŋ. ¹³ Nellentieŋ wuɔ waŋ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaŋ naacolj daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbɛini-i aa na tɛtɛŋ-yo na nanna-yuɔ fuoreŋ dii kukulma-na. Duɔ tɛ dii terieŋgu-na, kaaluŋgu siɛ gbuu waa dei.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba bɛɛ nuɔmba bɔi, ŋga baŋ fiɛlaa bamaŋ ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pā hā jāmātigi-i wɛi?

(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesuŋ piie dumaŋo-na, *Fariɛɛbaa baa kā ka da ba-naa baŋ ka ce duma cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛɛɛŋ nuŋ-āndaŋgu-na. ¹⁶ Baŋ juɔ nunu ba-naa tɪ, baa puɔɔ ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kā ka gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāaŋ nuɔmba-i baa Diilonj-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kālā nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce ciɛlu.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hūmelle-i, ku saaya i tɛ pā nampo-i i hā *Orome ba *jāmātigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmei wɛi? ¹⁹ Naŋ pāŋ nampo-i baa

* 21:42 Gbeliemaŋ-nalāŋgu (Psaume) 118.22-23

warbienja man, hãa-minj di diei mi ne.» Baa hã-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hũu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunɔŋu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunɔŋu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyɛgãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyɛgãan Oromɛ ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kumanj da ku waa jãmatigi kũŋgu-i, pãan-kun na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanj da ku bi waa Diilonj-kũŋgu-i na bi pã-ku na hã Diilonj-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hõmmu-i, baa naa baa ta aa naa yan-yo.

Kuomba siremanj-kũŋgu-i

(*Marke 12.18-27; Like 20.27-40*)

²³ *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduɔŋgu fanɔŋu-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciɛra wuɔ umanj duɔ saa da bilonj baa u ciɛŋo-i aa ku, u hãanjo saaya u biɛ ciɛŋo-i a honj bilonj hã kulonj-o-i.» ²⁵ A ne da i hõlma-na, naacombiamba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mõljo sire jã ciɛŋo, u saa da bilonj baa-yo aa ku. Umanj cuu-yo u biɛ ciɛŋo-i ²⁶ u saa da bilonj baa-yo. Siɛlinj-wuonjo-i maaduɔma. Ba ciɛ dumei ka ku gbuo hiere niehãi-i-na molo saa ji da bilonj baa ciɛŋ daaya-i. ²⁷ Ku huonɔŋu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. ²⁸ Ba hieronjo-na, ban diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuonj da ba ji sire yiŋgu man nuɔ-i, u ka ce hai wuonj-o-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piɛra! Na saa suɔ Diilonj-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonj da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dõrɔpɔurbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumanj ŋaa kuomba siremanj-kũŋgu-i, na saa kalanj Diilonj-nelma-i wei? ³² U ciɛra wuɔ: «**Abiramu Diilonj yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonj yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonj yaa muɔŋo-i.*† Ku pigãan wuɔ Diilonj-i ciɛfɛmantaan-wuonj; bikuonj-wuonj sɩ.» ³³ Bamanj waa terienj-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bɛi.

Nelma manj dii yunɔŋu Diilonj-nelma-na

(*Marke 12.28-34; Like 10.25-28*)

³⁴ *Fariɛbaa-ban juɔ nu-ma wuɔ Yesu piye yar *Sadusɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piye cure-yuɔ. *Anjɛnamma pigãatienjo nanjo waa ba hõlma-na, wuɔ biɛ ãndaanɔŋu-i wuɔ: ³⁶ «Hãalãtie, Diilonj un'a i tiɛ wuɔ hũmienja manj, hade-i yunɔŋu?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*†Ny saaya ŋ dɔl Itienjo-i Diilonj-o-i baa ŋ huonɔŋa-i hiere, baa ŋ kusunɔŋu-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere.*‡ ³⁸ Hũmelle fande yaa yunɔŋu aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Hãalɛn-diele manj nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: *†Ny saaya ŋ dɔl ŋ nanolj-o-i ŋaa ninj dɔl ŋ fɛrɛ duma.*§ ⁴⁰ *Moisi hũmienja-i hiere a yunɔŋu dii hũmien daaya'i nuɔ-i a hãi-i-na baa *Diilopɔurbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?

(*Marke 12.35-37; Like 20.41-44*)

⁴¹ *Fariɛbaa-ban tigiŋ ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Namaa na'a Diilonj unj pãa nunɔŋu-i wuɔ u ka saanj *Konkortienjo manj, u ka honj dũŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dũŋ-nu, u ka waa *Davidi hãayɛljo.»

* **22:24** Anjɛnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 25.5-6 † **22:32** Helmanj-sebe (Exode) 3.6

‡ **22:37** Anjɛnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.5 § **22:39** Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce niɛ *Diilonɔ-ɣalle ce Davidi bɪ-yo u Tienɔ? Ma sɪ Davidi fuɔ fɛɛɛ ciɛra wuɔ:

⁴⁴ *Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:*

«Jo η ji tɛna mi caaη-nu

*aa η yan mi mal η bigaaraamba-i ha η ce η baanɣu-i bɛi.»**

⁴⁵ Diilonɔ uη paa nuηgu-i aa saan Konkortionɔ man, Davidi fuɔ fɛɛɛ duɔ tuɔ bɪ-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hāayɛlɔ yon?» ⁴⁶ Uη piye dumaanɔ-na, molo saa da nelma duɔ sɛ-yo. A bāl dii yinɣu fanɣu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur aηjnamma pigāataamba kuuceηgu-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ waη ba nuɔmba-i baa u *hāalabiemba-i wuɔ: ² «*Moisɪn'a i tɛ wuɔ hūmienɔ man, *aηjnamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāan nuɔmba-i a wuɔsaanɣu-i. ³ A ce dumaanɔ-na, da ba waη maman baa-na, na ce-ma; ηga baa na suur bafamba kuuceηgu-na. Baη waη maman ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conɣorni-i hā nuɔmba ta ba kpɛkpelle aa yagar wuɔ ba sɛ kāyā-bɛi ba migāan tūu. ⁵ Ba ce ba wɛima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa baη nanɔ kompammu man, bafamba muumu comienɔ dii pɔmpɔr banamba waanɔ-na. ⁶ Da ba kā källe man nuɔ-i, sisɔ *Diilonelhāalādūngu man nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba aa ta ba bɪ-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaanɔ-i, baa na yan ba ta ba bɪ-na hāalātaan namaa. Namei baaduɔn namaa aa na hāalātienɔ dii u diei yon. ⁹ Mi baa da na bɛ moloηo hɛma-na wuɔ na to. Na To dii u diei yon, u yaa dɔɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bɪ-na yuntaan namaa. Na yuntienɔ dii u diei yon, u yaa *Kirsai-i. ¹¹ Uman na yunɣu-na, u saaya u ce u fɛɛɛ na maacembilonɔ. ¹² Na saa da, uman duɔ tuɔ tetɛn u fɛɛɛ, ba ka hiere-yuɔ, ηga uman duɔ tuɔ hiere u fɛɛɛ, ba ka tetɛn-yo.»

Sūlma haraa huhurmantaamba-na

(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuη waan mafamma-i wuɔ cira: «*Aηjnamma pigāataan namaanɔ-i baa *Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilonɔ-nelle hūmelle-i, namaa fɛɛɛ-i na sɛ suur, baman taaraayan da ba suur na suu-de bɛi.

[¹⁴ «Aηjnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonɔ-i a hūu bikulcaamba nagān-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonɔ-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kuman ka haa-nei, ku ka balan cor.]

¹⁵ «Aηjnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Nga uman duɔ gbān suur tɪ, na bir-o na birma a ce u bir balan yan namaa fɛɛɛ-i titirre.

* **22:44** Gbeliemān-nalāanɣu 110.1

* **23:5** *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilonɔ-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonɔ-i ba bɛ kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanɔ ba napuɔn-na, unanɔ ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilonɔ uη hāa-ba *aηjnamma man, ma maama baa karaanu-bɛi.

16 «Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbɛ-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bɪ *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fi'e a u saa ji gbāa ce-ma, weima sɪ. Nga uman duɔ cira: «Muɔ baa sēne man Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fi'e balan niē niē, u saaya u ce-ma. 17 Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yan-na. Diilodubuɔ-i baa sēne-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sēne un yen Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilon-woŋo wei?

18 «Da na bi ce na ta na piiye wuɔ moloŋ duɔ pā nuŋgu aa bɪ mumbuolmun-terienŋu yerre-i, duɔ fi'e a u saa ji gbāa ce-ma, weima sɪ, nga uman duɔ cira: «Muɔ baa tāmman-kūŋgu man mumbuolmun-terienŋu dɔɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fi'e gbān niē niē, u saaya u ce-ma. 19 Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yan-na. Mumbuolmun-terienŋu-i baa tāmman-kūŋgu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tāmman-kūŋgu yen mumbuolmun-terienŋu dɔɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilon-kūŋgu wei?

20 «Uman duɔ pā nuŋgu aa bɪ mumbuolmun-terienŋu yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa niman dii ku dɔɔ-i-na hiere. 21 Uman duɔ pā nuŋgu aa bɪ Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa ku tieno-i hiere. 22 Uman duɔ pā nuŋgu aa hiel u niele dɔɔ-i-na, kuu dii ŋaa kutieno bɛ Diilonɔ yerre-i baa u muntɛnammu-i hiere.

23 «Ānjɪnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifɛlu-i du sɪnni-na hiere, a ne da kuman yunŋu *ānjɪnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kuman vii, na siē bi tiraa ce kuman faa, na sa wu Diilon-hūmelle-i. Naa na saaya na yu nyolma baa ma yaa igēna aa suɔ haa manamma-i ma dɔɔ. 24 Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Da na ce na seŋ hūmma-i wuɔ na sa taara na nyɔŋ baa kilekilebaa, a ne da nan nyɔŋ baa niman ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

25 «Ānjɪnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa nelienɔ man saaraa kalni honni-i aa yan ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāan na kɔɔma yaa da welewele aa yan na hɔmmu yu baa cuosɪnni baa nenemuŋgu. 26 Mimiēl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yan-na. Saaraan kalni hɔmmu yaa igēna, na ka da ni honni bi kuɔŋ.

27 «Ānjɪnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa cɪncuɔŋa man ban puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hɪlɔbabaalaŋgu. 28 Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Baman wuɔyaan Diilon-hūmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanŋu.

29 «Ānjɪnamma pigāataan namaanɔ-i baa Farisɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cɪncuɔŋa-i aa ta na tuɔlɔnu baman siire wuɔ Diilon-hūmelle-i fafamma aa ku ba waanɔ-i 30 aa ta na piiye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bɪncuɔmba bāanŋu-na, ii naa saa cu ba huon-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.» 31 Terienŋu fanŋu-na, na pigāan wuɔ baman kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bɪncuɔmba.

32 Ku faa! Gbāan na cor baa na bɪncuɔmba maacemmi-i na ka bāl-ma.

33 Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonɔ ce niē aa u siē ka caa namaa? 34 Niēŋ, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hā-na, baa nelnuramba a naara ānjɪnamma pigāataamba namba. Da ba kā, na ka ko banamba bɛi, aa ghu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhaalādunni-na. Na ka nyaa

ba huonj-nu nileinja-na hiere ce-ba kpāncōlgūō. ³⁵ Terienju fanju-na, banj fiɛŋ bamanj ko-ba hiere a donj Abel-na a ji hi Barasi biɛŋo-i Sakari-i, nanj kuō umanj mumbuolmunj-terienju hōlma-na baa Diilodubuō-i, Diilonjo ka haa-ma hā namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Diilonjo ka haa nuonj daaba kuliinjgu maama-i hiere hā fiɛfiɛ ku nuonj namei baa-ma.»

Yesu kūōma siɛŋ baa Yerusalemutaamba-i
(Like 13.34-35)

³⁷ Ku huonjgu-na, Yesu wuō cira: «E Yerusalemutaanj namaa! Namei kuōŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonj duō saanj umanj hā-na, na bel diilonjo-i nanj kutienjo-i baa tāmpēlēja ko-yo. Mei cie ji gbē; mi na'a mi tigiinj-na ŋaa kūōnanj unj tigiinj u biemba-i dumaa aa pul-bei. Ŋga na saa hūu-ma. ³⁸ Kunj hii terienju manj fiɛfiɛ-i-na, Diilonjo ka yanj na nelle-i hā-na. ³⁹ Aa mi tūnu-nēi, da na saa ji ta na cira: *«Itienj unj saanj umanj u jo, Diilo baa-yo»*† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Mamanj ka da nelbiemba-i aa miwaanjo suō duō tɪ
(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)

¹ Yesunj juō hel *Diilodubuō-i-na tuō ta, u *hāalābiemba kā u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuō u ne Diilodubuō-i kɛɛɛ u mamma faa. ² Yesu wuō cira: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Nanj daa dūŋgu manj daaku-i, yiinjgu dii baa yiinjgu ku ka fara hiere hēma-na!»

³ Unj kaa hi *Olivi-tibinni tānuŋgu-i, wuō tɛna. U hāalābiemba piɛ kā u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuō: «Itie, ninj waanj nelma manj daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niɛ suō ŋ jommanj-huonjgu-i baa miwaanjo tɪmmanj-huonjgu-i?»

⁴ Yesu wuō cira: «Baa na yanj molonjo ji pira-nēi. ⁵ Nuōmba bōi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de ba diele. Umanj duō jo, u ka cira Diilonj unj saanj *Konjortienjo manj, u yaa ufanjo-i. Ba ka pira nuōmba bōi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Ŋga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanjo tɪmma'i siɛ pāŋ waa huonjgu fanju-na. ⁷ Nuōmba kaa ta ba gāŋ siyaabaa siyaabaa, baa nileinja nileinja. Nyulmu kaa ta mu suur aa hēma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hāanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sūlma aa ko-na. Ba ka bigāan-na nileinja-na hiere mei maama-na. ¹⁰ Huonjgu fanju-na, nuōmba bōi kaa nanna Diilonj-hūmelle-i. Ba kaa hel ba-naa honninj aa bigāan ba-naa. ¹¹ Nuōmba bōi ka jo ji ta ba tāal nuōmba-i wuō bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuōmba bōi. ¹² Ambabalma kaa ta yaanja nuōmba-na a ce ba bōi siɛ tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Ŋga umanj duō nyaar ka hi ku bālma-i, kutienjo ka kor. ¹⁴ *Diilonj-bāanju *Neldōdōlma ka wuōra wanj terni-na hiere nuōmba-i nileinja-na hiere ba suō-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanjo tɪmma suō da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵ «Nuōni manj da ŋ kalanj terienj daaku-i, ŋ gbāŋ kpelle ŋ suō ku yunju-i. Diilonj unj puōra Daniel wanj Terbiɛnatieŋ manj maama-i,* da na ji da u juō ji tɛna *Diilodubuō-i-na, ¹⁶ bamanj da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānninj. ¹⁷ Umanj duō ji waa u dūŋgu dōrō-i-na, u hiire u tuō gbar, u baa cira u

† 23:39 Gbelieman-nalāanju (Psaume) 118.26 * 24:15 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

suur bie bñkñngu. ¹⁸ Uman duo ji waa suon-nu, u baa cira u jo cññ-nu ji bie waan-joñgoruo.

¹⁹ «Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na carã Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huonngu aa ku baa ji waa *yitfenangu. ²¹ Diilon un jiena miwaanjo-i ji hi baa nyunngo, yaahuolo man temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuã Diilonjo saa naa hiel kunanngu yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa baman nuo-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Uman duo jo, u ka cira Diilon un saan *Konkortienjo man, u yaa ufanjo-i. Banan ba'a bafamba *Diilopõpuõrbiemba. Ba ka ce nelma boi baa himma boi da ba gbãñ, pira halle Diilonjo yufellen hilaa baman nuo-i. A ce dumaanjo-na, Uman duo ji gbẽ-na wuo Diilon un saan Konkortienjo man, uu dii bande, sisõ uu dii daalei, baa na hũu-ma; u taal-na. ²⁵ Muõ fuo, mei gbuoya-nei jina.

²⁶ «Terienngu fanngu-na, molon duo ji gbẽ-na wuo: «*Kirsa juo; uu dii hienngu-na, baa na kã; u taal-na. Da ba bi gbẽ-na wuo: «Nien, uu dii fuo bande», ba taal-na; baa na hũu-ma. ²⁷ Diilon un nyiesññ duma nuamba da-yo a don bapagũngu-na ka jũñ basuurunngu-na, *Molon-Bien duo jo, ba ka da-yo dumei. ²⁸ Bñkũkuliin da ku waa kusuon-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuon-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

²⁹ «Yaahuolo daa duo tuo bãl, *bãangu ka bir cure, ceinjo ka ce da btntũu. Mõeta ka par diire, aa btmbtñni man dii dõrõ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.* ³⁰ Huonngu fanngu-i nuo-i *Molon-Bienjo dãnyuo ka carra dõrõ-i-na. Duo carra, nuamba-i hiere hĩema-na ba ka haa ba nammui-ba yunnij ta ba gbũ ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntesññni-i baa u bõbõima-i. ³¹ Huonngu fanngu-na, na ka da ba buu yerre man bãmbãale diele-i. Da ba bu-de terienngu man nuo-i, u ka ce u *dõrõpuõrbiemba wuõra terni-na hiere a tigiin u yufellen hilaa baman nuo-i ba waa terduon-nu.

³² «Na saa da *yensãangu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huonngu man nuo-i, na bi suo kerre ifelle hii ti. ³³ Kuuduonngu yaa-i, da na bi ji da maman daama duon ta ma ce huonngu man nuo-i, na saaya na suo wuo Molon-Bienjo jomma piyaa. ³⁴ Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiẽfiẽ ku nuamba namba aa ba suo ku. ³⁵ Dõrõ-i baa hĩema-i ni ka gbuo, nga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36*)

³⁶ «Nga kuman naa yiinngu fanngu fere-i, baa huonngu-i, molo sa suo-ku. Halle *dõrõpuõrbiemba famba fere-i dõrõ-i-na baa Bepoln fuo fere-i ba sa suo-ku. U To yaa suyaan-kun u diei yon. ³⁷ Kuman cie *Nowe bãangu-na, *Molon-Bien duo u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bãangu-na, aa diilobuo suo duo dãa, nuamba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejãlle a ji hi yiinngu man Nowen suurii begubuo-i-na. ³⁹ Ba saa suo wuo weiima jo dii. Ba juo'a ba ne da diilopepetienjo nanjo-i duon tuo dãa. Hũmma wuo-ba hiere kpẽmmu!† Molon-Bien duo ji'a u jo, ku ka tugol nuamba-i dumei. ⁴⁰ Nuamba hãi gbãa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yan unanjo-i. ⁴¹ Caamba hãi gbãa waa ta ba sõron, ba bie u diei ta, aa yan unanjo-i. ⁴² Terienngu fanngu-na, baa na gonya duõfũmmu, na saa suo na Tienjo jomman-yiinngu-i. ⁴³ Na saa da, da ñ suo cuoyuo un ka

† 24:29 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4. ‡ 24:39 Miwaanjo jñnamman-sebe (Genèse) 6-7

suur-nie huɔŋgu maŋ nuɔ-i isuɔŋgu-na, ŋ ka tɛna cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁴ Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na tigiŋ na fɛɛɛ. Naŋ'a na saa tɛna baa-ma wuɔ Molon-Bieŋo ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hã maama
(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da ŋ nu wuɔ maacembiemba maŋ vii aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntieŋo kãa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ hã-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntieŋ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntieŋo ka haa-yo u nagãŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Ŋga da ku waa maacembiemba, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuɔ u yuntieŋo sie jo fiefie, ⁴⁹ aa don tuɔ muo u nabaamba-i, aa tɛ tuɔ wuɔ aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrãamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tɛna baa yiingu maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntieŋo jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaŋo-na, baŋ ka haa kumaŋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu sie gbuu waa dɛi.»

25

Nyɔnyuriimba naŋ maama

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurmaŋ-kũŋgu ka waa ŋaa biemba cɛncieluo naŋ kũŋgu: Ba siire isuɔŋgu naŋgu-na a bie ba fitĩmbaa-ba-i wuɔ ba ka jãrã dɔrbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cɛ aa ba ndii baamba namba sa cɛ. ³ Bamaŋ sa cãaŋ ba biyaa ba fitĩmbaa-ba-i aa ba saa bie namma bel ba naŋ-na. ⁴ Bamaŋ cãaŋ, bafamba bie ba baamba-i aa bie namma bel ba naŋ-na wuɔ ba sa suɔ weimaŋ maa-na. ⁵ Baŋ kãa, dɔrbiɛŋo jomma ka ce pãna, ba kor duɔfũŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen jũ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: <Dɔrbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaŋ na jãrã-yuɔ!> ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieroŋo-i, ta ba migãaŋ ba fitĩmbaa-ba-i. ⁸ Bamaŋ saa bie namma-i, ba ta ba piiye baa bamaŋ biyaa wuɔ: <I namma tɛ, i fitĩmbaa-ba ce da ba dũŋ; na sa hã-ye manamma wei?> ⁹ Bamaŋ biyaa namma-i ba cira: <Mie in biyaa mamaŋ, ma sie gbɛ i calnumɛi. Kumaŋ bɔyaa, kãaŋ na ka sãa manamma na jo.> ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sãa. Baŋ taa, dɔrbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kãllen-dũŋgu-na aa ba gbonu-ku. ¹¹ Daabaŋ kaa jo, ba jo ji ta ba muo dũŋgu-i wuɔ ba hũl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛŋo gbɛ-ba wuɔ: <Mi sa suɔ namaŋo-i, mi sie fuo-ma nei!>»

¹³ Yesu wuɔ miel gbɛ u *hãlãbiemba-i wuɔ: «Terieŋgu faŋgu-na, baa na gonya duɔfũmu. Na sa suɔ *Molon-Bieŋo jommaŋ-yiingu ka fɛŋ bɪ u jommaŋ-huɔŋgu.»

Ba sa biera japũŋgu hɛŋ-nu gbãŋgbãŋ
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kũŋgu ka waa ŋaa naacolŋo maŋ wuɔ u kã nelle aa bɪ u maacembiemba-i a ji hã-ba u gbeŋa-i. ¹⁵ U hãa unãŋo-i tãmabaa-ba* ndii, aa hã unãŋo-i ba hã, aa hã sielin-wuɔŋo-i u diei. U nie ba fõŋgɔbaa-baŋ hii ba ce mamaŋ aa hã-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Umaŋ daa tãmabaa-ba ndii-i, u pãŋ kã ka don tuɔ bibirre u naŋga baa u waãŋa-i ji da u gbeinyuŋo temma. ¹⁷ Umaŋ daa tãmabaa-ba hã maaduuma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyuŋo temma. ¹⁸ Umaŋ daa u diei u bir yar aa kã ka hĩŋ fuoŋgu fuo u wuɔŋo-i.

* 25:15 Bafamba tãma diei gbãa pã gõŋguoŋo-i bieŋ cɛncieluo baa a ndii.

19 «Ba yuntienj uŋ taa dumaanjo-na, u kaa vaaya. Uŋ juo jo, u bi-ba ji tuo yuu-ba. 20 Uŋ ŋa naa hã umanj tãmabaa-ba ndii-i, u piɛ pigãan-yo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niŋ ŋa naa hã-mi tãmabaa-ba ndii manj, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

21 «U yuntienjo gbɛ-yo wuo: «Ku faa, maacembiloviiyon nuo. Niŋ suyaa cekũo kũngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bãanngu-i baa-mi.»

22 «Uŋ ŋa naa hã umanj tãmabaa-ba hãi, u piɛ aa cira: «Yuntie, niŋ ŋa naa hã-mi tãmabaa-ba hãi manj, mi daa ba hãi nanjo naara-bei, ba yaa daaba.»

23 «U yuntienjo gbɛ-yo wuo: «Ku faa, maacembiloviiyon nuo. Niŋ suyaa cekũo kũngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kũngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bãanngu-i baa-mi.»

24 «Uŋ ŋa naa hã umanj u diei, u piɛ aa cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nanj kũngu dii kpelle, nuo da ŋ saa kũ suonngu manj, ŋ kar kufanngu ðimma yaa-i; da ŋ saa duu ðimma manj, ŋ kar ma yaa-i. 25 Mei kãalãayã aa kã ka hĩn fuonngu fuo ŋ gbeinã-i, a yaa daaya.»

26 «U yuntienjo gbɛ-yo wuo: «Maacembilobabalan nuo nanj temma-i daani-i, yentienj nuoni manj daani-i, nii naa suɔ wuo da mi saa kũ suonngu manj, mi kar kufanngu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma manj, mi kar ma yaa-i, 27 bige-i ciɛ ŋ saa kã ka jĩna mi gbeinã-i gbeindũn-nu? Miŋ juo de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» 28 Aa naa cira: «Hũyãan tãma manj u wulaa na hã umanj daa tãmabaa cĩncieluo-i baa-yo! 29 Umanj duɔ da, kunanngu ka naara u kũngu-i a ce ku yure baa-yo, ŋga umanj duɔ saa da, cellɛ kũngu manj dii baa-yo, ku hũu. 30 Aa maacembilonjo fanjo-i daayo-i, u siɛ bi gbãa cii muonu canga, hielaan-yon fuorenj dii kukulma-na. Duɔ tɛɛ dii terienngu-na, kaalungu siɛ gbuu waa deɪ.»»

Da ŋ duu kumanj, ŋ ji kar ku yaa-i

31 Yesun waan mafamma-i, wuo cira: «*Molon-Bieŋ duɔ ji jo u fõŋgõtesĩnniŋ-jomma-i baa *dɔrpɔpɔɔrbiemba-i u ka tɛna u fõŋgõtesĩnni-na. 32 Nuɔmba-i nilɛinã-na hierɛ ba ka tigiin u yaanãa-na u fiɛl nelfafaamba-i hiel-ba nelbalaamba-na ŋaa ãncĩnanj uŋ fiɛl tũlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na 33 a jĩna tũlmba-i u nadienã-na aa yermba-i u nanyuonj-nu.

34 «Bamanj da ba ji waa u nadienãa-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbɛ-ba wuo: «Juonj, mi To ciɛ baa namaanjo-i. *Diilonj-nelle migãan dii miwaanjo jĩnammanj-huonngu ta di ciɛ-na, juonj na ji ta na ce na bãanngu-i die. 35 Na saa da, nyulmu taa mu ko muo, na hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuoĩsĩnni waa-miɛ, na hã-mi hũmma mi nyonj. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. 36 Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cĩnnu mi kũma-i. Mi taa mi janj, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

37 «Duɔ wanj mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuo: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiin haku-i nuo-i hũŋkuoĩsĩnni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyonj? 38 Yiin haku-i ŋ juo i wulaa i hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiin haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpãtãnni-i ŋ cĩnnu ŋ kũma-i? 39 Nj taa ŋ janj yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

40 «U ka gbɛ-ba wuo: «Yaan mi wanj ninsonjo-i baa-na: Nanj taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasĩmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muamei.»

41 «Ku huonngu-na, u ka bir wanj baa bamanj dii u nanyuonngu-na wuo: «Halaan mi caan-nu, Diilonjo gãan baa namaa fuo! Dãngbõguonngu manj diyaa ta ku ciɛ *Sitãni-i baa u pɔpɔɔrbiemba-i, taa na kã ku yaa nuo-i! 42 Na saa da, nyulmu

taa mu ko-muə, na saa hä-mi niiwuoni mi wuo. Hūŋkuəŋŋni waa-mie, na saa hä-mi hūmma mi nyəŋ. ⁴³ Mi kää na wulaa, na saa hūu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hä-mi nyarkpātānni mi cinnu mi kūəma-i. Mi taa mi jan, na saa kā ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kā ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duə waŋ mafamma-i, ba ka cira: «Tie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuo i sie hä ŋ wuo? Yiin haku-i nuə-i hūŋkuəŋŋni-i waa-nie aa i balan-ni hūmma-i? Yiin haku-i nuə-i ŋ juə i wulaa aa i saa hūu-ma ŋ har-yie? Aa yiin haku-i nuə-i i daa-ni bebelle i saa hä-ni nyarkpātānni-i ŋ cinnu ŋ kūəma-i? N taa ŋ jan yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kā ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbē-ba wuo: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hä mi baamba-i baa ba hāasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hä muəmei.» ⁴⁶ Terienŋu fanŋu-na, bafamba ka ta ba kā dāamun-nelleŋ aa nelfafaamba ta ba kā Diilon-nelleŋ.»

26

Ba saa Yesu belman-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsāa 11.47-53)

¹ Yesuŋ juə waŋ nel daama-i hiere ti, wuo waŋ baa u *hāalābiemba-i wuo: ² «Ma si na suyaa wuo yinni hāi tīyāa aa *kərsŋni tīmman-ponsaanŋu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bieŋo-i a hā ba gb-uo *daan-nu ko-yo.»

³ Yibienŋa fanŋa-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bincuoŋ baa tigiin ba-naa *Diilojigāntaamba yuntienŋo dumelle-na, ba taa ba bi-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma baŋ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piye wuo: «I saa saaya i bel-o ponsaanŋu yinni-na ni ma'i si ku ka du.»

Cieŋo nanŋo kūəna natikolo-hūmma Yesu yunŋu-na

(Marke 14.3-9; Nsāa 12.1-8)

⁶ Huəŋgu fanŋu-na, Yesu waa Betani, *jardāaman waa Simə man nuə-i u dumelle-na. ⁷ Cieŋo nanŋ wuo kā u wulaa baa sukpepellun-natikolo nanŋo *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niiwuoni. Wuo kā ka kūnna-yuo Yesu yunŋu-na. ⁸ *Hāalābiembanŋ daa kufanŋu-i, ba hōmmu gbuu pāŋ guəla. Baa ta ba piye wuo: «Bige-i cie u bīəna natikolofeŋiŋ daayo-i? ⁹ Uu naa gbāa suor-o a da gbeibuə a calnu hā sūntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuo suə baa-ba; wuo cira: «Bige-i cie na ta na piye na guəla cieŋo huəŋga-i? Uŋ cie kumanŋ mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sūntaamba dii baa-na bāanŋu-i baa isuoŋgu-i, ŋga muəmi sie tīəna baa-na gbula. ¹² U kūəna natikolo daayo-i mie tuə cie mi kuliin-yiinŋu yaa-i. ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: «Neldədəl daama da ma waŋ terienŋu terienŋu hīəma-na bande-i-na, cieŋ daa uŋ cie mamanŋ daama-i, ma ka bi waŋ nuəmba suə-ma.»

Yuda suora Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huəŋgu-na, Yesu *hāalābiembanŋ cincieliuo ba hāi baamba-na, baŋ biŋ umanŋ *Yuda-Isikaro-i, fuə wuo sire kā *Diilojigāntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuo: «Da mi kāyā-nei na bel Yesu-i, na ka hä-mi bige-i?» Baa kāŋ bafamba warbieŋ komorre baa cincieliuo a hā-yo. ¹⁶ A doŋ huəŋgu fanŋu-na, Yuda wuo doŋ tuə ne uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kərsŋni tīmman-ponsaanŋu tigiima-i

(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

17 *Bar^a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaanɟu yidɛlɛŋɟu-na, Yesu *hɛalɛbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ɲ taara i ce *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɟu niwuoni-i hie a hɛ-ni?»

18 Yesu wuɔ cira: «Kɛan nellen-huɔŋga-na mɛɪŋ daayo wulaa, na ka waŋ baa-yo wuɔ: «Hɛalɛtɪen wuɔ ku hii u wulaa tɪ, u ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɟu-i naŋ terien-^{nu}i baa u hɛalɛbiemba-i.»

19 Hɛalɛbiemba ta kɛ nellen-huɔŋga-na ɲaa Yesuŋ bi waan-ma dumaa ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɟu niwuoni-i.

Kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɟu niwuoni wuoma-i

(*Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsɔa 13.21-30*)

20 Baaŋɟuŋ juɔ suur huɔŋɟu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hɛalɛbiemba cɪncieluo ba hɛi baamba kɛ ka tɛna ta ba wuo niwuoni-i. 21 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huon-^{nu}.»

22 Ba yammu pɛŋ vɛa hiere; baa doŋ ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wɛi?»

23 Yesu wuɔ cira: «Uman wuyaaŋ baa-mi kaladuɔŋɟu-na u yaa ka hel mi huon-^{nu}. 24 *Molon-Bieŋo ka ku ɲaa maŋ nyegaaŋ Diilon-^{nelma}-na dumaa; ɲga aman ka hɛ-ba baa-yo ba ko-yo, sɔlma haraa-yuɔ! Bɔlɔl uu naa baa hon.»

25 *Yuda wuɔ suuye u yufienɟa-i aa naa cira: «Hɛalɛtɛ, muɔmɛi wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Ŋ suɔ-ma ɲ yaŋ muɔ.»

(*Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dɛ. 11.23-25*)

26 Bar^{aa} wa ta ba wuo niwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonɟo-i aa bɔlnu-yuɔ hɛ u hɛalɛbiemba-i aa cira: «Hɛyaaŋ mi kɔɔma yaa-i daama na wuo.»

27 Ku huonɟu-na, wuɔ biɛ duvɛŋo ciŋ-^{na}, aa jaal Diilonɟo-i aa hɛ-ba baa-yo aa cira: «Nyuaŋ hiere, 28 mi tɛmma yaa-i, *tobisinnɪ-tɛmma yaa-i. Ma ka kɔnna pir nuɔmba bɔi ɛmbabalma. 29 Mi tɔnu-nei: Da ma hel fiefie-i-na, ni mi To nellen sɪ, mi sie tiraa nyon duvɛŋo baa-na.»

30 Ku huonɟu-na, baa hɛl neini gbɛliɛŋ Diilonɟo-i aa sire ta ba kɛ *Olivitibinni-tanunɟu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(*Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsɔa 13.36-38*)

31 Bar^{aa} kɛŋ hɛmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hɛalɛbiemba-i wuɔ: «Mamaŋ nyegaaŋ Diilon-^{nelma}-na wuɔ:

«Mi ka ko anctinaŋo-i

aa yaŋ tɔlmba pisalla hiere.»

ma yaa ka da-mi isuɔŋ daaku-na. Na ka nanna-mie na hieronɟo-i hiere. 32 ɲga da mi sire, mi ka kɛ ka cie-na *Galile-i-na.»

33 Pier wuɔ cira: «Banaŋ da ba fie nanna-nie hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-nie gbula.»

34 Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Isuɔŋ daaku-na, kɔhɔldɛlɛŋo sie hi bu, ɲ ka cɪna-mie da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

35 Pier wuɔ dii u naŋga-i dɛamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hɛi-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Hɛalɛbiemba namba-i hiere baa bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(*Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsɔa 18.1*)

36 Yesubaa-ba kaa hi terienɟu naŋgu-i ba bɪ-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hɛalɛbiemba-i wuɔ: «Tɛnaananɟe bande aa mi kɛ dii daalei ka cɛrɛ Diilonɟo-i

aa bir jo.» ³⁷ Aa naa kā baa Piεr baa Sebede bepuɔmba-i ba hāi-i-na.† Uη kāa terienḡu-na, u huɔḡga doη ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi huɔḡga si dii huɔḡga, tɛnaanaη bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfūη.» ³⁹ Aa kā yaan-na celle ka dūuna niſiη u yuηgu-i hɛma-na aa cira: «Baba, da η'a η ka gbāa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Nḡa baa cira η fer-muɔ, ce-ma niη taaran ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huɔḡgu-na, wuɔ bir jo u hāalābiemba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfūη. Wuɔ piη-ba aa naa tuɔ piye baa Piεr wuɔ: «Halle na saa gbāa tɛna da huɔḡgu celle baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfūη, taa na cārā Diilonḡo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanḡu cemma-na. Anfafamma cemmaη-maama dii nelbilonḡo huɔḡga-na, nḡa ku fɔḡḡu yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uη waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cārā Diilonḡo-i. Uη waan maman gboluonḡu fanḡu-na, u ciera: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, weima sɪ, ma ce niη taaran ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hāalābiemba wulaa jo ji da duɔfūmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cārā Diilonḡo-i baa āndaduη daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uη juɔ kufanḡu-i, wuɔ jo ji gbē u hāalābiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfūmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hā āmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Bienḡo-i. ⁴⁶ Siirenḡi ta! Umanḡ ka hā-ba baa-mi u'i juη daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsāa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa tɪ Yesu nunḡu-na; ba'a ba ne da ban biη umanḡ *Yuda-i u *hāalābien cinciuelo ba hāi baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpūḡu nanḡu u huonḡu-na. Banamba waa baa jigāmmu, banamba bōeηa. *Diiloligāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuɔmba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrā umanḡ da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Banḡ kāa ka hi, Yuda wuɔ pān piε Yesu caanḡ-nu aa cira: «Hāalātie, jaalunḡu yaa-!» Aa kā ka pūrā-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jɪε, niη juɔ mamanḡ nuɔ-i ce-ma.»

Bamanḡ juɔ baa Yuda-i baa pān piε bel Yesu-i. ⁵¹ Bamanḡ waa baa Yesu-i, unanḡ wuɔ fa u jigāḡa-i hiel-ka a jafūη *Diiloligāntaamba yuntienḡo maacem-bilonḡo tūḡu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii η jigāḡa-i ka fokuonḡu-na. Nḡ saa da, umanḡ duɔ tuɔ ce berru-i baa jigāḡa, jigāḡa'i ji wuyaan-yon. ⁵³ Nḡ daa nie sɪ mi sie gbāa muo mi natiēa mi To-i-na wei? Aa da η bi da mi muyaa mi natiēa yuɔ, hoi huonḡu-i baa huonḡu-i, uη ka saanḡ *dɔrɔpuɔrbiemba manḡ ba ji kāyā-mie, ba ka cor pūnni cinciuelo baa ni hāi. ⁵⁴ Nḡa da ba jo, mamanḡ nyegāḡ Diilonḡ-nelma-na ma ka ce nie aa gbāa ce? Diilonḡ wuɔ ma ce de'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wanḡ baa nuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōeηa da na ji bel-mi nḡaa cuoyuo muɔ. Yinni manḡ jonḡ mi wanḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i cie na saa bel-mi terienḡu-na? ⁵⁶ Nḡa *Diilopuɔrbiembanḡ waanḡ mamanḡ Diilonḡ-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i cie.» Hāalābiemba gbar hierie aa nanna-yuɔ.

Ba kaa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsāa 18.12-14,19-23)

† 26:37 Sebede bepuɔḡ daaba-i ba gbē Sake baa Nsāa. Niēḡ 4.2.

⁵⁷ Baŋ bilaa Yesu-i, baa ká baa-yo Kayifu terieŋ-nu. U yaa waa *Diilojigántaamba yuntieŋo-i. *Anjɪnamma pigáataamba-i baa nelle bɪncuamba waa tigiŋ kusuɔŋ-nu'i. ⁵⁸ Baŋ káŋ baa Yesu-i, Pɪer wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Baŋ kaa hi Diilojigántaamba yuntieŋo cɪŋgu-i, wuɔ suur tɛna baa maacemiamba-i duɔ ne kuŋ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigántaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ántaalámma da ba haa Yesu-i-na da ba gbáa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-ba. Nuamba bɔi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huonŋu-na, banamba sire ba hái ⁶¹ ta ba piye wuɔ: «U ciera wuɔ fuɔ gbáa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diilojigántaamba yuntieŋ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cál-niŋ nan'a nie?» ⁶³ Yesu saa seŋ súnunŋu yuɔ. Diilojigántaamba yuntieŋ wuɔ cira: «Diilonŋ un páa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo manŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? Nuɔnei Diilonŋ-Bieŋ nuɔŋo-i wei? Da kuɔ nuɔnei, hiel ŋ niele-i Ciceɪmantieŋo-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei. Aa mi gbar-ma baa-na: A donŋ fiefie daayo-na, na ka da *Molonŋ-Bieŋo tɛnaana Itieŋo caanŋu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»[†]

⁶⁵ Terieŋgu fanŋu-na, Diilojigántaamba yuntieŋo huonŋ kaa pán guɔla. Wuɔ pán fa fuɔ fereŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilonŋo-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo; ma cie mie fere-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuamba-i wuɔ: «Uŋ tuoraaya Diilonŋo-i, namaa na'a nie?»

Nuonŋ baa cira: «U cáláa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanŋa-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u túnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonŋ un saanŋ *Konkortieŋo manŋ u yaa nuɔŋo-i, suɔ umanŋ muyaa-ni i ne!»

Pier ctinaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsáa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Baŋ taa ba muo Yesu-i huonŋu-na, Pɪer waa tɛna dumellenŋ-huonŋa-na. Maacembilonŋo[§] nanŋo pie ká u wulaa ka cira: «Ma sí nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaanŋ Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pɪer wuɔ hel-kuɔ nuamba yaanŋa-na hiere. U birii yuu cieŋo-i wuɔ: «ŋ taara ŋ waŋ wuɔ nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ ká fondumelle-na. Cieŋo nanŋo tiraa da-yo aa tuɔ piye baa bamanŋ terieŋgu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaanŋ Yesu-i.»

⁷² Pɪer wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cɛlle, bamanŋ waa, baa pie Pɪer caanŋ-nu ka cira: «Coima saa fa, unanŋo'i nuonŋo-i. Da ŋ ta ŋ piye, ba pán suɔ niŋ hila kusuɔŋ-nu.»

⁷⁴ Pɪer wuɔ pán cira: «Muɔ baa Diilonŋo, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yaŋ-mi!» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu manŋ nuɔ-i, kahaldieláŋo donŋ tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa waŋ mamanŋ baa-yo wuɔ: «Kohaldieláŋo sie hi bu, ŋ ka ctina-mie da i siei wuɔ nanŋ sa suɔ-mi», maa pán tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pán tuɔ kaal.

27

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsáa 18.28)

[†] 26:64 Gbeliemanŋ-naláanŋu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13

[§] 26:69 Maacembilonŋ daayo

waa cicieŋo a saanu baa mamanŋ nyegáanŋ girekimma-na.

¹ Ku cuo kaala-i-na kǎnkǎnkǎn, *Diiløjigǎntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bɛncuamba waŋ-ma aa yiɛra-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kǎ baa-yo ka hǎ *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunŋu-na.

Yuda kuɔ u fɛrɛ
(*Papuɔr. 1.16-20*)

³ *Yudan jɔɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuɔ ce-yo bɛnkunŋu. Baŋ hǎa-yo komorre baa cɛncieluo* maŋ, wuɔ biɛ-ya bir kǎ baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacɛnfafamma; mi bilaa diilonŋo-i hǎ-na neliŋo maŋ saa ce bɛnkunŋu na da na ko-yo.»

Baa bir gbɛ-yo wuɔ: «Maasũmpɛ! Ma sũlma dii ŋaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeiŋa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuŋ u fɛrɛ.

⁶ *Diiløjigǎntaamba yuntaamba biɛra gbeiŋa-i aa naa cira: «Gbeiŋ daaya-i tǎmmaŋ-gbeiŋa, a saa baa miɛ hũmelle-i, i siɛ gbǎa dii-ya Diilonŋ-waana-na.»

⁷ Baa saa-ma, aa kǎ ka sǎa bitomarǎno suonŋu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienŋu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyunŋo, ba bɛ suonŋu fanŋu-i «tǎmmaŋ-suonŋu.» ⁹ *Diilonŋ unŋ puɔraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waŋ-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa cɛncieluo daayo-i.

*Isirahɛl-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarǎno suonŋu-na

ŋaa Itien unŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati tɛnaana Yesu ǎndaanŋu-na
(*Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsǎa 18.29-40; 19.4-16*)

¹¹ Baŋ kǎa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ¹² *Diiløjigǎntaamba yuntaamba-i baa nelle bɛncuamba donŋ ta ba cǎl-o. Wuɔ fiinanŋ u sa waŋ weiɛma. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baŋ cǎl-ninŋ ŋ sa nu wei?» ¹⁴ Yesu saa ji senŋ sũnŋu yuɔ. Kuɔ bir yanŋ aa cu u huonŋa-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *korsinni tɛmmaŋ-ponsaanŋ da kuɔ hi, Pilati ce ba pigǎan kasobilonŋo diei u nanna-yuɔ. ¹⁶ A ne da naacolŋo nanŋo waa huonŋu fanŋu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bɛ-yo Yesu-Barabasi.

¹⁷ Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu maŋ baŋ bɛŋ-yo *Kirsai-i, na taara mi nanna hai?» ¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemunŋu'i ciɛ ba bel Yesu-i ka hǎ-yo baa-yo.

¹⁹ Unŋ waa tuɔ ger ǎndaanŋ daaku-i, u ciɛŋo puɔr ba ka tũnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nunŋu Yesu ǎndaanŋu-na, u saa ce bɛnkunŋu, kɛrɛ isuonŋu maŋ curaa u mulǎan fuɔ dǎnsǎanŋu-na.

²⁰ Diiløjigǎntaamba yuntaamba-i baa nelle bɛncuonŋ baa gbo nuɔmba ta ba piiye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹ Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hǎi-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

²² Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu maŋ baŋ bɛŋ-yonŋ *Kirsai-i mi ce ufanŋo-i niɛ?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan-nu!»

²³ Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migǎanŋ dii kunanŋu naara wuɔ: «U saaya u gbu daan-nu! U saaya u gbu daan-nu!»

* 27:3 Nieŋ 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

²⁴ Pilatiŋ juɔ da ijieni maara ni kã, wuɔ ne da fuɔ jãŋ vakulonɔ-juuru. Wuɔ bie hũmma a saar u nammu-i nuɔmba yaanɔga-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu sl.»

²⁵ Baa siɛ hiere wuɔ: «I hũyãa-ma! Die ko-yo, miɛ yuŋ-maama-i baa i bisãlmba!» ²⁶ Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hã-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanɔgu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kumaŋ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsãa 19.2-3,17-22)

²⁷*Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hũu-yo suur baa-yo ciŋ-huɔŋga-na aa bɪ ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa hiel u jonɔgorbaa-ba-i aa dii jonɔgorbuɔ naŋo hã-yo. Jonɔgorbuɔ faŋo waa dãa-wuonɔ. ²⁹ Aa ce huɔni sũ nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hã-yo gboruonɔ u nadienɔga-na u bella. Baŋ ciɛ mafamma-i, baa ta ba dũuna u yaanɔga-na ba jaal-o. Ba taa ba nye-yo'i dumaanɔ-na. Umanɔ duɔ dũuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuɔ aa hũu gboruonɔ-gu-i u nanɔga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nye-yo ye huɔŋgu-na, baa hiel jonɔgorbuɔ-i aa bir dii fuɔ fɛɛɛŋ bĩmbĩnni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daanɔgu-na.

³² Baŋ ŋ'a ba hel nellen-huɔŋga-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo, ba bɪ-yo Simɔ. Baa guor u tũu daanɔgu-i. ³³ Ba kaa hi terienɔgu manɔ baŋ bɪŋ-kunɔ «Gɔlgota-i» ku yuŋgu yaa wuɔ yukoluonɔ-terienɔgu. ³⁴ Baa guɔl gbegege kũŋgu nanɔgu baa duvɛŋo a hã Yesu-i wuɔ u nyonɔ. Yesu wuɔ dãa ne aa naa cira u siɛ nyonɔ.

³⁵ Baŋ juɔ gbu Yesu-i daanɔgu-na tɪ, baa ful tienɔ a cal u jonɔgorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tɛna ta ba niya-yuɔ. ³⁷ Baŋ gbuu-yo yuŋgu manɔ nuɔ-i, baa nyɛɛŋ-ku jɪna u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Umanɔ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienɔ yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hã baa-yo; unanɔ-i u nadienɔga-na unanɔ-i u nanyuonɔgu-na.

³⁹ Hũncortaamba ta ba mišrã ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piye wuɔ: «Nuɔni manɔ ciera nanɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siɛi hɔlma-na, kor ŋ fɛɛ i ne! Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa nuonɔ-i, hiere daanɔgu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãŋjɪnamma pigãntaamba-i a naara nelle bĩncuɔmba taa ba bi nye-yo aa ta ba piye wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u siɛ gbãa kor u fɛɛ! Da kuɔ u yaa-i *Isirahɛl-baamba nellentienɔ-i u hiere fiɛfiɛ daanɔgu-na i ne ku yaa i ka hũu-ma. ⁴³ Ma sɪ u haa u nanɔga-i Diilonɔ'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilonɔ-Bienɔ ke? Da kuɔ Diilonɔ dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baŋ ŋa nanɔ gbuu cuobaa-ba manɔ baa-yo, baa bi kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsãa 19.25-30)

⁴⁵ Bãanɔŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i huɔŋgu manɔ nuɔ-i, ba'a ba ne da terienɔgu cuure hiere. Ku tɪyãa dumɛi fuɔ bãanɔŋu ji tɛɛɛŋ. ⁴⁶ Bãanɔŋ juɔ tɛɛɛŋ, Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yuŋgu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ŋ nanna-miɛ?† ⁴⁷ Bamanɔ waa, banamba ta ba piye wuɔ: «U bɪ *Eli!» ⁴⁸ Unanɔ paŋ gbar ka bie kãnsaarma namma a nyiɛ-ma niisaarniŋ aa ful-ma gboruonɔ-nu a kã baa-ma Yesu nuŋgu-na wuɔ u mɔsũnya. ⁴⁹ Banamba bir yaŋ aa gbɛ-yo wuɔ: «Yaŋ i ne sɪ Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasɪŋ da gbagaga aa bi paŋ hũu u fɛɛɛ.

† 27:46 Gbelieman-nalãanɔgu (Psaume) 22.2

⁵¹ Hɔduɔŋgu fanɔŋu-na, kompaŋga maŋ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pān taalnu sɔmma hāi; a doŋ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hieŋ maa sagalla; tāŋ niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² cɪncuɔŋ aa puur. Bamaŋ waa Diilon-ɔbaamba-i aa ku, ba fɔŋgɔ baa sire. ⁵³ Yesuŋ juɔ sire, baa hel ba cɪncuɔŋa-na a suur *Yerusalɛmu-i-na. Baŋ suuri, nuɔmba boi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba maŋ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntieno-i, baŋ juɔ da hɛma sagalaaya a naara mamaŋ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daayo waa Diilon-Bieŋo kelkel!»

⁵⁵ Caamba boi waa yiera da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kȳā-yuɔ. ⁵⁶ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duono-i Sake ba nyu-i[§] a naara Sebede cieŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(*Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42*)

⁵⁷ Bāanɔŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, weinɔ naŋo jo. Ba taa ba bi-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuɔ bi waa Yesu huonɔŋu-na. ⁵⁸ Uŋ juɔ, wuɔ kȳ *Pilati wulaa ka cārā kulonɔ-i. Pilati wuɔ hā-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuɔ kȳ ka haro a finya-yuɔ baa kompafelɛŋga ⁶⁰ aa kȳ ka fuure-yuɔ fuɔ fɛrɛŋ cɪncorɛŋ. Wuɔ cie ba hɪŋ-de fɛlɛmma; di waa tãmpɛllɛŋ. Uŋ fuuriiye-yuɔ, wuɔ bũmal tãmpɛkãŋkarre nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari maŋ ta u hel Magidala-i-na wuɔ tɛna cɪncorre yaanɔŋa-na baa u duono-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiinɔŋu maŋ nuɔ-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiin ba *yitɛnanɔŋu-i yiinɔŋu fanɔŋu'i nuɔ-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba kũl ba-naa kȳ Pilati wulaa baa *Farisɛbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kȳ ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartien daayo naa cira wuɔ da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na aa siɛlɪŋ-yiinɔŋu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tɛ jo ŋ wulaa yie ŋ hāye nuɔmba ba ka ta ba niya u cɪncorre-i yin daani-i ni siɛ-i-na, ni ma'i sɪ u *hãalãbiemba gbãa kȳ ka hiel-o ka fuo-yo aa tãal nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon uŋ cie mamaŋ.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Naŋ taaran ba ka niya-die dumaa, kãan baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kȳ cɪncorre terienɔŋu-na. Baŋ kȳ ka hi, baŋ ŋa naa bũmal tãmpɛlle maŋ suuye cɪncorre nuŋgu-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba tɛna ta ba niya-die.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(*Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-2*)

¹ *Yitɛnanɔŋuŋ juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duono-i, baa naar sire ta ba kȳ da ba ka ne cɪncorre-i. ² Ba'a ba ne da hɛma sagalaaya hɔduɔŋgu baa fɔŋgɔ! Itienɔ *dɔrɔpuɔrbilonɔ naŋo hiire jo ji bũmal tãmpɛlle-i halan-de aa bel nyugũŋ tɛna di dɔrɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilon duɔ nyiesɪŋ uŋ caa dumaa, aa u jonɔgorbaa-ba pusũŋ ŋaa ceikoino. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cɪncorre-i fuɔ ba kũma ta ma nyɛŋ; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dɔrɔpuɔrbilonɔ wuɔ tuɔ piye baa caan daaba-i wuɔ: «Baa na yan korma da-nã. Mi suyaa miɛ baŋ gbuu Yesu maŋ *daanɔŋu-na ko-yo, na taara u yaa-i.

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girɛkimma-na wuɔ: Sake baa Yosefu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ kuu yiinɔŋu maŋ nuɔ-i ku waa jumayiinɔŋu.

⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ɲaa uɲ ɲa naa waɲ-ma baa-na dumaa. Juɔɲ na ji da, ba ɲa naa galla-yuɔ terienɲu maɲ nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriɲ na kɔɲ donduo na ka tɔnu u *h̄aalābiemba-i wuɔ u siire hel kuomba h̄alma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔɲ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waɲ-ma baa-na.»

⁸ Caɲ daaba saa tiraa yiɛra, baa p̄aɲ ḡuunu ta ba gbar ba kɔɲ da ba ka waɲ baɲ kaa da mamaɲ baa h̄aalābiemba-i. Korma'i daama, h̄of̄elle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloɲo-i juɔɲ daayo-i ba yaanga-na? Yesu fuɔ fɛɛɛ yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa piɛ k̄a ka d̄uuna u yaanga-na aa p̄ur̄a u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Baa na waɲ korma da-na. K̄aaɲ na ka waɲ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caɲ daabaɲ curaa ta ba kɔɲ, sorosibaa-ba maɲ taa ba niya c̄incorre-i, banamba sire k̄a nellen̄-huɔɲga-na ka tɔnu *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i baa mamaɲ curaa hierɛ. ¹² Diilojiḡantaamba yuntaamba tigiɲ ba-naa baa nelle b̄incuɔmba-i a waɲ ma saa, aa naa h̄a sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gb̄ɛ-ba wuɔ: «Wuɔraayaɲ na waɲ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔf̄uɲ isuɔɲgu-na, u h̄aalābiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔɲgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fiɛ nu-ma, i ka suɔ iɲ ka waɲ mamaɲ baa-yo u baa ḡaɲ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba h̄u u gbeiɲa-i dii ba jufanniɲ aa bi wuɔra ce baɲ'a ba ce kumaɲ. A ji hi baa nyuɲgo, da ɲ cor terienɲu terienɲu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waɲ-ma.

Yesu caraaya u h̄aalābiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsaa 20.19-23; Pɔpuɔɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibien̄a faɲa-na, *h̄aalābien̄ c̄incieluo u diei maɲ t̄iyāa, baa sire k̄a Yesuɲ ɲa na'a ba ta ba j̄a ba-naa t̄anuɲgu maɲ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baɲ ka'a ba ne da-yo, baa d̄uuna hierɛ. Ban̄aɲ h̄ɔmmu saa h̄u-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piɛ ba caaɲ-nu aa naa cira: «Diiloɲo h̄aa-mi d̄ɔrf̄ɔɲḡuɔ-i baa h̄iɛmaɲ-wuɔɲo-i hierɛ. ¹⁹ Terienɲu faɲgu-na, k̄aaɲ nil̄eiɲa-na hierɛ na ka gb̄aɲ baa nuɔmba cu mi huɔɲ-nu. Uman̄ duɔ h̄u-ma, na *batisɛɲ-yo Tuɔɲo-i baa u Biɛɲo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Miɲ ciɛra na ta na ce mamaɲ hierɛ, na bi h̄aalā-bɛi ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛɲ, mi ka waa baa-na yinni maɲ jɔɲ a ji hi miwaaɲo t̄imma.»

Marken nyεgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyεgāan u sebe-i a vii *niεraamba baa-yo, u saa nyεgēn-yo hā *Yuifubaa. Sebe domma-na, u waan-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Biεno. Nga wuɔ Yesu saa tuɔ taara nuɔmba gbāana suɔ u sɪnni-i a ce u taa u hinu u bɪ u fεε «*Molon-Biεno». U juɔ ku yaa aa sire, ku suɔ kaala dei wuɔ Diilon-Biεno.

*Nsāa-Batisin tigiin nuɔmba-i dumaa hā Yesu-i, Marke duɔn u sebe-i baa ma yaa-i, aa suonu-mei baa Yesu batisemman-kūngu-i, ka cor baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraangu-na. Un hilaa mafamma-na, u wan-ma kaala-mei wuɔ bɪnkūngu sa yii baa Yesu-i: Duɔ bɪ uman wuɔ u nyaanu-yuɔ kutieno sie gbāa yagar; duɔ cira jεinjo man sire, u bi sire; duɔ donya *jɪna man u bi ta; duɔ pir āmbabalma man, ma bi hajan (sap. 1.1–8.30). Yesun gbuɔya u *hāalābiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuɔn-nu, u nunngu hii-ma (sap. 8.31–10.52).

U piraan u sebe-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuɔn ban jaarā-yuɔ fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigāan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daangu-na dumaa ko-yo, aa Diilon un siire-yuɔ dumaa, u nunngu hii-ma hiere (sap. 11–16).

Nsāa un tigiin Yesu jomma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

¹ Yesu *Kirsā *Neldɔdɔlma duɔn bande yaa nuɔ-i. U yaa Diilon-Biεno-i.

² Ma duɔn njaan man bi nyεgāan dumaa *Isayi* sebe-i-na wuɔ: «Diilonjo ciera: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilono ta n yaaan-na ka cāa n hūmelle-i.†*

³ U ka kā ka tuɔ hohuola baa nuɔmba-i *hɛkuraangu-na wuɔ: «Migāan Itienjo hūmienja-i.

Cāan-yar na viinu-yei.»†»

⁴ Pɔpuɔrbilono fanjo yaa juɔ jo Nsāa-i, a ji kā ka waa hɛkuraangu-na tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanan na cilɔbabalanjo-i aa na jo na ji *batisen, ku yaa Diilonjo ka hur na āmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kā u wulaa ba kā ba wan ba cālmuo-i baa-yo aa u tuɔ batisen-ba *Yurdē nuoraangu-na.

⁶ Nsāan taa u dii jongoroɔ man, baa sūɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsɪnni, aa tuɔ pēyē u nεgelle-i baa cāanun-kpānpkaangu. U taa u wuɔ dūngbermba, baa sɔllu. ⁷ U taa u piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Molo ka jo mi huongu-na. Kutienjo fɔngūɔ jɪnya mei wuonjo-i, mei saa piεra u natāangu-i. ⁸ Muɔmi batisen-na baa hūmma yon, nja fua duɔ jo, u ka batisen-na baa *Diilon-Yalle.»

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Nsāa un waa *Yurdē-i-na tuɔ *batisen nuɔmba-i, Yesu wuɔ hel Nasareti-na, dii *Galile mara-i-na a kā u wulaa u ka batisen-yo. ¹⁰ Un baatisen aa u tuɔ hel hūmma-na, wuɔ u ne da dɔrɔ puurii aa *Diilon-Yalle hel konjhurun temma

* **1:2** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilonpuɔrbilono. † **1:2** Malaki (Malachie) 3.1 † **1:3** Isayi (Ésaïe) 40.3

jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuɔŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fiɛŋ mi huɔŋga-i.»

¹² Diilonɔ-yalle pɔŋ ce Yesu ta kɛ *hɛkuraan-nu. ¹³ Uŋ kɛa, *Sitani wuɔ ka tuɔ tɛal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U ciɛ yinni komuɔŋa hɛi bɪmbaamba hɔlma-na. *Dɔrɔpɔurbiemba taa ba kɛyɛ-yuɔ.

Yesu bɛ nuɔmba naa cu u huɔŋ-nu
(*Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁴ Huɔŋgu nanɔu juɔ hi, baa bel Nsɛa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire kɛ *Galile-i-na ka tuɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piiye wuɔ: «Ku hii, *Diilonɔ-baanɔu piyaa. Naananɔ na cilɔbabalanɔ-o-i aa na siɛ Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinɔu nanɔu-na, wuɔ ji bella Galile dalanɔa nunɔu-i tuɔ wuɔ u kɛ, a ka da gbosobaa-ba namba nanɔ juɔŋo; nelieŋo baa u hɛanɔ. Ba bɪ mɔŋo-i Simɔ aa bɪ hɛanɔ-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilieŋ-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pɔŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu u huɔŋ-nu. ¹⁹ Ba'a ba kɛ yaanɔa-na, a da naacolɔo nanɔ-o-i ba bɪ-yo Sebede, u tɛnaana baa u bɛpuɔmba hɛi beŋo nanɔ-na ta ba migaanɔ ba jɔnaamba. Ba bɪ bɛpolɔo-i Sake, aa bɪ hɛanɔ-o-i Nsɛa. ²⁰ Yesu wuɔ bɪ-ba. Baa yanɔ tuonɔ-o-i beŋo-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huɔŋ-nu.

Yesu duɔnya jɪna nanɔ
(*Like 4.31-37*)

²¹ Ku huɔŋgu-na, Yesubaa-ba ji kɛ Kafarnamu. *Yitɛnanɔgunɔ juɔ hi, Yesu wuɔ kɛ *Diilonelhaalɔdunɔu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigaanɔ nuɔmba-i.

²² U taa u piiye baa bibesɪnni u yanɔ *anɔŋnamma pigaaataamba-i; a ce dumaanɔ-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolɔo nanɔ waa ba hɔlma-na, *jɪna waa u yunɔu-na. Wuɔ kaasɪŋ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaanɔ Yesu, i ciɛ-ni nie? N juɔ da ŋ ji kɔsuɔŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni; Diilonɔ-nolɔo yaa nuɔŋo-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunɔu-i aa ŋ cor hel naacolɔo-na.» ²⁶ Jɪna wuɔ gbuu sagalla naacolɔo-i aa naa kaasɪŋ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolɔo daayo hii dɛ! Anfɛleŋo-i daayo-i. Halle baa jɪnabaa-ba-i hiere ba nu u nunɔu-i.» ²⁸ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, Yesu yer diɛ pɔŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bɔi
(*Matie 8.14-17; Like 4.38-41*)

²⁹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhaalɔdunɔu-na, fuɔ baa Sake baa Nsɛa, a kɛ Simɔ ba \$ dumellenɔ. ³⁰ Simɔ cura saa waa hɪnni; u kɔma naa gbuu huol da pɔmpɔmpɔŋ, u galla. Ba himma-i, baa tɪnu Yesu-i wuɔ ciɛŋ daayo si dii hɪnni. ³¹ Yesu wuɔ kɛ ka bel u nanɔ-na u sire; terduɔŋu fanɔu-na, fafal muɔ pɔŋ da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersɪnni-i.

³² Baanɔgunɔ juɔ suur huɔŋgu manɔ nuɔ-i, nuɔmba kɛ baa jaamba-i baa jɪna ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kɛ ka yu dumelle yaanɔa-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na, aa bi donya *jɪnabaa bɔi hiel-ba nuɔmba-na. Jɪnabaa-ba taa ba suɔ Yesu-i, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ yanɔ ba ta ba da ba piiye.

Yesu wuɔra Galile-i-na u wanɔ Diilonɔ-nelma-i
(*Like 4.42-44*)

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛganɔ girekimma-na wuɔ: Ba kɛa Simɔ baa Andere ba dumellenɔ.

³⁵ Ku cwo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicānjāale-na kā hīeŋ-nu ka tuɔ cārā Diilonjo-i. ³⁶ Simɔ-i baa u nabentaamban juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Ban kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-nie.»

³⁸ Yesu gbē-ba wuɔ: «Yaan i ta i halan bande-i-na mi bi ka wan Diilon-nelma-i nileina man dii kotōnni-na; mi jomman-yunju yaa kufangu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuɔ-i a wuɔra gbuo *Galile *Diilonelhāalādūnni-i hiere u tuɔ wan Diilon-nelma-i aa tuɔ donya *jīnabaa-ba-i nuɔmba-na.

Yesu siire wontorŋo nanjo
(*Matie 8.1-4; Like 5.12-16*)

⁴⁰ Yiingu nanju-na, *wontorŋo nanjo kāa ka dūuna Yesu caangu-na aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanja-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta-nie.» ⁴² Naacolŋo jarma pān ta-yuɔ terduŋgu fangu-na. ⁴³ Yesu wuɔ hā-yo hūmelle-i aa naa wan-ma kuola-mei baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tūnu nelieŋo baa-ma de! Yan aa ŋ kā *Diiloljigāntieŋo wulaa u ka ne-ni, aa ŋ pā niikonni man dii pāmma ŋ hā-yo u migāan ŋ yun-maama-i ŋaa *Moisinj nyegāan-ma dumaa *, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-nie.» ⁴⁵ Naacolŋo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbāa fiinan, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanjo-na, Yesu wuɔ kā ka tlena u den dii hīeŋ-nu u sa sie suur nileina-na. Uŋ fie ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kā u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo
(*Matie 9.1-8; Like 5.17-26*)

¹ Yesuŋ siire *wontorŋ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kā Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kā ka suur u uŋ waa dūngu man nuɔ-i ka hel baa gōngūŋgu-i hiere, halle gboluon-munjīnammu saa waa. Yesu wuɔ donj tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tūyāa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Ban juɔ ji da nuɔmba yuu dūngu-i dumaanjo-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugūŋ dūngu doro-i-na, a ne Yesuŋ waa holma man nuɔ-i aa kaasŋ dūngu-i a dii jeiŋo-i baa u kuugallangu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanja-i yuɔ cor. Wuɔ gbē ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jle, ŋ āmbabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjīnamma pigāataamba namba waa tlena terienju-na. Ba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa donj ta ba jōguŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i cie naacolŋ daayo tuɔ tuora Diilonjo-i tuoran daama temma-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai gbāa hur u nanolŋ āmbabalma?» ⁸ Yesu wuɔ pān suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na jōguŋ nel daama temma-i na hōmmu-na? ⁹ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire bie u kuugallangu-i tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fēu yan? ¹⁰ Ŋga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo hāa *Molonj-Bieŋo-i ku fōŋgūo-i u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Aa naa gbē murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ŋ bie ŋ kuugallangu-i ŋ kūŋ, muɔmei waan-ma dumaa.» ¹² Naacolŋ wuɔ bi pān sire nuɔmba yufelle-na a bie u kuugallangu-i ta tuɔ kūŋ. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbere, baa ta ba gbēlieŋ Diilonjo-i aa ta ba piie wuɔ: «Iŋ huɔŋ, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu ble Levi
(*Matie 9.9-13; Like 5.27-32*)

* 1:44 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

¹³ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Galile dalanɔnga-na. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe biɛnɔ man *nampohũutienɔ-i, u tɛnaana u maacemanɔ-dũnggu-na. Ba taa ba bĩ-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huonɔ-nu.

¹⁵ Nuɔmba bɔi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiinggu nanɔngu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuɔ niwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bɔi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjĩnamma pigãataamba man waa *Fariɛɛbaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuɔ niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu ban piyer; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da n waa hĩnni, n ka ce bige-i perruntien terien-nu? Mi saa jo nelfafaan maa-na, nga mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

*Kuucɔlaanɔ saa saaya ku guɔl baa kuufɛlienɔngu-i
(Matie 9.14-17; Like 5.33-39)*

¹⁸ Yiinggu nanɔngu-na, *Nsãa-Batise *hãalãbiemba-i baa *Fariɛɛbaa-ba naa dii sũngu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ Nsãa hãalãbiemba-i baa Fariɛɛbaa-ba ta ba dii sũngu aa nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛnɔ jẽnaamba gbãa dii sũngu a ne da dɔrbiɛnɔ dii ba hɔlma-na wei? Na suyaa wuɔ ma siɛ gbãa ce! ²⁰ Nga yiinggu dii baa yiinggu, ba ka bel dɔrbiɛnɔ-i ta baa-yo. Kufanɔngu yiinggu'i nuɔ-i ban ka dii sũngu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛnɔnga a nar jonɔrɔcɔlɔnɔ. Da n ce-ma, kompafɛnɔnga ka taalnu jonɔrɔcɔlɔnɔ-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfɛnɔ-i cirkpɔcɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔ ka muonu aa duvɛnɔ tiraa kũnna. Duvɛnfɛnɔ gbɛ baa cirkpɔfɛlaamba.»

*Yitɛnanɔngu maama-i
(Matie 12.1-8; Like 6.1-5)*

²³ *Yitɛnanɔngu nanɔngu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuɔ ba kã. ²⁴ *Fariɛɛbaa-ba ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ n hãalãbiemba ta ba ce kuman saa saaya cemma yitɛnanɔngu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kuman, ma sɪ na kalaan-ku Diilon-nelma-na keɛ?» ²⁶ U suurii Diilon-dũnggu-na Abiyataan waa *Diiløjigãntaamba yuntienɔ-i huonɔngu man nuɔ-i, a bie Diilon-buruo-i wuo-yo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, baman si dii *Diiløjigãntaamba, ba saa saaya ba wuɔ buruo fanɔ-i. Nga Davidi suurii biɛ-yo wuɔ, aa bi hã u nuɔmba wuɔ.»

²⁷ Uɔn waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce nãa Diilonɔ hiela nelbilonɔ-i a hã yitɛnanɔngu de! Nga u hiela yitɛnanɔngu yaa hã nelbilonɔ. ²⁸ A ce dumaanɔ-na, *Molon-Bienɔ yaa yitɛnanɔngu tienɔ-i.»

3

*Yesu siire nagãduɔla nanɔ
(Matie 12.9-14; Like 6.6-11)*

¹ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonelhãalãdũnggu-na. Naacolnɔ nanɔ waa ba holma-na u nanɔga naa minan. ² *Fariɛɛbaa-ba tɛna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolnɔ daayo-i *yitɛnanɔngu-na ba ka da ãntãalãmma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbɛ naacolnɔ-i wuɔ: «Sire n ji yiɛra nuɔmba yaanɔnga-na.» Naacolnɔ

* 2:25 Nien Samiel sebedɛlãnɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

wuɔ sire kã ka yiɛra. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonɔ-hümelle-i, bige-i faa cemma yitɛnanɔngu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ämbabalma? Da ɲ da molo yii duɔ ku, ku saaya ɲ kor kutienɔ-i waa ku saaya ɲ yan ɲ ku?» Ba saa serɲ sünunɔngu yuɔ. ⁵ Ba hɔdor diɛ du Yesu huonɔga-i, wuɔ wuɔra ne ba yammu-i aa naa gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Fara ɲ nanɔga-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u nanɔga-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisɛbaa-ba pãɲ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erɔdi baamba-i Yesu komman-künɔngu-na.

Nuɔmba küɔlãa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i a kã Galile dalanɔga-na. Nuɔmba küɔl ba-naa cu ba huonɔngu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdɛ-i jo, banamba hel nilɛiɲa manɲ Tiir baa Sidɔ-i a kotɔnni-na. Baa nuɔ Yesu maama-i ku'i ciɛ ba küɔl ba-naa ta ba jo u wulaa dumaanɔ-na. ⁹ Ban juɔ ji yu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ wanɲ baa u hãalãbiemba-i wuɔ ba ne benɔ nanɔ hã-yo, jaamba baa ji tisɲn-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bɛi bõmbõɲ a ce ba ta ba nii-yuɔ hierɛ da ba yiɛya-yuɔ. ¹¹ *Jɲnabaa-banɲ waa bamanɲ nuɔ-i, da ba da Yesu-i ba kã ka dũuna u yaanɔga-na aa piye da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔnɔ-i kelkel!» ¹² Da ba wanɲ mafamma-i, Yesu sɛl u yufienɔga-i a wanɲ baa-ba wuɔ ba baa wanɲ u sɲnni-i baa molo.

*Yesu fiɛlaa pɔpuɔrbiemba
(Matie 10.1-4; Like 6.12-16)*

¹³ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ kã ka nyugũɲ tãnunɔngu nanɔngu-na aa naa bɪ u yufellenɔ-nuɔmba kã u wulaa. ¹⁴ Ban kãa, wuɔ hiel nuɔmba cɲcieluo ba hãi bɛi a ce-ba u *pɔpuɔrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caanɔ-nu u tuɔ puɔr-ba baa *Neldɔdɔlma-i ¹⁵ aa duɔ hã-ba himma ba ta ba donya *jɲnabaa-ba-i nuɔmba-na.

¹⁶ Uɲ hielaa nuɔmba cɲcieluo ba hãi manɲ, ba yireiɲa yaa daaya: Simɔ, Yesu taa u bɪ Simɔ fanɔ-i Pier, ¹⁷ baa Sebede bɛmba-i ba hãi-i-na Sake-i a naara Nsãa-i, Yesu taa u bɪ-ba wuɔ «Buwaneɲjesi», ku yunɔngu yaa diilonɔ-naarmãɲ-bɛmba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe bienɔ-i Sake, baa Tade, baa Simɔ manɲ taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro manɲ juɔ hel Yesu huonɔngu-na.

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ta kũɲ baa u *hãalãbiemba-i. Ban kaa hi, nuɔmba tiraa kã ka yu-bɛi a ce halle ba sa da ba fɛrɛ wuɔ niwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u hãmbanɲ nuɔ mafamma-i, baa ta ba piye wuɔ u yunɔngu si dii; aa sire wuɔ ba ka bel-o kũɲ baa-yo.

²² A ne da *ãɲjɲnamma pigãataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafanɲ baa ta ba piye wuɔ: «*jɲna ba yuntienɔ-i *Belsebul* yaa dii u yunɔngu-na. U yaa hãa-yo himma-i u tuɔ gbã u donya jɲnabaa-ba-i nuɔmba-na.» ²³ Ban piiyerɲ dumaanɔ-na, Yesu wuɔ bɪ ba jo ji tuɔ piye baa-ba wuɔ†: «Namaa daa *Sitãni sɛ tuɔ donya fuɔ fɛrɛɲ-baamba-i wɛi? ²⁴ Nelle manɲ di nuɔmba bigãanɲ ba-naa, yiɲngu dii baa yiɲngu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle manɲ di nuɔmba sa dɔl ba-naa, yiɲngu dii baa yiɲngu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sitãni duɔ bir tuɔ gãɲ baa fuɔ fɛrɛɲ-baamba-i, da ba gãɲ bɔrɔ hierɛ, u fõɲgũɔ

* **3:22** *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. † **3:23** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ:... ba jo ji tuɔ nanɲ gbãnciɲ daani-i baa-ba wuɔ...

ce niε aa cɔ u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gbāa suur u nabieŋ dūŋgu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabieŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duɔ bel u nabieŋo-i vaa-yo igēna, u gbāa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliembanŋ cie āmbabalma maŋ cor hiere, halle baa banŋ waŋ āndaparni maŋ ba hā Diiloŋo-i, Diiloŋo gbāa ce jande bei aa yaŋ ma tī. ²⁹ Nga umanŋ duɔ tuora *Diiloŋ-Yalle-i, kutieŋo cālāa boi cor; jande sie gbāa ce-yuɔ.»

³⁰ Banŋ taa ba piie wuɔ jina dii Yesu yuŋgu-na, ku'i cie u tuɔ waŋ mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u hamba kaa u wulaa

(Matie 12.46-50; Like 8.19-21)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu nyu-i baa u hamba jo u hamba dii uŋ waa kusuonŋ-nu a ji yiera fuoreŋ aa puɔr wuɔ ba bī-yo hā-ba. ³² Nuɔmba waa boi tēna cīlā Yesu-i. Ba jo ji gbē-yo wuɔ: «Itie, ŋ nyu-i baa ŋ hamba-i [a naara ŋ tūɔbaa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuɔ cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hamba-i wēi?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuɔmba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi hamba yaa mi yaanŋa-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, bamanŋ cieŋ Diiloŋo huonŋa-i, ba yaa mi hamba-i, ba yaa mi tūɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

Nuɔmbanŋ bel Diiloŋ-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Like 8.4-15)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji bir kā Galile dalanŋa-na ka tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i. Nuɔmba kūl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ bel nyugūŋ tēna beŋo nanŋo-na dii hūmma-na aa nuɔmba waa yiera nungu-na. ² U piie nelma boi baa-ba gbāneiniŋ. Uŋ'a u doŋ, u gbīe nuɔmba-i wuɔ: «Karaanŋ na tūnni-i dei na nu: ³ Naacolŋo nanŋo kāa ka nanŋ fūma u suonŋu-na. ⁴ Fūma nanŋo kā ka diire hūmellen-huonŋ-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unanŋo kā ka diire tāmpellen-terieŋ-nu. Hīema si dii boi terieŋu-na, a ce u pa yaŋ unanŋo-i. ⁶ Uŋ paa dumaanŋo-na, u kaasinni saa gbāa suur kā yaanŋ-na. Bāanŋuŋ juɔ ta ku jo huonŋu-na, u kuol hiere kpēmму! ⁷ Unanŋo kā ka diire hīeŋ-nu. Hīeŋgu tu suuye-yuɔ a ce u saa gbāa dii belle. ⁸ Umanŋ diiriie suonŋ-huonŋa-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unanŋo bieŋ komuonŋa baa cīncielbaa, unanŋo bieŋ komuonŋa sa-a-sie, unanŋo bieŋ komuonŋa da-a-ndii.» ⁹ Uŋ waanŋ mafamma-i, u cira: «Umanŋ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁰ Bamanŋ taa ba nyaanu-yuɔ koko baa u *hālālabieŋ cīncieluo ba hāi baamba-i, banŋ juɔ waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piie wuɔ ba saa suɔ u gbāneini yaanŋa-i baa ni huonŋu-i. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diiloŋo cie baa namaanŋo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāanŋ namaanŋo-i baa-ma, ŋga ma piie baa banamba-i gbāneiniŋ,

*12 a ce da ba ne-ma, ba sie da ma terieŋu-i,
da ba nu-ma, ba sie suɔ ma yuŋgu-i.*

Kuɔ maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diiloŋo huonŋ-nu

*aa banŋ cālāa-yo baa mamāŋ hiere, uu naa hiel-ma u huonŋa-na.»**

¹³ Uŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Nanŋ'a na saa suɔ gbānalāanŋ daaku yuŋgu-i, na ka ce niε gbāa suɔ ninanni yunni-i? ¹⁴ Fūma yaa Diiloŋ-nelma-i. ¹⁵ Bananŋ hōmmu dii ŋaa hūmellen-huonŋa, da ba nu Diiloŋ-nelma-i

* **4:12** Isayi (Ésaie) 6.9-10

ma sa co; ba yan *Sitāni jo ji hiel-ma aa yan-ba. ¹⁶ Banan hōmmu dii ḡaa tāmpellen-terienḡu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma pān dōlnu-bei ba hūu-ma. ¹⁷ ḡaa ma sie gbāa nan kaasīnni. Weiḡ da ma da kutaamba-i, sisō da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jīna. ¹⁸ Banan hōmmu dii ḡaa hīen-terienḡu; ¹⁹ da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan ānjōḡuoma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusūn-maama jo ji suye-mei a ce dumaano-na ma sie gbāa dii belle. ²⁰ A ne da banan hōmmu dii ḡaa munterfafammu; da ba nu Diilon-nelma-i, ba jārā-mei hūu-ma nammu hāi a wuō ma hūmelle-i diḡ saaya di wuō dumaa. Kufanḡu taamba yaa dii ḡaa fūma man diyaa bieḡ komuōḡa baa cīncielbaa-ba-i, komuōḡa sa-a-siei-i a naara komuōḡa da-a-ndii-i.»

Fitḡ-gbānalāanḡu

(Like 8.16-18)

²¹ Yesu wuō tiraa yuu-ba wuō: «Namaanō-na, hai moloḡo-i duō celien fitḡnu-i u ce bīnkūḡu cure-yuō? Sisō u dii-yo muḡallammun-tuolen? Ma sī da na celien-yo, na haa-yo dōrō ke? ²² Na saa da, ku weiḡma si dii maman sie ji hel, aa ku nelma si dii maman sie ji nu. ²³ Uman duō u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesuḡ waan mafamma-i, wuō cira: «Nan nuḡ nelma man, taa na ne-ma torro. Niḡ fiḡ baa kekerienḡu man ḡ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā nuōḡo-i aa naara kuanḡu kuō. ²⁵ Kun yeḡ baa uman, ba ka hā-yo naara, aa uman kuu sī baa-yo, celle kūḡu man dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yan-yo.»

Diilon-nellentesīnni dii nie?

(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

²⁶ Yesu wuō tiraa cira: «*Diilon-nellentesīnni dii ḡaa nelieḡo baa u dīmma. U duu-ma, ²⁷ aa kā ka tuō ce u deḡ-maama. Dīmman pan dumaa baa man vāa dumaa, u sa suō kuanḡu kuō. ²⁸ Hīema yaa cieḡ dīmma pa ma ferē, aa ce ma vāa a ji dii bieḡa. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «I ka nan gbānalāan haku-i a pigāan Diilon-nellentesīnnin yeḡ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yan. ³² ḡaa da ḡ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifielu-i hiere, huriimba gbāa jo ji se kamma muō.»

³³ Yesu naan gbāein daani temma bōi a pigāan nuōmba-i Diilon-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuō wan Diilon-nelma-i aa u saa dii gbānalāanḡu hōlma-na. Duō puur duō piye, gbānalāanḡu, a puur duō piye, gbānalāanḡu. ḡaa da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suō firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yieraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bāanḡuḡ juō hir huōḡu man nuō-i, Yesu wuō tē dii beḡo-na aa gbē u *hāalābiemba-i wuō: «Yaan i karnu i kā bombor damaalei!» ³⁶ U hāalābieḡ baa yan nuōmba-i terienḡu fanḡu-na aa naa suur baa Yesu-i uḡ waa beḡo man nuō-i a ta ba karnu ba kā. Benni nanni bi waa terienḡu-na, nuōmba nan baa biē nifanni-i a cu ba huōḡ-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu nan temma siire ta mu pe hūmma-i mu dii beḡo-na. Hoi huōḡu-i baa huōḡu-i beḡ wuō tuō yii duō yu. ³⁸ Yesu waa galla beḡo huōḡ-yanḡa-na a kuo u yunḡu-i yukuodaan-nu tuō duōfūḡ. U hāalābiemba pīḡ-yo aa cira: «Hāalātie, i tie yii die ku, aa nan waa galla ta ḡ duōfūḡ ḡaa weiḡma si dii.»

³⁹ Yesu wuō yiye sire nuola fafalmu-i aa wan baa hūmma-i wuō ma ciire. Terduōḡu fanḡu-na, nie kā ka ciire. ⁴⁰ Wuō gbē u hāalābiemba-i wuō: «Bige-i

korda-kũngu fuɔ? Ku ce ŋaa na saa haa na nanɗa-i Diilonɔ-na wei?» ⁴¹ Ba kũɔ maa pɔŋ ta ma nyɛŋ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duɔnya jɪnabaa naacolɔo nanɔ-na
(*Matie 8.28-34; Like 8.26-39*)

¹ Yesubaa-baŋ taa ba karnu dalanɗa-i ba kã bomborre maŋ nuɔ-i, ba bi nelle fande-i Geresaa. ² Baŋ kaa hi huɔl, Yesu wuɔ u ne da naacolɔo nanɔ hilaa cɪncuɔŋa-na tuɔ jãrã-yuɔ. Naacolɔo faŋo-i *jɪna waa u yuŋgu-na. ³ U taa u cɔ cɪncuɔŋa yaa nuɔ-i. Ku bibiɛ saa waa umanɗ gbãa bella-yuɔ u tɛna terduɔŋgu-na. Da ba fiɛ vaa-yo baa jɔlgɔbaa u kar-ba. ⁴ Nuɔmba ciɛ u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kɔllu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jɔlgɔbaa wuɔ u baa kã terienɗu. Da ba vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa kara kɔllu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cɪncuɔŋa-na, ŋ ka da-yo tãnni-na. Bãanɗu-i baa isuɔŋgu-i uu dii tuɔ wuɔra u biŋ yaa-i u kaasɪŋ aa tuɔ ce tãmpɛŋa-i u posol u fɛrɛ.

⁶ Uŋ juɔ fara da Yesu-i, wuɔ gbar jo ji dũuna u yaanɗa-na ⁷ aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, Dɔrwuɔŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi; ne Diilonɔ-i aa ŋ yan-ŋ-mi.» ⁸ Yesu wuɔ nuolaaya jɪna-i wuɔ u cor hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaanɔ-na. ⁹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bi-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «I ciinu, ba bi-mi Sãlle.» ¹⁰ Aa gbuu tuɔ cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u baa donya-bei hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da pɛrsãlle nande waa ta di wuora tãnuŋgu-na. ¹² Jɪnabaa baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jande, ŋ sa yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na wei?» ¹³ Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i. Baa hel naacolɔo-na ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ daaba naa yu pɛrmba neifelle-i. Baa pɔŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba suur dalanɗa-na ba kunu.

¹⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, baa pisãllã baa gbarunɗu; banamba kã nellen-huɔŋga-na, banamba kã sonni-na ka tũnu nuɔmba-i. Nuɔmba hel da ba ji ne. ¹⁵ Baŋ juɔ ji hi da naacolɔo daayo diyaa bɪmbɪnni tɛna da welewele Yesu caanɗu-na, korma pɔŋ ta ma da-ba. ¹⁶ Bamaŋ waa da maŋ ciɛ dumaa hiere, baa suur ma yaanɗa-na waŋ-ma. ¹⁷ Nuɔŋ baa cãrã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halanɗ ba terienɗu-na. ¹⁸ Yesu wuɔ kã ka tuɔ nyugũŋ beŋo-na duɔ bir. Uŋ duɔnya jɪnabaa-ba-i naacolɔo maŋ nuɔ-i, wuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u yan u kã baa-yo. ¹⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Yan aa ŋ kũŋ ŋ ka tũnu ŋ baamba-i Itien uŋ ciɛ hujarre niɛ aa ce baa-ni dumaa.» ²⁰ Naacolɔo wuɔ ta ka tuɔ wuɔra Dekapol-na u waŋ Yesuŋ ciɛ kumanɗ yuɔ hiere. Umanɗ duɔ nu nel daama-i, ma ce-yo gbɛrɛ.

Yesu yieraaya ciɛŋo nanɔ tãmma aa sire bikulonɔo nanɔ
(*Matie 9.18-26; Like 8.40-56*)

²¹ Yesubaa-baŋ birii karnu dalanɗa-i kã bomborre nande-na, nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa dii hũmma nunɗu-na. ²² *Diilonelhaalãdũŋgu yuntienɔ nanɔ-i ba taa ba bi-yo Yarusi; wuɔ kã ka dũuna Yesu caanɗu-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonɔo ka ku mi wulaa, jande kã ŋ ka haa ŋ nammu-i yuɔ ŋ kor-o ŋ hã-mi.» ²⁴ Yesu wuɔ kã ba ta. Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kã baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere dumaa.

²⁵ Ciɛŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, u tãmma taa ma kũnna ku bienɗ cɪncieluo baa a hãi waa belle fande-na. ²⁶ U ciɛ perrumbaa-ba-i ji gbɛ. U gbeinɗa ji tɪ

hiere aa ku migāan ta ku hor-yuɔ ku kã. Pɛrru bɔi mulāan-yo. ²⁷ Uŋ juɔ nu Yesu maama-i, wuɔ suur nuɔmba hɔlma-na a cor u huon-yanŋa ka yiɛya u jonŋoruo-i. ²⁸ U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbān hi u jonŋoruo-i yiɛya-yuɔ yon, mi kuraa.» ²⁹ U tãn maa pãn yiɛra. Terduŋgu fanŋu-na, wuɔ pãn suɔ wuɔ fafalmu daa-yuɔ. ³⁰ Hɔduŋgu fanŋu-na, Yesu wuɔ suɔ wuɔ fɔŋgũɔ nanŋo hilaa fuɔ-i-na. Wuɔ miel yuu nuɔmba-i wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?» ³¹ U *hãalãbiɛn baa cira: «Itie, nuɔmba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»» ³² Yesu wuɔ yan-ba aa tuɔ wuɔra u nira nuɔmba-na uman yiɛyaaya-yuɔ. ³³ Cieŋ daa uŋ suyaa wuɔ fafalmu daa-yuɔ, kuɔ ce-yo kũnyelle. Wuɔ piɛ dũuna Yesu caanŋu-na aa naa wan ma yanŋa-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi bilo, nin haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛi; ŋ cɛraa ŋ ji nunu janŋ daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u wan mafamma-i huonŋu man nuɔ-i, nuonŋ baa hel Diilonelhãalãdũngu yuntienŋo cĩngu-na ji ta ba piiye baa-yo wuɔ: «Baa yan hãalãtienŋo mulɛŋ u fɛɛɛ, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wan baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Haa ŋ nanŋa-i miɛ yon.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yan Piɛr, baa Sake a naara Sake hãanŋo-i Nsãa ba yaa cu u huon-nu yon.

³⁸ Banŋ kaa hi cĩngu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanŋo-i? Bilonŋo saa ku, u duɔfũŋ.» ⁴⁰ Baa bir yan aa ta ba cɔmuon-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuɔ baa bilonŋo bĩncuɔmba-i a naara u hãalãbiɛmba'i suur bilonŋonŋ waa dũngu man nuɔ-i.

⁴¹ Banŋ suurii, wuɔ bel bilonŋo nan-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunŋu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmei waan-ma duma! ⁴² Terduŋgu fanŋu-na, bilonŋ wuɔ pãn sire tuɔ wuɔ. Kuɔ ce-ba gbɛɛ. Bilonŋ daa u waa baa biɛn cĩncieluo a hãi. ⁴³ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa wan nel daama-i baa moloŋo. Aa naa cira ba hã bilonŋo-i bĩnkũngu u wuɔ.

6

Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i (Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ sire terienŋ daaku-na baa u *hãalãbiɛmba-i a kã ba nelle-na*. ² *Yitɛnanŋun juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbɛɛɛ, a ne da ba saa waa dei baa yuliŋgu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuɔ hilaa baa nel daama-i hie? Fuɔ kaa da nelnul daade-i hie baa hin daama-i? ³ Ma sɪ Maari biɛnŋo man fãnanŋo-i, u yaa kɛ? Fuɔ hãanŋo nanŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simo-i. Halle u tũbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na.» Kuŋ cie dumaanŋo-na ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũn-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵ Kuŋ cie dumaanŋo-na, Yesu saa gbãa ce gbɛɛ-weima terienŋu-na. Uŋ cie kuman, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellen-baambaŋ'a ba saa hũu u nelma-i ku ce-yo gbɛɛɛ.

Yesu puɔraa u hãalãbiɛmba-i (Matie 10.5-15; Like 9.1-6)

Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiɛmba-i tuɔ wuɔra nilɛinŋa man Nasarɛti kɔtɔnni-na u wan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiinŋu nanŋu-na,

* **6:1** Ba nelle yaa Nasarɛti. Nieŋ Like 4.16.

wuɔ ji bɪ u h̄aalābieŋ c̄ncieluo ba h̄ai baamba-i a puɔr-ba ba h̄a-ba-h̄ai aa h̄a-ba himma ba ta ba gb̄a ba donya *j̄inabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biɛ b̄iŋk̄uŋgu: Molo baa biɛ niuwuoni, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ gbeŋa; kɛrɛ ba biɛ gborni yon̄. ⁹ Wuɔ ba dii naatɛnni aa molo baa biɛ jon̄gorbaa-ba h̄ai. ¹⁰ U taa u bi piye wuɔ: «Da na har dumelle maŋ nuɔ-i, na t̄ena dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terieŋgu maŋ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² H̄aalābiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waŋ Diilon̄-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalan̄o-i. ¹³ Ba bi h̄ii donya j̄inabaa b̄oi nuɔmba-na aa hure namma jaamba b̄oi-na sire-bei ba jarma-na.

*Ns̄aa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ
(Matie 14.1-12; Like 9.7-9)*

¹⁴⁻¹⁵ Huɔŋgu faŋgu-na, Yesu yer die wuɔra gbuo terni-i hiere. Banan̄ ba'a *Ns̄aa-Batisi'i siire hel kuomba h̄olma-na jo, ku'i ciɛ u hi hiŋ daama temma-i. Banan̄ ba'a *Eli yaa siire jo. Banan̄ ba'a ȳinataaŋ *Diilopɔpuɔrbilon̄o naŋo-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yuŋgu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Ns̄aa yaa-i! N̄ sie suɔ wuɔ mi ciɛ ba kar u yuŋgu-i, ŋga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fɛrɛ yaa naa ciɛ ba bel Ns̄aa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo-i u mal̄o ciɛŋo'i waa aa wuɔ h̄u-yo mal̄oŋo wulaa dii-yo. Ba taa ba b̄i mal̄oŋo-i Filipu.

¹⁸ Uŋ h̄ȳaa u mal̄o ciɛŋo-i, Ns̄aa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo s̄i. ¹⁹ Ciɛŋ wuɔ p̄aŋ c̄ɔ Ns̄aa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Ŋga ma saa naa waa ma gb̄aa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u k̄aalā Ns̄aa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviŋo aa tiraa suɔ wuɔ Diilon̄-nol̄o, a ce dumaŋo-na u saa tuɔ sieya-yuɔ. Ns̄aa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Ŋga u waa duɔ tuɔ piye, Erɔdi holle p̄aŋ caar.

²¹ Erodiyadi maamaŋ'a ma ka fa dumaŋo-na, Erɔdi ji tuɔ ce u hommaŋ-yiŋgu ponsaŋgu aa b̄i u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilon̄ wuɔ nyɛŋ nyɛmuŋgu naŋ temma, kuɔ gbuu d̄olnu Erɔdi-i baa bamaŋ waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i mi h̄a-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilon̄o, niŋ taaraŋ kumaŋ mi ka h̄a-ni baa-ku. Halle da ŋ fiɛ cira mi cal mi nelle-i s̄omma h̄ai, a h̄a-ni s̄omma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilon̄ wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyuŋo-i. Nyuŋ wuɔ cira: «K̄ā ŋ ka cira ŋ taara Ns̄aa-Batisi yuŋgu.» ²⁵ Bilon̄o ḡunu baa gbaruŋgu k̄ā nellentien̄o wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar Ns̄aa-Batisi yuŋgu-i dii-ku tasaan̄-na h̄a-mi fiɛfiɛ!» ²⁶ Nellentien̄o yaan̄ kaa p̄aŋ bir ka den̄ birma. Ŋga u ka ce-ma nie, u yaa p̄aa nuŋgu-i baa-yo nuɔmba-na. ²⁷ Wuɔ naa wuɔ bi p̄aŋ puɔr sorosiyien̄o naŋo-i wuɔ u k̄ā ka kar Ns̄aa-Batisi yuŋgu-i ji h̄a-yo baa-ku. Sorosiyien̄ wuɔ b̄i ta k̄ā kasod̄uŋgu-na ka kar Ns̄aa yuŋgu-i ²⁸ a dii-ku tasaan̄-na jo baa-ku ji h̄a bilon̄o-i baa-ku. Bilon̄ wuɔ h̄u-ku ka h̄a nyuŋo-i baa-ku. ²⁹ Ns̄aa *h̄aalābiemban̄ juɔ nu-ma wuɔ ba karaa ba yuntien̄o yuŋgu-i, baa k̄ā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-die.

*Yesu h̄aa nelp̄uŋgu nan̄gu wuo ye
(Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Ns̄aa 6.1-14)*

³⁰ Yesu *p̄opuɔrbiemban̄ kaa bir jo, baa jo ji t̄inu Yesu-i baa ban̄ kaa ce mamaŋ hiere. ³¹ A ne da nuɔmba b̄oi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuɔ baa u *h̄aalābiemba-i ba sa da ba fɛrɛ ba wuo niuwuoni-i yɛrɛ. Yesu wuɔ gb̄ɛ u

hāalābiemba-i wuo: «Yaan̄ i kā hīeŋ-nu na ka fiisa celle.» ³² Baa sire ku yaa nuō-i a biē beŋo-i ta ta ba kā.

³³ Baŋ taa dumaan̄o-na, nuōmba bōi daa-ba aa suō baŋ k̄aŋ kusuōŋ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaan̄ga bei. ³⁴ Yesuŋ huōlāa hūmma-na, wuo u ne da nelpūŋgu naŋ temma u yaan̄ga-na; ba ne ŋaa tūlmba maŋ tien̄jo sī bei. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuo p̄aŋ doŋ tuō waŋ Diilon̄-nelma-i baa-ba. U piye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāan̄guŋ juō ta ku hir huōŋgu maŋ nuō-i, u hāalābiemba piē u caan̄-nu a waŋ baa-yo wuo: «Itie, ŋ suyaa wuo ii dii hīeŋ-nu de? Bāan̄guŋ hir ku kā ³⁶ ŋ sa yaŋ nuōmba kā nilēŋa maŋ k̄ōtōnni-na ka taara niuwuoni sāa wuo wēi?»

³⁷ Yesu wuo cira: «Namei saaya na hā-ba niuwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, diē fiē sāa niuwuoni-i *deniebaa nuōsūō, ni siē gbē!»

³⁸ Yesu wuo cira: «Kāan̄ na ka ne, *buruo u niē dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuo cira ba ce nuōmba calnu tēna hīebīnaan̄gu-na. ⁴⁰ Nuōŋ baa tēna. Banamba komuōŋa da-a-ndii, banamba komuōŋa hā-a-hāi baa cīncielbaa.

⁴¹ Yesu wuo biē buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan̄ daaba-i a ciir u yuŋgu-i dōrō-i-na aa jaal Diilon̄o-i aa būlnu-yuō hā u hāalābiemba calnu-yuō a hā nuōmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere. ⁴² Nuōŋ baa wuo ye hiere. ⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ cīncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuōmba maŋ waa, bibemba-i yon̄, ba kā nuōmba neifien̄a hāi nuōsiba ndii temma nuō.

*Yesu wuo yaa hūmma dōrō
(Matie 14.22-33; Nsāa 6.16-21)*

⁴⁵ Baŋ bi wuyaa niuwuoni-i, Yesu wuo guor u *hāalābiemba biē beŋo-i ta u yaan̄-na ta ba kā Betisada yaŋga aa fuō wuo tēna duō ce nuōmba bōrō kūŋ ba cīnniŋ. ⁴⁶ Nuōmbaŋ juō bōrō hiere, wuo kā ka nyugūŋ t̄an̄uŋgu-na tuō cārā Diilon̄o-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bāan̄guŋ juō suur, Yesu yaa waa yon̄ bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu jārā u hāalābiemba-i. Wuo fara da ba ce sūlma-i dii hūmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman̄-caan̄gu-na, wuo sire tuō wuo hūmma dōrō-i-na u kā ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuo ce ŋaa u ciēl-ba duō cor. ⁴⁹ Hāalābien̄ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuo yaan̄ hūmma dōrō-i-na daayo-i! Baa doŋ ta ba kaasīŋ wuo sī isuōtien̄jo. ⁵⁰ Baŋ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuo cira: «Baa na tie holle, muōmēi!» ⁵¹ Aa kā ka bel beŋo-i suur. Fafal muō bi p̄aŋ yiēra. Hāalābien̄ baa kar da hāmmu! ⁵² Niuwuoniŋ-kūŋgu maŋ fiē ce cor, ba saa suō ku yaan̄ga-i. Nelma famma yaraa-ba suōma.

*Yesu siire jaamba Genesarēti-i-na
(Matie 14.34-36)*

⁵³ Fafalmuŋ yiēraaya, Yesubaa-ba perien̄ karnu kā Genesarēti. ⁵⁴ Baŋ hii bi huōl, nuōmba p̄aŋ suō Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra tūnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuo u dii kusuōŋ-nu, ba biē ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kā u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duō cor terien̄gu terien̄gu, nuōmba biē ba jaamba-i ka jīna ponsanatigerre-na aa cārā-yuō wuo u yaŋ ba yiēya-yuō; da ku fiē'a u jon̄goruo tūŋgu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeiŋo maŋ duō yiēya-yuō fafalmu p̄aŋ da-yuō.

7

Bñcuoŋ-hümelle saa saaya di gbuonu Diilonŋ-hümelle-i
(Matie 15.1-9)

¹ Yiinŋu naŋgu-na, *Farisēbaa-ba-i baa *añjñamma pigāataamba maŋ naa hilaā *Yerusalemu-i-na jo, baa kūlāā ba-naa kā Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *hāalābiemba namba wuo niwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba bñcuoŋ-hümelle-i. ³ A ne da Farisēbaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bñcuoŋ-maama-i: Ba sa sie wuo niwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i. ⁴ Aa da ba hel saŋga-na kūŋ, ba ce hümma'i igēna aa suō wuo niwuoni-i. Ba bñcuoŋ-maama'i saa waa mafamma-i yonŋ; Hñŋkaacimmuŋ-saarma waa ma den, bñnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niwuoni-i dumaanŋo-na, baa yuu Yesu-i wuo: «Bige-i cie ŋ hāalābiemba sa wuo bñcuoŋ-hümelle-i? Ku cie nie ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niwuoni-i?»

⁶ Yesu wuo cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i, *Isayinŋ fii-na baa kumaŋ, na yuu-ku. Isayi waanŋ-ma wuo: «Diilonŋo ciera wuo:

«Nel daade taamba kāŋ-mi ba nuŋ-nu yonŋ.

Mi maama si dii ba hōmmu-na.

⁷ Baŋ pigāaŋ nuōmba-i hümelle maŋ, bafamba diele.

*A ce dumaanŋo-na yunŋu si dii ba Diilojaale-na.»**

⁸ Yesu wuo cira: «Na birii yaŋ Diilonŋ unŋ waanŋ mamaŋ aa vaa na fere baa na bñcuoŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa ca! Na yagaraa Diilonŋo nuŋgu-i aa bir bel na bñcuoŋ-maama yaa nammu hāi. ¹⁰ Ma sī *Moisi waanŋ-ma wuo na ta na dii na bñcuoŋ-ma nunni-i ke? Aa tiraa cira umaŋ duō waŋ āndaparaanŋu hā u to, sisō u nyu, kutienŋo saaya baa komma. ¹¹ Nŋa namaa birii cira wuo umaŋ duō waŋ baa u bñcuoŋo-i wuo: «Minŋ ŋa naa da kumaŋ da mi kāyā-nie ku cie «kərbā»; ku yunŋu yaa wuo mi pāa-ku hā Diilonŋo.» Wuo kefe umaŋ duō ce mafamma-i aa u saa ji fie da biŋkūŋgu hā u bñcuoŋo-i weima sī. ¹² Terienŋu faŋgu-na, na ce nuōmba ta ba yaŋ ba bñcuoŋ-maama-i ba sa kāyā-bei. ¹³ Na birii bie na bñcuoŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilonŋ-nelma fuonŋu-na ta na hāalā na-na baa-ma. Na cie ma temma boi cor ŋi a ne da ma saa fa.»

Kumaŋ gbāa guōla nelieŋ nuōŋo-i
(Matie 15.10-20)

¹⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuo tiraa bñ nuōmba-i ji tuō piiye baa-ba wuo: «Karaanŋ na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kumaŋ suuriinŋ nelieŋ nuō ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guōla-nie Diilonŋ-hümelle-na; kumaŋ hilaanŋ, ku yaa gbāa guōla-nie. [¹⁶ Umaŋ duō u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Unŋ juō hel nuōmba hōlma-na kūŋ ciinŋu-na, u *hāalābiemba cira u firnu nel daama-i pigāaŋ-ba. ¹⁸ Wuo cira: «Bišālmba'i namaanŋo-i wei? Namaa saa suō wuo kumaŋ suuriinŋ nelieŋ nuō ŋ nuŋgu-na ku sie gbāa guōla-nie wei? ¹⁹ Kumaŋ suuriinŋ ŋ nuŋgu-na ku sa kā ŋ huōŋ-na, ku kā ŋ kusūŋ-nu ka ce biniēŋa a hel.» Terienŋu faŋgu-na, Yesu taara duō pigāaŋ wuo niwuoni-i hiere ni gbāa wuo. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Mamaŋ dii nelieŋ nuō ŋ huonŋa-na, ma yaa gbāa guōla-nie Diilonŋ-hümelle-na. ²¹ Anjōgobabalamma hel nelieŋ nuō ŋ huōŋga'i nuō-i: Nñ huōŋga'i diyaanŋ-niŋ bñwosinni-na, cuosinni-na, nelkollē-na, ²² *fuocesinni-na, cāncaya-i-na, bñdorre-na, nuōŋ-tāalma-na,

* 7:7 Isayi (Ésaie) 29.13

kakarkuonɔ-na, nenemuŋgu-na, yebiɛnande-na, bombolma-na, anyagarma-na. ²³ Nelbabaɗ daama-i hiere ma hel neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayan-niɛ Diilonɗ-hümelle-na.»

Nieryiɛŋo naŋo haa u nanga Yesu-i-na
(Matie 15.21-28)

²⁴ Ku huonɗu-na, Yesu wuɔ ji ta halaŋ terienɗu-na a ká Tiir. Uŋ káa, wuɔ suur dūŋgu naŋgu-na duɔ fuo nuɔmba baa da-yo. Nɗa u saa gbáa. ²⁵ Ciɛŋo naŋ wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na, a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, ciɛŋ daa wuɔ jo ji dūuna u yaanɗa-na ²⁶ a cārā-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Ciɛŋ daa u waa *nieryiɛŋo. U taa u hel Fenisi maŋ dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bisálmba niiwuoni-i há juoraamba baa-ni ku saa fa. Yar da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ biɛ boini-i ŋ há juoraamba-i.»

²⁸ Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ma sí bisálmbaŋ wuo aa jubienɗa maŋ ta a diire híɛma-na, juoraamba biɛra-yɛi ba wuo kɛ?» ²⁹ Uŋ waanɗ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Niŋ suyaa mafamma-i waŋ-ma, bir ŋ kūŋ, jina taa halaŋ ŋ bilonɔ-na.» ³⁰ Ciɛŋo birii ku yaa nuɔ-i kūŋ, ká ka da bilonɔ gaala u muŋgallammu-na: jina taa.

Yesu ciɛ bobo naŋo tuɔ piye

³¹ Ku huonɗu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidɔ aa bir hiire ká ka karnu Dekapol nileiŋa-i ká ka hel Galile dalanɗa-na. ³² Baa jo baa bobo naŋo-i a ji cārā-yuɔ wuɔ u haa u nanga-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u túnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Baŋ hilaa, wuɔ dii u niɛŋa-i naacolɗo túnni-na aa ce u taalunɗu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɗu-i aa fiisa da fūɔ aa cira: «Efata!» Ku yunɗu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduɗuŋgu faŋgu-na, naacolɗo túŋ niɛ pāŋ puur aa u jumel die bi pāŋ firnu u tuɔ piye da welewele ŋaa u'i sí. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fūnuŋ cu nuɔmba hōmmu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɗ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba túnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbá ba piye.» Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ ba baa yar ma hel. Duɔ waŋ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dáamu-na.

8

Nuɔmba neifiɛŋa hái wuyaa buruo niehá yar-ba
(Matie 15.32-39)

¹ Yibienɗa faŋa-na, nuɔmba tiraa kúɔɔ ba-naa ka tigiŋ Yesu caanɗu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bí u *háalábiemba-i ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuɔ. ³ Banamba hilaa termaan-nu jo, da mi yar ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔɔ-ba hümelle-na.»

⁴ U háalábiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie híɛŋ daaku-na die ji há nelpūŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehá.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tlena híɛma-na aa naa biɛ buruo niehá daayo-i a jaal Diilonɗo-i aa búlnu-yuɔ há u háalábiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ há-ba. U háalábiemba húu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonɗo-i aa há u háalábiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei há nuɔmba-i.

8 Nuamba man waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufienj niehái. 9 A ne da nuamba man waa, ba gbáa yu nuamba neifienja hái temma.

Ban juo wuo tí, Yesu wuo há-ba húmelle-i wuo ba kúnj ba cinnij 10 aa fuo baa u háalábiemba-i baa bie beño-i ta ba ká Dalmanuta.

*Nuamba ciera Yesu ce himma ba ne
(Matie 16.1-12)*

11 Yesubaa-ban káa Dalmanuta-i-na, *Farisíe baa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuo da kuó Diilonjo'i puóraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba wan mafamma-i wuo sí ba ka gbáa cure-yuo. 12 Yesu wuo fiisa da fúo aa naa cira: «Bige-i cie fiefie ku nuon namaano-i na'a mi ce himma pigáan-na ku yaa na ka su wuo Diilonjo'i puóraa-mi? Mi wan ninsoño-i baa-na, bñkúnju sa ce dii pigáan-na!» 13 Aa naa pán ta baa u *háalábiemba-i ka suur beño-na ta ba karnu ba ká dalanja yienju nanju-na.

14 A ne da ma saa naa tlenu u háalábiemba bie *buruo. Buruo diei waa baa-ba yonj beño huonja-na. 15 Yesu wuo tuo piye baa-ba wuo: «Jande, bilaanj na feRe Farisíe ba siini-na baa *Erodi bi niini-na.» 16 Háalábiemba donj ta ba piye ba-naa nu wuo: «Na saa da, in'a i saa bie niwuoni ku' cie u tuo piye de-i-na.» 17 Yesu wuo suo baa-ba. Wuo yuu-ba wuo: «Bige-i cie na ta na piye wuo mi daa na saa bie niwuoni ku' cie mi ta mi piye de-i-na? Ku ce nja a ji hi baa nyunjo, minj wan nelma man na saa hi ta na da ma terienju-i wei? 18 Na sa da baa na yufienja-i wei? Aa na sa nu baa na túnni-i wei? Ma karaanu-nei wei? 19 Minj búláanu buruo u ndii-i a há nuamba neifienja hái nuosiba ndii-i, na bieraaya boini-i segeyufienja nie ta?» Baa cira: «Segeyufienj cñcieluo a hái.»

20 Wuo cira: «Aa minj búláanu buruo niehái a há nuamba neifienja hái ba wuo, segeyufienja nie juo tie?»

Baa cira: «Segeyufienj niehái juo tie.»

21 Yesu wuo cira: «Ji hi baa nyunjo na saa hi suo ku yaanja-i yogo wei?»

Yesu puurii yironjo nanjo yufienja-i

22 Yesubaa-ban kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironjo nanjo ji há-yo wuo u ce jande aa u haa u nanja-i yuo a puur u yufienja-i. 23 Yesu wuo bel yironj daa u nan-na ba hel nellen-huonja-na a ká ba denj. Ban kaa hi, wuo ce taalunja a hure naacoljo yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yei ku ce celle aa suo halanj-mu. Unj halaanj-mu, wuo yuu-yo wuo: «ŋ da wei?» 24 Naacolj wuo ne aa naa cira: «Mi da nuamba-i nja mi sa da-ba dei; mi da-ba nja tibinni aa ta ni wuo.»

25 Yesu wuo tiraa bir cu u nammu-i naacoljo yufienja-na. Unj juo halanj-mu kufanju-i, naacolj wuo pán tuo da fafamma. 26 U yufienj anj puurii, Yesu wuo wanj baa-yo wuo: «Ta ŋ kúnj cñin-nu, baa tiraa ŋ suur nellen-huonja-na.»

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

27 Ku huonju-na, Yesu-i baa u *háalábiemba ji ta ba ká nilenja manj dii Sesare manj Filipu wuonjo-i u kotonni-na. Ban kanj húmelle-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Nuamba ciera hai moloño-i muonjo-i?»

28 U háalábiemba cira: «Banamba ciera wuo nuonei *Nsáa-Batise-i, bananj ba'a nuonei *Eli-i, bananj ba'a *Diilopopuorbiilonjo nanjo-i nuonjo-i.»

29 Yesu wuo bir yuu-ba wuo: «Aa namaa fuo, na'a hai moloño-i muonjo-i?»

Pier wuo cira: «Diilonj unj páa nunju-i aa saanj *Konkortienjo manj, u yaa nuonjo-i.» 30 Yesu wuo wanj-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yanj ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mullɛma-i
(*Matie 16.21-28; Like 9.22-27*)

³¹ A donj huɔŋgu fanɔŋu-na, Yesu wuɔ donj tuɔ piiye u pigāan u *hāalābiemba-i wuɔ *Molonj-Bieŋo ka mullɛŋ da dei! Nelle bɪncuɔmba-i, baa *Diiloljigāntaamba yuntaamba-i, a naara *ānjɪnamma pigāataamba ka ciina-yuɔ aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielɪŋ-yiɪngu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuɔ waan nel daama-i kaala-mɛi baa-ba. Pɛr wuɔ bɪ-yo ba kā ba deŋ ka tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuɔ miɛl ne u hāalābiemba-i aa naa gbɛ Pɛr wuɔ: «*Sitāni, kā ŋ halaŋ mi caan-nu! Nj kusɔŋ-maama-i Diilonj-maama sɪ, nelbilienj-maama.»

³⁴ Ku huonɔŋu-na, wuɔ bɪ nuɔmba-i baa u hāalābiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuɔni marj da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ ciina ŋ fɛrɛ, aa ŋ saaya ŋ siɛ mullɛma-i baa kuliɪngu-i. ³⁵ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunɔŋu yon, u ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ, ŋga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ mɛi maama-na baa *Neldɔɔlma maama-na, kutienjo ka da ciɛlma marj siɛ ji tɪ dede. ³⁶ Nelienj nuɔ, da ŋ da ŋ yufienj-niini-i hiere miwaanjo-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ³⁷ Nelienj nuɔ, ŋ gbāa sāa ŋ yunɔŋu-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ³⁸ Na saa da, fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku. Umanj duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuɔ mɛi wuonjo, u sa bi taara u wan mi maama-i baa-ba, Molonj-Bieŋo duɔ ji jo baa u To fɔŋgūɔ-i baa *dɔrɔpɔurbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienjo maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonj-bāanɔŋu-i aa suɔ da ba ku. Diilonjo ka ce u bāanɔŋu-i baa fɔŋgūɔ.»

Yesu birii u deŋ birma
(*Matie 17.1-13; Like 9.28-36*)

² Yesunj waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pɛr, baa Sake a naara Nsāa ba kā ba deŋ ka nyugunj tānujaataama nanjo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u deŋ birma. ³ U jonjorbaa-ba birii baapiɛlmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo siɛ gbāa ce bɪŋkɪngu pusɔŋ dumaanjo-na. ⁴ *Hāalābienj ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piiye baa Yesu-i. ⁵ Pɛr wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na dei! Nj sa yan i ce gbuganni siei wei? Ku diei nanj kɪngu, ku diei Moisi kɪngu, aa ku diei kɪngu nanɔŋu-i Eli kɪngu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Pɛrbaa-ba-i a ce u tuɔ piiye dumaa u yun-nu u sa suɔ un wan mamanj. ⁷ Duherru nandu jo ji cɪnnu-bei. Baa nu molo piiye du huonɔŋa-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ, taa na nu u nunɔŋu-i.» ⁸ Hāalābiemba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da molonjo baa Yesu-i.

⁹ Banj juɔ ta ba hiire tānunɔŋu-na, Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molonj-Bieŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanj nel daama-i baa molonjo! ¹⁰ Hāalābiemba siɛ aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba hɔlma-na, ku yunɔŋu yaa wuɔ nie?»

¹¹ Banj kaa hi yaanɔŋa-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma sɪ *ānjɪnamma pigāataamba ciɛra wuɔ Eli saaya u bir jo igɛna aa Diilonj unj pāa nunɔŋu-i wuɔ u ka saan *Konjortienjo marj u suɔ jo ke?»*

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igēna ji migāan weima-hiere. Nga bige-i ciε Diilon-nelma cira wuɔ: «Molon-Bieŋo ka mulleŋ da dei aa ba siε ta ba kāŋ-yo?» ¹³ Mi tūnu-nei: Eli juɔ tɪ. Uŋ juɔ, nuɔmba ciε ba bāanŋu-i yuɔ. Diilon-nelmaŋ waan-ma dumaa, ba bi ciε-ma dumɛi.»

*Yesu duɔnya jina naacombilonɔ nanɔ-na
(Matie 17.14-21; Like 9.37-43)*

¹⁴ Yesubaa-ban hiiriye ka hi u *hāalābiemba namba terienŋu-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caanŋu-na, aa da *ānjinamma pigāataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gbεε, baa gbar jārā-yuɔ ka ta ba jaal-o.

¹⁶ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ yuu u hāalābiemba-i wuɔ: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuɔ-i?» ¹⁷ Naacolŋo nanɔ tɛe dii nuɔmba-na aa cira: «Hāalātie, *jina nanɔ dii mi bieŋo yunŋu-na a ce-yo bobo. Mi juɔ baa u yaa-i ŋ wulaa. ¹⁸ Duɔ sire-yuɔ terienŋu terienŋu, u mal-o. Duɔ mal-o, sāmpugaaru ta du hel u nunŋu-na, aa ŋ da u wuo u nyieni-i aa kuola da girri. Mi waan baa ŋ hāalābiemba-i miε ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

¹⁹ Yesu wuɔ gbε-ba wuɔ: «Fieŋe ku nuɔŋ namaanɔ-i, na sa hūu nelieŋ maama. Na daa niε sɪ mi ka tɛna baa-na gbula wɛi? Namaa ji hūu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonɔ-i.» ²⁰ Baa ta ta ba ka baa-yo da ba ka hā-yo. Jinaŋ kaa cira u ne da Yesu-i, wuɔ pāŋ bel naacombilonɔ-i gbuu sagalla-yuɔ. Naacombilon wuɔ hel cii tuɔ būmallā aa sāmpugaaru ta du hel u nunŋu-na.

²¹ Yesu wuɔ yuu tuonɔ-i wuɔ: «Jina daayo dii-yuɔ ku bāanŋu cuɔ wɛi?»

Tuon wuɔ cira: «Uu dii-yuɔ dii u bisānsinnin. ²² Duɔ ce u ce u suur dāamu-na siɔ hūmma-na duɔ ko-yo hā-mi. Da ŋ'a ŋ ka gbāa, jande ne Diilonɔ-i aa ŋ kāyā-yiε.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciε ŋ'a da miε mi ka gbāa? Uman duɔ haa u nanŋa-i Diilonɔ-na, weima-i hiere ma gbāa ce hā kutienɔ-i.»

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, naacombilonɔ to wuɔ pāŋ cira: «Mi haa mi nanŋa-i Diilonɔ-na ŋga kāyā-miε ni mɛi sɪ kuu dii kpelle.»

²⁵ Ban tɪyāa kufanŋu-na, nuɔŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuŋ daa ba kūlāa ba-naa ta ba jo dumaanɔ-na, wuɔ cira: «Jina nuɔ, ma'a ŋ'a ŋ gbāŋ ce nuɔmba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilonɔ-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuɔ gbula.» ²⁶ Jina wuɔ kaasɪŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonɔ-i aa suɔ hel-yuɔ. Naacombilon wuɔ galla ŋaa u kuu. Nuɔmba man waa hiere baa da niε sɪ u kuu. ²⁷ Yesu wuɔ bel u nanŋ-na sire-yuɔ u yiεra u gbeinin.

²⁸ Yesuŋ juɔ kūŋ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i ciε miε i saa gbāa donya jina daayo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jina daayo temma-i Diilocārälle'i gbāa donya-yuɔ yon.»

*Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)*

³⁰⁻³¹ Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienŋu-na a suur *Galile huonŋa-na ta ba karnu ba kā. Yesu taa u piye Diilon-nelma-i u pigāan u hāalābiemba-i a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ taara molo suɔ ba saanŋu. U taa u piye baa-ba wuɔ: «Ba ka bel *Molon-Bieŋo-i hā nelbilibiamba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na, sieliŋ-yiinŋu-i u ka sire hel jo.» ³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ŋga ba siε bi siε yuu-yo.

*Hai moloŋo-i nelbuo-i hāalābiemba-na?**(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)*

³³ Yesubaa-baŋ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dūŋgu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Iŋ jon hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?» ³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ uman nelbuo-i ba halma-na. Yesuŋ yuu-ba dumaŋo-na, ba fiinan ba saa waŋ weima. ³⁵ Yesu wuɔ bir t̄ena aa bī-ba c̄incieluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na hōlma-na uman duɔ tuɔ taara u waa na yaanŋa-na, kutienŋo saaya u j̄ina u f̄ere na hieroŋo huonŋ-nu aa tiraa ce u f̄ere na maacembilonŋo.»

³⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonŋo nanŋo-i jo baa-yo ba hōlma-na. Uŋ juɔ baa-yo, wuɔ t̄uu-yo aa cira: ³⁷ «Uman duɔ bel bisāmbilonŋ daayo temma-i fafamma meɪ maama-na, kuu dii ŋaa u bilaa meɪ f̄ere yaa-i, aa uman duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienŋo bilaa uman puɔraa-mi.»

*Uman duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye**(Like 9.49-50)*

³⁸ Ku huonŋu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacolŋo nanŋo gbuuse-nie aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, mie ne da u sa nyaanu-nie baa mieŋo-i i ce u yanŋ.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo sie gbāa gbuuse-mie a ce gb̄ere-weima aa tiraa bir bī mi yebabalande-i terduɔŋgu fanŋu-na. ⁴⁰ Uman duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa uman duɔ ne muɔŋo-i aa hā-na hūmma-i na nyɔŋ wuɔ *Kirsaa baan namaa, da ku fie waa ciyufelle yon, coima saa fa, kutienŋo sie naa u daluɔ-i Diilonŋo wulaa.»

*Kunanŋu b̄oyaa kunanŋ-na**(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)*

⁴² «Bisāmba man hūyāa meɪ maama-i, uman duɔ guɔl unanŋ gbeini bei Diilonŋ-hūmelle-na, sūlma haraa kutienŋo-na. Kunanŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu, kuu naa ce b̄ɔlb̄ɔl yuɔ.

⁴³ Da ŋ da ŋ nanŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, kar-ka ŋ nanna. Da ŋ suur Diilonŋ-nelle-na baa nanŋa diei, ku b̄oyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jiamba man wuyaan nuɔmba-i terienŋu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa d̄iŋ.] ⁴⁵ Da ŋ da ŋ gboluonŋu dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, kar-ku ŋ nanna. Da ŋ suur Diilonŋ-nelle-na baa gboluonŋu diei, ku b̄oyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jiamba man wuyaan nuɔmba-i terienŋu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa d̄iŋ.] ⁴⁷ Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, hiel-de ŋ nanna. Da ŋ suur *Diilonŋ-nelle-na baa yufelle diei, ku b̄oyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufienŋa-i a hāi-i-na. ⁴⁸ Jiamba man wuyaan nuɔmba-i terienŋu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa d̄iŋ.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma ye hiere.

⁵⁰ «Dāmma-i b̄iŋkūfafaanŋu; ŋga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma nie ma tiraa ce kp̄enne? Diyaan dāmma na f̄ereŋ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10*Ansorre b̄orɔmmaŋ-kūŋgu-i**(Matie 19.1-12; Like 16.18)*

¹ Ku huonŋu-na, Yesubaa-ba sire terienŋu-na a k̄ā *Yude, k̄ā ka waa dii *Yurdē bomborma namma-na. Nuɔmba tiraa k̄uɔl ba-naa k̄ā u wulaa. Wuɔ donŋ tuɔ piiye Diilonŋ-nelma-i u pigāan-ba ŋaa uŋ cemmaŋ dumaa koko. ² *Fariis̄iebaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa pie a yuu-yo wuɔ: «A saa baa mie Diilonŋ-hūmelle-i, nelienŋ nuɔ ŋ gbāa nanna ŋ cienŋo-i wei?»

3 Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hãa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

4 Baa cira: «Moisi hãa-ye hūmelle-i wuɔ i gbãa tiε nanna i caamba-i; ŋga da ŋ'a ŋ nanna-yuɔ ŋ nyεgɛŋ sebe ŋ hã-yo igɛna uman pigãan wuɔ na ʼnsorre buɔra.»

5 Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i ciε u nyεgɛŋ mafamma-i hã-na. 6 Da ma'i sɪ Diilonŋ un'a u jɪna miwaanjo-i u maa biεŋo baa ciεŋo. 7 A ce dumaanjo-na, bibiεŋo ka yanŋ u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciεŋo 8 ba gbonu ce kuuduŋgu.* Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuɔmba hãi, ba kãŋ-ba ŋaa nelduɔŋo. 9 Terienŋu fanŋu-na, Diilonŋ duɔ gbonu kumanŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

10 Ban juɔ kūŋ cɪŋgu-na, u *hãalãbiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. 11 Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nanna u ciεŋo-i aa jã unanjo, kutienjo ciε *fuocesɪnni, u cãlãa cɛdiɛlãŋo-i. 12 Ciεŋo man duɔ bi hel u bɔɔ wulaa aa kã ka sonŋ yanŋa nanŋa, ciεŋo fanjo ciε fuocesɪnni'i dumaanjo-na.»

Yesu cãarã Diilonjo-i hã bisãmbiemba namba

(Matie 19.13-15; Like 18.15-17)

13 Ku huonŋu-na, baa jo baa bisãmbiemba namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cãrã Diilonjo-i hã-ba. U *hãalãbiemba sire ta ba nuola baman juɔ baa-ba. 14 Ku saa dɔlnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaan bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na cie-ba. Baman dii bafamba temma-i, *Diilonŋ-nelle dii bafamba diele-i. 15 Yaan mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ u saa siε *Diilonŋ-nellentesɪnni-i ŋaa bisãlãanjo, kutienjo siε gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na.» 16 Ku huonŋu-na, wuɔ tūu bisãlŋ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo-i hã-ba.

Weinjo nanŋ maama

(Matie 19.16-30; Like 18.18-30)

17 Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba sire biε hūmelle-i ta ba kã. Naacolŋo nanjo gbar jo ji dūuna Yesu yaanŋa-na aa cira: «Hãalãtiefɛfi, mi saaya mi ce bige-i da mi gbãa da cicɛlma manŋ sa tɛŋ dede-i?»

18 Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciε ŋ ta ŋ bɪ-mi nelfɛfiŋ muɔ? Da ma hel Diilonjo-na, nelfɛfiŋo dii wei? 19 Diilonŋ un'a i tiε wuɔ hūmienŋa manŋ, ma sɪ ŋ suɔ-ya kɛ? *Baa ko nelieŋo, baa ce *fuocesɪnni-i, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, baa du moloŋo, ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-i.»†

20 Naacolŋ wuɔ cira: «Hãalãtie, mi duɔŋ dii mi bisãnsɪnninŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

21 Un piye dumaanjo-na, u maama gbuu pãŋ dɔlnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma tiyãa ma diei: Kã ŋ ka suor ŋ nagãŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeiŋa fanja-i ŋ hã sũntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weinŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miε.» 22 Naacolŋ daayo naa silaa waa weinjo cor. Yesuŋ juɔ wanŋ mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaanŋa-i aa ta. 23 Unŋ taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hãalãbiemba-i aa cira: «Kumanŋ ka ce weinjo duɔ gbãa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle.»

24 Nel daama cu u hãalãbiemba hɔmmu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi jɛnaanŋ namaa, Diilonŋ-nelle suurma dii kpelle dɛ! 25 Na suyaa wuɔ nyɔgɔmɛ duɔ gbãa cor misɛŋε-fuonŋu-na kuu dii kpelle dɛ! Nŋa weinjo duɔ gbãa suur Diilonŋ-nelle-na kufanŋu dii kpelle yanŋ.»

* 10:8 Miwaanjo jɪnammanŋ-scbe (Genɛse) 2.24 † 10:19 Helmanŋ-scbe (Exode) 20.12-17

26 Nel daama migāan cu u hāalābiemba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Dumaanjo-na, hai moloŋo-i ka gbāa kor?»

27 Yesu wuo ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siɛ gbāa ce, ŋga wɛima sa yar Diiloŋo-i.»

28 Pɛr wuo cira: «Hāalātɛ, aa miɛ man naana i wɛima-i hiere aa tiɛ nyaanu-niɛ fuɔ?»

29 Yesu wuo cira: «Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisāmba-i, sisɔ u sonni-i mei maama-na baa *Neldɔɔɔlma maama-na, 30 kutien ŋ ka da niman hɛma-na bande-i-na, ni ka maar ŋ taa aa yan niman sɔmma komuŋa ndii. U ka da dumienja-i, hāmba-i, mɔlāmba-i, nyunaamba-i, bisāmba-i, sonni-i, aa bi da mulɛma-i naara. Aa bisɛnuɔ-i-na, u ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. 31 Na saa da, baman taa yaanga fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huon-nu, aa baman dii huongu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanga.»

*Maman dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)*

32 Ku huongu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba kā *Yerusalemu. Yesu wuo ta nuɔmba yan-na hiere. Ban kāŋ dumaanjo-na, korma don ta ma da u *hāalābiemba-i baa baman naa cuu ba huon-nu hiere. Yesu wuo bi u hāalābien cɛncieluo ba hāi baamba-i ba den ka tuɔ piye baa-ba wuo: 33 «Na daa in kāŋ Yerusalemu-na kɛ? Die kā, ba ka bel *Moloŋ-Bienjo-i hā *Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjɛnamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, ba ka cira wuo u saaya komma aa bir-o hā *nieraamba-i baa-yo 34 ba nyɛ-yo sɔlma aa tu taalni yuo aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielin-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

*Sebede bɛman muyaa ba natiŋa Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)*

35 Ku huongu-na, Sebede bɛmba man waa baa Yesu-i, ba taa ba bi unanjo-i Sake aa bi unanjo-i Nsāa, baa piɛ Yesu caan-nu ka cira: «Hāalātɛ, i juɔ die ji cārā bɛŋkɛŋgu nanŋu ŋ wulaa, jande baa yagar.»

36 Yesu wuo yuu-ba wuo: «Na'a mi ce bige-i hā-na?»

37 Baa cira: «I taara da ŋ ji waa ŋ fɔŋgɔ-i-na, ŋ yan miɛŋo-i, u diei tɛna ŋ nadienŋa-na aa u diei bi tɛna ŋ nanyuɔyanŋa-na.»

38 Yesu wuo cira: «Na saa suɔ nan cārāŋ kuman de! Yaahuolo man ka haa-miɛ na ka siɛ u temma haa-nei wɛi? Na ka siɛ mulɛŋ mei temma-i wɛi?»

39 Baa cira: «Ūu, i ka siɛ.»

Yesu wuo cira: «Yaahuolo man ka haa-miɛ, baa mulɛma man ka bi haa-miɛ, ni ka bi haa-nei ninsoŋo. 40 Ŋga mei siɛ gbāa pā nunŋu wuo melŋo'i ka tɛna mi nadienŋa-na aa melŋo'i ka tɛna mi nanyuɔŋgu-na. Muntɛnammu fammun tigiŋ ta mu cie baman, ba yaa ka da-mu.»

41 Ba nahāalābien cɛncieluo baaman juɔ nu nel daama-i, ba hōmmu pān du baa-ba. 42 Yesu wuo bi-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuo: «Na suyaa wuo fāamaambaa-ba ce hālmaanŋu baa ba fāamaansɛnni-i aa nelbɔmbɔmbaa-ba ta ba haa fɔŋgɔ-i nuɔmba-na. 43 Ŋga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Uman duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienjo saaya u ce u fɛɛɛ na maacembilɔŋ; 44 aa uman duɔ tuɔ taara yaanga-i, kutienjo saaya u ce u fɛɛɛ na koriɛŋo. 45 Na saa da, *Moloŋ-Bienjo juɔ kufanŋu jomma yaa-i hɛma-na duɔ ji cāa nuɔmba-i aa pā u fɛɛɛ duɔ sāa ba bɔi yunni; u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienja-i
(*Matie 20.29-34; Like 18.35-43*)

⁴⁶ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ kã ka hi Yeriko. A ne da nelpɔŋgu nanɔ temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hãalãbiemba-i. Banɔ juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironɔ nanɔ waa tɛna hũmelle tũŋgu-na tuɔ cãrã. Ba taa ba bɪ-yo Bartime aa bɪ u to-i Time. ⁴⁷ Yironɔ daa unɔ nuɔmba piiye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasarɛtitaanɔ Yesu yaa curaanɔ. Wuɔ pãŋ sire tuɔ fara u bɪ da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁸ Unɔ faranɔ u bɪ dumaanɔ-na, nuɔmba boi baa yanɔ aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migãanɔ dii kunaanɔ naara wuɔ: «Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yiera aa naa cira: «Bɛɛŋ u jo.»

Baa cira: «U bɪ-ni, fɛ ŋ huonɔŋa-i aa ŋ sire ŋ kã.» ⁵⁰ Yironɔ wuɔ pãŋ nanna u jonɔgoruɔ-i aa tie sire ta tuɔ kã. ⁵¹ Unɔ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Wuɔ cira: «Hãalãtie, mi taara ŋ puur mi yufienja-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kã! Ninɔ haa ŋ nanɔga-i miɛ, ŋ kuraa.» Terduonɔŋu fanɔŋu-na, naacolɔŋo yufienja pãŋ puur. Wuɔ cu Yesu huonɔŋu-nu ba ta ba kã.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsãa 12.12-19*)

¹ Yesubaa-banɔ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, a saanu baa nilɛina nanɔa hɔlma-i, dii *Olivi-tibinni-tãnunɔŋu-na, ba bɪ dinande-i Betifage aa bɪ dinande-i Betani. Yesu wuɔ wanɔ baa u *hãalãbiemba hã wuɔ: ² «Kãanɔ nelle manɔ i yaanɔga-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakũmbilonɔ nanɔ, molo saa nyugũŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanɔ duɔ yuu-na, na cira: «Tieŋo yaa wuɔ i ji fir-o ka hã-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiɛɛ.»

⁴ Baa kã ka bi da ba vaa kakũmbilonɔ nanɔ-i dumelle nande yaanɔga-na; hũmelle tũŋgu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuɔmba waa, banamba ta ba piiye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanɔ-na?» ⁶ Yesunɔ waanɔ manɔ baa-ba, baa bi wanɔ ma yaa-i baa-ba. Banɔ piiye dumaanɔ-na, baa yanɔ ba ta baa-yo.

⁷ Banɔ kãa baa-yo, baa hiel ba jonɔgorbaa-ba-i haa u huonɔŋu-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tɛna-yuɔ. ⁸ Nuɔmba fɔŋgũɔ baa hiel ba jonɔgorbaa-ba-i fara-bɛi hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔɔ u kã. Banamba kar fiɛlu ta ba jɪna. ⁹ Bamanɔ waa u yaanɔga-na baa u huonɔŋu-na hierɛ baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ temma si dii.

*Itienɔ unɔ saanɔ umanɔ jo, Diilo baa-yo!**

¹⁰ I bɪncɔinɔ-i *Davidi fɔŋgũɔ temma yaa juonɔ!

Diilo migãanɔ-yo hã-ye.

Dɔrwuonɔ temma si dii!»

¹¹ Yesunɔ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka wuɔra ne kumanɔ ciɛŋ hierɛ. Bãanɔ naa tɪ tɪ, wuɔ ta baa u hãalãbieŋ cɪncieluo ba hãi baamba-i a kã Betani.

Yesu ciɛ yensãanɔŋu nanɔŋu kuol
(*Matie 21.18-19*)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi hɔlma namma-i, wuɔ

* 11:9 Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 118.25-26

da *yensāngu nan̄gu fielu gbu caa da fafamma ḡaa ku maan̄, a ne da ku mamman̄-huon̄gu'i saa waa huon̄gu fan̄gu-na. Yesu wuɔ haar duɔ ka ne sɪ u ka da bien̄a kuɔ. Uḡ kaa piɛ, wuɔ da fiɛgbāngbānlāndu yon̄ du kula. ¹⁴ Wuɔ gbɛ yensāngu-i u *hāalābiemba yufelle-na wuɔ: «Ma bālāa nyungo; nan̄ cɛraa ḡ ji man̄ bien̄a hā molo wuɔ.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsāa 2.13-22)

¹⁵ Yesubaa-ban̄ kaa hi *Yerusalɛmu-i, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisāanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kã ka tiš̄ḡ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ baman̄ suoraan̄ nansɔr ba huriiimba-i ba titien̄a-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuɔ molo baa suur baa kuusuorn̄gu Diilodubuɔ dumelle-na. ¹⁷ Uḡ ciɛ mafamma-i, wuɔ biɛ Diilon̄-nelma-i tuɔ piye u pigāan̄-ba wuɔ: «Ma nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi d̄ungu-i nilɛḡa-i hiere a Diilojaald̄ungu.*»† Ma s̄nni niɛ namaa ce-ku cuo ba terien̄gu?» ¹⁸ Nel daama kã ka hi *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjnamma pigāataamba-i. Baa pān̄ ta ba taara-yuɔ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurru nuamba-i ma cor, a ce dumaan̄o-na ba taa ba kālā-yuɔ. ¹⁹ Bāan̄guḡ juɔ suur huon̄gu man̄ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hāalābier̄ baa hel nellen̄-huon̄ga-na.

A haa ḡ nan̄ga-i Diilon̄o-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba naar sire biɛ hūmelle-i. Ban̄ kaa hi *yensāngu terien̄gu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yungu-i hiere. ²¹ Maman̄ ciɛ cor hiere ba kamma-na *Yerusalɛmu-i-na, maa t̄ɛnu Piɛr. Wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, ne, nin̄ waasaan̄ yensāngu man̄, ku kuolaa hiere.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Haan̄ na nan̄ga-i Diilon̄o-na. ²³ Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Da na haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na, na gbāa gbɛ t̄an̄un̄ daaku-i wuɔ: «Juur ḡ halan̄ bande-i-na ḡ ka suur nuoraan̄gu-na», aa ma bi ce. N̄ga nan̄ waan̄ maman̄, da na saa hūu-ma wuɔ ma gbāa ce, ma siɛ bi ce. ²⁴ Ku'i ciɛ mi ta mi piye baa-na mie: Da na ta na cārā kuman̄ Diilon̄o wulaa, na saaya na hūu-ma wuɔ na daa ku b̄ḡk̄ungu-i t̄i. Da na hūu-ma, ku yaa Diilon̄o ka hā-na baa-ku. ²⁵ Aa da ḡ'a ḡ cārā Diilon̄o-i, a ji ne da molo cālāa-ni, ce kutien̄o-i jande aa ḡ hiel-ma ḡ huon̄ga-na, ku yaa nuɔ nin̄ ciɛ maman̄, na To man̄ d̄ɔrɔ-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huon̄ga-na. [²⁶ N̄ga da na'a na sa hiel nuon̄-maama-i na hom̄mu-na, na To man̄ d̄ɔrɔ-i-na, u siɛ bi hiel namaa maama-i u huon̄ga-na.]]»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemba-i?

(Matie 21.23-27; Like 20.1-8)

²⁷ Yesubaa-ban̄ kaa hi *Yerusalɛmu-i, baa kã *Diilodubuɔ-i-na. Yesu wuɔ tuɔ wuɔra u b̄ḡn̄ dumellen̄-huon̄ga-na. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjnamma pigāataamba-i a naara nelle b̄ḡncumba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuɔ: «Nin̄ cɛḡ maman̄ daama-i, hai molon̄o-i hāa-ni hūmelle-i ḡ ta ḡ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na siɛ-mi, mi ka pigāan̄-na uman̄ hāa-mi hūmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuɔ: «Hai molon̄o-i naa puɔr Nsāa jo ji tuɔ *batisen̄ nuamba-i? Diilon̄o'i naa puɔr-o waa nelbiliemba'i naa puɔr-o?» ³¹ Baa don̄ ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Die cira Diilon̄o'i

puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔ suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» ³² I sie bi sie cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuɔmba-i hiere baa suyaa wuɔ Ns̄aa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ, da ŋ da ba ciɛra nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ molonɔ manɔ naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi sie bi pigāan-na umanɔ hāa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ mananɔ daama-i.»

12

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba (Matie 21.33-46; Like 20.9-19)

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ biɛ gb̄anɛini tuɔ nanɔ baa-ba wuɔ: «Naacolɔnɔ nanɔ diyaa *ɛɛsɛ-suonɔŋu aa kalla-kuɔ. Unɔ kalaaya-kuɔ, u hɔnɔ fuonɔŋu ba da ba ta ba kāmāl ɛɛsɛ-i, aa ce felge ba ta ba nyugūnɔ ba niya suonɔŋu-i. Unɔ cie mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa ta kā nelle.

² «Tibibienɔa karmannɔ juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembilonɔ nanɔ-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hũu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³ Maacembilonɔ unɔ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hā-yo binɔkūnɔ. ⁴ U tiraa puɔr maacembilonɔ nanɔ ba wulaa. Baa muo ufanɔ-i kaasinya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembilonɔ nanɔ ba wulaa. Baa ko ufanɔ-i. Ba muyaa ba fɔnɔgūɔ aa ko ba fɔnɔgūɔ. ⁶ Maacembienba ji tɪ suontienɔ wulaa aa ku tɪɛ u bɛduɔla yaa-i. U cira: «Fiefie fuɔ, mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kā, ba ka kān-yo.» Aa ce bɛpolnɔ sire ta. ⁷ Maacenciraambannɔ juɔ'a ba ne da bɛpolnɔ jo, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔ yaa juonɔ daayo, yaanɔ duɔ jo i ko-yo aa ciilunɔŋu ce miɛ kūnɔ.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombilonɔ unɔ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suonɔŋu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɔ daa u ka ce bige-i fiefie-i-na? U ka jo ji ko maacenciraannɔ daaba-i aa hā banamba baa suonɔŋu-i. ¹⁰ Na saa kalanɔ nel daama-i Diilonɔ-nelma-na wei wuɔ:

*«Dūmarāambannɔ cīnaana kpānɔkpara manɔ,
u yaa juɔ bella dūnɔŋu-i.*

¹¹ *Ku cie nerma miɛ i wulaa.*

*Itienɔ yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.» **

¹² *Yuifu ba yuntaamba pānɔ suɔ wuɔ Yesu naanɔ gb̄analāan daaku-i hā ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba kālāl nuɔmba-i, baa naa ba yanɔ-yo aa ta.

Nampo saaya u pā hā jamatigi-i wei? (Matie 22.15-22; Like 20.20-26)

¹³ Ku huonɔŋu-na, baa ji puɔr *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gb̄anɔ baa-yo bel-o fuɔ fɛɛɛnɔ nuɔ-āndaanɔŋu-na.

¹⁴ Banɔ kāa, baa cira: «Hāalatie, i suyaa wuɔ ŋ wanɔ ninsonɔ yaa-i, ŋ sa kālāl nelienɔ baa ŋ ninsonɔ-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ. Nɔ gbu ŋ pigāan nuɔmba-i Diilonɔ-hũmelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tɛ pā nampo-i i hā *Oromɛ ba *jamatigi-i wei?»

¹⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmei wei? Hāa-miŋ warbelle mi ne.» ¹⁶ Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yunɔŋu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba jamatigi yunɔŋu.»

* **12:11** Gbelieman-nalāanɔŋu (Psaume) 118.22-23

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegāan hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyegāan Oromɛ ba jāmatigi yerre'i diɛ.»

17 Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jāmatigi kūngu-i, paaŋ-kun na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diilon-kuŋgu-i, na bi pā-ku na hā Diilon-kuŋgu-i baa-ku.» U kūŋ kuɔ cu ba hōmmu-i.

Kuomba siremmaŋ-kūngu-i

(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)

18 *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banaŋ baa kā ka gbɛ Yesu-i wuɔ: 19 «Hāalātie, *Moisi nyegāan nelma namma hā-ye wuɔ: «Uman duɔ saa da bilonɔ baa u ciɛŋo-i aa ku aa yan-yo, u hāanɔ saaya u biɛ-yo a hon bilonɔ hā kulonɔ-i.»† 20 A ne da naacombiamba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mlonɔ sire jā ciɛŋo, u saa da bilonɔ baa-yo aa ku. 21 Uman cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisāimba baa-yo, fuɔ u ku aa yan-yo. Siɛlin-wuonɔ-i maaduɔma. 22 Ba kuu dumei ka gbuo hiere unaa saa ji da bilonɔ baa ciɛŋ daayo-i. Ku huonɔgu-na, ciɛ fuɔ fɛɛ suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. 23 Ba hieronɔ-na ban diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuon da ba ji sire, u ka ce hai wuonɔ-i?»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piera. Aa na suyaa kumaŋ ciɛ na pira wɛi? Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i ciɛ. 25 Na saa da, kuon da ba ji sire, cadiile siɛ waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔrɔrbiemba. 26 Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kūngu-i, Moisiŋ piiye dāamu nan bilaa pɛrfielu† maŋ du maama-i Diilon-nelma-na terienɔ maŋ nuɔ-i, na saa kalaŋ ku terienɔ-i wɛi? Ma nyegāan terienɔ-na wuɔ: Diilonɔ gbɛ Moisi-i wuɔ: «*Abiram Diilonɔ yaa muonɔ-i, *Isaki Diilonɔ yaa muonɔ-i, *Yakabu Diilonɔ yaa muonɔ-i.»§ 27 Ku pigāan wuɔ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ, bikuon-wuonɔ sɪ. Na piera bai.»

Nelma maŋ dii yunɔ Diilon-nelma-na

(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)

28 *Anjɪnamma pigāatienɔ nan un daa Yesu suyaa *Sadusɛbaa-ba siɛma, wuɔ piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon un ciɛra i tiɛ wuɔ hūmienɔ maŋ hiere, hade-i yunɔ?»

29 Yesu wuɔ cira: «Hūmelle maŋ yunɔ, di yaa daade: «*Isirahel-baan namaa, karaan na tūnni-i! Diilonɔ yaa Itienɔ-i u diei yon. 30 Ny saaya ŋ dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa ŋ huonɔga-i hiere, baa ŋ kusunɔgu-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere, baa ŋ fɔŋgū-i hiere.»* 31 Maman cuu mafamma-i ma yaa daama: «Ny saaya ŋ dɔl ŋ nanolɔ-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.»† Diilon un'a i tiɛ wuɔ hūmienɔ maŋ hiere, a hāi-waan daaya yaa yunɔ.»

32 Anjɪnamma pigāatien wuɔ cira: «Hāalātie, ŋ waan ninsonɔ, Diilonɔ dii u diei yon, unanɔ si dii yanɔ nana. 33 Terienɔgu fanɔgu-na, ku saaya nelienɔ nelienɔ, u dɔl-o baa u huonɔga-i hiere, baa u anjɔguɔma-i hiere, baa u fɔŋgū-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolɔ-i ŋaa un dɔl u fɛɛ duma. Kufanɔgu boyaa tāmman-niini pāmman-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cɛɛmɔŋgu. Wuɔ cira: «ŋ saa maa baa *Diilon-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa wɛima.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

† 12:19 Anjɪnamma tiyemmaŋ-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 † 12:26 Helman-sebɛ (Exode) 3.2-6

§ 12:26 Helman-sebɛ (Exode) 3.2,6 * 12:30 Anjɪnamma tiyemmaŋ-sebɛ (Deutéronome) 6.4-5

† 12:31 Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18

³⁵ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilonɔ-nelma-i tuɔ piye u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔ unɔ pāa nuɔŋu-i aa saanɔ *Konkortienɔ manɔ, *ānjɔnamma pigāataamba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi hāayɛlɔ? Ba taara ba wanɔ wuɔ niɛ dumaanɔ-na? ³⁶ Ma sɪ Davidi fuɔ fɛrɛ-i, *Diilonɔ-Yalle ciɛ u nyegɛŋ-ma wuɔ:

*«Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:
«Jo ŋ ji tɛna mi caanɔ-nu*

aa ŋ yanɔ mi mal ŋ bigāarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāanɔŋu-i bɛi.» †

³⁷ «Diilonɔ unɔ pāa nuɔŋu-i aa saanɔ Konkortienɔ manɔ, Davidi fuɔ fɛrɛ bɪ-yo u Tienɔ, u ce niɛ aa ce u hāayɛlɔŋo yonɔ?»

*Yesu friiye ānjɔnamma pigāataamba-i
(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)*

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piye. U nelma taa ma dɔlnu-bɛi ma cor. ³⁸ Wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bilaanɔ na fɛrɛ, baa na ta na ce *ānjɔnamma pigāataamba temma-i, ba maacemna saa fa: Ba hinu ba dɪi jonɔgbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. ³⁹ Da ba suur *Diilonelhāalādunɔŋu-na, sisɔ da ba kā kalle manɔ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanɔ-na. ⁴⁰ Da ba ce ba bel diilonɔ-i a hūu bikulcaamba nagān-niini-i wuɔ-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonɔ-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bɛi, ku ka balanɔ cor.»

*Bikulciɛŋo nanɔ maama
(Like 21.1-4)*

⁴¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ kā ka tɛna kekerienɔŋu caanɔŋu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dɪi ba gbeɪŋa-i ba hā Diilonɔ-i. Waamba bɔi taa ba kā ba dɪi gbeibɔmbɔmbaa. ⁴² Bikulcɛsuntienɔ nanɔ jo ji dɪi tāmabienɔ hāi. ⁴³ Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Ciɛŋ daa unɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambanɔ diyaa kumanɔ hiere. ⁴⁴ Bafamba paraa dɪi aa yanɔ boluonɔŋu; ŋga ciɛŋ daa unɔ diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔŋu-na yonɔ; kunanɔŋu si dɪi yanɔŋa nanɔŋa.»

13

*Mamanɔ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ tɪ
(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)*

¹ Yesunɔ juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hāalābilonɔ nanɔ tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Hāalātie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banɔ maa-yo baa tāmplɛŋa manɔ! A faa cor!»

² Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa dunɔŋu manɔ daaku-i kɛ? Yiinɔŋu dɪi baa yiinɔŋu ku ka fara hiere hɛma-na!»

(Matie 24.3-14; Like 21.7-19)

³ Banɔ kaa hi *Olivi-tibinni-tānunɔŋu-i, Yesu wuɔ tɛna bir u yaanɔŋa-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huonɔŋu fanɔŋu-na, Pɛr baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yonɔ. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalātie, niŋ waanɔ nelma manɔ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niɛ suɔ ma cemmanɔ-huonɔŋu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāanɔ molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de bafamba diele. Umanɔ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔ unɔ pāa nuɔŋu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ manɔ, u yaa ufanɔ-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da bɛrru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce,

† 12:36 Gbelieman-nalāanɔŋu (Psaume) 110.1

nga miwaanjo t̄mma'i sie p̄an waa huɔngu fangu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba ḡan siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. H̄ema kaa ta ma wuɔra ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere h̄aŋo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Namaanjo-i, mi ka gbuya-nei j̄na. Ba ka b̄i-na f̄amaambaa-ba wulaa. Ba ka nuo-na *Diilonelh̄aal̄ad̄unni-na. Ba ka k̄a baa-na f̄ɔnḡotaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huɔngu fangu'i nuo-i na ka da na f̄ere piiye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suɔ duɔ t̄i, nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba saaya ba nu *Neld̄od̄olma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba k̄a baa-na f̄amaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ nan̄ ka wan̄ mam̄an. Da na ka hi, mam̄an da ma ka par h̄a-na, na wan̄ ma yaa-i. Ma sie ji hel namaa h̄ommu-na, ma kaa hel *Diilon̄-Yalle huɔn̄-na.

¹² «Banamba kaa bel ba f̄ereŋ h̄amba-i a h̄a ba ko-ba, banamba ba f̄ereŋ m̄olbaa, banamba ba bis̄almba, banamba bi sire pu baa ba b̄incuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa biḡaŋ-na mei maama-na. Nga um̄an duɔ nyaar ji hi ku b̄alma-i, kutien̄o ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuɔni man̄ da ŋ kalan̄ terien̄ daaku-i, ŋ gb̄an̄ kpelle ŋ suɔ ku yun̄gu-i. Da na ji da Terbīenatien̄o juɔ ji t̄ena terien̄gu man̄ u saa saaya u t̄ena-kuɔ * namaa nam̄an da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na k̄a t̄ann̄i. ¹⁵ Um̄an duɔ ji waa u d̄un̄gu d̄arɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar; u baa cira u suur bīe b̄iŋk̄un̄gu d̄un̄gu-na. ¹⁶ Um̄an duɔ ji waa suon̄-nu, u baa cira u jo c̄iin̄-nu ji bīe waan̄-jon̄goruo. ¹⁷ Kus̄untaamba-i baa b̄ientaamba-i, s̄ulma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na c̄ar̄a Diilon̄o-i ku baa ji ce waan̄-huɔngu. ¹⁹ Diilon̄o un̄ j̄ena miwaanjo-i ji hi baa nyun̄go, yaahuolo man̄ temma-i saa da nelb̄iliemba-i, u i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufan̄o-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itien̄o saa naa h̄iel kunan̄gu yin̄ daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen̄ h̄ilaa baman̄ nuo-i, u nie ba yaa-i aa h̄iel kunan̄gu nie.

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; um̄an duɔ jo, wuɔ Diilon̄o un̄ p̄a nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa ufan̄o-i, banamba ka cira bafamba *Diilop̄uɔrbiemba. Ba ka ce nelma b̄oi baa gb̄ere-weima b̄oi da ba pira halle Diilon̄o yufellen̄ h̄ilaa baman̄ nuo-i. A ce dumaanjo-na, um̄an duɔ ji gb̄e-na wuɔ Diilon̄o un̄ p̄a nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄ uu dii bande, s̄isɔ uu dii daalei, baa na h̄u-ma, u t̄aal-na. ²³ Terien̄gu fangu-na, bilaan̄ na f̄ere, mi gbuya-nei j̄na.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ b̄al, *b̄aan̄gu ka bir cure, cein̄o ka ce da b̄int̄u.* ²⁵ *M̄oɛŋa ka par diire, b̄imb̄inni man̄ d̄arɔ-i-na hiere ni ka halan̄ ni fonni-na.* †

²⁶ «Huɔngu fangu'i nuo-i ba ka da *Molon̄-Bien̄o jo duherru-na. Ba ka da u yuntes̄inni-i baa u b̄ob̄oima-i. ²⁷ Duɔ jo, u yufellen̄ h̄ilaa baman̄ nuo-i, u ka ce *d̄ar̄p̄uɔrbiemba wuɔra terni-na hiere baa h̄ema-na hiere a tigiin̄-ba terduɔŋ-nu.»

(*Matie 24.32-35; Like 21.29-33*)

²⁸ «Na saa da *yens̄aangu-i, da na ji da ku caa fielu-i, na bi suɔ kerre ifelle h̄ii. ²⁹ Kuuduɔngu yaa-i, da na bi ji da mam̄an daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molon̄-Bien̄o jomma piyaa. ³⁰ Mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na, nel daama ka ce hi

* 13:14 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † 13:25 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; 34.4.

fiefie ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³¹ Dɔrɔ-i baa hɛma-i ni ka gbuo, nga mɛi nelma sa ji gbuo dede.»

(Matie 24.36-44)

³² «Ŋga kumanj ŋaa yiingɔ fanɔu fɛrɛ-i, sisɔ huɔŋɔ fanɔu fɛrɛ-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrɔpɔuɔrbiemba famba fɛrɛ-i dɔrɔ-i-na baa Bɛpolɔ fuɔ fɛrɛ-i, ba sa suɔ-ku. Tuɔŋo yaa suyaan-kunɔ u diei yonɔ. ³³ Nan'a na sa suɔ yiingɔ-i, baa na duɔfɔnɔ. ³⁴ Mi gbɔa saa-ku baa naacolɔŋo nanɔ maama. U taa u kɔ nelle. Un'a u ta, u dii u dumɛlle wɛima-i hiere u maacembiemba nanɔ-na; nɛliɛŋo nɛliɛŋo baa u maacemma. Unɔ ciɛ mafamma-i, u wanɔ baa umanɔ taa u niya fondumɛlle-i wuɔ: «Baa duɔfɔnɔ!» ³⁵ Terienɔ fanɔu-na, baa na bi duɔfɔnɔ, na sa suɔ dumɛllentienɔ unɔ ka jo huɔŋɔ manɔ nuɔ-i: U ka jo dɔnambaan-nu wa, isuɔhollenɔ wa, kɔhɔlaamba-na wa, cucuuyun-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fie jo huɔŋɔ huɔŋɔ, na baa wanɔ u jo ji da na duɔfɔnɔ. ³⁷ Minɔ waanɔ mamanɔ daama-i baa-na, mi bi wanɔ maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfɔnɔ.»

14

Ba saa Yesu belman-maama-i

(Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsɔa 11.45-53)

¹ *Diilɔjigantaamba yuntaamba-i, baa *anjɔnamma pigataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbɔa bel-o ko-yo. *Kɔrsinni tɔmman-ponsaanɔ-i, baa *ban'a ba sa dii siini-i *buruo manɔ nuɔ-i u kɔŋɔunɔ juɔ tie yinni hɔi aa da ni hi, ² baa ta ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanɔ hɔlma-na ni ma'i si ku ka du.»

Ciɛŋo nanɔ kɔna natikolo Yesu yunɔu-na

(Matie 26.6-13; Nsɔa 12.1-8)

³ Yibienɔ fanɔa-na Yesu waa Betani baa u *hɔalɔbiemba-i tuɔ wuɔ niwuoni *jardamanɔ waa Simɔ manɔ nuɔ-i u dumɛlle-na. Ciɛŋo nanɔ jo baa natikolo nanɔ *alabati-kamoelenɔ. Natikolo fanɔ ciɛ baa *naar-yɔmma ma kula. U sulu waa kpelle. Unɔ juɔ, wuɔ kaya kamoelenɔ nungu-i aa kɔnna natikolo-i Yesu yunɔu-na. ⁴ Nuomba manɔ waa, banamba hɔmma pɔnɔ u baa ciɛŋ daayo-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i ciɛ u blɛna natikolofɛfiɛŋ daayo-i temma-i? ⁵ Uu naa gbɔa suor-o *deniebaa nuɔsɔɔ komuɔŋa ndii a kɔyɔ sɔntaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaanɔ ciɛŋo fiisa! Bige-i ciɛ na ta na guɔla u huɔŋa-i? Unɔ ciɛ kumanɔ mie daaku-i, ku faa. ⁷ Sɔntaamba-i dii baa-na bɔanɔ-i baa isuɔŋu-i; na gbɔa kɔyɔ-bɛi huɔŋu manɔ dɔlaanu-nɛi. Ŋga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Ciɛŋ daayo ciɛ u kuusaanunɔ yaa-i. U kɔna natikolo-i mie tuɔ ciɛ mi kuliin-yiingɔ yaa-i. ⁹ Yaanɔ mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔlma da ma wanɔ terienɔ terienɔ hɛma-na bande-i-na, ciɛŋ daa unɔ ciɛ mamanɔ daama-i, ba ka bi ta ba wanɔ-ma nuɔmba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suora Yesu-i

(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hɔalɔbiɛŋ cɔncieluo ba hɔi baamba-na, ba nanɔ blɛŋ umanɔ *Yuda-Isikaro-i, wuɔ ta ka wanɔ baa *Diilɔjigantaamba yuntaamba-i wuɔ fuɔ gbɔa kɔyɔ-bɛi ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bɛi. Baa pɔ nungu baa-yo wuɔ duɔ gbɔa ce-ma, ba ka hɔ-yo gbɛinɔ. Yuda wuɔ donɔ tuɔ taara unɔ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Yesu ce kɔrsinni tɔmman-ponsaanɔ-i baa u hɔalɔbiemba

(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsɔa 13.21-30)

12 *Ban' a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaanɔ yidiɛlɛŋgu-na, ban koŋ *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔ niikonni-i yiɪŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *haalabiemba yuu-yo wuɔ: «Haalátie, ɲ taara i ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔ niwuoni-i terieŋ haku-i nuɔ-i a há-ni?» 13 Yesu wuɔ waŋ baa ba hái wuɔ: «Káan nellen-huɔŋga-na na ka da naacolɔ naŋo túyáa húmman-búnaŋga, na cu u huon-nu. 14 Duɔ ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waŋ baa dumellentieŋo-i wuɔ haalátieŋ wuɔ u pigáan-na dúŋgu maŋ uŋ ka há-yo baa-ku u wuɔ kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔ niwuoni-i baa u haalabiemba-i. 15 U ka pigáan-na dubuɔ naŋo dɔɔ-i-na. U tigiɪŋ tɪ; bímbínni-i dii-yuɔ. Na ce niwuoni-i kusuɔŋ-nu'i i ka wuo.» 16 Haalabiemba ta. Ban káa ka hí, ba bi da-ma ɲaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce niwuoni-i.

17 Báanɔŋ juɔ suur, Yesu wuɔ jo baa u haalábien cɪncieluo ba hái baamba-i. 18 Ban juɔ tɛna ta ba wuɔ niwuoni-i, Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hólma-na, unaa ka hel mi huon-nu; kutieŋo-i dii tuɔ wuɔ baa-mi bande-i-na.» 19 Ba yammu páŋ váa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Uman duɔ puur wuɔ: «Haalátie, muɔmei wei?»

20 Yesu wuɔ cira: «Kutieŋo dii haalábien cɪncieluo ba hái baan namaa hólma yaa nuɔ-i; kutieŋo wuɔ baa-mi kaladuɔŋ-nu. 21 *Molon-Bieŋo ka ku ɲaa Diilon-nelmaŋ waan-ma dumaa, nuharuŋgu si dii-mei. Nga uman ka há-ba baa-yo ba ko-yo, súlma haraa kutieŋo-na; bálbál uu naa baa hon.»

(*Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. dtɛ. 11.23-25*)

22 Ban waa ta ba wuɔ niwuoni-i, Yesu wuɔ ji biɛ *buruo, aa jaal Diilonɔ-i aa búlnu-yuɔ há-ba aa cira: «Húyáan, mi kúɔma yaa daama.» 23 Ku huonɔ-na, u biɛ duvɛŋo ciɪŋ-na aa jaal Diilonɔ-i aa há-ba baa-yo ba nyɔŋ hierɛ. 24 Ban juɔ nyɔŋ tɪ, wuɔ cira: «Mi támma yaa-i; tobisɪfɛlennɪŋ-támma yaa-i. Ma ka kúŋna nuumba boi maa-na.» 25 Aa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Ni *Diilon-nellen sí, mi sie tiraa nyɔŋ duvɛŋo.» 26 Ku huonɔ-na, baa hál nɛini gbɛlieŋ Diilonɔ-i aa sire ta ká *Olivi-tibinni-tánuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(*Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsáa 13.36-38*)

27 Yesubaa-ban káa *Olivi-tibinni-tánuŋgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *haalabiemba-i wuɔ: «Ma nyɛgáan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Mi ka ko anctinanɔ-i aa yan túlmba pisalla.»* * Yesu wuɔ cira: «Terieŋgu fanɔgu-na, namaa na ka nanna-mie hierɛ. 28 Nga da mi ji sire, mi ka ká ka cie-na *Galile-i-na.»

29 Pier wuɔ cira: «Banamba da ba fie nanna-nie, muɔ fuɔ mi cɛraa mi nanna-nie.»

30 Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni, nyuŋgo daayo-na, isuɔduɔŋ daaku-na, kɔhɔldɛlɛŋo sie hi tir bu, ɲ ka cɪna-mie da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

31 Pier wuɔ dii u naŋga-i dáamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba há-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi waŋ maaduama.

Yesubaa-ba káa Getisemane

(*Matie 26.36-46; Like 22.39-46*)

32 Ku huonɔ-na, Yesubaa-ba sire ká terieŋgu naŋgu-na ba bí-ku Getisemane. Ban káa, Yesu wuɔ waŋ baa u *haalabiemba-i wuɔ: «Tɛnaanan bande mi ka cárá Diilonɔ-i aa jo.» 33 Un' a u ta, wuɔ ta baa Pier, baa Sake a naara Nsáa. Ban káŋ húmelle-na, u holle don ta di tie, korma ta ma da-yo. 34 Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga; tɛnaanan bande na cie-mi. Baa na duɔfún!» 35 Aa ká yaan-na cɛlle ka dúuna tuɔ cárá Diilonɔ-i wuɔ duɔ sie

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

u baa yan yaahuolo daayo haa-yuo. ³⁶ Uŋ waan maman ma yaa daama, u ciera: «Baba, weima si dii maman gbāa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muo-na; nga baa fer-muo, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonŋu-na, wuo sire duo ji ne Pierbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duofun. Wuo cira: «Simō, ŋ duofun wei? Halle ŋ saa gbāa tēna da huonŋu celle, ŋ yan duofummu nuol-ni. ³⁸ Baa na duofun, taa na cārā Diilonŋo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanŋu cemma-na. Anfafamma cemanŋ-maama dii nelbilonŋo huonŋa-na, nga ku fōŋgūo yaa si dii-yuo.» ³⁹ Uŋ waan mafamma-i, wuo tiraa bir ta ka cārā Diilonŋo-i baa nelduoŋ daama yaa-i.

⁴⁰ Uŋ kaa cārā tī aa bir jo hāalābiemba wulaa, wuo jo ji da duofummu yirii-ba. Ba saa suō ban ka wan maman baa-yo. ⁴¹ Wuo tiraa bir ta. Uŋ kaa bir tuo jo sielin-jomma-i, wuo jo ji gbē-ba wuo: «Na saa duofun ye dumaa wei? Ku hii. Ba ka hā āmbabalmanciraamba baa *Molon-Bieŋo-i. ⁴² Siiren i ta, uman ka hā-ba baa-mi u'i juon daayo.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsāa 18.3-12)

⁴³ Nelma saa ji tī Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da *Yuda juo ji tuo yiera baa nelpunŋu nanŋu u huonŋu-na. Yuda nuŋgu waa baa u *hāalābiēŋ cincieliuo ba hāi baamba-i. Baman waa baa-yo, banamba waa baa jigāmmu, banamba bōeŋa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *anŋinamma pigāataamba-i, a naara nelle bincuamba yaa naa puōraa-ba.

⁴⁴ A ne da ban'a ba jo, Yuda gbuoya-bei wuo: «Da mi ka pūrā uman jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kā baa-yo.» ⁴⁵ Ban juo ji hi, wuo pie Yesu caan-nu aa naa cira: «Hāalātie» aa pūrā-yuo jaal-o. ⁴⁶ Baman waa u huonŋu-na baa bi pāŋ pie bel Yesu-i. ⁴⁷ Hāalābilonŋo nan wuo pāŋ fa u jigāŋga-i hiel-ka a jafun *Diilojigāntaamba yuntienŋo maacembilonŋo tūŋgu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuo cira: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōeŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muo. ⁴⁹ Ma sī i da i-naa yinni man jon *Diilodubuō-i-na ke? Mi kā mi wan Diilon-nelma-i mi pigāan nuamba-i kusuon-nu'i. Bige-i cie na saa sie bel-mi? Nga manan nyegāan Diilon-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i cie.» ⁵⁰ Hāalābiemba gbar hierē aa yan-yo.

⁵¹ Ban bilaa Yesu-i ta ba kā baa-yo, naacombilonŋo nanŋo cu ba huon-nu. Naacombilonŋo fan wuo nanŋo kompanŋa yon u kūōma-na. Baman bilaa Yesu-i, baa kā nii-yuo da ba bel-o. ⁵² Wuo nanna kompanŋa-i hā-ba aa gbar tāmporuonŋu.

Ba kāa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsāa 18.13-14,19-24)

⁵³ Ban bilaa Yesu-i, baa kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienŋo cinguna. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bincuamba-i, a naara *anŋinamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa terienŋu-na. ⁵⁴ A ne da ban taa ba kā baa Yesu-i, Pier wuo yan ba maa aa suō cu ba huon-nu kā ka suor baa-ba Diilojigāntaamba yuntienŋo cinguna. Uŋ suurii, wuo kā ka tuo yiraan dāamu baa baman nieyan dumelle-i. ⁵⁵ Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntāalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, nga ma saa dōl-ba. ⁵⁶ Nuamba bōi taa ba kar coima-i ba haa-yuo, nga ba nelma taa ma hel ma-naa honnin. ⁵⁷ Banan baa sire baa coin daama-i ta ba piiye wuo: ⁵⁸ «I nuō u ciera wuo: «Nelbiliemban maa *Diilodubuō man daayo-i, mi ka muonu-yuo aa ma uufelenŋo yinni siei hōlma-na; ufanŋo sie waa nelbilien uumanŋo.» ⁵⁹ Halle ban fie wan mafamma-i, ma

saa ce kuuduŋgu. ⁶⁰ Diiløjigāntaamba yuntienj wuɔ sire yiɛra nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cāl-niŋ naŋ'a niɛ?» ⁶¹ Yesu saa senj sūnŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilonj uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo manj, u yaa nuɔŋo-i wɛi? Inj tuɔlnuŋ Diilonjo manj, fuɔ bienjo'i nuɔŋo-i wɛi?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon-Bienjo tɛnaana Itienjo caanŋu-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ Uŋ waan mafamma-i, Diiløjigāntaamba yuntienjo huɔŋj kaa pāŋ ju; wuɔ fa fuɔ fɛɛŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bɛi aa naa cira: «Ii si dii diɛ ka tiraa yuu molonjo! ⁶⁴ Uŋ tuoraaya Diilonjo-i namaa na'a niɛ?» Baa sire hiere wuɔ u cālāa, kɛɛ u saa baa kuliingu. ⁶⁵ Banamba pāŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufienja-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «Ij suyaa umanj muyaa-ni wɛi? Bi kutienjo yerre-i i ne!» Bamanj naa niɛyanj dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tūnni-i.

Pier cɪnaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Baŋ taa ba ce Yesu-i kpāncɔlgūɔ faŋo-i, Pier waa yogo hɛma-na† dumellenj-huɔŋga-na. *Diiløjigāntaamba yuntienjo maacembilonjo† naŋo jo ⁶⁷ ji da u yiraan dāamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ waa baa Nasaretitaan Yesu-i kɛ?»

⁶⁸ Pier wuɔ cira: «Cienj nuɔ, mei saa suɔ ŋ nelma yaanŋa-i; ŋ taara ŋ waŋ wuɔ niɛ?» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ pāŋ hel ka yiɛra fondumelle-na. [Kɔhɔldielāŋ wuɔ donj tuɔ bu.]

⁶⁹ Uŋ kāa ka yiɛra fondumelle-na, maacembilonj daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piye baa bamanj waa dumelle-na wuɔ: «Unajo yaa yiɛraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Cɛllɛ, bamanj waa, baa gbɛ-yo wuɔ: «Ma sɪ Galileyienj nuɔ kɛ? Nj ju-ma gbāŋgbāŋ, unajo'i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonjo mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilonjo baa yaŋ-mi!» ⁷² Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu manj nuɔ-i, kɔhɔldielāŋ wuɔ donj tuɔ bu hāalŋj-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa waŋ mamanj baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldielāŋo sɛ hi tir bu, ŋ ka cɪna-miɛ da i sɛi wuɔ naŋj sa suɔ-mi» nelma famma pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ pāŋ naŋj yunŋu tuɔ kaal.

15

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsaa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba naar tigiin ba-naa, baa nelle bɪncuamba-i, a naara *āŋjɪnamma pigāataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiin ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ³ Diiløjigāntaamba yuntaamba donj ta ba cāl-o baa nelma bɔi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Baŋ cāl-niŋ balbalbal naŋ'a niɛ?» ⁵ Yesu saa ji senj sūnŋgu yuɔ. Kuɔ bir yanj aa cu Pilati huɔŋga-i.

Pilati hāa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo

(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsaa 18.39-19.16)

† **14:66** Ba waa baa Yesu-i sāŋkānsɔ-dɔrɔ. † **14:66** Maacembilonj daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamanj nyegāŋj girekimma-na.

⁶ Belle belle, *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaan da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilonjo diei. Nuɔmba yaa pigāan ba yufellen-nolɔjo u nanna-yuɔ. ⁷ Naacolɔjo nanjo waa kaso-i-na, ba taa ba bi-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba. Ijieni nanj nie cie nelle-na bafamba hi ko nelienjo, baa bel-ba ka suuye-bei. ⁸ Nuɔmba sire kɛ Pilati wulaa dii u cɪngɔ-na ka ta ba cārɔ-yuɔ wuɔ u hā-ba kasobilonjo-i n̄aa un̄ jo u hā-ba duma koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentienjo yaa wei?» ¹⁰ Fuɔ fɛɛ wuɔ suyaa wuɔ nenemungu'i cie *Diilojigāntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hā-yo. ¹¹ Pilatin yuu dumaanjo-na, Diilojigāntaamba yuntaamba gbo nuɔmba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Na'a mi ce nanj bɪn uman̄ Yuifu ba nellentienjo-i nie?»

¹³ Baa kaasɪn̄ hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migāan̄ ta ba kaasɪn̄ bōmbōn̄ wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!»

¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ fɛ ba hōmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suɔ hā-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Sorosibaa-ban̄ cie karaan̄gu man̄ baa Yesu-i

(*Matie 27.27-31; Nsāa 19.2-3*)

¹⁶ *Pilatin̄ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa hūu-yo suur baa-yo cɪn̄-huɔngɔ-na aa naa bi ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban̄ juɔ, baa biɛ jon̄gorbuɔ nanjo dii hā-yo. Jon̄goruo fan̄jo waa dāa-wuonjo, aa naa ce huɔni sū nyantuoluo dii u yungu-na. ¹⁸ Ban̄ cie mafamma-i, baa ta ba nyɛ-yo aa cira ba jaal-o. Uman̄ duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yungu-i baa gboruon̄gu aa ta ba tu taalni yuɔ, aa naa ta ba cor ba dūuna u yaanga-na. ²⁰ Ban̄ juɔ nyɛ-yo ye huɔngɔ man̄ nuɔ-i, baa hiel ba jon̄gorbuɔ-i u nuon̄gu-na aa bir dii fuɔ fɛɛn̄ bɪmbɪnni-i hā-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daan̄gu-na.

Yesu gbumman̄-huɔngɔ hii

(*Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsāa 19.17-27*)

²¹ Sorosibaa-ban̄ hilaa baa Yesu-i ta ba kɔ da ba ka gbu-yo, baa suu baa Siren̄iyien̄jo nanjo hilaa suon̄-nu tuɔ jo. Ba taa ba bi-yo Simɔ. U bɛmba waa ba hāi; ba taa ba bi unan̄jo-i Alɛsāndire aa bi unan̄jo-i Urufusi. Ban̄ taa ba kɔ baa *daan̄gu man̄ da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hā-yo. ²² Ban̄ kaa baa Yesu-i terien̄gu man̄ nuɔ-i, ba bi-ku Golgota, ku yungu yaa wuɔ yukoluon̄-terien̄gu. ²³ Ban̄ hii, baa guɔ *miir baa duvēno a hā-yo wuɔ u nyɔn̄. Wuɔ yagar wuɔ u siɛ nyɔn̄. ²⁴ Baa gbu-yo daan̄gu-na aa naa ful tien̄a a cal u jon̄gorbaa-ba-i. ²⁵ Ban̄ gbuu Yesu-i huɔngɔ man̄ nuɔ-i, bāan̄gu naa bon̄ tɪ. ²⁶ Ban̄ gbuu-yo yungu man̄ nuɔ-i, baa nyɛgɛn̄-ku jɪna u yudɔɔ-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo. Unan̄jo-i u nadien̄ga-na, unan̄jo-i u nanyuon̄gu-na. [²⁸ Maman̄ nyɛgāan̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba*», ma'i saa ce daama-i wei?]

²⁹ Hūncortaamba ta ba misɪrrɔ ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. Ba taa ba piye wuɔ: «Hāi daayo-i! Nan̄ saa cira wuɔ nan̄ ka muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei wei?» ³⁰ Kor n̄ fɛɛ i ne! Hiire daan̄gu-na i ne!»

³¹ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *an̄jɪnamma pigāataamba taa ba bi nyɛ-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «U kuraa banamba-i, n̄ga u yaa daayo u siɛ gbāa kor u fɛɛ. ³² Da kuɔ u yaa-i *Kon̄kortienjo-i Diilon̄ un̄ saan̄-yo, da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i, u hiire fiɛfiɛ daan̄gu-na i ne, ku yaa i ka

hūu u maama-i.» Ban ŋa nan gbuu baman baa-yo, baa kā ba ta ba tuora-yuo hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsaa 19.28-30)

³³ Bāanḡuŋ juo hi yuhuŋga-i, ba'a ba ne da terienḡu cuure hiere. Ku tŷyāa dumei fuo bāanḡu ji terenḡ. ³⁴ Kun juo terenḡ, Yesu wuo kaasŋ da gbagaga wuo: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yunḡu yaa wuo: Diilo, Diilo, bige-i cie ŋ nanna-mie? ³⁵ Baman waa, banan baa ta ba piye wuo: «*Nienḡ, u bi *Eli.*» ³⁶ Unan wuo gbar kā ka nyie kānsaarma namma-i niisaarnin aa to-ma gboruon-nu a hā-yo wuo u mōsūnya hŋ, aa naa cira: «*Yaan mi hā u mōsūnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daanḡu-na.*» ³⁷ Yesu wuo tiraa kaasŋ da gbagaga, aa bi pān hūu u ferε.

³⁸ Kompanḡa man naa karaanu *Diilodubuō-i, kaa pān taalnu sōmma hāi; a don dōrō-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntieno nanjo waa yiera Yesu caanḡu-na. Un juo da u kuu kuliŋ daaku-i, wuo cira: «*Naacolḡ daayo waa Diilonḡ-Bienḡ kelkel.*»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiera yargaa ta ba fara ba ne. Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonḡo-i Sake bisālānḡo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huon-nu ta ba kāyā-yuo un waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huon-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba fan baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42)

⁴² Yesun hūyāa u ferε huonḡu man nuō-i, bāanḡu naa ta ku kā suurmana. Aa ba *yitienanḡu waa ŋaa bisŋ ku temma, a ce dumaanḡo-na ba waa gbagbarramma-na. ⁴³ Naacolḡo nan wuo don holle kā *Pilati wulaa ka cārā kuloḡo-i. Ba taa ba bi-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuō *Yuifu ba *nellentaamba hōlma-na. U taa u niya *Diilonḡ-bāanḡu domma-i. ⁴⁴ Pilatin nuō wuo Yesu kuu, kuō ce-yo gberε. Fuō wulaa u kuu donduo. Wuo ce ba bi sorosi ba yuntieno-i a ji yuu-yo da kuō u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntien wuo suur ma yaanḡa-na a wan-ma baa-yo. Wuo suo hā Yosefu-i hūmelle-i wuo u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuo kā ka sāa kompanḡa-i aa kā ka har-o *daanḡu-na a finya-yuo aa kā baa-yo ka fuure-yuo cŋcorre nande-na baa naa hŋ-de tāmpēllenḡ.

Ban kaa nanna tŷ, wuo būmal tāmpēlle nande-i a suuye cŋcorre nunḡu-i. ⁴⁷ Maari man taa u hel Magidala-i-na baa u duonḡo-i Yose ba nyu-i, baa yiera ne ban gaala Yesu-i kusuon-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hōlma-na

(Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-10)

¹ *Yitienanḡuŋ juo cor, Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonḡo-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sāa natikolo wuo ba ka kūnna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar biε hūmelle-i ta ba kā cŋcorre-na. ³ Ban kān, baa ta ba piye wuo: «*† kaa da hai u būmal tāmpēlle-i halan-de cŋcorre nunḡu-na hā-ye?*»

† **15:40** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegānḡ girekimma-na wuo: Sake bisālānḡo-i baa Yose ba nyu-i. * **16:2** Ku cuo kaala waa jumaansi.

⁴ Baŋ kaa piɛ, baa fara da tãmpɛlle bũmalãa halan. A ne da di maama saa naa fa baa bɔbɔima-i. ⁵ Baa kã ka suur cĩncorre-na. Ba'a ba ne da naacolonjo nanjo tĩenaana ba nadieyanɔa-na baa jonɔgorpilarjo. Korma pãŋ ta ma da-ba. ⁶ Naacolonjo daa wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi suyaa miɛ baŋ gbuu Nasaretitaan Yesu maŋ *daanɔgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niɛŋ, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kãan na ka tũnu u *hãalãbiemba-i baa Piɛr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i ŋaa un ŋa naa wan-ma baa-na dumaa.» ⁸ Caan daaba kũma gbuu ta ma nyɛŋ; baa hel baa gbarunɔgu ta. Baŋ taa dumaanjo-na, ba saa ka gbãa wan weima baa molonjo korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsãa 20.11-18)

[⁹ Yesuŋ naaraa sire jumaansi cucuuyunɔgu-na, u caraaya Magidalataan Maari yaa igɛna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehãi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kãa ka tũnu Yesu wuɔrataamba-i. U kãa ka da-ba kuliin-kaalunɔgu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hũu-ma wuɔ ninsoŋo.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsãa 20.19-23)

¹² Ku huonɔgu-na, Yesu *hãalãbiemba hãi baamba namba ji ta ba kã neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u deŋ birma carra-bei. ¹³ Hãalãbieŋ daaba bir ka wan-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hũu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufanɔgun curaa, Yesu fuɔ fɛrɛ wuɔ yan u hãalãbiemba maŋ tĩyãa cĩncieluo baa u diei wuonjo-i ba tĩena ta ba wuɔ niwuoni aa u carra-bei tuɔ wan baa-ba wuɔ: «Bige-i cie miŋ siire ba da-mi aa jo ji wan-ma baa-na na saa hũu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kãan nileiŋa-na hiere na ka wan *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Uman duɔ hũu-ma aa *batiseŋ, u kuraa. Nga uman duɔ saa hũu-ma, kutienjo ka caa. ¹⁷ Baman da ba hũu-ma, baŋ ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miɛ aa ta ba donya *jinabaa-ba-i, ba ka ta ba piye nelfɛlɛmma-na; ¹⁸ da ba fiɛ bel jĩɛnjo-i, u siɛ gbãa ce-ba biŋkũŋgu, aa da ba fiɛ nyɔŋ puɔsɔnɔ-i, u siɛ gbãa ce-ba weima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cãrã Diilonjo-i ba sire-bei.»

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pɔpuɔr. 1.9-11)

¹⁹ Itienjo-i Yesuŋ juɔ piye baa-ba tĩ, wuɔ nyugũŋ ka tĩena Diilonjo caan-nu. ²⁰ Uŋ taa dumaanjo-na, u *hãalãbiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba wan *Neldɔdɔlma-i. Itien wuɔ tuɔ kãyã-bei ba maacemma-na aa bi tuɔ kãyã-bei ba ta ba ce gbɛrɛ-weima ba pigãan nuɔmba-i ba da ba suɔ wuɔ baŋ wan mamaj ninsoŋo.]

Liken nyεgān Yesu maama man Nelmuoamma

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nḡa fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyεgān Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebe-i. Yesun siire ce maman hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanḡa-i aa suɔ nyεgēn-ma. U sebe-i-na, u pigān wuɔ Yesu yaa *Konkortieno-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *nieraaamba-i hiere āmbabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmun-kūnḡu-i bɔi u sebe-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hiere.

U duɔn u sebe-i baa *Nsāa-Batisi homman-kūnḡu ka cor baa Yesu homman-kūnḡu (sap. 1–2). Ku huonḡu-na, u piye Nsāa-Batisin *baatisen Yesu-i dumaa baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraanḡu-na (sap. 3.1–4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nun-āndaanḡu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesun taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sebe-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraan u sebe-i baa maman daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonḡo yan-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i un nyugān kā Tuonḡo wulaa (sap. 19–24).

Like piye un nyεgān u sebe-i yunḡu man nuɔ-i

1 Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesun siire ce nelma man i hɔlma-na, nuɔmba bɔi duɔn ta ba nyεgēn-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuɔmba bi nyεgān-ma dumei. ³ Ku'i ciε, mei fere-i, mi bi sire wuɔra yuure-mei fafamma a ne man ciε dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanḡa-i, mi da ku saaya mi gbura-mei nyεgēn-ma hā-ni ⁴ n da n suɔ wuɔ ban waan maman baa-ni u maama-na coima sɩ.

Dɔrpɔpuɔrbilonḡo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huonḡu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilon-jigāntienḡo nanḡo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U ciεnḡo waa *Aarō hāayɛlnḡo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciεnḡo-i baa naa vii baa Diilonḡo-i. Ba taa ba nu u nunḡu-i aa ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nḡa Elisabeti waa cɛnyɛinḡo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hiere ba saa da bilonḡo baa banaa.

⁸ Yiinḡu nanḡu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiinḡu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi baman, ba hiel nelduɔ suur ka ce maman dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnanḡo-i. ¹⁰ Nuɔn baa yiera gōnḡuonḡu-na ta ba cārā Diilonḡo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienḡo *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nanḡo-i u caan-nu. Dɔrpɔpuɔrbilonḡo waa yiera wusūnan-igānḡa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pān caar, u kūoma ta ma nyɛn. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbilonḡo cira: «Sakari, baa yan korma da-ni. Nin cārān kuman Diilonḡo wulaa, u ka hā-ni baa-ku. N ciεnḡo ka ce kusunḡu, a hon naacombilonḡo. Duɔ hon-yo, n haa u yerre-i Nsāa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niε aa fɛ n huonḡa-i nḡa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonḡo wulaa. U siε ji tuɔ nyon kolma man gbāa bel nelienḡo. *Diilon-Yalle ka yu u

huɔŋga-i aa u suɔ duɔ hoŋ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienjo-i Diilonjo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonjo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisalmba-i baa ba bl̄ncuamba-i ba-naa nuɔ. Baman sa nuɔŋ Diilonjo nuŋgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienjo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi cieŋo-i i v̄aa t̄i, de-i-na mi ce nie suɔ wuɔ ŋ waŋ ninsoŋ?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonj wuɔ cira: «Ba bl̄-mi Gabiryɛl. Mii dii baa Diilonjo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji t̄nu-nie baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ N̄ga nin' a ŋ saa h̄u mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ sie gb̄aa ta ŋ piye a ji hi man ka ce yiŋgu man nuɔ-i. Min waan-ma baa-ni dumaa, ma yiŋ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ cie dumaŋo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i ḡŋḡuɔŋgu-na. Uŋ vaaya dumaŋo-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uŋ juɔ hel, u saa gb̄aa duɔ puur u nuŋgu-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa p̄an suɔ wuɔ bl̄ŋk̄uŋgu cie-yo dii d̄uŋ-huɔŋga-na.

²³ Uŋ juɔ b̄al u maacemma-i, wuɔ k̄uŋ. ²⁴ Yinni saa da, kus̄uŋgu yiɛra u cieŋo-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonjo nie mi yaan-na; senserre man taa di da-mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔŋgu-na, Diilonj wuɔ puɔr *dɔrpɔpuɔrbilonjo-i† *Galile nelle nande-na ba bl̄-de Nasarɛti, ²⁷ bilonyonyuroŋo nanjo wulaa ba bl̄-yo Maari. Baa naa bel-o d̄orruŋ t̄i. U d̄orŋo-i ba taa ba bl̄-yo Yosefu. U waa j̄amatigi *Davidi haayɛljo.

²⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonjo k̄a suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbun fɛ ŋ huɔŋga-i; Itienjo cie baa-ni. U kuɔnu u huɔŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huɔŋga-i, u tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Diilonjo cie baa-ni, baa yanj korma da-ni. ³¹ N̄ka ce kus̄uŋgu a hoŋ naacombilonjo. Da ŋ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bl̄-yo Dɔrwuɔŋo Biɛŋo. Diilonjo ka ce-yo f̄ŋḡɔtienjo u haayieŋo-i Davidi temma. ³³ U ka t̄ɛna *Isirahel-baamba yun-nu gbula, aa u f̄ŋḡuɔ sa ji t̄i dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibieŋo yogo, ma ka ce nie gb̄aa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonj-Yalle ka jo ŋ wulaa, Dɔrwuɔŋo ka h̄a-ni ku f̄ŋḡuɔ-i. Ku' i cie mie ninj ka hoŋ naacombilonjo man, ba ka ta ba bl̄-yo Diilonj-Biɛŋo. ³⁶ N̄ daa na horoŋo-i Elisabeti-i ke! Naacombilonj-kus̄uŋgu yiɛraaya-yuɔ; ŋ sie suɔ wuɔ u yaan̄ga c̄aa. Ban taa ba gbɛ uman wuɔ cenyɛiŋo, u caamba niediei yaa d̄ei kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nanj-na, u yanj ma ce ŋaa ninj waan-ma dumaa.» Uŋ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari k̄aa Elisabeti terieŋ-nu

³⁹ Yibienja faŋa-na, Maari wuɔ sire gb̄aana k̄a *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa t̄annin. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluŋgu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonoŋo p̄an sagalla Elisabeti kus̄uŋgu-na. *Diilonj-Yalle p̄an yu Elisabeti huɔŋga-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24 † 1:26 Dɔrpɔpuɔrbilonj daayo-i ba bl̄-yo Gabiryɛl, nieŋ 1.19.

gbagaga wuɔ: «Diilonjo cie baa-ni a yan caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo manj ŋ kusungu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Minj nuɔ ŋ jaalungu-i, ku gbuu dɔlnu bilonjo-i mi kusungu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienj un puɔraa ba ji warj mamarj baa-ni, ninj hũyaa-ma wuɔ ma ka ce, nanj yungu dɔlaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi pɔnj donj tuɔ hɔl wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huɔnga-na.

⁴⁷ Diilonjo manj kuraan-minj,
mi huɔnga gbuu fɛ baa-yo da hɔninni!

⁴⁸ U niɛ u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a donj fiɛfiɛ-i-na, nuɔmbanj sirenj ba jo dumaa, ba ka cira mi yungu dɔlaa.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.

U fafaangu temma si dii.

⁵⁰ Bamanj kɔalɔayɔn-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba banj sirenj ba cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;

u duɔnya bombolmantaamba-i.

⁵² U hũyaa fɔngũɔ-i fɔngɔtaamba wulaa

aa ce nawalaamba da yungu.

⁵³ Nyulmunj waa bamanj nuɔ-i, u hɔa ba wuo ye,

aa bir waamba-i u saa hɔ-ba bɔnkungu.

⁵⁴ U juɔ ji kɔyɔ *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u cɔarɔamba-i.

U saa yanj u ɔnfafamma cemma-i

⁵⁵ *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pɔ nunju fanju yaa baa i bɔncuamba-i.»

⁵⁶ Maarinj kɔa Elisabeti terienju-na, u cie caamba siɛi temma aa suɔ bir kũnj.

Nsɔa homma-i

⁵⁷ Elisabeti kusungunj juɔ vɔa, wuɔ bɔrɔ naacombilonjo. ⁵⁸ U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ gbuu dɔlnu-bei wuɔ Diilonjo firiinu u huɔnga-i baa-yo. ⁵⁹ Yinni niehɔi cor, niisiei-yiingu-na, ba *jɔ bilonjo-i† aa haa tuonjo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. ⁶⁰ Nyunjo yagar aa cira: «I ka tie bɔ-yo Nsɔa.»

⁶¹ Baa cira: «Ba bɔ nanj dũnj-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» ⁶² Aa yuu tuonjo-i bobomma-na unj taaranj u haa yerre manj u biɛnjo-na. ⁶³ Tuonj wuɔ ce ba hɔ-yo yilaangu. Unj hũyaa yilaangu-i wuɔ nyegɛnj wuɔ: «U yerre yaa Nsɔa.» Kuɔ cu ba hammu-i hiere. ⁶⁴ Terduɔngju fanju-na, u jumelle pɔnj firnu, wuɔ donj tuɔ piye aa tuɔ gbɛlienj Diilonjo-i. ⁶⁵ Korma pɔnj bel ba nellenj-baamba-i baa-yo. Yibienja fanja-na, nelma famma yaa waa *Yude nilɛinja fanja-na hiere. ⁶⁶ Diilonjo naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i cor, a ce umanj duɔ nu nel daama-i, kutienjo tuɔ yuu u ferɛ wuɔ: «Aa naacombilonj daayo duɔ ji waa niɛ?»

Diilonjo diyaa nalɔangu Sakari nunju-na

⁶⁷ Terduɔngju fanju-na, *Diilonj-Yalle pɔnj yu Sakari huɔnga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nunju-na u tuɔ hɔl-ma nalɔangu wuɔ:

⁶⁸ «Itienjo gbɛ baa jaalungu.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

⁶⁹ U hɔa-ye ninsonj-konjkortienjo.

† 1:59 Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3

U hielaa-yo *Davidi háayēlmba-na.

U hielaa-yo u cáarāŋo dūŋ-nu há-ye.

⁷⁰ Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wan ma yaa dii ku huɔŋgu-na

⁷¹ wuɔ u ka hūu-ye i bigāarāmba nammu-na.

⁷² Diilonɔ firiinu u huɔŋga-i baa i bīncuɔmba-i.

Uŋ pāa nunɔu maŋ u *tobisīnni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U pāa nunɔu fanɔgu yaa baa i bīncuɔŋo-i *Abiramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hūu-ye i bigāarāmba nyisēnni-na

aa ce i tiɛ cāa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaŋ miɛ baa nelviin miɛ yinni maŋ jon a ji hi i kuliinɔu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bɛpolŋo-i wuɔ:

«Mi biɛ, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanɔa Itienɔ-na

ka cāa u hūmelle-i,§

a ce dumaanɔ-na ba ka ta ba bī-ni Dɔrwuɔŋo pɔpuɔrbilon nuɔ.

⁷⁷ Ŋ ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonɔ ka hur ba āmbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Miɛ Diilonɔ faa aa u tiraa waa hujantienɔ.

U ka pa bāfeliɛŋgu yiɛ.

Ku ka waa ŋaa bāansēniɛŋgu.

⁷⁹ U ka pa-ku há bamaŋ dii kukulma-na.

U ka pa-ku há bamaŋ dii kuliin-hūmelle-na.

Bāfeliɛŋgu fanɔgu ka dii-ye yaafēllen-hūmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilon wuɔ tuɔ vāa u jo, kunaŋ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tɛna hɛŋ-nu. Huɔŋgu nanɔgu juɔ hi, u donɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i

(Matie 1.18-25)

¹ Maari kusūŋguŋ juɔ vāa, kuɔ saanu baa *Orome ba *jāmatigi wuɔ ba kán nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bī-yo Ogisi. ² Nuɔkál daade temma saa ce dede. Huɔŋgu fanɔgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunɔgu-na. ³ Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u kā u nehollen ka nyegɛŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosefu waa *Davidi háayēlŋo. U waa tɛna Nasarɛti, dii *Galile huɔŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienɔgu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyegɛŋ u yerre-i baa u dɔŋŋo-i Maari-i. Ba bī ba nelle-i Betelemu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na. ⁶ Baŋ kaa, Maari kusūŋgu ka bel-o dii terienɔgu-na ⁷ u honɔ u bilodɛlɛŋo-i naacombilonɔ. Ba saa naa da muncɔmmu niraan-dūŋgu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni fɛnya bilonɔ-i aa galla-yuɔ kūnaŋ-na.

⁸ Nelle kotuɔŋgu-na, ānciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caan-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ naŋo-i ba yaanɔa-na; u caraaya-bei baa cecerma nanɔ temma; ba huleiŋa pāŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yanɔ korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fɛ nuɔmba hommu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na konkortienɔ huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonɔ uŋ pāa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ maŋ u yaa-i, aa u yaa Itienɔ-i. ¹² Nanɔ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fɛnya bilosɛlɛŋo naŋo baa nyarkpātānni aa galla-yuɔ kūnaŋ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da

dərpəpuərbiemba namba juo ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuəlnu Diilonjo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hāl wuo:

¹⁴ «Diilonjo gbɛ baa tuəlnumma dii dəɔ-i-na, aa uŋ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafelle waa hɛma-na.»

¹⁵ Dərpəpuərbiemban juo hāl tɪ, ba ta nyugūŋ dəɔ. Ban taa, ānciinaamba cira: «Yaaj i ká nellen-huəŋga-na i ka ne Diilonj uŋ puɔraa ba ji wanj manj baa-ye manj ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbāana ká ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosielāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Banj daa bilonjo-i, baa donj ta ba piye dərpəpuərbilonj uŋ waanj mamanej u kūŋgu-na. ¹⁸ Umanj duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ. ¹⁹ Maari wuo bella nel daama-i hiere u huəŋ-na tuɔ jəguəŋ-ma; u saa yanj ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huəŋgu-na, ānciinaamba bir gūunu. Dərpəpuərbilonj uŋ waanj-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl nɛini ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonj uŋ juo da yinni niisɛi-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dərpəpuərbilonjo naa pigāan Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiera-yuɔ.

Yesu pamma-i da ba hā Diilonjo-i

²² Naacombilonj u bŋcuɔmba yuŋ-maama migāamanj-yiŋguŋ juo hi ŋaa manj waanj dumaa *Moisi *āŋjŋamma-na‡, baa bi ká baa naacombilonjo-i *Diilodubuo-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ²³ ŋaa manj bi nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuo: «Naacombilodiɛlāŋo saaya u pā hā Diilonjo.» ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa āŋjŋaduəŋ daama-i: konjhuriimba hāi sisɔ nɔnsɔr ba huriimba hāi.

²⁵ A ne da bŋcuɔŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bɪ-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonjo nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanj naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonj-Yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tūnu-yuɔ wuo Itiej uŋ ka saanj *Konjkortiejŋo manj, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonj-Yallenj waa-yuɔ dumaanjo-na, wuo ká Diilodubuo-i-na. Banj kaa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ŋaa manj nyegāan dumaa āŋjŋamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuo hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiɛfiɛ fuɔ, niŋ waanj mamanej ma ciɛ.

Ŋ cāarāŋo huəŋga fiɛ; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Konjkortiejŋo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saanj umanj hā nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *niɛraamba fitnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saanjgu.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonjo bŋcuɔmba hāmmu-i. ³⁴ Siminyɔ wuo cārā Diilonjo-i hā-ba aa naa gbɛ nyuŋo-i wuo: «ŋ biɛŋ jomma ka kɔsuəŋ nuɔmba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāan Diilonjo sɪnni-i, ŋga nuɔmba ka bigaŋ-yo. ³⁵ A ce dumaanjo-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, ciɛŋ nuɔ, āŋjəguɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopəpuərbilonjo naŋo bi waa ba taa ba bɪ-yo Ani. Aser dūŋ-wuəŋo'i waa. Ba taa ba bɪ u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicəŋŋo. Uŋ siire u bilosɪnni-na aa naacolŋo manj jā-yo, naacolŋo ciɛ biɛŋ niehāi baa-yo aa ku

* 2:21 Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3 † 2:21 Niɛŋ Like 1.31. ‡ 2:22 Niɛŋ Buolmanj-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8. § 2:23 Helmanj-sebe (Exode) 13.2,12

aa yan-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sɔngu-i aa tuɔ cārā Diilonɔ-i bāanɔu-i baa isuɔngu-i. A ne da u bien komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔngu fanɔu-na ji da naacombilonɔ-i. Wuɔ jaal Diilonɔ-i aa naa tuɔ piye u maama baa baman taa ba niya Yerusalemu korman-yiinɔu-i.

³⁹ Maman nyesgān ānjnamma-na, Yesu bincɔmban kaa ce-ma tɪ, baa bir kā Nasarɛti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonɔ naa firnu u huɔnga-i baa-yo.

Ba kāa baa Yesu-i ponsaan-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bincɔmba taa ba kā ba ce *korsinni tɪmman-ponsaanɔu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuɔ juɔ da bien cɪncieluo a hāi, baa kā baa-yo. ⁴³ Ponsaanɔu kaa bāl, baa gɪunu. Yesu wuɔ yan-ba aa tɛna dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ. ⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hūmelle-na. Ban naa-yo, ba da niɛ sɪ uu dii nuɔmba hɔlma-na. Ba wuɔ yiffiinɔu, molon yufelle saa haa-yuɔ. Ba don ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kā Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hāi cor, sielin-yiinɔu-i, ba kā ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tɛnaana *ānjnamma pigāataamba hɔlma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piye u tuɔ nu. ⁴⁷ Baman waa hiere, u maama cu ba hɔmmu-i. ⁴⁸ U bincɔmban kaa da-yo dumaanɔ-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyuɔ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ cie bige-i yie dumandɛ-i-na? N cie i huleinɔa fɪnuɔ caar i sire tɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dɪngu-na wɛi?»

⁵⁰ Ba saa suɔ u nelma yunɔu-i. ⁵¹ Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u bincɔmba nuɔu-i. Maman cie cor hiere, nyuɔ saa yan ma diei karaanu-yuɔ.

⁵² Yesu wuɔ tuɔ vāa u jo aa kuanɔu bi ta ku naara u nelnullɛ-i. U maama taa ma dɔlnu Diilonɔ-i aa bi ta ma dɔlnu nuɔmba-i.

3

Nsānɔ cie u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsāa 1.19-28)

¹ *Oromɛ ba *jamatigi man ba nan bin-yon Tiber, un daa bien cɪncieluo baa a ndii-i belle man nuɔ-i fɔngū-i-na, belle fande-na *Pōse-Pilati yaa waa *Yude yunɔu-na aa *Erɔdi waa *Galile yun-nu, u mɔlɔ-i Filipu fuɔ waa Iture yun-nu baa Tirakoniti bi yun-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yun-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuɔ-i Diilonɔ un caraaya Sakari bienɔ-i Nsāa-i *hɛkuraanɔu-na a piye baa-yo. ³ Un piye baa-yo dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ wuɔra nileinɔa man *Yurdɛ kɔtɔnni-na u wan baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbalaanɔ-i aa ba *batiseɔ ku yaa Diilonɔ ka hur ba āmbabalma-i. ⁴ Diilonɔ un puɔraa *Isayi wan man, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waan-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraanɔu-na wuɔ:

Ɔ Migān Itienɔ hūmienɔa-i.

Ɔ Cān-yan na viinu-yɛi.

⁵ *Ɔ Diyaanun fɔnni-i!*

Ɔ Tānnin yey terni man nuɔ-i baa tāntūnni-i, na herra-niɛ na saanu-niɛ.

*Hämienjaj mieläa terni man nuõ-i, na viinu-yei,
aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.*

⁶ *Nuõmba-i hiere ba ka da Diilonj uj ka kor-ba duma.*»*

⁷ Nuõmba bai taa ba jo Nsää tuõ batisen-ba. Wuõ tuõ wanj baa-ba wuõ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juõ tñnu-nèi wuõ da na batisen Diilonjo sie ka gånj baa-na? ⁸ Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigäänj wuõ na naana na cilobabalaanjo-i kelkel. Baa na ta na ne wuõ sî *Abiramunj yej na bñncõinj Diilonjo sie ka gånj baa-na! Mi tñnu-nèi, nanj fie da tämplænja manj daaya-i, Diilonjo gbäa bir-a ce-ya Abiramu häayëlmba namaa fuonjuna†. ⁹ Maale nunjgu saaraa jina. Tibiinjgu manj da ku saa manj biefefeijnja, ku jünj aa senu.»

¹⁰ Nuõnj baa ta ba yuu-yo wuõ: «Kufanjgu terienjgu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuõ gbē-ba wuõ: «Jonjgorbaa-ba häi da ba waa baa nuõni manj, umanj saa da bñnkünjgu nj hä-yo u diei, aa niuwonj da ni bi waa baa nuõni manj, umanj saa da duõ wuõ nj hä-yo.»

¹² *Nampohüutaamba namba naa bi jo u duõ ji batisen-ba, bafanj baa yuu-yo wuõ: «Häälätie, mie i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuõ gbē bafamba-i wuõ: «Nuõmbanj saaya ba ta ba pä kumanj ba hä-na, baa na ta na hüu na cor kufanjgu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuõ: «Aa mie fuõ, i saaya i ce bige-i?»

Wuõ gbē bafamba-i wuõ: «Baa na ta na du nuõmba-i na hüu ba gbeijnja-i. Taa na yii baa na cufalunjgu yaa yonj.»

¹⁵ Diilonj uj päa nunjgu-i wuõ u ka saanj *Konjortienjo manj, nuõmba taa ba niya u jomma-i. Banj juõ da Nsää-i ba da nie sî u yaa-i. ¹⁶ Nsää wuõ gbē-ba wuõ: «Muõmi batisen-na baa hümma yonj, njga unaa jo dii, u fñngũ jlenya mei wuõnj-i, mei saa piera u natãanjgu-i. Fuõ ka batisen-na baa *Diilonj-Yalle baa dãamu. ¹⁷ Kokõruonjgu dii u nanjga-na. U ka pe u dimma-i. Duõ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka küõl belle-i dii-de inõnjgõ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðinj dede.»

¹⁸ Nsää taa u dii nelma bai nuõmba tñnni-na, a ce dumaanjõ-na u taa u wanj *Neldõdõlma-i baa-ba. ¹⁹ Erõdi wuõ hüyãa u mõlõ ciejõ a dii-yo. Ba taa ba bñ ciejõ-i Erodijadi. Aa naa tiraa ce weima bõi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsää wuõ fulnu-yuõ wuõ u maacemma saa fa. ²⁰ Wuõ ce baa bel Nsää-i dii-yo kaso, a migãanj tuõ naara kunanjgu u cãlmuõ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

²¹ Nuõmba-i hiere ba kãa ka *batisenj. Banj taa ba batisenj huõnjgu-na, Yesu wuõ bi kã ba ka batisenj-yo. Banj baatisenj-yo ti, wuõ tuõ cãrã Diilonjo-i. Dõrõ wuõ puur. ²² *Diilonj-Yalle hel konjhurunj temma jo ji diire-yuõ. Baa nu molo piiye dõrõ-i-na wuõ: «Mi Biẽnjõ yaa nuõnjõ-i, nj maama sa suõ aa dõlnu-mie; nuõnèi fiẽnj mi huõnjga-i.»†

Yesu bñncuõmbanj cuu ba-naa duma ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

²³ Yesunj duõnj u maacemma-i huõnjgu manj nuõ-i, u waa baa bienj komorre baa cñciel temma. Nuõmba taa ba jõgõnj wuõ Yosëfu biẽnjõ.

* **3:6** Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † **3:8** Nienj Nsää sebe-i-na 8.33-39. ‡ **3:22** Gbeliemanj-nalãanjgu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

Yosefu to-i ba taa ba bi-yo Eli.

²⁴ Eli to-i ba taa ba bi-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bi-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bi-yo Melki.

Melki to-i ba taa ba bi-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.

²⁵ Yosefu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.

Matatiyasi to-i ba taa ba bi-yo Amosi.

Amosi to-i ba taa ba bi-yo Nahamu.

Nahamu to-i ba taa ba bi-yo Esili.

Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.

²⁶ Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatḥo.

Maatḥ to-i ba taa ba bi bi-yo Matatiyasi.

Matatiyasi faṇo to-i ba taa ba bi-yo Semie.

Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.

Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.

²⁷ Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.

Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.

Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.

Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.

Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.

²⁸ Neri to-i ba taa ba bi bi-yo Melki.

Melki faṇo to-i ba taa ba bi-yo Adi.

Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.

Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.

Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.

²⁹ Er to-i ba taa ba bi bi-yo Yesu.

Yesu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.

Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.

Yorimu to-i ba taa ba bi bi-yo Mata.

Mata faṇo to-i ba taa ba bi bi-yo Levi.

³⁰ Levi faṇo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.

Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.

Yuda to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.

Yosefu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.

Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.

³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.

Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.

Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.

Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.

Natamu to yaa *Davidi.

³² Davidi to yaa Yese.

Yese to yaa Yobedi.

Yobedi to yaa Bosi.

Bosi to yaa Sala.

Sala to yaa Naso.

³³ Naso to yaa Aminadabu.

Aminadabu to yaa Adime.

Adime to yaa Arni.

Arni to yaa Esiramu.

Esiramu to yaa Peresi.

Peresi to yaa *Yuda.

34 Yuda faŋo to yaa *Yakɔbu.

Yakɔbu to yaa *Isaki.

Isaki to yaa *Abiramu.

Abiramu to yaa Tera.

Tera to yaa Nahɔr.

35 Nahɔr to yaa Seruge.

Seruge to yaa Erehu.

Erehu to yaa Pelegi.

Pelegi to yaa Eber.

Eber to yaa Sala.

36 Sala faŋo to yaa Kanamu.

Kanamu to yaa Arpasadi.

Arpasadi to yaa Semu.

Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.

37 Lemeki to yaa Matusalemu.

Matusalemu to yaa Enɔki.

Enɔki to yaa Yerɛdi.

Yerɛdi to yaa Maleleyɛl.

Maleleyɛl to yaa Kenamu.

38 Kenamu to yaa Enɔsi.

Enɔsi to yaa Seti.

Seti to yaa Adāma.

Diilon uŋ hiela miwaanjo-i u maa Adāma faŋo yaa jina.

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i

(Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

1 *Diilon-Yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. Uŋ hilaa *Yurdɛ-i-na, die kã baa-yo *hɛkuraanŋu-na. 2 Uŋ kãa terienŋu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hã baa-yo taalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔŋu u nuŋgu-na. Ku huonŋu-na, nyulmu sire cuɔl-o. 3 Sitāni wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon-Bienjo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋu i ne!»

4 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba.»*» 5 Uŋ waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-yo dɔrɔ a ka pigãan-yo nileiŋa-i hiere hɛma-na da hɔlhɔlhɔl 6 aa cira: «Niŋ daa nileiŋa maŋ daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, mei waanja; da miɛ mi ka ce kumaŋ baa-ya mi ce. 7 Da ŋ dũuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

8 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Ŋ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienjo-i Diilonjo yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yon.»*†

9 Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kã baa-yo *Yerusalɛmu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilon-Bienjo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ:

10 *«Diilonjo ka ce u *dɔrɔpɔpɔrbiemba ta ba niya-nie.»*

11 Aa tiraa cira:

«Ba ka tũu-ni ba nammu-na

ŋ baa ka tiŋŋ ŋ ferɛ terienŋu.»‡

* 4:4 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13 ‡ 4:11 Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 91.11-12

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Baa dāŋ Itieŋo-i Diilonj-o-i ŋ ne.»*»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbāa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yanj-
yo tuɔ cie huɔngu nanjgu.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

14 *Sitāniŋ juɔ ta aa yanj Yesu-i, wuɔ bir kā *Galile-i-na baa *Diilonj-Yalle fɔŋgūo-i. Uŋ kāa, baa fūnuŋ ta ba gbɛliɛŋ-yo terni-na hiere. 15 U taa u wanj Diilonj-nelma-i *Diilonelhaalādūnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiingu nanjgu-na, wuɔ ji kā Nasareti-i-na. U vāa kusuɔŋ-nu'i. *Yitɛnanjgunj juɔ hi, wuɔ kā *Diilonelhaalādūnggu-na. U taa u kā koko. Diilonj-nelmaŋ juɔ hi kalamma, wuɔ sire duɔ kalan. 17 Baa hā-yo *Diilopɔpuɔrbilonj-o-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalan. Wuɔ puur terienjgu maŋ uŋ nyegāan juwɔ:

18 *«Itieŋo *Yalle dii mi yurŋgu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi wanj *Neldɔɔlma-i baa sūntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi wanj baa kɔraamba-i wuɔ kɔrstni tɛ,

aa wanj baa yiriemba-i wuɔ ba yufieŋa ka puur,

aa bamaŋ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tɛ,

19 *aa wanj baa-ba wuɔ Diilonj-o ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fieŋe-i-na.»**

20 Uŋ kalaan tɛ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hā Diilonelhaalādūnggu maacenceronj-o-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa dɛŋ-yuɔ ta ba ne-yo. 21 Wuɔ cira: «Minj kalaan nelma maŋ daama-i, ma cie nyunjgo daayo'i nuɔ-i.» 22 Nuɔmba kar da hāmmu! Wuɔ cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hōmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu bienj-o'i sɛ wei?»

23 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka nanj gbānalāan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fere i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ ninj cie mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma nanj fereŋ nelle-na i ne.»»

24 Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wanj ninsonj-o-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonj-o-i, u nellenj-baamba sa kāŋ-yo. 25 Yaan mi tūnu-nei, *Eli bāanŋgu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonj wuɔ ce bienj-a siei baa caamba niedie i saa dāa. Nyul muɔ suur nelle-na†. 26 Njga Diilonj wuɔ yanj bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulcieŋo nanj wulaa Sareputa, dii Sidɔ†. 27 Aa Diilopɔpuɔrbilonj-o-i Elise bāanŋgu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, njga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire umanj naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naamaŋ.»

28 Banj juɔ nu mafamma-i, ba hōmmu pāŋ guɔla hiere. 29 Ba nelle waa tānuŋ-nu. Baa sire tisŋ-yo hiel-o Diilonelhaalādūnggu-na, a hel baa-yo nellenj-huɔŋga-na, a nyugūŋ baa-yo tānuŋgu dɔɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. 30 Yesu wuɔ yanj-ba aa yegɛl hel ba hɔlma-na ta.

Yesuŋ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na

(Marke 1.21-28)

§ 4:12 Anjinamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 6.16 * 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jámatigi
ba sebɛdɛlāŋo (1 Rois) 17.1 † 4:26 Jámatigi ba sebɛdɛlāŋo (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jámatigi ba
sebɛhāalŋo (2 Rois) 5.1-14

³¹ Yesuŋ hilaa Nasareti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kãa, wuɔ kã *Diilonelhaalädüŋgu-na *yitienanŋgu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i. ³² U taa u piye baa bibesinni u yan *anjnamma pigãataamba-i; a ce dumaŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuamba-i ma cor. ³³ Naacolŋo naŋo waa ba hõlma-na, *jina waa u yuŋgu-na. Wuɔ kaasŋ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasaretitaŋ Yesu! I cie-ni nie? N juɔ da ŋ ji kosuŋ-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni, Diilon-nolŋo yaa nuŋo-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ŋ nuŋgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolŋo-na.» Jina wuɔ mal naacolŋo-i nuamba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaŋgu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuamba-i gbere, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo hii de! Baa jinabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nuŋ-ãdaŋgu.» ³⁷ Kuŋ cie dumaŋo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uŋ hilaa *Diilonelhaalädüŋgu-na, wuɔ kã Simɔ ciŋ-nu. Simɔ cura sa waa hlnni; u küɔma naa gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kã ka ture cieŋo yudɔɔ-i-na, a nuola jarma-i. Cieŋo pãŋ da u fere terduŋgu fanŋgu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

⁴⁰ Bãŋguŋ juɔ ta ku suur huŋgu maŋ nuɔ-i, jaambaŋ waa baa bamaŋ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei. ⁴¹ Jaŋ daaba hõlma-na, *jinabaa-ba waa nuamba bɔi-na. Duɔ donya umaŋ baamba-i, ba ta ba kaasŋ wuɔ: «Diilon-Bieŋo yaa nuŋo-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i aa saŋ *Konkortieŋo maŋ, u yaa Yesu-i; a ce dumaŋo-na Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yan ba da piye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuon juɔ kaal, u sire kã hieŋ-nu. Nuamba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilon-bãŋgu *Neldɔɔlma-i nileiŋa naŋa-na hiere; Diilonŋo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhaalädünni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gbere-tetebelle

¹ Yiinŋu nangu-na, Yesu kãa Genesareti dalaŋga-na. Nuamba küɔl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hãi hũmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jɔnaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kuaŋgu-na, Simɔ kũŋgu'i waa aa ce u forra-kuɔ celle konkondaŋgu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tiena a doŋ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan nuamba-i.

⁴ Uŋ juɔ piye ti, wuɔ gbẽ Simɔ-i wuɔ: «Kã pututu terienŋu-na, na ka nan na jɔnaamba-i.»

⁵ Simɔ wuɔ cira: «Hãalãtie, i naan juŋo-i cɔ i saa da bĩnkũŋgu bel, nga niŋ waan-ma deĩ, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Baŋ kãa ka nan ba jɔnaamba-i, baa bel titiraamba-i jɔnaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bi ba jo baa ba beŋo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Baŋ julii-ba, benni-i ni hãi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simɔ-Pieŋ daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caŋgu-na aa naa cira: «Itie, muŋo-i ãmbabalmanceron muɔ, baa pie-mi.» ⁹ Titiraan daaba ciinumma diyaa korma yuɔ baa bamaŋ waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuamba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bi unanŋo-i Sake aa bi unanŋo-i Nsãa. Yesu wuɔ wan baa Simɔ-i wuɔ: «Baa yan

korma da-ni, a donɗ nyunɗo, ɗ ka yanɗ tetebelle-i aa ta ɗ dii nuɔmba-i Diilonɗ-hūnuɗ-nu.» ¹¹ Yesuɗ waanɗ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yanɗ-ni aa cu u huonɗ-nu.

Yesu siire wontorɗo nanɗo

(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiingu nanɗu-na, Yesu kaa nelle nande-na. *Wontorɗo nanɗo da-yo aa pie ka dūna u caanɗ-nu aa cira: «Itie, da ɗ ta ɗ taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuɔ haa u nanɗa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ɗ jarma ta.» Naacolɗo jarma pāɗ ta yuɔ terduɔɗɗu fanɗu-na. ¹⁴ Yesu wuɔ wanɗma kuola-mei baa-yo wuɔ u baa yanɗ ma hel; aa u kā *Diilɗo jigāntienɗo wulaa u ka ne-yo, aa u pā niikonni manɗ dii pāmma u hā-yo u migāanɗ u yunɗ-maama-i ɗaa *Moisinɗ nyegāanɗ-ma dumaa*. Ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yu kelkel.

¹⁵ Kufanɗuɗ cie, Yesu yerre migāanɗ ta di du di kā. Nuɔmba boi taa ba jānu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cārā-yuɔ u tuɔ sire-bei ba jarma-na. ¹⁶ Nɗa huonɗu nanɗ-nu duɔ ce, u yanɗ-ba aa ta kā u denɗ ka cārā Diilonɗo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu nanɗo

(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

¹⁷ Yiingu nanɗu-na, Yesu taa u wanɗ Diilonɗ-nelma-i u pigāanɗ nuɔmba-i. A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa tɛna ba hɔlma-na, baa *anjɗnamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienɗo fɗɗgūɔ waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tūu murgu nanɗo-i kuugallaɗ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caanɗu-na. ¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dūɗɗu-i, ba saa suɔ banɗ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugūɗ dūɗɗu dɔro-i-na, aa kaasɗ-ku dii-yo baa u kuugallaɗu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caanɗu-na. ²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanɗa-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeinɗo-i wuɔ: «Mi jɛ, ɗ āmbabalma hurii hiere.» ²¹ Anjɗnamma pigāataamba-i baa Farisɛbaa-ba donɗ ta ba piiye wuɔ: «Hai moloɗo-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonɗo-i? Da ma hel Diilonɗo-na, hai moloɗo-i gbāa hur u nanolɗo āmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na jɔɗuɗ nel daama temma-i na hɔmmu-na?» ²³ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yanɗ? ²⁴ Nɗa mi ka sire naacolɗ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɗo hāa *Moloɗo-Bienɗo-i ku fɗɗgūɔ-i hɛma-na u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uɗ waanɗ mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ɗ bie ɗ kuugallaɗu-i ɗ kūɗ, muɔmei waanɗ-ma dumaa.»

²⁵ Naacolɗo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaɗu-i tuɔ gbɛlienɗ Diilonɗo-i u kūɗ. ²⁶ Maa ce-ba hiere gbɛre; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɗo-i bibienɗo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛre-weima nyunɗo-i-na.»

Yesu bɛ Levi-i

(*Matie 9.9-13; Marke 2.13-17*)

²⁷ Yesuɗ hilaa terienɗu-na, wuɔ da *nampohūtienɗo nanɗo tɛnaana u maacemman-dūɗɗu-na, ba taa ba bɛ-yo Levi. Wuɔ wanɗ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pāɗ nanna u maacemma-i aa sire cu u huonɗ-nu.

²⁹ Ku huonɗu-na, Levi wuɔ ce kalle u dumelle-na Yesu yerrenɗ aa bɛ i jo ba ji ta ba wuɔ niwuoni-i. Nuɔmba boi waa baa-ba. Nampohūtaamba waa

* 5:14 Niɗ Bulmanɗ-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

ba hólma-na. ³⁰ *Farisíεbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *anjnamma pigáataamba-i? Kuó gbuu jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piye baa Yesu *háalábiemba-i wuó: «Bige-i ciε na ta na wuo aa ta na nyóη baa nelbabalaan daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuó gbē-ba wuó: «Da η waa hínni, η ka ce bige-i perruntien terien-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, ηga mi juó nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilóbabalaño-i.»

Yesu piye sūngu maama

(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Ban waa mafamma-na, *Farisíεbaa-ba namba yuu-yo wuó: «*Nsāa-Batisi *háalábiemba dii sūngu-i aa ta ba cārā Diilonjo-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciε nan baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuó siε-ba baa gbānalāanngu wuó: «Neliε gbāa tuó já ciεno aa na ce u jēnaamba dii sūngu ku yiingu-na dōrbiεno yufelle-na wεi? ³⁵ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dōrbiεno-i ta baa-yo. Kufangu yinni'i nuó-i ban ka dii sūngu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa nan gbānalāanngu nanngu baa-ba wuó: «Ba sa taal jongorfeleno-i a nar uucólno. Da η ce-ma, jongorfeleno kompana siε biε baa uucólno kaannga-i, u yaa daayo u taalaa tí. ³⁷ Ba sa bi dii dūvēnfeleno-i cirkpócoln-na. Uman duó ce-ma, cirkpú ka muonu aa dūvēno ka kúnna.

³⁸ Nga da η'a η dii dūvēnfeleno-i, η saaya η dii-yo cirkpófelen-na. ³⁹ Na saa da, uman duó tuó nyóη dūvēncólno-i uufeleno sa dólnu-yuó a ce dumaanjo-na u sa taara-yuó.»

6

Yitlenanngu maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitlenanngu nanngu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *háalábiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiεna-na ba wuo. ² *Farisíεbaa-ba namba ta ba wan baa-ba wuó: «Bige-i ciε na ta na ce kuman saa saaya cemma yitlenanngu-na?»

³ Yesu wuó gbē-ba wuó: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i wuó ce kuman baa u nuómba-i*, ma sí na kalaan-ku kε? ⁴ U nan suurii Diilon-dūngu-na dumaa a biε Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miε Diilon-hūmelle-i, baman si dii *Diilójigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faño-i.» ⁵ Uη waan mafamma-i, wuó cira: «*Molon-Bieηo yaa yitlenanngu tieno-i.»

Yesu siire nagáduwa nano

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yitlenanngu bi nanngu-na, Yesu wuó suurii *Diilonelháaládūngu-na tuó wan Diilon-nelma-i. A ne da naacolno nano waa ba hólma-na, u nadienanga naa minan. ⁷ *Anjnamma pigáataamba-i baa *Farisíεbaa-ba ká ka tēna ta ba ne Yesu-i wuó duó sire jεino yitlenanngu-na ba da ántáalámma haa-yuó. ⁸ Yesu wuó suó baa-ba. Wuo gbē naacolno-i wuó: «Sire η jo η ji yiεra nuómba yaannga-na.» Naacoln wuó sire jo ji yiεra. ⁹ Yesu wuó cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miε Diilon-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitlenanngu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ámbabalma? Da η da molo yii duó ku, ku saaya η kor-o waa ku saaya η yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuóra ne ba yammu-i hiere aa wan baa

* 6:3 Nicη Samiel sebedeláno-na (1 Samuel) 21.2-7.

naacolŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nanŋa-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nanŋa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hɔmmu gbuu pɔŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i

(*Matie 10.1-4; Marke 3.13-19*)

¹² Yibienɔ fanga-na, Yesu wuɔ kɔ tɔnɔŋu nanŋu-na ka cɔrɔ Diilonŋo-i cɔ u yufienŋ-na. ¹³ Cuonŋ juɔ kaal, wuɔ bɪ u *hɔalɔbiemba-i a fiɛl cɪncieluo ba hɔi bei, a tuɔ bɪ-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa baman ba yireŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bɪ Simɔ fanŋo yaa Pier-i,) baa u hɔanŋo-i Andere, baa Sake, baa Nsɔa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Simɔ manŋ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɛŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro manŋ juɔ hel Yesu huonŋu-na.

Jaamba bɔi juɔ Yesu ji sire-bei

(*Matie 4.23-25*)

¹⁷ Yesuŋ juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i tɪ, wuɔ hiire baa-ba tɔnɔŋu-na ka yiera baa-ba kpaŋkpataaŋu nanŋu-na. U *hɔalɔbiemba namba waa terienŋu fanŋu-na, baa sa waa dei baa yuliŋgu-i a naara nelpuŋgu nanŋu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dɔmmanŋ-nuoraŋgu caaŋ-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jɪnabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ Fɔŋgɔɔ nanŋo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanŋo-na, baa ta ba taara ba yieya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u hɔalɔbiemba-i

(*Matie 5.1-12*)

²⁰ Nuɔmbanŋ nii Yesu-i-na da ba yieya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hɔalɔbiemba-i aa naa cira:

«Sɪntaanŋ namaanŋo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonŋ-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmunŋ yenŋ namaa namanŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; niwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanŋ kaalaŋ fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyɛmbɪnniŋ.

²² Nuɔŋ da ba bigaŋ-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,

sisɔ da ba ta ba bɪɛna na yireŋa-i *Molonŋ-Biɛŋo maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nye yiŋgu fanŋu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonŋo kaa pɔ-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bɪncuɔmba ciɛ karaanŋu fanŋu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nŋa waanŋ namaanŋo-i, sɪlma haraa-nei; na ciɛ na bɔanŋu-i tɪ.

²⁵ Niiwuoniŋ haaya baa namaa namanŋ fiɛfiɛ-i-na, sɪlma haraa-nei; na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namanŋ dii nyɛmbɪnni-na fiɛfiɛ-i-na, sɪlma haraa-nei;

na kaa waa kuliŋ-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bɪ na yefafalle,

ŋaa ba bɪncuɔmba nanŋ bɪŋ coikartaamba manŋ naa ciɛ ba fere Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i duma, sɪlma haraa-nei.»

Taa na dɔl na bigaarāamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namanj karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i, yaan mi tūnu-nei: Taa na dɔl na bigaarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamanj diyaanɔ lunɔu nei. ²⁸ Umanj duɔ haa u nubabalaanɔu nuɔni manj nuɔ-i, baa waasa kutienɔ-na, yan aa na ta na ɔɔɔɔɔɔ kuufafaanɔu baa-yo. Taa na cārā Diilonɔ-i na hā bamanj cien-nanɔ kuujanɔu-i. ²⁹ Umanj duɔ caa ɔ tūɔ daaku-i, bir daaku-i ɔ hā-yo. Umanj duɔ biɛ ɔ jonɔɔɔɔɔ-i, baa cie-yo ɔ jonɔɔɔɔɔ-yelle-na. ³⁰ Umanj duɔ cārā ɔ wulaa, hā-yo. Aa umanj duɔ biɛ biɔkūnɔu ɔ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Nanj taaranj nuumba ta ba ce kumanj ba hā-na, taa na ce ku temma na bi hā-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yonɔ, na jaaluɔu sɔ Diilonɔ wulaa. Na saa da, halle bamanj sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ānfafamma-i bamanj cien ānfafamma-i nei yonɔ, na jaaluɔu sɔ Diilonɔ wulaa. Halle bamanj sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i ba ce kufanɔu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cēmienɔ-i nanj suyaa wuɔ bamanj ka gbāa suu-ya, na jaaluɔu sɔ Diilonɔ wulaa. Halle bamanj sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i, da ba suɔ wuɔ umanj ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigaarāamba-i, taa na ce ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na cie ku sɔlaanɔu huonɔu-na. Ku yaa Diilonɔ ka pā-na bɔl. Aa na ka waa Dorwuonɔ beɔ namaa. U yaa faa. U faa baa nuumba-i hiere ka hel baa bamanj sa suyaan ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ɔaa na Tonj yenɔ hujantienɔ duma.»

Yesuɔ waanɔ mamanj a kā cālmuo yanɔa-na

(Matie 7.1-5)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonɔ sie ka cāl-na. Baa na ta na haa cālmuo-cānkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonɔ sie ka haa cālmuo-cānkuɔle nei. Umanj duɔ cāl nuɔni manj, ce jande aa ɔ yan-yo, ku yaa nuɔ da ɔ bi cāl Diilonɔ-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Ninj finj baa kekerienɔu manj ɔ hā nuumba-i, ba ka fi baa ku yaa hā-ni, terienɔu fanɔu-na, yan ɔ nanɔa ta ka fara, ku yaa ba ka fi nanj kūnɔu-i aa fēl-ku ku yu kūnna hā-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ nanj gbānalāanɔu baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbāa bel u nayiron nagān-na ba k' terienɔu aa ba sie ka par suur fuon-nu wei? ⁴⁰ *Hāalābilonɔ sa suɔ u yan u hāalātienɔ-i, ɔga hāalābilonɔ manj duɔ hāalā ka hi u fuonɔu-i, u ka tuɔ suɔ ɔaa u hāalātien unj suɔ duma.»

⁴¹ «Nanj cie nie da hūyānɔ-i unanj yufellenj aa daabolma-i nanj yufelle-na ɔ saa da-ma? ⁴² Daabolma-i nanj ferenj yufelle-na jūnnu dumande-i ɔ bir ɔ gbē ɔ nabentienɔ-i wuɔ: «Yanj mi hiel hūyānɔ-i ɔ yufelle-na hā-ni.» Anɔgbāngbāama! Hiel daabolma-i ɔ yufelle-na igēna, ku yaa ɔ ka ta ɔ da dei a gbāa hiel hūyānɔ manj ɔ nabentienɔ yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanɔu sa manj biebabaleina, tibibabalaanɔu sa bi manj biefefeina. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musienɔa kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hālēina caaterren-yun-nu. ⁴⁵ Nelien nuɔ ɔ huonɔu yanj yuu baa mamanj, ma yaa hilaan ɔ nunɔu-na. Nelfefeinɔ-i u ānfafamma hel u hɔfafanɔa'i nuɔ-i aa nelbalaanɔ-i u maacembabalamma hel u hɔbabalanɔa'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama

(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i cie na ta na bi-mi «Itie, Itie», aa da mi wanɔ mamanj baa-na, na sie ce-ma? ⁴⁷ Umanj duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāan-na kutien unj saa

baa uman; ⁴⁸ U saa baa nelieŋo man wuɔ u ma dɔŋgu, aa hɪŋ ka hi tãmpɛlle-i jɪna ku tuole-i. Ku tuolen jɪna fafamma aa u ma-ku, diilonɔŋ juɔ tã, kanni gbar, hũmma bũŋ ka nan-ku, ma saa gbãa naara-kuɔ. ⁴⁹ Nga uman juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman wuɔ u ma dɔŋgu aa u saa hɪŋ jɪna ku tuole-i aa ma-ku. Diilonɔŋ juɔ tã, hũmma bũŋ ka nan-ku, ku pãŋ cii hiere, bɪŋkũŋgu saa tɛ.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ nanɔ maacembilonɔ-i (Matie 8.5-13)

¹ Yesu juɔ piye u nelma-i tɪ baa nuɔmba-i, wuɔ ta kã Kafarnamu. ² *Orome ba sorosi ba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, u maacembilonɔ nanɔ maama waa kpelle yuɔ. Maacembilon daayo tuɔ jan. U jarma waa kpelle.

³ Yesu juɔ, sorosi ba yuntienɔ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bɪncuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u ji sire u maacembilonɔ-i hã-yo.

⁴ Bɪncuɔŋ daaba kã ka ta ba cãrã Yesu-i aa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔŋ daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ɪ saa da, u'i maa i *Diilonelhãalãdɔŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienɔ cɪŋgu-na. Ban kaa piɛ cɪŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienɔ tiraa puɔr u jɛnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jɪɛŋ wuɔ i ji wan baa-ni, wuɔ ɪ baa muɪɛŋ ɪ fɛɛ; kɛɛɛ nuɔ ɪ saa saaya ɪ suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i cɛ ɪ da u saa siɛ jo u fɛɛ ɪ wulaa. Nga da ɪ siɛ, ɪ wan nelma diei, u maacembilonɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛɛɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa banaan yuŋ-nu. Duɔ gbɛ uman wuɔ: «Kã ɪ ka ce daaku!» ɪ da kutienɔ kãa. Duɔ bi gbɛ uman wuɔ: «Jo bande!» ɪ da kutienɔ bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembilonɔ-i wuɔ: «Ce daama!» ɪ da u cɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolɔŋ u juɔ piye tɪ, Yesu wuɔ bir u yaanga-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaan mi tũnu-nɛi; *Isirahel-na hiere, mi saa da uman haa u nanɔga-i miɛ naacolɔŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienɔ pɔpuɔrbien baa bir ta ba kũŋ. Ban kaa hi cɪŋgu-i, baa da maacembilonɔ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulcɛŋo nanɔ biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũŋgu nanɔ. ¹² Ban kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikulonɔ nanɔ ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilonɔ, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuɔmba bɔi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesu daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Cɛɛŋ nuɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanɔga-i kulonɔ-na. Baman naa tũyãa-yo baa yiɛra. Wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiye sire tɛna, aa don tuɔ piye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ɪ biɛŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma pãŋ bel-ba hiere terienɔŋ fangu-na. Baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa ta ba piye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilobuɔ hilaa-yiɛ. Diilonɔ juɔ ji kãyã u nuɔmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilɛɪŋa man u kɔtãnni-na.

Nsãa-Batisi puɔraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesu cɛɛ maman hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka tũnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hãi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kɛɛ *Konkortienɔ man

saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huonɔ-nu? ²⁰ Baa kā ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batisi puɔraa-ye η wulaa, wuɔ i ji yuu-ni keɾe Koŋkortienɔ maŋ saaya u jo, u yaa nuonɔ-i wei sisɔ uu dii huonɔ-nu?» ²¹ A ne da huonɔŋu faŋɔ-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jɪnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienja-i. ²² Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Kāaŋ na ka tūnu Nsāa-i baa naŋ daa kumaŋ, baa naŋ nuɔ mamaŋ: *Yiriemba yufienja puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, *wontuɔɔrmba jarma taa bei, tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuɔ *Neldɔɔlma-i.*» ²³ Uman gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔŋu-na kutienɔ yunɔŋu dɔlaa.»

Nsāa-Batisi sɪnni-i (Matie 11.7-19)

²⁴ Nsāa pɔpuɔrbien baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigāaŋ nuɔmba-i baa Nsāa sɪnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kāa ka ne bige-i *hɛkuraanɔŋu-na? Fafal-muŋ sagallaŋ hɛŋɔŋu-i duma na kāa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne uman diyaa bɪmbɪfafanni wei? Ma sɪ baman diyaaŋ bɪmbɪfafanni-i aa ta ba ce ba bāanɔŋu-i baa dii jamaŋti ba dūnniŋ ke? ²⁶ Nga namaa kāa ka ne bige-i? Ma sɪ na kāa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i ke? Aa naacolɔŋo faŋo-i, mi tūnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Mamaŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta η yaan-na ka cāa η hūmelle-i*»[†], ba gbɛ Nsāa yaa-i. ²⁸ Yaan mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoŋ caaŋ-biemba-na yogo, a ne da uman si dii baa yunɔŋu *Diilon-nelle-na u maaraa Nsāa-i. ²⁹ Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nampohūtaamba-i ba nuɔ Nsāa nelma-i aa suɔ wuɔ Diilon maacemma vii, ba ce Nsāa *batiseŋ-ba. ³⁰ Nga *Fariisɛbaa-ba-i baa *aŋjɪnamma pigāataamba yagaraa wuɔ Nsāa baa batiseŋ-ba. A ce dumaŋo-na, Diilon uŋ taa u taara u ce kumaŋ hā-ba, ba cɪnaana-ku.»

³¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbāa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? ³² Mi gbāa saa-ba baa bisāmba maŋ tɛnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuɔ:

«I huliɪ tulammu hā-na, na saa nyɛŋ,
i hāl kuliŋ-nɛini hā-na, na saa kaal.»

³³ *Nsāa-Batiseŋ juɔ aa u sa dii dɪbelle u nuŋɔŋu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuɔ *jɪna dii u yunɔŋu-na. ³⁴ *Molon-Bieŋ uŋ wuɔ aa tuɔ nyɔŋ, na tiraa sire ta na piiye wuɔ: «Naacolɔŋ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa yon baa konyɔlle, aa tiraa sire bel jɛru baa nampohūtaamba baa nelbabalaamba.» ³⁵ Nga baman siyaa Diilonɔ nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kāa Simɔ cɪŋ-nu

³⁶ *Fariisɛyienɔ naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Simɔ. Yiinɔŋu naŋɔŋu-na, wuɔ ji bɪ Yesu-i wuɔ ba ka wuɔ niiwuoni u terienɔŋu-na. Yesu wuɔ kā ba ka ta ba wuɔ. ³⁷ A ne da saasorɛienɔ naŋo waa nelle fande-na. Wuɔ nu-ma wuɔ Yesu dii Simɔ terienɔŋu-na ba ta ba wuɔ niiwuoni. Wuɔ kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelɛŋ ³⁸ ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuɔ kaal. Uŋ kaal dumaŋo-na, nyinyɔlma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuɔ ce u yukuoɔsɪnni-i a hurre-nie aa pūrā-nie nammu hāi aa ce natikolo-hūŋ daama-i a kūnna-nie.

³⁹ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i, u pāŋ tuɔ piiye u huonɔŋu-na wuɔ: «Kuɔ naacolɔŋ daayo waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ ninsonɔ, cienɔ maŋ yiɛyaayan-yuɔ daayo-i uu naa suɔ wuɔ cɛfɛfiŋo sɪ.»

* 7:22 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Simɔ, nelma dii mi da mi wan-*ma* baa-ni.»

Simɔ wuɔ: «Hāalātie, wan-*ma*.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋo nanjo cēmelle waa nuɔmba hāi nuɔ; dīelā-wuonjo-i neifier-*komuonja* hāi baa cīncieluo, hāalŋ-wuonjo-i neifiera ndii. ⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba wan-*ya*. Ba hāi-i-na, cēmellentierjo maama ka dōlno hai wan?»

⁴³ Simɔ wuɔ cira: «Mei huon-*na*, uman gbeija-i waa bɔi u maama ka dōlno u yaa wan.»

Yesu wuɔ cira: «ŋ waan ninsoŋo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanga-i ciɛŋo-*na*, aa gbē Simɔ-i wuɔ: «ŋ daa ciɛŋ daayo-i kɛ? Min diyaa mi gboluongu-i ŋ dumelle-*na*, ŋ saa hā-mi hūmma mi saara mi gbeini-i. Ŋga fuɔ kaala kūna u nyinyolma-i mi gbeini-*na* a saara-niɛ hā-mi, aa hurre-niɛ baa u yukuoŋni-i. ⁴⁵ Ŋ saa jārā-miɛ pūrā-miɛ, ŋga fuɔ-i, dii un suuri ŋ dumelle-*na* ji hi baa fiefiɛ, u saa wan mi gbeini pūrāmma-i. ⁴⁶ Ŋ saa hure namma mi yunŋu-*na*, ŋga ciɛŋ daayo kūna natikolo-hūmma mi gbeini-*na*. ⁴⁷ Ku'i ciɛ mi ta mi tū-nin miɛ: Mi maaman dōlaanu-yuɔ dōlnumma man daama-i, ku pigāan wuɔ u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Ŋga uman āmbabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dōlno kutierjo-i bɔi.» ⁴⁸ Aa naa wan baa ciɛŋo-i wuɔ: «ŋ āmbabalma hurii.» ⁴⁹ Baman waa juwuoterienŋu-*na* baa dorŋ ta ba jɔguon wuɔ: «Naacolŋ daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbā u hur āmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuɔ wan baa ciɛŋo-i wuɔ: «Nin haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa, kā fiei.»

8

Caamba namba taa ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i

¹ Ku huonŋu-*na*, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra niliɛja-*na* hiere u wan *Diilon-*bāanŋu* *Neldōdōlma-i u kā. U *hāalābiɛŋ cīncieluo ba hāi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halan-*ba* caamba famba yunni-*na*, aa naa bi sire banamba jarma namma-*na*. Ba taa ba bī unajo-i Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jinabaa niehāi naa hilaa fuɔ-i-*na*. ³ Aa bī unajo-i Sani. Fuɔ bɔlɔ wāa *Erɔdi dumelle maacembiemba yuntierjo nanjo, ba taa ba bī-yo Kusa. Aa ta ba bī unajo-i Susani a naara capūŋu nanŋu. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-*ba* kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

Nuɔmban bel Diilon-nelma-i dumaa (*Matie 13.1-23; Marke 4.1-20*)

⁴ Nuɔmba taa ba hel niliɛja-*na* hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiinŋu nanŋu-*na*, wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-*ba* wuɔ: ⁵ «Naacolŋo nanjo kāa ka nan fūma u suonŋu-*na*. Unajo kā ka diire hūmellen-huon-*na*. Nuɔmba ta ba cor ba fiɛna-yuɔ; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unajo kā ka diire tāmpēllen-terier-*nu* a pa, kpɛkpelma ce u ku. ⁷ Unajo kā ka diire hīɛŋ-*nu*; hīɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman diiriye suon-huonŋa-*na*, munterfafammu-*na*, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waan mafamma-i, u piye da gbagaga wuɔ: «Uman duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāan daaku yunŋu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰ U cira: «Diilonjo ciɛ baa namaanjo-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigāan namaanjo-i baa-*ma*. Ŋga ma piye baa banamba-i gbāɛiniŋ; a ce dumaanjo-*na*,

*da ba ne-*ma*, ba siɛ da ma terienŋu-i,*
*aa da ba nu-*ma*, ba siɛ suɔ ma yunŋu-i.* *»

* 8:10 Isayi (Ésaie) 6.9

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanḡu yunḡu yaa daaku: Diilonḡ-nelma yaa fūma-i, aa nuḡmba hḡmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuḡmba nanḡ hḡmmu dii ḡaa hūmellen-huḡḡa, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba yanḡ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hḡmmu-na, a ce dumaanḡo-na ba sie da hūu-ma aa kor. ¹³ Bananḡ hḡmmu dii ḡaa tāmpellen-terienḡu, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ma gbuu ḡḡlḡnu-bei; ba hūu-ma. ḡa ma sie gbāa nanḡ kaasinni. Da ku ji huol, ba har ḡina. ¹⁴ Bananḡ hḡmmu dii ḡaa hienḡ-terienḡu, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba yanḡ anḡḡḡḡma-i baa gbeyn-maama-i a naara ba kusunḡ-maama jo ji suuye-mei. A ce dumaanḡo-na ma sie gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Bananḡ hḡmmu dii ḡaa hiefafamma, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hḡfafanḡa aa nyaar ta ba wuḡ ma hūmelle-i diḡ saaya di wuḡ duma.»

Fitḡ-gbānalāanḡu
(*Matie 4.21-25*)

¹⁶ Yesu wuḡ tiraa nanḡ gbānalāanḡ daaku-i baa-ba wuḡ: «Ba sa celienḡ fitḡnuḡ-i aa ce binḡkūḡu cure-yuḡ. Da ba celienḡ-yo, ba haa-yo ḡḡḡ ku yaa ḡ da ḡunḡ-huḡḡa ciē gbāa hierē. ¹⁷ Ku weiima si dii mamanḡ sie ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamanḡ sie ji nu. ¹⁸ Kunḡ yeyḡ baa umanḡ, ba ka hā-yo naara, aa umanḡ kuu si baa-yo, cēlle kūḡu manḡ unḡ haa u nanḡa-i kuḡ, ba ka hūu-ku aa yanḡ-yo. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na ta na suḡ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hāmba juḡ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

¹⁹ Yesunḡ waa tuḡ wanḡ Diilonḡ-nelma-i, u nyu-i baa u hāmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuḡmba yuu, ba saa gbāa da ba piē u caanḡ-nu. ²⁰ Baa wanḡ ba Yesu-i wuḡ: «ḡ nyu-i baa ḡ hāmba juḡ da ba ji ne-ni, baa dii ḡḡḡḡḡḡḡḡu-na.»

²¹ Yesu wuḡ cira: «Bamanḡ nuḡḡ Diilonḡ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mei nyubaa-ba-i, ba yaa mei hāmba-i.»

Yesu yieraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

²² Yiinḡu nanḡu-na, Yesu wuḡ ji bel nyugunḡ benḡ nanḡo-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaanḡ i karnu dalanḡa-i i kā bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kā. ²³ Ba'a ba kā yaanḡa-na, Yesu wuḡ ḡuḡunḡ. Ba kaa hi hḡlma namma-i, fafalmu nanḡ temma sire suuye-bei. Hūmma ḡonḡ ta ma suur benḡo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasḡḡ wuḡ: «Hāalātie, sire, i yii die ku!» Yesu wuḡ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i nie kā ka ciire. ²⁵ Kuḡ cu ba hḡmmu-i, ba kūḡḡ maa ta ma nyenḡ. Wuḡ wanḡ baa-ba wuḡ: «Namaa na'a na haa na nanḡa-i mie hie?» Baa ta ba piye ba-naa nuḡ wuḡ: «Nelienḡ hayo-i temma-i dumandē-i? Fuḡ dii nie aa ḡuḡ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

Yesu ḡunya ḡḡnabaa naacolḡo nanḡo-na
(*Matie 8.28-34; Marke 5.1-20*)

²⁶ Yesubaa-banḡ karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalanḡa bomborma namma-na, baa huḡ. ²⁷ *ḡina ba nolḡo nanḡo waa nelle fandē-na, u bāanḡu cuḡ. U waa tuḡ wuḡra u binḡ tāmporuonḡu aa tuḡ kā u cḡ cīncuḡḡḡ-na. Yesubaa-banḡ huḡlāa u da-ba, u ta tuḡ jāḡā-bei. ²⁸ Unḡ juḡ hi, u kaasḡḡ aa ḡūna Yesu caanḡu-na aa piye da gbagaga wuḡ: «ḡḡrwuonḡo Bienḡ nuḡ, mi ciē-ni nie? Jande, baa ce hḡdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuḡ nuolaaya ḡḡnabaa-ba-i wuḡ ba hel-yuḡ ku'i ciē wuḡ tuḡ piye dumaanḡo-na. Ku waa da ku sire-yuḡ yiinḡu manḡ nuḡ-i, ba bel-o vaa-yo baa ḡḡḡḡḡḡḡḡ ḡina. ḡa da ba fiē vaa-yo, u kar ḡḡḡḡḡḡḡḡ-ba-i aa suur hienḡ-nu.

³⁰ J̄nabaa daaba naa ciinu cor u yunḡu-na. Yesu wuḡ yuu-yo wuḡ: «Ba b̄i-ni niḡ?»

Wuḡ cira: «Ba b̄i-mi S̄alle.»

³¹ J̄nabaa-ba bir yan̄ aa ta ba c̄ar̄a Yesu-i wuḡ u baa donya-b̄ei ba k̄a yaahuol-terienḡu-na.

³² A ne da p̄ers̄alle nande waa ta di wuora t̄anunḡu-na. J̄nabaa-ba c̄ar̄a Yesu-i wuḡ u yan̄ ba ka suur p̄ermba famba yaa nuḡ-i. Yesu wuḡ h̄a-ba h̄umelle-i. ³³ Baa hel naacolḡo-na a k̄a ka suur p̄ermba-na. P̄ermba p̄an̄ ta ba gbar ba hiire, ba k̄a ba kunu dalanḡa-na. ³⁴ Nuḡmba waa ta ba ceḡ-ba. Ban̄ juḡ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanḡo-na, baa pis̄all̄a baa gbarunḡu; banamba k̄a nellen̄-huḡḡa-na, banamba k̄a sonni-na ka wan̄-ma. ³⁵ Nuḡmba hel da ba ji ne. Ban̄ juḡ ji hi, baa da naacolḡ daayo diyaa b̄imb̄inni t̄ena da welewele Yesu caanḡu-na. Korma p̄an̄ ta ma da-ba. ³⁶ Baman̄ waa da ban̄ duḡnya j̄nabaa daaba-i dumaa naacolḡo-na, baa ta ba piye ba t̄nu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa c̄ar̄a Yesu-i wuḡ u ce jande aa u ta u halan̄ ba terienḡu-na. Wuḡ k̄a ka nyugun̄ beḡo-na duḡ bir. ³⁸ Un̄ duḡnya j̄nabaa-ba-i naacolḡo man̄ nuḡ-i, wuḡ c̄ar̄a-yuḡ wuḡ u yan̄ u k̄a baa-yo. Yesu wuḡ cira: ³⁹ «Yan̄ aa ḡ k̄un̄ ḡ ka t̄nu nuḡmba-i Diilon̄ un̄ cie kuman̄ niḡ.» Naacolḡ wuḡ ta ka tuḡ wuḡra u wan̄ Yesun̄ cie kuman̄ yuḡ hiere.

Yesu yieraaya ciḡḡo nan̄ t̄amma aa sire bikulonḡo nan̄o
(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesun̄ hilaa Geres̄a-i-na jo, nuḡmba k̄uḡl ba-naa k̄a ka yu-yuḡ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolḡo nan̄o waa, ba taa ba b̄i-yo Yarusi. U waa *Diilonelh̄aal̄adunḡu yuntienḡo. Wuḡ jo ji d̄una Yesu caanḡu-na a tuḡ c̄ar̄a-yuḡ wuḡ u k̄a u dumelle-na ⁴² k̄ere u biloduḡla yii baa u yunḡu. Bilonḡo bien̄ c̄ncieluo baa a h̄ai waa belle fande-na. Yesu wuḡ ta ba ta ba k̄a. Nuḡmba f̄un̄un̄ yu-yuḡ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciḡḡo nan̄o bi waa ba h̄olma-na, u t̄amma taa ma k̄unna. Ku bien̄ c̄ncieluo baa a h̄ai waa belle fande-na. U cie p̄erru-i ji gb̄. U gbein̄a tiraa t̄i aa t̄amma saa yiera. ⁴⁴ Ciḡḡ daayo piḡ Yesu huḡḡ-yanḡa a yieya u jonḡoruo t̄unḡu-i. Un̄ yieyaaya jonḡoruo-i terienḡu man̄ nuḡ-i, t̄amma p̄an̄ yiera. ⁴⁵ Yesu wuḡ suḡ wuḡ molo yieyaaya-yuḡ. Wuḡ yuu wuḡ: «Hai molonḡo-i yieyaaya-miḡ?»

Wulawula wuḡ fuḡ s̄i, wulawula wuḡ fuḡ s̄i. Pier wuḡ cira: «H̄aal̄atie, molo saa yieya-niḡ, nuḡmba yaa yuu ta ba t̄is̄in̄-ni.»

⁴⁶ Yesu wuḡ cira: «Molo yieyaaya-miḡ. Mi daa kunanḡu paraaya-miḡ ku'i cie mi suḡ.»

⁴⁷ Ciḡḡ daa un̄ daa Yesu suyaa dumaanḡo-na, u k̄uḡma don̄ ta ma nyen̄. Wuḡ piḡ d̄una u yaanḡa-na, aa naa piye nuḡmba-i hiere ba yufelle-na kuman̄ cie u yieya-yuḡ. Aa fafalmun̄ daa-yuḡ terduḡḡu fanḡu-na dumaa, wuḡ tiraa wan̄ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuḡ gb̄-yo wuḡ: «Mi bilo, nin̄ haa ḡ nanḡa-i miḡ, ḡ kuraa. K̄a ḡ k̄a fiei.»

⁴⁹ Yesun̄ taa u wan̄ mafamma-i huḡḡu man̄ nuḡ-i, molon̄ wuḡ hel Diilonelh̄aal̄adunḡu yuntienḡo c̄inḡu-na ji wan̄ baa-yo wuḡ: «Baa yan̄ h̄aal̄atienḡo mul̄ien̄ u f̄ere, ḡ bilonḡo jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuḡ nu-ma. Wuḡ wan̄ baa Yarusi-i wuḡ: «Baa tie holle. Da ḡ haa ḡ nanḡa-i miḡ, ḡ bilonḡo ka sire.» Un̄ waan̄ mafamma-i, baa cor ta ba k̄a. ⁵¹ Ban̄ kaa hi c̄inḡu-i, u saa sie molo suur baa-yo d̄unḡu-na. U cie fuḡ baa Pier baa Ns̄aa baa Sake a naara bilonḡo to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yon̄. ⁵² Nuḡmba-i hiere ba waa kaalun̄-nu. Yesu wuḡ

gbê-ba wuo: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfɔŋ.» ⁵³ Baa bir yan aa ta ba cɔmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuo bel bilonɔ nanɔŋa-i, aa naa piye da gbagaga wuo: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilon wuo puur u yufienɔ-i aa pɔŋ yiye sire. Yesu wuo cira ba hã-yo bɔŋkɔŋgu u wuo. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɔncuɔmba-i gberɛ. Yesu wuo wanɔ baa-ba wuo ba baa yan ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i

(Matie 10.5-15; Marke 6.7-13)

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuo tigiin u *hãalãbiɛŋ cɔncieluo ba hã baamba-i a hã-ba himma baa fɔŋgɔ ba da ba gbãa ta ba donya *ɔnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uɔ cɛ mafamma-i, wuo puɔr-ba wuo ba wuɔra wanɔ *Diilonɔ-bãanɔŋu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wanɔ baa-ba wuo: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niuwuoni, molo baa biɛ gbeinɔ, molo baa bi biɛ jonɔgorbaa-ba hã. ⁴ Da na kã terienɔŋu terienɔŋu, aa ba ka hã-na dũŋgu wuo na ta na cɔ, na tɛ dũŋgu fanɔŋu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nɔ da na kã da na ka har bamanɔ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuo ba maacemma saa fa.» ⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nilɛinɔ-na hiere ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huɔŋga cuu

(Matie 14.1-12; Marke 6.14-29)

⁷ Mamanɔ cɛŋ hiere, *Erɔdi manɔ waa *Galile yunɔŋu-na wuo nu-ma. Uɔ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa ba piye wuo *Nsãa-Batisei yaa siire kuon-nelle-na a jo. ⁸ Bananɔ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Bananɔ ba'a yiinataanɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i siire kuon-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuo cira: «Mi cɛ ba kar Nsãa yunɔŋu-i, hai molonɔ-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelpɔŋgu nanɔŋu wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanɔ kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa banɔ kaa ce mamanɔ hiere. Yesu wuo ce ba hel nellenɔ-huɔŋga-na kã ba denɔ, dii nelle nande caanɔŋu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Banɔ fie ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huonɔ-nu. Banɔ kaa hi, Yesu wuo hã-ba muntɛnammu aa biɛ *Diilonɔ-nellentesɔnni maama-i wanɔ baa-ba aa bi sire jaamba manɔ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãanɔŋu juɔ donɔ ta ku hir huɔŋgu manɔ nuɔ-i, u *hãalãbiɛŋ cɔncieluo ba hã baamba kã u wulaa ka cira: «Itie, inɔ yɛŋ hɛŋgu-na dumandɛ-i aa bãanɔŋu ta ku suur, ɔ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛinɔ manɔ kɔtɔnni-na ka taara niuwuoni wuo, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuo cira: «Namei saaya na hã-ba niuwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yonɔ baa titiraamba hã. Da ɔ bi'a miɛmi ka sãa ji hã nelpɔŋ daaku-i hiere ɔ wanɔ-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba manɔ waa, ba yuu nuɔmba neifienɔ hã nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuo cira: «Cɛŋ ba tɛna nuɔmba komuɔŋa hã-a-hã baa cɔncielbaa.»

¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba tɛna. ¹⁶ Yesu wuo biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hã banɔ daaba-i a ciir u yunɔŋu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔ-i. Uɔ jaalaa Diilonɔ-i, wuo bũlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i.

¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufienɔ cɔncieluo baa a hã a ta baa-ni.

*Yesu stnni yaa hani-i?**(Matie 16.13-28; Marke 8.27–9.1)*

¹⁸ Yiiŋgu naŋgu-na, Yesu kaa u deŋ ka tuɔ cārā Diilono-i. U *hāalābiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wan wuɔ nie mei kŋngu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a yinataan *Diilopɔpuɔrbilono nanɔ'i birii jo nuɔno-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diilon uŋ pāa nungu-i wuɔ u ka saan *Konkorteŋo man, u yaa nuɔno-i.»

²¹ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan molo nu-ma.

²² Aa naa cira: «*Moloŋ-Bieŋo saaya u gbuu mulleŋ. Nelle bŋncuɔmba-i baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *anjŋnamma pigāataamba ka cŋna-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hŋema-na, sieliŋ-yiiŋgu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Nuɔni man da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ cŋna ŋ fere aa ŋ jo i ta. Aa ŋ saaya ŋ ta ŋ sie mullema-i baa kuliŋgu-i yinni man jon. ²⁴ Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yon, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga uman duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na, kutieŋo ka da ciceŋma man sie ji tŋ dede. ²⁵ Da ŋ da ŋ yufieŋ-niini-i hiere hŋema-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Uman duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Bieŋ duɔ ka bir jo baa u fŋŋũ-i, baa u To wuonɔ-i a naara u To u dɔrɔpɔpuɔrbiemba wuonɔ-i, u ka bi ce senserre baa kutieŋo maama-i. ²⁷ Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-bāanŋu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

*Yesu birii u deŋ birma**(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)*

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niisei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā tānunŋu naŋgu-na da ba ka cārā Diilono-i. ²⁹ Uŋ kaa tuɔ cārā Diilono-i u yaanŋa fūnunŋ bir ka deŋ birma aa u jonŋorbaa-ba bir baapielmba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba hāi juɔ ji ta ba piye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ Dɔrcecerma namma'i naa dii-ba huɔŋga ba ta ba piye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliŋgu man *Yerusalemu-i-na a perieŋ u maacemma-i bāl-ma. ³² ŋ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfūŋ bir ba nammu-i ba honniŋ, ŋga ba yagar sire da ceceŋ daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hāi-i-na u caan-nu. ³³ Nuɔŋ daaban juɔ ta ba ta, Pier wuɔ wan baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! ŋ sa yan i ce gbuganni siei wei? Ku diei nan kŋngu, ku diei Moisi kŋngu, aa ku diei kŋngu naŋgu-i Eli kŋngu.» U taa u piye dumaa u yun-nu, u sa suɔ uŋ wan maman. ³⁴ Uŋ taa u wan mafamma-i huɔŋgu man nuɔ-i, duherru nandu jo ji cŋnu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piye duherru-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nunŋu-i*.» ³⁶ Moloŋ daa uŋ juɔ piye tŋ, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yon; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ cie dumaanɔ-na, ba fiinan nel daama-na, ba saa wan-ma baa moloŋo huɔŋgu fanŋu-na.

*Yesu duɔnya jŋna naacombilono nanɔ-na**(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)*

* 9:35 Isayi (Ésaie) 42.1; Like 3.22

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire t̃anuñgu-na baa u *h̃aal̃abiemba-i. Nelp̃uñgu nañgu jo u wulaa. ³⁸ Naacol̃ho nañgo waa ba h̃olma-na. Wuɔ piye da gb̃agaga wuɔ: «H̃aal̃atie, jande, ne mi biɛñgo-i, u yaa u diei yoñ mi wulaa. ³⁹ *J̃ina dii u yuñgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumand̃e-i, u tugol kaas̃iñ. Duɔ kaas̃iñ, j̃ina mal-o u tuɔ t̃ar̃ā aa s̃ampugaaru ta du hel u nuñgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mull̃ɛñ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi c̃aar̃ā ŋ h̃aal̃abiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gb̃āa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «F̃iɛfiɛ ku nuɔŋ namaŋo-i na sa h̃u u nel̃ieñ maama; na saa fa. Na daa niɛ s̃i mi ka t̃iɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i w̃ei?» Aa naa gb̃ɛ naacol̃ho-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛñgo-i bande.» ⁴² Naacombiloñ uñ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, j̃ina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii p̃añ tuɔ t̃ar̃ā. Yesu wuɔ nuola j̃ina-i wuɔ u cor hel naacombiloño-na. U bi sirem̃ma yaa dumaŋo-na u jarma-na. Wuɔ h̃ā u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba mañ waa hiere kuɔ ce-ba gb̃ɛɛ. Wulawula wuɔ Diiloño hii, wulawula wuɔ Diiloño hii.

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i

(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)

Yesu āncemmañ taa ma ce nuɔmba-i hiere gb̃ɛɛ dumaŋo-na, wuɔ wañ baa u *h̃aal̃abiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaañ na t̃uñni-i na nu nel̃ daama-i fafamma: Ba ka bel *Moloñ-Biɛñgo-i h̃ā nel̃biliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U h̃aal̃abiemba saa suɔ u nel̃ma yaañga-i; ma yuñgu naa fuo-b̃ei, ba saa gb̃āa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i h̃aal̃abiemba-na?

(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huoñgu-na, Yesu *h̃aal̃abiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ umañ nelbuɔ-i ba h̃olma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bis̃āmbiloño nañgo j̃ina u caañgu-na aa naa wañ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Umañ duɔ ne muɔŋo-i aa bel bis̃āmbiloñ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutieñgo bilaa mei f̃ɛɛ yaa-i; aa umañ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa umañ puɔraa-mi. Na saa da, umañ duɔ ce u f̃ɛɛ cek̃uɔ na h̃olma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Ns̃āa wuɔ wañ baa-yo wuɔ: «H̃aal̃atie, i daa naacol̃ho nañgo taa u b̃i ŋ yerre-i aa tuɔ donya *j̃inabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛñgo-i, i ce u yañ.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, umañ duɔ saa big̃āañ-na, kutieñgo dii baa-na.»

Yesu k̃amma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diiloñ uñ ŋa naa saaya u h̃u Yesu-i yinni mañ nuɔ-i, niñ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ k̃ā *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaañ-na. Kutaambañ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiera wuɔ ba tigiiñ cie-yo. ⁵³ Ñga bañ waa da ba cor k̃ā Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa h̃u-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Bañ juɔ hi da-ma dumaŋo-na, Sake-i baa Ns̃āa-i baa cira: «Itie, ŋ sa yañ i ce Diiloño naar ko-ba w̃ei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-b̃ei.† ⁵⁶ Aa ba cor ta ba k̃ā nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?

(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Bañ k̃añ h̃umelle-na, naacol̃ho nañgo gb̃ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niñ k̃añ terni mañ nuɔ-i hiere.»

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaañ cor w̃ei? *Moloñ-Biɛñgo saa jo duɔ ji ko nuɔmba, ŋa u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

⁵⁸ Yesu gbē-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa buɔrāamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ŋga terienɔgu si dii baa *Molon-Bienjo-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yungu-i.»

⁵⁹ Aa naa miel waɲ baa unanjo-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolŋo gbē-yo wuɔ: «Yaɲ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ gbē-yo wuɔ: «Yaɲ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ kã ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ waɲ *Diilon-baanɔgu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unan wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mɛi ka ta mi nyaanu-nie, ŋga yaɲ mi ka cãrã hũmelle-i cɪɲgu-na igēna.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Ŋ saa da, uman duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huonɔgu-na, kutienjo sie gbãa guona Diilon-suonɔgu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hãi

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hãi a puɔr-ba ba hã-ba-hãi nileiŋa-na hiere baa terni maɲ uɲ ŋa naa saaya u kã-nie, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa waɲ baa-ba wuɔ: «Dĩmma dii bɔi ŋga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãɲ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Miɲ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi cieɲ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatenni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiera hũmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur cɪɲgu maɲ nuɔ-i, mamaɲ dii cemma igēna ma yaa daama, na cira: «Tlyãaɲ dɛi.» ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienjo dii cɪɲgu fanɔgu-na, na jaaluɲgu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienɔgu maɲ nuɔ-i, na har na tɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumaɲ, na hũu na wuɔ. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maɲ, na hũu na nyɔɲ. Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muɲharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maɲ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumaɲ, na hũu na wuɔ fiei. ⁹ Aa jaamba maɲ dii nelle fande-na, na sire-bɛi aa na waɲ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-baanɔgu piyaa-ba tɪ. ¹⁰ Ŋga da na suur nelle maɲ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntɛnammu, na kã nellenhuɔŋga-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamaɲ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilon-baanɔgu piyaa tɪ.» ¹² Mi tũnu-nei, bamaɲ da ba saa ka hã-na muntɛnammu, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɲgu maɲ nuɔ-i, uɲ ka haa kumaɲ kutaamba-na, ku ka balan yaɲ Sodɔmutaamba kũngu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Gberɛ-weima maɲ cie namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nileiŋa fanja taamba naa kũna cuonɔgu ba fɛɛɲ nuɔ aa dii buɔrbaa jɔŋgor ba temma a pigãaɲ wuɔ ba naana ba cilɔbabaɲo-i. ¹⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiɲgu maɲ nuɔ-i, uɲ ka haa kumaɲ nei, ku ka balan yaɲ Tiirtaamba kũngu-i baa Sidɔtaamba kũngu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaanjo-i, na daa nie sɪ namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tãal na fɛɛɛ; namei ka waa ba hieronjo-i hiere ba huon-nu.»

¹⁶ Aa naa waɲ baa uɲ hielaa bamaɲ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, uman duɔ ka nu na nunni-i, kutienjo nuɔ mɛi nuɲgu yaa-i; uman duɔ ka cɪna-nei, u

* **10:12** Sodɔmutaamba kũngu-i: Nien Miwaanjo jɪnamman-scbe-i-na (Genɛsɛ) 19.24-28.

ɕlinaana muɔmɛi. A ne da umanɔ duɔ ɕlina muɔŋo-i, u ɕlinaana umanɔ puɔraa-mi.»

17 *Pɔpuɔrbiembraŋ kãa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, die piye baa-ba aa bɛ ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

18 Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitãni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilonɔ-nyiesɛmma. 19 Nieŋ, mi hãa-na himma-i ninsoŋo na ta na gbã na fɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigaarãŋo-i; a ce dumaanɔ-na bɛŋkũŋgu sie gbãa ce kuubabalaanɔ ŋe. 20 Na saa da! Kumanɔ saaya ku fɛ na hɔmmu-i ku'i sɛ wuɔ *jinabaa-ba nuɔ na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yireŋa nyegãan dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huɔŋga fɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Terduɔŋgu fanɔgu-na, *Diilonɔ-Yalle pãŋ ce Yesu huɔŋga fɛ. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntienɔ nuɔ dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na, aa cɛr pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalunɔ bɔi. Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huɔŋga yaa dumaanɔ-na Baba.»

22 Aa naa cira: «Mi To birii weima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuonɔ-na, molo sa suɔ Bɛpolŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolŋo-na baa uŋ taaranɔ u pigãan bamanɔ baa-yo, molo sa suɔ Tuonɔ-i.» 23 Aa naa bir fulnu u *hãalãbiemba-i ba kula wuɔ: «Nanɔ dan kumanɔ daaku-i, bamanɔ daanɔ-kunɔ ba yunni dɔlaa. 24 Yaanɔ mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa fɛŋgɔtaamba bɔi taa ba taara ba da nanɔ dan kumanɔ, aa nu nanɔ nunɔ manɔ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyeŋo nanɔ maama

25 *Anjinamma pigãatienɔ nanɔ sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma manɔ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

26 Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyegãan wuɔ nie *anjinamma-na?»

27 Naacolŋ wuɔ cira: «Ba ciera wuɔ: «*N saaya ŋ dɔl Itieno-i Diilonɔ-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ fɛŋgũ-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere, aa ŋ bi dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.*»†»

28 Yesu wuɔ cira: «Ma yaanɔ yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma manɔ sa tɛŋ dede-i.» § 29 Nɔ anjinamma pigãatienɔ tuɔ taara u pigãan Yesu-i wuɔ u nelma saa kã hɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuɔ: «Mi nanolŋo yaa hai?»

30 Yesu wuɔ sie-yo baa nel daama-i wuɔ: «Naacolŋo nanɔ hilaa *Yerusalemu-i-na a tuɔ hiire u kã Yeriko. Uŋ kãŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hũu u bɛmbɛnni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Banɔ muyaa-yo dumaanɔ-na, ba nanna-yuɔ aa ta. 31 *Diilojigãntienɔ nanɔ tuɔ jo ji da-yo, u ciɛl cor aa yanɔ-yo. 32 *Levitiyeŋo nanɔ jo ji ce maaduɔma.

33 *Samariyeŋo nanɔ jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiera. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma nie aa vaaya-nie. Uŋ cie mafamma-i, kakũmuɔ waa baa-yo; u tɛtɛŋ-yo haa-yo u kakũmuɔ-i-na a kã baa-yo niraan-munɔharmu nammu-na ka migãan bel-o fafamma. 35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbieŋa* hã terientienɔ-i, wuɔ u hũu

† 10:24 Nieŋ Pier die. 1.10-12. † 10:27 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hã hã terientienɔ-i.»

u tuɔ bel jeɪŋo-i, kɛrɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔa u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu añjɪnamma pigãatienjo-i wuɔ: «Nanɔ huɔŋga-na, balanɔ daaba-i ba sie-i-na, hayo-i nie jeɪŋ daayo-i wuɔ u nanolɔŋ?»

³⁷ Anjɪnamma pigãatienɔ wuɔ cira: «Umanɔ cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»
Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Neliŋonɔ saaya u par maman

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cieŋo nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãanɔ waa, ba taa ba bi-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tɛna Yesu caanɔu-na tuɔ nu u tuɔ piiye. ⁴⁰ A ne da huɔŋgu fanɔgu-na, Marti yaanɔa naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãanɔŋ yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nanɔ daa ku biyaa wei? N sa wan baa-ŋo u jo ji kãyã-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, ŋ huɔŋga yuu baa nelma boi, ku'i cie ŋ yaanɔa huol huolɔŋ daama temma-i. ⁴² Neliŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne weima diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne mamanɔ faa. Maarinɔ paraa mamanɔ, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãanɔ u hãalãbiemba-i banɔ cãrãŋ Diilonjo-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiinɔgu nangu-na, Yesu waa terienɔgu nanɔgu-na tuɔ cãrã Diilonjo-i. Uŋ juo cãrã tɪ, u *hãalãbilonjo nanɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yie i tie cãrã Diilonjo-i ŋaa Nsãa uŋ hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diilonjo-i, cieranɔ:

«I To nuɔ,

yanɔ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonɔ nuɔŋo-i.

Pa ŋ bãanɔgu-i yie.

³ Ta ŋ hã-ye niiwuoni-i yinni manɔŋ jonɔ.

⁴ Umanɔ duɔ cãl miɛŋo-i i ce-yo jande.

Die bi cãl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gãŋ baa-ye.

Baa yanɔ weima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaanɔgu cemma-na.»»

⁵ Uŋ waanɔ mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-na, umanɔ duɔ sire kã u jɛŋo nanɔ wulaa isuɔhollenɔ ka tuɔ muo dũŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hã-yo niiwuoni,

⁶ kɛrɛ u jɛŋo nanɔ haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔgu duɔ hã-yo. ⁷ U jɛŋo tɛe dii dũŋgu-na aa cira: «Baa mulɛŋ-muo; mi gaala tɪ baa mi bisãlmba-i aa dũŋgu tiraa gbonu, mi sie gbãa sire da mi bie niiwuoni hã-ni.» ⁸ Yaan mi tũnu-nei, naacolɔŋ duɔ cor tuɔ muo dũŋgu-i, u jɛŋ duɔ fie'a u saa ne ba jɛsɪnni-i aa sire, uŋ muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo uŋ taaranɔ nimanɔ hiere.

⁹ «Yaan mi tũnu-nei: Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayanɔ! Na ka da. Bɛɛŋ! Ba ka sie-na. ¹⁰ Umanɔ cãarãŋ ba hã u yaa-i, umanɔ taaraayanɔ u yaa daanɔ, aa umanɔ bɛɛŋ ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai molonɔ bɛɛŋo-i duɔ cãrã teterienjo u wulaa, u yanɔ-yo aa bel jɛŋo hã-yo? ¹² Sisɔ duɔ cãrã cumelle, u yanɔ-yo aa bel namienjo hã-yo? ¹³ Namaa namanɔ balaanɔ, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bɪmbɪfafanni, ku ce nie aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamanɔ cãarãŋ u *Yalle-i u sie hã-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie?*(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

14 Yiingu nanngu-na, Yesu waa tuo donya *jina nano-i naacolho nano-na. Jina wuo cie naacolho-i bobo. Un juo hel, naacolho don tuo piye, kuɔ cu nuamba hammu-i. 15 Banamba ta ba piye wuo: «Jina ba yuntieno-i *Belsebul* yaa haa-yo himma-i u tuo donya jinabaa-ba-i.» 16 Banamba ta ba taara ba cure-yuo, baa cira wuo da kuɔ Diilono puuraa u yaa-i, u ce binjingu pigaan-ba ba ne. 17 Yesu wuo suɔ ba huoya-maama-i, wuo gbɛ-ba wuo: «Da ŋ da neduolen-baan namaano-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. 18 Namaa nan ciera wuo Belsebul haa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i haa, *Sitani duɔ tuɔ gān baa fuɔ fereŋ baamba-i, u fōngū ce nie aa cɔ u wulaa? 19 Sitani duɔ hā-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i haa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fereŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. 20 Muɔ fuɔ, Weimantieno yaa haa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigaan wuo *Diilon-baanŋu paa-nei ti.

21 «Fōngōtieno man jiena kuumuonŋu u caan-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa sie suur-yuo. 22 Nga uman fōngū-i jlenya fuɔ wuonŋo-i duɔ jo, un haa u nanŋa u kuumuonŋu man nuɔ-i, u hūu-ku aa biera u bimbinni-i hiere calnu-nie hā nuamba.

23 «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kutieno bigaan-mi, aa uman duɔ u sa tigiin baa-mi, u pisällä.»

(Matie 12.43-45)

24 «*Jina duɔ hel moloŋo-na, u kā ka tuɔ wuora u bin hien-nu duɔ taara muntēnammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercɔlomu-na.» 25 Aa bi bir. Duɔ kā ka da kutieno gbuu migaan u huonŋa-i da welewele aa tigiin-ka, 26 u bir ka bi u najinabaa niehāi, baman balaan yan ufanŋo-i, ba jo ji suur tēna-kei. Da ba jo ji waa dumaanŋo-na, ku migaan balan kutienŋo-na a yan dielā-kūŋgu-i.»

27 Yesuŋ taa u wan mafamma-i, cienŋo nano piye da gbagaga nuamba-na wuo: «Cienŋo man huon-ni aa fie-ni u yunŋu dɔlāa!» 28 Yesu wuo yan aa gbɛ-yo wuo: «Cira, baman nuon Diilon-nelma-i aa wuo ma hūmelle-i ba yunni dɔlāa.»

Nuamba ciera Yesu ce binjingu ba ne*(Matie 12.38-42)*

29 Nuamban gbuu ji ta ba ciinu huonŋu man nuɔ-i Yesu caanŋu-na, wuo cira: «Fieŋe ku nuon namaano-i na saa fa; na ciera mi ce binjingu hā na ne. Nga binjingu sa ce dii hā-na, maman daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. 30 Yonasiŋ waa kuman Ninivetaamba wulaa†, *Molon-Bienŋo ka waa kufanŋu temma yaa-i namaa na wulaa. 31 Geŋgeriyiingu-na, Seba nellentienŋo ka da nuŋgu fieŋe ku nuon namaano-na. Fuɔ siire termaan daaku-na a karnu nileinŋa-i hiere duɔ ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i. 32 Ninivetaamba nuɔ Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilɔbalaanŋo-i§, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuo na sie nu u nuŋgu-i. Terienŋu fanŋu-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuamba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma.»

* 11:15 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. † 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jamatigi ba shebedelāŋo (1 Rois) 10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

*Fitŋ-gbānalāngu**(Matie 5.15; 6.22-23)*

³³ «Molo sa celieŋ fitnuo-i aa fuo-yo, sisə aa ce bŋkŋngu cure-yuo. Da ŋ celieŋ-yo, ŋ haa-yo dərɔ dŋŋ-huoŋga ce cerre hiere. ³⁴ Neliŋ nuo ŋ yufieŋa yaa naŋ fereŋ kerre fitnuo-i. N yufieŋ da a fa, ŋ waa cecerma-na; ŋga ŋ yufieŋ da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. ³⁵ Terieŋgu faŋgu-na, gbāŋ fitnuo manŋ dii baa-ni u baa ji dŋŋ aa yaŋ-ni. ³⁶ Da ŋ waa hiere cecerma-na, ŋ bŋkŋngu diei si dii kukulma-na, ŋ ka waa ŋaa ŋ suurii fitŋ-dŋŋ-nu.»

*Yesu haa cālmuo Farisēbaa-ba-na**(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)*

³⁷ Yesuŋ juo piye ti, *Farisēyieŋo naŋo bi-yo wuo ba ka wuo niwuoni u ciŋgu-na. Yesu wuo ká ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suo duo wuo niwuoni-i, kuo ce Farisēyieŋ daayo-i gbere. ³⁹ Yesu wuo gbē-yo wuo: «Farisēbaa namaaŋo-i, naa dii ŋaa neliŋo manŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kũoma yaa da welewele aa na hōmmu yu baa cuosŋni baa balaangu. ⁴⁰ Mimiŋel namaa temma-i daana-i, umaŋ cie huongu-i u'i saa ce huongu-i wei? ⁴¹ Firiinuŋ na hōmmu-i baa sũntaamba-i ŋ ka da na birii nuofafaŋ namaa.

⁴² «Farisēbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nei; da na ce na dii Diiloŋo *yufelle-i ka cor baa niifielu-i du sŋnni-na hiere aa na sie bi ce kumaŋ vii, na sie bi tiraa dɔl Diiloŋo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igēna aa suo haa manamma-i ma dərɔ.

⁴³ «Farisēbaa namaaŋo-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhaalādŋngu-na, na taara na tēna yaan-na. Na taara da na waa nuomba-na, ba ta ba pie ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ŋaa cŋncuoŋa manŋ gbuyaanu, nuomba saa suo wuo munterbabalammu, ba ta ba wuo ba cor a dərɔ.»

⁴⁵ *Anjŋamma pigāatienŋo naŋo gbē-yo wuo: «Hāalátie, da ŋ ta ŋ piye de-i na, ma sí ŋ bi tuora mie fere-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuo cira: «Anjŋamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na bie coŋgorni manŋ nelie sie gbāa tũu-ni a hā nuomba-i wuo ba tũu, aa na sie bi bel ba tũu. ⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bŋncuoŋbaŋ kuo *Diilopɔpuɔrbiemba manŋ, na siire ta na ma ba cŋncuoŋa-i. ⁴⁸ Naŋ cie mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigāaŋ wuo na bŋncuoŋbaŋ cie kumaŋ ku faa. Bafamba kuo Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cŋncuoŋa-i.

⁴⁹ Ku'i cie Diiloŋ uŋ suo weima-i hiere, u waŋ-ma gbar-ma wuo: «Mi ka saanŋ mi pɔpuɔrbiemba namba hā-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpāncɔlgũ.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba manŋ baŋ kuo-ba a doŋ dii miwaanŋo domma-na, Diiloŋo kaa yuu fiefie ku nuoŋ namaaŋo-i kumaŋ cie na ko-ba.

⁵¹ Yaanŋ mi tũnu-nei, baŋ kuo Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† manŋ baŋ kuo-yo mumbuolmun-terieŋgu hɔlma-na baa *Diilodubuo-i, ba kaa yuu-na kumaŋ cie na ko-ba.

⁵² «Anjŋamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sũlma haraa-nei! Naŋ fuyaa mamaŋ gbāa ce nuomba suo Diiloŋo-i; naa dii ŋaa neliŋo manŋ gbuoŋnu dŋngu aa fuo diele-i. Fuo sie suur aa bamaŋ taaraayanŋ ba suur u sie bi yaŋ ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juo hel juwuoterieŋgu-na, anjŋamma pigāataamba-i baa Farisēbaa-ba jo ji yu-yuo ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi ⁵⁴ wuo sí u ka piye cāl ba da antaalamma haa-yuo.

* 11:51 Miwaanŋo jŋammaŋ-sebe (Genèse) 4.8 † 11:51 Ancɔlommaŋ-sebehāallŋo (2 Chroniques) 24.20-22

12

Uman saaya káalamma
(Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piye baa *Farisɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa kúol ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wanŋ baa u *háalábiemba-i wuɔ: «Bilaanŋ na ferɛ Farisɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yanŋ ba ji celienŋ-na baa-yo. ² Nelma manŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo wanŋ mananŋ, ma ka nu.

⁴ «Mi jénaaŋ namaa, yaanŋ mi tǔnu-nei, baa na ta na káalá umanŋ gbáa ko-na yonŋ aa u sie gbáa ce kuanŋu nei. ⁵ Mi ka pigáanŋ-na nanŋ saaya na ta na káalá umanŋ. Na saaya na ta na káalá Diilonŋo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbáa dii-ni dáamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na káalá u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigáláamba ndii warbieŋa hái yonŋ wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilonŋo-i. ⁷ Halle na yukuɔsǐnni manŋ daani-i, Diilonŋo káanŋ-ni hiere. Terienŋu fanŋu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigáláamba-na titirre.

⁸ «Mi tǔnu-nei: Umanŋ duɔ yiera-mei nuɔmba yaanŋa-na wuɔ mei wuonŋo, *Molonŋ-Bienŋo kaa yiera-mei *dɔrɔpuɔrbiemba yaanŋa-na wuɔ kutienŋo-i fuɔ bi wuonŋo. ⁹ Ŋga umanŋ duɔ cǐna-mie nuɔmba yaanŋa-na, Molonŋ-Bienŋo kaa bi cǐna kutienŋo-i dɔrɔpuɔrbiemba yaanŋa-na. ¹⁰ Umanŋ duɔ wanŋ noparaanŋ-ándaanŋu baa Molonŋ-Bienŋo-i, jande gbáa ce kutienŋo-na, ŋga umanŋ duɔ wanŋ noparaanŋ-ándaanŋu baa *Diilonŋ-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutienŋo-na. ¹¹ Da ba bí-na yiinŋu yiinŋu *Diilonelháaládǔnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fáamaanŋ ba terienŋ-nu; baa na yanŋ na hǔmmu cu wuɔ na sie ka suɔ nanŋ ka wanŋ mananŋ a kor. ¹² Da na ka hi, Diilonŋ-Yalle ka pigáanŋ-na nanŋ saaya na wanŋ mananŋ.»

Weinŋo manŋ miláanŋ u gbánaláanŋu

¹³ Yesuŋ taa u piye, naacolŋo nanŋo tǐe dii nuɔmba-na aa gbɛ-yo wuɔ: «Háalátie, wanŋ baa mi mǔlǔ-i u yanŋ i calnu i to ciilunŋu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jǐe, hai juɔ haa-mi genŋertie muɔ na yunŋu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunŋu?» ¹⁵ Aa naa wanŋ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaanŋ na ferɛ, baa na yanŋ gbeinŋ-maama yu na hǔmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelienŋ nuɔ da ŋ fie waa weinŋ nuɔ nie nie, ŋ weisǐnni sie gbáa haa kuanŋu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nanŋ gbánaláanŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weinŋo nanŋo dímma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piye u huonŋ-na wuɔ: «Mundiimu sǐ baa-mi, mi ka ce díŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa minŋ ka ce kumanŋ. Mi ka muonu mi inɔŋgɔbaa-ba-i aa ma bǔmbɔŋ-baamba a dii-ma baa mi nagánŋ-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbáa ce mafamma-i, mi dímmaŋ ciinu, mi ka tǐena ta mi wuo yonŋ aa ta mi nyanŋ, aa bi ta mi ce mi báanŋu-i. Mi ka ce bierŋa bɔi, mi sie guona.» ²⁰ Diilonŋo gbɛ-yo wuɔ: «Ŋ miláanŋ ŋ sa cɛ, isuonŋ daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, ninŋ daa dímma manŋ daama-i ma ka ce hai maama-i?»»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Kuuduonŋu yaa baa bamanŋ gbaraanŋ ba nyaanu miwaanŋ daayo weisǐnni-i aa yanŋ Diilonŋ-niini-i.»

Hɔcugbanŋgbálande
(Matie 6.25-34)

²² Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *háalábiemba-i wuɔ: «Da mi ta mi piye baa-na wuɔ na baa tie holle baa na niwuoninŋ-kunŋu-i, baa na niidiininŋ-kunŋu-i; ²³ kuu dii ŋaa nelienŋ nuɔ ŋ yunŋu bɔyaa niwuoni-na aa ŋ kúoma bɔyaa niidiini-na. ²⁴ Nienŋ huriimba-i! Ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba bi sǐ baa-ba, ŋga Diilonŋo há ba ta ba wuɔ. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei?»

²⁵ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i hiere u gbāa naara kunan̄gu u yinni-na? ²⁶ Ku fɔŋgũ ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na hɔmmu ta mu cu baa na niwuonin̄-kun̄gu-i baa na niidiin̄in̄-kun̄gu-i? ²⁷ Nien̄ pũlman̄ puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sũ jon̄gorbaa. Mi tũnu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompan̄ga man̄ faa yan̄ pũlma-i dede. ²⁸ Hiŋgu man̄ hŋŋgu, Diilon̄ duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyun̄go-i-na diyaan̄ daama temma-i, aa bisin̄uɔ dāamu waa da mu caa-ku; namaa naman̄ nelbilien̄ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na ku haama. ²⁹ Baa na yan̄ na hɔmmu ta mu cu baa na niwuonin̄-kun̄gu-i. Baa na ta na hel na jɔguɔŋ-ma. ³⁰ Baman̄ sa suyaan̄ Diilon̄o-i, ba yaa gbagbaraayan̄ nifanni huon̄-nu. Namaa To suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³¹ Yaan̄ u maama yaa yu na hɔmmu-i igēna, na ka da u hāa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baan̄ namaa naman̄ nuɔ mi babĩmuɔ-i, baa na yan̄ korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hā-na u nelle-i. ³³ Suoraan̄ na nagāŋ-niini-i aa na hā sũntaamba baa gbein̄a fan̄a-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaya gbeibuɔ jina *Diilon̄-nelle-na. Gbein̄a fan̄a sa ji tĩ dede, a sa bi ji kã terien̄gu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terien̄gu-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Nelien̄ nuɔ nin̄ tieraaya kusuɔŋ-nu ŋ huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Baa na gonyā duɔfũmmu

³⁵ «Tigiin̄ na fɛɛɛ, baa na yan̄ na fitĩmbaa-ba dɪŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacambiema man̄ ba yuntien̄o kãa bilohiyalle aa ba tɛna ta ba cie u jomma-i wuo duɔ jo ba hĩl dumelle-i hā-yo. ³⁷ Ba yuntien̄ duɔ jo ji da ba saa kor duɔfũŋ, ba yunni dɔlaa. Mi tũnu-nei, ŋ da ba yuntien̄o biyaa maacemman̄-jon̄goruo dii, aa ce ba tɛna u hā-ba niwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fiɛ jo isuɔhollen̄, sisɔ cuo kaalman̄-caan̄-nu, a jo ji da ba saa duɔfũŋ, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-niɛ huɔŋgu man̄ nuɔ-i, ŋ siɛ yan̄ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fɛɛɛ-i nan̄'a na saa tɛna baa-ma wuɔ *Molon̄-Bien̄o ka jo huɔŋgu man̄ nuɔ-i, u jo huɔŋgu fan̄gu'i nuɔ-i. Terien̄gu fan̄gu-na, na saaya na tigiin̄ na fɛɛɛ.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuɔ: «Itie, gbānalāan̄ daaku vii *hāalābien̄ miɛ yon̄ wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Da ŋ nu wuɔ maacembilon̄o man̄ vii, aa tuɔ cɛ, u yaa uman̄ u yuntien̄o kãa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hā u namaacambiema namba-i niwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntien̄ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i man̄ saaya ma ce dumaa, fuɔ yun̄gu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nei, u yuntien̄o ka haa-yo u nagāŋ-niini yun̄-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da niɛ sĩ u yuntien̄o siɛ bir jo fiɛfiɛ, aa don̄ tuɔ muo u namaacambiema-i, ku bɛmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tɛna baa yiŋgu man̄ maama-i, baa huɔŋgu man̄ maama-i, u yuntien̄o jo huɔŋgu fan̄gu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaan̄o-na, uŋ ka haa kuman̄ yuo, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa baman̄ sa nuɔŋ Diilon̄-nun̄gu-i ban̄ ceŋ-ban̄ dumaa.

⁴⁷ «Maacembilon̄o man̄ suyaa u yuntien̄on̄ taaran̄ kuman̄, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ Nga maacembilon̄o man̄ sa suyaan̄ u yuntien̄on̄ taaran̄ kuman̄, duɔ ce maman̄ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hā nuɔni man̄ bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hā nuɔni man̄ bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nun̄gu fan̄gu-i.»

*Yesu saa jo baa yaafɛlle**(Matie 10.34-36)*

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dāamu'i hɛma-na. Mi taara dāan daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weiima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga siɛ gbāa tɛna terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle'i hɛma-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka don ta ba gāŋ dūnni dūnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dūŋgu-na, ba siɛi ka ta ba gāŋ baa ba hāi aa ba hāi bi ta ba gāŋ baa ba siɛi. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gāŋ baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gāŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gāŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gāŋ baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gāŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gāŋ baa hūyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonjo biilii, na cira: «U ka dāa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūŋgu-na, na cira: «Babāaŋgu ka waa», aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonjo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yuŋgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumanj faa cemma? ⁵⁸ Molonj cɛmɛl da di waa-niɛ, aa kutienjo bi-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sɪ, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpānintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-ina, da ŋ saa ji pā ŋ cɛmelle tɪ hierɛ, ŋ cɛraa ŋ da munjhelmu.»

13*Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbalaŋo-i*

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sɪ Galiletaanj daabanj kuu kuliŋgu manj, ku pigāan wuɔ ba yaa balaanj waŋ Galiletaamba-i hierɛ wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiɛi manj Siloe dujaataama nanj cii haa-bei ko-ba, na daa niɛ sɪ ba yaa balaanj waŋ Yerusalemutaamba-i hierɛ wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ nanj gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanjo diyaa *ɛrɛsɛ-suonjgu, aa sū *yensāanju kuɔ. Yiŋgu nanju-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonjo-i wuɔ: «Bieŋa siɛi yaa de-i tibiŋn daaku sa manj. Jā-ku ŋ nanna! Ku tɪyāa ta ku bōnɔŋ hɛma-i gbāŋgbāŋ.» ⁸ Maacembilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Yan ku cɔnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yuŋgu-i aa dii hūŋgu ne ⁹ sɪ ku ka manj belle manj juɔŋ. Da ku saa manj, i ka suɔ jā-ku nanna.»»

Yesu siire ciɛŋo nanjo yitɛnanju-na

¹⁰ *Yitɛnanju nanju-na, Yesu kāa *Diilonelhaalādūŋgu nanju-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo nanjo waa baa-ba dūŋgu-na, *jina waa u yuŋgu-na a ce-yo jeŋjo. Unj gaala jarma-na, ku bienj cɪncieluo baa niisiɛi waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Unj juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma ta-niɛ.» ¹³ Aa naa bi

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

haa u nammu-i yuɔ. Ciɛŋ wuɔ bi pɔŋ ciir yiɛra derre! Uŋ ciirii yiɛra dumaanjo-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛŋ Diilonjo-i.

¹⁴ Yesuŋ sire jɛiŋo-i yiɛŋanɔŋu-na, ku saa dɔlɔ Diilonelhaaladunɔŋu yun-tiɛŋo-i, wuɔ tuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemman-yinni dii yinni niediei saaholma-na* ; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i ciɛ na sire jo yiɛŋanɔŋu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i! Namaanjo-na, niintaamba-i baa kakuntaamba-i, da ku waa yiɛŋanɔŋu-i ba sa kɛ baa-ba ba ka nyɔŋ hɔmma wei? ¹⁶ Aa ciɛŋo man daayo-i, ma sɪ *Abiramu haayɛliŋo nanjo-i kɛ? *Sitaniŋ ciɛ-yo jɛiŋo ku biɛŋ cɪncieluo baa niisiei yaa dɛ-i. Miŋ daayo, mii naa yan-yo baa u jarma-i wuɔ yiɛŋanɔŋu wei?»

¹⁷ Yesu bigaarɔamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piye dumaanjo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma man, ma taa ma dɔlɔ nuɔmba-i hiere.

Diilon-baanɔŋu doŋ tɛntɛŋ

(*Matie 13.31-33; Marke 4.30-32*)

¹⁸ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbɔa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbɔa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiinɔŋu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tira cira: «Mi gbɔa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbɔa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farniŋ-jummu-i kolloyufienja siei baa-ni; ni sire ce jummu nyurɔ.»

Humelle man kaan Diilon-nelle-na

(*Matie 7.13-14,21-23*)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur niɛiŋa-na hiere u wan Diilon-nelma-i u ka *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacoljo nan wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba man ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbɔan kpelle na suur baa dumelle man wullu diele yaa-i. Mi tunu-nei, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbɔa.

²⁵ Dumellentien duɔ ji sire a gbonu dunɔŋu-i aa yan namaa naman gɔŋgɔunɔŋu-na, na ka doŋ ta na muo dunɔŋu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dunɔŋu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufanɔŋu huonɔŋu-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuɔ aa tie nyɔŋ baa nuɔnei wei? Nuɔnei saa ta ŋ wuɔra ŋ wan Diilon-nelma-i ŋ pigaan-ye niɛiŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir wan baa-na wuɔ: «Kaan na halar mi caan-nu, mi sa suɔ-na, na hieronjo-i hiere ambabalmanciraan namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaanjo-i wuɔ na sie da suur, na hɔmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal.

²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u kalle-na ji ta ba wuɔ aa ta ba nyɔŋ. ³⁰ Huonɔŋu fanɔŋu-na, baman dii huonɔŋu-na fieɛi-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa baman dii yaanɔŋa-na, banamba ka bir tie huonɔŋu-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

³¹ Yesuŋ taa u wan mafamma-i huonɔŋu man nuɔ-i, *Farisɛbaa-ba namba pie u caan-nu a wan baa-yo wuɔ: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ ka yanɔa nanɔa!»

* **13:14** Helman-sebɛ (Exode) 20.9-10; Anɔŋnamma tiyemman-sebɛ 5.13-14 † **13:19** Mutardi-belle dii cekɔ ŋaa sɔrhɛbelle.

³² Yesu wuo cira: «Kāan na ka wan baa jumelleŋo faŋo-i wuo nyungo-i baa bisŋuo-i mi donya *jŋabaa aa sire jaamba; daakungu-i, mi bāl mi maacemma-i. ³³ Nga nyungo-i baa bisŋuo-i baa daakungu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilongo saa saaya u ku yanga nanŋa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saan uman hā-na, na nan kutieno-i baa tãmpelēiŋa ko-yo. Mei cie ji gbē. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kūonanon tigiin u biemba-i dumaa aa pūl-bēi, ŋga na saa hūu-ma. ³⁵ Diilonŋo ka yan na nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo» na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntieno nanŋo cie kalle aa bɪ Yesu-i

¹ *Yitfenanŋu nanŋu-na, Yesu kāa *Farisɛ ba yuntieno nanŋo dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuumba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuo sɪ u ka ce cāl. ² A ne da naacolŋo nanŋo waa u yaanŋa-na, kūnyurāmman-jarma waa-yuo. ³ Wuo yuu *ānjŋamma pigāataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuo: «A saa baa mie Diilon-hūmelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitfenanŋu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ sūnuŋu yuo. Wuo bel naacolŋo-i a sire-yuo u jarma-na, aa naa ce u kūŋ.

⁵ Naacolŋ un taa, wuo tiraa yuu-ba wuo: «Namaanŋo-na, uman biɛŋo-i duɔ par suur hūnfuon-nu yitfenanŋu-na, kutieno yan-yo dii wuo yitfenanŋu wei? Da ku fie waa u niinŋo, u yan-yo dii hūnfuonŋu-na wuo yitfenanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Ban bɛ baman kalle-na, Yesu wuo ne da uman duɔ jo, u tuɔ taara u tɛna yaan-na. Wuo wan baa-ba wuo: ⁸ «Molon duɔ bɪ-ni u kalle-na, da ŋ kā, baa wuoɔa ŋ ka tɛna yaanŋa-na. Un bɛ baman, kunie sɪ unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kā ka tɛna yaanŋa-na, källentienŋo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tɛna huon-nu aa hā unanŋo teterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bɪ-ni, da ŋ kā, tɛna huon-nu. Ku yaa uman bɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: «Mi jɛ, sire ŋ ji tɛna yaan-na.» Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni boi nuɔmba-na. ¹¹ Uman duɔ tuɔ tetɛn u fere, ba ka hiire-yuo, ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fere, ba ka tetɛn-yo.»

¹² Mafamman curaa, wuo wan baa uman taa u ce kalle-i wuo: «Da ŋ ta ŋ ce kalle-i, ku saa saaya ŋ bɪ ŋ jenaamba yon, baa ŋ hamba, baa ŋ huraaamba, baa ŋ caantaamba man waamba-i. Da ŋ bɪ ba yaa yon, yinŋu dii baa yinŋu, bafamba ka bi ce aa bɪ-ni. Nin cie ānfafamma man bɛi, ma sɔlaanŋu ka suu yinŋu fanŋu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce kalle-i, ŋ saaya ŋ bɪ baa sūntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbāa pā ŋ babimuo sullu-i hā-ni. Diilonŋo'i kaa pā-ni un ka sire nelviimba-i yinŋu man nuɔ-i. A ce dumaanŋo-na ŋ yunŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolŋo nanŋo waa tuɔ wuo baa-ba, un juɔ nu nel daama-i, wuo gbē Yesu-i wuo: «Jaa baman ka da wuo niwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumɛi!»

¹⁶ Yesu wuo nan gbānalāan daaku-i baa-yo wuo: «Naacolŋo nanŋo taa u ce kalle aa tūnu nuɔmba boi. ¹⁷ Niwuonin-huonŋu juɔ hi, u puɔr u maacembilonŋo-i wuo u ka bɪ-ba. ¹⁸ Maacembilon duɔ kā ka bɪ uman, kutieno gbē-yo wuo u sie gbāa kā. Diɛlā-wuonŋo gbɛ-yo wuo: «Mi sā suonŋu, mi saaya mi kā

ka ne-ku. Ká η ka wan̄ baa η yuntien̄o-i wuɔ u ce jande mi sie gbãa hi baa-na.»
 19 U cor kã unan̄o wulaa, fuɔ ka gbɛ̄-yo wuɔ: «Mi sãa niikũrãamba duɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Ká η ka wan̄ baa η yuntien̄o-i wuɔ u ce jande kɛɛɛ mi sie gbãa hi baa-na.»
 20 U cor kã unan̄o wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ̄-yo wuɔ: «Mi jãa ciɛŋo felemma mi sie gbãa hi baa-na.»

21 «Maacembilon̄o bir kã ka tũnu u yuntien̄o-i baa-ma. U yuntien̄o huɔŋga pãŋ guɔla, u wan̄ baa-yo wuɔ: «Baa tɛna; bir η kã nellen̄-huɔŋga-na η ka bĩ sũntaamba-i baa nagãduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.»
 22 Maacembilon̄o bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufan̄gu-i, u jo ji wan̄ baa u yuntien̄o-i wuɔ: «Mi bɛ nuomba jo, ŋga muntɛnammu tɛyãa yogo.»
 23 U yuntien̄o tiraa wan̄ baa-yo wuɔ: «Bir η kã sonniŋ-hũmien̄a-na η ka gbãŋ baa nuomba-i ba jo ji yu mi dũŋgu-i.»
 24 Yaan̄ mi tũnu-nei, miŋ bɛ baman̄ dɛlũɔ-i-na, ba sie da wuo mi niwuoni-i.»

N̄ saaya η ce bige-i igɛna aa suɔ cu Yesu huon̄-nu?

(Matie 10.37-38)

25 Nuomba boi baa cuu Yesu huon̄-nu ta ba kã *Yerusalɛmu-i-na. Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: 26 «Nuoni man̄ da η ta η nyaanu-miɛ, η saaya η ce-mi bɔlbɔl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η ciɛŋo-na, baa η bisãlmba-na, baa η hãmba-na, baa η mɔlbaa-ba-na, baa η tũbaa-ba-na, halle baa nan̄ fɛɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, η sie gbãa cu mi huon̄-nu. 27 Aa nuoni man̄ da η'a η sa sie mullɛma-i baa kuliŋgu-i, η sie gbãa cu mi huon̄-nu. 28 Na holma-na, uman̄ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dũŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeiŋa man̄ dii baa-yo a ka gbãa baal-ku. 29 Ni ma'i sɪ, duɔ jɪna ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuomba ka ta ba nyɛ-yo 30 aa ta ba piye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.»
 31 Kuuduɔŋgu yaa-i baa nellentien̄o man̄ dii baa sorosibaa neifien̄a ndii. Duɔ da berru baa u nanellentien̄o man̄ dii baa sorosibaa neifien̄-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifien̄a ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifien̄-cɪncieluo-i. 32 Duɔ da u sie gbãa, η da u diyaa nuomba ka cãrã-yuɔ; u sie yan̄ u ji jo ji diire-yuɔ. 33 Maman̄ dii, uman̄ duɔ saa ne u nagãŋ-niini-i aa yan̄-ni, kutien̄o sie gbãa cu mi huon̄-nu.

34 «Dãmma-i bĩŋkũfafaan̄gu, ŋga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kpɛnnɛ? 35 Ma sie bi gbãa ce hũɔŋgu, ma sie bi tiraa gbãa fa manamma ba bɛ ka kũnna fuoren̄. Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛŋ Diilon̄o huɔŋga-i?

(Matie 18.12-14)

1 *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i. 2 *Fariisɛbaa-ba-i baa *ãŋjɪnamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u ciɛ nie yan̄ nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ sie u wuo niwuoni-i baa-ba?

3 Yesu wuɔ nan̄ gbãnalãŋ daaku-i baa-ba wuɔ: 4 «Namaan̄o-na, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa uman̄, aa u diei balla-bei, kutien̄o sie yan̄ komuɔŋa naa baa cɪncieluo nenna baamba ta ba wuora aa kã ka taara uman̄ baala wɛ? 5 Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fɛ u tũ-yo kũŋ baa-yo 6 ka bĩ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wan̄ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaan̄o-i, yaan̄ na hõmmu fɛ mei kaan̄ga temma-i.»

7 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, kuŋ fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa man saa nanna ba cilɔbabalaŋo-i wuɔ sɪ bafamba vii, ba sie gbāa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

8 Aa naa tiraa cira: «Neifienɔ-cɪncieluo duɔ waa baa cieŋɔ man, aa neifelle balla dūŋ-huɔŋga-na u wulaa, u sie celienɔ fitnuɔ aa pir dūŋgu-i hiere a taara-die wei? 9 Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fɛ u bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaanɔga temma-i.» 10 Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, *dɔrɔpuɔrbiemba waa hɔfɛlle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolɔŋo nanɔ bieŋo gbaraa aa ka bir jo

11 Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolɔŋo nanɔ waa baa bepuɔmba hāi. 12 Yiingu nanɔgu-na, bisālāanɔ gbɛ tuonɔ-i wuɔ: «Baba, mie in saaya i da kuman ŋ nagāŋ-niini-na, hā muɔ baa mi kūŋgu-i fiefie.» Tuonɔ cal u nagāŋ-niini-i hā-ba. 13 Yinni saa da, hāanɔ suor fuɔ niini-i aa bie gbeinɔ fanɔ-i kā hɛŋ-nu baa-ya, kā ka biɛna-yei hiere kakarkuonɔ-na. 14 U gbeinɔŋ kaa tɪ huɔŋgu man nuɔ-i, nyulmu nanɔ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niuwuoni u wuɔ. 15 A ne da naacolɔŋo nanɔ waa nelle fande-na tuɔ heŋ pɛrmba, naacombilonɔ kā u wulaa wuɔ u ka taara maacemna. Naacolɔŋo bie-yo u tuɔ ceŋ u pɛrmba-i. 16 Nyulmunɔ gbu mu ko-yo dumaanɔ-na, u tuɔ nenu pɛrmba niuwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? 17 U gbuu ji fɛna jɔguɔŋ da suu, aa cira: «Maacembiemba man dii baa mi to-i hiere, niuwuoni sa tɪ-bei, aa muɔmei daami ta mi ku nyulmu-na. 18 Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka wan baa-yo wuɔ mi calāa Diilonɔ-i aa tiraa cal fuɔ fɛɛ-i. 19 U baa tiraa u tuɔ kāŋ-mi u bieŋ muɔ, u yan aa u bel-mi ŋaa u maacembilonɔ muɔ.» 20 Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ pie cɪŋgu-i, tuonɔ fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yu kā ka gbuu pūrā-yu u fɛɛŋ nuɔ. 21 Bepolɔŋo gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mi calāa Diilonɔ-i aa tiraa cal nanɔ fɛɛ-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bɪ-mi ŋ bieŋ muɔ.» 22 Tuonɔ fara bɪ u maacembiemba-i a wan baa-ba wuɔ: «Gbaraanɔ na ka bie jonɔgoruo man faa yan dūŋgu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. 23 Aa inɔ muyaa balyunɔ man, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanɔgu. 24 Mi taa mi kāŋ mi bieŋ daayo-i baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyunɔgo-i cicɛlma; u naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanɔgu yaa bi duɔŋ dumaanɔ-na.

25 «A ne da huɔŋgu fanɔgu-na, bepomolɔŋo waa dii suonɔ-nu. Uŋ juɔ tuɔ jo ji pie cɪŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaasɪŋgu. 26 U bɪ maacembilonɔ diei a yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie cɪŋgu-na?»

27 «Maacembilonɔ cira: «N hāanɔ yaa birii jo. Uŋ juɔ hɪnni ŋ to ji da-yo, u huɔŋga gbuu fɛ. U ce i bel balyunɔ man inɔ muyaa-ku ko-ku hā-yo.» 28 Məlɔŋo huɔŋga pāŋ du. U cɪna wuɔ u sie suur cɪŋgu-na.

«Ba kā ka tūnu tuonɔ-i. U hel jo ji tuɔ cārā-yu. 29 Naacombilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mei dii ŋ caanɔgu-na ta mi cāa-ni ku daa bieŋa bɔi. Mi saa yagar ŋ nun-āndaanɔgu-i dede. Nɔga yinduunɔgu ŋ saa ji bel-ku a cira yolonɔ wuɔ: «Hūu ŋ ka ko ŋ wuɔ baa ŋ jɛnaamba-i.» 30 Aa ŋ bieŋo man daayo-i, fuɔ man kaa ka biɛna ŋ nagāŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ŋ ce ba bel balyunɔgu ko hā-yo.»

31 «Tuonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ ŋ dii baa muɔŋo-i bāanɔgu-i baa isuunɔgu-i, mei nagāŋ-niini-i hai niini-i? Nanɔ niini sɪ wei? 32 N hāanɔ-i, mi taa mi kāŋ-yo baa

bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa η kūnna η huonga-i aa i ce ponsaanḡu-i.»

16

Cēcmuntienjo nanj maama

¹ Ku huongu-na, Yesu wan baa u *hāalābiemba-i wuō: «Weiŋo nanjo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tūnu-yuō wuō kombiyien daayo bēna u nagān-niini-i. ² Wuō bī-yo ji wan baa-yo wuō: «Niŋ cen maman hierē mi nuō-ma. A bāl nyungo, η siē tiraa gbāa waa mi kombiyien nuō. Ce aa η tagaaya niŋ daa kuman η pigāan-mi.» ³ Kombiyienjo tēna tuō jōguōŋ wuō: «Mi yuntienjo wuō u nanna-miē maacemma-na. Duō nanna-miē, mi ka ce niē? Mi siē bi gbāa kū, aa da miē mi ta mi wuōra mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahāa! Mi suyaa miŋ ka ce kuman da ba nanna-miē nuōmba baa bi nanna-miē.» ⁵ U yuntienjo cēmienjan waa baman nuō-i hierē, u tuō bī-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dielā-wuonjo juō, u yuu-yo wuō: «N saaya η pā niē hā mi yuntienjo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbongboyufien komuōŋa ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuō: «N cēmellen nyegāan sebe man nuō-i, u yaa daayo. Tēna donduo η nyegēŋ gbongboyufien komuōŋa hāi baa cīncieluo.»

⁷ Aa bī unano jo. Uŋ juō, u yuu ufaŋo-i wuō: «Nuō η saaya η pā niē?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dīmma buōrbāa komuōŋa ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuō: «N cēmellen nyegāan sebe man nuō-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buōrbāa komuōŋa naa.» ⁸ Uŋ ciē baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma man daama-i, u yuntien uŋ juō nu-ma, u gbēlien-yo wuō u cē u cor.»

Yesu wuō cira: «Na saa da, baman sa wuōyaan Diilon- hūmelle-i ba suō ba suuye ba-naa ba yan baman wuōyaan-deŋ. ⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbēiŋa-i. Terienḡu fanḡu-na, gbēiŋa man dii baa-na hēma-na bande-i-na, ciēŋ-yan na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋḡu man nuō-i, ba hā-na muntēnammu Diilonjo caanḡu-na. ¹⁰ Uman duō suō bīŋkūcekūma belma, kutienjo ka suō bīŋkūbuō belma. Uman duō cāl bīŋkūcekūma belma, kutienjo ka cāl bīŋkūbuō belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbēiŋa belma, hai ka siē hā namaa ninsoŋ-bīŋkūŋḡu na tiera? ¹² Da η cāl molon bīŋkūŋḡu belma, Diilon uŋ ŋa na'a u hā nuō kuman, u ka ce niē aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuō maacembilonjo diei siē gbāa cāa nuōmba hāi. ŋ ka da u bigāan u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ŋka da namaa kūŋḡu-i, na siē gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbēiŋa-i terduōŋḡu fanḡu-na.»

¹⁴ Gbēiŋa taa a dōlnu *Fariŋebāa-ba-i a cor. Yesuŋ waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyē-yo. ¹⁵ Wuō wan baa-ba wuō: «Namanjo-i, da na da nuōmba-i na ce na fere nelviŋ namaa, nga Diilonjo suō na hōmmu-i. Nelbiliemban kaal kuman, Diilo sa hiel u yufelle kuō. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuōmba taa ba nu *Moisi ānjinamma yaa-i baa *Diilopuōrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba wēima-i. Ba ciē kufanḡu-i a ji hi Nsāa bāanḡu-i. A doŋ Nsāa bāanḡu-na, ba duōŋ ta ba nu *Diilon-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuōmba-i hierē ba gbāŋ kpelle da ba suur-diē.

¹⁷ «Dōrō-i baa hēma-i ni gbuonumma dii fēu yan ānjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; uman duō nanna u ciēŋo-i aa jā unano, kutienjo ciē *fuocesīnni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna ciēŋo man aa η biē-yo, η bi ciē fuocesīnni-i dumaanjo-na.»

Weinjo baa sũntienjo

19 «Weinjo nanjo waa tuɔ gbu u diiya u fɛrɛ. U taa u ce u b̃aangɔ-i aa bi tuɔ wuo niuwofafanni yaa yinni man jon. 20 A ne da sũntienjo nanjo waa tuɔ galla u dumelle yaangɔ-na, ba taa ba bl-yo Lasaar. P̃anni'i naa gbuyaa u kũma-i hierɛ. 21 Weinjo duɔ wuo aa juuru man diire h̃ɛma-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, nga u siɛ bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nall̃a u p̃anni-i? 22 Uɲ juɔ ku, *dɔrɔpɔurbiemba biɛ-yo k̃a baa-yo *Abiramu caanɔ-nu dii ninsɔŋ-nelle-na. Ku huɔngu-na, weinjo bi ji ku, ba fuure-yuɔ. 23 U k̃a ka tuɔ gbu u ce sũlma-i d̃aamu-na. U juɔ ciir u yungu-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caanɔ-nu. 24 U fara tuɔ piye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mulɛŋ mi cor d̃aan daamu-na, jande, ce hujarre miɛ aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i hũmma-na a ji dii mi nuɔngu-na mi nuh̃alle f̃ɛr̃ɛ.»

25 «Abiramu gb̃ɛ-yo wuo: «Mi biɛ, ma s̃l ŋ suyaa wuo niɲ waa miwaanjo-na, ŋ waa ŋ fɛrɛŋ nuɔ aa Lasaar waa sũlma-na kɛ? Fiefiɛ-i-na, uu dii fiisaanɔ-nu bande-i-na aa nuɔ ŋ cɛr waa sũlma-na. 26 Da mi fiɛ hũu-ma, fob̃amb̃aale dii i h̃alma-na. Molo siɛ gb̃aa hel bande-i-na a karnu k̃a namaa terienɲu-na, aa molo siɛ bi gb̃aa hel namaa terienɲu-na a karnu jo bande-i-na.»

27 «Weinjo gb̃ɛ-yo wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, yan aa ŋ puɔr-o miɛ d̃iɲgu-na 28 u ka piye tũnu mi h̃amba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

29 «Abiramu gb̃ɛ-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilɔpɔurbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

30 «Weinjo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma siɛ gb̃ɛ baa-ba. Nga molon duɔ hel kuɔŋ-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbabaanjo-i.»

31 «Abiramu gb̃ɛ-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilɔpɔurbiemba maama-i, molo duɔ fiɛ hel kuɔŋ-nelle-na k̃a, u k̃aa gb̃aŋgb̃aŋ.»»

17*Baŋ g̃aŋ h̃aal̃abiemba-i baa nelma man*
(*Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42*)

1 Ku huɔngu-na, Yesu wuo wan baa u *h̃aal̃abiemba-i wuo: «Nuɔmba siɛ gb̃aa naa kuubabalaanɲu muncemmu-i, nga uman duɔ dii u nanoljo-i kuubabalaanɲu cemma-na, sũlma haraa kutienjo-na. 2 Kumari ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuɔngu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraanɔ-nu kuu naa ce balbal yuɔ. 3 Terienɲu fanɲu-na, bilaan na fɛrɛ.»

«ŋ natobin duɔ c̃al-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ siɛ u c̃almuɔ-i, ŋ yan ma t̃i. 4 Duɔ fiɛ c̃al-ni ku yu nieh̃ai yinduɔngu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u c̃ar̃a-niɛ, baa g̃aŋ baa-yo.»

5 Yesu *pɔpɔurbiɛŋ baa wan baa-yo wuo: «Itie, in haa i nanɲa-i niɛ duma, k̃aỹa-yiɛ kuanɲu naara-kuɔ.»

6 Yesu wuo gb̃ɛ-ba wuo: «Halle da ku fiɛ waa na haa na niele'i miɛ yon, na gb̃aa gb̃ɛ tibiin daaku-i wuo ku fuur ka sũ ku fɛrɛ nuoraanɲu-na, aa ma bi ce.»

7 Aa naa cira: «Namaanjo-na, uman duɔ biɛ maacembilonjo j̃na u suɔngu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ cɛŋ u muɔru, duɔ hel h̃ɛŋgu-na jo, kutienjo ka gb̃ɛ-yo wuo u t̃ɛna donduo wuo niwuoni-i wei? 8 Ma s̃l u bir gb̃ɛ-yo wuo: «Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ biɛ ŋ h̃a mi wuo ig̃ɛna. Da mi wuo t̃i, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumɛi wei? 9 Maacembilon duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o t̃iɲgu wei? 10 Ku yaa ŋaa namaa k̃ungu-i. Baŋ h̃aa-na

maman, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miɛŋo-i maacembien miɛ yon, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cɪncieluo

11 Yesun taa u kã *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor.
12 U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jãrã-yuɔ.
Ba waa wontuɔrmba cɪncieluo. Ban juɔ piɛ, baa yiera aa naa ta ba fara* ba piie baa-yo wuɔ: 13 «Hãalãtie, jande, ce hujarre yi.»

14 Yesu wuɔ fara wan baa-ba wuɔ: «Kãan *Diilojãntaamba ka ne-na.»†
Baa ta ta ba kã. Ban kãŋ hũmelle-na, ba jarn maa ta-bei. 15 Unan wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i da gbagaga u jo. 16 Un juɔ hi Yesu caanɔu-na, wuɔ dũna jaal-o. A ne da u waa *nieryiɛŋo; u taa u hel Samari. 17 Yesu wuɔ cira: «Ba siire cɪncieluo-i-na hiere, ŋga nennaa baamba curaa hie? 18 Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonɔ-i ŋaa nieryiɛŋ daa un birii ji jaal-o dumaa?» 19 Aa naa gbɛ naacolɔŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Nin haa ŋ nanɔa-i miɛ ŋ kuraa.»

Molon-Bieŋ un ka bir jo dumaa

(Matie 24.23-28,37-41)

20 Yiinɔu nanɔu-na, *Fariɛɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bãanɔu ka donɔ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilon-bãanɔu sa ji donɔ domma nanɔ temma ba da-ku baa ba yufelle, 21 aa cira: «Ku yaa bande ku yanɔa; ku yaa dɛ ku yanɔa.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bãanɔu duɔŋ tɪ na hɔlma-na.»

22 Aa naa wan baa *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yiinɔu dii baa yiinɔu, *Molon-Bieŋo kũma kaa bel-na, ŋga na siɛ da-yo halle yinduɔŋu. 23 Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yanɔa nanɔa. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalei», banan ba'a: «Uu dii terien daaku-na.» Da ba pigãan-na terienɔu man, baa na kã; ba tãal-na. 24 Diilon un nyiesiŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumɛi terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigãan molonɔ baa-yo. 25 ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

26 «Maman taa ma ce *Nowe bãanɔu-na, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. 27 Nowe bãanɔu-na, nuɔmba naa gonya niuwuoni baa kolma baa cejãlle. Ba tɪyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiinɔu man Nowen suuri begubuɔ-i-na aa yan diilopepetienɔ dãa hɔr-ba hiere.† 28 Maman taa ma bi ce Loti bãanɔu-na, ma temma ka ce. Loti bãanɔu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyɔlle, suorunɔu baa sãamunɔu, kũlle baa jaaguɔ. 29 ŋga yiinɔu man Lotin hilaa Sodomu-i-na, Diilon wuɔ kũnna dãŋgbɔguɔŋu nanɔ temma a kukul nuɔmba-i hiere.‡ 30 Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. 31 Duɔ jo yiinɔu man nuɔ-i, uman duɔ ji waa gɔŋgiɔŋ-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biera u bĩmbĩni-i; uman duɔ bi waa hĩŋ-nu, u baa bi cira u bir kũŋ. 32 Maman daa Loti cieŋo-i ma sɪ ma tɪyãanu-nei kɛ? 33 Uman duɔ tuɔ kaal baa u yunɔu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛɛ; ŋga uman duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛɛ, kutienɔ ka kor u fɛɛ. 34 Mi tũnu-nei, yiinɔu fanɔu-na, nuɔmba hãi gbãa waa galla munɔgalladuwu-na, ba bie u diei ta aa yan unanɔ-i. 35 Caamba hãi gbãa waa ta ba sɔron, ba bie u diei

* 17:12 Buolman-scbe (Lévitique) 13.45-46 † 17:14 Buolman-scbe (Lévitique) 14.2-3 ‡ 17:27

Miwaanɔ jɪnamman-scbe (Genèse) 6.9-7.24 § 17:29 Miwaanɔ jɪnamman-scbe (Genèse) 18.20-19.25

* 17:32 Miwaanɔ jɪnamman-scbe (Genèse) 19.26

ta aa yan unanjo-i. [³⁶ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta aa yan unanjo-i.]»

³⁷ Hāalābiɛn baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bɩŋkūkuliɩŋ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiɩŋ kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacārātie sa mulɛŋ

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiɛmba-i duɔ pigāan-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonjo-i yinni man jon; ba baa yan ba kūma sen. U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gɛŋgertienjo nanjo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilonjo-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulciɛn nanjo bi waa nelle fande-na. Bikulciɛn daayo ji da wɛima baa moloŋo nanjo; u ká ka bɩ kutienjo-i gɛŋgertienjo wulaa. ⁴ Duɔ ká, gɛŋgertienjo siɛ ne u yaan-na. Ciɛnjo siɛ bi bir. Yiɩŋgu nanɔŋu-na, gɛŋgertienjo ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kālā Diilonjo-i aa mi sa bi kāŋ nelienjo. ⁵ Nga ciɛn daa un jo u mulɛŋ-mi yinni man jon dumandɛ-i-na, mi ka ce ba āndaanɔŋu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sɩ u ka tuo jo u huol mi yaan-na.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gɛŋgertiebabalan daa un waan manan ke? ⁷ Aa Diilonjo man Diilonjo, ku ce niɛ aa u yufellen hilaa baman nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanɔŋu-i baa isuɔŋu-i u siɛ ne ba yaan-na? ⁸ Mi tūnu-nei: U siɛ dure aa ce-ma. *Molon-Bien duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nanɔŋa yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diilonjo-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaanjo-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Fariɩɛyiɛnjo nanjo-i baa *nampohūtienjo nanjo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonjo-i. ¹¹ Fariɩɛyien wuɔ sire yiɛra aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔŋu ŋaa banamban ceŋ duma: Mi sa cuo, mi huonɔŋa saa balan baa nelienjo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienjo man yiɛraaya duɔɛi u temma. ¹² Mi dii sūŋu-i i hāi saholma-na, aa da mi da bɩŋkūŋgu bɩŋkūŋgu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtien wuɔ yiɛra dii huon-nu, u saa siɛ duɔ ciir u yaanɔŋa-i, aa tuo muo u pāmpɩnanɔŋa-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nei, balan daaba-i ba hā-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonjo hurii nampohūtienjo āmbabalma-i aa yan Fariɩɛyienjo maama-i. Na saa da, uman duɔ tuo tɛten u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga uman duɔ tuo hiire u fɛɛ, ba ka tɛten-yo.»

Yesu cārā Diilonjo-i hā bisāmbiɛmba namba

(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)

¹⁵ Ku huonɔŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bɛi a cārā Diilonjo-i hā-ba. U *hāalābiɛmban daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola baman juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisāmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Ban juɔ, wuɔ cira: «Baman dii bafamba temma-i, *Diilonjo-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ saa siɛ *Diilonjo-nellentesinni-i ŋaa bisālāanjo, kutienjo siɛ gbāa suur *Diilonjo-nelle-na.»

*Weiŋo naŋ maama**(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienŋ naŋ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛɛi, da mi ta mi taara mi da ciɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ ta ŋ bɪ-mi nelfɛɛiŋ muɔ? Da ma hel Diilonŋ-na, nelfɛɛiŋo dii wei? ²⁰ Diilonŋ uŋ'a i tiɛ wuɔ hūmieŋa maŋ, ma sɪ ŋ suɔ-ya kɛ? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: «Baa ce *fuocesɪnni, baa ko neliŋo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-i.» *

²¹ Naacolŋ wuɔ bir waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔŋ dii mi bisānsɪnniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uŋ piye dumaanŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɪyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeiŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu pāŋ vāa u yaanŋa-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgōmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ fuonŋu-na kuu dii kpelle de! Nga kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbāa da Diilonŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbāa yar Diilonŋo-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, aa miɛ maŋ yaanŋ i nagāŋ-niini-i hiere aa tiɛ nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hāmba-i, u bɪncuɔmba-i, u bisāmba-i Diilon-maama-na, ³⁰ kutienŋ uŋ ka da kumaŋ hɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da ciɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i bisɪnuɔ-i-na.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i**(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)*

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiɛŋ cɪncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa iŋ kāŋ *Yerusalemu-i-na kɛ? *Diilonŋo-puɔrbiɛmbaŋ nyɛgāaŋ mamaŋ *Moloŋ-Bieŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hā *nieraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sūlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielinŋ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hāalābiɛmba saa suɔ u nelma yaanŋa-i, ma yunŋu naa fuo-bɛi, a ce dumaanŋo-na, ba saa suɔ uŋ taaranŋ u waŋ mamaŋ baa-ba.

*Yesu puurii yironŋo naŋ yufieŋa**(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)*

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironŋo naŋo waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sɪ Nasarɛtitaŋ Yesu'i curaŋ.»

³⁸ Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamaŋ naa taa yaanŋa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunŋu-i. Wuɔ migāaŋ tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

* 18:20 Helmaŋ-scbe (Exode) 20.12-16; Anŋɪnamma tiyemmanŋ-scbe 5.16-20

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiera aa naa ce ba jo baa-yo. Ban juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufieŋa-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufieŋa-i! Ninŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufieŋ aa bi pãŋ puur terduɔŋgu fanŋu-na, wuɔ cu Yesu huonŋ-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonŋo-i u kã. Nuɔmbanŋ daa mafamma-i, ba hieronŋo-i baa bi kã ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i.

19

Yesu haraa Sase terieŋ-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor; ² *nampohũtaamba yuntieŋo nanŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Sase. Sase waa bĩŋkũntieŋo. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbanŋ yuu dumaanŋo-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaanŋ-na ka nyugũŋ tibiinŋ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terieŋgu fanŋu-i, wuɔ ciir u yunŋu-i a wanŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyunŋo-i-na.»

⁶ Sase huonŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu cie nie jo ji har nelbabaŋ daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa nuɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Minŋ duu bamanŋ a hũu ba gbeinŋa-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa unŋ bi yeŋ *Abiramu hãayɛlŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyunŋo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamanŋ baala a kor-ba.»

Ba sa biera japũŋgu hteŋ-nu gbãŋgbãŋ (Matie 25.14-30)

¹¹ Banŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuonŋ baa da nie sɛ *Diilonŋ-bãanŋu ka pãŋ donŋ huonŋu fanŋu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huonŋu fanŋu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ nanŋ gbãnalãanŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nanŋo kãa nemaale ba da ba ka hã-yo nellentesinni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Unŋ'a u ta, u bĩ u maacembiemba cĩncieluo a ji cal gbeinŋa hã-ba, aa wanŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgonŋ baa gbeinŋ daaya-i, mi kã aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellenŋ-baamba naa bigãanŋ-yo. Unŋ taa, ba sire puor nuɔmba u huonŋ-nu dii ku yunŋ-terieŋgu-na wuɔ ba ka wanŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ unŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bĩ u maacembiemba manŋ unŋ ŋa naa cal gbeinŋa-i hã-ba wuɔ ba ta ba torgonŋ, duɔ ji ne banŋ daa kumanŋ. ¹⁶ Diɛlã-wuonŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanŋa-i baa ninŋ hãa-mi gbeinŋa manŋ, a da gbeinyunŋo temma sɔmma cĩncieluo.»

¹⁷ «Nellentieŋo cira: «Ku faa, maacembilofɛfɛinŋ nuɔ; ninŋ suyaa cɛlle-kũŋ daaku belma, mi ka haa-ni nileinŋa cĩnciel yunŋ-nu.»

¹⁸ «Hãalĩŋ-wuonŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanŋa-i baa ninŋ hãa-mi gbeinŋa manŋ, a da gbeinyunŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentieŋo gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuonŋo-i nileinŋa ndii yunŋ-nu.»

²⁰ «Siɛlinŋ-wuonŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeinŋa yaa daaya, mii naa fɛnya-yie baa fɛtoruɔ jina kotuonŋu. ²¹ Nanŋ huonŋa donŋ ka cor a ce mei sa hĩrã-nie, ku'i

ciε mi fɪnya-yiε jɪna kɔtuŋgu. Da η saa jɪna kumaŋ, η biε ku yaa-i; aa da η saa duu kumaŋ, η kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienjo gbε-yo wuɔ: «Maacembilobabalan nuɔ nanj temma-i daani-i, η piye bel η fεɛ. Niη suyaa wuɔ mi huŋga doŋ, aa da mi saa jɪna kumaŋ mi biε ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciε η saa ká ka jɪna mi gbein-a-i gbein-dün-nu? Mɪŋ juɔ de-i-na, mi naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wεi?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u wanj baa-ba wuɔ: «Hũyáan η gbein-a-i na há uman daa gbeinyunjo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sí fuɔ daa gbeinyunjo temma sɔmma cɪncieluo kε!»

²⁶ «U cira: «Yaan mi tũnu-nei, uman duɔ da, kuaŋgu ka naara u kũngu-i, ŋga uman duɔ saa da, cεlle-kũngu man dii, ku hũu.» ²⁷ Uη waan mafamma-i, u cira: «Mi bigaaráamba man saa ta ba taara mi waa ba yunju-na, bilaan-ban na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

²⁸ Yesun juɔ piye tɪ, wuɔ ta nuɔmba yaan-na ba ta ba ká Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19)

²⁹ Yesubaa-ban kaa ta ba piε Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tánungu caaŋgu-na, Yesu wuɔ wanj baa u *háalábiemba hái wuɔ: ³⁰ «Káan nelle man i yaan-ga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakũmbilono nanjo, molo saa nyugũn-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Uman duɔ yuu-na, na cira Itienjo yaa ciera na fir-o ka há-yo.»

³² Uη puɔraa baman, baa ká ka bi da kakũmbilono-i ŋaa uη waan-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciε na ta na fir kakũmbilono-i?»

³⁴ Baa cira: «Itienjo yaa ciera i fir-o ka há-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka há Yesu-i baa-yo.

Banj káa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huŋgu-na aa ce Yesu nyugũn ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuɔmba man waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hɛma-na u tuɔ wuɔ ba dɔɔ u ká. ³⁷ Banj kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tánungu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, háalábiemba-i ba kũngu-na hiere, ba hɔmmu gbuu fε. Baa doŋ ta ba hál neini da kabakaba ba gbelen Diilonjo-i wuɔ u ciε gberε-weima bɔi pigáan-ba. ³⁸ Ba taa ba hál wuɔ:

*«Itier uη saan nellentienjo man u jo, Diilo baa-yo!»**

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i Dɔrwuonjo gbɛ baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Fariŋbaa-ba namba waa ba hɔlma-na. Banj juɔ da ba hál neini-i kabakaba dumaŋo-na, baa wanj baa Yesu-i wuɔ: «ŋ sa wanj baa η háalábiemba budii wεi?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tũnu-nei, da ba fiε budii, támpɛŋa ka sire ta a hál ba solaŋgu-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesun kaa piε da nelle-i, wuɔ pán tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kumaŋ ka fε na hɔmmu-i nyunjo daayo-na, kuu naa fa. Ŋga ku fuyaa-nei; na siε gbáa suɔ-ku. ⁴³ Yiinju dii baa yiinju, na bigaaráamba ka jo ji dii-na huŋga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siε da munjormu. ⁴⁴ Diilonj uη juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hũu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siε yanj dũngu diei ku gbeiniŋ.»

* 19:38 Gbelieman-naláanju (Psaume) 118.26

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsɛa 2.13-22)

⁴⁵ Yesuŋ kaa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bɛi ⁴⁶ aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Ma nyegaaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: *«Mi dūŋgu ka ce Diilojaaldūŋgu.»*† Ma sinni niɛ namaa ce-ku *cuo ba terieŋgu*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u waŋ Diilon-nelma-i u pigaaŋ nuɔmba-i yinni maŋ joŋ Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigantaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa *aŋjnamma pigataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nŋga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i haa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuŋ kaa ka tuɔ waŋ *Neldɔdɔlma-i u pigaaŋ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiingu nanŋu-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *aŋjnamma pigataamba-i a naara nelle bɛncuɔŋ baa kã ² ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai hãnuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigaaŋ-muɔ umaŋ naa puɔraa Nsɛa tuɔ *batisen nuɔmba-i; Diilonjo'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonjo'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Naŋ suyaa-ma dumaanjo-na, bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliba'i naa puɔraa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsɛa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo; ba ka nan-ye baa tãmpɛlɛiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi sie bi pigaaŋ-na umaŋ hãa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kumaŋ daaku-i.»

Suontienjo nanjo baa u maacembimba

(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)

⁹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ nanŋ gbãnalaaŋ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolŋo nanjo diyaa *ɛrɛsɛ-suonŋu* aa biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya. ¹⁰ Tibibienŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonjo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hūu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilonjo ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkūŋgu.

¹¹ Suontienjo tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkūŋgu. ¹² U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa ba ce ba siei. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontienjo cira: «Mi ka ce niɛ?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kunie si ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u biɛŋo ta kã ba wulaa.

¹⁴ Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juɔŋ daayo. Yaan i ko-yo aa ciiluŋgu ce miɛ kūŋgu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonjo-i hel baa-yo suonŋu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienŋ daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suonŋu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Baŋ piye dumaanjo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, baŋ nyegaaŋ nelma maŋ Diilon-nelma-na wuɔ:

† 19:46 Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ 19:46 Seremi (Jérémie) 7.11 * 20:9 Nicŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 5.1.

«Dūmarāamban cīnaana kpāṅkpara man,
u yaa juo bella dūngu-i†,

nelma famma yungu yaa haku-i? ¹⁸ Nuoni man da η par diire a nan η fere kpāṅkpara daayo-na, η ka kara η fere; duo bi par diire nan nuoni man, u ka putɛnu-nie.» ¹⁹ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjnamma pigāataan baa pāṅ suo wuo Yesu naan gbānalāan daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huongu fanju-na, nga ba taa ba kālā nuomba-i.

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?
(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A don huongu fanju-na, baa don ta ba cuman Yesu-i da ba bel-o. Ban puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fere nelfafaamba wuo sī ba ka gbāa ce u piye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Ban kāa, baa cira: «Hāalātīe, i suyaa wuo η wan ninsoṅo yaa-i, aa η sa kāalā nelieṅo baa η ninsoṅo-i, η sa bi ce cielu, η gbu η pigāan nuomba-i Diilon-hūmelle yaa-i kelkel. ²² Nga, a saa baa mie hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuo suo baa-ba, wuo gbē-ba wuo: ²⁴ «Hāa-min warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuo yuu-ba wuo: «Ba cie hai yungu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromε ba jāmatigi yungu.»

Wuo tiraa yuu-ba wuo: «Ba nyegāan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegāan Oromε ba jāmatigi yerre-i die.»

²⁵ Yesu wuo cira: «Kuman da ku waa jāmatigi kūngu, pāan-kun na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kuman da ku waa Diilon-kūngu-i, na bi pā-ku na hā Diilon-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbāa cure-yuo bel-o nuomba yaanga-na. U nel maa bir yan aa naa cu ba hōmmu-i, baa naa ba par flinamma.

Kuomba sireman-kūngu-i
(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

²⁷ *Sadusēbaa-ba wulaa kuomba sie sire. Banan baa kā ka gbē Yesu-i wuo: ²⁸ «Hāalātīe, *Moisi nyegāan nelma namma hā-ye wuo: «Uman duo ku aa yan u cieṅo-i u saa da bilon baa-yo, u hāan saaya u bie-yo a hon bilon hā kulon-i.»†

²⁹ A ne da naacombiamba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mōṅo sire jā cieṅo, u saa da bisālmba baa-yo aa ku. ³⁰ Uman cuu-yo, u bie cieṅo-i u saa da bisālmba baa-yo, fuo tiraa ku aa yan-yo; ³¹ sielin-wuonjo-i maaduoma. Ba kuu dumēi niehāi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilon baa cieṅ daayo-i. ³² Ku huongu-na, fuo fere u suo tuo nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, ban diyaa-yo ba cieṅo cor, yiingū man kunj da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

³⁴ Yesu wuo cira: «Miwaan daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilon un ka fiel baman wuo nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hōlma-na ba da ba tēna u nelle-na, bafamba sie ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ṅaa *dōrpōwōrbiemba; ba sie tiraa gbāa ku. Ban siire hel kuomba hōlma-na ba cie Diilon-biemba. ³⁷ Moisi bi waan kuomba sireman-kūngu-i un piye perfielu maama-i kusuoṅ-nu wuo dāamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuo: «*Abiram Diilon, *Isaki Diilon, *Yakabu Diilon.»§ ³⁸ Diilonjo-i cicēlmantaan-wuonjo, bikuon-wuonjo sī. Diilonjo wulaa nuomba-i hiere baa dii cicēlma.»

³⁹ Un piye dumaanjo-na, *ānjnamma pigāataan nan baa cira: «Hāalātīe, η suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa sie da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

† 20:17 Gbelieman-nalāngu (Psaume) 118.22 ‡ 20:28 Anjnamma tiyeman-scbe (Deutéronome) 25.5-6 § 20:37 Helman-scbe (Exode) 3.2,6

*Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?**(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)*

⁴¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienjo manɔ, nuɔmba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi h̄ayɛlɔŋ? Ba taara ba wanɔ wuɔ niɛ dumaanɔ-na? ⁴² Ma s̄i Davidi fuɔ fɛɛɛ waaŋ-ma gbar-ma Gbeliemarɔ-neini-na wuɔ:

«Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu,

*⁴³ aa ŋ yanɔ mi mal ŋ bigaar̄amba-i h̄a ŋ ce ŋ b̄aanɔŋu-i beɛ.»**

⁴⁴ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i aa saanɔ Konkortienjo manɔ, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce niɛ aa ce u h̄ayɛlɔŋ yonɔ?»

*Yesu firiyɛ anɔŋnamma piḡaataamba-i**(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)*

⁴⁵ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ wanɔ baa u *h̄aalabiembra-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaanɔ na fɛɛɛ, baa na ta na ce *anɔŋnamma piḡaataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonɔgorb̄omb̄omb̄aa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba k̄a *Diilonelh̄aal̄ad̄unɔŋu manɔ nuɔ-i, siɔ k̄alle manɔ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonɔŋ-i a h̄uu bikulcaamba naḡan̄-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba c̄ar̄a Diilonɔŋ-i, ba c̄ar̄a-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bei ku ka balanɔ cor.»

21*Bikulciɛnjo nanɔ ciɛ s̄amma**(Marke 12.41-44)*

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinɔ-i kekerienɔŋu-na da ba h̄a Diilonɔŋ-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛnjo nanɔ k̄aa ka dii t̄amabienɔ h̄ai. A ne da u waa s̄untienjo. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Ciɛŋ daayonɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambanɔ diyaa kumanɔ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanɔ boluonɔŋu; ŋga ciɛŋ daa uŋ diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔŋu-na yonɔ; kunanɔŋu si dii yanɔŋa nanɔŋa.»

*Mamanɔ ka da nelbiliembra-i aa miwaanɔ suɔ duɔ tɛ**(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)*

⁵ Nuɔmba nanɔ baa yiɛraaya ta ba piye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa t̄ampɛfɛɛinɔ, aa banɔ p̄aa bim̄b̄inni manɔ h̄a ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁶ «Nanɔ daa d̄unɔŋu manɔ daaku-i, yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu, ku ka fara hiere h̄iema-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonɔŋu fanɔŋu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yanɔ molo ji pira-nei. Nuɔmba boi ka ta ba jo. Umanɔ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienjo manɔ, u yaa ufanɔŋo-i, aa tiraa cira, miwaanɔ t̄imma h̄ii. Baa na cu ba huonɔŋu! Ba t̄aal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba c̄ina ba yuntaamba-i, baa na yanɔ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce iḡɛna, ŋga miwaanɔ t̄imma'i siɛ p̄anɔ waa huonɔŋu fanɔŋu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba ḡanɔ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛinɔ nilɛinɔ. ¹¹ H̄iema kaa ta ma

* 20:43 Gbeliemarɔ-nal̄aŋɔŋu (Psaume) 110.1

sagalla bōmbōŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bīmbīnni kaa ta ni hel dōrō-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suō da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpāncōlgūō. Ba ka kā baa-na *Diilonelhāalādūnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nan̄ cuu muōmi huon̄-nu, yīiŋgu dii baa yīiŋgu ba ka bel-na kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa fōŋgōtaamba wulaa. ¹³ Huōŋgu fan̄gu'i nuō-i na ka da na fere piye kuman̄ cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuō na sie ji suō nan̄ kaa piye maman̄ a kor. ¹⁵ Nan̄ ka wan̄ maman̄, mei fere'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaan̄o-na, da na wan̄-ma, na bigāarāamba sie gbāa da manamma wan̄. ¹⁶ Halle na tobāa-ba-i baa na nyubāa-ba-i, baa na mōlbaa-ba-i, baa na hāmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigāarāamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuōmba-i hiere ba ka bigāan̄-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unan̄ yukuōsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hīrā na kūōma-i na ka da cicēlma man̄ sa tīēŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalemu-i huōŋgu man̄ nuō-i, na saaya na suō wuō u muonumma hii tī. ²¹ Baman̄ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānniŋ; baman̄ da ba ji waa Yerusalemu huōŋga-na ba hel; aa baman̄ da ba ji waa hīēŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huōŋ-na. ²² Maman̄ nyegāan̄ hiere Yerusalemu kūŋgu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuō-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma man̄, ba ka pā ma sullu-i yinni fanni'i nuō-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilon̄ ka pigāan̄ Isirahel-baamba-i u jāyāmma-i yinni fanni'i nuō-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisallā baa-ba jāmalābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa serē-yuō ce ba bāan̄gu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bāan̄gu kaa bir ku den̄ birma baa ceŋo-i baa mōēŋa-i hiere.* Dāmman̄-nuoraan̄gu sie ji ta ku suō dumma, a ce dumaan̄o-na, nuōmba hōmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶ Bīmbīnni man̄ dii dōrō-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuōmba da ba jōguōŋ ne maman̄ ka da-ba, korma ka ce ba nan̄ yir. ²⁷ Huōŋgu fan̄gu'i nuō-i, ban̄ ka da *Molon̄-Bieŋo hilaa dōrō-i-na baa u fōŋgūō-i duherru suuye-yuō u tuō jo. ²⁸ Mafamma da ma ji don̄ ta ma ce, siiren̄ na ta na ne u hūmelle-i, na korman̄-huōŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa wan̄ nel daama-i pigāan̄-ba wuō: «Nieŋ *yensāan̄gu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duōŋ ta ni caa fielu-i, na bi suō kerre ifelle hii tī. ³¹ Kuuduōŋgu yaa-i, da na bi ji da maman̄ daama duōŋ ta ma ce, na saaya na suō wuō *Diilon̄-bāan̄gu hii tī. ³² Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiefie ku nuōmba namba aa ba suō ku. ³³ Dōrō-i baa hīēma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan̄ na fere, baa na yan̄ na hōmmu yu baa ponsanniŋ-maama, baa konyollen̄-maama, baa ān̄jōguōma. Da na saa bel na fere, yīiŋ daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuōmba-i hiere ŋaa kōllun̄ tugol bīŋwuōŋo duma bel-o. ³⁶ Yaahuolo man̄ juon̄, vaan̄ na fere baa Diilocārālle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuō. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiēra Molon̄-Bieŋo yaan̄ga-na a piye.»

³⁷ Yesu taa u dii bāan̄gu-i *Diilodubuō-i na u wan̄ Diilon̄-nelma-i u pigāan̄ nuōmba-i, aa tuō kā u cō *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. ³⁸ Cuo duō kaal, nuōmba naar kūōl ba-naa jo Diilodubuō-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

* 21:25 Nieŋ Isayi scbe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel scbe-i-na (Ézéchiël) 32.7; Yowel scbe-i-na (Joël) 3.3-4.

22

*Yuda suuraa Yesu-i**(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53)*

¹ *Barj'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanguj juɔ ta ku pie, ba bi bɪ ponsaangu fanju yaa *kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaangu-i, ² *Diiløjigantaamba yuntaamba-i, baa *anjɪnamma pigataanj baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋa ba taa ba kaalá nuamba-i.

³ Huɔŋgu fanju'i nuɔ-i, *Sitánɪj suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nunju waa Yesu *hāalābɪɛj cɪncieluo ba hāi baamba-na.

⁴ Wuɔ sire kā ba ka nuɔ ba-naa baa Diiløjigantaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, uŋ ka kāyá-bɛi dumaa ba bel Yesu-i.

⁵ Kuɔ gbuu dɔlnu-bɛi, baa cira ba ka hā-yo gbeɪja. ⁶ Yuda wuɔ hūu-ma aa naa tuɔ ne uŋ ka da hafafaangu man ba bel Yesu-i nuamba baa suɔ.

*Yesu puɔraa ba da ba ka ce kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaangu niwuoni-i**(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsaa 13.21-30)*

⁷ *Barj'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanguj juɔ hi, barj konj *kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaangu tɔlmba-i yɪɪŋgu man nuɔ-i, ⁸ Yesu wuɔ wanj baa Pɪɛr-i baa Nsaa-i wuɔ: «Kāanj na ka ce ponsaangu niwuoni-i, diɛ kā i ka wuɔ.»

⁹ Baa yuu-yo wuɔ: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuɔ cira: «Da na ka suur nellenj-huɔŋga-na, na ka da naacolŋo nanjo tɔyāa hūmmanj-būnanja, na cu u huɔŋ-nu. Duɔ ka suur dumelle man nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na wanj baa dumellentienj-o-i wuɔ hāalátienj wuɔ u pigāanj-na dūŋgu man uŋ ka hā-yo baa-ku u wuɔ kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaangu niwuoni-i baa u *hāalābiemba-i. ¹² U ka pigāanj-na dubuo nanjo dɔrɔ-i-na; bɪmbɪnni dii-yuɔ tɪ. Na ce niwuoni-i kusuɔŋ-nu'i.» ¹³ Pɪɛrbaa-ba ta. Barj kaa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesunj waanj-ma dumaa. Baa ce kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaangu niwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. dɛ. 11.23-25)

¹⁴ Niwuoninj-huɔŋguj juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji tɛna baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaanj daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaanj mi tūnu-nei, da ŋ da yɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaanj daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diiløj-nellenj. Kuŋ donyanj kumanj kuu dii kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waanj mafamma-i, wuɔ biɛ duvɛŋjo ciinj-na a jaal Diiløj-o-i, aa cira: «Hūyāanj na nyɔŋ tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi tūnu-nei, *Diiløj-bāanj da ku saa ji donj, mi sa ji tiraa dii duvɛŋjo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huɔŋgu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diiløj-o-i aa bɔlnu-yuɔ hā-ba, aa cira: «Mi kūma yaa-i, ma ka ce tāmmanj-kūŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ ciɛ kumanj daaku-i mi maama ta ma tɛnu-nei.»

²⁰ Barj juɔ wuɔ niwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋ-ciinjga-i hā-ba aa cira: «Mi tāmmanj manj ka kūnna na maama-na ma yaa daama ciinjga-na. Diiløj ka bel u *tobisɪfɛlenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Niɛj, umanj ka hel mi huɔŋ-nu, uu dii tɛna tuɔ wuɔ baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Moløj-Bɛɪŋjo-i ninsoŋo ŋaa Diiløj uŋ'a ma ce dumaa, ŋa umanj ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sɔlma haraa kutienj-o-na.»

²³ *Hāalābɪɛj baa donj ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai moløj-o-i siɛ ce daama temma-i?»

Haalabiemba-na hai moløj-o-i yunju?

²⁴ Ku huɔŋgu-na, *hāalābɪɛj baa ta ba taara ba suɔ umanj yunju ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa fɔŋgūɔ-i nuamba-na, fɔŋgɔtaamba ta ba guor nuamba ta ba bɪ-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku

saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umanj duw waa nelbuw-i na holma-na, kutienjo saaya u ce u fere cekuw, umanj duw waa na yungu-na, kutienjo ce u fere naa maacembilonjo. ²⁷ Yaanj mi yuu-na nelma diei: Nuw baa n maacembilonjo-i hai nelbuw-i? Nuwnei si wei? Nga mei dii na holma-na njaan na maacembilonj muw. ²⁸ Minj cie mullema manj cor hierie, na hlerā na kuma-i a tlena baa-mi. ²⁹ Terienjgu fanju-na, mi To unj haa-mi fongu-i dumaa, muwmi ka bi ha-na baa-yo dumei, ³⁰ i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyonj baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dunni cncieluo ni hai-niini yun-nu.»

Yesu gboya Simw-Pier wuw u ka cina-yuw

(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsaa 13.36-38)

³¹ Ku huonju-na, Yesu wuw tuw piye baa Simw-i wuw: «Simw, ne! *Sitani caara-nei Diilonjo wulaa duw sagalla-nei ne si u ka gbāa hu-na mi wulaa. ³² Nga mei caara Diilonjo-i a ha nuwjo-i wuw n Diilon-humellen-kungu baa ku. Nj ka nanna-mie nga n ka bir jo. Da n jo, n kayā n nabaamba-i.»

³³ Pier wuw cira: «Itie, da ba fie dii-ni kaso, n ka bi da ba diyaa muwjo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliingu, mii dii n huon-nu.»

³⁴ Yesu wuw cira: «Pier, yanj n fere, muwmi tuw-nin, isuuduonj daaku-na, koholdelanj sie hi bu, n ka cina-mie da i siei wuw nanj sa suw-mi.»

³⁵ Ku huonju-na, Yesu wuw wanj baa *haalabiamba-i hierie wuw: «Mi nanj puwraa-na aa naa cira nelie baa bie gbeija, nelie baa bie buora, nelie baa bie naatenni; binjungu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuw gbē-ba wuw: «Fiefie ku kungu-i kuuduonju si: Gbeinj da a waa baa umanj, u bie-ya. Buora duw waa baa umanj, u bie-yo. Aa nuwmi manj jiganga si baa-ni, n suor n jonjoruo-i n saa kananja. ³⁷ Yaanj mi tnu-nei, mamanj nyegāanj Diilonj-nelma-na wuw: «*Ba ka ce-yo nelbabalanjo*», ba gbē muwmi. Ma ka bi ce. Mi maama manj nyegāanj sebe-i-na, ma cemanj-yiingu hii.»

³⁸ Haalabienj baa cira: «Itie, jigammu hai daa ti.»

Yesu wuw cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliingu pie ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

³⁹ Yesunj waanj mafamma-i, wuw hel ta tuw kā *haalabienj baa bi sire cu u huon-nu. taa ba kā koko terienjgu fanju-na. U *haalabienj baa bi sire cu u huon-nu.

⁴⁰ Banj kaa hi, wuw gbē-ba wuw: «Caaranj Diilonjo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanjo cemma-na.» ⁴¹ Aa fuw wuw cor kā yaanj-na celle ka duuna tuw carā wuw: ⁴² «Baba, da n sie n maaya yaahuolo daayo-i muw-na; nga baa cira n fer muw, ce-ma ninj taaranj ma ce dumaa.» [⁴³ Huonju fanju-na, *dorpupurbilonjo nanj wuw jo ji carra-yuw a dii holle yuw. ⁴⁴ U huonganj na na'a ka saa waa huonja dumaa-nu, kunanj kuw migāanj naara u Diilocaralle-i. U cufalun kuw ta ku kunnā njaan tamma.]

⁴⁵ Unj juw carā ti, wuw sire jo u haalabiamba wulaa jo ji da huculle cie ba kor duofun. ⁴⁶ Wuw cira: «Bige-i cie na ta na duofun? Siirenj na ta na carā Diilonjo-i binjungu baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanjo cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsaa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji ti Yesu nunju-na, ba'a ba ne da nuwmba namba jo. Yesu *haalabienj cncieluo ba hai baamba-na, banj taa ba bi umanj *Yuda-i, u yaa

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

waa nuɔŋ daaba yaan̄ga-na. Ban̄ juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon̄-Bieŋo-i baa jaalun̄ daaku yaa-i a da ŋ pigān̄-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Baman̄ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huon̄gu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i biɛ i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unan̄ wuɔ pān̄ biɛ u kaan̄ga-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntien̄o maacembilon̄o nan̄o nadi-etūŋgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wan̄ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bīncuamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyoo muɔ. ⁵³ Ma sī yinni man̄ jon̄ i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terien̄gu fan̄gu-na? Fiefiɛ yaa namaa huon̄gu-i, baa *Sitāni bi huon̄gu-i; na gbāa ce kuman̄ dolaanu-n̄ei.»

Pier clinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsaa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Ban̄ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntien̄o cīŋgu-na. Pier wuɔ yan̄ ba maa aa suɔ cu ba huon̄-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan̄ dāamu gōŋgūon̄-huon̄ga-na, wuɔ kā ka t̄ɛna baa-ba. ⁵⁶ Maacembilon̄o nan̄ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Cien̄ nuɔ, mei sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛlle, naacolŋo nan̄o da-yo, wuɔ cira: «Ma sī nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sī!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛlle, unan̄o saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wan̄ wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wan̄ mafamma-i, kōhōldɛlāŋo don̄ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma man̄ wuɔ isuɔduon̄ daaku-na, kōhōldɛlāŋo siɛ hi bu, kɛɛ u ka cīna-yuɔ da i siei wuɔ u sa suɔ-yo† maa pān̄ t̄ɛnu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuoren̄ gbuu pān̄ tuɔ kaal.

Ba kāa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsaa 18.19-24)

⁶³ Ban̄ bilaa Yesu-i aa jīna nuɔmba man̄ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufien̄a-i aa ta ba muo-yo. Uman̄ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai molon̄o-i muyaa-ni? Bi kutien̄o yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuon̄ juɔ kaal, *Yuiɛ ba bīncuamba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ān̄jīnamma pigāntaan̄ baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaan̄gu-i. ⁶⁷ Ban̄ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon̄ uŋ pāa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nuon̄o-i wan̄-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ wan̄ wuɔ niɛ, na siɛ hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa maman̄, na siɛ siɛ-mi. ⁶⁹ Ŋga maman̄ dii, *Molon̄-Bieŋo ka kā ka waa Itien̄o caan̄-nu.»‡

⁷⁰ Uŋ waan̄ mafamma-i, ba hieron̄o-i baa cira: «Diilon̄-Bieŋo yaa nuon̄o-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

† 22:61 Niɛŋ 22.34. ‡ 22:69 Gbelieman̄-malāan̄gu (Psaume) 110.1

71 Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie fɛɛɛ-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilonj-Bieŋo.»

23

Ba kaa baa Yesu-i fāamaan ba terieŋ-nu

(*Matie 27.1-2, 11-14; Marke 15.1-5; Nsāa 18.28-38*)

1 Ku huonŋu-na, baa sire hiere a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. 2 Banj kaa hi, baa gbɛ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Orome ba *jamatigi-i. Aa cira Diilonj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo manj, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentieŋo.»

3 Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

4 Pilati wuɔ wanj baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolŋ daayo-na.»

5 Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelboronŋo. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuɔ *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fɛɛɛŋ-maama.»

6 Pilatiŋ juɔ nu ba bɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyieŋo-i wei?»

7 Baa cira: «Ūu, Galileyieŋo.» A ne da huonŋu fanŋu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yunŋu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan Yesu-i a hã-yo.

8 Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bãanŋu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle ŋga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gberɛ-weima fuɔ ne. 9 Wuɔ yuu-yo baa nelma boi, ŋga Yesu saa ji seŋ sũnuŋu yuɔ. 10 A ne da huonŋu fanŋu-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjɔnma pigãataamba waa Erɔdi terieŋu-na gbuu ta ba kar coikãŋkareŋa ba haa-yuɔ. 11 Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-jonŋoruo hã-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo hã Pilati-i baa-yo. 12 Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, ŋga yiŋgu fanŋu-na, baa pãŋ bel jɛru.

(*Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsāa 18.39–19.16*)

13 Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i 14 a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hã-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fɛɛɛ-i na yufellenj, nanj haa mamanj yuɔ mi saa da-ma yuɔ. 15 Na saa da *Erɔdiŋ birii saan-yo hã-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kumanj aa ku hi u kuliŋgu. 16 Mi ka ce ba muo-yo yonj aa nanna-yuɔ.»

[17 Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *korsɔnni tɔmmanj-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba kasobilonŋo diei.] 18 Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» 19 Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huonŋa-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. 20 Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. 21 Baa yagar aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» 22 Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufieŋa siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciɛ kumanj aa na'a i ko-yo. Mamanj dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» 23 Baa yagar aa naa gbuu pãŋ ta ba kaasŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daan-nu ko-yo. 24 Banj kaasŋ dumaanŋo-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u hũu-ma. 25 Uŋ hũyãa-ma dumaanŋo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ manj gbuɔ

nuamba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumanj da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hümelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ baŋ ka gbuŋ-yoŋ *daangu man nu-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hümelle-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo hilaa suoŋ-nu. Ba bi-yo Simɔ. Baa bel-o haa daangu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huoŋ-nu. ²⁷ Nuamba saa waa ðei ba huongu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal meɪ maama-na, taa na kaal namaa ferɛŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiingu dii baa yiingu, ba kaa cira: «Caamba manj saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiingu faŋgu-na, nuamba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiɛ!» aa gbɛ tãnyieŋa-i wuɔ: «Suuyeŋ-yiɛ!» ³¹ Da ba dii daabinaaŋgu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraaŋgu fuɔ nie?»

³² Baa bilaa gburanġbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbumman-huoŋgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsãa 19.17-27)

³³ Tãnyelle nande dii ba bi-de Yukoluoŋgu. Baŋ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanġbotaan daaba-i ba hãi-i-na. Unaoŋo-i u nadien-na, unaoŋo-i u nanyuoŋ-nu. † ³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumanj ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonġorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hã uman aa yaŋ uman. Baa naa ba ful tienja calnu-bei. ‡ ³⁵ Nuɔŋ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u ferɛ i ne. Duɔ kor u ferɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diiloŋo uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Koŋkortieŋo manj u yaa ufaŋo-i.»

³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyoŋ, § ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien nuɔŋo-i, kor ŋ ferɛ i ne.» ³⁸ Baa nyɛgãaŋ u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienjo yaa daayo.»

³⁹ Ba naŋ gbuu gburanġbotaamba manj, unan wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Naŋ saa cira wuɔ Diiloŋo uŋ pãa nuŋgu-i aa saan Koŋkortieŋo manj u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ ferɛ aa ŋ kor mieŋo-i ke!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuoŋo-i, wuɔ tuɔ wanj baa-yo wuɔ: «Naŋ sa kãalã Diiloŋo-i ðe! Ma sɪ ii dii mulɛenduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Baŋ bilaa mieŋo-i ba ninsoŋo. Miɛ ãntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkingu ba bel-o da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.» ⁴² Aa naa wanj baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesɪnni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-ni.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi wanj ninsoŋo-i baa-ni: Nyuŋgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diiloŋ-nelle-na.»

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30)

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ **23:34** Gbelieman-nalãaŋgu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbelieman-nalãaŋgu (Psaume) 69.22

44 Bāanḡuḡ juo hi yuhuḡḡga-i, ba'a ba ne da terienḡu cuure hiere da bintūu. Ku tīyāa dumei fuo bāanḡu ji tēreḡ. 45 Kompaḡḡa maḡ naa karaanu *Diilodubuḡ-i, kaa pāḡ taalnu ka holle-na sḡmma hāi. 46 Yesu wuḡ kaasḡḡ da gbagaga wuḡ: «Baba, hūu-mi.» Aa bi hūu u fere. 47 Sorosi ba yuntienḡo naḡ unḡ daa mafamma-i, wuḡ gbēlieḡ Diilonḡo-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolḡ daayo naa vii.» 48 Nuḡmba maḡ naa kāa ka ta ba ne, baḡ juḡ da-ku dumaanḡo-na, baa bir ta ba misḡrrā ba yunni-i ba kūḡ. 49 Yesu sḡsutaamba-i baa caamba maḡ naa nyaanu-yuḡ a hel *Galile-i-na kā, baa yiēra da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsāa 19.38-42)

50 Naacofeḡeiḡo naḡo waa *Yuifu ba *nellentaamba hḡlma-na, ba taa ba bī-yo Yosefu. Yosefu naa tuḡ kālā Diilonḡo-i. 51 U nabaambaḡ cīe kumaḡ Yesu-i-na, u saa siē dii u nuḡḡu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilonḡ-bāanḡu domma-i. 52 Yesuḡ kuu, wuḡ kā *Pilati wulaa ka cārā-yuḡ. Pilati wuḡ hā-yo baa-yo. 53 Wuḡ kā ka har-o a fīnya-yuḡ aa kā ka fuure-yuḡ cīncorre nande-na, baa hīeḡ-de tāmpēlleḡ. Baa sa fuure moloḡo diē dede. 54 Yiinḡu fanḡu waa jumayiinḡu, Yuifu ba *yitēnanḡu naa saaya ku doḡ bāsuurḡḡu-na. 55 Caamba maḡ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huonḡ-nu ka ne baḡ naana dumaa. 56 Baḡ kaa nanna tī, baa bir kūḡ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kūnna-yuḡ. Baḡ'a ba ce mafamma-i bāl, bāanḡu suurii tī. Yitēnanḡu hii. Baa tēna fiisa ḡaa maḡ nyegāanḡ dumaa *āḡḡinamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba hḡlma-na

(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsāa 20.1-10)

1 *Yitēnanḡu cuo kaala-i-na,* caanḡ daaba naar kā cīncorre-na baa natikolo-i 2 kā ka da tāmpēlle maḡ baḡ ḡa naa ce-de suu cīncorre nuḡḡu-i di būmalāa halanḡ. 3 Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulonḡo-i. 4 Ba hḡḡ muḡ cu, ba'a ba ne da nuḡmba hāi, ba jonḡorbaa-ba caa da kpeikpe. 5 Kor maa ta ma da-ba, baa nisḡḡ ba yammu-i. Nuḡḡ daa baa gbē-ba wuḡ: «Bige-i cīe na jo ji ta na taara umanḡ dii cicēlma-i bikuonḡ hḡlma-na? 6 Uu si dii bande-i, u siire hel. Unḡ taa u waḡ mamaḡ baa-na *Galile-i-na, ma tīyāanu-nei wei? 7 Ma sī uu naa cira: «Fuḡ ba hā nelbabaamba baa *Molon-Bieḡo-i ba gbu-yo *daanḡ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonḡ hīema-na, sieliḡ-yiinḡu-i u ka sire hel jo.»† Ma saa waḡ wei?»

8 Yesu nel maa pāḡ tēnu-bei. 9 Baa ta kūḡ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūḡḡu-na hiere. 10 Caamba maḡ waa da mafamma-i ba yireḡḡa yaa daaya: Maari maḡ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duonḡo-i Sake nyu-i, baa Sanī, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka tūnu Yesu *pḡpḡarbiemba-i. 11 Baḡ tūnu-bei, pḡpḡarbiemba da niē sī ba ce korni; ba saa hūu-ma. 12 Pier wuḡ sire gbar kā cīncorre-na ka gbīina ne, a da kompaḡḡa yaa yonḡ hīema-na. U huḡḡ kaa cu, wuḡ naa wuḡ bir kūḡ.

Emawusi hūmelle-na (Marke 16.12-13)

* 23:56 Helmanḡ-scbe (Exode) 20.10; Anḡḡnamma tiyemmanḡ-scbe (Deutéronome) 5.14 * 24:1 Ku cuo kaala waa jumaansi. † 24:7 Niēḡ 9.22; 17.25; 18.32-33.

13 Yinduɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kā nelle nande-na, ba bɪ-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cɪncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. 14 Ba taa ba piye Yesu maama yaa-i ba kā. 15 Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. 16 Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. 17 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vaa hiere. 18 Unaŋo-i ba taa ba bɪ-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalemu-i-na yij daani-na wei?»

19 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasarɛtitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. 20 *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hāa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. 21 Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baaŋ miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siei yaa nyuŋgo-i. 22 Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kā cɪncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i 23 wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. 24 Baŋ piye dumaŋo-na, i nabaamba namba bi sire kā ka da-ma ŋaa baŋ waŋ-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

25 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaaŋo-i, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hūu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wei? 26 Ba saa waŋ-ma wuɔ Diiloŋ uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saŋ *Korŋkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sūlma aa suɔ doŋ u yuntesinni-i wei?» 27 Baŋ nyegāaŋ u maama maŋ Diiloŋ-nelma-na, wuɔ suur ma yaaŋga-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebebbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kā.

28 Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaaŋ-na. 29 Ba saa hūu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bāaŋgu tɛ tɛ, yaŋ aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

30 Baŋ juɔ cira ba wuɔ niwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diiloŋo-i, aa bɪl-oŋ hā-ba. 31 Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. 32 Baa ta ba piye wuɔ: «Uŋ taa u piye Diiloŋ-sebɛ maama-i baa-ye hūmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kūɔna hūhɪnaŋo muɔ.» 33 Ba saa tiraa tɛna, baa pāŋ sire bir kā Yerusalemu-i-na kā ka da *hāalābiemba maŋ tɪyāa cɪncieluo u diei, ba tigiŋ ba-naa, a naara ba nabaamba namba. 34 Baŋ kaa ka da bamaŋ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» 35 Bafamaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hūmelle-na, baa bi suur ma yaaŋga-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsāa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

36 *Hāalābieŋ baŋ waa ta ba piye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fere-i ba hɔlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tɪyāaŋ dei!» 37 Korma pāŋ ta ma da-ba wuɔ sɪ *jɪna. 38 Yesu wuɔ cira: «Bige-i korman-kūŋgu fuɔ? Bige-i ciɛ na ta na dii nuharuŋgu miɛ? 39 Nieŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fere! Juɔŋ na ji yiɛya-mie na ne. Jɪna muɔ sɪ. Jɪna dii ŋaa fafalmu; kūɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» 40 Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigāaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i. 41 Ba hɔŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa hūu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hāmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu

dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterienjo nanjo waa boluonju, baa hɛ-ye, baa biɛ-ye hã-ye. ⁴³ Wuɔ hũu-ye wuo-ye ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa wan baa-ba wuɔ: «Min taa mi wan maman baa-na i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama man nyegãan *Moisi *anjɪnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sɛbɛbaa-ba-na a naara gbɛliɛman-nɛini-na, maa naa saaya ma cɛ; ma bi cɛ.» ⁴⁵ Uɲ piiye dumaanjo-na, kuɔ kãyã-bɛi ba suɔ Diilon-nelma yaanga-i. ⁴⁶ Uɲ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ban nyegãan maman, ba ciera wuɔ: Diilon uɲ pãa nunju-i aa saan *Konkortienjo man, u saaya u ku a ce yinni hãi hɛma-na aa siɛlin-yiinju-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛinja-na hiere ka saa. Ba ka don ta ba wan-ma *Yerusalɛmu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabanjo-i, ku yaa Diilonjo ka ce jande ba ambabalma-na hiere. ⁴⁸ Maman ciɛ daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra wan-ma. ⁴⁹ Terienju fangu-na, mi To uɲ pãa nunju-i wuɔ u ka hã-na fɔngũɔ man, da mi kã, mi ka saan-ye hã-na. Baa na kã terienju; tɛnaanan na cie u jo igɛna.» †

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)

⁵⁰ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalɛmu-huonja-na a kã Betani caan-nu. Ban kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diilonjo-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũɲ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũɲ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonjo-i.

† 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5 § 24:51 Niɛɲ Pɔpuɔr. 1.9.

Nsáan nyεgáan Yesu maama man Nelmuoyamma

Nsáa nunngu waa Yesu *háalábiɛn cíncluelo ba hái baamba-na. Duɔ tuɔ wan fuɔ fεɛɛn maama-i, u sa bí u yerre-i; kuniε u cira «*háalábilonɔ nanɔ» (18.15), kuniε wuɔ «háalábilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diilonɔ-ándaangu-i, nɔa u ciε u fεɛɛ nelienɔ jo híema-na (sap. 1). Ku huonngu-na, Nsáa piye gberε-weima niehá maama. Yesu ciε gberε-weima famma-i a pigáan u sínni. Aa bi piye Yesun wuɔraaya suu baa nuɔmba man ba maama. Ba suuman káayá nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fεɛɛ-i, u nunngu hii-ma. *Yuifu ba yuntaamban cɔɔ Yesu-i dumaa, ban cínaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i sí Diilonɔ-konkortienɔ-i, Nsáa nunngu bi hii mafamma-i (sap. 2–12).

Ku huonngu-na, ban bilaa Yesu-i isuonngu man nuɔ-i, maman ciε, u suurii ma yaanga-na wan-ma: Yesun diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔɔbiemba túnni-na, un cáará Diilonɔ-i dumaa (sap. 13–17), baa ban ciε u ándaangu-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18–19). Sebe periema-na, u waan Yesu siremman-kúnngu-i aa wan fuɔ un nyεgáan u sebe-i yunngu man nuɔ-i (sap. 20–21).

Nelma ciε ma fεɛɛ nelbilonɔ

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tí. Nelma naa waa baa Diilonɔ, aa maa naa waa Diilonɔ. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonɔ. ³ Diilonɔ ciε ma yaa ce bímbínni-i hiere. Bímbínni man ciε hiere, ma nunngu dii ni cemma-na. ⁴ Cícélma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cícélma famma yaa waa nelbiliemba fitnúɔ-i. ⁵ Fitnúɔ un juɔ, kukulma saa gbáa ciε-yo.

⁶ Huonngu nanngu juɔ hi, Diilonɔ saan molo jo. Ba taa ba bí kutienɔ-i Nsáa. ⁷ U saan-yo wuɔ u ji piye fitnúɔ maama baa nuɔmba-i kuman ka ce ba húu u maama-i. ⁸ Ku saa ce nɔa Nsáa yaa waa fitnúɔ-i de! Nɔa uu naa jo duɔ ji wan fitnúɔ maama yon baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsonɔ-fitnúɔ-i. Ma juɔ híema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tí miwaanɔ-na. Ma yaa jíena miwaanɔ-i. Nɔa nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fεɛɛɛ nelle-na, ma nellenɔ-baamba cína-méi. ¹² Nɔa banamba siyaa-ma aa húu ma maama-i. Ma háa kufanngu taamba-i ku fɔngúɔ-i ba da ba ce Diilonɔ-bisálmba. ¹³ Diilonɔ-bisálmba famba-i ku saa ce nɔa u huonɔ-ba nelbilonɔ temma, ku saa bi ce nɔa ku dɔlaanu molonɔ-i u ce u honɔ-ba, nɔa ku dɔlaanu fuɔ fεɛɛ yaa u honɔ-ba.

¹⁴ Nelma ciε ma fεɛɛ nelbilonɔ jo ji waa i hólma-na. I daa u fafaanngu-i. U waa hujantienɔ aa tiraa waa ninsowaranɔ. Fafaanngu fanngu-i i To-i háa u Bɛduɔla-i baa-ku. ¹⁵ Nsáa yaa juɔ ji tuɔ wan u maama-i. U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Mín taa mi gbɛ uman miε uu dii huonɔ-nu, u yaa daayo-i. Aa méi suɔ da mi hon, uu naa waa tí; a ce dumaanɔ-na u maaraa muonɔ-i.» ¹⁶ U ciε baa-ye cor. Cuobaa-ban kaal, u bi ce baa-ye duméi. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *anjɔnamma-i ji há-ye, nɔa hujarre-i baa ninsonɔ-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Molonɔ yufelle saa háa Diilonɔ-na dede. Nɔa u Bɛduɔla pigáan-ye u sínni-i. U yaa dii tíena baa-yo.

*Nsáa-Batisei ándaangü-i**(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)*

¹⁹ Nsáa nuŋ-ándaangü yaa daaku. Uŋ waa tuo *batiseŋ nuomba-i, *Yuifu ba yuntaamba maŋ waa *Yerusalemu-i-na, baa puor *Diilojigántaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u sínni-i. Baŋ kaa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, naŋ hilaa hie?» ²⁰ Nsáa saa fuo ma diei bei; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ sí Diilonŋ uŋ páa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo maŋ, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ sí.»

²¹ Baa cira: «Nuɔnei *Eli-i wei?»

Nsáa wuɔ cira: «E'e, muɔ sí.»

Baa cira: «Nuɔnei *Diilopɔpuorbilonŋ nuɔŋo-i wei?»

Wuɔ cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A naŋ hilaa hie? Nuomba'i puɔraa-ye; pigáan-ye ŋ sínni-i i ka túnu-bei.»

²³ Nsáa wuɔ síe-ba baa *Isayi* ándaanŋ daaku-i wuɔ:

«Muɔnei *hohuolaayan* *htekuraangü-na wuɔ:

«*Siireŋ na cáa Itieŋo hümelle-i.*» †»

²⁴ *Farišiebaa-ba waa pɔpuorbienŋ daaba hólma-na. ²⁵ Baa cira: «ŋ ciera wuɔ Diilonŋ uŋ páa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ Konkortieŋo maŋ, u'i sí nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sí nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilopɔpuorbilonŋo'i bi sí nuɔŋo-i; a ma bilaa nie ŋ ta ŋ batiseŋ nuomba-i?»

²⁶ Nsáa wuɔ cira: «Muɔmi batiseŋ-na baa hümma yonŋ, ŋga moloŋo nanoŋo dii na hólma-na, na sa suɔ-yo. ²⁷ Mi juɔ yaanga kufangu tieŋo-na, ŋga mi saa piera u natáangü-i.» ²⁸ Nel daama-i hiere ma cie Betani. Nsáa taa u batiseŋ nuomba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdē bomborma-na.

Yesu yaa Diilonŋ-Tümbilonŋo-i

²⁹ Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diilonŋ-Tümbilonŋo yaa juɔŋ daayo. U yaa piriinŋ nelbiliemba ámbabalma-i. ³⁰ Mi taa mi gbē u yaa-i miē uu dii huonŋ-nu, ŋga u taa yaanga muɔŋo-na, a ce dumaanŋo-na u maaraa-mi. ³¹ Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batiseŋ nuomba-i hümma-na da mi ce *Isirahel-baamba suɔ-yo.»

³² Uŋ waanŋ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilonŋ-Yalle hilaa dɔɔ-i-na konhuruŋ temma jo ji diire-yuɔ. ³³ Mi saa ta mi suɔ-yo. ŋga umanŋ puɔraa-mi wuɔ mi ji batiseŋ nuomba-i hümma-na, uu naa gbē-mi wuɔ: «Da ŋ ji da mi Yalle hiiriye ji diire umanŋ nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batiseŋ nuomba-i baa-de.» ³⁴ Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi síe fuo-ma: Naacolŋ daa u yaa Diilonŋ-Bieŋo-i.»

Bamanŋ cuu Yesu huonŋ-nu dīelū

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuɔ tiraa ká baa u *háalábiemba hái terduonŋgu fanŋu-na. ³⁶ U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diilonŋ-Tümbilonŋo yaa káanŋ daayo!» ³⁷ Háalábienŋ daabanŋ nuɔ mafamma-i, baa páŋ ta cu Yesu huonŋ-nu. ³⁸ Yesu wuɔ u miel ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huonŋu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii nie?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yunŋu yaa wuɔ háalátie.)

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ i ta, na ka suɔ-ku.» Baa ká baa-yo ka suɔ uŋ haraa kusuɔŋ-nu. Báanŋu naa tɛɛŋɛ tɛ, baa páŋ perienŋ báanŋu boluonŋu-i baa-yo.

* **1:23** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuorbilonŋo. † **1:23** Isayi (Ésaie) 40.3

40 Hāalābienj daaba-i ba hāi-i-na, ba taa ba bī unanjo-i Andere, Simo-Pier hāanjo'i waa. 41 Fuo wuo ta kā mōljo yaa wulaa-i igēna ka wanj baa-yo wuo: «Diilonj unj paa nunju-i wuo u ka saanj *Korjortiejo manj, i daa-yo.» (Ba bī u yaa-i *Kirsā-i girēkimma-na.) 42 Aa naa kā baa Simo-i Yesu wulaa. Yesu wuo ne-yo aa naa cira: «Nsāa biēn nuo, ba bī-ni Simo; i ka tie bī-ni fiēfiē-i-na Sefasi.» (Sefasi yunju yaa wuo tāmpele.)

43 Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuo cira u kā *Galile. Unj hilaa, wuo suu baa naacoljo nanjo-i ba bī-yo Filipu; wuo gbē-yo wuo: «Filipu, jo i ta!» 44 Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduole baa Andere-i baa Pier hierē. 45 Ku huonju-na, Filipu wuo bi kā ka da Natanayel; wuo gbē-yo wuo: «*Moisi-i baa *Diilopɔpɔrbienj banj waanj naacoljo manj maama-i ba sebebaa-ba-na, i daa-yo. Ba bī-yo Yesu, Nasaretitaanj Yosefu biēnjo.»

46 Natanayel wuo cira: «Nin huonj, nj nuo ba'a bīnkūfafaangu hilaa Nasareti-i-na dede wei?»

Filipu wuo cira: «Jo i ta nj ka da baa nj yufelle.»

47 Yesun juo'a u ne da Natanayel jo, wuo cira: «*Israhelyienj kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuo.»

48 Natanayel wuo yuu-yo wuo: «Nanj suyaa muo hie?»

Yesu wuo cira: «Aa Filipu suo duo bī-ni, mii naa da-ni *yensāangu yunju-na.»

49 Unj waanj mafamma-i, Natanayel wuo cira: «Hāalātie, Diilonj-Bienjo yaa nuonjo-i, *Israhel-baamba nellentienjo yaa nuonjo-i!»

50 Yesu wuo cira: «Minj ciera mi daa-ni yensāangu yunju-na ku' i cie nj hūu mi nelma-i. Yiinju dii baa yiinju, nj ka da mamanj maaraa daama-i.» 51 Aa naa cira: «Mi wanj ninsonjo-i baa-na: Yiinju dii baa yiinju na ka da doro puurii aa *dɔrpɔpɔrbiemba ta ba nyugūn aa ta ba hiire *Molonj-Bienjo yudoro-i-na.»†

2

Yesu birii hūmma-i kolma

1 Yesun bīe Filipu-i baa Natanayel, yiinju diei cor, hāalīn-yiinju-na, ba ta ba jā cienjo dii nelle nande-na ba bī-de Kana; dii dii *Galile huonj-na. Yesu nyu waa kalle fande-na 2 a naara Yesu-i baa u *hāalābiemba-i. 3 Huonju nanju juo hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuo gbē-yo wuo: «Ba kolma *yuraa.»

4 Yesu wuo cira: «Nnaa, yanj-ma nj hā muo, ku saa hi mi wulaa yogo.»

5 Nyun wuo wanj baa maacembiemba-i wuo: «Duo wanj maminj baa-na, na ce-ma.» 6 A ne da bōenja nanja waa terienju-na; baa naa jina-yei ta ba dii hūmma ba saara ba fere a saa baa *Yuifu ba Diilonj-hūmelle-i. A waa bōenj niediei. Di diei gbāa yu litiribaa komuonja ndii temma. 7 Yesu wuo wanj baa maacembiemba-i wuo: «Kāan na ka hu hūmma na ji dii bōenj daaya yu.» Baa kā ka hu hūmma-i ji dii bōenja yu.

8 Wuo gbē-ba wuo: «Kaan manamma na ka hā umanj niēn niwuoni-i.» Ba kaa ka hā-yo. 9 Hūmma birii kolma! Wuo hūu nyonj, u saa suo manj hilaa kusonju-nu. Maacembiemba fuo ba suyaa. Wuo bī dōrbienjo-i 10 a ji tuo piie baa-yo wuo: «Kolma manj dolaanj, ba hā nuamba-i ma yaa-i igēna. Da ba ji nyonj ye, ba suo hā-ba maminj sa dolaanj. Nuoo fuo, nanj bir yanj kondodolma-i ji ta nj hā-ba baa-ma huonj-nu!»

† 1:51 Ninj Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 28.12.
baa tibibienja nanja ba bī-ya *eresē. Ba bī ba kolma-i duvenjo.

* 2:3 *Yuifubaa-ba taa ba fē ba kolma-i

11 Yesu kaan̄ ce hin̄ daama yaa-i. U cie-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigāan̄ u fɛɛɛ pigāan̄ daama temma yaa-i u hāalābiemba hūu u maama-i.

12 Un̄ hilaa terien̄gu-na, u kā Kafarnamu ka ce yinni cellɛ. U nyu waa baa-yo baa u hāmba-i a naara u hāalābiemba-i.

Yesu donya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46*)

13 *Yuifu ba *kɔrsinni timman̄-ponsaan̄guɲ juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kā *Yerusalɛmu-i-na. 14 Un̄ kaa, wuɔ kā ka da ba suor niimba baa tūmba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da baman̄ huraan̄ gbein̄a-i ba tɛnaana ba taabalebbaa-ba canni-na ta ba hor gbein̄a-i. 15 Wuɔ ce iyiemba a pāl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tūmba-i hiere. Aa naa se gbeihortaamba taabalebbaa-ba-i nanna baa ba gbein̄a-i. 16 Aa gbɛ baman̄ taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaan̄ na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dūngu-i gbeitaara-terien̄gu.»

17 Un̄ cie mafamma-i, maman̄ nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «*Diilo, mi kuyɛ η dūngu maama-i. Ma gbu ma ko-mi*»†, nelma fan̄ maa tɛnu u *hāalābiemba-i.

18 Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «*ŋ ka ce hin̄ hama-i pigāan̄-ye i suɔ wuɔ nin̄ cie maman̄ daama-i, ba hāa-ni hūmelle-i aa ŋ su ce-ma?*»

19 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muyaanuɲ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yon̄.»

20 Baa cira: «*Ban̄ maa bɪŋkūngu man̄ bien̄ komuɔŋa hāi baa niediei, nan̄'a nan̄ ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yon̄!*»

21 Yesun̄ taa u wan̄ Diilodubuɔ man̄ maama-i, u yaa fuɔ fɛɛɛŋ kerre-i. 22 Un̄ juɔ ku aa sire, nelma fan̄ maa tɛnu u *hāalābiemba-i; baa pān̄ hūu maman̄ nyegāan̄ hiere Diilon̄-nelma-na baa Yesun̄ waan̄ maman̄ hiere.

Yesu suɔ nelbiliba kusūnni-i

23 Yesun̄ kaa *Yerusalɛmu-i-na, u cie gbɛɛ-weima bɔi *kɔrsinni timman̄-ponsaan̄gu yinni-na. A ce dumaan̄o-na, nuɔmba man̄ daa gbɛɛ-wein̄ daama-i, ba fɔŋgūɔ baa hūu u maama-i. 24 N̄ga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nan̄ga bei. 25 Fuɔ fɛɛɛ taa u suɔ nelbilon̄o kusūngu-i, u saa waa duɔ ka yuu molon̄o wuɔ mel̄ho dii niɛ?

3

A hon̄ fɛlemma

1 *Fariŋɛyien̄o nan̄o waa ba taa ba bɪ-yo Nikodɛmu; u waa *Yuifu ba yuntien̄o. 2 Isuɔŋgu nangu-na, wuɔ sire kā Yesu wulaa ka cira: «*Hāalātie, i suyaa yɛ nuɔŋo-i Diilon̄o'i puuraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sɪ nin̄ ceŋ gbɛɛ-weima man̄ daama-i, nelgbāŋgbālāan̄ sie gbāa ce-ma.*»

3 Yesu wuɔ cira: «*Yan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: Uman̄ duɔ saa puma hon̄ fɛlemma, kutien̄o yufelle sie gbāa haa *Diilon̄-nelle-na.*»

4 Nikodɛmu wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Neliɛŋo man̄ vāa tɪ, u ce niɛ gbāa puma hon̄ fɛlemma-i? U gbāa bir suur u nyu kusūngu-na u tiraa hon̄-yo wei?*»

5 Yesu wuɔ cira: «*Yan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: Uman̄ duɔ saa hon̄ hūmma-na baa *Diilon̄-Yalle-na, kutien̄o sie gbāa suur Diilon̄-nelle-na.* 6 Da ŋ hon̄ nelbilon̄ homma-i, nelbilon̄ huɔŋga'i waan̄-niɛ, da ŋ bi hon̄ Diilon̄-Yaller homma-i, Diilon̄-Yaller huɔŋga'i waan̄-niɛ. 7 Min̄ ciɛra na puma hon̄

† 2:17 Gbelieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 69.10

fɛlɛmma-i, baa yan ma cu η huɔŋga-i. ⁸ N̄ saa da, terien̄gu maŋ da ku dɔl̄nu fafal̄mu-i mu sire; da η ji cira η suɔ, η da mu du; η siɛ suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, η siɛ bi tira a suɔ muŋ k̄aŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilon̄-Yalle homma-i baa dii dumei.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gb̄aa ce niɛ ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «ŋ siɛ suɔ wuɔ nelpiḡaatien̄ nuɔ *Isirahel-na, nel daama cie niɛ yar-ni suɔma? ¹¹ Yan mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: In̄ suɔ mamaŋ, i piye ma yaa-i; aa in̄ daa mamaŋ, i waŋ ma yaa-i aa na sa taara na h̄u-ma. ¹² Nelma maŋ ciɛŋ h̄ɛma-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa h̄u-ma, na ka ce niɛ gb̄aa h̄u dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa k̄a dɔrɔ-i-na dede, da ku saa waa *Molon̄-Bien̄o yaa-i. U yaa hilaa dɔrɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi nan̄ haa kɔv̄ellun̄-j̄ien̄o-i daan̄gu-na dumaa *h̄ɛkuraan̄gu-na, ba ka bi haa Molon̄-Bien̄o-i daan̄gu-na dumei. ¹⁵ Ku yaa bamaŋ h̄ȳȳa u maama-i, ba ka da cicɛl̄ma maŋ sa t̄ɛŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliemba maama gbuu silaa dɔl̄nu Diilon̄o-i u naa u h̄a-ba u Bɛduɔla-i wuɔ umaŋ duɔ h̄u u maama-i, kutien̄o baa ka caa, ŋga u da cicɛl̄ma maŋ sa t̄ɛŋ dede. ¹⁷ Diilon̄o saa saan̄ u Bien̄o jo h̄ɛma-na duɔ ji kɔsuɔŋ nelbiliemba-i, ŋga u saan̄-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Umaŋ duɔ h̄u Diilon̄-Bien̄o maama-i, ba sa ka yuu kutien̄o-i baa weima. Ŋga umaŋ duɔ saa h̄u-ma, kumaŋ ciɛ u saa h̄u Diilon̄-Bɛduɔla maama-i, Diilon̄o ka ḡaŋ baa-yo. ¹⁹ Kumaŋ juɔ baa kufan̄gu-i ku yaa daaku: Fit̄nuɔ juɔ miwaan̄o-na, ŋga nelbiliemba ciluɔŋ balaan̄ dumaan̄o-na, ba bir yan̄ aa par kukulma. ²⁰ Nelien̄o maŋ duɔ tuɔ ce kuubabalaan̄gu-i, cecerma sa dɔl̄nu-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbalaan̄o-i. ²¹ Ŋga nelfef̄ɛin̄o sa fuo; u ce u weima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da uŋ ceŋ Diilon̄o huɔŋga-i dumaa.»

Nsáa taara duɔ yan̄ terien̄gu-i h̄a Yesu

²² Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji k̄a *Yude baa u *h̄aal̄abiemba-i ka tuɔ *batischen nuɔmba-i. ²³ *Nsáa waa terien̄gu nan̄gu-na bi tuɔ batischen. Ba bi terien̄gu fan̄gu-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan̄-nu. H̄umma waa boi terien̄gu-na ku'i cie Nsáa wuɔ k̄a ka waa terien̄gu-na. ²⁴ Huɔŋgu fan̄gu-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiin̄gu nan̄gu-na, u h̄aal̄abiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yui-fuyien̄o nan̄o-i nelien̄ nuɔ nin̄ saaya η miḡaŋ η ferɛ dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilon̄-h̄umelle-i. ²⁶ Baa k̄a ka gb̄ɛ Nsáa-i wuɔ: «H̄aal̄atie, nin̄ waŋ naacol̄ŋo maŋ maama-i baa-ye; umaŋ waa baa-ni dii *Yurd̄ɛ bomborna namma-na, u duɔŋ tuɔ batischen nuɔmba-i, a ce dumaan̄o-na nuɔmba-i hiere ba k̄a fuɔ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsáa wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Diilon̄ duɔ saa h̄a-ni baa kumaŋ, η siɛ gb̄aa da-ku. ²⁸ Namaa ferɛ-i mi waan̄-ma na yufellen̄ mie Diilon̄ uŋ p̄aa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o maŋ, u'i s̄i muɔŋo-i, ŋga u puɔraa muɔmi da mi jo u yaan̄-na yon̄.»

²⁹ Uŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ nan̄ gb̄anal̄aŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ da η ta η j̄a ciɛŋo, η huɔŋga gbuu f̄ɛ da yogogo wuɔ η ka da h̄un̄yomma. N̄ j̄ɛŋ duɔ ne da η huɔŋga f̄ɛ, η bi da fuɔ kaan̄ga f̄ɛ. Muɔ mi dii ŋaa dɔrbiɛŋo j̄ɛŋo'i baa-mi; mi huɔŋga f̄ɛ gbarnu. ³⁰ Ku saaya kunaan̄gu ta ku suur-yuɔ ku naara aa kunaan̄gu cer ta ku hel muɔmi-na.

³¹ «Umaŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun̄-nu. Umaŋ duɔ hon̄ h̄ɛma-na, h̄ɛman̄-wuon̄o, u waŋ h̄ɛman̄-t̄imma. Umaŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun̄-nu. ³² Uŋ daa mamaŋ baa uŋ nuɔ mamaŋ, u waŋ ma yaa-i, ŋga molo sa h̄u u nelma-i. ³³ Umaŋ duɔ h̄u u nelma-i, kutien̄o

pigáan wuɔ Diilonɔ wan ninsoŋo. ³⁴ Na saa da, Diilonɔ un puɔraa uman, u yuu kutienɔ huɔŋga-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanɔ-na u wan Diilonɔ-nelma. ³⁵ Bepolɔ maama dɔlnu Tuonɔ-i a ce Tuonɔ diyaa weima-i hiere u nan-na. ³⁶ Uman duɔ huu Bepolɔ maama-i, kutienɔ ka da cicɛlma man sa tɛɛn dede-i. Nga uman duɔ saa huu Bepolɔ maama-i, u sie da cicɛln daama-i aa Diilonɔ tiraa gɔn baa-yo.»

4

Yesu cɛara hɔmma Samaricienɔ nanɔ wulaa

¹ Nuɔmban kan Yesu tuɔ *batischen-ba, ba kɛ ka tɔnu *Farisɛbaa-ba-i wuɔ Yesu da nuɔmba u batischen u yan Nsáa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batischen-ba u fere, u *hɛalɛbiemba'i taa ba batischen-ba. ³ Man juɔ waa dumaanɔ-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ kɛ *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samaricor. ⁵ Un kɛa ka hi tuɔ karnu, wuɔ kɛ ka suur nelle nande-na ba bɛ-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonɔ caan-nu. Suonɔ fanɔu-i *Yakɔbu yaa hɛa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kɔɛnɔ waa kusunɔ-nu'i. Yesun wuɔyaa mulɛɛn dumaanɔ-na, wuɔ tɛɛna kɔɛn daayo nunɔu-na tuɔ fiisa. Bɛanɔu naa hi yuhuɔŋga-i tɛ. ⁷ Samaricienɔ nanɔ jo duɔ ji hu hɔmma. Yesu wuɔ cira: «Cien nuɔ, n sa hɛ-mi hɔmma namma mi nyon wei?» ⁸ A ne da u hɛalɛbiemba naa kɛ nellen-huɔn-na da ba ka sɛa niuwoni.

⁹ Cienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ma sɛ *Yuifuyien nuɔ kɛ? A bige-i cie n ta n cɛra hɔmma-i *Samaricienɔ muɔmi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ n taa n suɔ Diilonɔ-caluo-i aa suɔ uman cɛaran hɔmma-i n wulaa, nuɔnei naa bir cɛra u wulaa aa uu naa hɛ-ni cicɛlman-hɔmma.»

¹¹ Cien wuɔ cira: «Kɔɛnɔ-i filofilo dumandɛ-i-na aa kɔɛncanɔa bi sɛ baa nuɔ, nan ka da kufanɔu cicɛlman-hɔmma-i hie a hɛ muɔ baa-ma? ¹² I bɛncɔinɔ-i Yakɔbu yaa birii kɔɛn daayo-i hɛ-ye, fuɔ fere nyuon u hɔmma-i, u bisɛlmba sire nyon-ma baa ba muɔru-i hiere. Nan ne wuɔ sɛ nan maaraa Yakɔbu-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nyon hɔn daama-i, hɔnkuɔsɛnni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴ Nga muɔ da mi hɛ uman mi hɔmma-i u nyon, ma ka ce hɔnfoele kutienɔ huɔŋga-na, aa cicɛlma man sa tɛɛn dede ma'i ka ta ma hel hɔnfoele fande-na, a ce dumaanɔ-na hɔnkuɔsɛnni cɛraa ni ji bel-o.»

¹⁵ Cien wuɔ: «Hɛ muɔ hɔmma fama-i hɔnkuɔsɛnni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hɔmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Kɛ n ka bɛ n bɔɔ-i na jo.»

¹⁷ Cien wuɔ: «Bɔɔnɔ si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlɛa-ni! ¹⁸ N tɛnaana baa bibemba ndii cor tɛ. Aa nin yen baa uman fiefie-i-na, n bɔɔ-i sɛ. N saa kar coima.»

¹⁹ Un waan mafamma-i, cien wuɔ: «Ku biyaa nɛa nuɔnɔ-i *Diilopɔpuɔrbilon nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan mi yuu-ni nelma diei: Samari-bɛncɔmba siire jaal Diilonɔ-i tɛnun daaku yaa nuɔ-i, bige-i cie Yuifubaa namaanɔ-i na'a Diilojaalterienɔu dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Cien nuɔ, yan mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Yiinɔu dii baa yiinɔu na sie ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonɔ-i tɛnun daaku-na, na sie bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritanɔ namaanɔ-i na sa suɔ nan jaal uman, a ne da Yuifubaa mienɔ-i, Konkortienɔ hilaa miemɛi nuɔ-i, a ce dumaanɔ-na

* 4:5 Nien Miwaanɔ jɛnamman-sebe (Genɛse) 33.19; Yosuwe (Josue) 24.32.

i suɔ inʒ jaal uman. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilonʒ-Yalle ka ce ninsoŋ-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonʒo-i baa huɔŋga diei. Yiingu fanʒu hii tɪ yɛɛ. I To-i Diilonʒo-i taara ba ta ba jaal-o dumɛi. ²⁴ Diilonʒo-i molo sa da-yo; bamanʒ jaalaanʒ-yoŋ ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔŋga diei, aa ba yan u *Yalle dii-ba hūmelle-na.»

²⁵ Cienʒ wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilonʒ unʒ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanʒ *Konʒkortienʒo manʒ, u ka jo. Ba bɪ u yaa-i *Kirsai-i. Duɔ jo, u ka wanʒ ma yaanʒa-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Niŋ gbɛŋ umanʒ, u yaa piiyenʒ baa-ni daayo-i.»

²⁷ Unʒ taa u wanʒ mafamma-i, u hāalābiemba jo ji ta ba yiera.

Banʒ juɔ ji da u piiye baa cienʒ daayo-i, kuɔ cu ba hammu-i. Nga molo saa sie duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ ta ŋ piiye baa cienʒ daayo-i? Nʒa u ce bige-i hā-ni?»

²⁸ Cienʒ wuɔ yan u būnanʒa-i aa naa gbar kā nellenʒ-huɔŋga-na ka tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔŋ i ta na ka da, ma miŋ siire ce mamanʒ hiere, naacolŋo nanʒo waanʒ-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilonʒ unʒ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanʒ Konʒkortienʒo manʒ, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔŋ baa hel kā Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔŋgu fanʒu-na, u hāalābiemba waa ta ba cārā-yuɔ wuɔ u wuɔ niwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi daa niwuoni nanni da mi wuɔ ŋga namaa na sa suɔ niwuoni fanni-i.»

³³ Hāalābiyenʒ baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niwuoni ji hā-yo wɛi?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Umanʒ puɔraa-mi, da mi gbāa ce u huɔŋga-i, a ce u maacemma ka bāl, mɛi niwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma sɪ namaa fɛɛ-i da na ce na ta na piiye wuɔ dɪmma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma kɛ? Ciiriinʒ na yunni-i na ne; nuɔmba manʒ juɔŋ, baa dii ŋaa dɪmma manʒ vāa hi karma. ³⁶ Umanʒ karaanʒ dɪmma-i u ka da u cufaluŋgu sullu-i aa unʒ karaa dɪmma manʒ, ma ka kā Diilonʒ-nellenʒ. A ce dumaanʒo-na, umanʒ duunʒ baa umanʒ karaanʒ, ba hafɛlle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Unanʒo-i duunʒ aa unaa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suonʒu manʒ namaa saa kū-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanʒu dɪmma yaa-i. Banambaʒi kū-ku cufal, aa namaa kā ka ta na ka ku dɪmma-i.»

³⁹ Cienʒ unʒ tūɔnu nuɔmba-i wuɔ unʒ siire ce mamanʒ hiere Yesu waanʒ-ma baa-yo, ba fɔŋgūɔ hūu Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaanʒo-na, banʒ juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u tɛna baa-ba. Yesu wuɔ tɛna ce yinni hāi ⁴¹ a piiye baa-ba u fɛɛ.

Unʒ cie mafamma-i, nuɔmba bɔi tiraa hūu u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piiye baa cienʒo-i wuɔ: «Inʒ nuɔ nanʒ nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanʒo konʒkortienʒo-i kelkel, ku yaa kāyā-yie i hūu u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nanʒ bieŋo

⁴³ Yesunʒ siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hūmelle-i tuɔ kā *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fɛɛ wuɔ waanʒ-ma wuɔ: «Ba sa kāŋ *Diilopɔpuɔrbilonʒo-i u fɛɛŋ nelle-na.»

⁴⁵ Unʒ kaa hi Galile-i, Galiletaanʒ baa gbuu bel-o da fafamma. Banʒ ŋa naa kā *Yerusalemu-i-na *kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaanʒu-na, ba daa unʒ cie mamanʒ hiere, kuʒi cie unʒ kāa ba terienʒu-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huonʒu-na, wuɔ ji tiraa kā Kana-i-na unʒ ŋa nanʒ birii hūmma-i kolma-i kusuwɛn-nu. A ne da fāamaanʒo nanʒo bieŋo taa u janʒ. U waa Kafarnamu.

⁴⁷ Tuonʒ unʒ juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ kā ka cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u kā baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u bieŋo-i hā-yo,

kerε jarma cōraanu-yuō cor. ⁴⁸ Yesu wuō cira: «Ku ce ηaa da na saa da gbεre-i baa na yufelle-i na sa hūu-ma wεi?»

⁴⁹ Naacolɔj wuō cira: «Itie, jande baa sεre. Da η sεre, mi biεɔ ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuō cira: «Bir η kūr, η biεɔ siire.»

Naacolɔj wuō bi hūu-ma aa naa bir tuō kūr. ⁵¹ Uɔj kār hūmelle-na, wuō suu baa u maacembiamba jo u wulaa. Wuō yuu-ba. Baa cira: «Ŋ biεɔ siire, i taa i kā diε ka wanj ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuō yuu-ba wuō: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuōɔ-nu, bāaɔgu naa ciεl yuhuōɔga-na cεlle.» ⁵³ Tuoɔj wuō bi ne da huōɔgu bi faɔguⁱ nuō-i Yesu naa gbē-yo wuō u biεɔ siire. Kuɔj cie dumaɔɔ-na, fuō baa u dumellen-*baamba-i* hiere baa pāɔ hūu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesuɔj hilaa Yude-i-na bir kā Galile-i-na, u gbεre daayo yaa ciε ba ce ba hāi terienɔgu faɔgu-na.

5

Yesu siire murgu naɔo

¹ Ku huōɔgu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaɔgu naɔgu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuō kā. ² A ne da Tūɔɔ-dumelle* caaɔgu-na hūnfuoɔgu naɔgu dii, ba bi-ku ebiremma-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciilā-kuō. ³⁻⁴ [*Dōɔpɔpɔɔɔɔɔɔɔɔɔ naɔo waa tuō jo u sagalla hūmma-i hūnfuoɔ daaku-na. Duō sagalla-mεi, jeiɔo maɔj duō gbāa suur igēna, u jaraɔ da ma fiε kuola nie nie, fafalumu pāɔ da-yuō.] A ce dumaɔɔ-na, jaamba bōi waa terienɔgu-na ta ba cōɔ gbugaɔ daani-na [ba cie hūmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisεduōbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. ⁵ Unaɔo waa ba hōɔma-na, uɔj gaala jarma-na, ku biεɔ komorre baa cɔncieluo niisiεi waa belle fande-na. ⁶ Yesuɔj kāa ka da u gaala, aa nu wuō u bāaɔgu cuō jarma-na, wuō yuu-yo wuō: «Ŋ taara η sire wεi?»

⁷ Jeiɔj wuō cira: «Hāalātie, hūɔ da ma sagalla, mi siε da molo dii-mi; muō da mi namallā da mi ka suur dii huōɔgu-na, unaa ta yaaɔga miε suur. Mi ce-ma nie?»

⁸ Yesu wuō: «Sire η biε η figiɔgu-i η kūr.»

⁹ Terduōɔgu faɔgu-na, fafalumu pāɔ da naacolɔo-na. Wuō sire biε u figiɔgu-i tuō kūr. A ne da yiɔɔgu faɔgu waa *yitεnaɔgu. ¹⁰ Yuifu ba yuntaambaɔ daa u tūyāa figiɔgu-i, baa ta ba wanj baa-yo wuō: «Ŋ saa suō wuō nyuɔgo-i yitεnaɔgu wεi? Bige-i cie η sire biε figiɔgu tuu?»

¹¹ Naacolɔj wuō: «Umaɔj siire-miε u yaa ciεra mi biε mi figiɔgu-i kūr.»

¹² Baa cira: «Hai moloɔo-i ufaɔo-i?»

¹³ Naacolɔo yiεra bege! U sa suō Yesu-i duō pigāaɔ-yo. A ne da nuōmba naa maara cor. Yesu baala ba hōɔma-na.

¹⁴ Ku huōɔgu-na, Yesu wuō ji da naacolɔo-i *Diilodubuō-i-na. Wuō wanj baa-yo wuō: «Nuōnei daani yeryer fiεfiε-i-na, da η^a η sa taara wεima namma da-ni mamaɔj balaɔj yaɔj diεlā-maɔj daama-i, baa tiraɔ η cāl Diilooɔo-i.»

¹⁵ Naacolɔj wuō kā ka wanj baa Yuifu ba yuntaamba-i wuō naacolɔj daayo yaa naa sire-yuō u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaaɔj baa sire ku yaa nuō-i a cō Yesu-i wuō u ciε nie sire moloɔo yitεnaɔgu-na?

* **5:2** Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huōɔga aa hiel dumieɔa. Dumieɔa faɔa-i yiεiɔa waa-yiε. Diman daade-i ba taa ba bi-de Tūɔɔ-dumelle. † **5:2** «Betisata» yuɔgu yaa wuō «hujarɔɔ-dūnni».

17 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiingu baa u maacemma-i.»

18 Uɲ waan mafamma-i, Yuifu ba yuntaan baa pɔn ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kɔn yitlenanɲu-i aa tiraa cira Diilonɲo-i fuɔ tohoiɲo; dumaanɲo-na, u saa u fere baa Diilonɲo-i. 19 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: Bepolɲo sie gbɔa da duma u tuɔ ce. U ne Tuonɲo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonɲ uɲ ceɲ maman, Bepolɲo bi ce ma yaa-i. 20 Bepolɲo maama dɔlnu Tuonɲo-i, u yaa pigáan-yon u maacemma-i u tuɔ ce. U ká pigáan-yo maman maaraa daama-i a ce-na gbɛɛ. 21 Tuonɲ uɲ pɔn bikuomba-i duma ba sire, Bepolɲ duɔ tuɔ taara uman waa u gbeini-na u sire-yuɔ dumei. 22 Aa Tuonɲo sa ce moloɲ ándaanɲu, u yaan ándacelle-i há Bepolɲo yaa-i, 23 ku yaa nuɔmba ka ta ba kɔn-yo ɲaa ban kɔn Tuonɲo-i duma. Uman duɔ u sa kɔn Bepolɲo-i, kuu dii ɲaa u sa kɔn u To man puɔraa-yo.

24 «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɲo-na uman duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanɲa mi To-i-na, kutienɲo daa cicɛlma man sa tɛɲ dede-i tɛ. Ba sie ka yuu-yo baa weima. Kuu dii ɲaa kutienɲo kuu tɛ aa sire. 25 Yaan mi tɔnu-nei: Yiingu dii baa yiingu, bikuomba ka nu Diilonɲ-Bienɲo piye. Ku yiingu hii tɛ yɛɛ. Uman duɔ nu u nuɲɲu-i, kutienɲo ka da cicɛlma man sie ji tɛ dede. 26 Cicɛlman yɛɲ baa Tuonɲo-i duma u tuɔ há nuumba-i baama, u bi háa Bepolɲo-i baa-ma dumei u tuɔ há-ba. 27 Aa u birii ándacelle-i há Bepolɲo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molonɲ-Bienɲo-i. 28 Baa na yan ma ce-na gbɛɛ. Na saa da, yiingu dii baa yiingu, baman suurii hɛma-na ba ka nu Molonɲ-Bienɲo piye. 29 Da ba ji nu u piye, ba ka sire hel cɔncuɔɲa-na. Baman taa ba ce ánfafamma-i ba ka ká Diilonɲ-nellen, ɲga baman taa ba ce kuubabalaanɲu-i ba ka ká dáamu-na. 30 Me sie gbɔa ce bɔnkɔnɲu mi fere. Ban ciera mi ger duma, mi ger dumei. Mi sa ce kuman dolaanu muɔ, uman puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnuɲɲu-i. Terienɲu fanɲu-na, mi gbɔa cira mi suɔ germa.

31 «Kuɔ muɔmei taa mi wan mi maama-i mi fere, yuɲɲu naa saa waa mi nelma-na. 32 ɲga unanɲo-i waan-man, aa mi suyaa mie u wan ma yaanɲa yaa-i. 33 Ma sí na puɔraa nuɔmba Nsáa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sinni-i ke? Ban káa, Nsáa saa ka fuo ninsoɲo-i bei. 34 Uɲ waan maman baa-ba mi maama-na, ma sa káya muɔ, ma káya namei. Mi wan mafamma-i da mi kor namei. 35 Nsáa waa ɲaa fitnuɔ na halma-na, na húyáa-ma ce na bánɲu-i cɛlle yon baa-yo. 36 A ne da me maaraa Nsáa-i. Mi Tonɲ háa-mi maacemma man mi ta mi ce, ma yaa pigáan mi sinni-i aa ma yaa bi pigáan wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. 37 Aa uman puɔraa-mi, u bi bí mi yefafalle. ɲga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. 38 Uɲ puɔraa uman, nan'a na saa húu u nelma-i, na ce nie aa gbɔa húu fuɔ maama-i? 39 Na suyaa wuɔ cicɛlma man sa tɛɲ dede ma da Diilonɲ-nelma yaa nuɔ-i, ku'i cie na vaa na fere baa ma kalamma-i. A ne da ma yaa bi piyen me maama-i 40 aa na sa taara na cu mi huon-nu a ji kor.

41 «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. 42 Mi suɔ-na. Mi suyaa mie Diilonɲo maama sa dɔlnu-nei. 43 Mi juɔ mi To yerren aa na sa taara na da mi yufelle. ɲga moloɲ duɔ jo u fereɲ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. 44 Namaa nan birii yan Diilonɲo-i aa ta na taara nelbilibamba'i dɔl-na, na ka ce nie gbɔa húu u maama-i? 45 Baa na da nie sí muɔmei kaa cɔl-na mi To terienɲu-na; muɔ sí. Nan haa na nanɲa-i *Moisi man nuɔ-i, u yaa ka caláan-nan. 46 Na saa da, Moisi nyegáan me maama-i u sebe-i-na. Kuɔ naa naa húu u maama-i, naa naa bi húu me maama-i. 47 ɲga nan'a na saa húu uɲ nyegáan maman, na ka ce nie gbɔa húu me nelma-i?»

6

Yesu háa nelpúnḡu nanḡu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17*)

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuo ká *Galile dalanḡa yienḡu nanḡu-na; ba bi bí dalanḡa fanga-i Tiberiyadi-dalanḡa. ² Unḡ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaanḡo-na, nuonḡ baa kúul ba-naa ta ba nyaanu-yuo. ³ Wuó ká ka nyugúnḡ tánunḡu nanḡu-na tlena baa u *háalábiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *korsinni tímmanḡ-ponsaanḡu naa píe tí. ⁵ Wuó u ne da nelpúnḡu nanḡu jo. Wuó yuu Filipu-i wuo: «I ka da niuwuoni-i hie die sáa há nuonḡ daaba-i hiere ba wuo?» ⁶ Uu naa suonḡ saaya u ce kumanḡ, nḡa u taa u yuu duó ne Filipunḡ ka wanḡ mamanḡ.

⁷ Filipu wuo cira: «Da nḡ fié bié *deniebaa nuósúo a sáa niuwuoni-i wuo nḡ cal há-ba ténḡnḡ, ba síe da hiere.»

⁸ U háalábilonḡo nanḡo waa, Simó-Pier háanḡo; ba taa ba bí-yo Andere. Fuó wuo cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilonḡo nanḡo bande-i-na a naara titiraamba hái. Nḡa nifanni gbáa fa hama-i a há nelpúnḡ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuo wanḡ baa-ba wuo: «Cíenḡ ba tlena hiere.» Hólma famma-na, híenḡu waa bóí. Nuonḡ baa tlena. Bibemba manḡ waa, ba gbáa yu nuamba neifenḡa hái nuosiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuo bié buruo-i a jaal Diilonḡo-i aa naa calnu-yuo há-ba. Aa naa bi há-ba titiraamba-i banḡ taaranḡ dumaa.

¹² Banḡ gbuu ji wuo ye tí huonḡu manḡ nuó-i, wuo wanḡ baa u háalábiemba-i wuo: «Bieraayanḡ boini manḡ tlyáa, mí sa taara ni bíena.» ¹³ Baa biera banḡ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini manḡ tle, nie ye segebaa cíncieluo ba hái.

¹⁴ Nuómbanḡ daa gbere fanḡo-i, baa ta ba piye wuo: «*Diilopopuórbilonḡo manḡ naa saaya u jo híema-na, u yaa juó daayo-i, nuharunḡu si dii-mei.» ¹⁵ Yesu wuo suó wuo ba ka jo ji bel-o fónḡúo ce-yo nellentienḡo; wuo ta halanḡ ba caanḡu-na bir ka tlena u da-u-diei dii tánunḡu-na.

Yesu wuo yaa hümma doro
(*Matie 14.22-23; Marke 6.45-52*)

¹⁶ Bāanḡunḡ juó hir huonḡu manḡ nuó-i, Yesu *háalábiénḡ baa hiire ká dalanḡa-na, ¹⁷ ka bié benḡo ta ba karnu ba ká Kafarnamu yanḡa. Bāanḡu ji tí ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienḡo nanḡo sire tuó sagalla hümma-i dalanḡa-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisó niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caanḡ-nu; u wuo hümma doro-i-na u jo. Kor maa pānḡ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuo cira: «Baa na tie holle, muómei!» ²¹ Ba'a ba yiera bié-yo ku yaa nuó-i, a da ba hii banḡ taa ba ká kusuonḡ-nu.

Niiwuoni manḡ háanḡ nelbiliemba-i ninsonḡ-cicéлма-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuómba manḡ naa tlyáa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *háalábiembanḡ taa ba ta déndíele-na, benḡo diei waa yonḡ hümma nunḡu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuonḡ kaalaa nuómba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Naacolnḡ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u háalábiemba-i cicuonḡu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hílaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesunḡ nḡa naa jaal Diilonḡo-i aa há-ba *buruo-i kusuonḡ-nu ku caanḡu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u háalábiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugúnḡ ta ba karnu ba ká Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuo.

²⁵ Banḡ karaanu ka da-yo, baa cira: «Háalátie, nḡ juó yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuo cira: «Yaanḡ mí wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Mí nḡ ce nḡ gbere manḡ, ku saa ce nḡa na suyaa fuó yunḡu yaa-i aa ta na taara-mié, nḡa mí nḡ háa-na

niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i cie na ta na taara-miε. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni man bɛnaanan, taa na ce na taara niiwuoni man sa bɛnaanan aa ta ni ká baa nelieŋo Diilonj-nelle-na. *Molon-Bieŋo há nuamba-i ni yaa-i; u To-i Diilonjo haa u dányuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ pigáan wuo u'i háa-yo ku fɛngũ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuo: «I saaya i tie ce Diilonjo huɔnga-i niε?»

²⁹ Yesu wuo cira: «Diilonj un taaranj kumanj na wulaa, ku yaa daaku: U taara un puɔraa umanj, na hũu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «Ŋ ka ce gbere hayo-i pigáan-ye i suɔ wuo Diilonjo puɔraa nuɔnei?»

³¹ I bincuɔmbanj waa *hɛkuraanɔgu-na, Diilonjo naa tuɔ há-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyegáan Diilonj-nelma-na wuo: «*U hielaa niiwuoni dɔrɔ-i-na nanna há ba wuo.*» *

³² Yesu wuo cira: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na *Moisi saa há-na baa-ni. Mi To yaa háanj-nanj ninsoŋ-niiwuoni man hilaanj dɔrɔ-i-na. ³³ Diilonj-niiwuoni yaa nimanj hilaanj dɔrɔ-i-na. Ni yaa háanj nuamba-i ninsoŋ-cicɛlma-i.»

³⁴ Un waanj mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ há-ye niiwuoni fanni-i i tie wuo.»

³⁵ Yesu wuo gbɛ-ba wuo: «Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni-i. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, nyulmu cɛraa mu bel-o aa umanj duɔ hũu mi nelma-i, hũŋkuɔsɛnni cɛraa ni bel-o. ³⁶ Mi waanj-ma baa-na cor tí, aa na tiraa da-ma baa na yufienja-i, ŋga na saa hũu-ma. ³⁷ Mi To duɔ há-mi bamanj hiere, ba ka cu mi huonj-nu. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, mi sa ji donya-yuɔ mi fɛɛɛɛ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔrɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunɔgu, mi juɔ da mi ji ce umanj puɔraa-mi u kuudɔlnunɔgu. ³⁹ A ne da umanj puɔraa-mi u sa taara un háa-mi bamanj, u diei balla-bɛi. U taara miwaanjo tɛmmanj-yiinɔgu-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cɛncuɔŋa-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara umanj duɔ suɔ-mi aa hũu mi nelma-i, kutienjo da cicɛlma manj sa tɛɛɛɛ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanjo tɛmmanj-yiinɔgu-na.»

⁴¹ Yesunj ciera wuo u yaa-i cicɛlmanj-niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piye wuo: «Yosefu bieŋ daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuo fuɔ hilaa dɔrɔ.»

⁴³ Yesu wuo cira: «Baa na yanj na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanjo-na molo sie gbáa cu mi huonj-nu u fɛɛɛɛ ni u saa dii u nunɔgu-i. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, duɔ fie ku, miwaanjo tɛmmanj-yiinɔgu-na, mi ka sire-yuɔ. ⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyegáan nel daama-i wuo:

«Diilonjo ka háala-bɛi hiere baa u nelma-i.» †

Umanj duɔ nu mi To nelma-i aa sie u nunj-ándaanɔgu-i, kutienjo ka cu mi huonj-nu. ⁴⁶ Dumaanjo-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede de! Ma'i sí. Umanj hilaa Diilonjo wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yonj.

⁴⁷ «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Umanj duɔ hũu mi nelma-i, kutienjo daa cicɛlma manj sa tɛɛɛɛ dede-i tí. ⁴⁸ Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hɛkuraanɔgu-na ŋga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni manj hilaanj dɔrɔ-i-na, umanj duɔ wuo-ni, kutienjo sa ku. ⁵¹ Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni manj hilaa dɔrɔ-i-na jo. Umanj duɔ wuo-ni, kutienjo ka da cicɛlma manj sa tɛɛɛɛ dede-i. Minj ka há nelbiliemba-i niiwuoni manj ba da ba da ninsoŋ-cicɛlma-i, me fɛɛɛɛ kũɔma yaa-i.»

* 6:31 Helmanj-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemanj-naláanɔgu (Psaume) 78.24 † 6:45 Isayi (Ésaie) 54.13

⁵² Uŋ waan mafamma-i, maa gbuu jan Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daa wuɔ u há-ye u kũɔma-i i wuo-ma wuoŋ hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bieŋo kũɔma-i aa nyɔŋ u tãmma-i, na sie da ninsoŋ-cicēlma-i. ⁵⁴ Uman duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, u daa cicēlma man sa tŋer dede-i tŋ. Duɔ fie ku, miwaanjo tŋman-yingu-na, mi ka sire-yuo. ⁵⁵ Mi kũɔma-i ninsoŋ-niiwuoni aa mi tãmma-i ninsoŋ-kuunyɔŋgu. ⁵⁶ Uman duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, kutienjo dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To man puɔraa-mi, cicēlma dii baa u yaa-i. U yaa hãa muɔŋo-i cicēlŋ daama-i; a ce dumaanjo-na, uman duɔ wuo mi kũɔma-i, mi ka bi há kutienjo-i cicēlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni man hilaa dɔɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sŋ niiduɔni baa na tobaa-ban wuyaa niman aa ku. Uman duɔ wuo niiwuon daani-i, kutienjo ka da cicēlma man sa tŋer dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waan manjan baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhãalãdũŋgu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma cie kpelle u hãalãbiemba wulaa

⁶⁰ Yesuŋ piye dumaanjo-na, u *hãalãbiemba fŋŋgũɔ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbãa sie daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama cie kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bieŋo nyugũŋ u kã u muntercɔlɔmmu-na, na ka wan wuɔ nie? ⁶³ *Diilon-Yalle yaa hãan nelien nuɔŋo-i cicēlma-i, ni ma'i sŋ nelien nuɔŋo-i baa ŋ yundaanjo-i ŋ sie gbãa ce bŋŋkũŋgu. Miŋ waan nelma man baa-na, Diilon-Yalle dii ma yaa nuɔ-i baa cicēlma-i hiere. ⁶⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na, ba saa hũu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa anyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa uman ka hel u huon-nu, ku'i cie wuɔ tuɔ wan mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piye dumaanjo-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciera molo sie gbãa cu mi huon-nu ni Diilo saa dii u nunjo, ku yunjo yaa kufanjo-i.»

⁶⁶ A don yingun fanjo-na, u hãalãbiemba fŋŋgũɔ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Ban birii, Yesu wuɔ yuu u hãalãbien cŋcieluo ba hãi baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huon-nu wei?»

⁶⁸ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, cicēlma man sa tŋer dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nan huonjo-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nanja-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilon un puɔraa u noljo man jo, u yaa nuɔŋo-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma sŋ naa dii cŋcieluo baa na hãi ke? Hai fiela-na? Muɔmei sŋ wei? A ne da Sitãni-noljo dii na hɔlma-na.» ⁷¹ U gbẽ *Yuda yaa dumaanjo-na. Simɔ-Isikaro bieŋo. U nunjo waa Yesu hãalãbien cŋcieluo ba hãi baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonjo-na.

7

Yesu hãmba taara u hel pigãan u fere

¹ Ku huonjo-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i cie u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonjo fanjo-na Yuifu ba ponsaanjo man ban bŋŋkun *gbugannin-ponsaanjo-i duu naa pie tŋ. ³ U hãmba gbẽ-yo wuɔ: «ŋ sa ta bande-i-na kã Yude-i-na wei? Da ŋ kã, ŋ *hãalãbiemba man dii terienjo-na ba ka bi da ŋ ãncemma-i. ⁴ Nelien nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel pigãan ŋ fere. Niŋ cen himma man daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fere-i ba saa naa haa ba nanja Yesu-i-na.

6 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemmanj-huɔŋgu hii, ŋga meɪ wulaa ku saa hi yogo. 7 Nelbiliemba sie gbáa bigáan namaanjo-i, ŋga ba bigáan muɔŋo-i wuɔ mi cie nie ta mi piye wuɔ ba maacemma saa fa?» 8 Aa naa cira: «Taa na ká mi yaan-na ponsaanju-na, muɔmi kámmanj-huɔŋgu saa hi.» 9 U waan ma yaa-i baa-ba aa bir tɛna Galile-i-na.

Yesu nelma cie Yuifubaa-ba-i gberɛ

10 Yesu hámbarj taa ponsaanju-na, wuɔ bi sire nyaa ba huon-nu. Nga u saa yan molo da-yo. 11 Ponsaanjuŋ kaa donj, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» 12 Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Bananj ba'a nelfefɛiŋo. Bananj ba'a nelfefɛiŋo sɪ, kɛɛ u pira nuɔmba-i. 13 Nga ba taa ba káalá Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa sie piye u maama-i gbagaga.

14 Ponsaanjuŋ juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ ká *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ wan Diilonj-nelma-i. 15 Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gberɛ. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolj daa u saa bi ce kalanjo, fuɔ cie nie tuɔ suɔ Diilonj-nelma-i jeje dumandɛ-i?»

16 Yesu wuɔ cira: «Minj wanj mamanj daama-i meɪ huɔya-maama sɪ, Diilonjo'i puɔraa-mi baa-ma. 17 Umanj duɔ hũu-ma duɔ ce Diilonjo huɔŋga-i, kutienjo ka su wuɔ meɪ nelma sɪ. 18 Umanj duɔ tuɔ wanj fuɔ fɛɛŋ maama-i, ŋ da kutienjo kaal u fɛɛ. Nga umanj duɔ tuɔ taara u ce u pɔpuɔrtienjo ce boi, fuɔ yaa ninsontienjo-i, huhurma sa waa u nelma-na. 19 Ma sɪ *Moisi yaa háa-na *anjɪnamma-i kɛ? A bige-i cie na sa wuɔ ma hũmelle-i? Ma bilaa nie na ta na taara na ko-mi?»

20 Nuɔŋ baa cira: «Ŋ yunju siire wei? Hai taaraayanj duɔ ko-ni?»

21 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi cie nelma diei yonj aa ma ce-na gberɛ. 22 Moisi wuɔ na ta na *já bibemba-i; ŋga ku saa donj fuɔ báan-nu, ku duɔŋ i bɪncuɔŋ-báan-nu. Nga Moisinj waan-ma, da ku fie waa *yitɛnanju-i na já nuɔmba-i. 23 Namaa da na ta na já yitɛnanju-na wuɔ na wuɔ Moisi hũmelle, ku ce nie muɔ minj siire nelfifɛiŋo-i yitɛnanju-na, na sire wuɔ hii? 24 Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piye. Da na da mamanj, na taara ma yaannga-i igɛna ku yaa na ka suɔ nanj saaya na wanj mamanj.»

Yesu yaa Konjortienjo-i wei?

25 Yesunj waa tuɔ piye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piye wuɔ: «Banj taaranj naacolj manj da ba ko-yo, u'i sɪ daayo-i wei? 26 U yaa piyenj daayo nuɔmba-na aa ba finanj aa yan-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa nie sɪ u yaa *Konjortienjo-i? 27 Ba sie sie! Naacolj daayo-i i suɔ unj hilaa kusuɔŋ-nu, a ne da Konjortienj duɔ ji jo, molo sie suɔ unj hilaa kusuɔŋ-nu.»

28 Huɔŋgu fanju-na, Yesu waa tuɔ wanj Diilonj-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Ma sɪ na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi munhelmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi fɛɛŋ jomma; moloŋo-i cie mi jo. Aa kutienjo-i huhurmantienjo sɪ, ŋga na sa suɔ-yo. 29 Muɔ fuɔ, meɪ suɔ-yo. Kumanj cie mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

30 Yesunj waanj mafamma-i, baa pánj ta ba taara ba bel-o. Nga u belmanj-huɔŋgu saa naa hi, a ce molo saa sie duɔ haa u nanja yuɔ. 31 Mafammanj fie ce, nuɔmba boi yagar hũu u nelma-i ba hɔlma-na aa naa ta ba cuo ba piye baa ba-naa wuɔ: «Diilonj unj páa nunju-i wuɔ u ka saanj Konjortienjo manj, duɔ fie ji jo, u ji ce gberɛ hayo-i u maar naacolj daayo wuɔŋo-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hɔmmu-i

32 Nuɔmbaŋ cuo ba waŋ Yesu maama-i, *Farisɛbaa-ba ji nu-ma. Baŋ nuɔ-ma, ba sire baa *Diilojigántaamba yuntaamba-i a puɔr *Diilodubuɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. 33 Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mí ka tɛna baa-na ce yinni cellɛ aa suɔ bir ká umaŋ puɔraa-mi u wulaa. 34 Miŋ káŋ kusuoŋ-nu, na siɛ gbáa ká, a ce dumaanjo-na, na ka taara-miɛ na siɛ da-mi.»

35 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u ká hie aa cira i siɛ gbáa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba maŋ dii híngu-na u taara duɔ ká ba yaa wulaa-i ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa *niɛraamba-i wei? 36 Nel hama-i temma-i dumandɛ-i? «Miŋ káŋ kusuoŋ-nu namaa na siɛ gbáa ká, a ce dumaanjo-na na ka taara-miɛ na siɛ da-mi?»»

Yesu waŋ Diilonɔ-Yalle maama

37 *Gbuganniŋ-ponsaanjo tɛmmaŋ-yiingu yaa waa yibuɔ-i. Yiingu faŋgun juɔ hi, Yesu wuɔ sire yiɛra aa naa piye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «Hũŋkuɔsɪŋ da ni bel umaŋ, u jo mi wulaa u ji nyɔŋ hũmma-i. 38 Naa maŋ waan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «Umaŋ duɔ haa u nanja miɛ, cicɛlman-hũmma ka ta ma bũŋ kutieŋo huɔŋga-na ŋaa nuoraanjo.»* 39 Bamaŋ naa hũyáa Yesu nelma-i, baŋ ŋa naa saaya ba da *Diilonɔ-Yalle maŋ, Yesu taa u waŋ difande maama yaa dumaanjo-na. Huɔŋgu faŋgu-na, Diilonjo saa naa hi pigáan Yesu bɔbɔima-i, a ce dumaanjo-na, molo saa naa hi da Diilonɔ-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na

40 Yesuŋ piye dumaanjo-na, bamaŋ baa ta ba piye dii nuɔmba hɔlma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacolŋ daayo yaa *Diilopɔpuɔrbilonjo-i!» 41 Bamaŋ ba'a: «Diilonɔ uŋ páa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa-i!» Bamaŋ ba'a: «Diilonɔ uŋ páa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortieŋo maŋ, u ce niɛ aa hel *Galile? 42 Diilonɔ-nelma saa cira wuɔ Konkortieŋo ka waa *Davidi háayɛlŋo wei? Aa tira a cira wuɔ u ka hoŋ Betelemu, Davidi ba nelle-na.» 43 Kuŋ ciɛ dumaanjo-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na. 44 Bamaŋ baa ta ba taara ba bel-o, ŋga hai ka siɛ haa u nanja yuɔ?

45 *Diilodubuɔ niyataamba bir ká bamaŋ puɔraa-ba ba wulaa.† Baŋ káa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

46 Baa cira: «Iŋ siire, i saa da molo piye naacolŋ daayo temma-i dede.»

47 *Farisɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei tɛ yaa dɛ-i-na wei? 48 Na nuɔ ba'a i yuntieŋ hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Farisɛyieŋ hayo-i cuu u huon-nu? 49 Bamaŋ cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *anŋnamma-i. Niŋ daaba dɛ-i hiere Diilonjo gáan baa-ba!»

50 Farisɛyieŋo nanjo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɔ-yo Nikodemu; u yaa naa káa Yesu wulaa isuɔŋgu nanjo-na.‡ Fuɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 51 «Na suyaa wuɔ a saa baa miɛ anŋnamma-i, die saa yuu moloŋo-i a suɔ uŋ ciɛ kumaŋ, i siɛ gbáa ce-yo bɪŋkũngu dɛ?»

52 Baa cira: «Nuɔ ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Ká ŋ ka migáan ŋ kalaŋ Diilonɔ-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo nanjo hilaa Galile-i-na.»

53 [Baŋ juɔ piye tɛ, baa sire bɔɔ kũŋ ba cɪnniŋ.

8

Ba bilaa ciɛŋo nanjo-i baa bibieŋo jo baa-yo Yesu wulaa

* 7:38 Niɛŋ Esekiel (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8. † 7:45 *Diilojigántaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niɛŋ 7.32. ‡ 7:50 Niɛŋ 3.1-2.

1 Nuombaŋ buɔra, Yesu wuɔ ta kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuomba-i hiere baa kũl ba-naa jo u wulaa. Wuɔ tɛna tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i baa-ba. 3 U juo'a u ne da *anjɩnamma pigãataamba-i baa *Fariɩɩbaa-ba juɔ ji jɩna moloŋ ciɛŋo nan̄o-i ba yaan̄ga-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibiɛŋo. 4 Baŋ jɩna-yuɔ, baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i bilaa ciɛŋ daayo-i baa bibiɛŋo. 5 A ne da anjɩnamma-na, *Moisi ciɛra wuɔ i tiɛ nan̄ caamba famba temma-i baa tãmpɛɩɩŋa i ko-ba. Nuɔ fuɔ, nan̄'a niɛ?»

6 Ba yuu-yo dumaan̄o-na da ba ne sɩ u ka piiye cãl ba bel-o. Yesu wuɔ yan̄-ba aa naa ture u yun̄gu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Baŋ yuu-yon̄ ba titirre dumaan̄o-na, wuɔ ciir u yun̄gu-i aa naa cira: «Namaan̄o-na, uman̄ duɔ saa ce kuubabalaan̄gu dede, kutiɛŋo don̄ u nan̄-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yun̄gu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na. 9 Uŋ piiye baa-ba dumaan̄o-na, baa don̄ ta ba ta ba da-ba-diei. Ba bɩncɔiŋo yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yan̄ Yesu yaa yon̄ baa ciɛŋ daayo-i. 10 Yesu wuɔ ciir u yun̄gu-i aa naa cira: «Ciɛŋ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa nan̄-ni wei?»

11 Ciɛŋ wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa nan̄-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Ãhãa! Kã, muɔmi siɛ bi gãŋ baa-ni. N̄ga baa tiraa ŋ ce kuubabalaan̄gu.»]

Yesu yaa fitnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na

12 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piiye baa nuomba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Uman̄ duɔ cu mi huon̄-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama nan̄ kãan̄ baa-yo Diilon̄-nelle-na.»

13 *Fariɩɩbaa baa gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ da ŋ ji ta ŋ wan̄ nan̄ ferɛŋ maama-i, yun̄gu ce niɛ waa nan̄ nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi mun̄hɛlmu-i aa tiraa suɔ mi mun̄kãmmu-i, a ce dumaan̄o-na, da mi fiɛ ta mi wan̄ mam̄an̄ mi kũŋgu-na, mi sa kar coima. A ne da namaan̄o-i, na sa suɔ mi mun̄hɛlmu, na sa suɔ mi mun̄kãmmu. 15 Namaa ne nelma-i nelbilien̄ nemma aa ta na cãl nuomba-i, a ne da mɛi sa cãl nelien̄o. 16 Aa da mi fiɛ cãl uman̄, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninson̄o. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weima-i mi diei; uman̄ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. 17 Ma sɩ ma nyegãan̄ na *anjɩnamma-na wuɔ: «Siertaan̄ da ba yu ba hãi nelma man̄ nuɔ-i, ninson̄o.» 18 Terien̄gu fan̄gu-na, muɔ baa mi To-i miɛmɛi siertaan̄ miɛ mɛi maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

19 Fariɩɩbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce niɛ gbãa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbãa suɔ mi To-i.»

20 Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i aa tuɔ piiye nel daama-i. U waa baŋ dii gbein̄a-i kusuon̄-nu ba hã Diilon̄o-i. U belman̄-huon̄guŋ ŋa naa ku saa hi dumaan̄o-na, molo saa haa u nan̄ga yuɔ.

Yesu pigãan̄ u stnni-i

21 Yesu wuɔ suon̄u u ãndaan̄gu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na siɛ bi gbãa kã min̄ kãŋ kusuon̄-nu; a ce dumaan̄o-na, na ka ku baa na ãmbalalma-i.»

22 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i ciɛ wuɔ i siɛ gbãa kã uŋ kãŋ kusuon̄-nu? U taara duɔ ko u ferɛ wei?»

* 8:17 Anjɩnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kãmm̄an̄-sebe (Nombres) 35.30

23 Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa híemaŋ bande aa meí hel dɔɔ. Híemaŋ-baamba'i namaaŋo-i aa muɔŋo-i híemaŋ-wuɔŋ muɔ sí, 24 ku'i ciɛ miɛ na ka ku baa na ámbabalma-i. Coima saa fa, da na saa húu-ma wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i, na ka ku baa na ámbabalma-i.»

25 Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔŋo-i hai moloŋ nuɔnei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigáaŋ-na mi sínni-i dii ku domma-na. 26 Na nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, na yuŋ-maama bɔi bi dii mi da mi fielnu-méi. Nga umaŋ puɔraa-mi huhurmantienjo sí. Uŋ pigáaŋ-mi mamaŋ, mi waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

27 Yesuŋ piye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. 28 Wuɔ cira: «Da na ji haa *Moloŋ-Bieŋo-i dɔɔ huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce weima mi fere. Mi Toŋ waan mamaŋ baa-mi, mi waŋ ma yaa-i. 29 Umaŋ puɔraa-mi, mi ce u huɔŋga-i; a ce dumaanjo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yon.»

30 Yesuŋ piye dumaanjo-na, nuɔmba bɔi húu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

31 *Yuifubaa-ba maŋ naa húyáa Yesu nelma-i, wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hái, na ka ce mi *háalábienj namaa kelkel. 32 Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fereŋ nuɔ.»

33 Baa cira: «ŋ waŋ wuɔ niɛ de-i? Mienjo-i *Abiramu háayɛŋ miɛ, ii dii i fereŋ nuɔ, i saa ce nelienj-kɔrsínni dede.»

34 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ce ámbabalma-i, kutienjo ciɛ kɔriɛŋo ámbabalma wulaa. 35 A ne da kɔriɛŋo sie gbáa ce dúnŋu baa u yuntienjo-i, nga u yuntienjo bieŋo yaa gbáa ce dúnŋu-i baa u to-i. 36 Terienŋu fanŋu-na, Bepolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fereŋ nuɔ, nii dii ŋ fere nuɔ kelkel. 37 Mi suyaa miɛ Abiramu háayɛŋ namaa, nga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nei. 38 Muɔ miŋ daa mamaŋ mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Nga namaaŋo-i, na toŋ háaláayá-nei mamaŋ, na ce ma yaa-i.»

39 Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramu.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisálŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. 40 Nga na bir yan aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waan u yaa baa-na. Nanj ceŋ mamaŋ mafamma-i Abiramu maacemma'i wei? 41 Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Mienjo-i búɔráan miɛ sí; i to dii u diei yon, u yaa Diilonjo-i.»

42 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonj-terienj-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonjo-i ninsoŋo, muɔmi kúnŋu naa ta ku dɔlnu-nei. Mi saa jo mi fereŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. 43 Nanj'a na sa nu mi nelma-i ku'i ciɛ miŋ waŋ mamaŋ baa-na, na sa suɔ ma yuŋgu-i. 44 Na to yaa *Sitáni. Na taara na ce fuɔ kusúnŋu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Uŋ'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaanjo-na, u saa sie ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienjo-i, a ce dumaanjo-na u nelma-i hiere coima. 45 Nga muɔ fuɔ, meí waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i ciɛ ŋ da na saa húu mi nelma-i. 46 Namaaŋo-na, hai gbáa da cálmúɔ haa-miɛ? Da kuɔ mi waŋ ninsoŋo, bige-i ciɛ na ta na cina mi nelma-i? 47 Umaŋ duɔ waa Diilonj-wuɔŋo, ŋ da kutienjo nu Diilonjo nelma-i. Nga namaaŋo-i, Diilonj-baan namaa sí, ku'i ciɛ na sa nu mi nelma-i.»

48 Baa cira: «Die cira nuɔŋo-i *Samariyenj nuɔ, i saa kar coima; aa *jina ka sire ŋ yuŋgu-i dii.»

49 Yesu wuɔ cira: «Mi yuŋgu saa sire; mi kán mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na sie kán muɔŋo-i. 50 Meí sa taara mi jina mi fere dɔɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce

mafamma-i, aa kufanġu tienġo yaa suyaan neliġo neliġo kumanġ gbġe baa-yo. ⁵¹Yaan mi wanġ ninsoġo-i baa-na: Umanġ duo tuo nu mi nunġu-i u sa ji suu baa kuliġġu-i dede.»

⁵²Yesuġ waanġ mafamma-i, Yuifubaa-ba gbġe-yo wuo: «Fieġie fuo, nuharunġu si dii, i suyaa wuo nii si dii gbāġgbāġ. Abiramu-i baa *Diilopopuorbiemba-i ba kuu hiere, aa nanġ ta ŋ piye wuo umanġ duo tuo nu nanġ nunġu-i kutienġo sa ji suu baa kuliġġu-i dede. ⁵³Daa u cōrnu de! Nanġ daa nie si nanġ maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nġa fuo u kuu, Diilopopuorbiemba tiraa ku.»

⁵⁴Yesu wuo cira: «Kuo muomei taa mi kaal mi feŋe, yunġu naa saa waa-kuo. Nġa mi To yaa kaalaanġ-minġ. Na gbġe u yaa-i wuo namaa Diilonġo ⁵⁵aa na sa bi suo-yo. Muo fuo, mei suo-yo. Da mi cira mi sa suo-yo, mi ka ce coikartienġ muo namaa temma-i. Mi suo-yo aa tiraa ta mi nu u nunġu-i. ⁵⁶Abiramu manġ namaa to, unġ juo suo wuo u ka hi mi jommanġ-yiġġu-i, u huonġa gbuu pān fġe. Unġ juo da-mi, kuo gbuu silaa dōlnu-yuo nġa bige-i?»

⁵⁷Yuifubaa baa cira: «Nanġ saa bi hi da bienġ komuonġa hāi baa cīncieluo-i yogo aa cira nanġ daa Abiramu-i; ŋ daa-yo danġ hama-i temma-i?»

⁵⁸Yesu wuo cira: «Yaanġ mi wanġ ninsoġo-i baa-na: Aa Abiramu suo duo honġ, muomi manġ dii gbula mi naa waa.»

⁵⁹Unġ waanġ mafamma-i, baa hieŋa tāmpēlġina wuo ba nanġ-yo. Wuo yanġ-ba aa naa fuo hel *Diilodubuoi-na ta.

9

Yesu puurii yironġo nanġ yufienġa

¹Yesuġ taa ka hi hōlma namma-i, wuo da yironġo nanġo. Kutienġo huonġ baa u yirsnī-i. ²U *hāalābġen baa yuu-yo wuo: «Hāalātie, bige-i yirii naacolġ daayo-i? Fuo feŋen āmbabalma i yirii-yo waa u bīncuoġ-maama i yirii-yo?»

³Yesu wuo cira: «Fuo āmbabalma sī, u bīncuoġ-maama bi sī. Diilonġ unġ hii dumaa, u yirii duo pigāanġ nelbiliemba-i ku yaa-i. ⁴Cuo duo gbāġ kaal, i saaya i tie ce mi pōpuortienġo maacemma-i, ni ma' i sī, bāanġ da ku tī, molo sie gbāa ce bīnkūġġu. ⁵Minġ yenġ nelbiliemba hōlma-na, muomei ba fitnuo-i.»

⁶Unġ waanġ mafamma-i, wuo tu taalunġu hġema-na aa guōlnu-kuo baa hġema-i a hure yironġ daa u yufienġa-na ⁷aa naa cira: «Kā ŋ ka saar ŋ yaanġa-i Siloe hūnġuonġu-na.» (Siloe yunġu yaa wuo pōpuorbilonġo.) Naacolġ wuo kā ka saar u yaanġa-i, u yufienġ aa pān puur; wuo bir tuo kūġ.

⁸Unġ kāa ka hi, u caantaamba-i baa bamanġ taa ba suo-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piye wuo: «Naacolġ daa u yaa saa tuo tġena u cārā wei?»

⁹Bananġ ba'a u yaa-i, bananġ ba'a u' i sī keŋe u nabieranġo. Naacolġ fuo feŋe wuo cira: «Muomei mi feŋe!»

¹⁰Baa yuu-yo wuo: «Ŋ cie ŋ yufienġa-i nie a puur?»

¹¹Wuo cira: «Banġ bīġ naacolġo manġ Yesu-i, u yaa cie kpōkpōtuonġu hure-yei aa cira mi kā Siloe-i-na ka saar-a. Mi kāa ku yaa-i ka saar-a, a pān puur.»

¹²Baa yuu-yo wuo: «Naacolġo fanġo we-i-na?»

Wuo cira: «Na feŋ muo, mei suo hie?»

Diilonġo gbāa nu nelbalaġo nunġu-i wei?

¹³⁻¹⁴Yesuġ puurii naacolġ daayo yufienġa-i yiġġo manġ nuo-i, ku waa *yitġenānġu. Naacolġ unġ piye dumaaġo-na, baa bel-o kā baa-yo *Fariŋeġbaa-ba wulaa. ¹⁵Fariŋeġbaa baa bi yuu-yo u yufienġa cie dumaa puur. Wuo cira: «U huure kpōkpōtuonġu yei aa cira mi kā ka saar mi yaanġa-i. Mi kāa ka saar-ka ku yaa nuo-i, mi yufienġa puur.»

16 Farisɛbaa-ba namba ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔŋo maŋ cie maaceŋ daama-i u sie gbáa jo Diilonɔŋ-jomma. Na saa da, u sa káŋ yifienanɔŋu baa u maacemma-i.»

Banaŋ ba'a: «Ámbabalmanceronɔŋ hayo-i gbáa ce nel daama temma-i?» Kunɔ cie dumaanɔ-na, baa hel ba-naa honniŋ.

17 Farisɛbaa baa yuu naacolɔŋo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nanɔ'a nie naacolɔŋ daayo kúnɔŋu-na?»

Wuɔ cira: «Mei wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonɔ.»

18 *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolɔŋ daa u saa naa yir. Baa bí u bíncuɔmba jo. 19-20 Banɔ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa bieŋo-i naacolɔŋ daayo-i wei?»

Baa cira: «Úu, mie bieŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔŋ baa yirsinni-i wei?»

Naacolɔŋo bíncuɔŋ ba'a: «Úu, u huɔŋ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufieŋa cie nie aa puur fiefie-i-na?»

21 U bíncuɔŋ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufieŋaŋ cie dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umaŋ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fere-i, bisáláaŋo sí; maŋ cie dumaa, u ka wan-ma baa-na.» 22 Kumaŋ naa cie ba wan mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umaŋ duɔ cira Diilonɔŋ uŋ páa nunɔŋu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo maŋ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutieŋo-i *Diilonelhaaládúnɔŋu-na. 23 Kufanɔŋu korma'i naa cie u bíncuɔmba cira ba yuu fuɔ fere-i bisáláaŋo sí.

24 Ku huonɔŋu-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bí naacolɔŋo-i ji cira: «Ne Diilonɔŋo-i aa ŋ wan ninsoŋo-i; naacolɔŋ daayo-i nelfefeŋo sí, mie fere-i i suyaa-ma.»

25 Naacolɔŋ wuɔ cira: «Mei sie gbáa cira nelfefeŋo, mei sie bi gbáa cira nelfefeŋo sí. Nɔga ma diei maama maŋ meŋ suyaa-ma: U puurii mei yufieŋa-i.»

26 Baa yuu-yo wuɔ: «U cie-ni nie? U puurii ŋ yufieŋa-i puur hama-i temma-i?»

27 Naacolɔŋ wuɔ cira: «Mi waan-ma baa-na, na saa yiɛra nu-ma. Bige-i cie na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *haalábieŋ namaa wei?»

28 Baa páŋ ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u haalábilonɔŋ nuɔ! Mie fuɔ, *Moisi haalábieŋ mie. 29 I suyaa wuɔ Diilonɔŋ piiye baa Moisi-i, nɔga daayo-i i sa suɔ u munɔhelmu!»

30 Naacolɔŋ wuɔ cira: «Namaa gbere! Na sa suɔ u munɔhelmu a ne da u puurii mei yufieŋa-i! 31 Na suyaa kerre wuɔ Diilonɔŋ sa nu nelbabalaamba nunni-i de! Umaŋ duɔ tuɔ wuɔ u húmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nunɔŋu yaa-i.

32 Moloŋo maŋ huɔŋ baa yirsinni-i, inɔ siire ji hi baa nyunɔŋo, i saa nu-ma dede wuɔ melɔŋ daayo puurii kutieŋo yufieŋa-i. 33 Kuɔ naacolɔŋ daa u saa naa jo Diilonɔŋ-jomma, uu naa saa gbáa ce bíŋkúnɔŋu.»

34 Baa cira: «Daa u cɔrnu de! Nuɔni maŋ huɔŋ baa ámbabalma-i, nuɔnei gbáa pigáan mieŋo-i nelma wei?» Aa naa páŋ nyaa-yo hiel-o Diilonelhaaládúnɔŋu-na.

Yirstnni dii ni hái

35 Banɔ duɔnya naacolɔŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa ká u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ŋ haa ŋ nanɔga-i *Molon-bieŋo-na wei?»

36 Naacolɔŋ wuɔ: «Haalátie, u yaa hai? Pigáan-mi baa-yo; mi taara mi húu u maama-i!»

37 Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanɔga-na; u yaa piiyen baa-ni.»

38 Naacolɔŋ wuɔ: «Itie, mi húyáa-ma.» Aa naa páŋ dũuna Yesu yaanɔga-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hɛma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufienɔ-i aa suuye bamanɔ daanɔ ba waanɔ-i.»

⁴⁰ *Farisɛbaa-ba namba waa u caanɔu-na, baa cira: «Mie fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, ɔmbabalma naa saa waa-nei, nɔa nanɔ ciera namaa saa yir, na ɔmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa ɔnclinafɛfɛiŋo-i

¹ Banɔ tɛyɔa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nanɔ gbɔnalɔanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Umanɔ duɔ yanɔ naatuɔnguɔ dumelle-i aa suur yanɔa nanɔa, coima saa fa, ba bɛ u yaa-i cuoyuo-i. ² Nɔa umanɔ duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienɔ-i, u yaa ɔnclinanɔ-i. ³ Tɔlmba suɔ ba tienɔ-i. Duɔ kɔ de-i-na, umanɔ niɛyanɔ naatuɔnguɔ-i u sire puur dumelle-i hɔ-yo, u tuɔ bɛ tɔlmba-i ba yireiŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Banɔ suɔ-yonɔ dumaanɔ-na, duɔ ji bɛ-ba ba hel hiere, u ta ba yaanɔ-na aa ba cu-yo. ⁵ Nɔa da ba'a ba sa suɔ-ni, ba sie sie cu ɔ huonɔ-nu. Banɔ'a ba sa suɔ ɔ yalle-i, da ɔ bɛ-ba, ba bir yanɔ aa ta ba gbar-nie.»

⁶ Yesuɔ nanɔ gbɔnalɔanɔ daaku-i, ba saa suɔ ku yungu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Muɔmei naatuɔnguɔ dumelle-i. ⁸ Bamanɔ juɔ yaanɔa muɔmi-na hiere, cuobaa; nɔa tɔlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Umanɔ duɔ suur baa dumelle-i, kutienɔ kuraa. U gbɔa tuɔ suur aa tuɔ hel kunɔ dɔlaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jommanɔ-yungu yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bɛ sɛ a ji guɔla. Nɔa muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fɛfɛiŋ nuɔ.

¹¹ «Da ɔ nu wuɔ ɔnclinafɛfɛiŋo-i, u yaa muɔnɔ-i. Umanɔ ka hɔu-ma ku u tɔlmba maama-na, u yaa ɔnclinafɛfɛiŋo-i. ¹² Da ba bɛ umanɔ u tuɔ cenɔ tɔlmba-i, ba sa bɛ ufanɔ-i ɔnclinanɔ. Tɔlmba-i fuɔ baamba sɛ; u taara gbeinɔ. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yanɔ u jo ji bel u yufellenɔ-wuonɔ-i ta. ¹³ Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbeinɔ; tɔlmba maama ce nie aa waa kpelle u huɔnɔa-na? ¹⁴⁻¹⁵ Muɔmei ɔnclinafɛfɛiŋ muɔnɔ-i. Muɔ baa mi To-i inɔ suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi tɔlmba-i i bɛ suɔ i-naa dumɛi. Aa mi hɔyɔa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶ Tɔlmba namba bi dii baa-mi yanɔa nanɔa. Mi saaya mi kɔ ka nyaa-ba jo baa-ba tɔusɛlle ji ce di diei aa ɔnclinanɔ bi waa u diei. Da mi kɔ, ba ka nu mi nunɔu-i.

¹⁷ «Minɔ hɔyɔa-ma da mi ku mi tɔlmba maama-na aa da mi sire, ku cie mi maama ta ma dɔlɔnu mi To-i. ¹⁸ Muɔ da mi saa sie, molo sie gbɔa ko-mi. Ku dɔlaanu muɔmei mi pɔ mi fɛfɛ. Ku fɔnɔgɔ dii-mie mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹ Yesuɔ waanɔ mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honninɔ. ²⁰ Ba fɔnɔgɔ baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔ daa u yungu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹ Bananɔ ba'a: «Jina duɔ waa molonɔ manɔ nuɔ-i, u sie gbɔa piye dumandɛ-i-na. Namaa daa jina ba nolɔnɔ gbɔa puur molonɔ yufienɔ wei?»

Yuifubaa-ba ctinaana Yesu-i

²² Waanɔ-huonɔnɔ juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuɔ *migɔamanɔ-ponsaanɔnɔ-i *Yerusalemu-i-na. ²³ Yesu wuɔ kɔ ka tuɔ wuɔra u binɔ *Salomɔ kukuruunɔnɔ-na. ²⁴ Yuifubaa baa kɔ ka ctɛlɔ-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «ɔ ka kaala ɔ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilonɔ unɔ pɔa nunɔu-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortionɔ manɔ u yaa nuonɔ-i, wanɔ ninsonɔ-i baa-ye ke!»

25 Yesu wuɔ cira: «Mi waan̄-ma baa-na cor t̄l, n̄ga na saa h̄u-ma. Miŋ ceŋ maaŋ mi To yerre-na ma yaa pigáaŋ mi sínni-i. 26 N̄ga nan̄'a naa sí mei t̄lŋ namaa, na saa h̄u mi nelma-i. 27 Mi suɔ mi t̄lmba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-miɛ. 28 Mi há-ba cicēlma maŋ sa t̄leŋ dede. Ba c̄eraa ba ku, aa molo siɛ gb̄aa h̄u-ba mi wulaa. 29 Mi To yaa háa-mi baa-ba, u f̄ŋḡuɔ j̄leŋya nuɔmba-i hiere ba wuoŋo-i, a ce dumaan̄o-na, molo siɛ gb̄aa h̄u u diei u wulaa. 30 Muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i.»

31 Uŋ piye dumaan̄o-na, Yuifubaa baa tiraa biɛra t̄amp̄ēl̄iŋa da ba nan̄-yo. 32 Wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Mi To ciɛ mi ce nelfafamma b̄oi pigáaŋ-na. Miŋ ciɛ maaŋ, na taara na nan̄-mi ko-mi hama-i yuŋ-nu'i jebi?»

33 Yuifubaa ba'a: «Niŋ ciɛ nelfafamma maŋ, i saa cira i nan̄-ni mafamma maa-na; niŋ wuɔraŋ ŋ biɛna Diilon̄o yerre-i wuɔ nuɔ Diilon̄o nuɔ, ku'i ciɛ ye i nan̄-ni ko-ni.»

34 Yesu wuɔ: «Ma nyegáaŋ na *añj̄namma-na wuɔ Diilon̄o ciɛra: «*Na-maan̄o-i naa dii ŋaa Diilon̄o.*»* 35 Diilon̄o-nelmaŋ vii bamaŋ, Diilon̄o ciɛra wuɔ baa dii ŋaa Diilon̄o. I siɛ bi gb̄aa maar Diilon̄o-āndaan̄gu-i. 36 Uŋ hiɛlaa muɔmi maŋ puɔr-mi mi jo h̄ɛma-na, bige-i ciɛ da mi cira Diilon̄o-Biɛŋ muɔ, na'a mi biɛna Diilon̄o yerre? 37 Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na h̄u mi nelma-i. 38 N̄ga da kuɔ mi ce ma yaa-i, h̄yáaŋ-maŋ. Da na fiɛ'a na saa haa na nan̄ga miɛ, miŋ ceŋ maaŋ, h̄yáaŋ-maŋ wuɔ Diilon̄o-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

39 Uŋ waan̄ mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-o. Wuɔ kor ba wulaa.

40 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ bir k̄a *Yurd̄e bomborre nande-na, dii Ns̄aaŋ taa u *batisen̄ nuɔmba-i kusuɔŋ-nu, ka t̄ɛna da huon̄gu c̄ellɛ. 41 Nuɔŋ baa k̄uɔl ba-naa nyaa u huon̄-nu. Ba taa ba piye wuɔ: «Ns̄aaŋ siire, u saa ce himma dede. N̄ga uŋ waan̄ maaŋ hiere naacol̄ŋ daayo k̄ŋgu-na, ninsoŋo.»

42 Nuɔmba b̄oi h̄yáa Yesu nelma-i terien̄gu fan̄gu-na.

11

Lasaar kuliŋgu-i

1-2 Yesu j̄leŋo nan̄o waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U t̄uɔbaa-ba waa ba hái: Ba taa ba bi unaoŋo-i Marti aa bi unaoŋo-i Maari. Maari faŋo yaa naa k̄uɔna natikolo-h̄umma-i Itien̄o gbeini-na aa naa hurre-niɛ baa u yukuɔsínni-i.*

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. 3 U t̄uɔbaa-ba puɔr ba ka waŋ baa Yesu-i wuɔ u j̄leŋo jaŋ. 4 Baŋ waan̄-ma, Yesu wuɔ cira: «Jaŋ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, n̄ga ma juɔ da ma ji ce Diilon̄o-i b̄oi baa u Biɛŋo-i hiere.»

5 Lasaar baa u t̄uɔbaa-ba-i, ba maama taa ma d̄olnu Yesu-i ma cor. 6 Baŋ t̄uɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii h̄inni, wuɔ yaŋ yinni hái cor 7 aa naa suɔ gb̄e u *háal̄abiemba-i wuɔ: «I ka bir k̄a *Yude-i-na.»

8 U háal̄abiemba cira: «H̄aal̄atie, ma sí *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nan̄-ni baa t̄amp̄ēl̄iŋa ko-ni terien̄gu fan̄gu-na kɛ? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir k̄a!»

9 Yesu wuɔ nan̄ gb̄anal̄aaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma sí l̄erbaa c̄incieluo ba hái dii báan̄gu-na kɛ? Da ŋ ta ŋ wuɔ báan̄gu-na, ŋ sa t̄is̄ŋ ŋ f̄ɛɛ duma, 10 n̄ga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-na, cecer maa sí, ŋ sa gb̄aŋ aa t̄is̄ŋ ŋ f̄ɛɛ.»

* 10:34 Gbeliemaŋ-nal̄aaŋgu (Psaume) 82.6

* 11:1-2 Ns̄aa 12.3

11 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jienɔ-i Lasaar yaa kuraa duɔfɔn, mi ka ká ka pɔn-yo.»

12 U haalábiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfɔn, yan-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

13 Yesu taa u taara u wan Lasaar kuliingu maama yaa baa-ba dumaanɔ-na, nɔa ba saa suɔ. Bafamba daa nie sí u wan duɔfɔngbáŋgbálámmun maama. 14 Ban'a ba saa suɔ Yesu nelma yaanga-i dumaanɔ-na, wuɔ naa wuɔ wan-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. 15 Aa naa cira: «Uŋ'a u saa ku mi caan-nu, ku dolaanu-mie cor. Ku ka káyã-nei na haa na nanɔa-i mie fafamma. Siiren j ka ne kun yen dii dumaa.»

16 U haalábilonɔ nanɔ waa, ba taa ba bí-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yungu yaa wuɔ pɛbaa. Fuɔ wuɔ gbɛ u naháalábiemba namba-i wuɔ: «Yaan i ká, da ku ka waa kuliingu, i bi ku baa Itienɔ-i hiere.»

Yesu yaa cicɛlma tienɔ-i

17 Yesun káa ka hi, wuɔ nu wuɔ ban fuuriiye Lasaar u yinni naa yaa waa yiingu fangu-na. 18 Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba siei, 19 a ce dumaanɔ-na, *Yuifubaa bɔi baa hilaa ká da ba ka jaal kuliingu-i.

20 Martin juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ járá-yuɔ aa naa yan Maari yaa tɛna dumelle-na baa niraamba-i. 21 Uŋ kaa hi, wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, ku nii naa waa, mi túɔ naa saa ku. 22 Nɔa mi suyaa mie nin yen terienɔ man nuɔ-i fiefiɛ-i-na, da n cára kuman Diilonɔ wulaa, u ka há-ni baa-ku.»

23 Yesu wuɔ cira: «I túɔ ka sire.»

24 Marti wuɔ cira: «Mi suyaa mie miwaanɔ tɔmman-yiingu-na, kuon da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

25 Yesu wuɔ cira: «Muɔmei siiren kuomba-i aa muɔmei cicɛlma-i. Uman duɔ haa u nanɔa mie, duɔ fie ku, u ka sire. 26 Aa uman duɔ haa u nanga mie, u cɛraa u ku; ku yungu yaa wuɔ u daa cicɛlma man sa tɛn dede-i. N húyáa mafamma-i wɛi?»

27 Marti wuɔ: «Itie, mi húyáa-ma. Mi húyáa-ma wuɔ *Konkortienɔ man naa saaya u jo, u yaa nuɔnɔ-i. Nuɔnei Diilonɔ-Bien nuɔnɔ-i.»

28 Martin waan mafamma-i, wuɔ ta kún. Uŋ kaa hi, wuɔ cuo bí Maari-i a wan baa-yo wuɔ: «Háalátienɔ juɔ; wuɔ mi ji wan baa-ni n ká u wulaa.»

29 Maarin nuɔ mafamma-i, wuɔ pán sire baa gbarungu tuɔ ká Yesu wulaa.

30 Yesu wuɔ sa hi suur nellen-huɔnɔga-na yogo, Martin káa ka da-yo terienɔ man nuɔ-i, u waa yogo kusuɔn-nu'i. 31 Yuifubaa-ba man waa ta ba ce jaalungu-i, ban juɔ da Maari táanu hel dumaanɔ-na, baa sire cu u huon-nu wuɔ sí u ká tɛnɔ cɔncorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. 32 Wuɔ ká ka hel Yesu terienɔ-na. Uŋ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ ká ka duna u yaanga-na aa naa cira: «Itie, ku nii naa waa, mi túɔ naa saa ku.» 33 Aa pán haa u nammu-i u yun-nu. Baman naa káa baa-yo, baa bi ká ba ta ba kaal hiere.

Yesun daa ban kaal dumaanɔ-na, u huon kaa pán kúɔl. 34 Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na fuuriiye-yuɔ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigaan-ni baa terienɔ-i.» 35 Yesu wuɔ pán don tuɔ kaal. 36 Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Na saa da, kulonɔ maama taa ma dɔlnu-yuɔ de!» 37 Banan baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sí u yaa puurii yironɔ yufienɔ-i kɛ? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

38 Yesu huonɔn nɔa naa gbuu kúɔl dumaanɔ-na, wuɔ ká ba ká cɔncorre terienɔ-na. Di waa támpɛfuon-nu aa ba ce támpɛlle suuye di nunɔ-i. Ban kaa hi, 39 wuɔ cira: «Halaan támpɛlle-i!»

Marti wuɔ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i un fuuriiye; u ka don tuɔ hún dii.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Marti, ma sí mi waan-ma baa-ni miɛ da ɲ haa ɲ nanɲa miɛ ɲ ka da Diilonɲ unɲ hii dumaa kɛ?»

⁴¹ Baa halanɲ tãmpɛlle-i. Yesu wuɔ tã u yunɲu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ninɲ nuɔ mi nunɲu-i mi jaal-ni boi. ⁴² Mi suyaa miɛ ɲ sa yagar mi nunɲu-i, ɲga bamanɲ dii mi caanɲu-na mi piye ba yaa da ba suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi.» ⁴³ Unɲ waan mafamma-i, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Lasaar, sire ɲ hel ɲ jo bande!» ⁴⁴ Kulonɲ wuɔ hel jo; u gbeini fiɛnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yunɲu-i. Yesu wuɔ cira: «Firiɲ-yonɲ aa na yanɲ u kã!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa bɔi baa kãa Maari ba terienɲu-na da ba ka jaal ba tũɔ kuliɲgu-i. Banɲ juɔ da Yesu ciɛ nel daama-i, ba fɔɲɲũɔ baa hũu u maama-i. ⁴⁶ Bananɲ baa bir yanɲ aa kã ka tũnu *Fariɛbaa-ba-i baa unɲ ciɛ mamanɲ. ⁴⁷ Banɲ tũɔnu-bei dumaanɲo-na, *Diilɔjigãntaamba yuntaamba-i baa Fariɛbaa baa tigiɲɲ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolɲ daa u wuɔra u ce himma bɔi, i ka ce niɛ? ⁴⁸ Diɛ bi yanɲ u cor tuɔ ce, nuɔmba-i hiere ba ka cu u huonɲ-nu. Da ɲ bi da ba cu u huonɲ-nu, *Oromɛbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuɔ-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unanɲo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Kayifu. U yaa waa *Diilɔjigãntaamba yuntienɲo-i belle fande-na. Fuɔ wuɔ cira: «Na sa suɔ ku yaanɲa-i dɛ! ⁵⁰ Na saa suɔ wuɔ nelduɔɲ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu wei?»

⁵¹ Kayifunɲ waanɲ nelma manɲ daama-i fuɔ maawamma sí. Unɲ waa Diilɔjigãntaamba yuntienɲo-i belle fande-na dumaanɲo-na, Diilonɲo yaa diyaa-ma u nunɲu-na, wuɔ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiɲɲ Diilonɲ-bisãlmba manɲ dii hɛɲɲgu-na a ce-ba kuuduɔɲɲu. ⁵³ Yinduɔɲɲu fangu-na, Yuifu ba yuntaanɲ baa yiɛra-mɛi wuɔ fuɔ ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Banɲ puu mafamma-i, Yesu wuɔ yanɲ-ba aa tuɔ fuo u hel. Duɔ hel u sa yanɲ ba da-yo. Ku huonɲu-na, wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i ka tɛna nelle nande-na ba bɪ-de Eframuu, di saa maa baa hɛkuraanɲu-i.

⁵⁵ *Kɔrsinni tɪmmanɲ-ponsaanɲunɲ juɔ piɛ, *Yuifubaa baa jãnu ba-naa da bãmbãale *Yerusalemu-i-na da ba tigiɲɲ ba fɛrɛ a saa baa ba Diilonɲ-hũmelle-i aa ponsaanɲu suɔ da ku hi. ⁵⁶ Nuɔmbanɲ juɔ dumaanɲo-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuɔ dumelle huɔɲga-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piye cira: «Na yuu ba'a naacolɲ daayo ka jo ponsaanɲ daaku-na wei?» ⁵⁷ A ne da Diilɔjigãntaamba yuntaamba-i baa Fariɛbaa-ba naa wanɲ baa nuɔmba-i wuɔ umanɲ duɔ suɔ unɲ yenɲ kusuɔɲ-nu, kutienɲo pigãanɲ-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kũna natikolo-hũmma Yesu gbeini-na

(Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

¹ *Kɔrsinni tɪmmanɲ-ponsaanɲunɲ juɔ tɛi yinni niedie i aa da ku hi, Yesu wuɔ kã Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar fanɲo yaa naa kuu aa Yesu wuɔ sire-yuɔ. ² Unɲ kãa, baa haa bituonɲu u yerrenɲ. Marti yaa ciɛ niwuoni-i aa biɛ hã-ba. Lasaar waa baa-ba tuɔ wuɔ. ³ Maari wuɔ biɛ natikolo nanɲo-i litiri boluonɲu, a kũna Yesu gbeini-na aa ce u yukuɔsinni-i hurre-niɛ. Natikolo fanɲo-i baa ciɛ-yo baa *naar-yomma ma kula. U sullu waa kpelle. Wuɔ sire nyaayã dũɲgu-i. ⁴ Yesu *hãalãbilonɲo manɲ ba nanɲ bɪɲ-yonɲ *Yuda-Isikaro-i, umanɲ juɔ hel Yesu huonɲu-na, wuɔ cira: ⁵ «Natikolo daayo naa gbãa da *deniebaa nuɔsũɔ komuɔɲa ndii. Bige-i ciɛ u saa yanɲ i suor-o a hã sũntaamba

baa gbeɪŋa faŋa-i?» ⁶ Ku saa ce ɲaa sũntaamba hujarre waa-yuɔ ku'i ciɛ u tuo waŋ mafamma-i de! U taa u waŋ-ma baa u huɔya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeɪŋa-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaŋo-na u taa u dii u naŋga-i yei.

⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Yuda, yaŋ ciɛŋo fiisa! U kũna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliŋgu yaa-i. ⁸ Sũntaamba dii baa-na baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, ɲga muɔmi sie tɛna baa-na gbula.»

Nuɔmba gbagbarra Yesu huon-nu

⁹ *Yuifubaa-baŋ juɔ nu wuɔ Yesu juɔ dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa kã da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. ¹⁰ *Diilojigãntaamba yuntaaŋ baa sire wuɔ ba ko Lasaar ¹¹ wuɔ u siremma ciɛ Yuifubaa boi nanna ba bĩncuɔŋ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

¹² Ku cuo kaala-i-na, nelpũngu maŋ naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanngu-i, baa nu-ma hiera ka saa wuɔ Yesu jo dii. ¹³ Baa sire kar nampurni ta ba kã da ba ka jãrã-yuɔ. Ba taa ba hãl wuɔ:

«Diiloŋo temma si dii!

Itieŋ uŋ saan uman jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentieŋo-i!»*

¹⁴ Yesuŋ joŋ hũmelle-na, wuɔ ji da kakũmuɔ naŋo-i, wuɔ bel-o nyugũŋ. Ma bi nyegãan dumɛi Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

¹⁵ «*Sinyɔtaan namaa, baa na tie holle.

Nieŋ, na nellentieŋo'i juɔŋ daayo na wulaa.

U nyugãan tɛna kakũmbilon-na.»†

¹⁶ Nel daamaŋ taa ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u *hãalãbiemba saa naa suɔ ma yaannga-i. Yesuŋ juɔ nyugũŋ kã dɔrɔ-i-na, maa suɔ tɛnu-bei wuɔ *Diilopɔpuɔrbiemban waŋ mamaŋ u kũŋgu-na, ma yaa taa ma ce-yuɔ dumaŋo-na.

¹⁷ Bamaŋ waa hiera da uŋ siire Lasaar dumaa, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. ¹⁸ Nuɔmbaŋ nuɔ gberɛ daayo maama-i, baa kũɔl ba-naa ta ba jo u wulaa. ¹⁹ *Fariisɛbaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ma sɪ na daa ke? Nuumba-i hiera baa dii u huon-nu; ma maaraa-na na gbãa ce bĩŋkũŋgu!»

Yesu waŋ u kuliŋgu maama

²⁰ Bamaŋ naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diiloŋo-i ponsaanngu-na, Girekibaa-ba bi waa-bei. ²¹ Baa kã ka ta ba piiye baa Filipu-i wuɔ: «I taara die piiye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbilonŋo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuɔ. ²² Filipu wuɔ kã ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. ²³ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bieŋo uŋ ka da yerre huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ku yaa hii daaku-i.» ²⁴ Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ɲ da dibelle saa suur hĩɛma-na a hɔr, di bi tɛ di diei yaa-i; ɲga da di suur hĩɛma-na a hɔr, ɲ da di diyaa biena boi. ²⁵ Uman duɔ tuɔ dɔl u fɛrɛ, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ; ɲga uman duɔ hiel u naŋga u fɛrɛŋ duɔ miwaan daayo-na, kutieŋo ka da cicĩlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ²⁶ Uman duɔ tuo taara duɔ ce mi cãarãŋo, kutieŋo saaya u tuo nyaanu-miɛ. Muɔ da mi waa kusuɔŋ-nu, mi cãarãŋo ka bi waa kusuɔŋ-nu'i. Mi To ka ce mi cãarãŋo ce boi.

²⁷ «Miŋ yerŋ terieŋgu maŋ nuɔ-i fiefie-i-na, mi huɔŋga si dii huɔŋga. Mi sa suɔ miŋ ka waŋ mamaŋ baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i, mi

sie bi sie cira u kor-mi yuɔ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce η yerre ce bɔi!» Unj waan mafamma-i, baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ciɛ mi yerre ce bɔi tɪ, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Bamanj waa nu moloŋ daa unj piye, baa ta ba piye wuɔ: «Diilonj 'i naaraa!» Bananj ba'a: «*Dɔrɔpɔuɔrbilonj 'i piye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Moloŋ daa u saa piye meɪ maa-na, u piye namaa maa-na. ³¹ Fieɛɛ yaa Diilonj ka pigāanj nelbiliba-i u jāyamma-i. Kunj hii terienj manj fieɛɛ-i, Diilonj ka donya miwaanj daayo tienjɔ-i. ³² Aa da ba ji haa-mi dɔrɔ, mi ka fa nelbiliba-i hiere pie-ba mi caanj-nu.»

³³ Yesu waan nel daama-i a pigāanj unj ka ku kuliŋgu manj. ³⁴ Nuɔŋ baa cira: «*Anjinamma ciɛra wuɔ Diilonj unj pāa nunju-gu-i wuɔ u ka saanj *Konjortienj manj, u sa ku dede. Ma da nie nanj'a Moloŋ-Bieŋj gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hāi Moloŋ-Bieŋj yaa hai moloŋj-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitnuɔ dii baa-na yogo, ŋga u sie cɔ. Terienjgu fanju-na, wuɔsaanjgu manj dii na gbeini-na, siirenj na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da η ta η wuɔ kukulma-na η sa suɔ ninj kãŋ kusuw-ŋ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitnuɔŋ yenj baa-na huɔŋgu manj nuɔ-i, haanj na nanja yuɔ huɔŋgu fanju 'i nuɔ-i.»

Yesunj waan mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesunj fie ce gberɛ-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i. ³⁸ Diilonj unj puɔraa *Isayinj wanj mananj, ma 'i sɪ daama-i wei? Isayi ciɛra wuɔ:

«Itie, η daa hai moloŋj-i hūyāa i nelma-i?

Ŋ pigāanj hai moloŋj-i wuɔ η hii?» §

³⁹ Kumanj ciɛ ba sie gbāa hūu-ma, Isayi bi waanj-ma. U ciɛra wuɔ: «Diilonj ciɛra:

⁴⁰ *«Mi ciɛ-ba yiriemba,*

a ce ba baa ta ba da baa ba yufienj-a-i.

Mi guɔlaa ba anjɔgu-ma-i,

a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanŋa-i.

*Ku 'i ciɛ ba sie gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bei ba jarma-na.»**

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku 'i ciɛ u piye nel daama-i. U waan Yesu maama 'i dumaanjɔ-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba ferɛ-i, ba fɔŋgūɔ baa hūyāa Yesu nelma-i, ŋga baa káalá *Fariɛɛbaa-ba-i wuɔ da ba wanj-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhāalādunju-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliba dɔl-ba aa Diilonj bigāanj-ba.

Yesu jommanj-yiŋgu-i

⁴⁴ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Umanj duɔ hūu mi nelma-i, kutienjɔ saa hūu meɪ nelma, u hūyāa umanj puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da η da muɔŋj-i, η daa umanj puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dii ŋaa fitnuɔ. Mi juɔ hiɛma-na miɛ umanj duɔ hūu mi maama-i, kutienjɔ baa tɛ kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gāŋ baa nelbiliba-i, mi juɔ da mi ji kor-ba; a ce dumaanjɔ-na, umanj duɔ nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuɔsaanj-gu-i, meɪ sa gāŋ baa-yo. ⁴⁸ Umanj duɔ ciɛna-miɛ baa mi nelma-i hiere, kutienjɔ daa muotienjɔ u ferɛŋ nuɔ tɪ. Minj waan nelma manj baa-yo, ma 'i ka gāŋ baa-yo miwaanjɔ tɪmanj-yiŋgu-na. ⁴⁹ Hama-i nuɔ-i? Mi sa wanj meɪ kusunj-maama.

† 12:31 Miwaanj daayo tienjɔ yaa *Sitāni-i. § 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1 * 12:40 Isayi (Ésaie) 6.10

Mi To yaa puɔraa-mi, aa miŋ gbɛ mi waŋ mamaŋ hiere, u pigáaŋ-mi baa-ma u fere. ⁵⁰ Aa mi suyaa miɛ uŋ waan mamaŋ baa-mi, ma yaa diyaan neliɛŋ nuonɔ-i cicɛlman-ɥúmelle-na. A ce dumaanɔ-na uŋ waan-ma baa-mi dumaa, mi bi waŋ-ma dumei.»

13

Yesu saaraɣa u háalábiemba gbeini-i

¹ *Kɔrsinni tímman-ponsaanɣu waa ŋaa bisin ku temma. Nyunɣo ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tamman-ɥuonɣu hii tɪ duɔ ká Tuonɔ wulaa. Baman waa baa-yo híema-na, ba maama taa ma dɔlnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuonɣu-na, baa tɛna ta ba wuo niwuoni-i. A ne da huonɣu fanɣu-na, *Sitáni naa dii-ma tɪ *Yuda huonɣa-na wuɔ u hel Yesu huonɣu-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikarɔ-i. ³ Nga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fere hilaa Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir ká u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii weima-i hiere há-yo. ⁴ Wuɔ sire jukalaanɣu-na a hiel u jonɣoruɔ-i aa biɛ kompanɣa nanɣa pɛyɛ u nɛgelle-i. ⁵ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ biɛ bɪŋkúnɣu a dii húmma tuɔ saara u *háalábiemba gbeini-i aa tuɔ hurre-niɛ baa kompanɣa man u nɛgelle-na. ⁶ Uŋ kaa hi Simɔ-Piɛr, Simɔ-Piɛr wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, nanɣ siɛ gbáa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuɔ: «Piɛr, miŋ ceŋ kuman daaku-i ŋ siɛ gbáa suɔ ku yunɣu-i nyunɣo-i-na, ŋga yiinɣu dii baa yiinɣu ŋ ka suɔ-ku.»

⁸ Piɛr wuɔ: «Mi siɛ siɛ aa yan nuɔ ŋ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuɔ: «Da ŋ saa yan mi saara-niɛ, ŋ suɔ kerre ŋ nuŋɣu sɪ baa-mi weima-na!»

⁹ Simɔ-Piɛr wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, saara-niɛ aa ŋ saara baa mi nammu-i baa mi yunɣu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuɔ: «Uman duɔ ce húmma-i u ne welewele hiere, u kuon, u saara u fere ce niɛ? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuon, ŋga na hieronɔ sɪ.»

¹¹ Uu naa suɔ uman ka hel u huonɣu-na ku'i ciɛ wuɔ ba saa kon hiere.

¹² Uŋ juɔ saara ba gbeini-i tɪ, wuɔ biɛ u jonɣoruɔ-i dii, aa ká ka tɛna u muntɛnammu-na aa cira: «Miŋ ciɛ kuman nei daaku-i, na suyaa ku yunɣu-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bi-mi wuɔ: «Háalátie.» Kuniɛ na'a: «Itie.» Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muɔmi man na Tier muɔ baa na háalátien muɔ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigáaŋ-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hólma-na. ¹⁶ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Maacembilonɔ sa maar u yuntienɔ-i, aa pɔpuɔrbilonɔ sa maar uman puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiɛfiɛ-i-na na suyaa-ma. Da na wuɔ ma húmelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piye de-i-na, mi sa gbɛ na hieronɔ. Mi suɔ miŋ fiɛlaa baman. Nga mamaŋ nyegáan Diilon-nelma-na, ma gbɛ ma ce. Ma nyegáan wuɔ: «*Uman taa u wuo baa-mi kaladuonɣu-na, u birii tuɔ gán baa-mi.*»*

¹⁹ Mi ka wuɔya waŋ-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka húu-ma wuɔ uman dii gbula u yaa muonɔ-i. ²⁰ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Uman duɔ bel mi pɔpuɔrbilonɔ-i fafamma, kutienɔ bilaa muɔmei; aa uman duɔ bel muonɔ-i fafamma, u bilaa uman puɔraa-mi.»

Yesu firiiye Yuda-i

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, u huonɣa pán kúɔl. Wuɔ cira: «Mi siɛ fuo-ma nei: Na hólma-na, unaa ka hel mi huon-nu.»

* **13:18** Gbelieman-naláanɣu (Psaume) 41.10

22 *Háalábienj baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gbɛ hai?» 23 Háalábilonj manj maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yanj, u waa tɛna u caanngu-na. 24 Simɔ-Piɛr wuɔ piye baa-yo baa u nanga, wuɔ u yuu-yo u gbɛ hai? 25 Háalábilonj wuɔ miɛl cira: «Itie, ɲ gbɛ hai molonj-o-i?»

26 Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiye *buruo-i há umanj, u yaa-i.» Aa naa búl buruo-i a nafiye há *Yuda-Isikaro. 27 Yudanj hýyáa buruo-i, *Sitáni wuɔ pánj sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire ɲ ce ninj saaya ɲ ce mamanj, baa seɛ baama!» 28 Bamanj waa hiere juwuoterienngu-na ba saa suɔ u nelma yaanga-i. 29 Yudanj taa u tiera ba gbeinj-a, banamba da nie sí Yesu taara u ka sáa banj saaya ba ce ponsaanngu-i baa nimanj, sisɔ wuɔ u ka há sũntaamba-i binjkingu. 30 Yudanj hýyáa buruo-i dumaanjo-na, wuɔ pánj sire hel. Ku waa isuɔngju.

Taa na dɔl na-naa

31 *Yudanj hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fieɛ-i-na, nuɔmba daa *Molonj-Bienjo bɔbɔima-i baa Diilonj maama-i Molonj-Bienjo-na. 32 [Uɲ cie ba da Diilonj bɔbɔima-i yuɔ,] ku sie vaaya, Diilonj ka bi ce ba da Molonj-Bienjo maama-i fuɔ-i-na.» 33 Aa naa cira: «Mi jɛnaan namaa, mi yinni saa tiraa tɛ bɔi na hɔlma-na. Na ka taara-mie na sie da-mi. Minj taa mi wanj mamanj baa *Yuifubaa-ba-i, mi wanj-ma baa namei fieɛ-i-na: «Minj kánj kusuɔɲ-nu, na sie gbáa ká.» 34 Mi ka há-na nelfɛlemma aa suɔ ta. Nelfɛlemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ minj dɔlaa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumɛi. 35 Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ meɪ baan namaa.»

36 Simɔ-Piɛr wuɔ cira: «Itie, ɲ ká hie?»

Yesu wuɔ cira: «Piɛr, minj kánj kusuɔɲ-nu, ɲ sie gbáa ká baa-mi fieɛ-i-na, ɲga ɲ ka ta ɲ jo huonj-nu.»

37 Simɔ-Piɛr wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fieɛ-i-na aa ɲ'a mi sie gbáa ká baa-ni? Da mi fie'a mi ka ku nanj maama-na, weɪma sí.»

38 Yesu wuɔ cira: «ɲ ka sie ku meɪ maama-na ninsonjo wei? Ne! Yanj mi wanj ninsonjo-i baa-ni: Kɔhɔldɛlɛnjo sie hi bu, ɲ ka ɛina-mie da i sieɪ wuɔ nanj sa suɔ-mi.»

14

Da ɲ da Yesu-i ɲ daa Diilonj yaa-i

1 Ku huonngu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yanj na hɔmmu cu. Yaanj aa na haa na nanja-i Diilonj-na baa muɔmi-na. 2 Muntɛnammu bɔi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntɛnammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiinj muntɛnammu cie-na? 3 Da mi ká ka tigiinj na muntɛnammu-i tɪ, mi ka bir ji bie-na na ka tɛna mi caanj-nu.» 4 Aa naa cira: «Minj kánj kusuɔɲ-nu na sa bi yanj ku hũmelle-i suɔma.»

5 Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ ninj kánj kusuɔɲ-nu, i ce nie gbáa suɔ ku hũmelle-i?»

6 Yesu wuɔ: «Muɔmeɪ hũmelle-i, muɔmeɪ ninsonjo-i aa muɔmeɪ cicɛlma-i. Molo sie gbáa ká mi To wulaa ni kutienjo saa cor baa muɔ. 7 Da na suɔ muɔɔjo-i, na ka suɔ mi To-i. ɲga fieɛ-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

8 Filipu wuɔ cira: «Itie, da ɲ pigáanj-ye ɲ To-i i sie tiraa yuu-ni baa weɪma.»

9 Yesu wuɔ: «Filipu, mi báanngu cuɔ baa-na, aa nanj waa yogo nanj sa suɔ-mi! Da ɲ da muɔɔjo-i, ɲ daa mi To yaa-i; ku ce nie ɲ'a mi pigáanj-na mi To-i? 10 ɲ saa hũu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔngju yaa-i wei? Minj wanj nelma manj baa-na, meɪ huɔya-maama sí. Inj yenj kuuduɔngju baa mi To-i, u'i cieɲ u ferɛɲ

maacemma. ¹¹ Da mi cira muo baa mi To-i kuuduonngu yaa-i, na saaya na hũu-ma wuo ninsoŋo. Da kuo coima, na sa ne miŋ ceŋ mamaŋ wei? ¹² Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamaŋ daama-i, uman duo haa u nanŋa mie, u gbãa ce ma temma. Aa ji da miŋ kãŋ mi To wulaa de-i-na, kutienjo gbãa ce mamaŋ maaraa daama-i yeŋe. ¹³ Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu, aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cãrã kumanj aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu waŋ u hortienjo maama

¹⁵ «Da kuo mi maama doľnu-nei, na ka vaa na feŋe ta na ce miŋ waan mamaŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka waŋ baa mi To-i u hã-na kakãyãtienjo u ji tĩe baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyãtienjo faŋo yaa *Diiloŋ-Yalle-i; di yaa ninsontienjo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suo-yo, a ce dumaanjo-na u sie gbãa jo ba wulaa. Nga uŋ yeŋ baa namaanjo-i, na suo-yo aa u ka tĩe baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yan-na yombĩŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Celle, nuomba sie tiraa ta ba da-mi, ŋga namaanjo-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tĩe gbula aa namaa na ka tĩe gbula. ²⁰ Ku yiin da ku hi, na ka suo wuo muo baa mi To-i kuuduonngu yaa-i, aa namaa baa muonjo-i kuuduonngu bi yaa-i. ²¹ Uman duo bella mi nelma-i aa tuo ce-ma, mi maama doľnu u yaa-i. A ne da mi maamanj doľnuŋ uman, kutienjo maama ka doľnu mi To-i aa bi doľnu mei feŋe-i, aa mi ka pigãan kutienjo-i mi feŋe.»

²² *Yuda nanjo waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yan nuomba namba-i aa pigãan miemei baa ŋ feŋe?»

²³ Yesu wuo cira: «Mi maama da ma ta ma doľnu uman, u ka tuo ce miŋ waan mamaŋ. Duo tuo ce-ma, u maama ka doľnu mi To-i. Aa u maan da ma doľnu mi To-i, i ka jo ji har kutienjo-na. ²⁴ Mi maan da ma'a ma sa doľnu uman, u sa ce miŋ waan mamaŋ. A ne da miŋ waŋ mamaŋ baa-na, mei kusũŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puoŋraa-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saan Diiloŋ-Yalle jo mei yerren. Di ka kãyã-nei. Di ka jo ji waŋ ma yaanŋa-i baa-na hiere aa miŋ waan mamaŋ cor hiere, di ka ce ma tĩenu-nei. ²⁷ Mi fẽ na hoľmu-i, aa mi fẽ-mu mei fẽmma. Mi sa fẽ-mu ŋaa nelbiliembanj fẽŋ ba-naa hoľmu duma. Baa na yan na hoľmu cu, baa na bi yan korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi waan-ma baa-na mie: «Mi ka ta ŋga mi ka bir jo ke?» Da kuo mi maama doľnu-nei, miŋ kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku doľnu-nei. Hama-i nuo-i? Mi To maaraa muonjo-i. ²⁹ Mi waliya waŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suo wuo mi waan ninsoŋo. ³⁰ Miwaanj daayo tienjo* jo dii mi huon-nu; a ce dumaanjo-na, mi sie tiraa da piiye boi baa-na. Nga u sie gbãa ce bĩŋkũŋgu mie. ³¹ Nelbiliemba saaya ba suo wuo mi To maama doľnu-mie, aa tiraa suo wuo mi Ton'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku' i cie *Bigãaranjo tuo jo. Siirenj i halan bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa eŋeŋ-tibiin-kerre

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuo ji nanj gbãnalãan daaku-i baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Muo mei *eŋeŋ-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tienjo-i. ² Mi negemmu manj sa maan hiere, u ka kar-mu nanna aa mumanj maan, u ka juoŋã-muo a ce mu migãan ta mu manj faamma. ³ Miŋ waan nelma manj baa-na, ma migãan-na tĩ. ⁴ Nyaaranj-mie ŋaa muo miŋ nyaarãa-nei duma. Na suyaa wuo negenja

* 14:30 Miwaanj daayo tienjo yaa *Sitãni-i.

man da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka sie gbáa man de! Kuuduŋgu yaa baa namaŋo-i: Da na saa nyaar muŋmi-na, na sie gbáa ce bɪŋkɪfafaŋgu.

⁵ «Muŋmei tibiŋgu-i, aa namei ku negemmu-i. Muo da mie mii si dii, na sie gbáa ce bɪŋkɪŋgu. Uman duo nyaar-mie aa muŋmi bi nyaar-yuo, kutienjo gbáa ce weima boi. ⁶ Uman duo saa nyaar-mie, ba buul kutienjo-i ka nanna puona ŋaa da ba já negenja-i ban buul-kanj ka nanna dumaa ka kuol ba bie-ka dii-ka dáamu-na caa-ka. ⁷ Ŋga da na nyaar-mie, aa mi nelma waa na hoŋmu-na, da na ta na taara kuman, na cárá-kuo, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na há Diilonjo-i, aa cu mi huon-nu, ku yaa cieŋ mi To ce boi. ⁹ Mi Toŋ dɔlaa-mi dumaa, muŋmi bi dɔlaa namaŋo-i dumai. Tyáan mi caan-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Miŋ waan manan baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dɔlnu-mie ŋaa muo miŋ ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dɔlnu-yuo dumaa.»

Yesu haalabiemba birii u jɛnaamba

¹¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo cira: «Mi taara na hoŋmu fe da yogogo mei kaanŋa temma-i ku'i cie mi ta mi waŋ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dɔl na-naa ŋaa muŋmin dɔlaa-na dumaa. ¹³ Neliŋ nuo da ŋ huu-ma ku ŋ jɛnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Miŋ waan manan baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jɛnaan namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bi-na maacembien namaa, mi bi-na mi jɛnaan namaa. Hama-i nuo-i? Maacembilonjo sa suo u yuntienjo kusunju-i. A ne da namaŋo-i, mi Toŋ waan manan baa-mi hiere, mi waan-ma baa-na. Terienju fanju-na, mi sie gbáa bi-na mi maacembien namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namei fiela muo, muŋmei fiela namaa aa puor-na wuo na ka ce maacenfafamma aa na yan na maacemma da belle, ku yaa da na cárá bɪŋkɪŋgu bɪŋkɪŋgu mi To wulaa aa bi mi yerre-i u ka há-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga miŋ taaran kuman na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dɔl na-naa.»

Nelbiliemba bigaan Diilonjo-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigaan-na, na saaya na suo wuo ba bigaan muŋmei igɛna. ¹⁹ Kuo na waa baa-ba, baa naa dɔl-na wuo bafamba baan namaa. Ŋga mi fiela namaŋo-i hiel-na ba holma-na; bafamba baan namaa si, ku'i cie ba bigaan-na. ²⁰ Yaan mi nel daama ta ma tɛnu-nei: «Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i.»* Da ba huol mi yaan-na, ba ka bi huol namaa na yaan-na. Da ba nu mi nunju-i, ba ka bi nu namaa kunju-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mei maana. Ban'a ba saa suo uman puuraa-mi, ku'i cie. ²² Kuo mi saa naa jo ji piye baa-ba, molo naa saa cá-l-ba. Ŋga de-i-na, ba sie gbáa da ántaalamma.»

²³ «Uman duo bigaan muŋo-i, kutienjo bi bigaan mi To-i. ²⁴ Miŋ cie himma man ba daa-ma. Áa ba suyaa wuo molo sie gbáa ce ma temma. Kuo ba saa naa da-ma, molo naa saa cá-l-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigaan-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Manan nyegaan ba *anjɪnamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegaan wuo: «*Ba bigaan-mi gbánjbanj.*»†

²⁶ «Mi To un ka há-mi kakáyátienjo man mi saan-yo há-na, u yaa ninson-tienjo-i. Duo jo, u ka piye mi maama-i tɪnu nuamba-i. ²⁷ Áa namaa ferre-i, in waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan namaa.

16

Diilon-Yallen ka jo ji ce manan

* 15:20 Nieŋ Matie 10.24; Nsáa 13.16. † 15:25 Gbelieman-neini (Psaumes) 35.19; 69.5

1 «Mi sa taara ku ji nuɔl-na Diilonɔ-ɥūmelle-na ku' i ciɛ mi ta mi waŋ daama-i hiere baa-na. 2 Ba ka nyaa-na *Diilonelɥaaládūnni-na. Aa yiŋgu dii baa yiŋgu, bamaŋ ji taa ba ko-na, ba ka da niɛ sɪ ba cāa Diilonɔ'i dumaŋo-na. 3 Bar'a ba saa suɔ mi To-i baa mɛi fɛɛ-i hiere, ku' i ka dii-ba mafamma cemman-na. 4 Kumaŋ ciɛ mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waan-ma baa-na cor tɪ. Mii naa waa na caan-nu ku' i ciɛ mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. 5 Dɛ-i-na, mi ta da mi kā umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «N̄ kā hie?» 6 Mi suyaa miɛ miŋ waan mamaŋ baa-na daama-i, ma' i saa dɔlnu-nei. 7 A ne da mi waan ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kāyā-nei. Na saa da, da mi saa ta, kakáyátienɔ siɛ gbāa jo. Fuɔ mi kā ka hi aa saan-yo hā-na. 8 Duɔ jo, u ka pigāan nelbilibiamba-i wuɔ ba piera āmbabalma kūŋgu-na, ba piera viisinni kūŋgu-na aa pira Diilon-berru kūŋgu-na. 9 Bar'a ba saa hūu mɛi nelma-i, ku' i pigāan āmbabalma-i. 10 Aa miŋ kāŋ mi To wulaa, na siɛ tiraa da-mi, ku' i pigāan viisinni-i. 11 Aa miwaan daayo tienɔ * yuŋ-maamaŋ fielaanu tɪ, ku' i pigāan Diilon-berru-i.

12 «Nelma boi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiefiɛ-i-na, ma ka mulɛŋ-na. 13 *Diilonɔ-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienɔ-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusūŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tūnu-nei mamaŋ juɔŋ. 14 Di ka da mi kusūŋ-maama-i ji piye tūnu-nei, a ce dumaŋo-na di ka ce-mi boi. 15 Mi To maama-i hiere mɛi maama, ku' i ciɛ na da mi ciɛra di ka da mi kusūŋ-maama-i ji piye tūnu-nei.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hāalabiamba-i

16 Kufanɔgu huonɔgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hāalabiamba-i wuɔ: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi.»

17 U hāalabiamba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma' i dumandɛ-i: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi»? Aa tiraa cira u kā u To wulaa. 18 Uŋ gbɛŋ cɛllɛ maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niɛ? I saa suɔ u nelma yaanɔga-i.»

19 Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na miɛ: «Cɛllɛ na ka naa-mi, aa cɛllɛ na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wɛi? 20 Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaanɔ-i na kaa haa na nammu-i na yunnin ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hommu ka guɔla, ŋga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. 21 Ciɛŋo kusūŋ da ku bel-o, yaanɔga sa waa-yuɔ. ŋga duɔ ji gbāŋ da u yuŋgu-i, bilonɔ fɛ u huɔŋga-i a ce u mulɛma karaanu-yuɔ. 22 Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i: Na yammu vāa fiefiɛ-i-na, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji' a mi da-na, na hommu ka fɛ aa molo cɛraa u gbāa guɔla-muɔ. 23 Ku yiŋ da ku ji hi, na siɛ yuu-mi baa nelma. Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cārā kumaŋ aa bɪ mi yerre-i, mi To ka hā-na baa-ku. 24 Na saa hi cārā bɪnkūŋgu yogo aa bɪ mi yerre-i. Cāarān, na ka da, aa da na da, na hommu ka fɛ gbarnu.

25 «Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbānɛiniŋ. ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, mi siɛ tiraa ta mi piye baa-na dumaŋo-na. Mi To u maamaŋ yeŋ duma, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumɛi. 26 Ku yiŋgu da ku hi, na ka cārā Diilonɔ-i aa bɪ mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cārā Diilonɔ-i hā-na dɛ! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbāa cārā-yuɔ na fɛɛ. 27 Nanɔ dɔlaa muɔŋo-i aa hūu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terien-nu' i jo, ku' i ciɛ na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. 28 Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hɛma-na. Fiefiɛ-i-na, mi ka ta hɛma-na bir kā mi To wulaa.»

* 16:11 Miwaan daayo tienɔ yaa *Sitāni-i.

29 Uŋ waan mafamma-i, u hāalābien baa cira: «Fieŋe fuo, ŋ yaan gbāneini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. 30 I suyaa yende-i-na wuo ŋ suo weima-i hiere. Die tie taara die yuu-ni baa maman, ŋ wuoŋa suo-ma. Terienŋu fanŋu-na, i hūyāa-ma wuo ŋ juo Diilon-jomma.»

31 Yesu wuo gbē-ba wuo: «Ma sí na'a na hūyāa mi nelma-i fieŋe-i-na ke? 32 Ŋga mi tūnu-ŋei, huonŋu nanŋu ka hi, aa ku hii tí yeŋe, na ka pisállá; neliŋo neliŋo baa u munŋammu aa yarj mi tle mi diei yon. Nga mi sie tle mi diei; mi To dii baa-mi. 33 Nan cuu mi huon-nu, mi taara na hōmmu fē ku'i cie mi ta mi wan mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulŋen-na miwaan daayo-na, ŋga vaan na feŋe, mi guolaaya ba fōngūo-i.»

17

Yesu Diilocaralle-i

1 Yesuŋ juo piye tí, wuo tá u yunŋu-i dorō aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce ŋ Bieŋo ce bōi, kumanŋ ka ce fuo bi ce nuo ŋ ce bōi. 2 Ŋ haa-yo nelbiliemba yun-nu wuo u há u dombūurāamba-i cicēlma manŋ sa tleŋ dede-i. 3 A ne da cicēlma manŋ sa tleŋ dede-i ma yaa a suo ninsoŋ-Diilon nuonŋo-i aa bi suo *Konŋortienŋo muomi manŋ nin puōraa-mi. 4 Mi cie ŋ ce bōi hēma-na. Nin ŋa naa hā-mi maacemma manŋ, mi cie-ma. 5 Baba, minŋ ŋa naa waa baa-ni aa miwaanŋo suo duo don, ninŋ ŋa naa ce mi ce bōi dumaa, ce mi ce bōi dumei fieŋe-i-na.»

6 «Ninŋ fielaa bamanŋ miwaanŋo-na hā-mi, mi pigāan-ba ŋ sínni-i. Nanŋ baamba'i waa, ŋ bir-ba há muo baa-ba. Ba nuo ŋ nunŋu-i. 7 Ba suyaa fieŋe-i-na wuo ninŋ hāa-mi mamanŋ hiere, nanŋ kusūŋ-maama. 8 Ninŋ waanŋ mamanŋ baa-mi, mi waan-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuo mi hilaa nanŋ terien-nu'i jo. Aa ba suyaa wuo nuonei puōraa-mi. 9 Mi cārā-nie da mi hā-ba. Mi sa cārā-nie da mi hā nelbiliemba-i hiere de! Ninŋ hāa-mi bamanŋ, mi cārā-nie da mi hā ba yaa-i; nanŋ baamba-i. 10 Mei kūŋgu-i nanŋ kūŋgu, aa nanŋ kūŋgu-i mei kūŋgu. Mi bōbōima da ba yaa nuo-i. 11 Muomi sa tiraa mi ye dii miwaanŋo-na, mi kā nanŋ terien-nu, a ne da bafamba dii-yuo yogo. Baba, cālmuo sí nuoni manŋ nuo-i, jande, ta ŋ niya-bei ŋ feŋe baa nanŋ feŋenŋ fōngūo; ŋ hāa muonŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduomba ŋaa muo baa nuonŋo-i inŋ yenŋ baaduonŋ mie dumaa. 12 Ninŋ hāa-mi fōngūo manŋ, minŋ cie huonŋu manŋ baa-ba, mi niya-bei baa u yaa-i. Mi niya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umanŋ naa saaya u balla ŋaa manŋ nyegāanŋ dumaa Diilon-nelma-na.*

13 «Fieŋe-i-na, mi ka bir kā ŋ wulaa. Mi taara ba hōmmu fē gbarnu mei kaanŋa temma-i, ku'i cie mi tle hēma-na aa ta mi wanŋ mafamma-i. 14 Minŋ waanŋ ŋ nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigāan-ba wuo ba sa wuo hūmeduole baa-ba ŋaa muo. 15 Ku saa ce ŋaa mi cārā-nie wuo ŋ hiel-ba miwaanŋo-na de! Ma'i sí. Mi cārā-nie wuo ŋ ta ŋ niya-bei *Bigāarāŋo baa da suur ba hōlma-na. 16 Ba sa wuo hūmeduole baa nelbiliemba-i ŋaa muo. 17 Nanŋ nelma yaa ninsoŋo-i. Pigāan-ba baa-ma ba suo-ma aa ta ba cāa nuonei yon. 18 Ninŋ puōraa muomi-i dumaa miwaanŋo-na, mi bi puōraa bafamba-i dumei miwaanŋo-na. 19 Muo mi cāa nuonei yon ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuonei ta ba bi cāa-ni.

20 «Mi sa cārā-nie da mi hā bafamba yon de! Bamanŋ ka nu ba nelma-i aa hūu mi maama-i, mi bi cārā-nie da mi hā kutaamba-i. 21 Baba, mi cārā-nie wuo ŋ yarj ba ce kuuduonŋu ŋaa muo baa nuo inŋ yenŋ baaduonŋ mie dumaa. Yanŋ i suurnu i-naa, ku yaa nuomba ka suo wuo nuonei puōraa-mi. 22 Ninŋ cie mi ce

* 17:12 Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.18 baa naaruo-i-na cicaara-i-na.

bɔi dumaa, mi bi ciɛ ba ce bɔi dumɛi, ku yaa ba ka gbáa ce kuuduɔŋgu ɲaa muɔ baa nuɔ inɲ yɛŋ kuuduɔŋgu dumaa. ²³ Ku yunɲu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa ɲ waa baa-mi, ku yaa ba ka gbáa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaŋo-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnɛi puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-niɛ ɲaa mɛi maamanɲ dɔlnuɲ-niɛ dumaa.

²⁴ «Baba, niɲ dɔlaa-mi dumaa aa miwaŋo suɔ duɔ donɲ, mi taara niɲ ciɛ mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombúuráamba waa mi caaɲ-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, ɲ faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ɲga mɛi suyaa-ni aa dombúuráamba suyaa wuɔ nuɔnɛi puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigáaɲ-ba ɲ sínni-i, aa mi ka cor ta mi pigáaɲ-ba baa-ni, ku yaa niɲ dɔlaa muɔŋo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumɛi, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔŋ miɛ.»

18

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53*)

¹ Yesuɲ juɔ cará Diiloŋo-i tí, wuɔ hel baa u *háalábiemba-i a jáal Sedurɔ kaŋgu-i ká bomborma namma-na. Tibinniɲ-suɔŋgu naŋgu waa terienɲu faŋgu-na, baa ká ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba ká terienɲ daaku-na koko; a ce dumaŋo-na, *Yuda manɲ taa u taara u hel u huɔŋgu-na, u taa u suɔ ku saŋgu. ³ Wuɔ sire nyaa ba huɔŋ-nu dii tibinniɲ-suɔŋgu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigántaamba yuntaamba-i baa *Fariɛbaa-ba yaa naa háa-yo Diilodubuɔ niyataamba-i. Fitmbaa-ba waa baa-ba a naara jigámmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa mamannɲ ka da-yo. Banɲ káa ka hi, wuɔ piɛ yuu-ba wuɔ: «Na taara hai moloŋo-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasaretitaannɲ Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Yuda manɲ taa u taara u hel u huɔŋgu-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuɲ ciɛra muɔmɛi terienɲu manɲ nuɔ-i, baa bir baa ba honni ká ka cii da burɔŋ! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaannɲ Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mí saa cira muɔmɛi wɛi? Da na'a na taara muɔmɛi, yaanɲ bamanɲ daaba ká.» U gbɛ u háalábiemba yaa-i. ⁹ Uɲ ɲa naa wanɲ mamannɲ, ma'i sa ciɛŋ daama-i wɛi? Uu naa cira: «Baba, niɲ háa-mi bamanɲ, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigáŋga waa baa Simɔ-Pier; wuɔ fa-ka hiel-ka pãŋ jafũŋ *Diilol-jigántaamba yuntienɲo maacembilonɲo nadietũŋgu-i a yer-ku. Ba taa ba bí naacolɲo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Pier, dii ɲ jigáŋga-i ka foguɔŋgu-na!» Aa naa cira: «Mí To uɲ cira mamannɲ da-mi, ɲ sa taara ma da-mi wɛi?»

¹² Yesuɲ bi waanɲ mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɲo-i a naara Diilodubuɔ niyataamba ká ka bel-o vaa u nammu-i mu hái-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilol-jigántaamba yuntienɲo-i. Banɲ vaa-yo, baa ká baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igɛna. Ba taa ba bí-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duɔŋo faŋo yaa naa gbɛ *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduɔŋ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier ctinaana Yesu-i

(*Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57*)

* 18:9 Niɛŋ 6.39; 17.12. † 18:14 Niɛŋ 11.50.

15 Baŋ bilaa Yesu-i ta ba ká baa-yo, Simo-Pier baa u naháalábilonjo nano-i baa cu ba huon-nu. *Diilojigántaamba yuntienjo taa u suo Simo-Pier nabentienjo-i, a ce dumaanjo-na, baŋ kaa hi Diilojigántaamba yuntienjo cingui, *háalábilonj daa wuo ká ka suur baa Yesu-i hier. 16 Pier wuo yiera fondumelle-na u saa suur. Háalábilonj daa wuo hel piye baa cienjo manj taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. 17 Cienj daa wuo yuu Pier wuo: «Ma sí naacolj daa u háalábilonjo nano'i nuonjo-i ke?»

Pier wuo cira: «U háalábilonjo sí muo de!» 18 Waangu waa; *Diilojigántaamba yuntienjo maacembiemba-i baa bamanj niyan-yuo baa dii dáamu ta ba yiraan. Pier wuo ká ka tuo yiraan baa-ba.

(Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71)

19 Baŋ káa baa Yesu-i, *Diilojigántaamba yuntienjo wuo yuu-yo a ká u *háalábiemba yanga, baa uŋ wuoranj u wanj nelma manj baa nuomba-i ma yanja. 20 Yesu wuo cira: «Mamanj waa mi wulaa, mi piye-mei nuomba-i hier ba yufellen. Mi piye-mei *Diilonelháaládünni-na aa piye-mei *Diilodubuo-i-na. *Yuifubaa-ba jánu ba-naa terni fanni'i nuo-i. Mi saa fuo ma diei bei. 21 Ma ce nie ŋ ta ŋ yuu-mi? Minj piye baa bamanj, ba suyaa minj waan manj baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka wanj ma yaanja-i baa-ni.»

22 Yesuŋ piye dumaanjo-na, Diilojigántaamba yuntienjo niyatienjo nanj wuo caa u tūngu-i aa naa cira: «ŋ piye baa Diilojigántaamba yuntienjo yaa de-i-na wei?»

23 Yesu wuo cira: «Da kuɔ mi cālāa piyemma, pigāan-mi minj cālāa kusuonj-nu; ŋga da kuɔ mi saa cāl piyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuo-i?»

24 Aní wuo yanj-yo baa iyiemba-i aa saanj-yo há Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigántaamba yuntienjo-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

25 Baŋ taa baa Yesu-i ta ba ká Kayifu terienju-na, Simo-Pier wuo tlena dii dāntorre-na. Naacoljo nanj wuo yuu-yo wuo: «Ma sí naacolj daa u *háalábilonjo nano'i nuonjo-i ke?»

Pier wuo cira: «U háalábilonjo sí muo de!» 26 *Diilojigántaamba yuntienjo maacembiemba nano waa, ba kuuduonjgu'i baa Pierŋ jafāan umanj tūngu-i yerku. Fuo wuo cira: «Ma sí mei daa nuo baa naacolj daayo-i tibinninj-suonjgu-na ke?» 27 Pier wuo tiraal hel-kuo wuo coima, fuo sí. Kəhəldələŋ wuo donj tuo bu.

*Ba káa baa Yesu-i fáamaanj ba terien-**nu***

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

28 Cuonj kaalaa kəŋkəŋkəŋ, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienju-na a ká baa-yo ba fáamaanjo wulaa. Fáamaanjo fanjo waa *Oromeyienjo. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fáamaanjo dumelle-na; wuo da ba suur, ba ka guola ba ferε a ce ba sie gbāa wuo *kərsinni tmmanj-ponsaanjgu niwuoni-i. 29 *Pilati yaa waa fáamaanjo-i belle fande-na. Wuo hel yuu-ba wuo: «Na'a naacolj daayo cie bige-i?»

30 Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji há-ni.»

31 Pilati wuo gbε-ba wuo: «Biyaan-yonj na ká baa-yo na ka ce u ándaanngu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Mie sie gbāa há-ba hūmelle-i i ferε wuo ba ko molonjo.» 32 Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliŋgu manj, ku'i sa juonj daaku-i wei?†

33 Pilati wuo bir suur u dumelle-na aa bí Yesu-i ji yuu-yo wuo: «Nuonei Yuifu ba nellentienj nuonjo-i wei?»

† 18:32 Nieŋ 12.32-33.

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Moloŋo-i waan mi maama baa-ni wei? Sisɔ nanj kusɔŋ-maama'i?»

³⁵ Pilati wuɔ cira: «Ne ninj feŋ-minj! Nj daa muɔ Yuifuyieŋ muɔ wei? Nj nellenj-baamba'i hãa muɔ baa-ni baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

³⁶ Yesu wuɔ cira: «Mei nellentesinni sa hel hɛma-na bande. Kuɔ ni taa ni hel hɛma-na bande, bamanj cuu mi huonj-nu baa naa gbãŋ kpelle a hu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Nga mei nellentesinni-i miwaan daayo niini sɩ.»

³⁷ Uŋ waan mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terieŋgu fanju-na, nellentieŋ nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentieŋ muɔ ŋaa ninj waan-ma dumaa. Mi juɔ ji honj hɛma-na da mi wanj ninsoŋo maama. Umanj duɔ cu ninsoŋo huonj-nu ŋ da kutieŋo nu mi nelma-i.»

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kã Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kumanj cie na'a na ko naacolŋ daayo-i.

³⁹ Nga ma diei dii, kumanj cieŋ koko, belle belle, da na'a na ce na korsinni timmanj-ponsaanju-i, mi nanna kasobiloŋo diei hã-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentieŋo yaa hã-na wei?»

⁴⁰ Baa kaasŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufanjo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi fanjo waa cuoyoo.

19

Pilati hãa-ba hũmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Manj juɔ waa dumaanjo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo.

² Sorosibaa baa ce huoni a sũ nyantuoluo dii u yunju-na. Aa naa bi dii jonjorbuɔ hã-yo ce-yo ŋaa nellentieŋo. Jonjorbuɔ fanjo waa dãa-wuonjo. ³ Banj cie mafamma-i, baa ta ba pie ba jaal-o. Umanj duɔ pie, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tũŋgu-i.

⁴ Pilati wuɔ tiraa hel wanj baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mei saa da kumanj cie na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huoninj-nyantuoluo-i u yunju-na a naara jonjorbuɔ-i u nuonju-na. Banj juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataan banj juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pãŋ donj ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kãan na ka gbu-yo na feɛɛ; mei saa da kumanj cie na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U cie u feɛɛ Diilonj-Bieŋo; a ne da a saa baa mie *ãnjnamma-i, fuɔ temma-i i saa saaya i yanj-yo, i gbɛ i ko-yo.»

⁸ Banj waan mafamma-i, Pilati holle pãŋ caar. ⁹ Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Nanj hel hie?» Yesu saa seŋ sũnungu yuɔ.

¹⁰ Pilati wuɔ cira: «Ŋ fiinaan muɔmei nuɔ-i wei? Nj saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-nie, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daanju-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku fɛŋgũ-i, nii naa saa gbãa ce bɩŋkũŋgu muɔmi-na. Terieŋgu fanju-na, umanj juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cãlmuɔ maaraa nanj wuonjo-i.» ¹² Pilatinj nuɔ nel daama-i wuɔ pãŋ juɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Da kuɔ nanj jɛŋo sɩ *jãmatigi-i, nanna-yuɔ! Umanj duɔ ce u feɛɛ nellentieŋo, jãmatigi bigãaranjo!»

¹³ Banj piye dumaanjo-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo terieŋgu nanju-na ba bɩ-ku «Gabata» ebiremma-na. Fãamaanjo tɛna kusuɔŋ-nu'i u gɛɛ.

Bañ káa, wuɔ tɛna u tettere-na. ¹⁴ Bãangu naa hi yuhuɔŋga-i tɛ, aa *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔ waa ŋaa bisɪŋ ku temma. Pilati wuɔ gbɛ Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentienɔ yaa daayo!» ¹⁵ U waan mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentienɔ yaa daangu-na wɛi?»

*Diilojigántaamba yuntaanɔ baa cira: «Da ma hel *Oromɛ ba *jámatici-i-na, nellentienɔ nanɔ si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuɔ há-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(*Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43*)

¹⁷ *Pilatiŋ háa-ba hümelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huɔŋga-na ká baa-yo baŋ blɪ terienɔ man ebiremma-na «Gɔlgotá-i», ku yunɔ yaa wuɔ yukuluɔŋgu. Baŋ ka gbuŋ-yonɔ *daangu man nuɔ-i, baa haa-ku há fuɔ fɛrɛ yaa túu-ku. ¹⁸ Ba káa baa-yo kusuɔŋ-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hái; unanɔ-i kɔtuɔŋ daaku-na, unanɔ-i kɔtuɔŋ daaku-na.

¹⁹ Pilati wuɔ nyegɛŋ haa Yesu yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Nasarɛtitaanɔ Yesu, *Yuifu ba nellentienɔ.» ²⁰ Ba nanɔ gbuu-yo terienɔ man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellen-huɔŋga-i, aa ba nanɔ nyegáan nelma man haa u yudɔrɔ-i-na, baa nyegáan-ma ebiremma-na, baa latɛmma-na, baa gɛkimma-na; a ce dumaanɔ-na, Yuifubaa bɔi baa kalan-ma. ²¹ *Diilojigántaamba yuntaanɔ baa sire ká Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienɔ-i aa ŋ nyegɛŋ wuɔ: «Naacolɔ daayo ciɛra u yaa Yuifu ba nellentienɔ-i.»

²² Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Miŋ nyegáan kuman, mi nyegáan ku yaa-i; mi sie gbáa hur-ku aa nyegɛŋ kunanɔ.»

²³ Sorosibaa-bañ gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-niɛ sɔmma naa; nelduɔŋo biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonɔrɔbuɔ-i. Jonɔrɔbuɔ daayo-i munɔbommu saa waa-yuɔ; kompanɔa diei duɔŋ dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yanɔ i taalnu jonɔrɔbuɔ daayo-i, yaanɔ i ful tienɔ i ne umanɔ ka da-yo.» Mamanɔ nyegáan Diilon-nelma-na ma'i sí daama-i wɛi? Ma nyegáan wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienɔ biɛ mi jonɔrɔbuɔ-i.*»*

²⁵ Baŋ gbuu Yesu-i, u nyu waa u caangu-na baa u nyu háanɔ nanɔ, a naara Maari man Kulopasi ciɛŋo-i, baa Maari man taa u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *háalábilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiɛra ba-naa canninɔ; wuɔ gbɛ nyunɔ-i wuɔ: «Nnaa, ŋ biɛŋo yaa-i.» ²⁷ Aa gbɛ háalábilonɔ-i wuɔ: «ŋ nyu yaa-i.»
Uy piye dumaanɔ-na, háalábilonɔ daa u saa bir u huɔŋgu nyunɔ-na; wuɔ biɛ u ka tɛna fuɔ terien-nu.

Yesu kuliŋgu-i

(*Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49*)

²⁸ Yesuŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da mamanɔ waa cemna hiere ma ciɛ. Wuɔ cira: «Hünkuɔsɪnni bilaa-mi.»† U waan ma yaa-i a ce mamanɔ nyegáan Diilon-nelma-na ma da ma gbáa ce. ²⁹ Bũnanɔ nanɔa waa terienɔ-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kãnsaarma niisaanɔ daani-na aa naa ful-ma *isopeɔboruon-nu ká baa-ma Yesu nunɔŋu-na. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsũnya niisaanɔ daani-i aa naa cira: «Fieɛ fuɔ, wɛima tɛ.» Aa naa bi nisɪŋ u yunɔŋu-i, u tamma yaa dumaanɔ-na.

* **19:24** Gbelieman-nalãangu (Psaume) 22.19 † **19:28** Niɛŋ Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16.

Ba fũo Yesu gbugbeĩño-i baa puolungu

³¹ Baŋ gbuu Yesubaa-ba-i yĩĩngu maŋ nuo-i, ku waa jumayĩĩngu. Ku cuo kaala waa *yitlenanġu; a ce dumaanġo-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitlenanġu hi Yesubaa-ba-i dii doro-i-na. A tiraa naara yitlenanġu fanġu waa yibuo ba wulaa. Baa kã ka cãrã *Pilati-i wuo u yaŋ ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitlenanġu suo da ku hi. ³² Pilati wuo hã-ba hũmelle-i. Sorosibaa baa kã. Baŋ ŋa naa gbu bamaŋ baa Yesu-i, baa kara d̄elã-wuonġo gbeini-i aa kã ka kara hãalĩ-ŋ-wuonġo niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuo-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanġo-na ba saa kara-niẽ. ³⁴ Sorosiyienġo naŋo yagar fõ u gbugbeĩño-i baa u puolungu-i. Uŋ fũo-yo dumaanġo-na, tãŋ maa ta ma hel baa hũmma.

³⁵ Umanġ nyegãan nel daama-i, u daa-ma nuo baa u yufelle, u sa kar u huoyasanga. Fuo fere suyaa wuo u waŋ ninsonġo. U taara na hũu-ma wuo ninsonġo ku'i cie u tuo waŋ-ma baa-na. ³⁶ Diilon-nelmaŋ piye terienġu maŋ nuo-i wuo: «*Ba sie kanu halle u gboluonġu diei*»[†], ma'i saa ce daama-i wei?

³⁷ Aa ma tiraa piye terienġu nanġu-na wuo: «*Ba ka bir ta ba ne baŋ fũo umanġ.*»[§]

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56)

³⁸ Ku huonġu-na, Yoŋefu maŋ taa u hel Arimate-i-na, wuo kã ka cãrã *Pilati-i aa duo ka har Yesu-i. Fuo bi waa Yesu huonġu-na, ŋga fuo taa u kãalã *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanġo-na, u taa u fuo u kũngu-i. Pilati wuo hã-yo hũmelle-i u kã ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu maŋ naa kãa Yesu wulaa isuonġu nanġu-na, wuo kã ka naara-yuo. Nikodemu wuo guolaa *miir-namma baa alowesi*-namma a kã. Ma yoyondonġ maa yuu kilobaa komorre baa cĩnciel temma. ⁴⁰ Baa kãyã ba-naa ba hãi-i-na a tiil kulonġo-i baa natikolonanġ daama-i aa fiŋya-yuo. Ba migãan-yo ŋaa Yuifubaa-baŋ bi migãan ba kuomba-i dumaa aa suo fuure-bei.

⁴¹ Ba naŋ gbuu Yesu-i kusuonġ-nu, tibinninġ-suonġu nanġu waa ku caanġu-na. Tibinninġ-suonġ daaku huonġa-na, cĩncorfelende waa, baa sa hi fuure molonġo die yogo. ⁴² *Yitlenanġu hii tĩ dumaanġo-na, baa kã baa Yesu-i kusuonġ-nu'i ka fuure-yuo aa da ba da ba fere tigiin cie yitlenanġu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hãlma-na

(Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12)

¹ *Yitlenanġu cuo kaala-i-na*, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, wuo sire naar cĩcãnjãale-na a kã Yesu cĩncorre-na. Tãmpẽbuo naŋo naa suuye di nunġu-i. Uŋ kãa ka hi, wuo da tãmpẽl daade bũmalãa halaŋ. ² Wuo bir ġũunu baa gbarunġu kã ka da Simo-Pier baa *hãalãbilonġo maŋ maama-i taa ma dõlnu Yesu-i. Wuo gbẽ-ba wuo: «*Ba hielaa Itienġo-i cĩncorre-na, aa i saa suo baŋ diyaa-yo kusuonġ-nu.*»

³ Pier baa hãalãbilonġ daayo-i baa sire ta ba gbar ba kã cĩncorre terienġu-na. ⁴ Hãalãbilonġ daa wuo gbar ka hi yaanġa Pier-na. ⁵ Uŋ hii, u saa suur,

[†] **19:36** Helmaŋ-sebe (Exode) 12.46; Gbeliemaŋ-nalãanġu (Psaume) 34.21 **§** **19:37** Sakari (Zacharie) 12.10 * **19:39** Alowesi: Tibiinġu naŋ yerre-i dumaanġo-na, ba ce natikolo baa-ku. * **20:1** Ku cuo kaala waa jumaansi.

wuɔ yiera aa naa gblina tuɔ ne. U niɛ ku yaa-i a da kompabienja† yaa yonɔ cɛncorre huɔŋga-na. ⁶ Simɔ-Piɛrɛŋ juɔ ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienja jɛna dumandɛ hɛma-na. ⁷ Baa naa ce kompanɔa nɔŋga a fɛnya kulonɔ yaanɔŋga-i, wuɔ da kafanɔa fɛrɛŋ jina ka den. ⁸ Hɛalɛbilonɔ daayo suɔ suur fɛfɛi-i-na. Uɛ suurii ka da-ku dumaanɔ-na, wuɔ suɔ hɛu-ma wuɔ Yesu siire ninsonɔ. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonɔ-nelman waanɔ mamaɛ wuɔ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hɔlma-na, u hɛalɛbiemba saa naa hi suɔ ma yaanɔŋga-i yogo. ¹⁰ Hɛalɛbienɔ daabanɔ kaa da-ma dumaanɔ-na, baa bir kɛn.

*Yesu caraaya Magidalataaŋ Maari-i
(Matie 28.9-10; Marke 16.9-11)*

¹¹ *Hɛalɛbienɔ daabanɔ taa, Maari wuɔ yiera cɛncorre nunɔŋu-na tuɔ kaal. Uɛ kaal, wuɔ ji gblina wuɔ fuɔ ne cɛncorre huɔŋga-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dɔrɔpɔuarbiemba hɛi baa jonɔgorpiɛlmba. Ba tɛnaana banɔ ŋa naa galla Yesu-i kusuɔŋ-nu: Unanɔ-i u yunɔŋun waa kusuɔŋ-nu, unanɔ-i u gbeiniɔ waa kusuɔŋ-nu. ¹³ Dɔrɔpɔuarbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ ta ŋ kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hielaa mi Tienɔ-i aa mi saa suɔ banɔ diyaa-yo kusuɔŋ-nu.»

¹⁴ Wuɔ u miɛl ne ku yaa-i a da Yesu-i u huɔŋgu-na, ŋga u saa suɔ wuɔ u yaa-i; ¹⁵ u daa niɛ sɛ banɔ fuuriiye Yesu-i suonɔŋu manɔ nuɔ-i kutienɔ yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ kaal? Nɛ taara hai moloŋo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolɔ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigɛan-mi ninɔ jɛna-yuɔ kusuɔŋ-nu mi ka biɛ-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U miɛlɛa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piiye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunɔŋu yaa wuɔ: Hɛalɛtie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-miɛ! Mi saa hi nyugunɔ kɛ mi To wulaa yogo. Mamaɛ dii cemba: Kɛ ŋ ka wanɔ baa mi baamba-i wuɔ miɛ mi nyugunɔ kɛ mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kɛ mi Diilonɔ wulaa, u yaa namaa bi Diilonɔ.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tɛnu hɛalɛbiemba-i wuɔ u daa Itienɔ-i, aa bi wanɔ unɔ puɔraa-yo baa mamaɛ.

Hɛalɛbiemba daa Yesu yufelle

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49)

¹⁹ Yinduɔŋgu fanɔŋu dɛnambaanɔŋu-na, *hɛalɛbiemba tigiinɔ ba-naa dɛnɔŋu nanɔŋu-na aa naa gbonu-kuɔ ba fɛrɛŋ nuɔ. Ba taa ba kɛalɛ *Yuifu ba yunɔtaamba-i ku'i ciɛ baa gbonu-kuɔ ba fɛrɛŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyɛanɔ dɛi!» ²⁰ Uɛ waanɔ mafamma-i, wuɔ pigɛanɔ-ba u nammu-i baa u gbugbɛinɔ-i. Hɛalɛbiembanɔ daa-yo, ba hɔmmu gbuu pɛn fɛ da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyɛanɔ dɛi!» Aa naa cira: «Mi To unɔ puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumei.»

²² Uɛ waanɔ mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hɛa-na *Diilonɔ-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir bamanɔ ambabalma-i, ma ka pir, ŋga da na saa pir bamanɔ maama-i, ma ka tɛ ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hɛalɛbiembanɔ daa Yesu-i, Toma manɔ ba nanɔ bɛnɔ-yonɔ Pɛbaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kɛ ka tɛnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienɔ-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da hɛinɔa fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fonɔ daani-na, da mi saa dii mi nanɔŋa-i u gbugbɛinɔ-na, mi cɛraa mi hɛu-ma.»

† 20:5 Bafamba taa ba fɛnya ba kuomba-i baa kompabienɔa.

26 Yinni niediei cor, niehāi yiiŋgu-na, hāalābiemba tiraa tigiŋ ba-naa duduwŋgu faŋgu-na. Toma waa baa-ba kufanŋu-i. Baa gbonu dūŋgu-i ba fɛɛɛŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hɔlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyāan dei!» 27 Aa naa cira: «Toma, jo baa ŋ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ŋ nanŋa-i mi gbugbeŋo-na ŋ ne. Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hāi; hūu-ma wuɔ muɔmei!»

28 Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tien nuɔ, nuɔnei mi Diilon nuɔ!»

29 Yesu wuɔ cira: «ŋ daa mi yufelle ku'i cie ŋ hūu-ma; yan mi tūnu-nie: Baman da ba saa da mi yufelle aa hūu-ma, kutaamba yunni dolaa.»

30 Yesu cie gbɛɛ-weima namma u hāalābiemba hɔlma-na aa ma saa wan sebɛ daayo-na. Gbɛɛ-weima famma bi ciinu. 31 Nga maman nyegāan daama-i, ma nyegāan wuɔ na suɔ aa hūu-ma wuɔ Yesu yaa *Konkortieno man Diilon un saan-yo, u yaa Diilon-Bieno-i. Aa da na hūu u nelma-i, na ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Hāalabiemba tiraa da Yesu-i

1 Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanŋa-na. Ban daa-yo dumaa ku yaa daaku: 2 Simɔ-Pier, baa Toma man ba nan bɛŋ-yon Pɛbaa-ba-i, ba waa yiiŋgu nanŋu-na baa ba-naa, a naara Natanayel man taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebɛde bɛpuɔmba-i a naara hāalābiemba namba ba hāi. 3 Simɔ-Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nan juɔŋo.»

Baa cira: «Mie fɛɛ-i i ka kā baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuɔŋgu, kā ka suur beŋo-na a nan juɔŋo-i da suu, ba saa da bɛŋkūŋgu bel.

4 Kun juɔ ta ku kaala huɔŋgu man nuɔ-i, baa da molonŋo nanŋo yieraaya bomborma-na; ŋga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. 5 Yesu wuɔ cira: «Mi jēnaan namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da bɛŋkūŋgu.»

6 Yesu wuɔ cira: «Nan juɔŋo-i na nadieyanŋa-i na ka da.» Baa bi nan juɔŋo-i a bel titiraamba-i juɔŋo yu tuɔ yar-ba famma. 7 *Hāalābilonŋo man maama-i taa ma dolnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbɛ Simɔ-Pier wuɔ: «Itienŋo yaa-i!» Simɔ-Pier nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonŋoro-i, wuɔ pāŋ bie-yo dii-yo aa naa tie suur hūmma-na. 8 U nabaan baa fa titiraan daaba-i kā baa-ba bomborma-na baa beŋo-i. Ku saa naa gbāa maa dumaa, metiribaa komuɔŋa ndii temma.

9 Ban huɔlaa, baa da dāamu baa teterienŋo mu dɔɔ a naara *buruo. 10 Yesu wuɔ cira: «Nan bilaa titiraamba man, juɔŋ baa banamba bande.» 11 Simɔ-Pier wuɔ suur beŋo-na a fa juɔŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekānkareŋa. Ba waa komuɔŋ-niehāi baa cɛncielu titiraamba siei juɔŋo-na. Ban fie ciinu dumaanŋo-na, juɔŋo saa kar. 12 Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ na ji wuɔ niwuoni-i.» Hāalābiɛŋ baa pāŋ suɔ wuɔ Itienŋo yaa-i, ŋga hai ka sie yuu-yo? 13 Yesu wuɔ pie a bie buruo-i bulnu-yuɔ hā-ba; aa naa bi hā-ba titiraamba-i.

14 Yesuŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u caraaya u hāalābiemba-i i siei yaa dɛ-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u beyufienŋa-i

15 Ban juɔ wuɔ niwuoni-i tɛ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsāa biɛŋ nuɔ, mi maama dolnu-nie a yan daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, nan fɛɛ ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dolnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombūrāamba-i* dei.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsāa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?»

Simɔ wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fɛɛ ɲ suyaa wuɔ ɲ maama dɔlnu-miɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Ta ɲ ne mi dombūrāamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u bɛyufiɛŋa-i wuɔ: «Simɔ, Nsāa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?» Simɔ huɔŋ kaa pāŋ du baa Yesu-i, wuɔ u ciɛ niɛ tuɔ yuu-yo i sa-i-siɛi dumaanɔ-na. Wuɔ cira: «Itie, ɲ suɔ nelma-i hiere, aa ɲ suyaa kerre wuɔ ɲ maama dɔlnu-miɛ!»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombūrāamba-i dei.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Niŋ ɲa naa waa naacolɔŋ nuɔŋo-i, ɲ taa ɲ pɛyɛ ɲ nɛgelle-i ɲ fɛɛ, aa terieŋgu maŋ dɔlaanu-niɛ ɲ kã kusuɔŋ-nu'i; ɲga da ɲ ji vāa, ɲ ka tɛtɛŋ ɲ nammu-i ba pɛyɛ ɲ nɛgelle-i hã-ni, aa niŋ'a ɲ sa taara ɲ kã kusuɔŋ-nu, ba kã baa-ni kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piiye āndaan daaku-i duɔ pigāan Piɛŋŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diiloŋo ce bɔi. Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Piɛŋ wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da *hāalābilɔŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan ba huɔŋgu-na. Hāalābilɔŋo faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanŋu-na wuɔ: «Itie, ɲ'a hai ka hel ɲ huɔŋgu-na?» ²¹ Piɛŋŋ daa-yo dumaanɔ-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ cira u tɛ ɲ hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ hāalābilɔŋ daayo siɛ ku. A ne da Yesu saa waŋ mafamma; u ciɛra: «Da mi fiɛ cira u tɛ ɲ hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴ Hāalābilɔŋo faŋo yaa daa nel daama-i aa nyɛgɛŋ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huɔyasanŋa.

²⁵ Yesu ciɛ nelma bɔi. Diɛ i biɛ-ma ma yuŋ-nu hiere nyɛgɛŋ-ma maŋ ciɛ dumaa, mɛi huɔŋ-na, seɛbaa-ba famba siɛ gbāa suur miwaanɔ-na.

* **21:15** Dombūrāamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Giriɛkimma-na ba blɛ-ba tũmbiɛmba. Baman hũyāa Yesu maama-i u taa u hinu u blɛ-ba u tũmbiɛmba. Niɛŋ sap. 10.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seβε Nelmuoyamma

Like seβεbaa-ba dii ba hāi Diilon-nelmaŋ-seβε-i-na. Yesuŋ siire ce maman hiere, u nyegāaŋ ma yaa-i u seβεdīelāŋo-na (Yesu maama maŋ Likereŋ nyegāaŋ-ma). Hāalīŋ-wuoŋo yaa daayo-i. Maman cīe Yesu huonŋu-na, ma yaa dii-yuo: *Hāalābiembaŋ daa *Diilon-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilon-Yallen cīe ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsā-nelma-i aa nuamba bōi hūu-ma. Diilon-dūŋ-baambaŋ cīe sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilon-Yallen bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dōl-ba, u bi waŋ mafamma-i.

Hāalābiembaŋ duŋ dumaa ta ba waŋ Kirsā-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, seβε daayo duŋ baa ku yaa-i (sap. 1–7). Ku huonŋu-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suŋ waŋ (sap. 8–12). Aa perieŋ baa Pol baa u nabaamba-i baŋ wuŋraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsā-nelma-i baa *nīeraamba-i (sap. 13–28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seβε pigāaŋ wuŋ molo sie gbāa fillā Diilon-nelma-i baa u Yalle-i wuŋ ni sie da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduŋ-maama sī, nuamba-i nīleŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duŋ kā Tuonŋo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilon-nelma-i aa ce maman hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waŋ ma yaa-i mi seβεdīelāŋo-na. Aa suŋ duŋ ta, uŋ ŋa naa hiel bamaŋ ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilon-Yalle cīe u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suŋ wuŋ u siire. U cīe yinni komuŋa hāi baa-ba tuŋ carra-bei u piye *Diilon-bāaŋgu maama-i.

⁴ Yiŋgu naŋgu-na, ba waa ta ba wuŋ niwuŋni, wuŋ gbē-ba wuŋ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waŋ maman baa-na wuŋ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaan ma ce iġēna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuŋmba-i baa hūmma, ŋa namaaŋo-i, ku sie da yinni, mi ka batisen-na baa Diilon-Yalle-i.»

⁶ Yiŋgu naŋgu-na, baa ji tigiŋ ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuŋ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fŋgūŋo-i fiefie dumandε wei?»

⁷ Yesu wuŋ cira: «Mi To uŋ diyaa huŋgu maŋ baa ma cemma-i, kuu sī namaa kuusuŋgu. ⁸ ŋa u Yalle da di jo-nei, na ka da fŋgūŋo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nīleŋa naŋa-i hiere hīema-na.»

⁹ Uŋ waŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dɔrɔ, u nyugūŋ u kā dɔrɔ, kā ka balla nyaasīnni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juŋ'a ba ne da jŋgorpieŋtaamba hāi ba caaŋgu-na. ¹¹ Jŋgorpieŋtaan daaba gbē-ba wuŋ: «Galiletaan namaa, bige-i cīe na yiera dīŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaŋo-na? Nan daa Yesuŋ taa dumaa kā dɔrɔ-i-na, duŋ ji cira u jo, u ka bi jo dumε.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hōlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huŋga-i. Baa bir gūnu jo Yerusalemu-i-na. ¹³ Baŋ juŋ, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu naŋgu-na, ba jo ba tigiŋ ba-naa kusuŋ-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Pīer, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe bieŋo waa, Simō maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake bieŋo-i, ba'i waa dumaŋo-na. ¹⁴ Ba hierŋo-i, baa ta ba tigiŋ ba-naa kpēkpē ba cārā Diilonŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuonɔŋu-na?

¹⁵ Yiinɔŋu naŋɔŋu-na, Pier wuɔ ji sire yiɛra Diilonɔŋ-dūŋ-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyegāaŋ Diilonɔŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilonɔŋ-Yalleŋ cie *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋɔŋu-na, ma cie. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tiɛ ce maacenduɔma. ¹⁸ Uŋ cie maacembabalaŋ daama-i da gbeiŋa maŋ, u sāa suonɔŋu baa-ya.† U juɔ par diire u yuŋ-nu suonɔŋu faŋɔŋu-na a muonu u kusūŋɔŋu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suonɔŋu faŋɔŋu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakɛldama», ku yuŋɔŋu yaa wuɔ tāmmanɔŋ-suonɔŋu. ²⁰ A ne da ma nyegāaŋ Gbeliemaŋ-neini-na wuɔ:

«U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa tɛna-die.»‡

Aa tiraa nyegēŋ wuɔ:

«Molo saaya u biɛ u maacemma-i.»§

²¹ «Terieŋɔŋu faŋɔŋu-na, bamaŋ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itieŋo-i, ²² a doŋ Nsāa uŋ *baatiseŋ-yo huɔŋɔŋu maŋ nuɔ-i, a ka hi u nyugūmmaŋ-yiinɔŋu-i, kutieŋo saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tiɛ waŋ u siremma kūŋɔŋu-i.»

²³ Uŋ juɔ piieye tɛ, baa hiel nuɔmba hāi da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa cārā Diilonɔŋo-i cira: «Itieŋ nuɔ, nuɔnei suyaan i hōmmu-i hiere. Niŋ ka hiel umaŋ ba hāi baan daaba-na, pigāaŋ-ye baa-yo ²⁵ u biɛ maacemma* maŋ Yudaŋ naana-mei aa kā u muŋkammu.» ²⁶ Baŋ juɔ cārā tɛ, baa ful tieŋa a hiel. Tieŋa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tɛ cɪncieluo u diei.

2*Diilonɔŋ-Yalle jomma-i*

¹ *Pāntekoti-yiinɔŋu-na, Diilonɔŋ-dūŋ-baamba waa hiere tigiin terduɔŋ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni naŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na ŋaa fafalmu, a jo ji yu baŋ waa dūŋɔŋu maŋ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dāamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muŋ calaanu haa-bei dumaanɔŋo-na, *Diilonɔŋ-Yalle pāŋ yu ba hōmmu-i a ce ba doŋ ta ba piieye niɛraanɔŋ-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaan ba Diilonɔŋ-hūmelle-i fafamma, ba fōŋgūɔ baa hilaa nileiŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibieŋa faŋa-na. ⁶ Baa tɛna ji nu ijieŋ daani-i, baa sire gbar kā ka yu. Bamaŋ waa hiere, nelieŋo nelieŋo u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piieye fuɔ fereŋ nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba hōmmu-i, baa ta ba piieye wuɔ: «Ma sɪ Galiletaamba-i daaba-i hiere ke? ⁸ Ba cie nie ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? ⁹ N sie suɔ wuɔ mie maŋ jāanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Pɔtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, Pānfilitaamba dii, Espitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sireni caanɔŋu-na baa dii, bamaŋ hilaan

* **1:16** Nieŋ Gbeliemaŋ-nalāanɔŋu (Psaume) 41.10. † **1:18** Nieŋ Matie sebe-i-na 27.3-8. ‡ **1:20**

Gbeliemaŋ-nalāanɔŋu (Psaume) 69.26 § **1:20** Gbeliemaŋ-nalāanɔŋu (Psaume) 109.8 * **1:25** Yudaŋ ta u ce maacemma maŋ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbɛ ma yaa-i.

*Ɔrəmu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukirɛiŋa dii, bamaŋ bi suuri Yuifusinni-na baa bi dii, Kirɛtitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieroŋo-na, Diilon ɔŋ ciɛ maacenfafamma maŋ, nelieŋo nelieŋo u nuɔ-ma u fɛɛŋ nelma-na.» ¹² Kuɔ cɛba gbɛɛ, ba sa suɔ ban jɔguɔŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» ¹³ Banaŋ baa bir yan aa ta ba nyɛ pəpuərbiemba-i wuɔ ba nyuɔŋ kolma.

Pier āndaanɔ-i

¹⁴ Maŋ juɔ waa dumaanɔ-na, Pier wuɔ sire yiɛra baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namaŋ dii tɛna *Yerusalemu-i-na, mi ka waŋ nelma diei baa-na, karaan na tūnni-i dɛi na nu-ma. ¹⁵ Na suyaa wuɔ bāanɔ saa hi bon yogo aa na'a ba nyuɔŋ kolma, ba daama hie? ¹⁶ Na saa da, Diilon ɔŋ puɔraa Yowel waŋ mamaŋ, ma'i ciɛŋ. ¹⁷ Yowel waan-ma wuɔ:

«Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Miwaanɔ tɛmmaŋ-huɔŋɔ-na,

mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.

Na bisalmba ka ta ba ce mi pəpuərɔŋɔ-i.

Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piye baa-ba.

Aa ta mi piye baa bɛncuɔmba-i dānsānniŋ.

¹⁸ Coima saa fa, bamaŋ cāa-min hiere,

caamba-i baa bɛmba-i,

mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔŋ daaku-na,

ba ka waa mi pəpuərbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gbɛɛ-wɛima dərɔ-i-na baa hɛma-na hiere:

Tāmma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasnni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Bāanɔ kaa bir cure ŋaa isuɔŋɔ

aa cɛiŋo bir ce dāa ŋaa tāmma.

Mafamma ka ce aa Itieŋo jommaŋ-yiŋɔ suɔ hi.

Yiŋɔ fangɔ temma siɛ ji waa;

ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaanɔ-na, umaŋ duɔ ji tuɔ gbuuse Itieŋo-i, kutieŋo ka kor.»†»

²² Pier wuɔ suonu u āndaanɔ-i wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, yaan mi waŋ nelma diei baa-na: Diilonɔ pigāan-na Nasaretitaan Yesu fɛŋgūo-i. U ciɛ u ce gbɛɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa fɛɛ-i na saa yan-ma damma. ²³ Ba bel diilonɔ-i bel-o hā-na. Diilonɔ suɔ wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yan-yo. Ma bi ciɛ: Na bilaa-yo a hā bamaŋ sa kāan Diilonɔ-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²⁴ Ŋga hɛma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A ce dumaanɔ-na, ban kuɔ-yo, Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piye u maama wuɔ:

«Mi da Itieŋo-i hɔnni maŋ jon mi yaanɔga-na.

U sa taara mi kūɔma nyɛŋ,

ku'i ciɛ u jo ji waa mi caan-nu.

²⁶ Kufanɔ hɔfɛlle yaa yuu mi huɔŋga-i

a ce mi ta mi piye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiɛa.

²⁷ Dūlo, mi suyaa wuɔ ŋ siɛ yan mi tɛ dii kuon-nelle-na.

Ŋ siɛ siɛ yan nan nolŋo hɔr dii hɛma-na.

²⁸ Hūmelle maŋ kāan ŋ wulaa,

* **2:14** Yesu pəpuərbiemba yaa ban gbɛŋ-ban. † **2:21** Yowel (Joël) 3.1-5a

η piḡāaη-mi baa-de.

Da mi waa η caaηgu-na

η ka ta η ce baa-mi.»†»

²⁹ Pier wū cor baa ū andaangu-i wū: «Tobiη namaa, mi ka wan̄ ninsoηo-i baa-na i b̄nc̄oiηo-i Davidi k̄uηgu-na: Davidi kuu ba fuure-yū, a ji hi baa nyuηgo ū c̄nc̄orre dii i h̄olma-na. ³⁰ Davidi waa Diilop̄p̄ūrbilono. Diilono naa p̄a nuηgu baa-yo wū dū saa ji waa, ū j̄amatigis̄inni-i, ū ka h̄a ū h̄aaγ̄ēl̄ho nano'i baa-ni. ³¹ A ce dumaano-na, Davidi naa t̄ena baa-ma wū *Kon̄kortieηo ka ku aa sire. Na saa da ū cīera: «Diilono sīe yan̄ ū nol̄ho t̄ē dii kuon̄-nelle-na» aa «ū sīe yan̄ ū h̄or dii h̄ēma-na.» ³² Kon̄kortieηo faηo yaa Yesu-i. Diilono uη siire-yū, mīe maη daaye-i hiere i daa-ma nū. ³³ Diilono k̄aa baa-yo ū ka t̄ena ū caaη-nu, aa uη ηa naa p̄a nuηgu maη baa-yo wū ū ka h̄a-yo ū Yalle-i, ū h̄aa-yo baa-de ū gbuo-ye baa-de hiere. Naη daη mamaη daama-i baa naη nuη mamaη, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fū f̄ere saa k̄a d̄oro-i-na, ηga ū piie Yesu k̄uηgu-i wū:

«Itieηo gb̄ē mi Tieηo-i wū:

«Jo η ji t̄ena mi caaη-nu

35 aa η yan̄ mi mal η biḡāaraamba-i h̄a η ce η b̄aangu-i b̄ei.»§

³⁶ Terieηgu faηgu-na, nuharuηgu si dii, Isirah̄el-baan̄ namaano-i hiere na saaya na sū wū naη gbuu Yesu maη *daangu-na, Diilono cīe ū yaa-i Itieηo-i aa tiraa ce-yo Kon̄kortieηo.»

³⁷ Baη jū nu nel daama-i, kū ce-ba b̄iηk̄uηgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wū: «Dumaano-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wū gb̄ē-ba wū: «Naanaη na cil̄obabalaηo-i aa na jo ba ji *batisen̄-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilono ka hur na āmbabalma-i. Mafaη da ma ce, Diilono ka h̄a-na ū Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilono p̄aa nuηgu-i baa namei baa na bis̄almba, wū ū ka h̄a-na ū Yalle-i. U bi p̄aa-ku baa uη ka b̄i bamaη yaayargaa-terni-na hiere ba cu ū huon̄-nu.»

⁴⁰ Pier waan̄ nelma b̄oi baa-ba a dii sireiηa b̄ei ba da ba h̄u-ma. U taa ū piie baa-ba wū: «Siyaan̄ kon̄koro-i, ku yaa mamaη kaa da fiēē ku nūmba-i ma sīe ka da-na.» ⁴¹ Yiηgu faηgu-na, nūmba b̄oi h̄uγ̄aa Pier nelma-i aa ce ba batisen̄-ba. Ba yuu nūmba neifelle nūsiba ndii temma bamaη naa suurii naara Diilono-d̄uη-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilono-nelma-i Yesu p̄p̄ūrbiemba wulaa. Ba waa ηaa c̄eduon̄-biemba, ta ba wū niwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi c̄ar̄a Diilono-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu p̄p̄ūrbiemba taa ba ce gb̄er̄e-w̄eima b̄oi, a ce dumaano-na korma taa ma da nūmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilono-d̄uη-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huon̄ga baa ba naḡaη-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaη dū da kumaη, ū suor-ku aa jo baa gb̄eiηa-i ba ji cal-a ba-naa nū a saa baa gb̄eiη-maamaη yeη-b̄ei dumaa. ⁴⁶ Yinni maη jon̄ baa dii *Diilodubūo-i-na, ba sa nanna yiηgu. Ba taa ba wū niwuoni-i baa ba-naa c̄inni-na. Ba niwuoni wuoma taa ma d̄ol aa ba h̄ommu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba h̄al nēini-i ba tūlno Diilono-i. Ba maama taa ma d̄olnu nūmba-i hiere nelle-na. Aa yinnin̄ taa ni cor dumaa, Itieηo taa ū kor nūmba-i dum̄ei ū naara ba k̄alle-na.

3

Murgu nano siire

† 2:28 Gbeliemaη-nal̄aan̄gu (Psaume) 16.8-11 § 2:35 Gbeliemaη-nal̄aan̄gu (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gb̄ē Pier baa ū nap̄p̄ūrbiemba namba yaa-i.

¹ Yiiŋgu nanɔ-*na*, batarunɔ-*na*, Pɛr baa Nsaa-i ba taa ba kã da ba ka cãrã Diilonɔ-i. ² A ne da naacolɔ nanɔ waa, unɔ siire, u saa gbãa wuɔ dede. Yinni manɔ jon, ba bi-*yo* ba kã ba jina *Diilodubuɔ dumelle nande yaanga-*na* u tuɔ cãrã bamanɔ suuriɔ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-*de* wuɔ «Dumɛfafalle». ³ Pɛrbaa-banɔ kãa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cãrã ba wulaa. ⁴ Baa ne-*yo* aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolɔ wuɔ tuɔ ne-*ba* wuɔ si ba taara ba hã-*yo* bɔŋkɔŋgu. ⁶ Pɛr wuɔ cira: «Wabelle sɛ mi yerrenɔ, ŋga kumanɔ dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitanɔ Yesu-Kirsa yerre-*na*, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienanga-i duɔ sire-*yu*. Naacolɔ gbeinɔ niɛ pãŋ firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire pãŋ tuɔ wuɔ. Unɔ siire dumaanɔ-*na*, wuɔ tuɔ gbelienɔ Diilonɔ-i aa tuɔ tetiera aa kã ba ta ba suur baa Pɛrbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-*na*. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai molonɔ-i gbelaanɔ Diilonɔ-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanɔ tɛnaanɔ Diilodubuɔ dumelle yaanga-*na* u cãrã, u yaa-i. Kuɔ ce-*ba* gbɛrɛ aa tiraa dii kuɔnyelle-bei.

*Piery waanɔ manɔ Diilodubuɔ-i-*na**

¹¹ Naacolɔ daa unɔ siire, wuɔ pãŋ nyaarãa Pɛrbaa-ba-i. Nuɔŋ baa jo ji yu-bɛi dii *Salomɔ kukuruunɔ-*na* ta ba ne-*ba*. ¹² Piery daa banɔ nenɔ-banɔ dumaanɔ-*na*, wuɔ cira: «*Israhel-baanɔ namaa, baa na yanɔ ku ce-*na* gbɛrɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɛ miɛmɛi siire naacolɔ daayo-i baa i fɛrɛŋ fɔŋgũɔ, siso i wuɔ Diilonɔ-hũmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbãa sire-*yu*; ku'i sɛ. ¹³ I bɛncuɔmbanɔ siire wuɔ Diilonɔ manɔ hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banɔ siire wuɔ Diilonɔ manɔ hũmelle-i, u'i ciɛ u cãaranɔ ce bɔi. U cãaranɔ fanɔ yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-*o* ka hã *Pilati-i baa-*yo*. Pilati wuɔ u nanna-*yu*, na'a ma sie gbãa wuɔ. ¹⁴ Na cɛinaana Diilonɔ-nolɔ-i, na ciɛ ba bel nelviinɔ-i aa ce ba nanna nelkoronɔ-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko cicɛlma tienɔ-i. Ŋga nanɔ fiɛ ko-*yo*, Diilonɔ siire-*yu* hiel-*o* kuɔmba hɔlma-*na*, i daa-*yo* nuɔ. ¹⁶ Inɔ haa i nanɔga-i yuɔ ku'i kãayã naacolɔ daayo-i; na ba bi yanɔ-*yo* suɔma. Inɔ haa i nanɔga-i Yesu-i-*na*, ku'i ciɛ u sire-*yu* yeryer dumandɛ-i-*na* na yufelle-*na*.

¹⁷ «Tobinɔ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔ-*ma* aa ce-*ma*, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Ŋga Diilonɔ unɔ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya wanɔ manɔ, wuɔ unɔ ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, u ka mulɛŋ; nelma famma yaa ciɛ.

¹⁹ «Mamanɔ dii cemɔa fiefiɛ-i-*na*, naananɔ na cilɔbabalanɔ-i aa na bir na jo Diilonɔ wulaa, ku yaa u ka hur na ãmbabalma-i. ²⁰ Mafanɔ da ma ce, u ka pa kuffienɔ-bãanɔ nɛi. Aa unɔ ŋa naa hiel Konɔkortienɔ manɔ dii ku domma-*na*, u ka bir saanɔ u jo. Konɔkortienɔ fanɔ yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-*na*, uu dii tɛna dii dɔrɔ-i-*na* tuɔ ciɛ miwaanɔ duɔ bibirre ŋaa Diilonɔ unɔ ciɛ u pɔpuɔrbiemba wanɔ-*ma* dumaa dii ku bembienɔ-*na*. ²² Na saa da, *Moisi waanɔ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: «Diilonɔ ka hiel u *pɔpuɔrbilonɔ nanɔ miɛ temɔa na hɔlma-*na*. Pɔpuɔrbilonɔ fanɔ duɔ wanɔ manɔ, baa na yagar-*ma*. ²³ Umanɔ duɔ saa nu u nunɔgu-i, ba ka hiel kutienɔ nunɔgu-i Diilonɔ baamba-*na* aa ba ka ko-*yo*.* ²⁴ Diilonɔpɔpuɔrbiemba manɔ siire piiye hiere, a donɔ *Samiel-*na*, ba waanɔ nyunɔgo ku yinɔ daani maama-i. ²⁵ Diilonɔ unɔ pãa nunɔgu manɔ aa ce u pɔpuɔrbiemba wanɔ ku maama-i, u pãa-*ku* baa namei. Aa unɔ pãa nunɔgu-i baa na bɛncuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: «Mi ka ta mi cor baa nanɔ hãayɛlmba yaa-i mi ce baa dũnni-i hiere hɛma-*na*»†, na nunɔgu dii nupãlle fande-*na*. ²⁶ Ku'i ciɛ na da Diilonɔ ciɛ u cãaranɔ jo namei wulaa-i igɛna duɔ jo kãayã-nɛi na nanna na maacembabalamma-i.»

* 3:23 Anɔŋnamɔa tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19. † 3:25 Miwaanɔ jɛnammanɔ-sebe (Genèse) 22.18

cārā Diilonjo-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa d̄rɔ-i baa hl̄ema-i, baa d̄ammaŋ-nuoraan̄gu-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hierē. ²⁵ Nuɔnei ciē ŋ *Yalle dii nel daama-i i bl̄nc̄oiŋo-i *Davidi† nun̄gu-na u waŋ-ma wuɔ:

«Bige-i ciē nuɔmba sire ta ba pepiena nil̄eiŋa-na?

Ba saa suɔ wuɔ baŋ puu mamaŋ, ma siē k̄a terien̄gu w̄ei?

²⁶ F̄ŋḡōtaamba siire t̄er̄eŋyiera,

aa yuntaamba p̄ul̄ā Itienjo-i baa u Yufellen-Nol̄ho-i.†

²⁷ Ninsie ninsie, *Er̄odi-i baa *P̄ōse-Pilati-i a naara *niēraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hierē, baa tigiŋ ba-naa nel daade§ yaa nuɔ-i, a p̄ul̄ā ŋ c̄aar̄āŋo-i Yesu-i. Ba tigiŋ ba-naa a p̄ul̄ā ŋ Yufellen-Nol̄ho-i. ²⁸ Dumand̄e-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa ŋ huɔŋga-na, ba ciē ma yaa-i. ²⁹ Fiēfiē-i-na, Itie, ŋ daa baŋ wur ŋ c̄aar̄āŋ miēŋo-i dumaa. H̄a-ye holle i tiē gb̄a i waŋ ŋ nelma-i. ³⁰ K̄āȳa-yiē i tiē gb̄a i sire jaamba-i aa bi tiē ce nelma b̄oi baa gb̄ere-weima b̄oi ŋ c̄aar̄āŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juɔ cārā Diilonjo-i t̄i, hl̄eŋ maa sagalla baŋ waa tigiŋ kusuŋ-nu. Diilonj-Yalle p̄āŋ yu ba h̄ommu-i hierē. Baa d̄a holle ta ba waŋ Diilonj-nelma-i.

Diilon-d̄ūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diilon-d̄ūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hierē baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba h̄olma-na, ŋ siē gb̄āa suɔ wuɔ m̄el k̄ūŋgu-i daaku-i aa m̄el k̄ūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *p̄p̄uorbiemba āncemma-na ta ma piḡāŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonjo naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hierē, baa c̄inniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba h̄a Yesu p̄p̄uorbiemba-i baa ni gbeŋa-i. Bafaŋ da ba h̄ūya, ba ne ba gbeŋ-maamaŋ j̄lenya ma-naa dumaa aa bi h̄onu-yei dumei. A ce dumaanjo-na s̄ūntie saa waa ba h̄olma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba h̄olma-na, ba taa ba b̄i-yo Yosefu. U waa *Levitiyiēŋo. U taa u hel Sipire. P̄p̄uorbiemba taa ba b̄i-yo Barnabasi, ku yun̄gu yaa wuɔ Sireintiēŋo. ³⁷ Suon̄gu nan̄gu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeŋa-i ji h̄a p̄p̄uorbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa siē huhurma-i

¹ Naacol̄ho naŋo waa, ba taa ba b̄i-yo Ananiyasi aa b̄i u ciēŋo-i Safira. Terien̄gu nan̄gu waa baa-ba, baa suor terien̄ daaku-i ² aa naa saa-ma aa b̄ol̄ho hiel gbeŋa naŋa aa k̄a baa a boluon̄gu-i ka h̄a Yesu *p̄p̄uorbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ k̄āa, Piē wuɔ gb̄ē-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciē ŋ yaŋ *Sit̄āni tāal-ni ŋ hiel kun̄gu gbeŋa-na aa jo ji ta ŋ kar coima-i baa *Diilonj-Yalle-i? ⁴ Terien̄gu-i naŋ k̄ūŋgu, molo saa cira ŋ suor-ku. Niŋ fiē suor-ku, gbeŋa-i naŋ waŋa. Bige-i ciē ŋ ce maac̄eŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, ŋ saa kar-ma baa ŋ nanuɔmba, ŋ karaa-ma baa Diilonjo.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u p̄āŋ cii, u bi kuliŋgu yaa dumaanjo-na. Umaŋ duɔ nu nel daama-i, u k̄ūma p̄āŋ ta ma nyēŋ. ⁶ Naacien̄ baa jo ji bie-yo ka fuure.

⁷ Ciēŋo saa waa. B̄ol̄hoŋ kuu, l̄erbaa-ba siēi temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ weima ciē. ⁸ Piē yuu-yo wuɔ: «Ciēŋ nuɔ, na suora na terien̄gu-i sul daadu-i nuɔ-i w̄ei?»

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diilonj-c̄aar̄āŋo.

‡ 4:26 Gbelieman̄-nal̄āŋgu 2.1-2 § 4:27 Ba gb̄e *Yerusalemu.

Cieŋ wuɔ sie wuɔ: «Ūu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Pier wuɔ cira: «Bige-i cie na saa-ma baa ŋ bɔlɔ-i aa da na cure Diilon-ŋ Yalle-i? Ne, bamaŋ kaa ka fuure ŋ bɔlɔ-i ba yaa bi suuriŋ daaba, ba ka bi bie nuɔŋo-i ka fuure-nie.» ¹⁰ Cieŋ wuɔ pɔŋ cii teriengu fanŋu-na a ku Pier caaŋgu-na. Naacieŋ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa bie ufaŋo-i bir gūunu ka fuure bɔlŋo caaŋgu-na. ¹¹ Diilon-dūŋ-baamba kūma migāaŋ ta ma neŋ ma naara. Uman duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kūonyelle.

Gberɛkulaŋo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiŋ ba-naa *Salomɔ kukuruunŋu yaa nuɔ-i. ¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa waŋ ba yefafalle, ŋga molo saa tuɔ sie u pie-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bɛmba maŋ naa hūyāaŋ Itieŋo maama-i baa sa waa dei baa yuliŋgu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbāŋgbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiya umaŋ, u sire. ¹⁶ Nileiŋa maŋ *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jnabaa-baŋ bi waa bamaŋ nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman duɔ jo baa u wuonŋo, u sire.

Baŋ haa kumaŋ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmbaŋ joŋ piŋpiŋ Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaŋo-na, ku saa dɔlnu *Diilojigāntaamba yuntieŋo-i baa u kuoyataamba-i *Sadusɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuŋgu-na, Itieŋo *dɔrɔpɔurbilɔŋo jo ji hɪl kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ-ba wuɔ: ²⁰ «Kāaŋ *Diilodubuɔ-i-na na ka waŋ hūmefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbieŋ baa naar kā Diilodubuɔ-i-na ka doŋ ta ba waŋ Diilon-nelma-i. Diilojigāntaamba yuntieŋo-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hɪlaa. Cuon kaalaa, baa bi bɪncuɔmba-i da ba ji ce āndaanŋu-i. Baŋ juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. In kaa, kaso naa waa bɪŋ u temma-i, aa bamaŋ nieyaŋ-yuɔ ba waa ba munyɛrammu-na hiere dumieŋa yammu-na. I hɪlāa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da moloŋo huɔŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ nieyaŋ Diilodubuɔ-i ba yuntieŋo-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaambaŋ nuɔ nel daama-i, ba hɔŋ wuɔ pɔŋ cu; ba sa suɔ ku huonŋuŋ ka jo baa kumaŋ. ²⁵ Ba'a ba ne da naacolŋo nanŋo juɔ ji tuɔ tūnu-bei wuɔ: «Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diilon-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntieŋ wuɔ pɔŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kaa, ba saa kā baa bubuɔsɪnni, wuɔ sɪ nuɔmba ka nanŋ-ba baa tāmpɛlɛiŋa.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba āndaanŋu-i

²⁷ Baŋ kaa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigāntaamba yuntieŋ wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma sɪ i waan-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bi naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo kɛ? Ma daa nie na yaŋ-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I sie gbāa maar Diilonŋ nuŋuŋ-i ka ce nelbilieŋ kūŋgu. ³⁰ Naŋ gbuu Yesu maŋ *daanŋu-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuɔ Diilonŋ maŋ hūmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kā baa-yo ka jɪna u caaŋ-nu. U hāa-yo yuntiesɪnni-i aa ce-yo koŋkortieŋo. U cie kufanŋu-i duɔ kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa u duɔ hur ba āmbabalma-i. ³² Nel

daama-i miε i daa-ma nuə, *Diilon-ŷalle bi daa-ma. Baman nuəŷ Diilon-
nunġu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³*Nellentaamban juə nu nel daama-i, ba həmmu pāŷ ġuəla. Baa pāŷ ta ba
taara ba komma. ³⁴*Fariŷeyiēŷo naŷo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Gamaliē.
U waa *āŷŷnamma piġāatieno. Nuəmba taa ba kāŷ-yo nelle-na. Wuə sire
yiera ba hōlma-na aa naa cira: «Ciēŷ ba hel ġōŷġūŷ-ŷu.»

³⁵Baŷ hilaa, wuə ġbē nuəmba-i wuə: «Israhēl-baan namaa, ķōġaan na ne
igēna aa na suə na ce naŷ taaraŷ na ce kumaŷ balaŷ daaba-na. ³⁶Ku belle-
na, Tedasi siire ce u fεε nelbuə. Nuəmba sire cu u huon-ŷu ta ba kā nuəmba
nuəsiba hāi caaŷ-ŷu. Baŷ juə ko-yo, ba curaa hie? Ba saa piŷallā hierē wei?
³⁷Fuə kūŷġuŷ curaa, baŷ taa ba kāŷ nuəmba-i belle-na, Yuda maŷ taa u
hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuəmba bōi cu u huon-ŷu. Baŷ juə
ko ufaŷo-i, bamaŷ naa cu u huon-ŷu, na daa-ba wei? ³⁸Fiēfiē-i-na, bamaŷ
daaba-i, mi ġbāa waŷ mamaŷ: Niēŷ-baŷ aa na yaŷ-ba. Da kuə ba ce nelien-
maama, yiŷġu dii baa yiŷġu, ma ka bīēna. ³⁹ŷġa da kuə Diilon-maama ninŷoŷo,
na siē ġbāa bīēna-mēi. Niēŷ torro, na baa ķi ta na ġāŷ baa Diilon-ŷu aa cira na
ġāŷ baa nelbiliemba?»

⁴⁰Gamaliēŷ piye dumaaŷo-na, ba kā ka ciire aa naa bī pəpuərbiemba suur.
Baŷ suuri, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŷ baa-ba wuə ba baa tiraŷ yaŷ
ba da ba bīē Yesu yerre-i baa moloŷo! Baŷ ciē mafamma-i, baa nanna-bēi ba
ta.

⁴¹Baŷ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuə ġbuu silaa dōlŷu-bēi wuə
Diilon-ŷu ka tuə kāŷ-ba nelfafaamba Yesu huonġu-na. ⁴²Kuŷ ciē dumaaŷo-
na, yinni maŷ ŷoŷ, ba waŷ *Neldōdōlma-i *Diilodubuə-i-na baa cīŷŷi-na wuə
Yesu yaa *Kōŷkortieno maŷ Diilon-ŷu saar-yo.

6

Yesu pəpuərbiemba calaanu maacemma-i

¹Nuəmba bōi taa ba hūu Yesu maama-i huon daaku-na, a ce dumaaŷo-na
bamaŷ piyen ġirekimma-i, baa ta ba waana wuə bamaŷ piyen ebiremma-i,
ba cal nūwuoni-i yinni maŷ ŷoŷ aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ²Yesu
*pəpuərbiemban daa ba waana dumaaŷo-na, baa tiġiŷ Diilon-dūŷ-baamba-i
hierē a waŷ baa-ba wuə: «Tobiŷ namaa, na suyaa wuə i siē ġbāa yaŷ Diilon-
nelma wamma-i aa diē ne nūwuoniŷ-kūŷġu, ku saa biē dumaaŷo-na. ³Hielaaŷ
nuəmba niehāi na hōlma-na. Nuəmba famba yefafalle saaya di waa nuəmba
nunni-na. *Diilon-ŷalle saaya di yu ba həmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu
nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maacen daama-i hā ba yaa-i ⁴aa miε i fulnu
Diilocārālle baa u nelma wamma.»

⁵Bamaŷ waa hierē, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etiēni. Diilon-maama-i baa
Diilon-ŷalle naa yu Etiēni huonġa-i. Baŷ hielaa Etiēni-i, baa hiel Filipu, baa
Purokōr, baa Nikanōr, baa Timō a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa
u hel Antiyoŷi, ŷġa uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶Baŷ hielaa-ba, baa piġāaŷ
pəpuərbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilon-ŷu
hā-ba.

⁷Diilon-nelma taa ma ġbuo terni-i ma kā. Yinniŷ cor dumaa, nuəmba
hūu-ma dumei *Yerusalemu-i-na. *Diilōġāntaamba maŷ naa hūyāa Yesu
maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etiēni-i

8 Diilonɔ naa silaa ce baa Etiɛni-i: Uu naa hã-yo himma u tuɔ ce gbɛɛ-wɛima bɔi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kã *Diilonelhãalãdũngu nanɔgu-na ba kã ba nu Diilon-nelma-i. Ba taa ba bɪ Diilonelhãalãdũngu fanɔgu-i «Kufiɛɲ ba dũngu»*. Yuifubaa-ba famba kã ba ta ba fanu ba-naa baa Etiɛni-i Diilon-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alɛsãndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilon-ɔyalle naa waa baa Etiɛni a ce ba saa gbãa piye yar-o.

¹¹ Kunɔ nuɔlaa-ba, ba bir yanɔ aa biɛ nuɔmba gbɛiɲa-na ba ta ba wuɔra ba wanɔ wuɔ: «Naacolɲ daayo u wuɔra u tuɔra *Moisi-i baa Diilonɔ-i; baɲo sl.»

¹² Ba ciɛ ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etiɛni-i nelle-na. Bĩncuɔmba-i baa *ãɲɲnamma pigãataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Baɲ ciɛ kufanɔgu-i, ba kã ka bel-o kã baa-yo *nellentaamba wulaa.

¹³ Baɲ kãa baa-yo, ba tiraa bɪ coikartaamba namba kã, wuɔ siɛrtaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolɲ daayo sa gbuu piye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ãɲɲnamma-i hiere. ¹⁴ I daa u wuɔra u piye wuɔ Nasaretitaɲ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» ¹⁵ Bamaɲ waa hiere gɛɲgɛrteriɲgu-na, baa dɲɲ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanɔ taa ka caa ɲaa *dɔrɔpɔuɔrbilon yaanɔ.

7

Etiɛni ãndaanɔgu-i

¹ Siɛrtaambaɲ juɔ piye tɪ, *Diilojigãntaamba yuntienɔ wuɔ yuu Etiɛni-i wuɔ: «Baɲ wanɔ mamaɲ ninsoɲo wɛi?» ² Etiɛni wuɔ cira: «Mi nellen-tobinɔ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka wanɔ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bĩncɔɲo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tɛna Arã-i-na, Cagaɲ-Diilonɔ naa carra-yuɔ ³ a wanɔ baa-yo wuɔ u yanɔ u huraaamba-i aa u sire ba jãmalã-i-na, kɛɛ u ka pigãanɔ-yo jãmalã nanɔ u ka tɛna. ⁴ Abiramu sire* ka tɛna Arã-i-na. Uɲ kãa terienɔgu-na, u tonɲ juɔ ku, Diilonɔ ce u jo ji tɛna nanɔ yɛɲ jãmalã maɲ nuɔ-i daayo-i.

⁵ «Uɲ juɔ, Diilonɔ saa hã-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaanɔ aa pã nuɲgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hã-ni jãmalã daayo-i. Da ɲ saa ji waa, ɲ huonɔ-baamba ka biɛ-yo cor.»† A ne da huonɔgu fanɔgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i.

⁶ Diilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «*ɲ huonɔ-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kɔrɪnni-na jãmalã fanɔ-na gbuu mullɛɲ-ba. Ba ka ce bierɲ nuɔsiba hãi mullɛma. 7 ɲga bamaɲ ka bel-ba kɔrɪnni-na, muɔmɛi ka pã kutaamba-i mi fɛɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ɲ hãayɛlmba ka suɔ sire terienɔgu-na ji tɛna bande ta ba buol-mi.*»‡

⁸ «Uɲ waanɔ mafamma-i, wuɔ bel *tobisɪnni baa Abiramu-i aa naa ce u *jã a dãnya tobisɪnni fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakinɲ juɔ honɲ, yinni niehãi cor, niisiɛi yiinɔgu-na, Abiramu jã-yo. Isakinɲ bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jã-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bĩncuɔmba-i*.

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrɪnni-na a kã baa-ba *ɔromu aa ji nanna-bei. Ku gbãa waa Yuifubaa-ba famba hãayɛlmba yaa baɲ gbɛɲ-baɲ bande-i-na. * **7:4** Girekimma-na ba ciera u siire Kalde jãmalã-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jãmalã duɔɲo yaa-i. † **7:5** Niɛɲ Miwaanɔ

ɲnammaɲ-seɛbe-i-na (Genɛse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ **7:7** Niɛɲ Miwaanɔ ɲnammaɲ-seɛbe-i-na (Genɛse) 15.13-14, Helmaɲ-seɛbe-i-na (Exode) 3.12. § **7:8** Niɛɲ Miwaanɔ ɲnammaɲ-seɛbe-i-na (Genɛse) 17.10-14. * **7:8** Yakɔbu bepuɔmba waa cɪncieluo baa ba hãi. Etiɛni blɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bĩncuɔmba.

⁹ «I bñcuəmba sire bigān ba hānjo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sāa-yo kā baa-yo Esipi. Nga Diilonjo waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yunju-i mullemanna hiere aa ce-yo nelnurānjo aa tiraa ce u künju dōlnu Esipitaan jāmātigi-i. Jāmātigi haa-yo u jāmālā yun-nu baa u dumelle bi yunju-na.

¹¹ «Nylmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmālā-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i bñcuəmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹² Yakəbu ji nu wuə ba suor dīmma dii Esipi-i-na. U puər i bñcuəmba kā ka sāa bir kūn.

¹³ «Ban juə kā hāalīnjo-i, Yosefu pigān-ba u fere wuə fuə yaa Yosefu-i. Terienju fanju'i nuə-i, jāmātigin suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuə ce u mōlbaa-ba bir kūn ka jo baa tuonjo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba künju-na, ba waa nuəmba komuəna siei baa cñcieluo nuəmba ndii. ¹⁵ Yakəbu kāa kāmma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilon-babīmuə kaa hi-yo kusuə-nu'i baa i bñcuəmba-i hiere. ¹⁶ Ba waa umān duə ku, ba biə-yo ka fuure-yuə Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramun sāa cñcorre man Amər bisālmba wulaa†.

¹⁷ «Diilon un pāa nunju man baa Abiramu-i, ku cemmañ-huəngun juə ta ku piə, miə baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jāmātigi nānjo ji nyugūn. Jāmātigi fanjo saa tuə suə Yosefu-i. ¹⁹ Wuə fūnun tuə ce karaəngu baa i bñcuəmba-i. U waa ciəno man duə hon u bilonjo-i, u bel diilonjo-i ce u nanna-yuə u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huəñ huəngun fanju'i nuə-i. U maama saa naa fa baa fafaəngu-i. Un huəñ, u bñcuəmba gbān fuo-yo ba dūngu-na u ce caamba siei yon baa-ba. ²¹ Ban juə suə baa-ba aa ce ba biə-yo ka nanna, jāmātigi bilon juə biə-yo ce-yo ŋaa fuə bilohoinjo, a fiə-yo u ji vāa. ²² Ku ciə duməi Moisi suə Esipitaamba āncemba-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yunju ka muonu aa weiima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un juə da bien komuəna hāi, wuə kā duə ka ne u nellen-baamba-i†. ²⁴ Yiingu nanju-na, wuə ji da Esipiyienjo nanjo ce ba wuonjo nanjo-i sūlma. Wuə hūu naacoljo-i aa naa muo Esipiyienjo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen-baamba suə wuə Diilonjo ciə u'i jo duə ji kor-ba. Nga ba saa suə-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuə da ba baamba namba gān. Wuə karnu-bei aa naa tuə piye baa-ba wuə: «Bige-i ciə na ta na gān, ma sī namei kuuduəngu?» ²⁷ Uman taa u jinya u nawuonjo-i wuə sē Moisi-i da yer, aa naa cira: «Hai molonjo-i diyaa nan nunju-i?» ²⁸ Ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa nin kuə Esipiyienjo-i dumaa cicuəngu-na wei?» ²⁹ Un piye dumaəno-na, Moisi saa gbāa duə tiraa tēna; wuə gbar ka tēna Madiyā. U kaa biə ciəno-i kusuə-nu'i a hon bisālmba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien komuəna hāi cor. Yiingu nanju-na, *dərpuərbiilonjo nanjo carra Moisi-i dii *hlekuraəngu-na Sinayi tənunju hōlma-na. Wuə u ne da bige-i daaku-i? Dāamu-i caən tibiyelle nande-i aa dərpuərbiilonjo waa dii mu huəngə-na. ³¹ Kuə cu u huəngə-i. Wuə ta tuə piə duə ka ne dāamu fammu-i dēi. Wuə u ne da Itienjo piye baa-yo wuə: ³² «Moisi, ŋ bñcuəmba Diilonjo yaa muonjo-i: Abiramu siire wuə mēi hūmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakəbu-i hiere maaduəma.» Moisi kūoma pān ta ma nyen, a ce u saa tiraa sie duə ne terienju fanju yanğa-na. ³³ Itienjo gbē-yo wuə: «Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; nin yen terienju man nuə-i daaku-i Diilon-terienju. ³⁴ Mi baambañ ceñ sūlma man

† 7:16 Nieñ Miwaanjo jñnaman-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13. † 7:23 Moisi waa *Isirahel wuonjo nanjo.

Esipi-i-na, mi daa-ma; banj birenj, mi nuɔ, ku'i cie mi hiire jo mie mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa. §

35 «*Isirahel-baambanj sie Moisi manj wuɔ u halanj, molo saa dii u nunngu ba berru-na, Moisi duɔŋo fanjo yaa Diilonj unj cie dɔrɔpuɔrbilonjo jo ji puɔr-o wuɔ u ka waa ba yun-nu aa hɔu-ba Esipitaamba nyisenni-na. 36 Moisi yaa cie himma-i a hiel i bɛncuɔmba-i Esipi-i-na. U cie-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dɔmmanj-nuoradɔama-i-na aa tiraa ce-ma hɛkuraangju-na duɔ gbɔaa kor-ba. U cie kufangju-i bienj komuɔŋa hɔi.

37 «Moisi duɔŋo fanjo yaa gbɛ Isirahel-baamba-i wuɔ Diilonjo ka hiel ba nellenj-wuɔŋo nanjo ce-yo u *pɔpuɔrbilonjo fuɔ temma hɔ-ba*. 38 Aa i bɛncuɔmbanj waa hɛkuraangju-na, u yaa waa ba hɔlma-na baa Diilonjo-i. Dɔrɔpuɔrbilonjo taa u piye baa u yaa-i Sinayi tɔnunngu-na u tuɔ kɔ u tɔnu i bɛncuɔmba-i. U yaa taa u jo baa cicɛlmanj-nelma-i u jo u wanj-ma baa-ye. 39 I bɛncuɔmba bir yanj ba sa nu u nunngu-i. Ba cɛnaana-yuɔ aa ta ba taara ba bir kɔ Esipi-i-na.

40 «Banj diyaa mafamma-i ba hɔmmu-na, ba gbɛ *Aarɔ-i wuɔ: <Ce tɛnni ŋ ha-ye, nimanj ka kɔyɔ-ye i hi i munjkɔmmu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ unj curaa kusuwɔŋ-nu.> † 41 Yibienja fanja-na, baa sire kul nambilonjo a ce-yo tɛngju ta ba buol. Banj kulii nambilonjo-i, kuɔ silaa gbuu dɔlnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaangju ma yerrenj. 42 Diilonj wuɔ ne-ba aa yanj-ba ba ta ba buol mɔɛŋa baa ceɛŋo baa bɔanju ŋaa manj nyegɔanj dumaa Diilopɔpuɔrbiemba sebe-i-na wuɔ:

*Isirahel-baanj namaa,
nanj cie bienj komuɔŋa hɔi manj hɛkuraangju-na,
na taa na ko niikonni-i na hɔ muɔmɛi wei?
Na taa na bi pɔ niipanni-i na hɔ muɔmɛi wei?*

43 *Ma sɛ na birii yanj aa kul tɛnni ta na buol?*

*Na saa tɔu Molɔki†dunngu-i
baa ErefaSmɔele-i ta baa-ni wei?*

Na cie kollun-nobimba famba-i ta na buol-ba.

*Mi ka ce ba kɔ baa-na dii *Babiloni huon-nu.*»*

44 Etieni wuɔ cor baa u andaangju-i wuɔ: «*Tobisɛnnin-dunngu waa baa i bɛncuɔmba-i hɛkuraangju-na. Diilonj-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi cie-ku ŋaa Diilonj pigaanj-yo ku cemma-i dumaa. 45 Ku huonju-na, i bɛncuɔmba huonj-baamba ji wuɔ dɔŋ daaku ciilungju-i. Yosuwe yaa waa ba yaanga-na. Diilonj wuɔ kɔyɔ-bei ba donya nuɔmba manj waa hierie jɔmalɔ daayo-na aa bie dɔŋ daaku-i ji tɛna baa-ku. Ku tɛyɔa dumei ji hi *Davidi bɔanju-i. 46 Diilonjo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuɔ cɔrɔ hɔmelle-i u wulaa wuɔ u yanj u ma ninsoŋ-dunngu hɔ-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o kuɔ. † 47 Dunngu fanju-i, *Salomo'i juɔ ma-ku hɔ Diilonjo-i. † 48 Nga Dɔrwuɔŋo sa cɔ dɔŋ-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilonj unj waan-ma dumaa wuɔ: 49 †Itienjo ciɛra wuɔ:

«Dɔrɔ yaa mɛi fɔŋgɔtestɛnnin-teterre-i.

§ 7:34 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deuteronome) 18.15. † 7:40 Helmanj-sebe-i-na (Exode) 32.1,23. † 7:43 Molɔki: Tɛngju nanj yerre-i dumaanjo-na. Isirahel-baamba naa bie tɛngju fanju-i Kanaataanj wulaa ta ba buol-ku. § 7:43 Erefa: Tɛngju nanj yerre-i dumaanjo-na. Baa kulii-ku ŋaa mɔele ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * 7:43 Amosi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Nienj Samiel sebehɔallŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. † 7:47 Nienj Jamatigi ba sebedɛlɛŋo-na (1 Rois) 6.1-38.

*Mi ciε hlεma-i ta mi haa mi gbeini.
 Namaa gbāa ma dūŋ haku-i hā muəŋo-i?
 Mi munfiisammuj-teriŋgu yaa hie hlεma-na?*

⁵⁰ *Bɪmbɪnni maŋ dii hiere,*

mɛi napərrej-niini'i sɪ wɛi?»»S»

⁵¹ Etieni wuɔ cira: «Anyagarmantaŋ namaa temma-i daana-i, Diilonɔ bɛ-na ji gbɛ! Na sa siε *Diilonɔ-Yalle wulaa. Na biyaa na bɪncuəŋ-maama.

⁵² Diilopəpuərbilonɔ hayo-i siire aa na bɪncuəmba saa ce-yo sɪlma? Halle bamaŋ siire piiye Nelviinɔ jommaŋ-kūŋgu-i, na bɪncuəmba kuɔ-ba. Fiefiε-i-na Nelviinɔ unɔ juɔ, namaa na hel u huonɔ-nu aa bel-o ko-yo. ⁵³ N siε suɔ wuɔ Diilonɔ puəraa dərɔpəpuərbiemba ji hā namei baa u *əŋjinamma-i, na yaŋ aa hūu-ma nanna.»

Ba naaŋ Etieni-i ko-yo

⁵⁴ Etieninɔ piiye dumaŋo-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pāŋ pu baa-yo. ⁵⁵ A ne da *Diilonɔ-Yalle naa yu u huŋga-i. Wuɔ tā u yunɔgu-i tuɔ ne dərɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaŋga caa da kpoikpoi aa da Yesu yiεraaya Diilonɔ caaŋgu-na. ⁵⁶ Wuɔ cira: «Niεŋ, dərɔ puurii, aa *Molonɔ-Bieŋo yaa yiεraaya daayo Diilonɔ caaŋgu-na!» ⁵⁷ Baa pāŋ suunu ba tūnni-i aa naa ta ba kaasɪŋ, aa kā ka yu-yuɔ bel-o.

⁵⁸ Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellenɔ-huŋga-na, kā baa-yo kɔtuəŋgu ka ta ba naŋ-yo baa tāmpɛɛiŋa da ba ko-yo. Naacombilonɔ naŋo waa baa-ba, ba taa ba bɪ-yo Sol. Siertaŋ baa hielaa ba jonɔgorbaa-ba-i hā u yaa tuɔ niya-bei aa kā ka ta ba naŋ Etieni-i. ⁵⁹ Baŋ naŋ-yonɔ dumaŋo-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itienɔ nuɔ, hūu-mi.» ⁶⁰ Uŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ dūuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kumaŋ.» Uŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ cii, u kuliŋgu yaa dumaŋo-i.

8

Solɔ haa kumaŋ Diilonɔ-dūŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliŋgu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etieninɔ kuu yiinɔgu maŋ nuɔ-i, baa sire suuye Diilonɔ-dūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállā hiere; banamba ta ba kā *Yude, banamba *Samaru aa naa yaŋ Yesu *pəpuərbiemba yaa yonɔ. ² Nelfafaamba namba bie Etieni-i ka fuure aa ce mamaŋ waa cemba hiere u kuliŋgu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fεε tuɔ ce karaaŋgu-i baa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i: U taa u wuəra cɪnni-na u bel caamba-i baa bεmba-i hiere u kā u dii-ba kaso.

Diilonɔ-nelma hii Samaru-i

⁴ Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ gbaraa pisállā, ba taa ba wuəra ba waŋ *Neldɔdɔlma-i nileiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kā ka hel *Samaru nelle nande-na, a donɔ tuɔ piiye *Konkortienɔ maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbεε-weima ba hɔlma-na. U waa duɔ waŋ mamaŋ, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaŋo-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tūnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U donya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umanɔ, u kaasɪŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fūnunɔ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gbεε, a ce dumaŋo-na u saa tuɔ jinɔ u fεε

kpaga. ¹⁰ B̄ncuəmba-i baa bisälmba-i hiere, ba taa ba kälälä-yuə. Ba taa ba piye wuə: «Diilon̄-himma yaa dii baa naacol̄j daayo-i, ban̄ b̄n̄j maman̄ «n̄nson̄-himma-i.» ¹¹ Simə naa da yinni baa u himma cemma-i ba h̄lma-na, ku'i ciə ba ta ba kälälä-yuə käläl̄n̄ daama temma-i. ¹² Filipun̄ juə k̄a ka wan̄ *Diilon̄-bān̄gu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa b̄mba-i hiere baa h̄u Neldəḍəḍl̄j daama-i aa naa ce ba *b̄atiseŋ-ba. ¹³ Simə fuə fere wuə bi h̄u-ma aa ce ba *b̄atiseŋ-yo. Ban̄ baatiseŋ-yo, wuə p̄ān̄ nyaarāa Filipu-i. Filipu himma bir yan̄ aa ta ma ce fuə fere-i gb̄ere.

¹⁴ Yesu *pəpuərbiemban̄ juə nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuə Samari-taamba h̄yāa Diilon̄-nelma-i, baa saan̄ Pier-i baa Nsāa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsāa-i ban̄ k̄aa, baa cārā Diilon̄o-i h̄a-ba wuə u h̄a-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huəŋgu fan̄gu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilon̄-Yalle-i yogo. Baa baatiseŋ-ba yaa yon̄. ¹⁷ Ku'i ciə Pierbaa-ban̄ k̄aa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilon̄o h̄a-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simə daa mafamma-i ce bige-i? Wuə hiel gbeŋa duə h̄a Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hān̄-muə baa hin̄ daama-i; da mi haa mi nammu-i uman̄ nuə-i, kutieŋo da Diilon̄-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuə cira: «Simə, ŋ daa niə s̄i ba s̄aa Diilon̄-caluə-i baa gbeŋa wei? Nin̄ diyaa mafamma-i ŋ huəŋga-na, mi waaasan̄-ni baa ŋ gbeŋa-i hiere. ²¹ N̄ saa kon̄ baa Diilon̄o-i. N̄ sie gb̄aa da b̄n̄kūŋgu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ŋ huəŋga-na, ma saa fa, aa ŋ cārā Itieŋo-i si u ka ce jande niə. ²³ Mi niə da ŋ balaan̄ cor, aa da *Sitāni taa yaan̄ga niə.»

²⁴ Uŋ piye dumaan̄o-na, Simə wuə gb̄e-ba wuə: «Namaa fere-i, cāran̄ Itieŋo-i na h̄a-mi, wuə nan̄ waan̄ maman̄ daama-i, u baa yan̄ ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-ban̄ juə wan̄ Itieŋo melma-i t̄i, baa bir k̄a Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan̄ Neldəḍəḍlma-i Samari nilieŋa b̄oi-na ba k̄a.

Fāamaan̄o nan̄o h̄yāa Yesu maama-i

²⁶ Yiin̄gu nan̄gu-na, Itieŋo *d̄ərpəpuərbiilon̄o ji wan̄ baa Filipu-i wuə: «Sire ŋ ka biə h̄umelle man̄ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di k̄a Gasa-i-na. H̄umelle fande-i nuomba sa biə-de dumaa.» ²⁷ Filipu wuə sire ta, u saa seŋe. Uŋ biyaa h̄umelle-i tuə k̄a, wuə fara da wotortieŋo nan̄o k̄a u yaan̄ga-na. Fāamaan̄o nan̄o'i waa u huəŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* man̄ waa Etiyopi-ina ba ta ba b̄i-yo Kāndasi, u yaa waa u nagāŋ-niini yun̄gu-na. Wuə juə Yerusalemu-i-na ji jaal Diilon̄o ²⁸ aa bir tuə k̄ūŋ. U taa u kalan̄ *Isayi sebe-i u k̄ūŋ.

²⁹ *Diilon̄-Yalle gb̄e Filipu-i wuə: «Gbāana ŋ ka hi wotortieŋ daayo-i.»

³⁰ Filipu wuə gbar ka hi-yo. Uŋ h̄ii, wuə da u kalan̄ *Isayi sebe. Wuə yuu-yo wuə: «Nin̄ kalan̄ maman̄, ŋ suə-ma wei?» ³¹ Naacol̄j wuə cira: «Molo duə saa hielnu-mei baa-mi, mi sie gb̄aa suə-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūŋ t̄ena u caan̄gu-na. ³² Uŋ taa u kalan̄ tierieŋgu man̄, ku yaa daaku:

«Ba ciə-yo s̄ulma

u saa ji puur u nuŋgu-i wan̄ weima ŋaa t̄ūmaan̄o.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuəst̄nni-i wa,

u sa wan̄ weima.

³³ Ba ciə-yo nelsəəiŋo

aa h̄u n̄nson̄o-i u wulaa.

Ban̄ kuə-yo, u ka ce niə da huəŋgu molo duə ji wan̄ ku maama?» †

* 8:27 Jāmatigi daayo waa cieŋo a saanu baa maman̄ nyegān̄ girekimma-na. † 8:33 Isayi (Ésaie) 53.7-8a

34 Naacolŋ wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «*Diilopəpuarbilonŋ piye hai maama-i dumandε-i? U piye fuɔ maama waa u piye unanŋ maama?» 35 Filipu wuɔ suur nelma yaanŋa-na, a donŋ tuɔ piye Yesu *Neldɔdɔlma-i baa-yo. 36 Banŋ kaa hi yaanŋa-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, ŋ sa *batiŋen-mi wei?» [37 Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ ŋ hūyāa Yesu maama-i hŋŋ, mi gbāa batiŋen-ni, wei ma si dii.» Naacolŋ wuɔ cira: «Mi hūyāa ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diilonŋ-Bieŋŋo-i.»] 38 Aa naa ce ba yiεra. Banŋ yiεraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batiŋen-yo. 39 Banŋ hilaa, naacolŋo huɔŋga gbuu fε. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilonŋ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biŋkūŋgu; wuɔ cor baa hɔfelle-i tuɔ kūŋ. 40 Filipu ju'a u suɔ da u fεε Asɔti. Wuɔ cor tuɔ wanŋ Neldɔdɔlma-i nilieŋa-na hiere u kā. U cie dumei fuɔ ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyāa Yesu maama-i dumaa (Pəpuar. 22.5-16; 26.12-18)

1 A ne da huɔŋgu fanŋu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieŋo baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi umanŋ, u ko-yo. Yiinŋu nanŋu-na, wuɔ ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntieŋo wulaa, 2 wuɔ u ce seβεbaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhaalādunni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da bamanŋ suurii Itieŋo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa βemba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. 3 Diilojigāntaamba yuntieŋo ce seβεbaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuɔ piε Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma nanŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga. 4 Wuɔ pāŋ hel cii. Uŋ cii dumaanŋo-na, wuɔ nu molo piye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i cie ŋ ta ŋ ce karaanŋ daaku temma-i baa-mi?» 5 Wuɔ yuu wuɔ: «Hai molonŋo'i?» Kutieŋ wuɔ cira: «Muɔ Yesu. Nŋ ce karaanŋu-i baa muɔmei. 6 Sire ŋ perieŋ ŋ suur nelle-na; mamanŋ dii cemma, da ŋ suur ba ka wanŋ-ma baa-ni.»

7 Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ molonŋ daayo piye, da ba ne, ba siε da-yo. Baa yiεra kar da hāmmu! 8 Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufieŋa-i, u siε da biŋkūŋgu. Baa bel u nanŋ-na, a perieŋ suur baa-yo Damasi-i-na. 9 U cie yinni siεi aa u yufieŋa suɔ da a puur. Yiŋ daani-i ni siεi-i-na, u saa dii biŋkūŋgu u nuŋgu-na.

10 A ne da Itieŋo wuoŋo nanŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyasi. Itieŋ wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itieŋ wuɔ cira: 11 «Sire mi puor-ni naacolŋo nanŋo wulaa, ba bi-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellenŋ, dii hūmelle manŋ banŋ biŋ-den Hūmeviile-i di tūŋgu-na. Dumandε-i-na, uu dii tuɔ cārā Diilonŋo-i, 12 aa u daa ŋ kāa u wulaa dii dūŋgu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a cārā Diilonŋo-i u yufieŋa da a puur.»

13 Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bɔi waanŋ naacolŋ daayo maama baa-mi. Bamanŋ cuu ŋ huonŋ-nu Yerusalemu-i-na, uŋ haa kumanŋ bei, mi nu-ku. 14 Niŋ daa uŋ juɔ bande-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba'i hā-yo hūmelle-i u duɔ ji bel bamanŋ gbuusiŋ ŋ yerre-i.»

15 Itieŋ wuɔ cira: «Yaŋ aa ŋ kā, mi hielaa naacolŋ daayo-i u duɔ pigāanŋ *niεraamba-i mi sinni-i, aa bi pigāanŋ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. 16 Uŋ ka mulleŋ dumaa mi maama-na, mei fεε yaa ka pigāanŋ-yo baa-ku.»

17 Uŋ juɔ piye dumaanŋo-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kā Yuda cŋŋu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itieŋo yaa puɔraa-mi ŋ wulaa wuɔ mi ji

puur η yufieŋa-i aa yu η huɔŋga-i baa *Diilon-Ƴalle-i. Ba bɪ-yo Yesu. Nin taa η jo h̄umelle-na u yaa caraaya-niε.» ¹⁸ Uη bi waŋ mafamma-i, ninanni nanni yer u yufieŋa-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufieŋa p̄ŋ puur. Wuɔ p̄ŋ sire baa *batisen-yo. ¹⁹ Ku huɔŋgu-na, wuɔ wuo niuwuoni-i a da f̄ŋḡu.

Sol yufieŋaŋ puurii, wuɔ t̄ena Damasi-i-na ce yinni c̄elle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uη t̄enaana, wuɔ doŋ tuɔ waŋ Yesu maama-i Diilonelh̄aal̄ad̄ūni-na, wuɔ Yesu yaa Diilon-Bieŋo-i. ²¹ Kuɔ cu nuɔmba h̄ommu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamaŋ taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolŋ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i w̄ei? Ku baa ji waa u suyaa u f̄ere jo duɔ ji bel-ba ka h̄a Diilojiḡantaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Baŋ fiε ba waŋ mafamma-i, Sol k̄ūma saa kara; yinnin cor dumaa, kunaŋgu'i suurin-yuɔ ku naara. Duɔ biε tagaaya piḡaŋ wuɔ Diilon uŋ saŋ *Kor̄kortieŋo maŋ, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maŋ Damasi-i-na ba siε da nelma waŋ.

²³ Ku huɔŋgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Baŋ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* b̄aŋgu-i baa isuɔŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuɔŋgu naŋgu-na, bamaŋ waa u huɔŋgu-na, baa dii-yo s̄ambaga nuɔ a hiire-yuɔ j̄ina nelle huon-yan̄ga-na.

Sol birii k̄a Yerusalemu-i-na

²⁶ Baŋ hiiriye Sol j̄ina nelle huon̄gu-na, wuɔ ta bir k̄a *Yerusalemu-i-na. Uη k̄aa ka hi, wuɔ k̄a Diilon-d̄ūŋ-baamba wulaa. Baa bir yaŋ aa ta ba k̄aal̄a-yuɔ. Baa sa h̄ū-ma wuɔ u h̄ūȳaa Yesu maama-i ninsoŋo. ²⁷ Barnabasiŋ daa ba k̄aal̄a-yuɔ dumaŋo-na, wuɔ k̄a baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Baŋ k̄aa, Itieŋ uŋ caraaya-yuɔ dumaa Damasi h̄umelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaŋga-na hiere a waŋ-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a waŋ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratieŋo: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u waŋ Itieŋo maama-i. Uu naa f̄ε u huon̄ga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piyeŋ gir̄εkimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilon-d̄ūŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saŋ-yo ba k̄a Sesare, ka ce u cor k̄a Tarse.

³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Diilon-d̄ūŋ-baamba waa ba f̄ereŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunaŋgu taa ku naara ba Diilon-h̄umellen-k̄ūŋgu-na. Ba taa ba siε Itieŋo wulaa aa *Diilon-Ƴalle naa ce ba ta ba ciinu ba k̄a.

Ene siire u jarma-na

³² P̄ier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i. Yiingu nangu-na, wuɔ ji k̄a Lida duɔ ka ne Diilon-d̄ūŋ-baamba maŋ waa terieŋgu-na. ³³ A ne da murgu naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Ene. U bieŋ niisiεi waa belle fande-na u sa gb̄aa sire. ³⁴ P̄ier wuɔ k̄a ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niε! Sire η p̄l̄ŋ η fiḡl̄ŋgu-i η j̄ina.» Ene wuɔ bi p̄ŋ yiye sire. ³⁵ Uη siire dumaŋo-na Lidataamba da-yo, baa p̄ŋ h̄ū Itieŋo maama-i baa Sar̄taamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba b̄oi taa ba ma kokobaa ba cl̄ilaa ba nileiŋa-i aa hiel dumieŋa. Ba taa ba ce mafamma-i ba biḡaar̄aamba baa gb̄aa tugol-ba. Dumieŋa yammu-na, ba taa ba j̄ina nuɔmba ta ba niya-yei.

³⁶ Diilonɔ-dɔŋ-wuonɔ nanɔ waa Yope-i-na, ba taa ba bɪ-yo Tabita, Girɛkibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yunɔu yaa wuɔ yɔrɔŋɔ. U waa ciɛŋɔ. Uu naa firnu u nanɔa-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kɔyɔ sɔntaamba-i. ³⁷ Pɛrɛŋ waa yibienɔa manɔ nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa cɛ-yuɔ hɔmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dɔŋɔ nanɔu-na. Dɔŋɔ fanɔu waa dɔrɔ. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbɔa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanɔ-na, Diilonɔ-dɔŋ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Pɛr juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hɔi u wulaa wuɔ ba ka cɔrɔ-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pɔpuɔrbiemanɔ kɔa ka hi, baa wanɔ ma yaanɔa-i baa Pɛr. Pɛr saa tiraa tɛna; wuɔ kɔ ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Banɔ juɔ ji hi, baa nyugɔŋ baa Pɛr kulonɔ uŋ waa dɔŋɔ manɔ nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaalunɔ-i jo ji ta ba pigɔanɔ Pɛr kulonɔ uŋ waa baa-ba aa nyɛ jonɔgorbaa-ba manɔ hɔ-ba. ⁴⁰ Pɛr wuɔ ce nuɔmba hel hiere dɔŋɔ-na aa wuɔ dɔuna cɔrɔ Diilonɔ-i. Uŋ juɔ cɔrɔ tɛ, wuɔ bir u yaanɔa-i kulonɔ-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulonɔ wuɔ puur u yufienɔa-i. Uŋ puurii u yufienɔa-i da-yo, wuɔ sire tɛna. ⁴¹ Pɛr wuɔ bel u nanɔa-i u sire u gbɛininɔ. Uŋ siire, wuɔ bɪ Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigɔanɔ-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanɔ-na, Yopetaamba fɔŋɔ baa hɔu Itienɔ maama-i. ⁴³ Pɛr wuɔ tɛna Yope-i-na da huonɔu. U nanɔ haraa naacolɔŋ manɔ nuɔ-i, ba bɪ-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kɔrɛi hɔyɔa Yesu maama-i

¹ *Oromɛ baa sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bɪ-ba *Itali-taanɔ-sorosibaa. Ba yuntienɔ nanɔ waa, ba taa ba bɪ-yo Kɔrɛi. ² U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonɔ-hɔmelle-i fafamma baa u dumellenɔ-baamba-i. U taa u kɔalɔ Diilonɔ-i. U taa u kɔyɔ sɔntaamba-i aa bi tuɔ cɔrɔ Diilonɔ-i bɔanɔu-i baa isuonɔu-i.

³ Batarunɔu nanɔu-na, wuɔ tɛna u dɔŋɔ-na a ji da *dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ nanɔ suurii-yuɔ ka cira: «Kɔrɛi!» ⁴ Kɔrɛi kɔma pɔŋ donɔ ta ma nyɛŋ. Wuɔ dɔŋ dɔrɔpɔrbilonɔ-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ cira: «Diilonɔ'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cɔrɔŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kɔyɔ sɔntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. ⁵ Ku'i ciɛ wuɔ mi ji wanɔ baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bɪ naacolɔŋ nanɔ jo; ba bɪ-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pɛr. ⁶ Uŋ haraa umanɔ nuɔ-i, ba bi bɪ-yo Simɔ; jeruo. U cɔŋɔ dii dɔmmanɔ-nuoraanɔu nuŋ-nu.»

⁷ Dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ juɔ piye tɛ aa ta, Kɔrɛi wuɔ bɪ u maacembiemba hɔi baa u sorosiyienɔ nanɔ. Sorosiyienɔ fanɔ taa u bi wuɔ Yuifu ba Diilonɔ-hɔmelle-i fafamma. ⁸ Banɔ juɔ, u biɛ piye mananɔ ciɛ hiere tɔnu-bɛi, aa puɔr-ba Yope-i-na Pɛr wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pɛr fuɔ saa bi suɔ wuɔ ba puɔraa nuɔmba ta ba jo dii u wulaa. Bɔanɔu juɔ hi yuhunɔŋa-i, u nyugɔŋ dɔŋɔ nanɔu dɔrɔ-i-na duɔ jaal Diilonɔ-i. A ne da huonɔu fanɔu-na, Kɔrɛi pɔpuɔrbiemba naa piɛ nelle-i tɛ.

¹⁰ Nyulmu ji bel Pɛr dii dɔrɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hɔ-yo. Wuɔ u ne dɔrɔ-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Dɔrɔ puurii aa bɪŋkɔŋɔ nanɔu ta ku hiere ku jo. Ku waa ŋaa kompanɔa, da bɔmbɔale aa to ka nunni naa-i-na hiere.

¹² Bɪmbaamba-i ba sɪnni-na hiere ba waa: Hɛŋ-baamba-i, baa huriiemba-i a naara baabɔulɔamba waa hiere. ¹³ Kanɔ juɔ saanu baa Pɛr, wuɔ nu molo piye wuɔ: «Pɛr, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Pɛr wuɔ cira: «Mi siɛ wuɔ; niwuoni manɔ nyaa-ye, niwuoni manɔ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

15 Moloŋ daa wuɔ cira: «Diiloŋ duɔ migāaŋ kumaŋ, nuɔ baa ce-ku kuuba-balaŋgu.» 16 Ku tirii ce i siei aa kompaŋga bir nyugūŋ dɔɔ-i-na.

17 Kɔrnei pɔpuɔrbiembaŋ kaa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāaŋ-ba Simo dumelle-i. A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Piɛr waa tuɔ jɔguɔŋ nel daama-i u sa da yaŋga mei. Pɔpuɔrbiembaŋ kaa ka hi fondumelle-i, 18 ba fara ta ba yuu wuɔ: «Baŋ biŋ Simo maŋ Piɛr, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

19 *Diiloŋ-Yalle gbɛ Piɛr wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juɔ ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba siei. 20 Hiire ŋ kã na kã, muɔmei puɔraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ hɔmmu-i mu hã.»

21 Piɛr wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Piɛr. Ku faa wei?»

22 Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienɔ naŋo'i puɔraa-ye ŋ wulaa, ba bi-yo Kɔrnei. Naacolŋ daayo-i nelfɛfiŋo aa u kãalã Diiloŋo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bi u yefafalle. Diiloŋo puɔraa dɔɔpɔpuɔrbiloŋo naŋo ji wan baa-yo wuɔ u ce ŋ kã u wulaa keɛ nelma dii ŋ da ŋ ka piye baa-yo.» 23 Piɛr wuɔ ce ba suur nyɔŋ hũmma-i aa naa cɔ yiŋgu faŋgu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-ba ba ta ba kã Sesare-i-na. Diiloŋ-dũŋ-baamba maŋ waa Yope-i-na, banan baa sire kã baa-ba.

24 Pierbaa-ba wuɔyaa yififiŋgu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba kaa ka da Kɔrnei tigiŋ u dũŋ-baamba-i baa u jɛnakpekelmba-i tuɔ cie-ba. 25 Piɛrŋ kaa ka tuɔ suur, Kɔrnei wuɔ sire jãrã-yuɔ kã ka dũuna duɔ jaal-o.

26 Piɛr wuɔ cira: «Baa ce dumaa, Diiloŋ muɔ sɪ, sire!» Aa naa bel u sire. 27 Uŋ siire, baa ta ba piye ba suur. Pier suuri ku yaa-i, da na nuɔmba tɛnaana da bãmbãale. 28 Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuɔ a saanu baa *Yuifubaa mie Diiloŋ-hũmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *niɛraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienja-na. Nga ma miŋ yen terienɔ maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, Diiloŋo pigāaŋ-mi wuɔ mi baa ta mi ne moloŋo wuɔ u balaŋ. 29 Ku'i cie na da nan biɛ-mi, mi saa ce mi hɔmmu-i mu hã, mi sire ta jo. De-i na mi taara mi suɔ, ku faa na bi-mi wei?»

30 Kɔrnei wuɔ cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, bãaŋgu naa bi doŋ ta ku tɛɛŋ fiɛfiɛ ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi dũŋgu-na ta mi jaal Diiloŋo-i. Mi juɔ'a mi ne da naacolŋo naŋo-i mi yaŋga-na, u joŋgorbaa-ba carra ŋaa duɔlenɔ.

31 Naacolŋo gbɛ-mi wuɔ: «Kɔrnei, niŋ cãrãŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa u ka hã-ni baa-ku. Aa niŋ kãyãŋ sũntaamba-i u daa-ni. 32 Puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bi naacolŋo naŋo jo, ba bi-yo Simo. U yerre nande yaa Piɛr. Uŋ haraa naacolŋo maŋ nuɔ-i, ba bi bi-yo Simo; jeruo. U ciŋgu dii dãmman-nuoraŋgu nuŋ-nu.» 33 Miŋ nuɔ mafamma-i mi saa sɛɛ; mi pãŋ puɔr mie ba ka bi-ni. Niŋ hũyãa-ma jo, ku faa. Itien ŋ hã-ni mamaŋ ŋ da ŋ ji wan baa-ye, i tigiŋ i-naa die nu ma yaa-i.»

Piɛrŋ ãndaŋgu-i

34 Piɛr wuɔ biɛ ãndaŋgu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa mie Diiloŋo sa ce ciɛluɔ. 35 Da ŋ fiɛ ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kãŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviŋgu, ŋ maama ta ma dɔlnu-yuɔ. 36 U puɔraa ba ka wan *Neldɔdɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuɔ Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo, keɛ u yaa nuɔmba-i hiere ba Tienɔ-i. 37 Nsãŋ waan Diiloŋ-nelma-i aa *batisen nuɔmba-i aa kumaŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duɔŋ *Galile yaa nuɔ-i. 38 Diiloŋ uŋ hiela Nasarɛtitaŋ Yesu-i dumaa aa hã-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diiloŋo waa baa-yo, a ce duɔ cor terienɔ terienɔ, u kãyã nuɔmba-i aa donya *jɛnabaa-ba-i nuɔmba-na. 39 Uŋ cie mamaŋ *Yerusalemu-i-na baa

*Yuifu ba nilēiŋa naŋa-na hiere i daa-ma nuɔ. Ba waŋ aa bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ⁴⁰ Baŋ fiε ko-yo, u ciε yinni hāi yoŋ hɛma-na, sielīŋ-yiŋgu-i, Diiloŋo sire-yuɔ aa ce u wuɔra carra nuɔmba-i. ⁴¹ Nuɔmba hiero saa da-yo. Diiloŋ uŋ hielaa miε maŋ ku domma-na wuɔ siertaŋ miε, miεmei daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyɔŋ baa i-naa. ⁴² U puɔraa-ye wuɔ i waŋ Neldɔɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa waŋ baa-ba wuɔ Diiloŋo haa u yaa-i gēŋgertieŋo-i nuɔmba-i hiere ba yuŋgu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire waŋ u maama cor, wuɔ nuɔni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halan.»

Nieraamba daa Diiloŋ-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tɪ Piεr nuŋgu-na, Diiloŋ wuɔ saan u *Yalle-i Kərneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Piεr, kuɔ ce-ba gbεre wuɔ *nieraamba bi daa *Diiloŋ-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraan baŋ daa Diiloŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piye nelfeemma-na aa ta ba hāl neini ba tuɔlnu Diiloŋo-i. Piεr wuɔ cira: ⁴⁷ «Ba daa Diiloŋ-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuɔ ba siε da *batisen.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisen-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kərneibaa baa cārā-yuɔ wuɔ u tɛna ce yinni cɛllε baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Piεr

¹ *Nieraambaŋ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Piεrŋ juɔ bir kā *Yerusalemu-i-na, Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuɔ u ciε niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuo niwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ ciε dumaa hiere, Piεr wuɔ suur ma yaaŋga-na a waŋ-ma baa-ba wuɔ: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diiloŋo-i, mi juɔ'a mi ne da bīŋkūŋgu nanŋu hilaa dərɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ juɔ saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huɔŋga-na da suu a da bīmbaamba-i ba sīnni-na hiere: Hīeŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaanŋo-na, mi nu molo piye baa-mi wuɔ: «Piεr, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miε: «Moloŋ nuɔ, meī siε wuo. Niiwuoni maŋ nyaa-ye baa nimanŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nuŋgu-na dede.» ⁹ Moloŋ daa u tɛε dii dərɔ-i-na aa cira: «Diiloŋ duɔ migāaŋ kumaŋ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaŋgu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siεi aa kompaŋga bir nyugūŋ baa bīmbaamba-i hiere dərɔ-i-na.

¹¹ «Kaŋ bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuɔmba siεi juɔ ji ta ba suur miŋ haraa dumelle maŋ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmei wulaa-i. ¹² *Diiloŋ-Yalle gbē-mi wuɔ: «Baa ce ŋ hōmmu-i mu hāi, sire na kā. Naŋ daa nuɔmba niediei maŋ daaba-i, ba yaa saan-mi i kā Kərnei terieŋgu-na. ¹³ In kāa, u biε piye pigāaŋ-ye, wuɔ u tɛnaana u dūŋgu-na, a ji da *dərɔpəpuərbieloŋo naŋo caraaya-yuɔ a waŋ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bī-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kεrε nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kāa ka hi doŋ ta mi piye, ku saa vaaya, Diiloŋ-Yalle suur ba hōmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itieŋ uŋ waan nelma maŋ, wuɔ Nsāa *baatisen-ye baa hūmma, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diiloŋo ka batisen-ye baa u *Yalle-i; nelma famma paŋ tɛnu-miε. ¹⁷ Miε in hūyāa Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diiloŋo hā-ye kumaŋ, u bi hāa bafamba-i kuuduŋgu faŋgu yaa-i. Muɔmi naa gbāa cie Diiloŋo-i wuɔ u baa hā-ba wεi?»

18 Piern̄ juɔ piye dumaan̄o-na, ba hɔmmu suɔ ciire. Baa ta ba piye wuɔ: «Diilon̄o-i bibiɛn̄o! U bi kɔayɔ niɛraamba da ba nanna ba cilɔbabaɔn̄o-i aa duɔ kor-ba.»

Antiyosi Diilon̄-d̄n̄-baamba maama

19 Ban̄ kuɔ Etiɛni-i aa pisall̄a* Diilon̄-d̄n̄-baamba man̄, banamba k̄a ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyosi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yon̄ ta ba wan̄ Yesu maama-i baa-ba. 20 Sipiretaamba namba waa ba hɔlma-na baa Sireniitaamba namba. Ban̄ kaa hi Antiyosi-i, baa bi piye-meɪ baa *niɛraamba-i. 21 Itien̄o taa u k̄ayɔ-beɪ, a ce dumaan̄o-na, nuɔmba bɔi baa h̄uyɔa Diilon̄-nelma-i a cu Itien̄o huon̄-nu. 22 Nel daama k̄a ka hi Diilon̄-d̄n̄-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Ban̄ nuɔ-ma, baa saan̄ Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyosi-i-na. 23 Barnabasin̄ k̄aa ka hi da Diilon̄ un̄ ciɛ baa-ba cemma man̄, kuɔ gbuu funun̄ dɔlnu-yuɔ. Wuɔ dii sirein̄a beɪ, wuɔ ba baa hel Itien̄o huon̄-nu. 24 Barnabasi waa nelviin̄o, *Diilon̄-Yalle naa yu u huon̄ga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaan̄o-na, nuɔmba bɔi baa h̄uyɔa Itien̄o maama-i.

25 Ku huon̄gu-na, Barnabasi ji ta k̄a Tarse duɔ ka taara Sol-i. 26 Un̄ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir k̄a Antiyosi-i-na ka t̄ena ce benfifille baa Diilon̄-d̄n̄-baamba-i. Ba h̄aalɔayɔ nuɔmba bɔi Diilon̄-h̄umelle-i terien̄gu-na. Ba duon̄ Antiyosi yaa nuɔ-i ta ba bi Diilon̄-d̄n̄-baamba-i «Kert̄ɛbaa-ba-i».

27 Huon̄gu fangu-na, *Diilopɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a k̄a Antiyosi-i-na. 28 Ba taa ba bi unan̄o-i Agabusi. Diilon̄-Yal diɛ sire-yuɔ a ce u tuo piye wuɔ nyulbabalammu ka suur nil̄ein̄a-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromɛ ba *j̄amatigi man̄ ba nan̄ b̄in̄-yon̄ Kulodi-i u b̄aan̄gu-na.)

29 Un̄ piye dumaan̄o-na, Diilon̄-d̄n̄-baamba-i Antiyosi-i-na, baa saa-ma wuɔ uman̄ duɔ saanu kuman̄, u jo baa-ku ba saan̄-ku h̄a tobimba man̄ *Yude-i-na ba k̄ayɔ ba fɛrɛ. 30 Ban̄ saanu baa kuman̄ hiere, baa j̄anu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka h̄a yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

1 Huon̄gu bi fangu-na, j̄amatigi man̄ waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilon̄-d̄n̄-baamba namba-i tuɔ ce-ba s̄ulma. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi*. 2 U t̄iyɔa kufangu-na ji ce ba ko Ns̄aa m̄ɔl̄o-i Sake-i†. 3 Un̄ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da ku dɔlaanu *Yuifubaa-ba-i, wuɔ tiraa ce ba bel Pier. Ban̄ bilaa Pier yibien̄a man̄ nuɔ-i, *ban̄'a ba sa dii siini-i *buruo man̄ nuɔ-i, ba taa ba ce u ponsaan̄gu-i yinni fanni yaa nuɔ-i. 4 Wuɔ ce ba k̄a ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa c̄incieluo niediei ba ta ba niya-yuɔ ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuɔ *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄ da ku cor, u bi nuɔmba-i ji ce u andaan̄gu-i. 5 Pier wuɔ t̄ɛ ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilon̄-d̄n̄-baamba gbuu faya ba fɛrɛ ta ba c̄arɔ Diilon̄o-i ba h̄a-yo.

6 Andaan̄gu naa saaya ku ce n̄aa bis̄in̄ ku temma, isuon̄gu-na, sorosibaa-ba h̄ai jo ji yiera Pier yud̄ɔrɔ-i-na u tuɔ duɔf̄un̄ aa banamba waa dumelle yaan̄ga-na. Baa naa vaa-yo baa j̄ɔgɔbaa-ba h̄ai. 7 Itien̄o *d̄arpɔpuɔrbilon̄o nan̄o hiire jo. Piern̄ waa d̄un̄gu man̄ nuɔ-i, kuɔ p̄an̄ ce da cerre. Wuɔ k̄a ka

* 11:19 Nieŋ 8.1,4. * 12:1 Ba gbɛ *Erɔdi man̄ ba nan̄ b̄in̄-yon̄ Agirpa-d̄ɛl̄an̄o-i. † 12:2 Ba gbɛ Sebede bamba man̄ waa Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa-i. Yesu pɔpuɔrbiemba-na, ba kaan̄ ko Sake yaa Yesu maama-na.

muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuɔ sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dərpəpuərbieloŋo cira: «Migāaŋ η vaa η kpaŋkpaanġu-i aa η vaa naatenni comieŋa-i.» Pier wuɔ migāaŋ vaa u kpaŋkpaanġu-i aa naa bi vaa u naatenni comieŋa-i. Dərpəpuərbieloŋ wuɔ cira: «Dii η joŋgoruo-i i ta.» ⁹ Pier wuɔ dii u joŋgoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsāanġu. ¹⁰ Ba ká ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi dumebuɔ-i, wuɔ puur u fere ba hel. Dumelle fande waa kəllun-diele. Baŋ hilaa a wuɔ maa cəlle, Pier wuɔ u ne naa dərpəpuərbieloŋo-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huɔŋġu-na, Pier wuɔ suɔ suɔ wuɔ dānsāanġu sɪ. Wuɔ cira: «Fieŋe-i-na, mi suyaa mie Itieŋ yaa puəraa dərpəpuərbieloŋo ji hūu-mi Eredi nyisənni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəguŋ-mi baa maman, Diiloŋo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juɔ suɔ u fereŋ maa-na dumaanə-na, wuɔ ta ká Nsāa maŋ ba naŋ bɪŋ-yoŋ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bi nyuŋo-i Maari. Nuɔmba bəi waa terieŋġu-na ta ba cārā Diiloŋo-i. ¹³ Uŋ káa ka hi tuɔ muo dumelle-i, maacembiloŋo† naŋo waa, ba taa ba bi-yo Ɔədi, wuɔ ká duɔ ka hɪl-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huɔŋga pāŋ fē a ce dumelle hɪlma maama karaanu-yuɔ. Wuɔ bir ġunu baa gbarunġu ka tūnu-bei wuɔ Pier juɔ. ¹⁵ Nuɔŋ baa cira: «ŋ yunġu si dii wɛi?» Maacembiloŋ wuɔ cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sɪ, ku ka waa u jufoino.» ¹⁶ Pier wuɔ bi faya u fere tuɔ muo dumelle-i. Ba ji naa ba ká ka hɪl-de a da-yo; kuɔ ce-ba gberɛ. ¹⁷ Pier wuɔ ce u nang-a-i ce ba budii aa naa suur ma yaanġa-na piiye tūnu-bei Itieŋ uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ cira: «Kāaŋ na ka tūnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuɔ ká yaŋga nanga.

¹⁸ Cuoŋ juɔ kaal, sorosibaa-ba saa suɔ Pierŋ curaa kusuɔŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹⁹ Jəmatigi wuɔ ce ba wuəra taara-yuɔ ba saa da-yo. Wuɔ ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ cie dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ta ká Sesare ka da yinni cəlle.

Erədiŋ kuu dumaa

²⁰ *Erədi waa berrun baa Tiirtaamba-i baa Sidōtaamba-i. A ne da niuwuoni hel *Erədi jəmalā yaa nuɔ-i ni ká ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuɔ. Uman taa u ce maacemma-i Erədi ducəŋġu-na, ba taa ba bi-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duɔ ta ba yaan-na. ²¹ Baŋ diyaa yiinġu maŋ kuŋ juɔ hi, Erədi wuɔ dii u nellentesinnin-joŋgoruo-i ka tɛna u fəŋġəsinŋin-teterre-na tuɔ gbu u piiye baa nuamba-i. ²² Duɔ piiye, nuɔŋ ba'a: «Diiloŋo'i piiyen daayo-i, nelbiloŋo sɪ.» ²³ Terduəŋġu faŋġu-na, Itieŋo *dərpəpuərbieloŋo pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuɔ u cie niɛ hūu Diiloŋo yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jlan-jarma. Jɪamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diiloŋ-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma ká. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ káa baa coŋgoruoŋġu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa ġunu ká Antiyəsi-i-na. Ba kamma-na, baa ká baa Nsāa maŋ ba naŋ bɪŋ-yoŋ Marke-i†.

13

Diiloŋo puəraa Sol baa Barnabasi

1 *Diiloŋopuərbiemba namba waa Antiyəsi Diiloŋ-dūŋ-baamba-na, baa Diilonelpiġaataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyo.

† **12:13** Maacembiloŋ daayo waa cieŋo. § **12:17** Ba gbɛ Yesu hāaŋo yaa-i. * **12:25** Nieŋ 11.30.

† **12:25** Barnabasi horoŋo-i Nsāa faŋo-i. Nieŋ Kol. 4.10.

Siminyɔ faŋo-i, ba taa ba bɪ-yo Uubilonɔ. Lusiwusi man taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai man cie niŋgu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ²Yiingu nanngu-na, ba ji dii sɔngu aa tigiin ba-naa ta ba cārā Itienɔ-i. *Diilon-Yalle gbɛ-ba wuɔ: «Mɪn hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma man, yaan-ban ba fereŋ nuɔ ba ce-ma.» ³Ban juɔ bāl sɔngu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilonɔ-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kaa Sipire

⁴*Diilon-Yallen cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanɔ-na, baa kã Selusi ka biɛ baatonɔ-i ta ba kã Sipire. ⁵Ban kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba wan Diilon-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhāalādūnni-na. Ban bɪn Nsāa man Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kāyā-bei. ⁶Baa karnu Salamine huɔŋga-i hiere ka hi Pafosi. Ban kaa Pafosi-i-na, ba da hironɔ nanɔ-i, ba bɪ-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienɔ. U taa u wuɔra u taal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diilopɔpɔrbielonɔ. ⁷U waa Serju-Polusi dumellen. Serju-Polusi yaa waa fāamaanɔ-i nelle fande-na. U taa u cɛ ŋaa jumellen. Barnabasibaa-ban kaa, wuɔ ce ba bɪ-ba wuɔ ba ka wan Diilon-nelma-i baa-yo, kere ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kã ku'i nuɔ-i ka ta ba piye. ⁸Hironɔ daayo-i Girekibaa-ba taa ba bɪ-yo Elimasi, ku yungu yaa wuɔ hironɔ. Wuɔ sire wuɔ hɪi, wuɔ Serju-Polusi baa hūu ba nelma-i, kere ba tāal-o. ⁹Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilon-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ dɪn hironɔ-na tuɔ ne, ¹⁰aa ji gbɛ-yo wuɔ: «Huhurmantien nuɔni man daani-i, ŋ balaan cor. Nuɔŋo-i Sitānitien nuɔ. N sa taara ŋ da ānfamma-i baa ŋ yufelle. N sa yan Itienɔ maacemma bienamman-i dumaa wei? ¹¹Ne! Diilonɔ ka gān baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dɪn-nu a da huɔŋgu cɛlle.» Terduŋgu faŋgu-na, hironɔ daa u yufien pān dɪn aa yan-yo. Wuɔ da terienɔ-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafurrā u taara molo duɔ bel u nan-na. ¹²Serju-Polusin daa mafamma-i, Itienɔ nelma pān ce-yo gbere; wuɔ pān hūu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafosi-i-na a biɛ baatonɔ-i kã Perge, dii Pānfilī mara nuɔ. Ban kaa Perge-i-na, Nsāa wuɔ ka bir kã *Yerusalemu aa yan-ba. ¹⁴Pol baa Barnabasi baa cor kã Antiyosi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitienanɔŋ juɔ hi, baa kã *Diilonelhāalādūngu-na ka suur tɛna. ¹⁵Ban juɔ kalan *ānɪnamma sebe-i tɪ, baa *Diilopɔpɔrbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūngu yuntaamba puɔr ba wan baa Polbaa-ba-i wuɔ da ku nelma dii ba da ba piye dii sireinɔ nuɔmba-na, kere ba gbāa sire piye.

¹⁶Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u nanɔga. Ban budii, wuɔ cira: «*Isirahel-baan namaa, baa *nieraan namaa naman suurii *Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, karaan na tūnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷Isirahel-baan mie in wuɔ Diilonɔ man hūmelle-i, Diilonɔ faŋo yufelle hila mie bɪncuamba yaa nuɔ-i u hā-ba huɔŋgu bɔi ban ŋa naa waa juɔma-na huɔŋgu-na dii Esipi-i-na. Un cie mafamma-i, u kāyā-bei ba hel terienɔ faŋgu-na, ¹⁸aa fie-ba bien komuɔŋa hāi temma *hɛkuraanɔŋu-na. ¹⁹Mafaman curaa, u ko siyaabaa niehāi *Kanaa jāmalā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienɔ-i*.²⁰Nel daama-i hiere ma cie bien nuɔsiba hāi komuɔŋa hāi baa cɪnciel temman hɔlma-na. Ku huɔŋgu-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaan daaba tɪyāa baa-ba a ji hi *Samiel† bāanɔ.

* **13:19** Nieŋ Anɪnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diilopɔpɔrbielonɔ.

21 «Kufanġu huonġu-na, i b̄ncuəm̄ba ji cira ba taara j̄amatigi. Diilonġo h̄a-ba Sawul. Ba taa ba b̄i u to-i Kisi. *Bensaamiē d̄uñ-baamba'i waa. Sawul ciē biēñ komuəña h̄ai j̄amatigisinni-na. 22 Ku huonġu-na, Diilonġo halanġ-yo aa haa *Davidi. Uñ haa Davidi-i, u cira: «Min̄ taa mi taara umanġ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biēñ-o. U'i ka tuə ce mi huonġa-i.»

23 «Diilonġo ciē Davidi h̄ayēl̄no nanġo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahēl-baamba-i ŋaa uñ ŋa nanġ p̄aa ma nunġu-i dumaa. 24 Aa Yesu suə duə donġ u maacemma-i, Ns̄aa waanġ Diilonġ-nelma-i baa Isirahēl-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba ciləb̄abalanġ-o i aa jo u ji *batiseñ-ba.

25 «Ns̄aa maacemmanġ juə piē t̄mma, wuə tuə piiye wuə: «Umanġ saaya u jo, uu dii huonġ-nu. Baa na ta na ne wuə s̄i muəmei; muə s̄i. Naacolġo fanġ-o i meī saa piēra u natāanġu-i.»

26 «Tobinġ namaa, nelma manġ kuraanġ-yenġ, Diilonġo saanġ-ma h̄a miēmei baa-ma. U saanġ-ma h̄a *Abiramū h̄ayēl̄mba-i aa bi saanġ-ma h̄a namaa namanġ surii Yuifu ba Diilonġ-h̄umelle-na. 27 Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suə Yesu s̄inni-i, ba bel-o ko-yo. Banġ wanġ mamanġ yiēnanni-na hiere *Diilopəpuərbiemba sebeb̄aa-ba-na, ba ciē ma yaa-i.

28 «Banġ bilaa-yo a fiē ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. 29 Maama nyeḡaanġ Yesu k̄unġu-na, manġ juə ce-yuə hiere, ba har-o *daanġu-na ka fuure-yuə. 30 Diilonġo yanġ-ba aa sire-yuə h̄iel-o kuomba h̄olma-na. 31 Bamanġ cuu u huonġ-nu a hel *Galile-i-na a k̄ā Yerusalemu-i-na, uñ siire, u caraaya ba yaa-i yinni boi-na. Nyunġo ku b̄aanġu-na, ba yaa dii ta ba wanġ u maama-i baa Isirahēl-baamba-i. 32 Miē ferē-i, i juə diē ji wanġ *Neldədalma famma yaa baa-na wuə Diilonġ uñ p̄aa nunġu manġ baa i b̄ncuəm̄ba-i, 33 u ciē-ku h̄a ba huonġ-baanġ miēmei: U siire Yesu-i h̄iel-o kuomba h̄olma-na ŋaa manġ nyeḡaanġ dumaa Gbeliemanġ-nalāanġu manġ h̄aal̄ñ-kunġu-na wuə:

«Mi biēño yaa nuəñ-o-i.

Muəmei huəñ-ni nyunġo-i-na.†

34 Diilonġo siire-yuə h̄iel-o kuomba h̄olma-na, u saa yanġ u h̄or. Uu naa hi wanġ-ma wuə:

«Minġ p̄aa nufafaanġu manġ baa Davidi-i,

nuharunġu si dii, mi ka ce-ku h̄a-na.§

35 Ku'i ciē na da ma waanġ terienġu nanġu-na wuə:

«*Ŋ siē siē yanġ ŋ nolġo h̄or h̄iēma-na.*»*

36 A ne da Davidi manġ waanġ mafamma-i, u siire ce Diilonġo huonġa-i ji ku. Uñ kuu, ba fuuriye-yuə baa u b̄ncuəm̄ba-i aa u h̄orraa. 37 Ŋga Diilonġo siire Yesu yaa h̄iel-o h̄iēma-na, u saa da h̄or. 38 Tobinġ namaa, terienġu fanġu-na, na saaya na suə wuə fuə barguə yaa nu-o-i inġ juə ji tiē wanġ āmbabalma hurmanġ-maama-i baa-na. *Moisi āñjinamma saa gb̄aa hur na āmbabalma-i. 39 Ŋga bamanġ h̄uȳāa fuə maama-i, ba āmbabalma hurii aa yanġ-ba ba ferēñ nuə. 40 Terienġu fanġu-na, bilaanġ na ferē, baa na yanġ Diilopəpuərbiembanġ waanġ mamanġ, ma ji wuo-na. 41 Ba ciēra wuə: «Diilonġo ciēra:

«*Bombolmantaanġ namaa, niēñ!*

Mi ka ce nelma namma na b̄aanġu-na.

Nelma famma-i molo duə wanġ-ma baa-na na siē h̄ūu-ma.

Ma ka ce-na gb̄erē aa na ka ku halanġ.»†»

† 13:33 Gbeliemanġ-nalāanġu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaïe) 55.3 * 13:35 Gbeliemanġ-nalāanġu (Psaume) 16.10 † 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5

42 Ban juo hel Diilonelhhaaladungu-na, nuomba jo ji ta ba carā Pol baa Barnabasi-i wuo yitlenangu man juon, ba tiraa ba tir nelduon daama-i. 43 Nuomban juo boro, Yuifubaa-ba-i baa nieraamba man suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piye baa-ba ba dii sireina bei wuo ba ne Diilonjo anfafamma-i aa ba nyaar-yuo. Ba maama saa waa dei baa yuliingu-i.

44 Yitlenangu juo hi, nuomba-i hiere nelle-na baa tigiin ba-naa da ba nu Itienjo nelma-i. 45 Yuifubaa-ban juo da nelpun daaku temman hilaa, ba bir yan aa ce-ku nenemungu. Pol duo wan manan, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. 46 Polbaa-ba donj holle wan baa-ba wuo: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namai igena. Nga nar juo ta ma gbuo nileina fanja-i hiere. 50 Yuifubaa-ba bir yan aa taal caamba man waa binjuntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-humelle-na, baa nellen-bincuomba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. 51 Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba teriingu-na, aa ta ka Ikoniyomu. 52 Ban fie donya-bei, baman naa cu Yesu huongu-na, baa cor baa ba hofelle-i. *Diilon-Yalle naa bi yu ba hommu-i.

«Mi cie-ni nileina-i hiere a fitnuo nu

η da η gbāa hi terni-i hiere baa konkor-nelma-i.»†

48 Nieraamban juo nu nel daama-i, kuɔ gbuo dolnu-bei. Baa pan ta ba kaal Itienjo nelma-i wuo ma faa. Baman naa waa da ba da kor, baa hu-ma. 49 Itienjo nelma donj ta ma gbuo nileina fanja-i hiere. 50 Yuifubaa-ba bir yan aa taal caamba man waa binjuntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-humelle-na, baa nellen-bincuomba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. 51 Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba teriingu-na, aa ta ka Ikoniyomu. 52 Ban fie donya-bei, baman naa cu Yesu huongu-na, baa cor baa ba hofelle-i. *Diilon-Yalle naa bi yu ba hommu-i.

14

Polbaa-ban cie kuman Ikoniyomu-i-na

1 Pol baa Barnabasi-i ban ka Ikoniyomu-i-na, baa tiraa ka *Yuifu ba *Diilonelhhaaladungu-na ka ta ba wan Diilon-nelma-i. Ban wan-man duma, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *nieraamba-i. Ba boi baa huyā-ma. 2 Yuifubaa-ba man saa hu-ma, baa yan aa ka ka gbo nieraamba-i baa Diilon-dun-baamba-i. 3 Ban fie gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tlena da huongu Ikoniyomu-i-na. Baa naa haa ba nanga Itienjo-na aa ta ba piye. U taa u kya-bei ba ta ba ce nelma boi baa gbereweima boi a pigaan wuo ban wan u anfafamma man, coima si. 4 Kun cie dumaano-na, nuomba saa gbāa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu pɔpɔrbiemba-i. 5 Yuifubaa-ba-i baa nieraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa nan-ba baa tampelina ko-ba. 6-7 Polbaa-ba nu-ma. Ban nu-ma, baa gbar ka Likawoni ka ta ba wan *Neldadoma-i. Ba wan-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nileina man kotoni-na hiere.

Maman cie Lisire-i-na

8 Naacoljo nanjo waa Lisire-i-na, u saa gbāa tuo sire u yiera. Un siire, u saa gbāa teten u gboluongu-i dede. 9 Yingu nangu-na, wuo tlena tuo nu Pol tuo piye. Pol wuo ji din-yuo tuo ne, a ji da u suyaa wuo Diilonjo gbāa sire-yuo u jarma-na. 10 Wuo piye baa-yo da gbagaga wuo: «Sire η yiera η gbeinj!» Naacolj wuo tie sire panj tuo wuo. 11 Lisiretaamban daa mafamma-i, baa ta ba piye likawonimma-na wuo: «I tinni ciej nelbiliemba a hiire* jo ji tlena

† 13:47 Isayi (Esaie) 49.6 * 14:11 Bafamba wulaa tinni waa tanun-nu.

baa-ye.» ¹² Kuŋ ciε dumaŋo-na, baa ta ba bī Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuŋ-nu Pol yaa piyen, a ce dumaŋo-na baa ta ba bī ufaŋo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigāntien wuɔ kā ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bei jo baa-ba u tinnin-dūngu-na duɔ ji ko-ba tinni-na hā Pol baa Barnabasi-i. U tinnin-dūngu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yungu. Baŋ juɔ suɔ, ba hɔmmu pān guɔla; baa taalnu ba jonŋorbaa-ba-i aa gbar kā ba wulaa ka ta ba waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandε-i-na? Caamba'i bi huɔŋ miεŋo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i die ji tūnu-nei, wuɔ na nanna ānsɔsɔŋ daama-i aa na cu Cicēlmantienŋo huon-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hīema-i baa dāmmaŋ-nuoraanŋu-i baa ni huɔya-niini-i hierε. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fεrεŋ nuɔ ba sire wuɔ ba hūmienŋa. ¹⁷ Naŋ fiε waa na fεrεŋ nuɔ, u saa yaŋ u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmma ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuɔ na ye aa tiraa tuɔ fε na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-baŋ fiε piye dumaŋo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yaŋ niin daaba komma-i da ba hā-ba.

¹⁹ Ku huonŋu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. Baŋ juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba naŋ Pol baa tāmpēlēiŋa wuɔ ba ko-yo. Huonŋu naŋgu juɔ hi, ba da niε sī u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilon-dūŋ-baamba kā ka tigiin u caanŋu-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonŋa-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kā Derbu. ²¹ Baŋ kaa hi, baa waŋ *Neldɔdɔlma-i baa Derbutaamba-i. Nuɔmba fɔŋgūɔ baa hūu-ma. Baŋ siire Derbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor kā Ikoniyɔmu. Baŋ hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kā Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienŋu terienŋu, ba ta ba piye ba dii sireiŋa Diilon-dūŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hāi. Aa bi ta ba piye baa-ba wuɔ: «I saaya i muliεŋ da dei aa suɔ die suur *Diilon-nelle-na.» ²³ Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa hierε niēiŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sūngu, aa cārā Itienŋo-i hā-ba, ba haa ba naŋga-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ ciε mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kā Pānfilii mara nuɔ. ²⁵ Baŋ kāa Pānfilii-i-na, baa waŋ Diilon-nelma-i Perge-i-na, aa cor kā Atali ²⁶ ka biε baatonŋo-i ta ba kā Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na. Ba wuɔsaanŋu duɔŋ kusuɔŋ-nu'i. Baŋ wuɔraaya ce maman daama-i hierε, ba cārā Diilonŋo-i hā-ba kusuɔŋ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilon uŋ kāayā-bei ba ce maman hierε, baŋ kāa ka hi, baa tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i hierε tūnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kāayā *niεraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Baŋ ciε mafamma-i, baa tīena ce huonŋu baa-ba cellε.

15

Niεraamba saaya ba jā wei?

¹ Nuɔmba naŋ baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piye baa *niεraamba maŋ hūyāa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jā ŋaa *Moisi

† **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tinni waa bɔi. Ba tinni yuntienŋo yaa baŋ taa ba bi-yo Yewusi-i, aa u pəpuarbilonŋo-i Hermesi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Niεŋ 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

*ānjɪnammanj waan-ma dumaa, na sie gbāa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hūu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilonj-dūnj-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienjgu fanju taamba namba, wuɔ ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiinj ba hūmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samarī. Niēraambanj hūyāa Itienjɔ maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tūnu Diilonj-dūnj-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamanj, ku gbuu fūnuj dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilonj-dūnj-baamba jārã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilonj unj kãayã Polbaa-ba ce mamanj hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juɔ piye tɪ, *Farisɛbaa-ba manj hūyāa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ niēraamba manj hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuɔ Moisi ānjɪnamma hūmelle-i.

Nelma ka da yaanŋa

⁶ Baŋ piye dumaanjo-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku āndaanŋu-na. ⁷ Andaanŋ daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiēra aa naa cira: «Tobinj namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonj unj hielaami na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *niēraamba-i ba nu-ma aa hūu-ma. ⁸ Fuɔ manj suyaan nuɔmba kusūnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ŋaa unj hãa miēŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigāan wuɔ u hūyāa-ma ba da ba piē-yo. ⁹ Diilonjo kãŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hūyāa u maama-i ku'i ciē u hur ba āmbabalma-i aa waŋ-ba welewele waan daama temma-i. ¹⁰ Congoruoŋgu manj u bincumba saa gbāa tūu-ku, miē fere-i i saa gbāa tūu-ku, bige-i ciē na'a i haa-ku hã niēraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonjo-i. ¹¹ I hūyāa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãŋgbãŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

¹² Pierŋ piye dumaanjo-na, terienjgu ce da sensensenj ŋaa molo si dii. Diilonj unj kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma manj hiere niēraamba hɔlma-na, ka hel baa gbere-wɛima-i, bafan baa suur ma yaanŋa-na ta ba waŋ-ma. ¹³ Baŋ juɔ piye tɪ, Sake* wuɔ cira: «Tobinj namaa, niēŋ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilonj unj curaa corma manj duɔ hiel niēraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simo† waan ma yaanŋa-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kunj curaa corma manj, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyegāan wuɔ:

¹⁶ Itienjɔ ciera: «Yiinjgu dii baa yiinjgu, mi ka bir jo.

*Da mi jo, *Davidi dūŋgu manj cii,*

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migāan-ku ma-ku

ku yiēra ku gbainj.

¹⁷ *Mafan da ma ce, nuɔmba manj saa hi suɔ-mi yogo,*

ba ka taara-miē suɔ-mi.

Miŋ blē bamanj niēiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienjo-i.

Muɔmēi waan-ma dumaa.

Da mi waŋ mamanj, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waan-ma ku bāanŋu cuɔ.»†»*

¹⁹ Sake wuɔ suonu u āndaanŋu-i wuɔ: «Ku'i ciē na da niēraamba manj cuu Itienjɔ huonj-nu, mēi sa taara i muŋlɛŋ-ba. ²⁰ Ŋga mamanj dii cemba, i nyegēŋ

* **15:13** Ba gbē Yesu hāanjo yaa-i. Niēŋ 12.17 baa 21.18. † **15:14** Ba gbē Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i. ‡ **15:18** Amosi (Amos) 9.11-12

sebe a wan̄ baa-ba wuɔ ba yan̄ cuffeŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba man̄ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām̄ma-i hiere. Aa ba hiel ba nanga bɪŋwosɪnni-na. ²¹ Na saa da, a dor̄ dui i bɪncuɔŋ-bāaŋ-nu, *Moisi *aŋɪnamma wan̄ nileiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yit̄ɪnanḡu baa ma kalamma-i *Diionelhāalādūnni-na.»

²² Saken̄ juɔ piye dumaan̄o-na, Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyosi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Ban̄ hiellaa-ba, baa nyegēŋ sebe-i hā-ba. Sebe huɔya-maama yaa daa-ma: «I natobɪŋ namaa naman̄ niɛraaŋ namaan̄o-i Antiyosi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbien̄ miɛŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon̄-dūŋ-baamba yaataamba-i, miɛm̄ɛ nyegāaŋ sebe daayo-i die hā-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellen̄-baamba namba kāa na terien̄gu-na ka piye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ In̄ nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba die puɔr-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliŋgu-i Itien̄o-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hiellaa Yuda baa Silasi ba da ba ka wan̄ in̄ nyegāaŋ maman̄ sebe-i-na hā-na baa ba fereŋ nunni. ²⁸ *Diilon̄-Yalle-i baa miɛ fere-i i sa taara i haa con̄goruon̄gu nan̄ temma hā-na, ŋga maman̄ sie gbāa ciel̄ kɔtuɔŋgu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na nanga cuffeŋ-kūɔma wuoma-na, baa bɪmbaamba man̄ ba saa cāa ba nonni-i, baa tām̄ma-i. Aa na ne bɪŋwosɪnni-i aa na yan̄-ni. Da na ce-ma ŋaa in̄ waan̄-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon̄-yiŋgu.»

³⁰ Ba taa baa sebe-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyosi-i; ba tigiŋ Diilon̄-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. ³¹ Diilon̄-dūŋ-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Ban̄ kalaan̄-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba kūɔma pāŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba, baa piye nelma boi baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migāaŋ bel Yesu maama-i nammu hāi.

³³ Ba daa huɔŋgu cɛlle baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Ban̄'a ba ta yiiŋgu-na, Diilon̄-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i. ³⁴ [Ban̄ hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tɛna Antiyosi ta ba wan̄ Itien̄o maama-i. Nuɔmba boi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huɔŋgu nan̄gu juɔ hi, Pol wuɔ gbɛ Barnabasi-i wuɔ: «In̄ curaa wan̄ Itien̄o maama-i nileiŋa man̄ nuɔ-i hiere, yan̄ i bir i ká-yei i ka ne baman̄ hūyāa-ma ban̄ yeŋ maman̄ nuɔ-i.» ³⁷ Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba ká baa Nsāa man̄ ba nan̄ bɪŋ-yon̄ Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuɔ uu naa ká baa-ba aa ka bir aa yan̄-ba dii Pānfilii. ³⁹ Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bɔrɔ. Barnabasi wuɔ biɛ Marke-i ba ká ka biɛ baaton̄o ta ba ká Sipire. ⁴⁰ Diilon̄-dūŋ-baamba cārā Diilon̄o-i hā Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuɔraaya bɪŋ Siiri nileiŋa-na hiere baa Silisi waan̄a-i ta ba dii sireiŋa Diilon̄-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huon̄-nu

¹ Pol baa Silasi-i ban̄ taa dumaan̄o-na, ba ká ka hel Derbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuon̄o nan̄o waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Timote. U

nyu waa *Yuifuyienjo aa hũu Yesu maama-i aa u to-i Girɛkiyienjo. ² Tobimba manj waa Lisire-i-na baa lkoniyomu-i-na, ba taa ba bi Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba manj waa terienju-na, baa suyaa wuɔ Timote to-i Girɛkiyienjo. Pol wuɔ naa u *ja-yo aa ba suɔ ta. ⁴ Yesu *pɔpɔrɔbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dũn-baamba yaataamban yieraaya nelma * manj nuɔ-i, Polbaa da ba cor terienju terienju, ba wanj ma yaa-i baa Diilon-dũn-baamba-i; aa cira ba wuɔ ma hũmelle-i ŋaa banj waanj-ma dumaa. ⁵ Yinnij taa ni cor dumaa, Diilon-dũn-baamba taa ba nanj kaasinni Diilon-hũmelle-na dumɛi, aa bi ta ba ciinu ba kã.

Pol dãnsaan Torasi-i-na

⁶ Ku huonju-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wanj Diilon-nelma-i *Asi nilienja-na. *Diilon-Yalle saa hũu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonjo-i. ⁷ Banj kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa hũu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. ⁹ Isuonju nangu-na, Pol wuɔ dãnsã da Maseduɔniyenjo nanjo juɔ ji yiera tuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u kã ka kãya-bei dii Maseduɔni-i-na. ¹⁰ Yie† pãnj suɔ yie Diilonjo taara i ka wanj *Neldɔdɔlma-i baa Maseduɔnitaamba-i. I saa tiraa tɛna, yie pãnj sire tie tigiinj i hũmelle-i.

¹¹ Inj juɔ'a i ta yinju manj nuɔ-i Torasi-i-na, yie bie baatonjo-i pãnj kar vii Samotirase, ka hiire. Inj hii yinju manj nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yie cor kã Neyapolisi. ¹² Inj siire terienju-na, yie kã Filipu ka tɛna da yinni terienju fanju-na. Filipu yaa waa nebuɔ-i Maseduɔni-i-na. *Oromɛbaa-ba'i waa tɛna terienju-na.

Lidi hũyãa Itienjo maama-i

¹³ Inj kãa Filipu-i-na, *yitɛnanjuŋ juɔ hi, yie hel nellen-huonja-na a kã kaanju nangu nunju-na. Ii naa suɔ wuɔ Diilojaalterienju ka waa terienju-na. Inj kãa, yie da caamba namba; yie tɛna piye baa-ba. ¹⁴ Unanjo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyaŋire. U taa u suor nelbambɔnj ba kompammu aa u taa u kuye Diilon-kũngu-i. Inj kãa ka tie piye dumaanjo-na, wuɔ kar u tũngu-i tuɔ nu inj wanj manj. Polnj waanj manj hiere, Itienj wuɔ kãya-yuɔ ma suur u tũnni-na dei. ¹⁵ Manj suurii u tũnni-na dei dumaanjo-na, wuɔ ce ba *batisenjo-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbɛ-ye wuɔ: «Da kuɔ na hũyãa-ma wuɔ mi hũyãa Itienjo maama-i kelkel, juonj na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbãnj baa-ye i ji hũu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yinju nangu-na, i taa i kã Diilojaalterienju-na a suu baa maacembilonjo† nanjo. Maacembilonj daayo-i, *jina waa u yungu-na a ce u tuɔ suɔ manj juonj u wanj-ma. U taa u da gbeinja bɔi kufanju-na u hã bamanj biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonj daa wuɔ cu i huon-nu tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Balanj daaba cãa Dorwuonjo. Ba pigãan-na konkor-hũmelle yaa-i.» ¹⁸ U cie kufanju-i da yinni bɔi i huonju-na. Pol huonja ji guɔla baa-yo. Wuɔ wanj baa u jina-i wuɔ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ŋ hel cienjo-na!» Terduonju fanju-na, jina wuɔ pãnj yan cienjo-i.

¹⁹ U taamban juɔ da u sa tiraa u da binjkũngu u hã-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kã baa-ba andacetaamba wulaa dii gɛngɛrterienju-na§ ²⁰ ka hã *Oromɛ ba

* 16:4 Nelma famma yaa piye cor 15.29. † 16:10 Like naa bi tuɔ wuɔra baa Pol hɔnni nanni.
 † 16:16 Maacembilonj daayo waa cienjo. § 16:19 Bafamban ger andenni-i kusuonju-na ba bi nyonj sanja-i kusuonju-nu'i. Terienju fanju dii yuoyu hɔnni-na hiere.

fāamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juo ji ta ba guo nelle-i ba hā-ye. ²¹ Ba juo baa hūmefelēnde. A ne da hūmelle fande nyaa Oromēbaa miēŋo-i: I siē gbāa siē-de, i siē bi gbāa wuo-de.»

²² Baŋ piye dumaŋo-na, nuomba maŋ waa hiere, baa sire wuo ba siē yaŋ Polbaa-ba-i. Fāamaambaa-ba ce ba col ba joŋgorbaa-ba-i aa hā-ba hūmelle-i wuo ba muo-ba. ²³ Baa fūnuŋ muo-ba da dei aa kā ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niēyaŋ kasobiemba-i wuo u tuo ne-ba dei. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuo mafamma-i, wuo kā baa Polbaa-ba-i dubilonŋ maŋ dii tuogbuole-na ka soŋolnu ba gbeini-i daanŋu naŋ-nu.

²⁵ Isuohollen juo hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cārā Diilonŋo-i aa ta ba hāl neini ba tuolu-yuo. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juo'a ba suo, da hīema sagalaaya hoduŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jolŋbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duofūŋ; wuo cē. Wuo u ne da dūnfenni puuri hiere. Wuo fa u taacerŋo-i hiel-o duo ko u fere wuo si kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuo kaasŋ wuo: «Baa ce ŋ fere gbomma, molo saa kā teriŋgu!»

²⁹ Naacolŋo kūma nyer duma ma fereŋ nuo. Wuo ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūna Polbaa-ba caanŋu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūŋ-nu. Baŋ hilaa, wuo yuu-ba wuo: «Mi jēnaaŋ namaa, muomi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itienŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.» ³² Aa naa dorŋ ta ba waŋ Itienŋo maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuoduŋgu faŋgu-na, wuo kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batiŋeŋ-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juo batiŋeŋ-ba ti, wuo kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hōmmu gbuu pāŋ fē da yogogo.

³⁵ Cuorŋ juo kaal, fāamaambaa-ba puor sorosibaa-ba ka waŋ baa kaso-biemba niyatienŋo-i wuo u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuo kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puōraa ba jo wuo mi nanna-nei. Hilaaŋ na kā na muŋkammu.» ³⁷ Pol wuo yagar aa naa gbē sorosibaa-ba-i wuo: «Ku ciē niē ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuomba-na ŋ siē suo wuo Oromēbaa miē*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiēfiē-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiē! Ma siē gbāa wuo dumaŋo-na! Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuo ba jo ba fere ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suo wuo Pol baa Silasi-i Oromēbaa. Sorosibaa-baŋ kaa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūma pāŋ ta ma nyer. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cārā-bei wuo ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kā Lidi terienŋu; kā ka da Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. Baa piye dii sireŋa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suo ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūŋgu aa cor-ku. Wuo kā ka suur a tuo firnu Diilonŋ-nelma-i baa-ba. U ciē mafamma-i

* **16:37** *Yuifubaa boi saa naa gbāa da *Orome ba sinni-i, ŋga Pol naa da-ni (niēŋ) Pəpuər: 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromeyier nuŋŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanŋu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyanŋbaanŋu.

*yitɛnanni siei. ³ U tagaaya pigāan-ba wuɔ *Kɔŋkortienjo naa saaya u mulɛŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diilonjo sire-yuɔ. Aa Kɔŋkortienjo faŋjo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piye dumaanjo-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huon-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilon-kūngu-i ba boi bi cuu ba huon-nu, baa caamba boi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuɔra taara nangalbaa a tigiŋ nuamba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kūl ba-naa kã Yasō dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hã fãamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuon-nu'i. ⁶ Ba kãa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasō yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba namba kã baa-ba fōŋgōtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Balaŋ daaba wuɔraaya du nilɛiŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiefie-i-na. ⁷ Yasō yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jãmatigi nuŋgu-i aa ta ba piye wuɔ jãmatigi naŋjo dii, kɛɛ ba bɪ-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuamba-i baa fōŋgōtaamba-i hiere. ⁹ Yasōbaa-ba juɔ pã gbeibuɔ hã-ba aa ba suɔ nanna-bɛi.

Polbaa-ba kãa Bere

¹⁰ Ku isuon-gu-na, Diilon-dūŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kã Bere. Baŋ hii, baa kã *Yuifu ba *Diilonelhãalãdūngu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ jon ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaanŋa yaa-i. ¹² Nuamba boi baa hūyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba fōŋgō baa hūyãa-ma. Caamba waa-bɛi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol kãa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuɔ ba ka du teriengu-i aa gbo nuamba-i yuɔ. ¹⁴ Diilon-dūŋ-baambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa kã baa Pol dãmman-nuoraan-gu-na ka biɛ baatonjo ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saan Pol ka hi Ateni aa bir. Baŋ'a ba bir, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa dondu.

Polŋ waan mamaŋ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polŋ tɛnaana Ateni-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuon-nu, u da cufɛllu, a cor kusuon-nu, u da tinni; kuɔ gbuu fūnuŋ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duɔ kã *Diilonelhãalãdūngu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba maŋ taa ba kuye Diilon-kūngu-i. Aa yiingu yiingu, duɔ kã nellen-ŋa-na ka da bamaŋ, u bi piye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kã yaan-na, yiingu nan-gu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu banna wuɔ: «Andapirrentien daa u waŋ wuɔ niɛ?» Bamaŋ naa nuɔ Polŋ piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-kūngu-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piye Diilohumefelenden-maama.»

¹⁹ Baŋ piye dumaanjo-na, baa bel Pol kã baa-yo gēŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piye hūmefelende maŋ maama-i, i taara i suonu kuan-gu die. ²⁰ Niŋ waŋ mamaŋ, ma cie nerma miɛŋo-na, i taara i suɔ ma yaan-ga-i.» ²¹ A ba da nelfɛmma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire

* 17:19 Ba taa ba bɪ gēŋgertaan daaba beliengu-i Aropasi.

yiera gēŋgertaamba yaan̄ga-na aa naa cira: «Atēnitaan̄ namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufēllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuəramma-na, mi daa na cufēllu-i hiere nellen̄-huəŋga-na. Aa mi daa ba nyegāan̄ dunandu-na wuo: «Cufēnerieŋo.» Nan̄ buol cufēnerieŋo maŋ aa na sa suə-yo, muəmi juə da mi ji pigāan̄-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilon̄o-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dərə-i baa hēma-i ni Tien̄o-i. Molo siē gbāa ma dūngu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāan̄-yeŋ fafalmu-i i tiē fiisa. Bīŋkūngu bīŋkūngu, u yaa hāan̄ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaan̄o-na, u sa taara moloŋ napərren̄-bīŋkūngu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduəŋo diei nuə ba tēna gbuo hēma-i hiere. U huənu huəngu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba nilēŋa-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuə, ku'i ciē u ce-ma dumaan̄o-na. Da ku fiē balan̄ niē niē, ŋ gbāa tafurrā da-yo. Coima saa fa, Diilon̄o saa maa baa-ye. ²⁸ Fuə barguə yaa nuə-i in̄ yeŋ hēma-na tiē gbā i ce i weimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan̄ ma yaa-i wuo: «Diilon̄o bisālmba namba'i miēŋo-i.» ²⁹ In̄ yeŋ Diilon̄ bisālŋ miē, bige-i ciē da na ce na kul sēne jīna wuə Diilon̄o yaa dumaan̄o-na? Bige-i ciē da na ce na kul wargbē? Bige-i ciē da na ce na sisīŋ tāmpēlle jīna? Diilon̄o-i nelē siē gbāa suə-yo kul-o. ³⁰ Maman̄ ciē cor ku huəngu-na, Diilon̄o sa ne-ma, wuə nuamba saa ta ba suə kuyungu. Fiefiē-i-na, u taara nelieŋo nelieŋo, duə fiē waa hie, u nanna u ciləbabaŋo-i. ³¹ Bige-i ciē wuə ma ce dumaan̄o-na? U diyaa yīiŋgu duə ce nuamba-i hiere ba āndaan̄gu-i ku cemma-i. U hielaa molo duə ji ce-ma. U siire kutieŋo-i hiel-o kuomba hōlma-na a pigāan̄ wuə u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juə cira Diilon̄o siire moloŋo hiel-o kuomba hōlma-na, banan̄ baa bir yan̄ aa ta ba nyē-yo, banan̄ baa cira: «Cie yīiŋgu nan̄gu ŋ ji wan̄ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuə ta aa naa yan̄-ba.

³⁴ Kuŋ fiē ce dumaan̄o-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huəngu. Ba hōlma-na, gēŋgertieŋo nan̄o waa, ba taa ba bī-yo Deni, aa cieŋo nan̄o bi waa, ba taa ba bī-yo Damarisi, a naara nuamba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huəngu-na, Pol wuə ji ta Atēni-i-na kā Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi maŋ waa *Ɔromu-i-na, wuə ciera *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔromu-i-na. Ba taa ba bī-yo Kulodi. A ne da Yuifuyieŋo nan̄o waa, ba taa ba bī-yo Akilasi, u taa u hel P5. Ba taa ba bī u cieŋo-i Pirsili. Bafamba waa tēna *Itali. Ban̄ juə cira ba sire, baa sire kā Korēnti-i-na. Ban̄ kaa, ku saa da huəngu Pol wuə kā ka da-ba; wuə bel jīeru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduəma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuə har ba yaa nuə-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitēnan̄gu-i, u kā *Diilonelhāalādūngu-na ka tuo gbāŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niēraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i ban̄ juə hel Maseduəni-i-na jo, Pol wuə yan̄ u maacemma-i aa fulnu Diilon̄-nelma wamma yaa yon̄. U taa u piye u pigāan̄ Yuifubaa-ba-i wuə Yesu yaa *Kor̄kortieŋo-i. ⁶ Baa bir yan̄ aa bigāan̄-yo aa ta ba tuora-yuə. Pol wuə muora u jon̄gorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuo: «Maman̄ da ma ji da-na, namaa yuŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kā niēraan̄ wulaa.»

* 18:6 Pol ciē kufan̄gu-i a pigāan̄ wuə u siē tiraa dii u nun̄gu-i ba weima-na.

7 Uŋ taa terienġu-na, wuɔ kā nieryienġo nanġo cġingu-na, ba taa ba bġ-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilonġ-künġu-i. U cġingu naa kuo Diilonelhāalādünġu-na. 8 Umanġ waa Diilonelhāalādünġu yunġu-na, ba taa ba bġ-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itienġo maama-i baa u dumellenġ-baamba-i hiere. Korēntitaamba bōi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batišenġ-ba.

9 Isuonġu nanġu-na, Itienġo ji piye baa Pol dānsānġ-nu wuɔ: «Baa kāalā, cor ŋ ta ŋ piye. 10 Mi dii baa-ni, molo siē gbāa ce-ni bġnkünġu. Mi baamba dii bōi nel daade-na, ta ŋ piye.» 11 Pol wuɔ tġena Korēnti-i-na tuɔ wanġ Diilonġ-nelma-i. U tġenaana ce belle diei baa boluonġu.

12 Yiinġu nanġu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kā baa-yo fāamaanġ ba terienġ-nu. Umanġ waa ku huonġu-na Akayi† yunġu-na, ba taa ba bġ-yo Galinyo. 13 Baŋ kāa baa-yo, baa gbē-yo wuɔ: «Naacolġ daa u juɔ baa u deŋ Diilojaale, a ne da di sa kā hūmeduole baa *ānjġnamma-i.» 14 Pol wuɔ u puur u nuŋġu-i duɔ piye, Galinyo wuɔ sġenġo cġira: «Yuifubaa namaa, kuo uu naa ce kuubabalaanġu nanġ temma-i, mii naa ce āndaanġu-i ku cemma-i. 15 Nġa nanġ ceŋ na-naa na Diilonġ-hūmellenġ-künġ-nu, baa yireinġ-künġ-nu, baa na ānjġnammanġ-künġ-nu, namei saaya na fiġnu-kuɔ na-naa nuɔ; mei nuŋġu sġ.» 16 Aa naa hiel-ba gēŋġerdünġu-na.

17 Baŋ hilaa, ba hieronġo-i baa bel Diilonelhāalādünġu yuntienġo-i ta ba muoyo gēŋġerdünġu yaanġa-na. Ba taa ba bġ naacolġo-i Sositeni. Galinyo wuɔ gbuu fiinaanġ ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duɔ kā Antiyōsi-i-na

18 Ijienġ daaniŋ ciē cor, Pol wuɔ tiraa tġena da huonġu Korēnti-i-na. Ku huonġu-na, wuɔ ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duɔ kā Siiri mara nuɔ; fuɔ baa Akilasi-i baa u ciēŋo-i Pirsili-i hiere. Wuɔ pāa nuŋġu baa Diilonġo-i, a ce dumaanġo-na baŋ kaa hi Sāŋkire-i, wuɔ ce ba cġir u yunġu-i aa ba suɔ da ba suur baatonġo-na.

19 Baŋ kaa hi Efesi-i, baa bōrɔ. Pol wuɔ kā *Diilonelhāalādünġu-na ka tuɔ piye baa *Yuifubaa-ba-i. 20 Uŋ juɔ'a u ta, baa cārā-yuɔ wuɔ u yanġ aa tġena ce yinni cġelle baa-ba. 21 Wuɔ cġira: «Yaanġ mi ta. Diilonġ duɔ siē, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biē baatonġo-i ka hiire Sesare.

22 Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuɔ kā *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonġ-dünġ-baamba-i aa suɔ tuɔ kā Antiyōsi-i-na.

23 Polġ kāa Antiyōsi-i-na, wuɔ tġena da huonġu cġelle aa naa tiraa sire biē Galasi nileinġa-i a yunġ-nu baa Firġi waanġa-i tuɔ wuɔra u dii sireinġa bamanġ cuu Yesu huonġ-nu hiere.

Apolōsi maama

24 Polġ taa u wuɔra u dii sireinġa-i Diilonġ-dünġ-baamba-na huonġu manġ nuɔ-i, *Yuifuyienġo nanġ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bġ-yo Apolōsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolġ daa u taa u suɔ u piye aa tiraa tuɔ suɔ Diilonġ-nelma-i ŋaa bige-i! 25 U taa u suɔ Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wanġ-ma, ma sa ciēl; ŋ siē suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsāa *batemu yaa yonġ.

26 Yiinġu nanġu-na, wuɔ gbuu fē u huonġa-i baa nelma-i *Diilonelhāalādünġu-na. Akilasi waa baa u ciēŋo-i. Baŋ juɔ hel, baa bġ-yo ka migānġ kaala Diilonġ-hūmelle-i baa-yo. 27 Akayi kāmmaŋ-maama waa-yuɔ,

† 18:12 Korēnti dii Akayi huonġ-na.

Diilon-*dün*-baamba dii sireiŋa yuə aa naa nyegēŋ sebe hā Akayi Diilon-*dün*-baamba-i wuə duə kã, ba bel-o dei.

Uŋ kãa, Diilon-*uŋ* ciε baa bamaŋ ba hūu Yesu maama-i, ku kãayã-bei bəi. ²⁸ U waa duə ce u biε Diilon-*nelma*-i a tagaaya pigãaŋ Yuifubaa-ba-i nuamba-na, wuə ba suuri hīεŋ-nu, kεε Diilon-*uŋ* pãa nuŋgu-i wuə u ka saan *Kɔŋkɔrtieŋo maŋ, u yaa juə Yesu-i.

19

Pol birii kã Efesi-i-na

¹ Apolosiŋ waa Korēnti-i-na huəŋgu maŋ nuə-i, Pol wuə karnu tãnni-i kã ka hi Efesi-i. Uŋ kãa, wuə da Diilon-*dün*-baamba namba-i, ² wuə yuu-ba wuə: «Naŋ hūyãa Yesu maama-i, na daa *Diilon-*Yalle*-i wεi?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilon-*Yalle*-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuə yuu-ba wuə: «Namaa daa *batεmu hayo-i?»

Baa cira: «Nsãa batεmu.»

⁴ Pol wuə cira: «Bamaŋ naana ba ciləbabaŋo-i Nsãa taa u hā ba yaa-i u batεmu-i aa tuə piiye baa nuamba-i wuə umaŋ ka jo fuə huəŋgu-na, ba haa ba nanŋa yuə. U taa u gbε Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaŋo-na, baa ce ba *batisεŋ-ba Itieŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatisεŋ-ba, wuə haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo saan u *Yalle-i hã-ba. Baŋ juə da Diilon-*Yalle*-i, baa doŋ ta ba piiye nelfεemma-na. Diilon-*uŋ* diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuamba-i. ⁷ Bamaŋ naa ciεŋ mafamma-i, ba gbãa yu nuamba cinciulu baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuə naa *Diilonelhãalãdün-gu-na. Duə kã, u biε *Diilon-*bãan*gu maama-i a piiye ma yaanŋa-i baa nuamba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciε mafamma-i caamba siεi. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyε Itieŋo hūmelle-i nuamba-na. Polŋ juə da ba ce dumaŋo-na, wuə kã baa bamaŋ hūyãa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīŋgu-na ka tuə waŋ Diilon-*nelma*-i baa-ba kusueŋ-nu'i yinni maŋ jon. ¹⁰ U ciε mafamma-i biena hãi. A ce dumaŋo-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere *Asi-i-na baa *niεraamba-i, baa nu Itieŋo maama-i.

¹¹ Diilonjo naa hā Pol himma naŋ temma u tuə ce gbεε-wεima-i. ¹² A ce nyarkpãtaanŋu maŋ da ku yiεya Pol kũma-i aa ba haa-ku jeiŋo maŋ nuə-i, u sire. Jaamba bəi siire dumaŋo-na, aa *jīnabaa-ba bi hilaa nuamba bəi-na dumaŋo-na.

Sikeva bεpuamba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuəra ba donya *jīnabaa-ba-i ba hiel-ba nuamba-na. Yiŋgu nanŋu-na, baa ji sire wuə bafamba ciŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbãa. Aa naa maa cira: «Polŋ piiyeŋ Yesu maŋ maama-i, fuə yerre-na curaan na hel naacolŋ daayo-na!» ¹⁴ Diilojigãntaamba yuntieŋo maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Sikeva-i, fuə bεpuamba'i naa ciε maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehãi.

¹⁵ Baŋ piiye dumaŋo-na, jīna bir gbε-ba wuə: «Mi suə Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuə, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Uŋ waa naacolŋo maŋ nuə-i wuə pãŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tãmporni naacolŋo ciŋgu-na, baa tãmma-i nyεlεlε ba kũma-na. ¹⁷ Korma pãŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hiere baa *niεraamba-i, a ce ba sa siε bī Yesu yerre-i ãnsəmma-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyãa Yesu maama-i, baŋ ciε guəyuə maŋ cor hiere, ba fɔŋgũ baa ta ba jo ba yiεra nuamba-na ba waŋ-ma a pigãaŋ wuə ba siε

tiraa ce ma temma. ¹⁹ Baman naa bi waa hiriemba-i, ba fɔngũo baa jo baa ba himman-sebebaa-ba-i ji tigiin-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifien-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienjo barguɔ-i-na, Diilon-nel maa da fɔngũo ta ma gbuo terni-i hiere ma kã.

Efesi siire yiera u gbeiniŋ

²¹ Ku huongu-na, Pol wuɔ ji cira u ka cor kã *Yerusalemu. Nga aa suɔ duɔ kã Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduɔni igɛna baa Akayi. U taa u bi piye wuɔ duɔ hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kã *Ɔrɔmu. ²² Uŋ puu mafamma-i dumaanjo-na, wuɔ saan kakãyãtaamba hãi Maseduɔni-i-na: Timote baa Erati; aa fuɔ wuɔ tɛna *Asi-i-na a ce yinni cellɛ. ²³ Kufangu yinni-na, Itienjo hũmelle kũŋ kuɔ ce nelle sire du. ²⁴ Fãnanjo nanjo waa tuɔ kul niikulni, ba taa ba bĩ-yo Demetursi. Uu naa biɛ maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tlingu nanju waa Efesi-i-na, ba taa ba bĩ-ku Artemisi. Tlingu fanju dũngu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbe ba suor. Ba taa ba kũl gbeinã-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kãa ka tuɔ wan Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sanja. Wuɔ bĩ u maacenciraamba-i baa u nafãnaamba-i hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Naacolŋo man juɔ ji tuɔ wuɔra u piye daayo-i, wuɔ ba bĩ-yo Pol; uŋ wuɔran u wan manan na saa bi yan-ma numma. Wuɔ in kul tinni man, yungu si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuɔ-i. Nuamba cuu u huon-nu wuɔ u wan ninsoŋo. U saa bãl-ku Efesi bande yon; u yii duɔ gbuo Asi niliŋã-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Maman jaan muɔ, ku saa ce ŋaa u yii duɔ bɛna hã miɛ yon, ŋga u ka ce Artemisi dũngu nuongu hel nuamba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kãŋ Artemisi fuɔ fɛrɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuamba-i hiere miwaanjo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursin piye dumaanjo-na, nuamba hõmmu gbuu pãŋ guɔla; baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijien daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiera di gbeiniŋ. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hãi. Ba taa ba bĩ unanjo-i Gawusi aa bĩ unanjo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kã baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kã. Diilon-dũŋ-baamba cie-yo wuɔ u baa kã. ³¹ U jɛnaamba namba bi waa nelbõmbõmbaa Asi-i-na, bafamba puɔr ba ji wan baa-yo wuɔ u baa kã. ³² Ijieni saa waa dɛi ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fɔngũo waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suɔ kuman ciɛ nuamba tigiin ba-naa.

³³ *Yuifuyienjo nanjo waa ba hõlma-na, ba taa ba bĩ-yo Alesãndiri. Baa wan ma yaanã-i baa-yo aa naa titiire-yuɔ dii-yo nuamba hõlma-na wuɔ u piye baa-ba. Wuɔ sire u nanã-i wuɔ nuamba budii. ³⁴ Nuamba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienjo. Ban juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba ciɛ lɛrbaa-ba hãi temma kaasŋgu-na.

³⁵ Kombiyienjo man waa ba nelle-na, u yaa juɔ gbãŋ baa nuamba-i ba budii. Ban budii, wuɔ cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suɔ wuɔ Artemisi dũngu-i baa ku nobinjo man hilaa dɔrɔ-i-na diire, miɛ niini? ³⁶ Kutienjo si dii. Terienju fanju-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kuman, na jɔguɔŋ na ne aa na suɔ na ce-ku. ³⁷ Nan siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla bĩŋkũŋgu Artemisi dũngu-na, ba saa bi bĩ u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba

* 19:19 Huongu fanju-na, ku waa ba gbãa pã maacembien komuŋ-niehãi baa cinciueluo baa gbein daaya-i belle diei-i-na.

ka bɪ uman, gēŋgertaamba dii, ba bɪ kutieno-i kusuon-nu'i; ba jɛna yinni ta ba ce ɔndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, diɛ ji tigiin i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sɪ, dumandɛ-i-na, fɔŋgɔtaan da ba bɪ-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyuŋgo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da hama-i wan-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niɛ sɪ i taara i hel ba huon-nu, a ne da ma'i sɪ.» ⁴¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɔŋ ba cɪnnin.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijien daanin juɔ bɔl, Pol wuɔ tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuɔ kɔ Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiŋa bei u kɔ, ka hi Giresi. ³ Uŋ hii Giresi-i wuɔ tɛna ce caamba siɛi. Ku huonɔgu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonɔ-i kɔ Siiri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yan baatonɔ-i aa naa bir hel Maseduɔni yanɔa. ⁴ Baman taa ba wuɔra baa-yo, ba yireiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekɔndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Dɛrbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanɔa ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i, u ponsaanɔgu naa piɛ tɪ, kuŋ juɔ ce cor tɪ, yiɛ biɛ baatonɔ-i Filipu-i-na a nyaa ba huon-nu Torasi-i-na. I ciɛ yinni ndii hūmelle-na aa suɔ diɛ hi.

Pol siire naacombilonɔ nanɔ

Iŋ kaa Torasi-i-na, yiɛ ce yinni niehɔi terienɔgu-na. ⁷ Sɔmadi-dɔnambɔanɔgu-na, yiɛ tigiin i-naa baa Diilon-dūŋ-baamba-i diɛ wuɔ Itienɔ niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanɔ-na u nelma sa tɪ. U piye ji tuɔ hi isuɔholle. ⁸ Ii naa waa sɔŋkɔso dɔrɔ. Iŋ waa dūŋgu man nuɔ-i, fitɔmbaa-ba waa bɔi kuɔ. ⁹ Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ye tɛna fɛnɛtiri-i-na tuɔ nu Pol tuɔ piye; ba bɪ-yo Etike. Nelman juɔ'a ma sa tɪ ma tɪ dumaanɔ-na, naacombilonɔ daa wuɔ kor duɔfɔŋ. Iŋ juɔ'a i suɔ, u hilaa dii sɔŋkɔso dɔrɔ-i-na a cor dūnni siɛi jo ji diire hɛma-na. I kaa ka sire-yuɔ ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuɔ hiire pɔŋ jo ji tūu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicɛlma!» ¹¹ Iŋ birii nyugūŋ kufanɔgu-i, wuɔ calnu Itienɔ niiwuoni-i i wuɔ aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumɛi ji kaal cuo-i aa suɔ ta. ¹² Uŋ siire naacombilonɔ-i, kuɔ fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i ŋaa bige-i! Baa saan-yo kūŋ baa-yo.

Pol curaa kɔ Milɛti

¹³ Iŋ siire Torasi-i-na, yiɛ kɔ Asɔsi. Iŋ'a i ta, Pol wuɔ fuɔ ka wuɔ kɔ. Miɛ yiɛ suur baaton-nan ta yaanɔa ka tiɛ cie-yo. ¹⁴ Uŋ juɔ jo, wuɔ suur baa-ye yiɛ cor kɔ Mitilɛni. ¹⁵ Iŋ siire Mitilɛni-i-na yiinɔgu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ kɔ ka tie hi Kiyosi. Iŋ siire Kiyosi-i-na, cuo kaal yiɛ kɔ ka tie hi Samɔsi. Siɛlin-yiinɔgu-i, i suɔ tiɛ suur Milɛti-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pantekoti-i kusuon-nu'i, a ce dumaanɔ-na, wuɔ bella Efesi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

¹⁷ Iŋ hii Milɛti-i, wuɔ puɔr ba ka bɪ Diilon-dūŋ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Ban juɔ, wuɔ cira: «Miŋ waa waama man na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienɔ maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-ban haa kuman miɛ, Diilonɔ'i suyaan-kun. ²⁰ Maman gbɔa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-ma baa-na puonɔa-na aa tiraa wan-ma baa-na na dumienɔa-na. ²¹ Mi

muyaa mi natiɛŋa Yuifubaa-ba-na baa *niɛraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i a gbāa cu Diilonɔ huonɔ-nu, aa hūu Itienɔ-i Yesu maama-i. ²² Dumandɛ-i, *Diilonɔ-Yalle ciɛ mi ta mi kã Yerusalemu; mi saa suɔ mamanɔ ciyaan-minɔ terienɔgu-na. ²³ Minɔ suyaa mamanɔ, da mi kã terienɔgu terienɔgu, Diilonɔ-Yalle gbuya-miɛ wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fiɛ ku, mɛi wulaa wɛima sɪ. Kumanɔ gbāan, minɔ biyaa mi gboluonɔgu-i mamanɔ nuɔ-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonɔ urɔ ciɛ baa nelbilibiamba-i cemma manɔ, aa Itienɔ wuɔ mi wuɔra wanɔ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a wanɔ *Diilonɔ-bāanɔgu maama-i baa-na, ŋa fiɛfiɛ-i-na, mi suyaa miɛ na siɛ tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciɛ mi ta mi kuolamei baa-na nyunɔgo-i-na miɛ nuoni manɔ da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mɛi yunɔ-maama sɪ. ²⁷ Diilonɔ urɔ taaranɔ kumanɔ, mi waanɔ-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaanɔ na fɛrɛ fafamma, aa na bi bel Diilonɔ-Yallenɔ hāa-na bamanɔ. Taa na ne Diilonɔ-dūŋ-baamba-i fafamma. Diilonɔ pāa fuɔ fɛrɛŋ Biɛŋo yaa duɔ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miɛ da mi bir mi huonɔgu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fɛrɛ-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tãal Diilonɔ-dūŋ-baamba cu ba huonɔ-nu. ³¹ Terienɔgu fanɔgu-na, suyaanɔ na fɛrɛŋ belma, aa na baa yanɔ ma karaanu-nei wuɔ mi ciɛ bienɔa siɛi baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāanɔgu-i baa isuonɔgu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yɛrɛ.

³² «Fiɛfiɛ-i-na, mi diyaa-na Diilonɔ nanɔ-na aa tiraa dii-na u hujarrenɔ-nelma nanɔ-na. U yaa gbāa ce na nanɔ kaasɪnni u hūmelle-na aa hã-na ciilunɔgu manɔ jɛna ta ku cie u baamba-i. ³³ Minɔ waa baa-na, mi saa ji nenu moloŋ warbelle dede, mi saa bi nenu moloŋ nyarkpãtanɔgu dede. ³⁴ Niɛŋ mi nammu-i, mi ciɛ maacemma-i baa mu yaa-i a yiera baa i yunɔ-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fɛrɛ-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāan-na wuɔ na saaya na siɛya na napuɔŋa-i dumɛi a gbāa da na da kãyã sūntaamba-i aa yanɔ Itienɔ-i Yesu nelma ta ma tɛnu-nei wuɔ: «Yudɔdɔlle dii hãmma-na yanɔ hūuma-na.»»

³⁶ Polɔ juɔ piiye tɪ, baa dūuna hiere cãrã Diilonɔ-i. ³⁷ Banɔ juɔ ta ba jaalo aa u duɔ ta, baa nanɔ yunɔgu hiere ta ba kaal. ³⁸ Unɔ ciɛra ba siɛ tiraa da u yufelle, ku yaa migāanɔ ce ba ta ba kaal. Banɔ juɔ jaal-o tɪ, baa saanɔ-yo u ka suur baatonɔ-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inɔ buɔra baa Efɛsi Diilonɔ-dūŋ-baamba yaataamba-i, miɛ yie ta baa baatonɔ-i tiɛ kã Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yie sire Kɔsi-i-na a kã Ɔrɔdi. Inɔ siire Ɔrɔdi-i-na, yie kã Patara. ² Inɔ kãa Patara-i-na, yie da baatonɔ nanɔ kã Fenisi; yie suur ufanɔ-na a ta. ³ Inɔ kaa pie Sipire-i, yie yanɔ-yo i nanyunɔ-nu aa naa bella cor tiɛ kã Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Congorni manɔ waa baatonɔ-na, nii naa saaya ni hiire kusuonɔ-nu'i. ⁴ Inɔ hii terienɔgu-i, yie da Diilonɔ-dūŋ-baamba namba, yie tɛna ce yinni niehã baa-ba. Bafanɔ baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kã *Yerusalemu-i-na. *Diilonɔ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Inɔ juɔ'a i ta yiinɔgu manɔ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisãlmba-i a saanɔ-ye kã baa-ye dãmmanɔ-nuoraanɔgu-na. Inɔ kaa hi nuoraanɔgu nunɔgu-i, yie dūuna cãrã Diilonɔ-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Inɔ jaalaa i-naa, miɛ yie suur baatonɔ-na aa bafanɔ baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ Inɔ siire terienɔgu-na, yie kã Pitolemayisi. Inɔ hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonɔ-na. Inɔ hiiriye, yie kã ka jaal tobimba manɔ dii

terienḡu-na aa tɛna ce yiinḡu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiε sire cor kā Sesare. In hii, yiε har Filipu terienḡ-nu. Filipu fanɔ waa Diilonelwaraḡo. Ba nanj hiela a nuamba niehāi manj Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi sonj yogo. Ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba hiere.

¹⁰ Yiinḡu nangu-na, *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanj wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bɩ-yo Agabusi. ¹¹ Unj juɔ ji da-ye, wuɔ bie Pol kpaḡkpaanḡu-i a vaa fuɔ fεrɛḡ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonḡ-Yalle ciεra wuɔ kpaḡkpaanḡ daaku tienḡ duɔ kā Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandε yaa nuɔ-i a hā *niεraamba-i baa-yo.» ¹² Unj piye dumaanḡo-na, miε fεrε-i yiε gbuu cārā Pol baa terienḡu fanḡu taamba-i wuɔ u baa kā Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbε-ye wuɔ: «Bige-i ciε na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wεima sɩ. Da ba fiε ka ko-mi, wεima sɩ. Mi hūyāa-na da mi ku Yerusalemu-i-na Itienɔ-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Unj yagaraa miε nunḡu-i, i saa ce-ku ku hāi; yiε yanḡ-yo aa naa cira: «Ma ce ḡaa Itienḡ unj taaranḡ-meɩ duma.»

¹⁵ Ku huonḡu-na, yiε tigiin ta tiε kā Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonḡ-dūḡ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonḡ-nu. Inj kaa hi, baa ce i kā ka har naacolḡo nanḡo-na, ba bɩ-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonḡu cuɔ Yesu hūmelle-na.

Pol kāa Sake dumellenḡ

¹⁷ Inj kāa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fūnuḡ dɔlnu tobimba manj waa terienḡu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kā baa-ye Sake† dumelle-na. Yiε kā ka da Diilonḡ-dūḡ-baamba yaataamba-i hiere terienḡu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonḡ unj kāyā-yuɔ u ce mamanḡ hiere *niεraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanḡa-na a wanḡ-ma baa-ba.

²⁰ Unj juɔ piye tɩ, baa gbeliεḡ Diilonḡo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba manj cuu Yesu huonḡ-nu aa yagar nyaar *Moisi *anjɩnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuɔ ḡ maama-i. Ba gbɩε-ba wuɔ nanj wuɔra ḡ piye baa Yuifubaa-ba manj dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi anjɩnamma-i. Wuɔ nanj ciεra ba baa tiraa ba ta ba *jā ba bisālm̄ba-i aa ba nanna ba bɩncuɔḡ-maama-i. ²² Dε-i-na, nuharunḡu si dii-meɩ, ba ka suɔ wuɔ ḡ juɔ. Terienḡu fanḡu-na, i ka ce-ma niε?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamanḡ dii cemba, nuamba naa dii bande-i-na, ba pāa nunḡu baa Diilonḡo-i, ²⁴ ne-ba na ka migāanḡ na yunninḡ-maama-i aa ḡ yiera baa nimanḡ dii pamma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ḡ ce mafamma-i, nuamba ka ne da nanj fεrε-i ḡ wuɔ Moisi anjɩnamma hūmelle-i. Ba ka suɔ terienḡu fanḡu-na wuɔ banj wanj mamanḡ ḡ kūḡu-na hiere coima.

²⁵ Aa niεraamba manj cuu Yesu huonḡ-nu, inj yiεraaya mamanḡ†, i nyεgāanḡ-ma hā-ba, wuɔ ba yanḡ cuffiεḡ-kūɔma wuoma-i, baa bɩmbaamba manj ba saa cāa ba nonni-i, baa tamma famma fεrε-i aa ba hiel ba nanḡa bɩḡwosinni-na.»

²⁶ Banj piye dumaanḡo-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balan daaba-i ka donḡ tuɔ migāanḡ u yunḡ-maama-i. Banj hilaa migāmanḡ-terienḡu-na, wuɔ kā *Diilodubuɔ-i-na ka tūnu *Diilojigāntaamba-i kunj saaya ku bāl yiinḡu manj nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunninḡ-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehāi. Yin daaninḡ juɔ ta ni kā bālma-i, *Yuifubaa-ba nanj baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuamba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba

* 21:8 Nieḡ 6.5. † 21:18 Sake yaa waa Diilonḡ-dūḡ-baamba yunḡ-nu Yerusalemu-i-na. Nieḡ Gal. 1.19.

‡ 21:25 Nieḡ 15.1-29.

siire ta ba kaasɪŋ wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, kuraan-kun! Naacolŋo maŋ wuɔraayan u blɛna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piye wuɔ Isirahel-baan mie i saa fa, nuɔŋ mie sɪ. Aa tiraa cira *Moisi *anjɪnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire bie *nieraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hā-ye.» ²⁹ Kuman ciɛ ba ta ba piye wuɔ u juɔ baa nieraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo nanjo nellen-huɔŋga-na, ba da nie sɪ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo faŋo-i, ba taa ba bi-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na^S aa pāŋ bɪŋ dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hielaayo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kā ka hi *Oromɛ ba sorosi ba yuntienjo-i, wuɔ *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntienjo pāŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kā. Nuɔmban juɔ'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yan Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciɛ kuman. ³⁴ Nga, nuɔmban yuu dumaanjo-na, ba piye ba da-ba-den hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suɔ baŋ wan mamaj. Wuɔ naa wuɔ cira ba kā baa-yo sorosi ba ciŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biɛ-yo ta. Nuɔmba-i hiere baa cu ba huɔŋ-nu ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Kuɔŋ-yoŋ! Kuɔŋ-yoŋ!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waan mamaj baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba ciŋgu-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntienjo-i girekimma-na wuɔ: «Mi gbāa piye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Nan daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyenjo maŋ siire pu aa nuɔmba neifienja hāi cu u huɔŋ-nu hɛŋgu-na, mɛi na'a sɪ u yaa nuɔŋo-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muɔŋo-i, *Yuifuyien muɔ, mi huɔŋ Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na; nelgbāngbālāŋ muɔ sɪ. Jande mi cārā-nie, yan mi piye celle baa nuɔmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hā-yo hūmelle-i. Pol wuɔ yiera munyugūmmu-na aa naa ce u nanŋa-i wuɔ nuɔmba budii. Baa bi budii. Wuɔ bie nelma-i ebiremma-na wuɔ:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaan mi wan nelma yaanŋa-i baa-na.» ² Polŋ duɔŋ tuɔ piye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententen ŋaa molo si dii. Wuɔ cira: ³ «Muɔŋo-i *Yuifuyien muɔ. Mi huɔŋ Tarse, dii Silisi mara nuɔ; ŋga mi vāa bande yaa nuɔ-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāayā-mie bɪncuɔŋ-hūmelle-i hiere. Mi Dilon-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yɛŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunŋo-i-na. ⁴ Baman naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciɛ ba bel caamba namba baa bɛmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi taal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntienjo-i baa nelle bɪncuɔmba-i, ba ka wan-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāan seɛbaa hā-mi wuɔ mi ka hā i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-na, wuɔ ba hā-mi hūmelle-i mi bel baman cuu Yesu huɔŋ-nu terienŋu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piɛ Damasi-i, bāanŋu naa hi yuhuɔŋga-i tɪ. Mi juɔ'a mi suɔ da

^S 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kaa baa-yo nieraan-gŋŋɔŋgu-i nuɔ-i.

cecerma nan temma hilaa dərō-i-na jo ji dii-mi huŋga. ⁷ Mi pān cii. Minj cii dumaanjo-na, mi nu molo piye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ɲ ta ɲ ce karaan daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piiyen?»

Kutienjo gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Nasarɛtitaan Yesu, muɔmei piiyen. ɲ ce karaanɟu-i baa muɔmei.» ⁹ Baman waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ɲga moloŋ daa un waan mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Unj piye dumaanjo-na, mi yuu miɛ: «Mɛi Tie, mi saaya mi ce niɛ?»

U gbɛ-mi wuɔ: «Diilon unj taaran ɲ ce mamaŋ, sire ɲ kã Damasi-i-na ba ka pigāan-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerɲ daama pān yir muɔ gbula. Baa bel mi nan-na kã baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacoljo nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ānjɪnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba manj waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bɪ u yefafalle. ¹³ Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piɛ mi caan-nu aa naa cira: «Sol, puur ɲ yufienja-i!» Mi yufienja bi pān puur terduŋgu fangu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuɔ gbɛ-mi wuɔ: «ɪ bincɔmban siire cu Diilonjo manj huon-nu'i, u hielaa-ni duɔ pigāan-ni u huŋga-i aa duɔ ce ɲ da ɲ da Nelviinjo-i baa ɲ yufelle, aa tiraa ce u piye baa-ni baa fuɔ fɛɛɲ nunju. ¹⁵ U taara ninj daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ɲ wuɔra ɲ wan-ma baa nuumba-i hiere. ¹⁶ Baa sɛɛɛ, sire ɲ ce ba *batiɛn-ni aa ɲ gbuseu-yuɔ u hur ɲ āmbabalma-i hiere niɛ.»

¹⁷ «Minj juɔ bir kã Yerusalemu-i-na, yiingju nanju-na, mi kã *Diilodubuo-i-na ka ta mi cārã Diilonjo-i. Itienj wuɔ carra-miɛ. ¹⁸ Miɛ mi ne da-yo. U gbɛ-mi wuɔ: «Pol, da ɲ fiɛ wanj wuɔ niɛ mi maama-na, Yerusalemutaamba siɛ hūu-ma. Sire ɲ hel ba nelle-na donduo, baa tɛna!»

¹⁹ «Miɛ cira miɛ: «Itie, ba suyaa wuɔ bamanj cuu ɲ huon-nu muɔmei taa mi wuɔra *Diilonhālādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa banj ta ba ko Etieni manj taa u wanj ɲ maama-i. U kuliingju dolaanu-miɛ. Bamanj kuɔ-yo, muɔmei taa mi niya ba jonjorbaa-ba-i.»*

²¹ Minj waan mafamma-i, Itienjo gbɛ-mi wuɔ: «Sire ɲ kã, mi taara mi puɔr-ni termaan-nu *nieraamba wulaa.»

²² Nuumba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuɔ piye. Unj juɔ cira wuɔ Diilonj wuɔ u ka saan u yaa-i niɛraamba wulaa, baa pān donj ta ba kaasɪj wuɔ: «Kuɔɲ naacolj daayo-i, baa na yan-yo!» ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonjorbaa-ba-i ta ba nanj-ba dərō aa ta ba bi kɔl hɛma-i ba nanj dərō-i-na. ²⁴ Manj juɔ waa dumaanjo-na, sorosi ba yuntienj wuɔ cira ba suur baa Pol ba cɪngju-na ka muo-yo, ku yaa u ka wanj ninsoŋo-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba ma-yo. Wuɔ yuu sorosi ba yuntienjo manj waa u caanju-na wuɔ: «Hai hāa-na hūmelle-i wuɔ da na bel *Oromɛyiɛnjo manj, na gbāa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanju-i yogo?»

²⁶ Unj piye dumaanjo-na, yuntienj daayo kã ka gbɛ ba yuntienjo manj naa cira ba muo-yo wuɔ: «Yuntie, i taa i yii diɛ cāl dɛ! Naacolj daayo-i Oromɛyiɛnjo.»

²⁷ Sorosi ba yuntienj wuɔ sire jo ji yuu Pol wuɔ: «Nuɔŋo-i Oromɛyiɛn nuɔ wɛi?»

Pol wuɔ cira: «Ūu.»

²⁸ Sorosi ba yuntienjo cira: «Muɔmi hielaa gbeibuɔ da mi gbāa da Oromɛsɪnni-i.»

Pol wuɔ cira: «Muɔ fuɔ, mi huɔɲ baa-ni.» ²⁹ Unj piye dumaanjo-na, bamanj naa saaya ba muo-yo, baa pān forra u caanju-na. Sorosi ba yuntienj unj ciɛ ba vaa-yo, kor maa pān ta ma da-yo.

Ba juɔ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

* 22:20 Nienj 7.58; 8.1.

30 Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienjo ce ba bi *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duɔ ji suɔ banj cɔl Pol maman nuɔ-i jebi. Banj juɔ, wuɔ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

1 Pol wuɔ tuɔ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobin namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa nyunjo, mi wuɔyaa Diilonj-humelle-i baa huɔnga diei; terienjo fangu-na, mi sa cɔl mi fɛɛ baa weima.» 2 *Diilojigantaamba yuntienjo-i ba taa ba bi-yo Ananiyasi; wuɔ gbɛ bamanj waa Pol caanjo-na wuɔ: «Muyaaj u nunju-i na hã-yo!»

3 Pol wuɔ cira: «ŋ ciera ba muo muɔmei wei? Diilonjo ka bi muo nuɔŋo-i. Huhurmantien nuɔni manj daani-i; ma sɪ ŋ juɔ da ŋ ji ce andaangu-i a saanu baa *anjɪnamma yaa kɛ? Ma ce niɛ ŋ bir ciɛl-ma jɪna aa cira ba muo-mi?»

4 Nuɔŋ baa cira: «ŋ tuora Diilojigantaamba yuntienjo yaa wei?»

5 Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobin namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diilojigantaamba yuntienjo-i, mi cɔlɔa. Diilonj-nelma ciera wuɔ: «*Baa piye babalaa ŋ hã nellentienjo-i.*»

6 Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusɛbaa aa bannamba *Farisɛbaa, wuɔ cira: «Tobin namaa, muɔŋo-i Farisɛyien muɔ, mi bɪncuɔmba-i Farisɛbaa. Da na da na ce mɛi andaangu-i nyunjo-i-na, kuu dii ŋaa minj hɪŋ taalunjo-i kuomba siremma-na, ku'i juɔ baa mafamma-i.» 7 Uŋ piye dumaanjo-na, Sadusɛbaa-ba-i baa Farisɛbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hãi. 8 Kumanj ciɛ ku ce ijieni-i, Sadusɛbaa-ba ciera bafamba saa hũu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hũu-ma wuɔ *dɔrɔpɔrbiemba dii baa Diilonjo-i, ba saa bi tiraa hũu-ma wuɔ jɪnabaa-ba dii. Farisɛbaa ba'a bafamba hũyãa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

9 *Anjɪnamma pigãataamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisɛbaa; bafamba sire muo jɪŋ wuɔ bafamba saa da Polj cɔlɔa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jɪna'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sɪ dɔrɔpɔrbielɔŋo. 10 Kuɔ sire bel vaa. Korma donj ta ma da sorosi ba yuntienjo-i wuɔ sɪ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kã baa-yo ba cɪŋgu-na.

11 Ku isuɔŋgu-na, Itien wuɔ carra Pol a wanj baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fɛɛ! Ninj waan mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kã, ŋ wanj-ma dumɛi *Ɔɔmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

12 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyunjo-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuɔ, humma sa nyɔŋ.

13 Bamanj naa ciɛ mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hãi-i. 14 Baa sire kã ka ne *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuɔmba-i a wanj baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaanj wuɔ die saa ko Pol, molo sa dii bɪŋkɪŋgu u nunjo-na. 15 Fiɛfiɛ-i-na, namaa da na siɛ baa *nellentaamba-i, na kã sorosi ba yuntienjo wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migãŋ ce u andaangu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miɛ i ka gbãŋ kpelle ko-yo humelle-na.»

16 Pol hãsiŋo nanjo waa nu-ma. Wuɔ kã ka tũnu Pol baa-ma dii sorosi ba cɪŋgu-na. 17 Pol wuɔ bi sorosi ba yuntienjo nanjo-i a ji wanj baa-yo wuɔ: «Kã baa naacombilonj daayo-i na yuntienjo wulaa, nelma dii u duɔ wanj-ma baa-yo.» 18 Sorosiyienj wuɔ kã baa naacombilonjo-i ba yuntienjo wulaa ka cira:

* 23:5 Helmanj-sɛbe (Exode) 22.27

«Pol yaa bɛ-mi hā-mi naacombilon daayo-i wuɔ mi jo baa-yo η wulaa, kere η pəpuarungu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntien wuɔ bel naacombilonɔ nan-na ba kā ba den ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wei?»

²⁰ Naacombilon wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii nga Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji wan baa-ni η kā baa Pol bisɛnuɔ-i-na ba ka migāan ce u āndaanɔ-gu-i. ²¹ Da ba jo, η baa hūu-ma. Baman taaraayan-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔna hāi-i. Ba waasaan wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii bɛnkūngu u nunɔ-gu-na. Bafamba tigiin tɛ, ba cie nuɔnei.» ²² Sorosi ba yuntien wuɔ cira: «Mi nuɔ, nga ma diei dii: Baa yan molo suɔ wuɔ η tūnu-mie.» Aa naa ce u bir kūn.

Ba saan Pol hā fāamaanɔ-i baa-yo

²³ Naacombilon uη taa, sorosi ba yuntienɔ bɛ baman cuu ufaɔ-i ba hāi, a ji gbɛ-ba wuɔ: «Hielan sorosibaa nuɔsɔ na tigiin-ba, baa sūngbartamba komuɔna siei baa cinciɛluo, a naara puɔlnintaamba nuɔsɔ. Die wuɔ isuɔniwuoni-i tɛ, na ka kā Sesare. ²⁴ Nieη sūnaamba namba na ji kā baa Pol. Mi taara u hi fāamaanɔ terienɔ-gu-i u yungu baa jan-yo.» Fāamaanɔ faɔ-i ba taa ba bɛ-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegɛn sebe daayo-i hā-ba wuɔ ba ka hā-yo. U nyegāan wuɔ:

²⁶ «Fāamaa, mi pāa-ni jaalungu.

Muɔ Kulodi-Lisiyasi, muɔmei nyegāan sebe daayo-i da mi hā-ni. ²⁷ Ban kāa baa naacolɔ man, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miη juɔ suɔ mie *Oromeyienɔ, mi kā baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ kā baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suɔ ban cāl-on maman nuɔ-i jebi.

²⁹ Mi kāa ku yaa nuɔ-i, ka da ba cāl-o ba hūmellen-kūn-nu. U saa ce man hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandɛ-i-na, mi nuɔ ba'a ba jɔguɔ-yo baa komma, ku'i cie mi saan-yo hā-ni. Mi waan-ma baa-ba mie da kuɔ weima dii, ba kā nan wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi bɛ Pol isuɔngu fangu-na a kā ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, baman waa baa ba gbeini-i, baa gūnu aa naa yan baman waa baa sūnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Ban kaa hi Sesare-i, baa dii sebe-i fāamaanɔ nan-na baa Pol hierɛ. ³⁴ Fāamaan wuɔ kalan sebe-i aa naa yuu Pol uη hel yasɛnni man nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fāamaan wuɔ cira: «Baman cālān-nin da ba jo, nelma man dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kā baa-yo ka jina-yuɔ *Erɔdi cɛn-nu.

24

Fāamaanɔ tɛnaana Pol āndaanɔ-gu-na

¹ Ban juɔ baa Pol ji hā fāamaanɔ-i, yinni naa cor, diilun-yiinɔ-gu-na, *Diilodubaa jigāntaamba yuntienɔ-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bɛncuɔmba namba-i a jo baa āndaanɔ-gu-i fāamaanɔ wulaa. Baa naa bi jo baa naacolɔ naɔ u duɔ ji piye cu ba huon-nu. Ba bɛ naacolɔ-i Tertulusi. ² Ban juɔ, fāamaan wuɔ ce ba bɛ Pol jo. Uη juɔ, Tertulusi wuɔ don tuɔ piye wuɔ: «Yuntie, in yan fiisaanɔ man nuɔ-i daaku-i nuɔnei juɔ baa-ku. N migāan weima boi hā-ye. ³ I sie gbuu gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cārā-nie mie η ce jande aa η kar η tūngu-i i piye cɛlle yon baa-ni. ⁵ Naacolɔ daayo-i nelienɔ sɛ; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hierɛ. Nasaretitaan Diilon-hūmelle yuntienɔ naɔ'o. ⁶ U taa u yii duɔ bi bɛna *Diilodubaa-i hā-ye,

ku'i ciɛ i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanɔŋu-i miɛ cemma, ⁷Lisiyasi* yan̄ aa ká ka hūu-yo i wulaa fɔŋgūo ⁸aa cira maman̄ da ma waa i jo nan̄ wulaa.] Min̄ waan̄ maman̄, da kuɔ coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹Yuifubaa baa cira ma yaan̄ga yaa-i, kɛrɛ ma ciɛ dumɛi.

¹⁰Fāmaan̄ wuɔ hā Pol baa āndaanɔŋu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nyun̄go saa j̄lna-niɛ āndacelle-na miɛ j̄amalā-i-na. Terien̄gu fan̄gu-na, mi holle sa tie baa wɛima. ¹¹Mi káa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilon̄o. Min̄ káa, ku saa cor yinni c̄ncieluo ni hāi yogo. Da ŋ'a mi tāal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹²Aa ŋ yuu-ba da kuɔ ba daa mi ciɛ āndapirre baa moloŋo Diilodubuɔ-i-na, sisɔ *Diilonelhaalādūnni-na, da ma'i bi s̄f yan̄ga nan̄ga, ba wan̄-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba wan̄ mafamma-i.

¹³«Ban̄ waan̄ maman̄ hiere daama-i āngbāngbālamma. ¹⁴Mi gbāa wan̄ maman̄ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle man̄ bafamba ciɛra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i b̄ncuɔmban̄ siire cu Diilon̄o man̄ huon̄-nu'i. Maman̄ nyegāan̄ *ānj̄namma-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba seɛbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ ninsoŋo. ¹⁵Mi hūyāa-ma miɛ nelfafaamba man̄ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiin̄gu dii baa yiin̄gu, Diilon̄o ka sire-bei. Bafamba fɛrɛ man̄ daaba-i ba bi hūyāa-ma mɛi temma-i. ¹⁶Terien̄gu fan̄gu-na, ku'i ciɛ mi ta mi gbān̄ kpelle, mi baa cāl Diilon̄o-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷«Min̄ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāan̄gu cuɔ. Min̄ kaa wuɔra, mi da gbein̄a celle bel mi nan̄-na da mi ji kāyā mi nellen̄-baamba-i aa bi da hā Diilon̄o-i. ¹⁸Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa ká baa ma yaa-i: Mi káa ka migāan̄ mi yun̄-maama. Nuumba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹Da ku waa wɛima, Yuifubaa-ba man̄ hilaan̄ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyun̄go-i-na a pigāan̄-ni min̄ cālāa terien̄gu man̄ nuɔ-i. ²⁰Ban̄ káa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miɛ? ²¹Iŋ káa, aa mi sire yiɛra wan̄ nelma man̄ miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce mɛi āndaan̄gu-i nyun̄go-i-na, kuu dii ŋaa min̄ h̄n̄ taalun̄gu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i s̄f, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²²Fāmaan̄o-i ba taa ba b̄l-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diɛ. Pol̄ ŋuɔ piye t̄l, u saa kar āndaan̄gu-i yiin̄gu fan̄gu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, maman̄ da ma waa, mi ka tūnu-nei baa-ma.» ²³Aa naa wan̄ baa sorosi ba yuntien̄o nan̄o-i wuɔ u dii Pol kaso j̄lna. Duɔ dii-yo, u yan̄ u waa u fɛrɛŋ nuɔ u j̄naamba ta ba gbā ba ká ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u ciɛŋo-i aa naa puɔr ba ka b̄l Pol wuɔ u ji piye Yesu-Kirsa hūmellen̄-kūŋgu-i pigāan̄-ba. U ciɛŋo-i, ba taa ba b̄l-yo Durusil, u waa Yuifuyien̄o. ²⁵Pol wuɔ jo ji tuɔ piye baa-ba nelien̄ nuɔ nin̄ saaya ŋ ce Diilon̄o huɔŋga-i dumaa, baa nin̄ saaya ŋ bel ŋ fɛrɛ dumaa, baa Diilon̄o ŋ kaa yuu-ye dumaa. Uŋ piyen̄, Felisi hol die don̄ ta di tie, wuɔ cira: «Yiɛra dumaa nyun̄go-i-na; da mi ji da mi fɛrɛ yiin̄gu man̄ nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba b̄l-ni ŋ jo.» ²⁶U taa u bi ne wuɔ s̄l Pol ka hā-yo gbein̄a. A ce dumaaŋo-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba b̄l-yo kp̄k̄p̄ ba hā-yo. ²⁷U ciɛ dumei suu! Naacol̄o nan̄o ji jo ji hor-o fāamaans̄lnni-na. A ne da bien̄a hāi naa cor t̄l. Naacol̄o fan̄o-i ba taa ba b̄l-yo Pɔrkusi-Fetusi. Felis̄in̄ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaaŋo-na, wuɔ yan̄ Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

* **24:7** Sorosi ba yuntien̄o man̄ bilaa Pol ba b̄l u yaa dumaaŋo-na. Niɛŋ 23.26.

25

Fetusi tlenaana Pol andaangu-na

¹ Fetusiŋ juo ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siei aa naa sire kã *Yerusalemu-i-na. ² Uŋ kãa, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kã baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u andaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hümelle-na. ⁴ Fetusi wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ Pol sie gbãa jo, u dii kaso. Aa cira fuɔ fere-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cãlãa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u andaangu-i.

⁶ Fetusiŋ ciɛ yinni man̄ Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni cinciɛluo-i. Uŋ kãa yiingu man̄ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kã gɛngɛrterien̄gu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Ban̄ juo baa-yo, *Yuifubaa-ba man̄ hilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire ciɛlã-yuɔ hiera ta ba gbu ba kar coikãnkarein̄a ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cãl manamma Yuifu ba Diilon̄-hümelle-na, mi saa bi cãl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cãl *Oromɛ ba *jãmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fetusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaan̄o-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «Ŋ taara mi kã baa andaan̄ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wɛi?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mɛi andaanguŋ hii fãamaan̄ ba terien̄gu-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku sie gbãa bir kã terien̄gu nan̄-nu. Nan̄ fere-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cãl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cãlãa ninsoŋo, aa miŋ ciɛ mamãŋ ma hii ba ko-mi, mi sie ciɛna kuliingu-i. Nga ban̄ haa mamãŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo sie gbãa hã-ba baa-mi. Kuŋ hii terien̄gu man̄ daaku-i, yaan̄ andaangu-i na hã Oromɛ ba jãmatigi-i baa-ku.» ¹² Fetusi wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa wan̄ baa Pol wuɔ: «Niŋ'a i yan̄ andaangu-i hã jãmatigi-i, ŋ ka kã u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol andaangu maama

¹³ A ne da nellentien̄o nan̄o waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tũɔ nan̄o waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fetusiŋ ciɛ Pol andaangu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tũɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fetusi-i. ¹⁴ Ban̄ juo ji ta ba da yinni dumaan̄o-na, yiingu nan̄gu-na, Fetusi wuɔ biɛ Pol kũngu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juo ji da Felisi bilaa naacolŋo nan̄o-i jina dii kaso-i-na. ¹⁵ Miŋ kãa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bĩncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan̄-yo. ¹⁶ Mi gbɛ-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel moloŋo-i aa i saa ce u andaangu-i i sie gbãa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In̄ juo mi saa sere; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u andaangu-i. ¹⁸ Mɛi na'a sɪ u ciɛ kuubabalaangu nan̄ temma-i, a ji da ma'i sɪ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilon̄-hümellen̄-kũn̄-nu, baa naacolŋo nan̄ kũn̄-nu. Naacolŋo fan̄o-i wuɔ ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mei ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce kuman̄. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara andaan̄ daaku kã Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ andaangu sa kã terien̄gu, kere kuŋ hii terien̄gu man̄ nuɔ-i, i yan̄-ku i hã *jãmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina miɛ da mi da yiingu, mi saan̄-yo hã jãmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacolŋ daayo-i mei taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fetusi wuɔ cira: «Wɛima sɪ, bisɪnuɔ ŋ ka da-yo.»

* **25:13** Ba gbɛ Erɔdi-Agirpa man̄ hãallŋ-wuɔŋo yaa-i. Niɛŋ *Erɔdi sɪnni-na dii ãnfirnumma-na.

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saanj Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gēṅgerdūṅgu-na baa u tūo-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbōmbōmbaa-ba man waa nelle-na. Ban juo, Fētusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Ban juo baa-yo, Fētusi wuɔ cira: «Nellentieŋo-i baa namaa naman dii bande-i-na hiere, na daa naacolŋ daayo-i kɛ? Miŋ kaa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolŋ daa u saa baa kuliŋgu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uŋ ciɛ kuman aa ba'a ba ko-yo. Nga uŋ ciɛra i yan āndaanŋu-i hā jāmatiŋi-i baa-ku, mi ka saan-yo hā-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kūṅgu-na da mi nyegēŋ saan hā jāmatiŋi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyuŋgo-i-na i die ji yuu-yo Agirpa nan fere-i ŋ yufelle-na, ku niɛ sɪ mi ka gbāa da manamma nyegēŋ. ²⁷ Mei niɛ da, na na bel moloŋo-i da na saan-yo terieŋgu nan-nu, uŋ ciɛ kuman na bel-o, da saaya na nyegēŋ-ku hā terieŋgu fanŋu taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polŋ waanŋ mamanŋ baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, āndaanŋu-i dii nuɔnei wulaa-i; piiye mamanŋ dii nanŋ wulaa.» Pol wuɔ fara u nanŋa-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-banŋ haa mamanŋ miɛ hiere, niŋ hāa-mi hūmelle-i mi da mi wanŋ manŋ bilaa dumaa tūnu-niɛ nyuŋgo-i-na, ku dolaanu-miɛ cor. ³ Na niŋ yeŋ terieŋgu manŋ nuɔ-i, molo siɛ gbāa pigāan-ni Yuifu ba bīncuɔŋ-maama-i, aa ŋ suɔ banŋ fanuŋ banna nelma manŋ nuɔ-i hiere. Terieŋgu fanŋu-na, jande, fē ŋ huɔŋga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miŋ siire ce kumanŋ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyuŋgo saa jīna-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Farisleyieŋ muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonŋ-hūmellenŋ-kūṅgu kuolaaya yan Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka wanŋ ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wanŋ-ma baa-ni. ⁶ Aa da ŋ da ba ce mei āndaanŋu-i nyuŋgo-i-na, kuu dii ŋaa Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu manŋ baa i tobaa-ba-i, miŋ hīŋ ku taalunŋu-i, ku'i juo baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kūṅgu-na ba hīŋ ku taalunŋu-i, ku'i ciɛ ba ta ba cārā Diilonŋo-i bāanŋu-i baa isuŋgu-i.

«Nellentie, muɔ miŋ bi hīŋ taaluduŋgu fanŋu-i, Yuifubaa-ba gāŋ baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niɛ-ma niɛ, Yuifubaa namaanŋo-i, aa cira Diilonŋo siɛ gbāa sire kuomba-i? ⁹ Mei fere manŋ daami-i, mii naa da niɛ sɪ mi saaya mi gbāŋ kpelle a hiel Nasaretitaŋ Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamanŋ naa cu Yesu huonŋ-nu, *Diilojigāntaamba yuntaamba naa hā-mi hūmelle-i mi bel ba fōṅgū dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhāalādūnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hūmelle-na. Mi huɔŋgaŋ ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanŋo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huonŋ-nu niɛiŋa nanŋa-na.»

(Pəpuor. 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miŋ waa ta mi ce karaanŋu fanŋu-i, yiuŋgu nanŋu-na, Diilojigāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kā Damasi. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmei tūo-niŋ, bāanŋuŋ juo hi yuhuɔŋga-i, miɛ mi ne da cecerma nanŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-ye huɔŋga. Cecerŋ daama taa ma carra ma yanŋ bāanŋu-i. ¹⁴ Yiɛ pāŋ cii hiere, mei nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaanŋ daaku temma-i baa-mi? Nŋ saa suɔ wuɔ ŋ ce gbāŋgbāŋ wei?»

15 «Miε yuu miε: «Hai moloŋo-i piijen?»

«Kutienŋo gbē-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmɛi piijen, ŋ ce karaaŋgu-i baa muɔmɛi. 16 Sire ŋ yiɛra. Mi caraaya-niε da mi ce-ni mi cāarāŋ nuɔ, aa niŋ daa mamaŋ daama-i nyunŋo-i-na, ŋ ce ma watienŋ nuɔ baa miŋ ka ta mi pigāaŋ-ni mamaŋ hiere. 17 Mi ka puər-ni ŋ nellenŋ-baamba wulaa baa *niɛraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siε gbāa ce-ni bɪŋkūŋgu. 18 Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diiloŋo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nunŋu ka waa baa Diiloŋ-baamba-i.»

19 «Nellentie, Itienŋ uŋ caraaya-miε a waŋ mamaŋ baa-mi mi siε gbāa yagar-ma. 20 Mi duɔŋ Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienŋu-na kā *Yerusalɛmu. Miŋ siire Yerusalɛmu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nilɛiŋa-i hiere ka cor baa niɛraamba-i. Mi taa mi piije baa-ba miε: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na suur Diiloŋ-hūmelle-na. Yaanŋ na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāaŋ wuɔ na naana na cilɔbabalaŋo-i ninsoŋo.» 21 Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunŋu yaa kufanŋu-i. 22 Nga Diiloŋo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunŋo, muɔmɛi daami ta mi waŋ u maama-i baa nuamba-i hiere, mi sa bɔ moloŋo baa-ma. *Diilopəpuərbiembanŋ siire waŋ mamaŋ a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mɛi. 23 Ba waanŋ-ma wuɔ: «Diiloŋ uŋ ka saanŋ *Konkortienŋo manŋ, u ka mullɛŋ. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāaŋ i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niɛraamba-i hiere.»»

24 Polŋ juɔ piije hi terienŋ daaku-i, Fetusi wuɔ kaasŋ da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ siε waa dii ŋ fɛrɛ nuɔ! Sebe siire ŋ yunŋu-i!»

25 Pol wuɔ cira: «Fetusi, mi saa piel. Miŋ waŋ-manŋ dumaa ma ciε dumɛi.

26 Manŋ ciε terienŋu manŋ nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciε mi da holle yiɛra u yaanŋa-na ta mi waŋ-ma.» 27 Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiembanŋ waanŋ mamaŋ, ŋ hūyāa-ma wei? Mi suyaa miε ŋ hūyāa-ma.»

28 Agirpa wuɔ cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsra wuonŋ muɔ hoi dumandɛ-i-na wei?»

29 Pol wuɔ cira: «Da ku fiε waa fiεfiε sɪ, weima sɪ. Aa nanŋ diei sɪ, miŋ piijenŋ baa namaa namanŋ hiere nyunŋo-i-na, mi cārā Diiloŋo-i miε u ce-na mɛi temma-i; nga mamaŋ daa-mi daama-i u baa yanŋ ma yaa da-na.»

30 Polŋ juɔ piije tɪ, Agirpa-i baa Fetusi-i a naara Berenisi-i baa bamanŋ waa hiere, baa sire ta ba hel. 31 Umanŋ duɔ puur duɔ piije, wuɔ: «Mei saa suɔ kumanŋ ciε ba bel naacolŋ daayo-i aa migāaŋ ta ba taara ba ko-yo.» 32 Agirpa wuɔ tuɔ piije baa Fetusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yanŋ āndaanŋu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandɛ-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kāa baa Pol jāmatigi wulaa

1 I tammanŋ juɔ hel yiinŋu-na diε kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonŋo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienŋo nanŋo nanŋ-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bɪ sorosi ba yuntienŋo faŋo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. 2 Inŋ taa baa baatonŋo manŋ, u naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacolŋo nanŋo waa baato-ye, ba taa ba bɪ-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduoni mara nuɔ. 3 Inŋ taa yiinŋu manŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kā ka hi Sidɔ. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. Inŋ hii Sidɔ-i, wuɔ hā-yo hūmelle-i u suur nellenŋ-huonŋa-na ka taara u yufienŋ-niini-i u jenaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sid5-i-na die cor, fafal muo ta mu jarā-yie. Yie naa yie ciil ka bella Sipire kotuŋgu-i tie kā, ⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfili-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuo. ⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuo da baatonjo nano hilaa Alesāndiri tuo kā Itali-i-na, wuo ce i hel suur u yaa nuo-i.

⁷ In biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i cie sūlma-i dumei die ka hi Kinide-i. Kun cie dumaŋo-na, i daa yinni hūmelle-na. In juo ne da fafalmu sa hūu-ma, yie karnu hel Salmone, a ciil Kireti kotuŋgu nanggu-na. ⁸ In fie kā terienju-na, i cie sūlma-i dumei aa die hi baaton ba munyerammu man ban bñj-muŋ «Munyerarafammu-i»; dii Lase caŋgu-na.

⁹ I bāŋgu cuo hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūŋgu man ban dii-kun dikara-huoŋgu-na, ku ji cor. Ku migāan ta ku balan-yie baatonjo gbarmanna ku kā. Polj daa-ku dumaŋo-na, wuo gbaya baman waa baatonjo-na wuo: ¹⁰ «Mi jēnaan namaa, die suuye i yufieŋa-i aa cor, i sie ka hi. Baatonjo sie hi, congori sie hi! Aa mie fere-i die saa gbān, i ka tie-man.» ¹¹ Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nuŋgu-i. Sorosi ba yuntien wuo bi cu ba huonnu. ¹² In ŋa naa yiera munyerammu man nuo-i, mu saa fa waan-huoŋgu-i. Munyerammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuuruŋgu-na. In waa baa baman, ba fōŋgūo baa cira i gbān kpelle a hi terienju fanju-i, keŋe ba taara ba ka tieŋa kusuŋu-nu'i aa waanjo cor. ¹³ Fafalmu man taa mu jo huonju fanju-na, mu saa waa baa fōŋgūo dumaa. Muo hilaa cicaaryanjo ta mu kā doryanjo. Baa da nie si ma ka dol-ba. Baa ce yie sire bella Kireti kotuŋgu-i tie kā.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nan ten muo sire i doryanjo-na a jo ji suuye-yie; ba bi fafalmu fammu-i «Erikil5». ¹⁵ Baatonjo wuo tuo kā katuŋgu; i saa gbāa die yiera-yuo, yie naa yie yan muo ta mu kā baa-ye mu munjāmmu. ¹⁶ Yie kā ka cor terienju nanggu kotuŋgu-na aa yan-ku i nadien-na. Ba bi terienju-i Koda. Kuo cinnu-yie celle fafalmu-na. Benjo nano waa baa-ye tuo kāyā-yie. In cēnu dumaŋo-na, yie gbān baa ufanjo-i haa-yo baatonjo-na. ¹⁷ In haa-yo, maacenciraamba man dii baatonjo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonjo-i wuo u baa ji biēna. Yie kāalā yie si fafalmu ka kā baa baatonjo-i Libi jāmalā yanjo u ka nyugūŋ hēmugāanjo-na yiera i wulaa; a ce dumaŋo-na, yie hiire baatonjo kompanjo-i aa naa yan i fere hā fafalmu ta mu kā baa-ye mu munjāmmu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yie bōmbōŋ ma naara. Yie naa yie parra congori-i nanna hūmma-na. ¹⁹ Yiuŋgu fanju curonjo-na, baman cien maacemma-i baatonjo-na, baa bie baaton-bimbinni-i baa ba fereŋ nammu a nanna-nie.

²⁰ I cie yinni boi molo sa da bāŋgu yufelle baa mōŋa-i hiere. Fafal muo bi tie mu temma-i kuanjo sa parra-muo. I saa tiraa tie hñj taalunju i fereŋ nuo. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonjo. Pol wuo sire yiera i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaan namaa, ku naa naa nu mi nuŋgu-i aa i tieŋa dii Kireti-i-na, man juo ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna congori-i, maa naa saa da-ye. ²² Man dii fiefie-i-na, fieŋ na hōmmu-i, molo sie ku, baatonjo yaa ka tie-man yon. ²³ Minj cuu Diilonjo man huon-nu'i ta mi cāa-yo, u puōraa *dorpōpuorbilono nano-i mi wulaa isuŋgu-na u ji wan baa-mi ²⁴ wuo mi baa kāalā, keŋe da ku fie ce nie nie, mi ka hi jāmatigi-i u ce mi āndaŋgu-i. A ce dumaŋo-na, baman dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u sie yan ba ku. ²⁵ Terienju fanju-na, fieŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanjo-i Diilonjo-na. Unj waanma dumaa u ka bi ce-ma dumei. ²⁶ Mi suyaa mie fafalmu ka kā baa-ye ka nanna bomborma namman.»

²⁷ Fafalmu biɛŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni c̄ncieluo ni siɛi. C̄ncieluo ni naa yiŋgu isuɔŋgu-na, isuɔholleŋ juɔ ta di hi, bamaŋ ciɛŋ maacemma-i baatonjo-na, baa suɔ wuɔ i piɛ bomborma namma. ²⁸ Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu m̄etiribaa komorre baa c̄ncieluo nieh̄ai. Yiɛ cor. Inj kaa maa c̄lle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu m̄etiribaa komorre baa niisiɛi. ²⁹ Baa ta ba k̄al̄a wuɔ s̄i baatonjo ka k̄a ka j̄uŋ t̄amp̄leŋa hūmma-na. Baa ful baatonjo fagammu naa huon-yaŋga-na aa t̄ena ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huongu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo maŋ waa baa-ye baatonjo-na aa gb̄e-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiire gbu baatonjo fagammu nammu yaan̄ga-na a bella-yuɔ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuɔ gb̄e sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i wuɔ: «Da ŋ da na yaan̄ balan̄ daaba hel, na ka t̄ɛ-man̄.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Polŋ juɔ piye dumaanjo-na, sorosibaa baa kar iyien̄ daaba-i aa naa yan̄ beŋo ta.

³³ Inj t̄enaana t̄ɛ cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni c̄ncieluo baa ni naa yaa d̄ei h̄oculle-na, aa molo saa dii kuuwuon̄gu u nuŋgu-na. ³⁴ Jande, wuyaan̄! Ku yaa f̄ɔŋḡu ka da-nei na hel-mei. Baa na tie holle, i ka hi h̄inni hiere unan̄ yun̄gu siɛ jan̄-yo.» ³⁵ Uŋ piye dumaanjo-na, *buruo nan̄jo waa, wuɔ biɛ-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaan̄ga-na hiere aa b̄ul-on̄ a don̄ tuɔ wuɔ. ³⁶ Siɛiŋa suɔ da-ba hiere baa k̄a ba ta ba wuɔ. ³⁷ Miɛ maŋ waa baatonjo-na, i waa nuɔŋ miɛ nuɔs̄u komuon̄a siɛi baa c̄ncieluo nuɔŋ miɛ niediei.

³⁸ Baaton̄ daa wuɔ t̄ȳāa d̄imma yaa b̄oi. Baŋ juɔ wuo t̄i, baa huɔl-ma k̄unna hūmma-na a parra con̄gorni-i aa baatonjo duɔ ce fiɛfiɛ.

³⁹ Cuon̄ juɔ kaal, maacenciaan̄ baa fara da terien̄gu nan̄gu-i ba saa suɔ-ku, aa da hūmma wuyaa terien̄gu fan̄gu yien̄gu nan̄gu-i. Baa cira ba ka gb̄an̄ kpelle hi terien̄gu fan̄gu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonjo-i aa yan̄ fagammu-i dii hūmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Baŋ cie mafamma-i, baa vaa baatonjo kompan̄ga-i yaan̄ga-na fafalmu da mu k̄a baa-ye terien̄ daaku-na.

⁴¹ Inj taa ka hi h̄olma namma-i, h̄ɛmuḡāan̄ kuɔ yiera baatonjo-i u saa gb̄aa duɔ cor. U yaan̄ga suuri hiere h̄ɛmuḡāan̄gu-na. H̄uŋ maa ta ma jo ma nan̄ u tuole-i ma kara-die. ⁴² Sorosibaa-ban̄ daa-ma dumaaŋgu-na, baa cira ba ko kasobiemba maŋ waa baa-ye hiere wuɔ s̄i da ba s̄o hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntien̄ wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i cie wuɔ cie-ba aa naa cira: «Bamaŋ suyaan̄ s̄omma, ba ta yaan̄ga ba ta ba s̄o ba k̄a bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyuḡuŋ baaton̄-yilanni-na cu ba huon̄-nu.» Ba cie dumei a gb̄aa huɔl hiere; molo saa t̄ɛ-man̄.

28

Polbaa-ba huɔlaa k̄a Malti

¹ Inj namal̄āȳā huɔl hūmma-na t̄i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, yiɛ yuu, baa cira terien̄gu fan̄gu-i ba b̄i-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u d̄aa, waan̄gu'i daaku. Terien̄gu fan̄gu taamba silaa ce baa-ye, a dii d̄an̄gb̄oɔguon̄gu nan̄ temma aa b̄i-ye i ka tie yiraan̄. ³ Pol wuɔ kaal daamiɛŋa nan̄a duɔ dii d̄aamu-na, a ne da gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. D̄aamuŋ wurii bel-o, wuɔ don̄ Pol nan̄ga-i a p̄an̄ nyaar. ⁴ Terien̄gu fan̄gu taamban̄ daa mafamma-i, ba t̄iŋgu nan̄gu waa ba taa ba b̄i-ku «Ninsontien̄jo», baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacol̄n̄ daayo siɛ waa dii nelfeɛiŋo, u ka waa nelkoron̄jo. Na saa da, uŋ fiɛ kor hūmma-na, Ninsontien̄jo saa yan̄-yo.» ⁵ Pol wuɔ mis̄rr̄a j̄leŋo-i dii-yo dii d̄aamu-na

* 28:1 Hūmma-i diyaa Malti-i huɔŋga.

aa yiera tuɔ ne; bɪŋkũngu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuɔ sɪ u ka pãŋ nyurá terduɔngu fanɔgu-na, sisɔ u ka pãŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bɪŋkũngu ciɛ. Baa bir yan aa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔ daa u siɛ waa dii gbãngbãŋ.»

⁷ In waa terienɔgu maŋ nuɔ-i, ba fãamaanɔ dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bɪ-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jɛnaaŋ miɛ aa ce i ce yinni siɛi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hɪnni, tagɔtagɔŋiŋo'i waa-yuɔ aa u kũma tiraa huol da pãmpãmpãŋ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cãrã Diilonɔ-i hã-yo; wuɔ pãŋ sire.

⁹ Polɔ siire bɪnciɔŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaanɔ-na, baa migãaŋ bel-e fafamma naara. In juɔ'a i ta, bɪmbɪnni maŋ maama-i waa-yiɛ hiere, baa hã-ye baa-ni wuɔ i bel i naŋ-na tiɛ kã.

Polbaa-ba curaa Ɔrɔmu

¹¹ I ciɛ caamba siɛi Malti-i-na aa suɔ diɛ cor. In'a i ta, yiɛ suur baatonɔ naŋo-na, ba bɪ-yo «Diyosikuur» ku yunɔgu yaa wuɔ pɪɛbaa.† Baatonɔ fanɔ wuɔ hilaa Alɛsãndiri a jo ji yiera ciɛ waanɔ-huɔngu cor. ¹² In taa dumaanɔ-na, yiɛ kã ka hi Sirakuse; yiɛ ce yinni siɛi kusuɔngu-na aa cor. ¹³ In curaa, yiɛ bella kɔŋkondaanɔgu-i kã ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu naŋ muɔ sire i huonɔ-yanɔga-na ta mu tiɪŋ-ye; a ce dumaanɔ-na, yiɛ ce yinni hãi yonɔ aa hi Pusɔli-i. ¹⁴ In hii nelle fande-i, yiɛ da Diilonɔ-dũŋ-baamba namba. Baa cira i tɛna ce yinni niehãi baa-ba. Yiɛ tɛna ce yinni fanni-i aa suɔ cor tiɛ kã *Ɔrɔmu-i-na. ¹⁵ Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ Ɔrɔmu-i-na banɔ juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jãrã jo nelle nande-na, ba bɪ-de «Ducɔnni siɛi». Bananɔ baa cor i Apiyusi sanɔga-na da ba ji jãrã-yiɛ. Polɔ juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonɔ-i aa naa migãaŋ dii sireiŋa u ferɛŋ nuɔ. ¹⁶ In kaa hi Ɔrɔmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kã ka biɛ dũngu u den, aa jɪna sorosiyiɛ tuɔ niya-yuɔ.

Polɔ ciɛ kumaŋ Ɔrɔmu-i-na

¹⁷ Polbaa-baŋ hii *Ɔrɔmu-i, wuɔ ce yinni hãi, siɛiŋ-yiingu-i, wuɔ bɪ *Yuifu ba bɪncuɔmba maŋ waa terienɔgu-na ba jo u wulaa. Baŋ juɔ, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tobinɔ namaa, naŋ daa mi biɛ-na de-i, ku saa balan. Mi saa cãl miɛ nellenɔ-baamba-i, mi saa bi guɔla manamma i bɪncuɔŋ-hũmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hã *Oromɛbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromɛbaa-ba yuu-mi, mi biɛ piye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliingu. Ba'a ba nanna-miɛ, ¹⁹ ŋga i nellenɔ-baamba yagar wuɔ ma siɛ gbãa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miɛ ba yanɔ mi ándaanɔgu-i hã *Oromɛ ba *jãmatigi ka ce-ku. Na ba ji da nie sɪ mi taara da mi dii mi nellenɔ-baamba yunni-i weima-na? Ma'i sɪ. ²⁰ Ma'i ciɛ mi bɪ-na da mi ji wanɔ ma yaanɔga-i baa-na. *Isirahɛl-baambaŋ hɪŋ kumaŋ taalungu-i, ba bilaa muɔŋo-i kufanɔgu maama'i nuɔ-i dumandɛ-i-na.» ²¹ Bɪncuɔŋ baa cira: «Fɛ ŋ huɔŋga-i; i saa da sɛbe hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ŋ ciɛ weima, i saa bi da i natobiŋo naŋo juɔ wuɔ ŋ guɔlaaya bɪŋkũngu. ²² I suyaa yiɛ nin suurii Diilonɔ-hũmelle maŋ nuɔ-i, nuɔmba cɪna-diɛ terni-na hiere, ŋga miɛ taara naŋ ferɛ-i-ŋ wanɔ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piye dumaanɔ-na, baa dii yiingu baa ba-naa.

Yiingu fanɔŋ juɔ hi, baa jo maar yidɛlɛŋgu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biɛ *Diilonɔ-bãanɔgu maama-i tuɔ piye baa-ba, a donɔ cucuuyunɔgu-na ji tuɔ hi dãnambãanɔgu. Duɔ tuɔ piye u kã, u ka biɛ *Moisi *ãŋjɪnamma-i piye baa-ba, kuniɛ u biɛ *Diilopopuorbiemba maama-i a piye baa-ba. U taa

† 28:11 Pɪɛbaa daaba-i, ba taa ba bɪ unanɔ-i Kasitɔr aa bɪ unanɔ-i Polusi. Gireki ba tɪngu-i waa. Baatonɔ-maacenciraanɔ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uŋ waŋ mamarŋ Yesu kūŋgu-na coima sl.
²⁴ Banaŋ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. ²⁵ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, baa hel
 ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilon-Ÿalle puər
 *Isayi-i i bīncuɔmba wulaa. Diilon-Ÿalle gbɛ-yo wuɔ:

²⁶ *Ƙā ŋ ka waŋ baa Isirahel-baamba-i*

wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanŋa-i;
ba ne colcol ŋga ba sa da bīŋkūŋgu.

²⁷ *Ba nyaayā ba fɛrɛ.*

Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,
aa suuye ba yufiŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-ba.»†

²⁸ Pol wuɔ cira: «Teriŋgu fanŋu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ
 birii saanŋ koŋkor-nelma-i hā *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.»
 [²⁹ Polŋ piiye dumaanɔ-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na
 ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuɔ biyaa u yerrenŋ dūŋgu Ɔrɔmu-i-na. U ciɛ biena hāi dūŋgu fanŋu-
 na. Nuɔmba taa ba kā u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fɛrɛŋ nuɔ. ³¹ U
 taa u waŋ Diilon-bāanŋu maama-i baa nuɔmba-i aa tuɔ kalan-ba baa Itienɔ-i
 Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fɛrɛŋ
 nuɔ.

† 28:27 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Polɔ nyɛg̃aɔ sɛbɛ maɔ h̃a Ɔrɔmɔtaamba-i Nelmuoyamma

Ɔrɔmɔtaamba nuɔ Diilonɔ-nelma-i nuɔmba naɔ wulaa aa h̃u-ma. Polɔ nuɔ ba maama-i dumaɔɔ-na, uɔ juɔ'a u k̃a, u nyɛg̃ɛɔ sɛbɛ daayo-i duɔ t̃nu-bɛi wuɔ u ka k̃a ba teriɛngu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔdɔlma-i baa-ba sɛbɛ daayo-na. U nelma-i hiere ma k̃aa ka j̃ɔɔ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyiɛɔ nuɔ o, Yuifuyiɛɔ nuɔ s̃i o, da ɔ h̃a ɔ na ɔ naɔga-i Yesu-i-na yɔɔ, Diilonɔ tuɔ k̃aɔ-ni nelviɔɔ nuɔ aa u *Yalle ta di k̃aỹa-niɛ ɔ wuɔsaɔngu-na (sap. 1–8).

U piye Yuifubaa-ba maɔ ɔɔinaana Yesu-i ba k̃uɔngu-i: Wuɔ baɔ ɔɔinaana Yesu-i, Diilonɔ firiinu u huɔɔga-i baa *niɛraamba maɔ h̃uỹaa u maama-i a kor-ba. U ɔiɛ kufanɔgu-i a pig̃aɔɔ wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce ɔiɛluɔ. A ce dumaɔɔ-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiɔngu dii baa yiɔngu ba ka h̃u Yesu maama-i aa Diilonɔ kor-ba (sap. 9–11).

U bi tagaaya pig̃aɔɔ Diilonɔ-d̃ɔɔ-baambaɔ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baɔ bi saaya ba bel banamba-i dumaa ɔɔinaama-na (sap. 12–15). U perieɔ u sɛbɛ-i baa jaalup̃alle, aa cira ba ta ba ɔr̃a Diilonɔ-i ba h̃a-yo u wuɔsaɔngu-na, aa duɔ hi ba teriɛngu-i ba k̃aỹa-yuɔ u cor baa u h̃umelle-i (sap. 15–16).

Jaaluɔngu

1 Muɔ Pol, muɔm̃ɛi nyɛg̃aɔɔ sɛbɛ daayo-i. Yesu-Kirsa ɔaraɔɔ muɔ. Diilonɔ ɔiɛ-mi Yesu *pɔpuɔrbilon muɔ aa bɔ-mi mi deɔ mi ta mi wuɔra mi waɔ u *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. 2 Nelma famma-i Diilonɔ uɔ p̃aa ma nuɔngu-i ku b̃aɔngu cuɔ. Wuɔ ɔiɛ u *pɔpuɔrbiemba yaa nyɛg̃ɛɔ-ma u sɛbɛ-i-na. 3 Ma vii u Biɛɔ yaa-i Itieɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilos̃ɔnni-i, u waa j̃amatigi *Davidi h̃aỹɛɔ. 4 Ñga uɔ kuu aa sire, *Diilonɔ-Yalle pig̃aɔɔ wuɔ Diilonɔ-Biɛɔ kelkel. 5 Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɔ uɔ ɔiɛ baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilon muɔ u yerre fafaɔngu maama-na, nuɔmba-i niɛɔɔ-na hiere ba da ba h̃a ba naɔga yuɔ aa ta ba nu u nuɔngu-i. 6 Diilonɔ uɔ b̃ɛ namaa nanaɔ a h̃a Yesu-Kirsa-i, na nuɔngu bi dii nuɔɔ daaba-na.

7 Diilonɔ uɔ dɔlaa namaa nanaɔ Ɔrɔmu-i-na hiere aa b̃i-na ce-na u baɔɔ namaa, mi nyɛg̃ɛɔ sɛbɛ daayo-i da mi h̃a namei.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itieɔ-i Yesu-Kirsa-i ba k̃aỹa-niɛ aa f̃ɛ na h̃ommu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɔrɔmɔtaamba-i

8 Mi ka jaal Diilonɔ yaa ig̃ɛna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yuɔngu yaa daaku: Niɛɔɔ-na hiere ba waɔ na Diilonɔ-h̃umelleɔ-k̃uɔngu-i. 9 Yinni maɔ jɔɔ na maama sa k̃aana-miɛ mi Diiloc̃aralle-na; Diilonɔ yaa mi siɛra. Mi waɔ u Biɛɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ɔaa mi ɔaa Diilonɔ-i baa huɔɔga diei yɔɔ. 10 Mi bi ɔara-yuɔ b̃aɔngu-i baa isuɔngu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yaɔ mi da k̃a na wulaa. 11 Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɔ s̃amma-i baa-na ku yaa f̃ɔng̃uɔ ka da-nɛi. 12 Mi taara mi cira: Da mi k̃a i ka da i-naa, i ka gb̃aa dii sireɔɔ i-naa nuɔ i Diilonɔ-h̃umelle wuɔsaɔngu-na.

13 Tobɔɔ namaa, mi taara na suɔ wuɔ miɔ duɔɔ ta mi dii yinni-i wuɔ mi k̃a na teriɛngu-na ku yuu niɛle, ɔga j̃i hi baa nyuɔngu, mi saa hi da mi f̃ɛɛ yogo. Mi

taara mi maacemma da belle na hɔlma-na ɗaa manɗ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔɔɗma-i: baman yufienja-i puurii baa baman yufienja-i saa puur, ka cor baa baman suyaan yiɗngu-i baa baman sa suyaan yiɗngu-i hiere. ¹⁵ Ku'i ciɛ mi ta mi taara mi ka wanɗ-ma baa namaa namanɗ bi dii tɛna Ɔromu-i-na.

Fɔŋgɔo dii Neldɔɔɗma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldɔɔɗma wamma-i. Ma yaa Diilonjo fɔŋgɔo-i. U ce ma yaa-i u kor baman huyaa-ma hiere, a donɗ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁷ Neldɔɔɗɗ daama pigaaŋ Diilonɗ unɗ kaŋ nuɔmba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuɔ-i yonɗ; da ɗ haa ɗ nanɗa-i yuɔ, Diilonɗ tuɔ kaŋ-ni nelviinɗ nuɔ ɗaa manɗ nyegaaŋ dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umarɗ duɔ haa u nanɗa-i Diilonjo-na, nelviinɗ; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cal ba cor

¹⁸ Diilonjo tɛyaa dii dɔro-i-na aa tuɔ pigaaŋ nelbiliemba-i wuɔ u huɗŋa duu baa-ba, keɗe ba sa kaŋ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɗŋa-i. Ba ce ba maacembaballamma-i ba tɛna ninsoŋo-i. ¹⁹ Nɗ siɛ suɔ wuɔ kumanɗ gbaa suɔ Diilonɗ-kunɗu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuɔ fere yaa pigaaŋ-ba baa-ku. ²⁰ U pigaaŋ-ba baa-ku niɛ niɛ? Molonɗ yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ɗga die ne unɗ hielaa miwaaŋo-i dumaa dii ku huɗŋu-na ji hi baa nyunɗo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanjo-na nelbiliemba siɛ da aɗtaalamma. ²¹ Ba suyaa Diilonjo-i aa yagar ba sa dii u nunɗu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaalunɗu. Ba yunni kuu aa yanɗ-ba, ba aŋjoguɔma piera-bei dii-ba kukulma-na. ²² Ba daa niɛ si ba cɛ a ne da ba milaaŋ. ²³ Ba birii yanɗ Cagaanɗ-Diilonjo manɗ sa ji kaanɗ terienɗu aa sisinɗ nelbiliemba baa biimbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabuulaamba bi dii. A ne da taɗmanɗ-binɗkunɗu sa co. ²⁴ Diilonjo daa-ma dumei u yanɗ-ba ba fereɗ nuɔ ba kakarkuonɗ-maacemma-na ba ta ba ce kumanɗ dɔlaanunɗ-bei. Ba tɛyaa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaanɗ Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimanɗ huonɗu. Diilonɗ unɗ hielaa biɓbiɓni manɗ, ba buol ni yaa-i aa ta ba pa niipanni ba ha-ni aa bir yanɗ umanɗ hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbeliema hɔnni manɗ jonɗ. Ma ciɛ! ²⁶ Diilonjo daa-ma dumei u yanɗ-ba ba fereɗ nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yanɗ bamba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bemba-i maaduɔma, ba yaanɗ caamba-i aa ta ba ku ba-naa maana. Ba naanɗ binɗosinninɗ; ba galla baa ba nabemba. A ce dumaanjo-na, banɗ taaranɗ kumanɗ ba da-ku. ²⁸ Banɗ juɔ'a Diilonɗ-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yanɗ-ba baa ba aŋjogɔbaballamma-i ba ta ba ce kumanɗ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanɗu-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fununɗ suɔ banɗ binɗ kumanɗ anfafamma-i gbula: cancaaya'i daayo, hɔbabalanga'i daaka, nenemungu'i daaku, nelkolle'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanɗu'i daaku. Ba yaa sikuontaamba, ³⁰ yebiɗnataamba. Ba bigaaŋ Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanɗu cemma'i ɗaa bige-i, ba sa nu ba bincoinɗ nunɗu. ³¹ Ba yunni kuu aa yanɗ-ba, ba sa ka yaduɗŋa, hɔduraamba, ba sa ce hujarre nelienɗ-na. ³² A ne da ba suyaa wuɔ Diilonjo wulaa, bamanɗ ciɛnɗ kumanɗ daaku temma-i, ba saa baa kuliinɗu! Ɔga ba suyye ba yufienja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sununɗu ba ha bamanɗ ciɛnɗ-kuɗ.

* 1:17 Abakuke (Habaquq) 2.4

2

Diilonɔŋ uŋ ɔer duma

¹ Nuɔni maŋ daaŋ nelma ŋ cāl banamba-i, da ŋ fie waa niε niε, ŋ sie kor. Da ŋ ta ŋ cāl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cāl ŋ fεε. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciεŋ maacembabalaŋ daama temma-i, Diilonɔŋ uŋ haa kumaŋ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da ŋ ta ŋ cāl banamba-i, aa bi ta ŋ ce ba temma-i, ŋ yuu wuɔ ŋ ka kor Diilonɔŋ wulaa wei? ⁴ Siso Diilonɔŋ uŋ gbuu funuŋ fa aa waa hɔhɔnantienɔ, naŋ daa kufangu-i ɔnsɔsɔmma wei? Nŋ saa suɔ wuɔ u fafaaŋgu saaya ku ce ŋ bir ŋ ciluɔ-i wei? ⁵ Nɔga niŋ'a ŋ sa nu baa ŋ tɔnni-i, aa yagar wuɔ ŋ sie bir ŋ ciluɔ-i, naŋ fεε'i taaraayan yaahuolbabalaŋo-i ŋ hɔ ŋ fεε Diilonɔŋ uŋ ka pigāaŋ nuɔmba-i u jɔyamma-i yiiŋgu maŋ nuɔ-i. U suɔ u pɔ. ⁶ U ka pɔ nelienɔ nelienɔ baa u maacemma sulu-i. ⁷ Bamaŋ vaa ba fεε baa ɔnfaaŋo-i Diilonɔŋ duɔ gbɛlienɔ-ba aa da ba da ciεlma maŋ sa tɛŋ dede-i, ma ka dɔl-ba. ⁸ Nɔga bamaŋ puu bubuɔsɔnni baa-yo, bamaŋ ciinaana ninsoŋo-i aa faya ba fεε baa ɔmbabalma cemma-i, u ka pigāaŋ-ba u jɔyamma-i. ⁹ Bamaŋ ciεŋ ɔmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa mulɛma yar-ba. A doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niεraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ ciεŋ ɔnfafamma-i, duɔ fie tuɔ hel hie, Diilonɔŋ sa ce ciεluɔ; u ka gbɛlienɔ kutienɔ-i aa ce-yo bɔi aa fε u huɔŋga-i. A doŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niεraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi *ɔnjɔnamma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diilonɔŋ ka caa-ba; ŋga u sa ka ne ɔnjɔnamma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suye ba yufienɔ-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɔ bamaŋ nuɔŋ ɔnjɔnamma-i yon ba yaa nelviimba-i Diilonɔŋ wulaa; ba'i sɔ. Bamaŋ wuɔyaan ma hɔmelle-i di kɔŋgu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ɔnjɔnamma si dii baa niεraamba-i, ŋga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hɔmelle-i. Maŋ fie'a maa si dii baa-ba ba nammu-na, maa dii ba hɔmmu-na. ¹⁵ Dumaŋo-na, ba ciluɔ pigāaŋ wuɔ ɔnjɔnammaŋ taaraŋ nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hɔmmu-na. A naara kufangu-i, baŋ suɔ ɔnfafamma-i bɔ-ma ɔmbabalma-na, ba hɔmmu sa hɔu-ma ba ce manan temma, ku bi pigāaŋ wuɔ ɔnjɔnamma dii ba hɔmmu-na. ¹⁶ Gɛŋgeryiiŋgu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, yiiŋgu faŋgu-na, Diilonɔŋ ka ce Yesu-Kirsa ɔer nuɔmba yuŋ-maama-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa ɔnjɔnamma-i

¹⁷ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔ *Yuifuyienɔ nuɔ, wuɔ naŋ suɔ *Moisi *ɔnjɔnamma-i, ŋ kaal ŋ fεε wuɔ Diilonɔŋo-i namaa wuɔŋo, ¹⁸ ŋ suɔ Diilonɔŋ kusɔŋgu-i, aa ɔnjɔnamma ciε ŋ ta ŋ suɔ kumaŋ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔnei diyaan nuɔmba-i hɔmelle-na, wuɔ nuɔnei puuriin nuɔmba yufienɔ-a-i, ²⁰ wuɔ nuɔnei pigāaŋ bamaŋ sa suyaan kuyunɔgu, wuɔ nuɔnei kalaan bamaŋ sa suyaan yienɔgu, wuɔ ɔnjɔnamma ciε naŋ suɔ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni maŋ hɔalɔayɔŋ banamba-i, bige-i ciε ŋ sa hɔalɔ ŋ fεε? Nuɔni maŋ wuɔ cuoyunɔgu saa fa, bige-i ciε naŋ ta ŋ cuo? ²² Nuɔni maŋ wuɔ *fuocesɔnni saa fa, bige-i ciε naŋ ta ŋ ce-ni? Nuɔni maŋ sa taaraayan ŋ da tɔnni-i baa ŋ yufelle, bige-i ciε ŋ ta ŋ biε bɔmbɔnni-i tɔnnin-dɔnni-na? ²³ Nuɔni maŋ kaalaan ŋ fεε wuɔ ɔnjɔnamma dii baa-ni, bige-i ciε ŋ ta ŋ cāl ma wuɔsaanɔgu-i ŋ bɛna

Diilonoj yerre-i. ²⁴ Diilonoj-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei cie *nieraamba sa kãñ Diilonoj-i.»*

²⁵ Da η ta η wuɔ añjnamma-i, yunḡu dii η *jãmma-na. Nga da η'a η sa wuɔ añjnamma-i, yunḡu si dii η jãmma-na. ²⁶ Naa umañ duɔ saa *jã aa tuɔ wuɔ añjnamma-i fafamma, ku ce Diilonoj ka cina-yuɔ wuɔ u saa jã wei? ²⁷ Terienḡu fanḡu-na, nuɔni man jãa aa añjnamma sebe waa baani aa η sa wuɔ ma hũmelle-i, fuɔ man saa jã aa tuɔ wuɔ-de u ka cira η cãlãa cemma. ²⁸ Da η nu wuɔ Yuifuyienjo-i, yufien-nemmasi; aa *sinjãanḡu-i pãdorre sã. ²⁹ Nga da η nu wuɔ Yuifuyienjo-i, ba suɔ-yo u huɔñ-na. Aa da η bi nu wuɔ sinjãanḡu-i ba da-ku η huɔñ-na. *Diilonoj-Yallen-sinjãanḡu yaa kufanḡu-i, añjnamman-sinjãanḡu sã. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbelienn-yo, nga Diilonoj'i gbelaan-yon.

3

¹ Terienḡu fanḡu-na, yun haku-i dii Yuifusinni-na? Yunḡu dii sinjãanḡu-na wei? ² Yunḡu dii Yuifusinni-na bãmbãale. Dielã-kunḡu yaa daaku: Diilonoj diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Bañ fi'e'a ba hiero saa ji yiera-mei, ku ce Diilonoj ka bir baa huon-ãndaanḡu wuɔ ba saa ji yiera-mei wei? ⁴ U sie bir baa huon-ãndaanḡu. Nelbilien da ba fi'e waa hururman-taamba hiero, Diilonoj sie gbãa ce hururmantienjo dede, ηaa man nyegãan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsonjo ka waa baa-ni η nelma-na hiero.

*Uman duɔ cãl-ni, u cãlãa-ni gbãñgbãñ.»**

⁵ Nelbiliemba gbãa bi cira wuɔ die tie ce ãmbabalma-i ku saa balan, keɛ ku faa. Ku faa yunḡu man nuɔ-i ku yaa daaku: Die ne mie ãncemba-i baa Diilonoj-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diilonoj faa. Wuɔ da kuɔ mie ãmbabalma ce i tie da Diilonoj fafaanḡu-i, ma bilaa nie u tuɔ gãñ baa-ye? ⁶ Diilonoj duɔ tuɔ gãñ baa-ye, u ninsonjo! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce nie tuɔ suɔ nuɔmba pãmma baa ba maacemba sullu-i? ⁷ Nga da kuɔ miñ kar coima man, ma kaala Diilonoj sinni-i ninsonjo aa ta ma ce Diilonoj-i bɔi, ma da nie u dii-mi baa ãmbabalmanciraamba tuɔ gãñ baa-mi? ⁸ Da kuɔ mie ãmbabalma yaa cien i tie da Diilonoj fafaanḡu-i, i gbãa cira ku saaya i tie ce ãmbabalma-i Diilonoj tuɔ pigãan u fafaanḡu-i ke? Yebienataamba gbie-ku dumaa wuɔ mei wuɔra mi wan ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonoj ka gãñ baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mei.

Molo saa vii

⁹ Mi gbãa wan wuɔ nie? *Yuifubaa mie i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigãan-na cor mie Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiero ãmbabalma nyugãan-bei hiero ka saa. ¹⁰ Ma nyegãan Diilonoj-nelma-na wuɔ:

«Nelviijo si dii aa bi cira u yaa daayo.

¹¹ Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonoj-i.

¹² Ba naana hũmelle-i hiero, ba cie nelsɔɔyaamba.

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ Ba nun-ãndenni balaan ηaa kuudãlãñḡu.

Ba nunni yii baa hururma yaa yon.

Ba nun-ãndenni dii ηaa tmma.‡

¹⁴ Ba haa ba nubabalaanḡu yaa nuɔmba-na ka nan bãanḡu-i.

* **2:24** Isayi (Esaie) 52.5 * **3:4** Gbelieman-nalãanḡu (Psaume) 51.6 † **3:12** Gbelieman-neini

(Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ **3:13** Gbelieman-nalãanḡu (Psaume) 140.4

Ba nunni yuu baa ɔndababalanni. §

15 *Aa ba nammu dii fiɛfiɛ nelkolle-na.*

16 *Da ba cor kusuɔŋ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuɔŋ nuɔmba-i aa cor baa ba fere.*

17 *Ba sa suɔ ban bŋ kuman yaafelle-i.**

18 *Ba sa kaalɔ Diilonɔ-i halle cɛkɔɔ.»†*

19 A ne da i suyaa wuɔ *ɔnjɔnammanɔ waanɔ mamanɔ hiere, ma vii bamanɔ dii ɔnjɔnamma yaa nuɔ-i. Mafamma ciɛ molo baa gbɔa duɔ da ɔntaalɔmma aa nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba cɔlɔa Diilonɔ-i. 20 Na saa da, molo sie gbɔa wuɔ ɔnjɔnamma-i ma kɔŋgu-na hiere a vii Diilonɔ wulaa. ɔnjɔnamma ce nelieŋ nuɔ ŋ suɔ wuɔ ɔmbabalmanɔeronɔ nuɔ.

Viistnni da nie?

21 Nɔa fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ pigɔan-ye uŋ kɔŋ-yeŋ nelviinɔ miɛ dumaa aa u sa ne *Moisi *ɔnjɔnamma-i, ŋaa manɔ nyegɔanɔ dumaa ɔnjɔnammanɔ-seɓe-i-na baa *Diilonɔpuɔrbiemba seɓeɓaa-ba-na. 22 Diilonɔ ne nelbilibembanɔ haa ba nanɔa Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kɔŋ-ba nelviimba. Nuɔni manɔ da ŋ hɔu *Kirsa maama-i, u tuɔ kɔŋ-ni nelviinɔ nuɔ. Na saa da, nuɔmba-i hiere baa dii kuuduɔŋgu, 23 ba cɔlɔa Diilonɔ-i; a ce dumaanɔ-na molo sa gbɔa pie Diilonɔ-i. 24 Nɔa Diilonɔ-i baa u fafaanɔgu-i u ce-ba nelviimba ba ta ba gbɔ ba pie-yo. U ce mafamma-i gbɔnɔgbɔnɔ u sa hɔu bŋnkɔŋgu ba wulaa. U ciɛ Yesu-Kirsa yaa hɔu-ba ɔmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. 25 Diilonɔ ciɛ u yaa-i tɔmmanɔ-kɔŋgu a pir ɔmbabalma-i bamanɔ haa ba nanɔa yuɔ ba yunni-na. ɔmbabalma manɔ ciɛ yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufieŋa mei, u saa yuu ma cɛmelle; ŋga u pigɔanɔ baa tɔmmanɔ-kɔŋ daaku-i wuɔ u wuɔ hɔmelle. 26 Tɔmmanɔ-kɔŋ daaku bi pigɔanɔ Diilonɔ viistnni-i nyunɔgu ku bɔanɔ daaku-na. Ku pigɔanɔ wuɔ Diilonɔ-i nelviinɔ dii yiinaa, aa u bi kɔŋ bamanɔ haa ba nanɔa-i Yesu-i-na nelviimba.

27 Da ma waa dumaanɔ-na, molo gbɔa kaal u fere wuɔ fuɔ nelviinɔ wei? Molo sie gbɔa kaal u fere. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ sa kɔŋ-ye nelviinɔ miɛ wuɔ i wuɔ ɔnjɔnamma, ŋga inɔ haa i nanɔa Yesu-Kirsa-i-na, ku'i ciɛ u tuɔ kɔŋ-ye nelviinɔ miɛ. 28 I gbɔa wanɔ mamanɔ ma yaa daama: Diilonɔ kɔŋ nelieŋ nuɔŋo-i nelviinɔ nuɔ wuɔ ŋ haa ŋ nanɔa-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kɔŋ-ni wuɔ ŋ wuɔyaa ɔnjɔnamma. 29 Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonɔ ciɛ *Yuifu ba wuonɔ yonɔ. Diilonɔ bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. 30 Diilonɔ dii u diei yonɔ, unanɔ si dii yanɔa nanɔa. Yuifubaa-ba manɔ haa ba nanɔa Yesu-i-na u ka tuɔ kɔŋ-ba nelviimba, aa *nieraamba manɔ bi haa ba nanɔa Yesu-i-na u ka bi tuɔ kɔŋ bafamba-i nelviimba. 31 Die cira wuɔ Diilonɔ ne nelieŋ nuɔ ninɔ haa ŋ nanɔa Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kɔŋ-ni nelviinɔ nuɔ, ku pigɔanɔ wuɔ yunɔgu si dii ɔnjɔnamma-na wei? Ku'i sɛ; ŋga ku ce i migɔanɔ suɔ ɔnjɔnamma munyierammu-i Diilonɔ-hɔmelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

1 Nieŋ i bŋncɔŋo-i *Abiramu kɔŋgu-i. I gbɔa wanɔ wuɔ nie u maama-na? Uŋ siire u daa bige-i? 2 Uŋ ciɛ kumanɔ, kuɔ Diilonɔ naa ne ku yaa-i aa cira nelviinɔ, uu naa gbɔa tuɔ kaal u fere. Nɔa u sie gbɔa kaal u fere Diilonɔ yaanɔa-na. 3 Diilonɔ-nelma waanɔ wuɔ nie u kɔŋgu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u*

§ 3:14 Gbeliemannalɔanɔgu (Psaume) 10.7 * 3:17 Isayi (Ésaie) 59.7-8 † 3:18 Gbeliemannalɔanɔgu (Psaume) 36.2

*nanɗa Diilɔŋo-na, Diilɔŋo ne u nahaale-i aa cira nelviinjo.»*⁴ 4 Nelieŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara bɪŋkūŋgu, ŋ ce maacemma-i a gbāa da ku bɪŋkūŋgu-i. Dumaanjo-na, ŋ saa da-ku gbāŋgbāŋ; ŋ cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔŋgu sɪ baa viisɪnni-i. Ŋ sɪe gbāa ce maacemma da viisɪnni-i; ŋga da ŋ haa ŋ nanɗa-i Diilɔŋo-na yon, wuɔ u yaa cieŋ nelbalaŋo-i nelviinjo, Diilɔŋo ne nin haa ŋ nanɗa-i yuɔ dumaa aa tuɔ kāŋ-ni nelviinjo nuɔ. ⁶ Diilɔŋ un'ja u saa ne uman ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kāŋ-yo nelviinjo, *Davidi hālāa kutieŋo yudɔdɔllen-nalāanɗu yaa wuɔ:

7 «Diilɔŋ un'je cɪe jande bamanɗ cālmuɔ nuɔ-i, un'je hurii bamanɗ āmbabalma-i, kutaamba yunni dɔlaa.

8 Itieŋ un'ja u sa kāŋ umanɗ āmbabalma-i, kutieŋo yunɗu dɔlaa.»[†]

⁹ Yudɔdɔlle fande vii bamanɗ *jāa yon wei? Bamanɗ saa jā, ba nunɗu bi si dii-die wei? I waanɗ ma yaa cor yie: «Diilɔŋo nie Abiramun haa u nanɗa-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviinjo.» ¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa jā tɪ sisɔ u saa naa hi jā yogo? U saa naa hi jā yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jā, uu naa haa u nanɗa Diilɔŋo-na, a ce dumaanjo-na Diilɔŋo naa tuɔ kāŋ-yo nelviinjo. Ku huonɗu yaa nuɔ-i Diilɔŋo cie u suɔ jā a duɔ pigāan wuɔ fuɔ viisɪnni dānyuɔ yaa *jāmma-i[‡]. A ce dumaanjo-na, bamanɗ saa jā hiere aa haa ba nanɗa-i Diilɔŋo-na, Abiramu cie ba to. Diilɔŋo bi kāŋ bafamba-i nelviimba. ¹² Bamanɗ jāa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbē bamanɗ jāa yon de; ŋga mi gbē bamanɗ jāa aa tiraa haa ba nanɗa-i Diilɔŋo-na ŋaa fuɔŋ ŋa naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ jā.

Diilɔŋo-nupalle vii bamanɗ haa ba nanɗa yuɔ

¹³ Ku saa ce ŋaa Diilɔŋo nie *Abiramun wuɔyaa *āŋŋnamma-i dumaa aa pā nunɗu-i baa-yo de! Ŋga un'je haa u nanɗa-i Diilɔŋo-na dumaa, Diilɔŋo nie ku yaa-i aa pā nunɗu-i baa-yo. Diilɔŋo kāŋ-yo nelviinjo aa pā nunɗu-i baa-yo wuɔ u ka hā fuɔ baa u huonɗu-i hɛma-i[§]. ¹⁴ Diilɔŋ un'je pāa nunɗu man, kuɔ bamanɗ taa ba wuɔ āŋŋnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yon, yunɗu naa saa waa nahaale-na, aa Diilɔŋo nupalle naa waa āndagbāŋgbālāanɗu. ¹⁵ Die i ne, āŋŋnamma jo baa Diilɔŋo-berru; a ne da āŋŋnamma da ma'a maa si dii kusuɔŋ-nu, cālmuɔ si dii.

¹⁶ Ku'i cie ŋ da Diilɔŋo pāa u ciilunɗu nunɗu-i baa bamanɗ haa ba nanɗa yuɔ, ku da ku ce gbāŋgbāŋ-kūŋgu a vii Abiramu hāayɛlmba-i hiere. Ku saa ce ŋaa bamanɗ wuɔyaan āŋŋnamma-i bafamba da-ba-die i kūŋgu-i; Abiramun yen i to hiere, bamanɗ haa ba nanɗa-i Diilɔŋo-na fuɔ temma-i, ba nunɗu bi dii-kuɔ.

¹⁷ Ma nyegāan Diilɔŋo-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ce-ni siyaabaa bɔi bɪncɔŋ nuɔ.*»^{*} Diilɔŋo man siireŋ bikuomba-i, umanɗ hielaan bɪmbɪnni man saa hi hel yogo baa u nun'āndaanɗu, Abiramu haa u nanɗa-i Diilɔŋo faŋo yaa nuɔ-i. Diilɔŋo faŋo wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma man nelie sɪe gbāa hūu-ma, Abiramu hūyāa ma yaa-i. U haa u nanɗa-i Diilɔŋo-na ma yaa nuɔ-i aa tɛna tuɔ cie. U cie dumɛi a ce siyaabaa bɔi bɪncɔŋo ŋaa Diilɔŋ un'ja naa wanɗ-ma dumaa baa-yo wuɔ: «*ŋ huonɗu ka ciinu.*»[†] ¹⁹ U bienɗa taa a kā bienɗ komuɔŋa ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tɪ aa u cieŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanɗa saa kā u huonɗ-nu dede; ŋga Abiramu saa

* 4:3 Miwaanjo ŋnamman-seɓe (Genèse) 15.6 † 4:8 Gbeliemann-nalāanɗu (Psaume) 32.1-2 ‡ 4:11

Nieŋ Miwaanjo ŋnamman-seɓe-i-na (Genèse) 17.9-14 § 4:13 Nieŋ Miwaanjo ŋnamman-seɓe-i-na

12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. * 4:17 Miwaanjo ŋnamman-seɓe (Genèse) 17.5 † 4:18 Miwaanjo

ŋnamman-seɓe (Genèse) 15.5

kar Diilonjo-na. ²⁰ Uu naa tɛna baa-ma wuɔ Diilonj unj paa nunju man, u ka ce-ku. U saa naa ce u hɔmmu-i mu hɔi. Unj haa u nanɔa-i Diilonjo-na, ku diyaa sireinja yuɔ a ce u gbɛlien Diilonjo-i. ²¹ Uu naa fununɔ suɔ wuɔ Diilonj unj waan mamaɔ, ku fɔngɔɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²² Ku'i cie Diilonjo ne unj haa u nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinj. ²³ «Diilonjo nie unj haa u nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinj»[†]: Nelma famma saa nyegɛɛn vii fuɔ da-u-die. ²⁴ Ma bi vii mie man haa i nanɔa-i Diilonjo-na. U yaa siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U ji ne inj haa i nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinj mie. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i ambabalma maama-na aa sire-yuɔ ce-ye nelviinj mie.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

¹ Inj haa i nanɔa Diilonjo-na a ce nelviinj mie u wulaa, Itienjo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo fiefie-i-na. ² Inj haa i nanɔa Diilonjo-na, fuɔ yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye baangu-i baa isuwɔngu-i. Aa inj tɛnaana baa-ma wuɔ i ka ce i baangu-i baa Diilonjo-i, ku'i gbu ku fɛ i hɔmmu-i. ³ Aa ku'i sɩ yon, die fie waa yaahuolo-na, i hɔmmu fɛ. I suyaa wuɔ yaahuolo yaa cienj i dολουonu-mɛi. ⁴ Aa die dολουonu-mɛi ku ce i nyaar-mɛi. Aa die nyaar-mɛi ku ce i tie hɩn ma taalunju. ⁵ Inj hɩn taalunju man, ku sie gbɔa taal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo silaa ce baa-ye cor; unj haa-ye u *Yalle man di cie i tie suɔ unj kunj i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kunj ɲa naa gbuu bɩn dɩngu yie huɔngu man nuɔ-i, Diilonj unj ɲa naa dii huɔngu man, kunj juɔ hi, *Kirsa kuu ambabalmanciraan mie i maama-na. ⁷ A hɩu-ma ku nelviinj maama-na kuu dii kpelle! Molo gbɔa ji da sireinja a ku nelfefɛinj maa-na. ⁸ A ne da mie inj ɲa naa gbuu suur ambabalma-na bɔl i nuhɔɛn-na, Kirsa kuu i maama-na. Diilonjo cie ku yaa-i a pigaan-ye unj dolaa-ye ka hi kusuwɔn-nu. ⁹ Fiefie-i-na, Yesunj cie u fere tamman-kungu a ce-ye nelviinj mie Diilonjo yaanga-na, u ce nie aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigaarun baa Diilonjo-i, u sie u Biɛnjo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. Inj suurii i-naa nuɔ tɩ, fiefie-i-na u Biɛnjoɔ siire, u ce nie aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufangu-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa cie i hɔmmu gbuu fɛ baa Diilonjo-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiefie-i-na baa Diilonjo-i.

Adamanj guɔlaaya kumanj Yesu migaaɲ-ku

¹² Adama yaa diyaa ambabalma-i hɛma-na. Kuu dii ɲaa nelduwɔn'i diyaa ambabalma-i hɛma-na aa kuliingu nyaanu ambabalma-i jo. A ce dumaanjo-na nuɔmba-i hiere banj cie ambabalma-i, kuliingu naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilonjo suɔ duɔ hɔ *Moisi-i *anjinamma-i, ambabalma naa suur tɩ hɛma-na, ɲa anjinamanj ɲa na'a ma saa waa dumaanjo-na, Diilonjo saa tuɔ kanj ambabalma-i. ¹⁴ A ne da a donj Adama baangu-na, a ji hi Moisi kungu-i, kuliingu cie ku baangu-i, halle bamanj saa cal Adama temma-i a yagar Diilonjo nunju-i, ku taa ku wuo-ba.

Adama-i baa *Konkortienjo man naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu manna. Adama guɔlaaya nelbiliemba-i, Konkortienjo jo ji migaaɲ-ba. ¹⁵ Adama calmuɔ sie gbɔa fi baa Diilonj-samma-i. Nelduwɔn calmuɔ maama-na kuliingu wuyaa nuɔmba bɔi ninsoɲo, ɲa Diilonjo hujarre temma si dii. Aa unj cie samma manj nelduwɔn maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufangu-i aa ma bi hii nuɔmba bɔi. ¹⁶ Aa Diilonj-sammanj juɔ baa kumanj,

[†] 4:23 Miwaanjo jɩnammanj-sebe 15.6

kuuduɔŋgu sɪ baa nelduɔŋ cǎlmuɔŋ juɔ baa kumaŋ. Ambabalma dieiŋ juɔ baa gēŋgeruɔ maŋ, gēŋgerɔ faŋo juɔ baa Diilon-beru, a ne da iŋ ciɛ āmbabalpepetieŋo maŋ, Diilono ciɛ hujarre yiɛ u saa cǎl-e. ¹⁷ Da kuɔ cǎlmuɔtieŋo diei maama-na kuliŋgu ciɛ ku bāaŋgu-i ninsoŋo, bamaŋ siyaa Diilono sǎmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hūu bīŋkūŋgu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei ciɛ ba da ba ce ba bāaŋgu-i ka hi hie?

¹⁸ Terieŋgu faŋgu-na, nelduɔŋ āmbabalmaŋ ciɛ Diilono gāŋ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduɔŋ āncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumei aa hiel-ba kuliŋgu-na. ¹⁹ Nelduɔŋo diei uŋ yagaraa Diilono nuŋgu-i dumaa a ce nuɔmba bɔi ce āmbabalmanciraamba, nelduɔŋo diei bi siyaa Diilono nuŋgu-i dumei a ce nuɔmba bɔi ce nelviimba Diilono wulaa.

²⁰ Kumaŋ ŋaa *āŋjīnamma-i, Diilono hāa-ye baa-ma i die suɔ wuɔ i āmbabalma maaraaya cor. Ŋga i āmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilon-hujarre maaraa-ma aa bir jārā. ²¹ Diilono ciɛ hujarre yiɛ aa ce-ye nelviin miɛ i die da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i Itieŋo-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. A ce dumaanjo-na āmbabalmaŋ ciɛ ma bāaŋgu-i baa nelkolle-i dumaa, Diilon-hujarre ce di bāaŋgu-i baa koŋkoro-i dumei.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i

¹ Kufangu terieŋgu-na i gbāa cira nie? I saaya i cor baa āmbabalma-i Diilono duɔ ce hujarre yiɛ bɔi wei? ² Ma'i sɪ! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i, i ce nie gbāa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suɔ wuɔ miɛ maŋ *baatiseŋ hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wei? ⁴ Iŋ daa *batemu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiɛ baa-yo i To-i Diilono duɔ sire-yiɛ ŋaa uŋ siire fuɔ-i dumaa baa u himma-i i die waa bāfeliɛŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuɔ i kuu kulduɔŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduɔma baa-yo. ⁶⁻⁷ Uman duɔ ku, u kuraa āmbabalma nammu-na. Terieŋgu faŋgu-na na saaya na suɔ wuɔ ba gbuu i cicuɔŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaŋgu-i a hūu-ye āmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuɔ i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuɔ i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuɔ Kirsaŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u siɛ tiraa ku; kuliŋgu siɛ tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu yuɔ. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure āmbabalma-i gbula. Uŋ siire fiefie-i-na, u cāa Diilono.

¹¹ Kuuduɔŋgu yaa baa namaa bi ferɛ-i: Na gbɛ na dii-ma na hōmmu-na wuɔ na kuu a karnu na-naa nuɔ baa āmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cāa Diilono.

¹² Terieŋgu faŋgu-na, āmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanŋa nei a ce na ta na ce kumaŋ dolaanuj-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na ferɛ na hā āmbabalma-i ma ce-na kōraaŋ namaa ta ma ce kuubabalaŋgu baa-na. Ŋga nanj kuu aa sire waa cicēlma fiefie-i-na, yaan aa na hā Diilono-i baa na ferɛ u ce na ānfafammanciraan namaa, tuɔ ce ānfafamma baa-na. ¹⁴ Nanj yaan āŋjīnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huon-nu, āmbabalma siɛ tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu nei.

¹⁵ Ŋga iŋ yaan āŋjīnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huon-nu, i ka cor tie ce āmbabalma-i wuɔ āŋjīnamma sa tiraa ma ye dii i yuŋ-nu wei? Ma'i sɪ! ¹⁶ Na saa suɔ wuɔ da ŋ nanna ŋ ferɛ hā nelieŋo ŋaa kōrieŋ nuɔ, a ta ŋ nu u nuŋgu-i, ŋ ciɛ kutieŋo kōrieŋ nuɔ ninsoŋo wei? Ku gbāa waa ŋ naana ŋ ferɛ hā āmbabalma, mafamma kā baa-ni kuliŋgu-nu. Ku gbāa bi waa ŋ naana ŋ ferɛ hā Diilono ta ŋ nu u nuŋgu-i; kufangu kā baa-ni viisinnin. ¹⁷ Ŋga yaan i tie

jaal Diilonjo-i: Namaa namanj ambabalma naa ce-na koraanj namaa, na yaanj fiefie-i-na aa ta na nu Diilonjo nungu-i baa huɔŋga diei, aa sie banj waanj mamanj baa-na. ¹⁸ Na hilaa ambabalma korslnni-na a suur viislnniŋ-korslnniŋ. Kuu dii ŋaa na hielaa na nanja ambabalma cemman-na, na suurii kuuviinj-nu fiefie-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbɛ baa-na ku'i cie mi bie nel daama-i da mi tagaaya pigaaŋ-na. Dieluo-i-na, nanj ŋa naa nanna na feɛ dumaa ŋaa koraanj namaa a ha ambabalma-i ta na ce kakarkuonjo-i, a ji ce na pu baa Diilonjo-i, naananj na feɛ dumei fiefie-i-na na ha Diilonjo-i, na ta na ce kuuviinjgu a waa nelfafaan namaa.

²⁰ Ambabalmanj ŋa naa ta na yaanj-na huɔŋgu-na, na saa ta na yuure viislnniŋ-maama. ²¹ Nanj taa na ce kumanj ku huɔŋgu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma si nyunjo-i-na ku da-na senserre ke? Maacemman famma temman ka baa nelieŋo kuliinj-nu.

²² Ŋga fiefie-i-na, na kuraa ambabalma nammun-na ta na caa Diilonjo. Nanj daa kumanj kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluo faa a saanu baa Diilonj unj taaranj-yuo dumaa, aa na ka da cicelma manj sa tlenj dede-i. ²³ Na saa da, ambabalma pa ma tienjo-i baa kuliinjgu, a ne da da ŋ waa Itienjo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo ha-ni baa cicelma manj sa tlenj dede-i gbangbanj.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa anjɔnamma-i

¹ Tobinj namaa, mi suyaa mie na suɔ kunj wuo dumaa i holma-na. Na suyaa wuo nelieŋ nuɔ da ŋ waa cicelma yaa-i ŋ saaya ŋ ta ŋ wuo humienja-i anj saaya a wuo dumaa. ² Terienjgu fanjgu-na, casoŋo bolɔ duo waa cicelma, u sie gbaa hel ansorre-na. Ŋga bolj duo ku, binjkuŋgu sie gbaa bella-yuo ba ansorre-na. ³ Duo yanj u bolɔ-i cicelma aa ka ka sonj bibieŋo nanj-na, u calaa; u cie *fuoceslnni. Ŋga u bolɔ duo ku, nelma sie gbaa yuu-yo; u gbaa sonj bibieŋo nanj-na aa u sie cal. ⁴ Tobinj namaa, kuuduɔŋgu yaa baa namaanj-o-i; nanj kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ŋaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *anjɔnamma-i. Na cie unanj baan namaa. Umanj siire kuomba holma-na, i cie fuɔ baan miemei die gbaa tie ce kumanj dolaanuj Diilonjo-i. ⁵ Inj waa tie ce kumanj dolaanuj-yie, anjɔnamma taa ma pigaaŋ kumanj saa faa cemman. Da ma cira kumanj saa fa, i tie taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kaaŋ baa-ye kuliinjgu-na. ⁶ Ŋga fiefie-i-na, inj kuu baa Kirsa-i, kuu dii ŋaa i karaanu i-naa nuɔ baa anjɔnamma-i. Iyonjo manj waa i gbeini-na, u karaa aa yanj-ye i feɛɛŋ nuɔ; i gbaa caa Diilonjo-i caafelemman. I yanj caacɔlomma-i, Moisinj nyegaaŋ mamanj, aa i tie nu *Diilonj-Yalle yaa wulaa-i.

Anjɔnamma stnni-i

⁷ Terienjgu fanjgu-na, i gbaa cira nie? Anjɔnamma balaanj ambabalma temman-i wei? Ma'i si! Anjɔnamma yaa cie mi suɔ ambabalma-i. Kuɔ anjɔnamma saa naa cira: «*Baa ce nenemuŋgu-i*»*, mii naa saa suɔ wuo nenumuŋgu balaanj. ⁸ Ambabalma deraa anjɔnamma yaa nuɔ-i a ce muɔŋo-i nenumuntienj muɔ. Anjɔnanj da ma'a maa si dii, ambabalma kure. ⁹ Dieluo-i-na, anjɔnammannj ŋa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi baanju-i; ŋga anjɔnammannj juo jo, ambabalma yaa cieŋ na baanju-i ¹⁰ aa muɔmi cer kure. Anjɔnamma manj naa saaya ma kaaŋ-yie i tie ce i baanju-i, aa birij yanj aa kɔsuɔŋ muɔŋo-i. ¹¹ Ambabalma deraa anjɔnamma yaa nuɔ-i a taal-mi kɔsuɔŋ-mi.

* 7:7 Helmanj-sebe (Exode) 20.17; Anjɔnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17

¹² Anjɪnamma famma fere-i Diilon-maama, ma hɔmienja-i Diilon-waanja. A vii aa tiraa fa. ¹³ Bɪnkɔfafaangu gbāa jo baa mei kɔsuoma-i wei? Ku sie gbāa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma cɛɛɛ bɪnkɔfafaangu yaa nuɔ-i a kɔsuɔɛ-mi da ma pigāan ma balaangu-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanga nelbilon-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *anjɪnamma hilaa Diilon wulaa, a ne da muɔɔ-i nelbilogbāngbālān muɔ, aa āmbabalma tiraa ta yaanga miɛ. ¹⁵ Mi sa suɔ miɛ ceɛ kumaɛ: Miɛ taaraɛ kumaɛ mi sa ce kufarɛ, kumaɛ sa dɔlaa-miɛ mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ miɛ ceɛ kumaɛ ku saa fa. Terienɛ fangu-na mi suyaa wuɔ anjɪnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanɔ-na ku pigāan wuɔ mei maacemma sɪ mafamma-i; āmbabalma maɛ mi huɔɛga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kumaɛ ciɛ mi waɛ-ma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ ānfafamma si dii mi kusɔngu-na. Mi niɛ da ānfafamma cemmanɔ-nuɔɛ dii-miɛ, nɛga ma cemmanɔ-fɔngɔ yaa hie? ¹⁹ Miɛ taaraɛ ānfafamma maɛ, mi sa ce mafamma; miɛ'a mi sa taara āmbabalma maɛ, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kumaɛ mi sa taara-kuɔ, mei maacemma sɪ mafamma-i; āmbabalma maɛ mi huɔɛga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fieɛ-i-na, mi suyaa kumaɛ dii-miɛ: Da mi ta mi taara mi ce ānfafamma-i, āmbabalma yaa bir ta yaanga. ²² Mi huɔɛga-na, Diilon-anjɪnamma dɔlnu-miɛ. ²³ Nɛga mi niɛ da nelma namma'i dii ta ma gān baa mamaɛ dɔlaa-miɛ mi huɔɛga-na. Ma ciɛ āmbabalma ta yaanga miɛ, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mei sɔɔ daama fuɔ! Ma kā baa muɔmei daami da ma ka kɔsuɔɛ-mi, hai ka hɔu-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɔ yaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hɔyāa-mi.

Mi gbāa cira: Muɔ fuɔ, mi siyaa Diilonɔ anjɪnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, nɛga mi kusɔɛ-maama ce mi ta mi cu āmbabalmanɔ-huɔɛ-nu.

8

Iyuni dii Diilon-Yalle nammu-na

¹ Fieɛ-i-na fuɔ! Bamaɛ suuri Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ sie ka gān baa-ba. ² Bige-i ciɛ mi waɛ-ma dumaanɔ-na? *Diilon-Yalle fɔngɔ maɛ hāan-yeɛ ninson-cicɛlma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye āmbabalma nammu-na baa kuliɛ mi nammu-na. ³ *Moisi *anjɪnamma saa waa ma gbāa ce mafamma-i. Nelbiliamba nayusɔni yaa naa ce ku ta ku yar anjɪnamma-i. Kumaɛ yaraa anjɪnamma-i, Diilonɔ ciɛ u Biɛɛ ce-ku: U saanɔ-ye u jo āmbabalmanciraɛ miɛ temma, a ji bāl baa āmbabalma-i nelbilien miɛ i halma-na. U ciɛ dumei a kure-mei. ⁴ Miɛ maɛ yaan i kusɔɛ-maama-i aa tie ce Diilon-Yalle kusɔɛ, Diilonɔ ciɛ mafamma-i i die gbāa tie wuɔ anjɪnamma-i maɛ saaya ma wuɔ dumaa. ⁵ Bamaɛ ciɛɛ ba fereɛ kusɔɛ-maama-i, ba yii baa kumaɛ dɔlaanɔ-bei. A ne da bamaɛ ciɛɛ Diilon-Yalle kusɔɛ-i, ba yii baa kumaɛ dɔlaanɔ Diilon-Yalle. ⁶ Da n ta n yii baa naɛ kusɔɛ-maama yon, ma kā baa-ni kɔsuoma-na; nɛga da n ta n yii baa kumaɛ dɔlaanɔ Diilon-Yalle-i, ku kā baa-ni cicɛlma-na baa hɔfellen. ⁷ Bamaɛ hɔmmu-i yuu baa bafamba fereɛ kusɔɛ-maama yon, kutaamba-i Diilon-bigāarāamba; ba sa sie Diilonɔ wulaa aa ba sie gbāa sie u wulaa. ⁸ Bamaɛ yaan ba kusɔɛ-maama ta yaanga bei, ba sie gbāa ce bɪnkɔngu hel Diilonɔ yufellen. ⁹ Nɛga namaanɔ-i, Diilon-Yallen yeɛ na hɔmmu-na, na sa ce na kusɔɛ-maama. Diilon-Yallen taaraɛ kumaɛ, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da die di sɪ umaɛ nuɔ-i, kutienɔ-i Kirsa wuonɔ sɪ. ¹⁰ A ne da da

kuɔ Kirsa dii na hɔmmu-na, Diilonɔ ciɛ-na nelviin namaa, a ce dumaanɔ-na u Yalle h̄aa-na cicɛlma man sa fɛɛɛ dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ nga umarj siire Yesu-i hiel-o kuomba h̄alma-na, u Yallenj yerj baa-na, u ka bi sire namaanɔ-i baa-de.

¹² Terienɔgu fanɔgu-na tobin namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Nga cɛmelle man dii-yiɛ di yaa daade: I yanj i kusun- maama-i aa i tiɛ ce kumanj dolaanunɔ Diilon- Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kumanj dolaanunɔ- nei, na ka kɔsuɔɔɔ na fɛɛɛ. Nga da na yanj Diilon- Yalle k̄aȳa- nei na hiel na gboluonɔgu kuubabalaanɔgu cemman-na, na ka da cicɛlma man sa fɛɛɛ dede-i.

Diilon- Yalle ce-ye Diilon-bis̄alɔ miɛ

¹⁴ Bamanj yaan *Diilon- Yalle ta ba yaan-na hiere, Diilon-bis̄almba. ¹⁵ Kumanj ciɛ mi warj- ma dumaanɔ- na, nanj daa Diilon- Yalle manj, di sa ce-na kɔraan namaa, a ce na ta na k̄aal̄a; nga di ce-na Diilon-bis̄alɔ namaa, a ce i tiɛ gb̄a i bi Diilonɔ-i «Babal!» ¹⁶ Diilon- Yalle fande fɛɛɛ yaa fɛɛɛ i h̄ammu-i a pigaan- ye wuɔ Diilon-bis̄alɔ miɛ. ¹⁷ Aa inj yerj Diilon-bis̄alɔ miɛ, u ciilunɔgu vii miɛmɛi; i ka wuɔ-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. Inj mulɛɛɛ baa-yo, i ka bi ce i b̄aanɔgu-i baa-yo u yuntes̄inni-na.

¹⁸ Mi suyaa miɛ inj cenj mulɛɛma manj nyunɔgo-i-na, ma siɛ gb̄aa fi baa inj ka ce i b̄aanɔgu-i dumaa bis̄inɔ-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilon-bis̄almba s̄inninɔ ka suɔ yiinɔgu manj nuɔ-i, h̄ɛmanj- niini-i hiere ni niya yiinɔgu fanɔgu himma-i. ²⁰ H̄ɛmanj- niini-i hiere ni naa yunɔgu, aa ni naḡan- na s̄i, Diilonɔ yaa ciɛ- ni dumaanɔ- na. Mafammanj fiɛ ce, kuu dii n̄aa ku cii n̄aa ku saa k̄unna. ²¹ Yiinɔgu dii baa yiinɔgu, Diilonɔ ka h̄uu- ni guɔyuɔ nammun-na ni waa ni fɛɛɛɛ nuɔ Diilon-bis̄alɔ temma, ta ni ce ni b̄aanɔgu-i. ²² I suyaa kerre wuɔ ji hi baa nyunɔgo, h̄ɛmanj- niini-i hiere ni gbu ni birej aa ta ni cufal n̄aa kusunɔgu bilaa ciɛɛɛ. ²³ Aa ni' i s̄i yonj, Diilon-bis̄alɔ miɛ i bi birej dii cicaara. Diilonɔ h̄aa- ye u Yalle- i diɛ suɔ wuɔ unj p̄aa nunɔgu manj, u ka ce-ku. I ciɛ Diilonɔ duɔ h̄a- ye Diilon-bis̄almba munyierammun- i a kor- e mulɛɛma-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, n̄aa i h̄inɔ konjoro fanɔ taalunɔgu yonj. Ninj h̄inɔ kumanj taalunɔgu- i, da n̄ da-ku, n̄ siɛ gb̄aa tiraa ta n̄ h̄inɔ ku taalunɔgu- i. Hai moloɔɔ' i daa b̄in̄k̄unɔgu dede aa tiraa cor tuɔ h̄inɔ ku taalunɔgu- i? ²⁵ Nga ninj h̄inɔ kumanj taalunɔgu- i, da n̄' a n̄ sa da ku yufelle, n̄ da n̄ fiɛ n̄ huɔnɔga- i ta n̄ ciɛ-ku.

²⁶ A naara kufanɔgu- i, kun nuɔl- enj dumaanɔ- na, Diilon- Yalle bi k̄aȳa- yiɛ. Na saa da, i sa suɔ kumanj saaya c̄ar̄amma Diilonɔ wulaa. Nga Diilon- Yalle fande fɛɛɛ yaa gbuu di birej di c̄ar̄a Diilonɔ- i di h̄a- ye. Dinj birej baa mamanj, ma siɛ gb̄aa hel nelienɔ nun- nu. ²⁷ Diilon unj suɔ nuɔmba kusun- maama- i dumaanɔ- na, u suɔ u Yallenj c̄ar̄an kumanj u wulaa. Diilon unj taaranj kumanj, u Yalle c̄ar̄a ku yaa- i u wulaa di h̄a u baamba- i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diilonɔ maamanj d̄alnun bamanj, unj b̄ɛ bamanj a saanu baa unj yieraaya- mɛi dumaa, wɛima- i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kumanj ciɛ mi warj- ma dumaanɔ- na, Diilonɔ yufellenj hilaa bamanj nuɔ- i dii ku domma- na, u ciɛ ba yaa da ba ce u Biɛnɔ nabieraamba a ce u Biɛnɔ duɔ da h̄amba bai. ³⁰ U yufellenj hilaa bamanj nuɔ- i dii ku domma- na, u b̄ɛ ba yaa- i piɛ- ba u caan- nu. Aa unj b̄ɛ bamanj, u ciɛ ba yaa- i nelviimba. Aa unj ciɛ bamanj nelviimba- i, u ciɛ ba yaa da ba ce ba b̄aanɔgu- i baa u Biɛnɔ- i.

Diilon-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gb̄aa tiraa naara hama- i? Diilon duɔ gb̄an waa baa- ye t̄i, hai gb̄aa b̄ɛna i maama- i? ³² U saa nyaaȳa fuɔ fɛɛɛɛ Biɛnɔ- i; u h̄aa- ba baa- yo ba ko- yo i maama- na hiere. U ce niɛ aa u siɛ h̄a- ye b̄imb̄inni- i hiere a naara u Biɛnɔ- i? ³³ Diilonɔ yufellenj hilaa bamanj nuɔ- i, hai moloɔɔ' i gb̄aa c̄al- ba? Diilon fuɔ

fere wuɔ ba saa cāl, ³⁴ hai gbāa cira ba cālāa? Yesu-Kirsa yaa kuu i sɔlaŋgu-i, aa ku'i sɪ yon; u siire ka waa Diilonjo caŋgu-na tuɔ cārā Diilonjo-i u hā-ye. Terienɔ fəŋgu-na molo sie gbāa cāl-e. ³⁵ I maamanɔ dɔlnuɔ *Kirsa-i dumaa, bige-i gbāa bɔrɔ-yie baa-yo? Muliema sie gbāa, sũlma sie gbāa, yaahuolo sie gbāa, nyulmu sie gbāa, naaluɔ sie gbāa, bāani sie gbāa, kuliŋgu sie bi gbāa.

³⁶ Naa man nyegān dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

«Itie, nan maama-na, cuo duɔ kaal, kuliŋgu hũŋ ku cu-ye dumaa ka nan bāanɔ-ye. Ba hɔmmu don baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ŋaa ban kən baa tũlmba man da ba ka ko-ba ban ceŋ-ban dumaa.»**
Miɛ ii bi dii dumɛ i muntɛnammu-na.

³⁷ Nɔa mafamman fiɛ ma ce, i maamanɔ dɔlnuɔ uman, u ce ma ta ma tɛɛ miɛ maama'i nuɔ-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa miɛ Diilon un dɔlaa-ye dumaa, bɪŋkũŋgu sie gbāa bɔrɔ-yie baa-yo. Kuliŋgu sie gbāa, ciɛlma sie bi gbāa, *dɔrɔpɔurbiɛmba sie gbāa, *jɪnabaa-ba sie bi gbāa, isuɔtaamba sie gbāa, nyuŋgo ku weima sie gbāa, biɪŋ ku weima sie bi gbāa, himma sie gbāa, ³⁹ dɔr-niini sie gbāa, hɛman-niini sie bi gbāa. Diilon un piɔgān-ye un dɔlaa-ye dumaa Itienjo-i Yesu-Kirsa jomma-na, ku bɪŋkũŋgu si dii kuman gbāa bɔrɔ-yie baa-yo.

9

Diilon un hielaa u yufelle baman nuɔ-i

¹ Muɔŋo-i *Kirsa wuon muɔ, a ce dumaanjo-na miŋ ka wanɔ mananɔ coima sɪ; ninsonjo yaa-i. *Diilon-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi wanɔ ninsonjo. ² Miŋ taaran mi wanɔ mananɔ ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukul-mi. ³ Kuɔ Diilon naa gān baa muɔmɛi aa hiel mi nuŋgu-i Kirsa horre-na aa cɛr yan mi nellen-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-miɛ yan. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonjo ciɛ ba yaa-i u bisalmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisɪnni-i baa ba yaa-i, u hāa ba yaa u *anɔjɪnamma-i, u piɔgān ba yaa ba ta ba buol-o, u pāa nuŋgu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bɪncuɔmba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsɪnni-na, Kirsa man bɪmbɪnni-i hiere ni yunɔgu-na, u bɪncuɔmba yaa bafamba-i. Kirsa-i Diilonjo, u gbɛ baa gbɛliɛma hɔnni man jon. Ma ciɛ!

⁶ Nɔa ban'a ba saa hũu Kirsa maama-i, ku piɔgān wuɔ Diilon-nupalle ciɛ gbānɔgbān wei? Ku'i sɪ! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronjo sɪ Isirahel-baamba Diilonjo wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisalmba-i hiere, ba hieronjo sɪ Abiramu bisalɔ-kireiŋa. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Miŋ pāa nuŋgu man baa-ni wuɔ mi ka hā-ni huɔŋgu, *Isaki yaa ka hā-ni baa huɔŋgu fanɔgu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuɔ Abiramun huɔŋ bisalmba man hiere fuɔ homma-i, Diilonjo sa kən-ba Abiramu bisalmba. Nɔa un pāa nuŋgu-i aa hā-yo baman, u kən ba yaa-i Abiramu bisalmba-i. ⁹ Diilonjo pāa nuŋgu-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle man juɔŋ fiɛfiɛ ku temma-i, huɔŋgu fanɔgu-na, Sara ka da bɛpolɔ.*»†

¹⁰ Aa u'i sɪ yon. Erebeka bi daa piɛbaa baa i bɪncɔŋo-i Isaki-i. ¹¹ Bisalɔ daaba saa naa hi honɔ yogo, ba saa naa ce kuufafaŋgu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaanɔ dede. Nɔa Diilonjo hiel nuumba-i fuɔ hielma. ¹² Wuɔ gbɛ Erebeka-i wuɔ: «*Bɛpomɔɔɔ ka tuɔ cāa hāanjo-i.*»‡ U ciɛ mafamma-i duɔ

* 8:36 Gbɛliɛman-nalāanɔ (Psaume) 44.23

* 9:7 Miwaanjo jɪnamman-seɓe (Genɛsɛ) 21.12 † 9:9

Miwaanjo jɪnamman-seɓe (Genɛsɛ) 18.10 ‡

‡ 9:12 Miwaanjo jɪnamman-seɓe (Genɛsɛ) 25.23

Ɖigaaŋ wuɔ u sa ne moloŋo aŋcemma aa hiel-o, ŋga u nyaanu fuɔ fereŋ nuŋ-
 āndaanɣu. ¹³ Ma bi nyegaaŋ dumei wuɔ: «*Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle
 hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.»[§]

Diiloŋo yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Terieŋgu faŋgu-na, i gbāa cira nie? Diiloŋo maacemma saa fa wei? Ku'i
 s! ¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre uman*
nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa uman, mi bi ce baa-yo.»^{*}

¹⁶ Diiloŋo sa ne ŋ huɔŋga, u sa bi ne ŋ aŋcemma. U ne u hujarre yon.

¹⁷ Diiloŋ-nelmaŋ-seɓe-i-na, Diiloŋo gbɛ Esipi jamaŋti-gi-i wuɔ: «*Mi cie-ni jamaŋti*
nuɔ da mi Ɖigaaŋ-ni mi fɔŋgūɔ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.»[†]

¹⁸ Terieŋgu faŋgu-na, Diiloŋ duɔ tuɔ taara u ce hujarre uman nuɔ-i, u ce. Duɔ
 bi tuɔ taara u naara kunaŋgu aŋyagarma maŋ nuɔ-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «Bige-i cie Diiloŋo tiraa tuɔ cāl-e? Hai moloŋo-i
 gbāa cie Diiloŋo-i u huɔya-maama cemman-na?» ²⁰ Naŋ hilaa hie, nuɔni maŋ
 nelbilon nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diiloŋo-i? Bireŋga gbāa gbɛ ka matieŋo-i wuɔ:
 «Bige-i cie ŋ ma-mi dumandɛ-i?» ²¹ Kumaŋ da ku dɔlnu bitomarāŋo-i u ma ku
 yaa-i baa u yemaanɣu-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpelluŋ-bituonɣu, da ku
 bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔlluŋ-bituonɣu baa yemaduonɣu faŋgu-i.

²² Bamaŋ duu Diiloŋo huɔŋga-i, bamaŋ gbɛ kɔsuɔma-i, Diiloŋ duɔ tiera ba
 nuonɣu-i duɔ ji Ɖigaaŋ-ba u jáyamma-i baa u fɔŋgūɔ-i yiiŋgu naŋgu, naŋ'a nie?

²³ Aa uŋ cie hujarre-i bamaŋ nuɔ-i, uŋ tigiŋ bamaŋ dii ku domma-na ba da
 ba ta ba ce ba bāanɣu-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceŋ daama temma-i, a Ɖigaaŋ
 wuɔ hujantieŋo, naŋ'a nie? ²⁴ Uŋ bɛ miɛ maŋ *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa
 *niɛraamba bi hɔlma-na hiere, u cie baa miɛmɛi, u saa ce baa Yuifubaa yon.

²⁵ U waan ma yaa-i Ose seɓe-i-na wuɔ:

«*Bamaŋ saa waa mi baamba,*

mi ka ce-ba mi baamba.

Bamaŋ maama-i saa ta ma dɔl-min,

mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nelieŋo baa u dɔrŋo.

²⁶ *Aa ban ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni maŋ nuɔ-i wuɔ mɛi baamba sɪ,*

kufarɣu terni-na, ba ka ta ba bi-ba Ciceɓmantieŋo bisalmba.»[†]

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahel-baamba maama wuɔ: «*Halle da ku fie'a Isirahel-*
baamba ka ciinu nie nie, ba da-ba-diei ka kor-bei yon; ²⁸ *keɛɛ Itieŋ uŋ waan*
mamaŋ nelbiliateba kɔŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pampāŋ.»[§]

²⁹ Isayi duɔŋo faŋo naa bi wuɔya waŋ-ma wuɔ:

«*Kuɔ Dombuɔ saa naa yan huonɣu hā-ye,*

ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmɔtaambaŋ gbuɔaa duma.

Mamaŋ daa Gomɔtaamba-i maa naa bi da-ye.»^{}*

Viisɩni da Diiloŋ-na, ni sa da aŋjɩnamma-na

³⁰ Iŋ taaraŋ i waŋ mamaŋ ma yaa daama: *Niɛraamba maŋ saa ta ba wuɔ
 *aŋjɩnamma-i da ba da viisɩni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni daŋ hama-i temma-i?
 Baŋ haa ba naŋga-i *Kirsai-i-na ku'i cie ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahel-baamba
 famba maŋ taa ba wuɔ aŋjɩnamma-i da ba da-ni, ba saa gbāa da-ni. ³² Bige-i

§ 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15 Helmaŋ-seɓe (Exode) 33.19 † 9:17 Helmaŋ-seɓe (Exode)
 9.16 † 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 * 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Mamaŋ
 daa Sodɔmɔtaamba-i baa Gomɔtaamba-i ku da Miwaanjo jɩnammaŋ-seɓe-i-na (Genèse) 19.23-28.

cie ba saa gbāa da-ni? Ba saa haa ba nanɔa Kirsana taara-nie, ba taaraaya-nie baa ba ciluo, ku'i cie ba saa gbāa da-ni. Ba kaa ka tistɔ ba ferε tãmpelle† man malaaɔ nuamba-i. ³³ Diilonɔ unɔ waanɔ dimanɔ maama-i u sebe-i-na wuo: «Mi ka jɔna tãmpelle *Sinyo-i-na, nuamba ka ta ba tistɔ ba ferε die. Di ka ta di mal nuamba-i. Nɔa umanɔ duo haa u nanɔa die, u yaanɔa sie ture.»†

10

¹ Tobin namaa, mamanɔ yuu mi huonɔga-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cãra ku yaa Diilonɔ wulaa mi hã-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pãama baa Diilonɔ-kunɔgu-i, nɔa ba saa suo hũmefafalle-i. ³ Neliɔn nuo nin saaya ba ce kumanɔ Diilonɔ tuo kãɔn-ni nelviin nuo, ba saa suo-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba ferεɔ cemma. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ unɔ cie kumanɔ duo gbāa ce-ye nelviin mie, ba saa sie-ku. ⁴ A ne da *Kirsana yaa juo ji baal *Moisi *anɔnamma-i. U cie mafamma-i kumanɔ ka ce bamanɔ da ba haa ba nanɔa-i yuo Diilonɔ tuo kãɔn-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, umanɔ taaraayan viisinni-i anɔnamma barguo-i-na, Moisinɔ waanɔ mamanɔ ku kunɔgu-na, ma yaa daama wuo: «Umanɔ duo gbāa wuo anɔnamma hũmieɔa-i hiere, a ka kor-o.»* ⁶ Nɔa umanɔ hũyãa Diilonɔ-maama-i duo taara viisinni-i, mamanɔ waanɔ baa-yo ma yaa daama wuo: «Baa cira: «Hai ka nyugunɔ doro-i-na ka bi Kirsana-i?» ⁷ Baa bi tiraa nɔ cira: «Hai ka suur hẽmana ka sire Kirsana-i?» ⁸ Ma nyegãan wuo: «Diilonɔ-nelma dii nɔ caanɔgu-na; maa dii nɔ nunɔgu-na, maa dii nɔ huonɔga-na.»† Ma ciẽra wuo na hũu Diilonɔ-maama-i. I wuora i wanɔ ma yaa-i baa nuamba-i. ⁹ Na saa da, da nɔ puur nɔ nunɔgu-i a wanɔ-ma nuamba yufelle-na wuo Yesu yaa Itienɔ-i, aa hũu-ma hɔn wuo Diilonɔ siire-yuo hiel-o kuomba hõlma-na, nɔ ka kor. ¹⁰ Da nɔ hũu-ma hɔn, Diilonɔ tuo kãɔn-ni nelviin nuo. Da nɔ puur nɔ nunɔgu-i a wanɔ-ma, Diilonɔ kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilonɔ-nelma ciẽra wuo: «Umanɔ duo haa u nanɔa yuo, kutienɔ yaanɔa sie ture.»† ¹² A ce dumaanɔ-na Yuifubaa-ba-i baa *niẽraamba-i kuuduonɔgu yaa-i; bɔnɔkunɔgu saa boro-bei. Yunteduonɔ'i yienɔ ba yunɔ-nu hiere tuo ce anɔfafamma-i bamanɔ muyaanɔ ba natiẽna yuo. ¹³ Naa manɔ nyegãan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuo: «Umanɔ duo muo u natiẽna Itienɔ-na, u ka kor-o.»§ ¹⁴ Nɔa da ba saa haa ba nanɔa yuo, ba ka ce nie gbāa muo ba natiẽna yuo? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce nie gbāa haa ba nanɔa yuo? Aa molonɔ duo uu si dii duo tuo wanɔ u nelma-i, ba ka ce nie gbāa nu-ma? ¹⁵ Aa molonɔ duo saa puor ma yerren, ma ka ce nie gbāa wanɔ? Ma waanɔ Diilonɔ-nelma-na wuo: «Bamanɔ juonɔ baa neldodõlma-i, ba jomma sa suo aa fe huonɔga.»* ¹⁶ Nɔa nuamba-i hiere ba saa sie *Neldodõlma-i. *Isayi waanɔ-ma wuo: «Itie, inɔ wanɔ nelma manɔ, nɔ daa hai hũyãa-ma?»† ¹⁷ Terienɔgu fanɔgu-na, Kirsana nelma numma yaa juonɔ baa ma hũuma-i.

¹⁸ Yaanɔ mi yuu-na: Nuamba saa nu nelma famma-i wɛi? Ba nuo-ma! Diilonɔ-nelma ciẽra wuo: «Ba nelma gbuyanɔ hẽmana-i hiere.

† 9:32 Tãmpelle man malaaɔ nuamba-i: Ba gbẽ Yesu yaa-i. Nienɔ Pier die. 2.4.8. † 9:33 Nienɔ 10.11; Isayi sebe-i-na (Ésaie) 8.14; 28.16; Pier die. 2.6-8. * 10:5 Buolmanɔ-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † 10:8 Anɔnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 30.12-14 † 10:11 Isayi (Ésaie) 28.16 § 10:13 Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaie) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaie) 53.1

cälmuo cie änfafamma nelbiliba-na, da kuo ba ciima käayä niëraamba-i, da ba sire, ku ka käyā nelbiliba-i ka hi hie?

Nieraamba korman-kūngu-i

13 Fieſie-i mi nelma vii *niëraan namei. Namaa naman *Isirahel-baan namaa sī, Diiloŋo puwraa-mi namaa hōlma yaa nuo-i. Mi maacemma sa suo aa dōlnu-mie. 14 Mi bi ce kufanġu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbāa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diiloŋ uŋ ciëlaa-ba kōtuŋgu, ku cie fuo baa niëraamba-i ba suurnu ba-naa. Duo ji sie ba pie-yo, kufanġu ka waa nië nië? Ku ka waa ŋaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ŋ pā didiëlamma-i hā Diiloŋo-i, ŋ dīmma-i hiere ma cie Diiloŋ-maama. Da ŋ pā tibikāalmba-i hā Diiloŋo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diiloŋ-muumu. 17 Isirahel-baamba dii ŋaa ciŋ-tibiŋgu aa niëraan namaanjo-i na waa ŋaa hieŋ-tibiŋgu. Diiloŋo karaa ciŋ-tibiŋgu negemmu nammu nanna, aa bie hieŋ-tibiŋgu negemmu gbo mu fonni-na. Ciŋ-tibiŋgu negemmuŋ dan tibiyōmma man, namaa na bi da maaduōma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduŋ daani yaa nuo-i. 18 Kufanġu terienġu-na, baa na nyē ban karaa negemmu man. Na ce nië aa nyē-mu? Negenġa sa tūu kaasīnni, ŋga kaasīnni'i tūyāan negenġa! 19 Unaa gbāa bi cira: «Diiloŋo karaa negemmu fammu-i aa dii muōmei mu fuonġu-na.» 20 U waan ninsoŋo, ŋga kuman cie Diiloŋo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanġa yuo ku'i cie u kar-mu halan-mu. Nuonŋ haa ŋ nanġa-i yuo ku'i cie u dii-ni mu fuonġu-na. Yan aa ŋ nanna bombolma-i aa ŋ ta ŋ kālā Diiloŋo-i. 21 Diiloŋ duo kar ciŋ-tibiŋgu negemmu-i nanna, bige-i gbāa cie-yo hieŋ-tibiŋgu muumu karma-na? 22 Ŋ saa da, Diiloŋo pigāan u fafaanġu-i baa u hōdorre-i pigāan daama temma yaa-i: U huōŋga doŋ baa baman naana u hūmelle-i aa fa baa nuoni man nyaarāa-yuo. Da ŋ bi nanna-yuo, u bi kar-ni nanna ciŋ-negemmu temma. 23 Aa Isirahel-baan da ba nanna ba anyagarma-i, Diiloŋo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fōŋgūo dii-yuo u duo ce-ma. 24 Nuōŋo-i, nan waa hieŋ-tibiŋ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciŋ-tibiŋ-nu; mafan da ma saa yar Diiloŋo-i, ciŋ-tibiŋgu fereŋ negemmu gbomma ce nië gbāa yar-o?

Isirahel-baamba korman-kūngu-i

25 Tobin namaa, mi taara na suo Diiloŋo kusūngu-i, ku yaa na ka suo wuo na nelnulle gbie baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayā ba fere. A ce dumaanjo-na Diiloŋo yaan-ba tuo cie *niëraamba man dii da ba kor hiere, ba kor aa u suo kor-ba. 26 Isirahel-baamba ka kor hiere dumei ŋaa man nyegāan dumaa wuo:

«Kōŋkortienjo ka hel *Sinyo;

u ka hiel *Yakabu haayēlmba-i anyagarma-na.

27 Mi ka hur ba ambabalma-i halan-ma bei aa bel *tobistnni baa-ba.»†

28 Isirahel-baambaŋ'a ba saa sie *Neldōdōlma-i, die i ne-ku, ba cie Diiloŋo bigaarāamba, ŋga ku kuraa niëraan namaanjo-i. A ne da die ne Diiloŋ u yufellen hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dōlnu-yuo yogo ba bīncuōmba maa-na. 29 Na saa da, Diiloŋ duo hā-ni, u hā-ni. U yufel da di hel-nie, di hilaa-nie; u sa bir baa huon-āndaanġu. 30 Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diiloŋo nuŋgu-i, Isirahel-baambaŋ juo ciina u nuŋgu-i huonġu man nuo-i, u suo ce hujarre namaanjo-na. 31 Ba yagaraa Diiloŋo nuŋgu-i fieſie-i-na a ce u ce hujarre namaanjo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. 32 Kuman cie mi

wan-*ma* dumaanjo-*na*, Diilonjo yaan Isirahel-baamba-*i* baa nierraamba-*i* hiere ba ferɛɲ nuɔ ba suur ʔmbabalma-*na* bʔl ba nuhɔɛɲ-*na* aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonjo fafaanɲu temma si dii! U nu nelma-*i* ma numma-*i* aa tuɔ suɔ wɛima-*i* hiere. Molo sie gbʔaa suɔ u huɔya-*maama-i* tɛ-*ma*, molo sie bi gbʔaa konnu u kusunɲu-*i* ³⁴ ɲaa man nyɛgʔan duma u nelma-*na* wuo:

«*Hai gbʔaa suɔ Itienjo kusunɲu-*maama-i*?*

*Hai gbʔaa dii nelma u tɔŋ-*nu*?*†

³⁵ *Hai diyaa cɛmɛlle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-*de* huon-*nu*?»§*

³⁶ Bimbinni-*i* hiere u yaa hielaa-*ni*, nii dii fuɔ nagʔn-*na* aa ni tɔyʔa fuɔ tɛma. Yaan i tɛ gbelɛɲ u yaa-*i* honni man jon! Ma cie.

12

Diilonɲ-bilonɲ-wuɔsaanɲu

¹ Tobinɲ namaa, Diilonɲ un cie hujar daade temma-*i* yiɛ, jande, mi cʔrʔ-*nei*, hʔan-*yon* baa na ferɛ ɲaa ban hʔn-*yon* tʔmmanɲ-kunɲu duma. Yaan na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kumanɲ dɔlaanunɲ-yuɔ. Ba buol Diilonjo-*i* dumɛi ninsoɲ-buolma-*i*. ² Baa na ta na nyaanu nelbilibiema kuucɛnɲu-*i*, yaan Diilonjo birna u birma a hʔ-*na* ʔnɔgɔfɛlemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilonjo huonɲa-*i*: Kumanɲ faa, kumanɲ dɔlaanunɲ-yuɔ baa kumanɲ vii, na ka ta na suɔ-ku.

³ Diilonɲ un firiiɲu u huonɲa-*i* aa ce baa-*mi*, mi ka dii nelma na tunni-*na* hiere: Yaan bombolma-*i* aa nelienjo nelienjo u jina u ferɛ u fuonɲu-*na*. Nan haa na nanɲa-*i* Diilonjo-*na* aa u hʔ-*na* fɔnɲgɔbaa-*ba* man, taa na ce na wɛimambaa-*ba-i* na saanu baa ba yaa-*i*. ⁴ Nelbilonɲ un yɛɲ duma baa terni bɔi u kɔma-*na*, terienɲu terienɲu baa ku maacemma, ⁵ mie inɲ fie ciɲu, i suuriiɲu i-*naa* dumɛi. Ii dii ɲaa i gbuɔnu ce nelduɔɲo *Kirs horre-*na*, nelienjo nelienjo baa u munyierammu. ⁶ Diilonjo firiiɲu u huonɲa-*i* a hʔ-*ye* i de-*i*-denɲ fɔnɲgɔbaa. Duɔ hʔ nuɔni man u pɔpuɔrunɲu cemmanɲ-fɔnɲgɔ-*i*, baa haar baa-yo u humelle-*na*. ⁷ Kʔyʔammanɲ-fɔnɲgɔ duɔ waa baa umanɲ, u tuɔ kʔyʔ. U nelma pigʔamanɲ-fɔnɲgɔ duɔ waa baa umanɲ, u tuɔ wanɲ-*ma* u pigʔanɲ. ⁸ Sirɛinɲ-fɔnɲgɔ duɔ waa baa umanɲ, u tuɔ dii sireinɲa-*i* banamba-*na*. Umanɲ duɔ da u nagʔn-*na*, kutienjo yan u nanɲa ta ka fara baa huonɲa diei. Umanɲ duɔ da yaanɲa-*i*, u ce u yaatesinni-*i* baa pʔama. Duɔ hʔ umanɲ fɔnɲgɔ-*i* wuɔ u tuɔ kʔyʔ sɔntaamba-*i*, kutienjo tuɔ ce-*ma* baa hɔfɛlle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu konɲ, huhurma saa saaya ma waa-*mu*. Gbuu na bigʔan ʔmbabalma-*i* aa na vaa na ferɛ baa ʔnfafamma yaa-*i*. ¹⁰ Taa na dɔl na-*naa* ɲaa ceduɔɲ-bienɲ namaa. Taa na jina na ferɛ banamba huonɲ-*nu*. ¹¹ Taa na hinu pʔama-*i*, baa na ce yentaanɲ namaa. Vaan na ferɛ baa Itienjo maacemma-*i*, baa na fɛ baa-*ma*. ¹² Nan hɔn kumanɲ taalunɲu-*i*, yaan ku ta ku fɛ na hɔmmu-*i*. Weinɲ da ma da-*na*, na dɔluonu-*mɛi*. Taa na hinu Diilocaralle-*i*. ¹³ Taa na kʔyʔ Diilonɲ-dunɲ-baamba man naaluɔ un suurii-*bei*. Taa na ce niraamba nersinni-*i* fafamma. ¹⁴ Taa na cʔrʔ Diilonjo-*i* na hʔ bamanɲ cieɲ-nan kʔpʔncɔlgɔ-*i*. Taa na cʔrʔ kuufafaanɲu na hʔ-*ba*; baa na haa na nubabalaanɲu bei. ¹⁵ Taa na nyɛ baa bamanɲ nyienɲ, aa na ta na kaal baa bamanɲ

† 11:34 Isayi (Ésaie) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3

kaalaan. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na teteŋ na fere; yaan aa na ta na sie maacemma manj salsal-maama-i*. Baa na da nie si na suw weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu ambabalma solaangu-i baa ambabalma. Gbaan na ta na ce kumanj faa na ha nuamba-i hiere. ¹⁸ Gbaan na ta na gbo baa nuamba-i hiere; baa na yanj ma hella namaa. ¹⁹ Mi jenaan namaa, baa na ta na suu solaangu-i na fere, yaan Diilonjo yaa tuw suu-ku. Na saa da, ma nyegaan Diilonj-nelma-na wuw: Itienjo ciera wuw: «Yaanj solaangu-i na ha muw. Muamei ka pa nelienjo nelienjo baa kumanj saaya baa-yo.»† ²⁰ Nga kumanj namaa kunju-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko ŋ bigaarano-i, ha u wuo. Hünkuwōñj da ni bel-o, ha u nyōj. Da ŋ ce mafamma-i kuu dii ŋaa ŋ gbālāa dānciēŋa'i kūnna u yunju-na.»† ²¹ Baa na yanj ambabalma da yunju nei, ciej anfafamma-i na hiel ambabalma-i na holma-na.

13

Taa na sie fongotaamba wulaa

¹ Nelienjo nelienjo u saaya u tuw sie fongotaamba wulaa. Kumanj cie mi wanj ma dumaano-na, fongotesinni-i hiere ni hel Diilonj-na, u yaa jena fonguw-i hiere. ² A ce dumaano-na umanj duw tuw ganj baa fongotaamba-i, u ganj baa Diilonjo. Bamanj ciinaanj fongotaamba nunj-andaangu-i, banj taaranj kumanj ba ka da-ku. ³ Da ŋ ta ŋ ce kuuviingu, korma sa da-ni baa fongotaamba-i. Korma da ambabalmanciraamba'i baa-ba. Terienju fanju-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yanj aa ŋ ta ŋ ce kuuviingu, ku yaa bafamba fere-i ba ka ta ba gbelien-ni. ⁴ Fongotaamba ce Diilonj-maacemma'i dumaano-na da ba dii-ye humefafalle-na. Nga da ŋ bir yanj aa ta ŋ ce kuubabalaangu, ŋ saaya ŋ kaalā-bei. Diilonj unj ha-ba comelle manj, u saa ha-ba baa-de gbangban, ba ce fuw maacemma'i baa-de. Umanj duw cal, banj haa kumanj yuw, ku pigaan Diilonj-berru. ⁵ Ku'i cie i gble i tie sie fongotaamba wulaa. I baa ne muoru yonj aa tie sie, i ne i hōmmu, i suyaa wuw ku faa.

⁶ Ku'i bi cie ŋ da na saaya na ta na pa na nampobaa-ba-i. Bamanj huyaan nampo-i, Diilonjo'i bi ha bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Ninj saaya ŋ pa kumanj, pa-ku ŋ ha kunj vii umanj. Taa na pa nampobaa-ba-i na ha ba taamba-i, umanj duw saaya baa kamma, na kanj-yo. Umanj duw saaya baa boboima, na ce-yo bai.

Anjnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yanj binjunj cemelle waa unanj nuw-na. Na saa da, umanj duw yanj banamba maama ta ma dolnu-yuw, kuu dii ŋaa kutienjo tie baa *Moisi *anjnamma-i ma kunju-na hiere. ⁹ Kumanj cie mi wanj ma dumaano-na, mamanj nyegaan anjnamma-na wuw: «Baa ce *fuocestnni, baa ko nelienjo, baa cuo, baa nenu nelienjo»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juw ji gbura ma-naa nelma diei manj daama yaa nuw-i wuw: «Ŋ saaya ŋ dol ŋ nanoljo-i ŋaa ninj dol ŋ fere duma.»† ¹⁰ Da ŋ ta ŋ dol ŋ nanoljo-i, ŋ sa joguw-yo baa kuubabalaangu. Terienju fanju-na, nelnyulmu da mu waa-nie, kuu dii ŋaa ŋ tie baa anjnamma-i hiere ma kunju-na.

* **12:16** Yaanj aa na ta na sie maacemma manj salsal-maama-i: Girēkimma-na terienj daaku gbāa bi nu nunj daama-i: «Yaanj aa na ta na sie na pie nawalaamba-i.» † **12:19** Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 32.35 † **12:20** Bincuwj-nelmanj-sebe (Proverbs) 25.21-22 * **13:9** Helmanj-sebe (Exode) 20.13-17; Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17-21 † **13:9** Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hũu nel daama-i na nanna. In yɛn huɔŋgu maŋ nuɔ-i daaku-i, namaa fɛrɛ-i na suɔ-ku. Baa na duɔfũn, siirɛn, ku hii! Konkoro piyaa-ye fiɛfiɛ-i-na a yan in ŋa naa hũu Diilon-*maama-i* fɛlɛmma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ¹² Isuɔŋgu niinu tɪ, cuo piyaa kaalma. Yaan i nanna kukulman-*maacemma-i* aa i tiɛ ce baaantɪma. ¹³ Yaan i tiɛ ce kuuviŋgu, baaantaamba ce dumei. I yan niwuoniŋ-gbuolaanɔ-u-i, baa kolman-gbuolaanɔ-u-i, baa biŋwosinni-i ni sinni-na hiere. I yan berkarre-i baa nenemuŋgu-i. ¹⁴ Yaan i biɛ Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusũnniŋ-*maama-i* aa i yan-ma.

14

Baa cɔl ŋ nawuonɔ-i

¹ Baa na ta na tɛl uman saa nan kaasinni dei yogo Diilon-*hũmelle-na*; taa na piɛ-yo na caan-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u anjoguɔma-na. ² Ŋaa unanɔ dii u suyaa wuɔ niwuoni-i hiere ni gbãa wuo. A ne da uman saa nan kaasinni dei yogo Diilon-*hũmelle-na* u sa dii kũɔma u nunɔgu-na, u wuo dimma yon. ³ Uman wuyaan niwuoni-i hiere, u baa nyɛ uman wuɔ ninanni nyaa-yo, aa uman sa wuyaan niwuoni-i hiere u baa cɔl uman wuyaan-niŋ. Diilon un siyaa dii-yo u horre-na, yunɔ si dii u cɔlma-na. ⁴ Nan hilaa hie aa da manamma ta ŋ cɔl unan cãarãŋo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔl-o wa! Ma hii nuɔ baa bige-i? Aa ku siɛ gbãa nuɔl-o; Itienɔ dii tuɔ kãyã-yuɔ. Ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u tuɔ kãyã-yuɔ.

⁵ Banan wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banan ba'a yinni-i hiere nii dii niiduani. Neliɛnɔ neliɛnɔ, u yan maman dii u huɔŋga-na ma ye-yo.

⁶ Uman buaran yinni-i, u bɔrɔ-niɛ Itienɔ maa-na. Uman wuyaan bimbinni-i hiere, u bi wuo-ni Itienɔ maa-na. Kuman ciɛ mi wan-ma dumaanɔ-na, kutienɔ jaal Diilonɔ-i ni maama-na. Aa uman wuɔ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi cema Itienɔ maa-na. Fuɔ bi jaal Diilonɔ-i. ⁷ Na saa da, i hɔlma-na, molo si dii tɛna u fɛrɛn maa-na, molo sa bi ku kã u fɛrɛn maa-na. ⁸ Da ŋ hon Diilon-horre-na, ŋ huɔn Itienɔ maa-na, aa da ŋ bi ku, ŋ kuu Itienɔ maa-na. A ce dumaanɔ-na ii dii cicɛlma wa, i kuu wa, i tienɔ yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i ciɛ mi wan-ma dumaanɔ-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yan-nu. ¹⁰ Ŋga ma bilaa niɛ nan da manamma ta ŋ cɔl ŋ nawuonɔ-i? Ma bilaa niɛ nan ta ŋ nyɛ ŋ nawuonɔ-i sulma? I ka cor hiere Diilon-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyɛgãan Diilon-nelma-na wuo:

*«Muɔ Cicɛlmantienɔ muɔ,
mi siɛ kar ku coima,
nuɔmba-i hiere ba ka jo ji dũuna mi yaanɔ-na.*

*Aa neliɛnɔ neliɛnɔ u ka puur u nunɔgu-i wan-ma wuɔ muɔmei Diilonɔ-i kelkel.»**

¹² Terienɔ fangu-na, neliɛnɔ neliɛnɔ un ciɛ kuman, u ka yiɛra Diilonɔ yaanɔ-na a wan-ku.

Baa guɔl ŋ nawuonɔ gbeini-i

¹³ A ce dumaanɔ-na, yaan i yan i-naa cɔlma. Yaan aa na bel na fɛrɛ unan nuɔ ŋ baa ji guɔl unan gbeini-i a pira-yuɔ Diilon-*hũmelle-na*. ¹⁴ Itienɔ-i Yesu ciɛ meɪ suɔ, aa tiraɔ tir suɔ wuɔ kuuwuonɔ saa nyaa neliɛnɔ. Ŋga uman duɔ tuɔ jɔguɔn wuɔ kuuwuon daaku nyaa-yo, ŋ bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da ŋ ta ŋ ce kuujangu ŋ natobiŋo-na baa niŋ wuo kuman, ŋ naana nelnyulmun-*hũmelle-i*. *Kirsan kuu uman maa-na-i, ŋ ka kɔsuɔn-yo kuuwuon maa-na

* 14:11 Isayi (Ésaie) 45.23

yon wei? ¹⁶ Kumanɔ faa nanɔ yufelle-na, da ɲ suɔ wuɔ ku cemma gb̃aa biɛna Diilonɔ-h̃umelle yerre-i, ne-ku aa ɲ yanɔ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilonɔ-nellenɔ-k̃ungu-i niwuonɔnɔ-k̃ungu sɩ, niinyonɔnɔnɔ-k̃ungu bi sɩ. Diilonɔ-nellenɔ-k̃ungu yaa viisɩnni, baa yaafɛlle baa hɔfɛlle, ni da *Diilonɔ-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umanɔ duɔ tuɔ c̃aa Kirsai c̃aama famma temma-i, u k̃ungu dɔlnu Diilonɔ-i aa nuɔmba bi bɩ u yefafalle.

¹⁹ Terienɔ fangu-na, kumanɔ juɔnɔ baa yaafɛlle-i muntɛnammu-na aa ta ku ce i hieronɔ-i i tiɛ nanɔ kaasɩnni Diilonɔ-h̃umelle-na, yaanɔ i vaa i fɛrɛ baa kufangu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilonɔ-maacemma-i baa niwuoni. Niwuoni-i hierɛ ni faa ninsonɔ, ɲga kuuwuonɔgu manɔ ka guɔl ɲ natobinɔ gbeini-i Diilonɔ-h̃umelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Bɩɲk̃ungu bɩɲk̃ungu, kumanɔ gb̃aa guɔl ɲ natobinɔ gbeini-i Diilonɔ-h̃umelle-na, ne-ku aa ɲ yanɔ-ku. Da kuɔ nanɔ k̃uɔwuole-i sisɔ ɲ konyalle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa ɲ yanɔ-ku. ²² Niɲ suɔ kumanɔ ɲ huɔɲga-na kufangu bɩɲk̃ungu yanɔga-na, yanɔ ku tiɛ nuɔ baa Diilonɔ na hɔlma-na. Umanɔ sa ciɛɲ u weiima-i baa hɔmmu h̃ai, kutienɔ yungu dɔlaa. ²³ ɲga umanɔ duɔ tuɔ wuɔ bɩɲk̃ungu aa u huɔɲga saa h̃u-ma baa-ku a k̃a u Diilonɔ-h̃umelle yanɔga-na, Diilonɔ ka yuu-yo. U ka yuu-yo niɛ niɛ? U ɔncemma-i baa u Diilonɔ-h̃umelle sa k̃a yanduɔɲga. A ne da kumanɔ sa k̃aan yanduɔɲga baa ɲ Diilonɔ-h̃umelle-i kuubalaanɔgu.

15

Biyaanɔ Yesu-Kirsaa maama

¹ Miɛ manɔ yiɛraaya donɔ Diilonɔ-h̃umelle-na, ku saaya i tiɛ k̃aỹa bamanɔ saa yiɛra donɔ miɛ temma-i. I saa saaya i tiɛ ce kumanɔ dɔlaanunɔ miɛ yonɔ. ² Neliɛnɔ neliɛnɔ i hɔlma-na, u saaya u vaa u fɛrɛ baa kumanɔ dɔlaanunɔ banamba-i a k̃aỹa-bei ba nanɔ kaasɩnni Diilonɔ-h̃umelle-na. ³ Na saa da, *Kirsaa saa tuɔ ce kumanɔ dɔlaanunɔ fuu. Ma nyɛg̃aanɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Diilo, bamanɔ taa ba tuora-niɛ, ba tuosɩnni birii haa muɔmɛi nuɔ-i.*»*

⁴ Mamanɔ nyɛg̃aanɔ Diilonɔ-nelma-na hierɛ dii ku bienɔna-na, ma nyɛg̃aanɔ da ma pig̃aanɔ-ye nelma. Ma ce-ye hɔh̃ɩnantaanɔ miɛ aa ta ma dii sireinɔ yie i die gb̃aa die tiɛ h̃ɩɲ Diilonɔ-ciilunɔgu taalunɔgu. ⁵ Diilo fuɔ manɔ hɔh̃ɩnammu tienɔ-i baa sireinɔ tienɔ-i, u k̃aỹa-nei na ta na nunu na-naa ɲaa Yesu-Kirsanɔ waanɔ-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hierɛ ce noduɔɲgu ta na gbɛliɛɲ Diilonɔ-i Itienɔ-i Yesu-Kirsaa To-i.

⁷ Terienɔ fangu-na, taa na sie na-naa Diilonɔ yerre fafaanɔgu maama-na, ɲaa Kirsanɔ siyaa namaanɔ-i dumaa. ⁸ Yaanɔ mi t̃unu-nei, Kirsaa juɔ duɔ ji k̃aỹa *Yuifubaa-ba-i. Diilonɔ unɔ ɲa naa p̃a nunɔgu manɔ baa ba bɩncuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pig̃aanɔ wuɔ Diilonɔ duɔ wanɔ mamanɔ, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niɛraamba da ba gb̃aa gbɛliɛɲ Diilonɔ-i u ɔnfafamma maama-na ɲaa manɔ nyɛg̃aanɔ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«*Ku'i cie mi ka ta mi gbɛliɛɲ-ni niɛraamba hɔlma-na,*

aa ta mi h̃al nei ni mi tuɔlnu-niɛ.»†

¹⁰ Ma bi nyɛg̃aanɔ wuɔ:

«*Nieraanɔ namaa, yaanɔ na hɔmmu fɛ Itienɔ baamba muumu temma-i.*»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyɛg̃eɲ wuɔ:

«*Nieraanɔ namaanɔ-i hierɛ, taa na gbɛliɛɲ Itienɔ-i!*

* **15:3** Gbɛliemanɔ-nalaaɲgu (Psaume) 69.10 † **15:9** Gbɛliemanɔ-nalaaɲgu (Psaume) 18.50 ‡ **15:10** Anɲɩnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 32.43

Nelbilien namaanjo-i hiere nileinja-na, taa na hal neini na tuɔlnu-yuo.»^S

¹² Aa bi tiraa nyegɛŋ *Isayi sebe-i-na wuo:

«Yese *h̄aayɛlho nanjo ka jo.

U ka sire waa niɛraamba yun-nu.

Nuɔmba-i nileinja-na hiere ba ka haa ba nanɔga-i u yaa nuɔ-i.»[†]

¹³ Nanj haa na nanɔga Diilonjo-na, fuɔ manj i ciɛuɔngu tienjo-i, u fɛ na hɔmmu-i da h̄inni, aa gbuu dii yaafɛlle na muntɛnammu-na, ku yaa *Diilonj-Yalle ka ce na ta na h̄inj u ciilunɔgu taalunɔgu bɔi.

Mamanj yuu Pol huɔnga-i

¹⁴ Tobinj namaa, mɛi fɛɛ-i mi suyaa-ma wuo na hɔmmu yuu baa ɛnfafamma, na suo wɛima-i hiere, aa na gb̄aa dii nelfafamma na-naa t̄unnij.

¹⁵ Nɔga mi suuye mi yufienja-i aa wanj manamma cor sebe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma namma t̄ɛnu-nei. Diilonjo firiinu u huɔnga-i baa-mi ku'i ciɛ mi ce-ma dumaanjo-na. ¹⁶ U ciɛ-mi Yesu-Kirsa c̄aar̄an muɔ *niɛraamba h̄ɔlma-na. U diyaa u *Neldɔɔlma-i mi nammu-na mi ta mi wanj-ma baa-ba kumanj ka ce *Diilonj-Yalle bɔ-ba ba denj, a miḡaan-ba ba p̄a ba fɛɛ h̄a Diilonjo-i.

¹⁷ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gb̄aa gbelienj mi fɛɛ Diilonj-maacemma-na. ¹⁸ Mi gb̄aa cira *Kirsa yaa k̄aaȳa-miɛ mi bir niɛraamba yammu-i Diilonjo-na b̄a ta ba nu u nunɔgu-i. U ciɛ-ma baa mi nunj-ɛndaanɔgu a naara mi ɛncemma. ¹⁹ U ciɛ-ma baa himma baa gb̄ɛɛ. U ciɛ-ma baa Diilonj-Yalle f̄ɔŋḡuɔ yaa-i. Ku ciɛ dumɛi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔɔlma-i, a donj dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nileinja-i hiere. ²⁰ Mamanj naa yu mi huɔnga-i, mi taa mi taara mi fulnu nileinja manj saa nu Kirsa maama-i dede, a wanj Neldɔɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unanj d̄unɔgu ku'i ciɛ mi fulnu nileinja manj saa nu u maama-i dede. ²¹ Mi ciɛ-ma ŋaa manj nyeḡaan dumaa Diilonj-nelma-na wuo:

«Banj ŋa na'a ba saa wanj u maama baa bamanj dede,

ba ka da-yo,

aa bamanj saa naa nu u maama da,

ba ka suo ma yaanɔga-i.»[‡]

Wuɔsaanɔgu manj dii Pol gbeini-na

²² Maacenj daama yaa taa ma bella-miɛ a ce mi saa gb̄aa k̄a ka ne-na.

²³ Ficfie-i-na ma t̄ɛ terienj daaku-na. Minj duɔnj ta mi taara da mi k̄a ka ne-na ku daa bienja bɔi. ²⁴ Mi ka k̄a ɛsipanyi. Mi k̄amma-na, mi ka yiera na terienɔgu-na a ce yinni cɛlle baa-na aa suo cor, ku yaa mi huɔnga ka fɛ. Aa mi hil mi ne na kak̄aȳanɔgu yaa-i da mi gb̄aa ka cor baa mi h̄umelle-i. ²⁵ Dumandɛ-i-na, mi k̄a *Yerusalemu da mi ka h̄a Diilonj-d̄unj-baamba-i p̄puɔrunɔgu. ²⁶ Diilonj-d̄unj-baamba manj Maseduoni-i-na, baa bamanj dii Akayi-i-na, ba naanj gbeinja da ba k̄aȳa Diilonj-d̄unj-baamba manj nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi k̄a baa conɔgoruɔngu fanɔgu yaa-i. ²⁷ Ku d̄ɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemaa faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yunj haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba manj h̄ȳaa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonj-h̄umelle-i baa *niɛraamba-i; niɛraamba saaya ba bi cal ba naḡan-niini-i baa bafamba-i kɛ! ²⁸ Da mi ji b̄al baa mafamma-i, da mi gb̄anj k̄a ka h̄a-ba conɔgoruɔngu fanɔgu-i,

^S 15:11 Gbeliemanj-nal̄anɔgu (Psaume) 117.1 * 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Nienj u s̄inni-i Samiel sebedɛlɛl̄anjo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienjo. Nienj Matie sebe-i-na 1.6. † 15:12 Isayi (Ésaïe) 11.10 ‡ 15:21 Isayi (Ésaïe) 52.15

mi p̄aŋ biε Esipanyi h̄umelle a ka yiεra na terienɟu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miε da mi hi na terienɟu-i, *Kirsa ka silaa ce baa-ye cor.

³⁰ Tobin̄ namaa, miŋ ka taara kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Niεŋ Itienɟo-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonɟ-Yallen̄ diyaa nelnyulmu maŋ i h̄ommu-na, aa na ta na cārā Diilonɟo-i na h̄a-mi, a kāyā-miε mi malunɟu-na. ³¹ Cāarāŋ Diilonɟo-i u kor-mi *Yude anyagarmantaamba nammu-na, aa miŋ k̄aŋ baa p̄puɔrunɟu maŋ Yerusalemu-i-na, Diilonɟ-d̄un̄-baamba ka h̄u-ku mi wulaa. ³² Mafan̄ da ma ce, mi ka hi na terienɟu-i baa h̄ofelle, aa Diilonɟ duɔ siε, mi kaa bi da fiisa cellε. ³³ Diilonɟo-i H̄ofellentienɟo waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupalle

¹ Mi ka dii i t̄uɔ-i Febe-i na naŋ-na, u ce Diilonɟ-maacemma-i u kāyā Diilonɟ-d̄un̄-baamba maŋ S̄aŋkire-i-na*. ² Duɔ kā, na ne Itienɟo-i aa na bel-o fafamma ŋaa maŋ saaya ma ce dumaa Diilonɟ-d̄un̄-baan̄ miε i h̄olma-na. Kumaŋ maama-i da ma waa-yuɔ, na kāyā-yuɔ baa ku biŋk̄unɟu-i. U kāayā nuɔmba b̄oi, halle mei fεε maŋ daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suonɟu-na. ⁴ Ba h̄iεrā kuliinɟu-i da ba gb̄aa h̄u muɔŋo-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa mei da-mi-diei s̄l yon̄. Diilonɟ-d̄un̄-baamba maŋ *nieraaŋ-nileiŋa-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilonɟ-d̄un̄-baamba maŋ tigiin̄ ba cārā Diilonɟo-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi j̄enɟo-i Epayineti-i. U yaa h̄uyāa *Kirsa maama-i iḡena *Asi-i-na.

⁶ Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fεε baa na maama-i.

⁷ Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellen̄-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *p̄puɔrbiemba namba-i bafamba-i, ba k̄unɟu d̄olnu nuɔmba-i. Bafamba daa yun̄-b̄inc̄os̄inni muɔ-na Kirsa horre-na.

⁸ Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itienɟo horre-na.

⁹ Mi jaalaa Urb̄ē-i, u yaa i namaacenceron̄o Kirsa suonɟu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.

¹⁰ Mi jaalaa Apelēsi-i, u piḡaŋ wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellen̄-baamba-i.

¹¹ Mi jaalaa mi nellen̄-tobin̄o-i Erodiyō-i. Aa jaal Narsisi dumellen̄-baamba maŋ h̄uyāa Itienɟo maama-i.

¹² Mi jaalaa Tirfēni-i baa Tirfosi-i. Caan̄ daaba-i ba h̄ai-i-na, ba vaa ba fεε baa Itienɟo maacemma-i. Aa bi jaal P̄erside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fεε baa Itienɟo maama-i.

¹³ Mi jaalaa Urufusi-i, Itienɟo yufellen̄-nolno-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mei fεε-i mi bi nyu.

¹⁴ Mi bi jaalaa Asēŋkiri-i, baa Filegō-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁵ Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienɟo-i baa t̄oncienɟo-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilonɟ-d̄un̄-baamba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁶ Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa c̄ɛduɔŋ-bien̄ namaa.

Baman̄ dii Kirsa horre-na hiere ba p̄aa-na jaalunɟu.

* 16:1 S̄aŋkire: Niεŋ P̄opuɔr. 18.18. † 16:3 Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Niεŋ P̄opuɔr. 18.2.

17 Tobin namaa, jande mi cārā-nei, Diilon- hūmelle man maama-i waan baa-na, baman mielāa-ma, bilaan na fεε kutaamba-na; ba jo baa bεrεmma, aa ba pira nuamba-i Diilon- hūmelle-na. Baa na ta na piε kutaamba-i. 18 Ba sa cāa Itienjo-i *Kirsa-i, n̄ga ba cāa ba kusūnni. Ba t̄aal baman sa suyaan ku yaan̄ga-i baa ba nudōdōlle-i. 19 Namaanjo-i, nuamba-i hiere ba suyaa wuō na nu Itienjo nun̄gu-i. Terien̄gu fan̄gu-na, ku dōlnu-miε baa-na. N̄ga mi taara na ta na suō ānfafamma-i na ce-ma aa na baa yan̄ āmbabalma ji kpatalla-nei. 20 Diilonjo-i Hōfēllentienjo-i, a saa baa cεlε, u ka mal *Sitāni-i h̄ā na ce na b̄aan̄gu-i yuō.

Itienjo-i Yesu u kāyā-nei.

21 Mi nabentienjo-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen- tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasō-i baa Sosipater hiere.

22 Muō Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienjo horre-na. Muōm̄ei nyεgāan̄ Pol sebe daayo-i h̄ā-yo.

23 Gawusi bi p̄aa na jaalun̄gu. Muō Pol, mi haraa u yaa nuō-i. Diilon- dūn- baamba-i hiere ba tigiin̄ fuō terien̄-nu'i ba jaal Diilonjo-i. Nelle gbeitieratienjo-i Erati jaalaa-na baa i natobinjo-i Kartusi-i.

[24 Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperien̄gu

25 Yaan̄ i tiε jaal Diilonjo-i! Min̄ wan̄ *Neldōdōlma man baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gb̄aa ce na yiεra don̄ u hūmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonjo kusūn̄gu man̄ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiεfiε-i-na Neldōdōl daama yaa nuō-i. 26 Diilonjo man̄ si dii duō ji kā terien̄gu, u ciε u *p̄p̄uōrbiemba wan̄ u kusūn̄gu-i ba sebeb̄aa-ba-na nuamba-i hiere nilēin̄ga-na ba da ba suō-ma aa h̄ūu-ma aa ce-ma.

27 Diilonjo yaa u diei yon̄ nelnurānjo-i. Yaan̄ i tiε jaal-o hōnnin̄ jon̄ Yesu-Kirsa barguō-i-na! Ma ciε!

Polņ nyegāaņ sebedielāņo maņ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluoņgu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuō Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huoņgu fanġu-na, gbeija saa waa dei Korēnti-i-na, baa bīņwosīnni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sīnni-na hiere. A ce dumaanġo-na Diilonġ-hūmelle wuōsaanġu waa kelle Diilonġ-dūņ-baamba wulaa.

Huoņgu nanġu juō hi, Pol wuō nu wuō ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegāaņ sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma bōi. Pol wuō nyegēņ sebe daayo-i duō dii nelma ba tūnni-na; wuō ba yaņ berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilonġ-dūņ-baamba hōlma-na (sap. 1–4). Aa cira ba hiel ba nanġa bīņwosīnni-na, aa weinġ da ma suur ba hōlma-na, ba fielnu-mei ba fere; ba baa kā nelgbāņgbālāņ wulaa wuō u ka fielnu-mei hā-ba (sap. 5–6). U nuņġu hii ānsorrenġ-maama-i (sap. 7), baa cufierġ-kūōma wuomaņ-kūņġu-i (sap. 8–10), baa Itienġo niiwuoniņ-kūņġu-i (sap. 11). *Diilonġ-Yallenġ hāņ nuōmba-i fōņġōbaa-ba maņ, u nuņġu hii ba kūņġu-i (sap. 12–14). U nuņġu bi hii kuomba siremmaņ-kūņġu-i (sap. 15).

Aa suō duō pā-ba jaaluperienġu-i, u diyaa sireiņa bei wuō ba naņ gbeija ba hā *Yerusalemu Diilonġ-dūņ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyōlma baa nelnyulmuņ-kūņġu-i: Wuō Diilonġ-dūņ-wuoņ duō tuō ce bīņkūņġu bīņkūņġu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaalunġu

¹ Muō Pol, Diilonġo bīe-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō ņaa uņ'a ma ce dumaa. Muō baa i natobiņo-i Sōsiteni-i ² miemei nyegāaņ sebe daayo-i die hā Diilonġ-dūņ-baaņ namaa namaņ dii Korēnti-i-na. I nyegāaņ-yo die hā Diilonġ uņ buō namaa namaņ na denġ a ce-na fuō baaņ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāaņ-yo die hā bamaņ bīeņ Itienġo yerre-i terni-na hiere. Bafamba Yuntienġo miē bi Yuntienġo.

³ I To-i Diilonġo-i baa Itienġo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol pā Diilonġo-i jaalunġu

⁴ Diilonġo niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terienġu fanġu-na, mi jaal-o yinni maņ joņ mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, naņ hūyāa *Kirsa maama-i Diilonġo cie-na bīņkūntaanġ namaa weima-na hiere: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suō yiēņġu. ⁶ Kumaņ cie ma ce dumaanġo-na, Kirsa nelma daa muntēnafafammu na hōlma-na ku'i cie. ⁷ A ce namaa namaņ niēyaņ Itienġo-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiēņġu himma-i, Diilonġ uņ hāņ nuōmba-i fōņġōbaa-ba maņ, u diei saa naa-nei. ⁸ Diilo fuō fere yaa ka kāyā-nei na nyaar u nelma-na a ji hi yiēņġu fanġu-i; ku yaa cālmuo sie ji da haa-nei. ⁹ U yaa bīe-na wuō na ce horre baa u Biēņo-i Yesu-Kirsa-i; u sa waņ weima aa ji bir baa huoņ-āndaanġu.

Korēnti Diilonġ-dūņ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobinġ namaa, jande mi cārā-nei, niēņ Itienġo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuō. Bilaanġ na-naa fafamma na ce noduoņġu aa na waa baa āņġōduōma. ¹¹ Tobinġ namaa, kumaņ cie mi ta

mi wan mafamma-i Kiloe dumellenj-baamba tũonu-mie wuɔ na sa nunu na-naa. ¹² Wuɔ na hɔlma-na, banamba ciɛra wuɔ ba cuu mɛi huonj-nu, banan ba'a bafamba cuu Apolosi huonj-nu, banan ba'a bafamba dii Pier* huonj-nu, banan ba'a bafamba dii *Kirsa huonj-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wɛi? Ba gbuu muɔmɛi *daangju-na ko-mi na maama-na wɛi? Na daa *batɛmu-i mɛi yerre yaa nuɔ-i wɛi? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilonj-i minj'a mi saa *batisenj moloŋo na hɔlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbɔa cira na baatisenj mɛi yerrenj. ¹⁶ Ninsoŋo! Muɔmɛi baatisenj Sitefanasi dumellenj-baamba-i, mafamma naa karaanu-mie. Da ma hel bafamba-na, mi saa hũu-ma mie mi baatisenj moloŋo na hɔlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puɔr-mi wuɔ mi ji batisenj nuɔmba, nga u puɔraa-mi wuɔ mi wuɔra wanj *Neldɔdɔlma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilienj-cɛcɛmunju ku yaa Kirsa kuliŋgu ka waa baa yunju daangju-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba wanj Kirsa kuliŋgu maama-i daangju-na, bamanj piɛra, ba da-ku miminsinni. Nga mie manj biyaa konjkor-hũmelle-i, i suyaa wuɔ Diilonj hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyɛgɔan Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Mi ka blɛna nelnurɔamba nelnulle-i

aa blɛna cɛcɛmuntaamba cɛcɛmunju-i.»†

²⁰ Terienju fanju-na, nelnurɔamba gbɔa da hama-i wanj? Bamanj suyaan yienju-i, ba gbɔa da hama-i? Bamanj wuɔ ba suɔ ba piiye, ba gbɔa da hama-i? Ma si Diilonj birii nelbiliemba cɛcɛmunju-i miminsinni kɛ?

²¹ Na saa da, Diilonjɔn ciɛ u cɛcɛmunju-i kusuɔn-nu, nelbiliemba-i baa ba cɛcɛmunju-i hiere ba saa suɔ-yo. Ku'i ciɛ Diilonjɔn cira wuɔ nelbiliembanj nenj kumanj wuɔ miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor bamanj hũyɔa u maama-i.

²² *Yuifubaa-ba taara ba da gberɛ-wɛima-i baa ba yufelle aa suɔ hũu-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cɛcɛmunju. ²³ Nga mie fuɔ, banj gbuu Kirsa manj daangju-na ko-yo, mie wanj fuɔ maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu janj-ba wuɔ i tuora Diilonjɔn-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ Nga Diilonj unj blɛ bamanj kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, inj wanj Kirsa manj maama-i daayo-i, ba suyaa wuɔ u yaa pigɔan Diilonjɔn himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbiliembanj nenj Diilonjɔn maacemma manj wuɔ miminsinni, ma bɔyaa bafamba cɛcɛmunju-na, aa banj nenj kumanj wuɔ nayusinni Diilonjɔn wulaa, ku bɔyaa bafamba fɔngɔtesinni-na.

²⁶ Tobinj namaa, niɛn na hɔlma-na na ne. Diilonjɔn blɛ namaa namanj, nelbiliemba ne wuɔ nelnurɔamba si dii bɔi nei, fɔngɔtaamba si dii bɔi, nelbɔmbɔmbaa-ba bi si dii-nei dumaa. ²⁷ Nga nelbiliembanj nenj bamanj wuɔ mimiɛmba, Diilonjɔn hielaa ba yaa-i a ture nelnurɔamba yammu-i. Aa banj nenj bamanj wuɔ yunju si-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fɔngɔtaamba-na. ²⁸ Nelbiliembanj'a ba sa kɔn bamanj, banj nenj bamanj wuɔ nelsɔsɔyaamba, Diilonjɔn hielaa ba yaa-i duɔ pigɔan wuɔ banj nenj kumanj hɛɛma-na wuɔ bɛnkũbuɔ, fuɔ wulaa yunju si dii-kuɔ. ²⁹ U ciɛ mafamma-i molo baa gbɔa duɔ kaal u fɛɛ u yaangja-na. ³⁰ U yaa ciɛ na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa ciɛ u hɔ-ye u cɛcɛmunju-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa ciɛ Diilonjɔn ce-ye nelviinj mie, aa ce-ye fuɔ baan mie aa tiraa hũu-ye *Sitɔni nammu-na.

³¹ Terienju fanju-na, ŋaa manj nyɛgɔan dumaa Diilonj-nelma-na wuɔ: «Umanj duɔ tuɔ taara u kaal u fɛɛ, u saaya u cira: <Diilo baa Itienj yaa-i.>‡

* **1:12** Pier yerre nande yaa Sefasi. Nierj Nsɔa 1.42. † **1:19** Isayi (Ésaie) 29.14 ‡ **1:31** Seremi (Jérémie) 9.23

2

1 Tobin namaa, muo min bi kaa na terienḡu-na da mi ka wan Diilon-kusunḡu-i baa-na, mi saa ka piye pigaan wuo muomei suyaan mi piye mi yan nuomba-i hiere, mi saa bi ka piye pigaan wuo muomei suyaan yienḡu mi yan-ba. 2 Mii naa wan-ma aa yiera-mei wuo ban gbuu Yesu-Kirsa man *daanḡu-na ko-yo, mi ká ka wan fuo maama yaa yon baa-na, mi sie haa manamma mei. 3 Min taa mi ká na terienḡu-na, fɔnḡu saa waa-mie aa korma naa ce mi kúoma ta ma nyen. 4 Min káa, mi saa ka puur-na baa neldodolma na da na cu mi huon-nu ḡaa nuomban puur ba-naa dumaa, ḡaa *Diilon-Yalle himma yaa cie na sie mi nelma-i. 5 A ce dumaanḡo-na, nan hūyaa Yesu maama-i ku saa ce ḡaa nelbilien-cēcēmunḡu-i cie na hūu-ma, ḡaa Diilon-himma yaa cie na hūu-ma.

Diilonḡo nu nelma

6 Baman naan kaasinni Diilon-hümelle-na i hāalā-bei nelnulle. ḡaa nel-nulle fande-i diiduole sí baa nelbiliemba diele-i, diiduole bi sí baa miwaan daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntessinni sa cɔ. 7 I pigaan nuomba-i Diilon-nelnulle. Diilonḡo kusunḡu man fuyaa nelbiliemba-na, i hāalā nuomba-i ku yaa-i. Aa miwaanḡo suɔ duɔ don, Diilonḡo naa yiera-mei duɔ pigaan-ye u kusunḡu-i i die ji tie ce i bāanḡu-i baa-yo. 8 Diilonḡo kusunḡu daaku-i miwaanḡo yuntaamba sa suɔ-ku. Ku ba taa ba suɔ-ku, baa naa saa gbu yuntaamba yuntienḡo-i *daanḡu-na ko-yo. 9 ḡaa ma cie ḡaa man nyegāan dumaa Diilon-nelma-na wuo:

«Molon yufellen'a di saa haa kuman nuɔ-i dede,

kuman maama-i saa suur nelien tūn-nu dede,*

kuman molo saa jɔḡuḡu ku maama dede,

Diilonḡo tigiin ku yaa-i a hā u maaman dɔlnun baman.»

10 Binḡunḡu fangu-i, Diilonḡo cie u *Yalle pigaan miemei baa-ku. *Diilon-Yalle suɔ nelma-i hiere; halle di suɔ Diilonḡo huɔya-maama-i. 11 Hai molonḡo-i gbāa suɔ u nanonḡo kusunḡu-maama-i ji cor kutien fuo fere-i? Ku yaa ḡaa Diilonḡo künḡu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suɔ u kusunḡu-i. 12 A ne da mie in daa Yalle man, nelbilien diele sí, Diilon diele. U hāa-ye baa-de i die suɔ un cie ānfafamma man yie hiere. 13 Anfafan daama-i, die i wan ma maama-i, i sa wan-ma baa mie cēcēmunḡu, i wan-ma baa nelma man Diilon-Yallen hāalāyāy-yie baa-ma. A ce dumaanḡo-na, i wan Diilon-Yalle maama-i baa Diilon-Yallen yen baman nuɔ-i. 14 Nelbilon nuonḡo-i ḡ yundaanḡu-i, ḡ sie gbāa hūu Diilon-Yalle maama-i. Diilon-Yallen'a di si dii ḡ huonḡa-na, ma maaraa-ni ḡ suɔ ma yaanḡa-i. Da ḡ nu-ma, ḡ da-ma miminsinni. 15 Diilon-Yal da di waa uman nuɔ-i, u gbāa suɔ nelma-i hiere ma yaanḡa-i, a ne da fuon cen maman, nelgbānḡbālāan sie gbāa suɔ ma yaanḡa-i. 16 Na saa da, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo:

«Hai suyaan Itienḡo kusunḡu-i?

Hai gbāa pigaan-yo nelma?»†

ḡaa miēnḡo-i i suɔ *Kirsa kusunḡu-i.

3

I hieronḡo-i Diilon-maacenciraan mie

1 Tobin namaa, coima saa fa, *Diilon-Yallen yen baman nuɔ-i, ban piyen baa-ba dumaa, mi saa gbāa piye baa-na dumaanḡo-na. Mi piye baa-na ḡaa

* 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13

nuɔmba manj ciɛŋ ba fɛrɛŋ kusũŋ-maama, aa tiraa piiye baa-na ŋaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hãa-na nyɔlma'i dumaanjo-na na mɔsũŋ. Kuɔ mi nã hã-na juuru, naa naa saa gbãa wuo-du. Halle ji hi baa fiɛfiɛ, na siɛ gbãa wuo biŋkũŋgu. ³ Kumanj ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusũniŋ-maama-i yogo. Nenemunjo manj dii na hɔlma-na, baa bɛrru manj bi dii, ni yaa pigãan wuo na ce na kusũniŋ-maama, na saa nanna nelbiliemba cilu-i yogo. ⁴ Da na ta na piiye wuo: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolosi*», bamanj sa suyaan Diilonjo-i ba'i sa piiyenj dumaanjo-na wei?

⁵ Ma diei ma hãi, hai moloŋo-i Apolosi-i? Aa hai moloŋo-i Pol? Ma si Diilonj-maacembienj miɛ yonj ke? Kunaŋgu si dii ji cor kufanjo-i. Miɛ waan Yesu maama-i baa-na yonj aa na bi siɛ-ma. Itienj unj calaanu maacemma manj hãye, i ciɛ ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ŋaa, mei sũɔ tibinni-i aa Apolosi kũnna hũmma-i niɛ, ŋga Diilonjo yaa ciɛ ni cɛ. ⁷ Umanj sũɔ, baa umanj kũɔna hũmma-i, i sa kãŋ bafamba-i. Umanj ciɛ ni cɛ, i ne u yaa-i. U yaa Diilonjo-i. ⁸ Umanj sũɔŋ baa umanj kũɔnanj hũmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unanjo; nelienjo nelienjo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumanj ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na, i ce maacemma-i baa Diilonjo aa namei u suonjo-i.

Mi gbãa saa-na baa dũŋgu manj Diilonj unj yenj tuɔ ma-ku. ¹⁰ Diilonjo ciɛ baa-mi a hã-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ŋaa dumarãfɛfɛiŋ muɔ. Fiɛfiɛ-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuɔ. Ŋga nelienjo nelienjo, unj manj dumaa, u tuɔ ne-ku torro. ¹¹ Dũŋgu tuole j̄ɛna t̄i; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo siɛ gbãa tiraa j̄ina dũŋgu nanj tuole. ¹² Banamba ka jo baa sɛɛŋe ji ma, banamba wargbe, banamba tãmpɛfɛfɛiŋa, banamba jo baa dɛnni ji ma, banamba hɛŋgu, banamba tireiŋa. ¹³ Ŋga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suɔ gɛŋgeryiŋgu yaa nuɔ-i. Yiŋgu fanjo kaa waa dãamuŋ-yiŋgu. Aa dãamu fammu yaa kaa pigãan nelienjo nelienjo u maacemma sɛnni-i. ¹⁴ Umanj duɔ ma baa kumanj aa dãamu siɛ gbãa caa-ku, kutienjo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ Ŋga umanj maacemma-i da ma caa, kutienjo cii. Fuɔ fuɔ, u ka kor, ŋga u ka waa ŋaa nelienjo manj u dũŋgu bilaa ta ku caa aa u gbãŋ gbar hel.

¹⁶ Na saa suɔ wuo namei Diilonjo dũŋgu-i aa u *Yalle waa na hɔmmu-na wei? ¹⁷ Umanj duɔ biɛna Diilonj-dũŋgu-i, Diilonjo ka kɔsuɔŋ kutienjo-i. Kumanj ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na, Diilonjo ciɛ dũŋgu fanjo-i fuɔ da-u-diei kũŋgu aa namei dũŋgu fanjo-i.

¹⁸ Molo baa tãal u fɛrɛ na hɔlma-na! Umanj duɔ fer nelbiliemba-i a tuɔ ne u fɛrɛ wuo nelnurãŋo, kutienj duɔ tuɔ taara Diilonj-nelnulle-i, u saaya u ce u fɛrɛ mimilãŋo. ¹⁹ Bige-i ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na? Nelbilienj banj biŋ kumanj nelnulle-i, Diilonjo daa-ku miminsɛnni. Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo: «Diilonjo bel cɛcɛmuntaamba-i baa bafamba fɛrɛŋ cɛcɛmunjo yaa-i.»[†] ²⁰ Ma tiraa nyegɛŋ wuo: «Itienjo suɔ nelnurãamba anjɔguɔma-i. U suyaa wuo yunjo si dii-mɛi.»[‡] ²¹ Terienjo fanjo-na, molo baa kaal u fɛrɛ wuo fuɔ dii baa meljo. Na saa da, biɛmbɛnni-i hiere namaa niini-i: ²² Muɔ baa Apolosi-i baa Piɛr, namaa baan miɛ. Miwaanjo-i baa cicɛlma-i a naara kuliŋgu-i, namaa niini-i. Nyunjo-i baa bisɛnuɔ-i, namaa niini-i. ²³ Ŋga namaanjo-i Kirsa baan namaa, aa Kirsa-i Diilonj-wuonjo.

* 3:4 Nienj Pɔpuɔr. 18.24-28. † 3:19 Yɔbu (Job) 5.13 ‡ 3:20 Gbeliemanj-nalãanjo (Psaume) 94.11

4

Kirsa pɔpuɔrbiemba maama

¹ Kumanɔ ɲaa miɛ kũngu-i, muɔ baa Apolɔsi-i, na saaya na ta na kãŋ-ye *Kirsa maacembienɔ miɛ. Diilonɔ-kusũngu manɔ naa fuo, u hãa-ye baa-ku i die puure-kuɔ pigãan nuumba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii weiɛma nelienɔ nuɔ ɲ nan-na, ba taara ɲ ce-ma manɔ saaya ma ce dumaa.

³ Mei wulaa, da na fie ta na wanɔ wuɔ niɛ, sisɔ nelbilienɔ da ba fie ta ba wanɔ wuɔ niɛ, maasũmplɛ. Mei fere-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaanɔ. ⁴ Mi saa da mi cãlmuɔ terienɔgu-i, ɲga miɲ fie'a mi saa da cãlmuɔ mi fereɲ nuɔ, kufanɔgu sa pigãan wuɔ mi vii de. Itienɔ yaa gbãa cira mi maacemma faa sisɔ ma balaanɔ. ⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, baa na wuɔya na ta na cãl nuumba-i a ne da ba cãlmanɔ-huonɔgu saa hi. Yaanɔ Itienɔ jo. Duɔ jo, mamannɔ cie kukulma-na hiere, u ka puure-mei aa bi puure nuumba kusũnniɲ-maama-i. Mafanɔ da ma ce, nelienɔ nelienɔ Diilonɔ ka pã-yo baa jaalunɔgu manɔ saaya baa-yo.

⁶ Tobinɔ namaa, nelienɔ nuɔ ɲ saa saaya ɲ ce ji cor kumanɔ nyegãanɔ. A ce dumaanɔ-na, mi biyaa nelma bɔi muɔ baa Apolɔsi-i i kũngu-na a tagaaya pigãan-na na da na suɔ nelma famma yaanɔga-i. Mi sa taara na hɔlma-na, unaa tuɔ wuɔra u hɔgɔrra u fere wuɔ fuɔ dii baa melɔjo aa cina unanɔ-i. Ku'i cie mi bie miɛ maama-i tagaaya pigãan-na. ⁷ Da ɲ ta ɲ wuɔra ɲ hɔgɔrra ɲ fere dumaanɔ-na, hai molonɔ-i juɔ ce-ni bɔlbɔl banamba-na? Bige-i dii baa-ni nanɔ yerren-kũngu-i? Nimannɔ dii baa-ni hiere, Diilonɔ'i saa hã-ni baa-ni wei? Da kuɔ Diilonɔ'i hãa-ni baa-ni, ma bilaa niɛ ɲ ta ɲ wuɔra ɲ hɔgɔrra ɲ fere ɲaa nanɔ niidanni?

⁸ Tobinɔ namaa, na daa niɛ sɪ na ye. Namaa wulaa na cie bɪɲkũntaanɔ namaa. Na duɔɲ yaanɔga miɛnɔ-na ta na ce na yuntesɪnni-i. Kuɔ naa naa ce ninsonɔ-yuntaanɔ namaa, kuu naa saa gbuu suɔ aa dɔlnu-miɛ. Ii naa kã ka tie ce i bãanɔgu-i baa-na. ⁹ Mei huonɔ-na Yesu *pɔpuɔrbienɔ miɛnɔ-i, Diilonɔ ɲena miɛmei huonɔgu-na ɲaa kasobiemba manɔ banɔ ɲena-bei ba denɔ da ba ka koba. A ce dumaanɔ-na, nelbiliemba-i baa *dɔɲpɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nyɛ-ye. ¹⁰ Miɛmei birii ce mimiɛl miɛ Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurãanɔ namaa Kirsa horre-na! Miɛ i naa yunɔgu aa fɔɲgũɔ cer waa namaanɔ-na! Nuumba sa kãɲ miɛnɔ-i, aa ta ba kãɲ namaanɔ-i! ¹¹ A ji hi baa nyunɔgo, ii dii nyulmu-na baa hũɲkuɔsɪnni-na. Niidiini sɪ baa-ye, ba sie yanɔ i muoma-i, i sie bi da tuolen-muntienammu: Die cor dei, i cor dei. ¹² I ce maacemma-i ɲaa i ka ku die gbãa die da i nunɔ-juuru-i. Umanɔ duɔ tuora-ye, i cãrã Diilonɔ-i hã kutienɔ-i. Umanɔ duɔ ce-ye kpãncɔlgũɔ, i hɪrã i kũɔma-i. ¹³ Umanɔ duɔ tuɔ bɪena i yireiɲa-i, i suɔ nuonɔgu baa kutienɔ-i. A ji hi baa nyunɔgo, nelbiliemba ne-ye nelsɔsaanɔ miɛ, ba ne-ye ɲaa juoraanɔ miɛ.

¹⁴ Ku saa ce ɲaa mi nyegɛɲ nel daama-i da mi ture na yammui de! Ku'i sɪ. Kuu dii ɲaa nanɔ yenɔ mi bisãɲ namaa, aa na maama tiraa ta ma dɔlnu-miɛ, ku'i cie mi ta mi nyegɛɲ-ma da mi tigãan-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fie da nuumba neifienɔ ndii ba ta ba kalanɔ-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yonɔ; u yaa muɔ. Bige-i cie miɛ na to yaa muonɔ-i? Muɛmei waanɔ *Neldɔdɔlma-i baa-na na hũu-ma a ce Yesu-Kirsa baanɔ namaa. ¹⁶ Terienɔgu fanɔgu-na, jande, mi cãrã-nei, taa na ce mei temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saanɔ mi bienɔ-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ, u vii Diilonɔ-hũmelle-na. Miɲ wuɔ wuɔsaanɔgu manɔ Yesu-Kirsa hũmelle-na, mi saanɔ-yo u duɔ ka tir

* 4:17 Timote-i, Pol fereɲ bienɔ sɪ, ɲga u taa u kãɲ-yo u bienɔ Diilonɔ-hũmelle-na. Niɲ Pɔpuɔr. 16.1.

kufanɟu maama yaa baa-na ŋaa miŋ wuɔraŋ mi waŋ-ma dumaa baa Diilonɟ-dũŋ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hɔlma-na, banamba daa niɛ sɪ mi siɛ bir kã, ba doŋ ta ba hɔgɔrra ba fɛɛ. ¹⁹ Ŋga Diilonɟ duɔ siɛ, ku siɛ vaaya mi ka kã na wulaa. Da mi kã, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuɔ banɟ waŋ mamaŋ ba gbã ba ce-ma. ²⁰ Da ŋ siɛ Diilonɟ nuŋgu-i, ku sa bãl nuŋ-ãndaan-nu yoŋ, ku saaya ku da ŋ ciluɔ-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kã, mi bel nyanɟbãanɟu mi nanɟa-na ta mi kã, sisɔ na taara mi ta mi kã baa hɛhɛŋo? Niɛŋ na par.

5

Korɛntitaambaŋ ceŋ bɩŋwosɪnni maŋ

¹ I wuɔra i nu-ma terni-na hiere wuɔ bɩŋwosɪnni nanni ciɛ na hɔlma-na. Bɩŋwosɪŋ daani-i, halle bamaŋ sa suyaŋ Diilonɟo-i ba sa siɛ ce-ni: Ba'a na hɔlma-na unaa galla baa u to ciɛŋo. ² Mafammaŋ fiɛ ce, na cor ta na kaal na fɛɛ. Ma sɪ kuu naa saaya ku jaŋ-na, aa umaŋ ciɛ maacembabalamma famma-i na donya-yuɔ hiel-o na hɔlma-na. ³ Muɔ fuɔ, mii si dii baa-na terienɟu-na, ŋga mi huɔŋga dii. Kumaŋ saaya ku ce kutienɟo-na, mi yɛraaya-kuɔ tɪ ŋaa mii dii baa-na terienɟu-na. ⁴ Terienɟu fanɟu-na, tigiin na-naa Itienɟo Yesu yerre-na. Da na tigiin na-naa, u ka kãyã-nei aa muɔmi ka ta mi bi jɔguɔŋ na maama. ⁵ Da na tigiin, na nyaa-yo na hiel-o na hɔlma-na na hã *Sitãni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilɔbabalaŋo-i aa Diilonɟ kor-o Itienɟo jommaŋ-yiinɟu-i ku'i ciɛ miɛ na donya-yuɔ hiel-o na hɔlma-na.*

⁶ Na kaal na fɛɛ gbãŋgbãŋ! Na saa suɔ wuɔ siini-i baa ni yornumma-i ni gbãa sire burjũmmu bɔi wɛi? ⁷ Ambabalma dii ŋaa siini. Hielaŋ-maŋ na hɔlma-na, ku yaa na ka koŋ hiere, na ka waa ŋaa burjũmmu maŋ siini saa dii muɔ. Aa na kuɔŋ tɪ. Yesu-Kirsa ciɛ u fɛɛ tãmmaŋ-kũŋgu a migãaŋ na hɔmmu-i. U yaa *kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaanɟu tũmbilonɟo-i tɪ. ⁸ Terienɟu fanɟu-na, yaan i nanna i cilɔbabalaŋo-i baa bɩŋwosɪnni-i, nii dii ŋaa siini; aa i ce ponsaanɟu-i baa huɔŋga diei, ku yaa ŋaa burjũmmu maŋ siini saa dii muɔ.

⁹ Miŋ nyɛgãaŋ sebe† maŋ hã-na cor, mi waan-ma yuɔ miɛ baa na ta na piɛ kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa piɛ kakarkuontaamba-i, mi sa gbɛ kakarkuontaamba-i hiere miwaanɟo-na, mi sa bi gbɛ bamaŋ ciɛŋ cãncãaya-i hiere miwaanɟo-na, mi sa gbɛ bamaŋ ciɛŋ dudubũle-i hiere miwaanɟo-na, mi sa bi gbɛ cufɛbuoltaamba-i hiere miwaanɟo-na. Da ŋ'a ŋ sa taara ŋ piɛ bafamba-i hiere daaba-i, ŋ ka naa ŋ hel miwaanɟo-na. ¹¹ Da mi cira na baa piɛ kakarkuontaamba-i, mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonɟo-i. Mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cãncãaya-i. Mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cufɛŋa-i. Mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bɛna nuɔmba yirɛiŋa-i. Mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa yaŋ kolma ta yaanɟa bɛi. Mi gbɛ bamaŋ wuɔ ba hũyãa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuɔmba-i. Halle na saa saaya na wuo niwuoni baa kufanɟu taamba-i.

¹² Bamaŋ saa hũu Yesu maama-i, mei siɛ gbãa waŋ bafamba yuŋ-maama-i. Bamaŋ dii hũmeduɔle-na baa namaa, na saaya na ta na waŋ bafamba yuŋ-maama yaa-i ¹³ aa na yaŋ puon-nuɔmba-i na hã Diilonɟo baa-ba, u'i ka suɔ uŋ

* **5:5** Niɛŋ Kor. hãa. 2.6-11: Terienɟu-na, ŋ gbãa da wuɔ u donyamma-i Diilonɟ-dũŋgu-na ku kãyã-yuɔ bɔi. Ku ciɛ u nanna u cilɔbabalaŋo. † **5:7** Kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaanɟu tũmbilonɟo-i: Niɛŋ ku nelma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ **5:9** Sebe fanɟo nuŋgu saa dii Diilonɟ-nelmaŋ-sebebaa-ba-na.

ka ce-ba dumaa. Terienģu fanģu-na, «*duonyar nelbabalaņo-i na hiel-o na hōlma-na*»Š, ņaa maņ nyegāņ dumaa Diilon- nelma-na.

6

Taa na fielnu na nelma-i na fεε

¹ Bige-i cie nel da ma suur Diilon-dūņ-baan namaa na hōlma-na, na sa fielnu-mei na-naa nuō, na sire bī na-naa bamaņ sa suyaņ Diilon-ō-i ba wulaa wuō ba ka fielnu-mei? ² Namaa saa suō wuō Diilon-dūņ-baamba yaa kaa ger nuōmba-i hiere hēma-na ba yuņ-maama-i wei? Da na waa da na ji ger nuōmba-i hiere ba yuņ-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na germa wei? ³ Na saa suō wuō i ka bi ger *dōrpōuorbiemba yuņ-maama-i wei? Aa ji da baa miwaan daayo nelma! ⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yar aa kā ka ne umaņ si dii baa-na na Diilon-hūmelle-na u duō fielnu-mei hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wei? Ku ce namaa hōlma-na nelnurā si dii umaņ gbāa fielnu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce nie Diilon-dūņ-baan namaaņo-i na-naa nuō, na ji ta na bī na-naa? Aa tiraa bī na-naa nelgbāņgbālāņ wulaa?

⁷ Da na gbāņ bī na-naa tī, ku'i pigāņ wuō na naana Diilon-hūmelle-i. Bige-i cie molon duō ce-na kuujanģu, namaa sa tiil-ku nammaņ temma? Bige-i cie na sa siε ba cuo-na? ⁸ Namaa sa siε ba ce kuujanģu nei, aa namaa cεr ta na ce kuujanģu banamba-na. Na sa siε ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. Ņ siε suō wuō na wuō Diilon-hūmeduōle yaa-i hiere. ⁹ Ma sī na suya wuō bamaņ cieņ kuubabalaņģu-i ba siε ka da munsuurmu *Diilon-nelle-na kε? Baa na taal na fεε: Bamaņ cieņ kakarkuōņo-i, baa cuffēbuoltaamba-i, baa bamaņ cieņ fuocesīnni-i, baa bεmba maņ cieņ ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncayataamba-i, baa konyōrāamba-i, baa yebīēnataamba-i, baa bamaņ cieņ dudubūōle-i, ba siε da suar Diilon-nelle-na. ¹¹ Na holma-na banamba waa daama yaa nuō-i. Ņga fiεfiε-i-na, naņ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilon-Yalle cie Diilon-ō hur na āmbabalma-i, aa bō-na na deņ a ce-na fuō baan namaa, aa ce-na nelviin namaa.

¹² Da na ce na ta na piye wuō: «Bīņkūņģu saa nyaa-mi», ninsoņo, ņga bīmbīnni hieroņo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīņkūņģu saa nyaa-mi.» Ņga bīņkūņģu maama sa ji ta yaanģa miε dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piye wuō: «Niiwuoni cie kusūņ maana aa kusūņģu bi ce niiwuonij maa-na.» Mafamma-i ninsoņo, ņga yiinģu dii baa yiinģu Diilon-ō ka dūņ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuōņo, ma cie i die tie cāa Itieņo yaa baa-ma; ma tieņo yaa ufaņo-i. ¹⁴ Na saa da, Diilon-ō siire Itieņo-i kuomba hōlma-na baa kumaņ, u ka bi sire miεņo-i baa kuuduōņģu fanģu yaa-i.

¹⁵ Ma sī na suya wuō na kūōma-i *Kirsa kūōma kε? Terienģu fanģu-na, mi gbāa biε Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorieņ maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suō wuō da ņ galla baa saasoro-i ņ cie kuuduōņģu baa-yo wei? Ma nyegāņ Diilon-nelma-na wuō: «*Ba hāi-i-na ba gbonu ce kuuduōņģu.*»* ¹⁷ Ņga umaņ duō waa horre-na baa Itieņo-i, Diilon-Yalle ce-yo kuuduōņģu baa-yo.

¹⁸ Hielaaņ na naņģa-i figlīņ-kakarkuōņo-na. Nuumbaņ ceņ āmbabalma maņ, ma sa kpatalla ba kūōma-na, ņga umaņ duō ce figlīņ-kakarkuōņo-i, kuu dii ņaa u cie gbomma fuō fεεņ kūōma yaa nuō-i. ¹⁹ Na saa suō wuō na kūōma yaa Diilon-Yalle dūņģu-i wei? Diilon-Yalle fande-i Diilon-ō'i hāa-na baa-de; dii dii

na hɔmmu-na. Na saa suɔ wuɔ na kɔma-i namaa maama si wɛi? ²⁰ Diilonɔ sɛa-na sukpepellun. Terienɔ fanɔgu-na, taa na ce-yo bɔi baa na kɔma-i.

7

Pol piiye cejalan-kɔngu

¹ Nan nyegɛan seɛe man hɛ-mi, i ka wan fuɔ maama yaa fiefie-i-na. Na ciera wuɔ bibienɔ nuɔ da η saa bie cienɔ ku faa. ² Ma min ka wan maman, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na nanɔa-i kakarkuonɔ-na, bibienɔ nuɔ η saaya η bie η yerren cienɔ, aa cienɔ bi son u yerren bɔlɔ nuɔ. ³ Bibienɔ saaya u tuɔ ce kuman u hɛ u cienɔ-i u tuɔ ce-ku, aa cienɔ bi saaya u tuɔ ce kuman u hɛ u bɔlɔ-i u bi tuɔ ce-ku. ⁴ Ansorre-na, cienɔ sie gbɛa ce kuman dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ ferɛn kɔma-i; u bɔlɔ maama. Aa bɔlɔ sie bi gbɛa ce kuman dɔlaanu-yuɔ baa fuɔ bi maama-i, u cienɔ maama. ⁵ Unaa baa yagar unanɔ munɔgallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuɔ na ka bel na ferɛ a da huonɔu cellɛ a gbɛa da na cɛrɛ Diilonɔ-i fafamma aa suɔ cor baa na ansorre-i di temma-i. Ni ma'i sɛ da na yan ku vaaya, na sie ji gbɛa bel na ferɛ, a ce dumaanɔ-na, *Sitɛni ka hi-na guɔ na gbeini-i. ⁶ Mi waan nelma'i, ku saa ce ηaa mi guor-na na da na ce-ma de!

⁷ Coima saa fa, kuɔ nuɔmba-i hiere baa naa waa siraamba mɛi temma-i, ku yaa naa dɔlnu muɔ. Nga Diilonɔ saa ce-ye kuuduonɔgu hiere: U hɛa unanɔ daaku aa hɛ unanɔ daaku. ⁸ Maman dii mi da mi wan-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tɛ dei ηaa muɔmin tɛyɛa dumaa mi saa bie cienɔ, ku faa. ⁹ Nga nuɔni man da η suɔ wuɔ η sie gbɛa bel η ferɛ, bie cienɔ. Da η bie cienɔ-i ku bɔyaa η tɛna η diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa cienɔ nuɔ, η son. Da η son bibienɔ-na ku bɔyaa η tɛ η diei aa be-maama ta ma ko-ni.

¹⁰ Baman dii ansorre-na aa waa Diilonɔ-dun-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mɛi saa wan-ma, Itienɔ'i waan-ma. Wuɔ cienɔ saa saaya u hel u bɔlɔ wulaa. ¹¹ Duɔ hel, u saa saaya u bie bɔlɔ nanɔ. Da kuɔ bibienɔ maama dii-yuɔ, u bir u kɛ ba ka nunu ba-naa baa u bɔlɔ-i. Aa bibienɔ nuɔ η saa bi saaya η nanna η cienɔ-i.*

¹² Mɛi ferɛ-i, min ka wan maman baa banamba-i ma yaa daama: Da η hɛu Diilonɔ-maama-i, aa η cienɔ saa hɛu-ma, aa hɛu-ma duɔ tɛna baa-ni, η saa saaya η nanna-yuɔ wuɔ u saa hɛu Diilonɔ-maama-i. ¹³ Kuuduonɔgu yaa baa caamba-i; nuɔ da η hɛu Diilonɔ-maama-i, aa η bɔlɔ saa hɛu-ma, aa hɛu-ma η da η tɛna baa-yo, η saa saaya η hel u wulaa. ¹⁴ Bɔlɔ fanɔ temma-i, un hɛyɛa-ma kertɛcie son-yuɔ, u piyaa Diilonɔ-i. Aa cienɔ man saa hɛu Diilonɔ-maama-i aa hɛu-ma son kertɛyienɔ-na, u piyaa Diilonɔ-i. Kuɔ ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisɛmba-i sie gbɛa pie Diilonɔ-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ Nga uman duɔ u saa hɛu Diilonɔ-maama-i, aa u tɛnatiɛnɔ hɛu Diilonɔ-maama-i, aa wuɔ fuɔ si dii u tɛnatiɛnɔ maama-na, ba baa cie-yo; ba yan u kɛ. Kufanɔu terienɔgu-na, u tɛnatiɛnɔ man hɛyɛa Diilonɔ-maama-i, u yaa bɔlɔ-i wa, u yaa cienɔ-i wa, uu dii u ferɛn nuɔ. Diilonɔ bɛ-na wuɔ na waa yaafɛllen. ¹⁶ Da η yagar aa nyaar, nan ka gbɛa kor η tɛnatiɛnɔ-i wɛi? N sie gbɛa ce Diilonɔ nuɔ suɔ mafamma-i.

Tɛyɛan na temma-i

* 7:11 Niɛn Matie seɛe-i-na 5.32.

¹⁷ Da ma hel daama-na, nan̄ n̄a naa waa dumaa aa Diilon̄o bī-na, na t̄e dumei; Diilon̄o yaa wuō ma ce dumaa. Mi wuōra mi wan̄ ma yaa-i terni-na hiere baa Diilon̄-dūn̄-baamba-i.

¹⁸ Diilon̄on̄ taa u bī-na huōngu man̄ nuō-i, da kuō unan̄ nuō n̄ naa *jā, baa yan̄ senserre ta di da-ni baa n̄ *jamma-i. Da kuō n̄ saa naa bi jā, baa yan̄ senserre ta di da-ni wuō n̄ saa jā, t̄e dumaa, baa cira n̄ jā. ¹⁹ N̄ jā o, n̄ saa jā o, yungu si dii-kuō. Kuman̄ gbāan̄, n̄ baa yagar Diilon̄o nun̄gu-i. ²⁰ Nan̄ n̄a naa waa waama man̄ aa Diilon̄o suō duō bī-na, na hieron̄o-i hiere na saaya na t̄e dumei. ²¹ Diilon̄on̄ taa u bī-ni, da kuō nii naa waa kōriēn̄ nuō, baa yan̄ ma jan̄-ni. Nga da ba hā-ni hūmelle-i n̄ da n̄ hel kōrsinni-na, hel-niē. ²² Na saa da, Itien̄o-i Yesu-Kirsa duō bī kōriēn̄o man̄, u jo ji ce u nebiño u wulaa, aa uman̄ duō waa nebiño aa u bī-yo, u jo ji ce u kōriēn̄o. ²³ Diilon̄o sāa-na sukpekpellun̄, baa na bir na ce nelbiliemba koraan̄ namaa. ²⁴ Tobin̄ namaa, mi siē kar ku coima, nan̄ waa dumaa aa Diilon̄o bī-na, waan̄ waama famma yaa-i u hūmelle-na.

Baman̄ saa hi suur ānsorre-na

²⁵ Kuman̄ n̄aa baman̄ saa hi suur ānsorre-na ba kūngu-i, mi ka piye cēle kuō. Min̄ ka wan̄ maman̄, ma saa hel Itien̄o nun̄-nu, mei huōya-maama. Diilon̄o faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

²⁶ Mullēman̄ maaraaya fiēfiē-i-na, mei wulaa ku bōyaa nuōmba t̄e ba temma-i ba baa suur ānsorre-na. ²⁷ Da kuō ciēn̄o dii baa-ni t̄i, baa nanna-yuō. Da kuō ciē sī baa-ni, baa dii n̄ yungu-i cakūngu-na. ²⁸ Ku saa ce n̄aa da n̄ biē ciēn̄o-i ku balaan̄ dē! Ku saa bi ce n̄aa ciēn̄ duō son̄ ku balaan̄ dē! Nga baman̄ suuri ānsorre-na ba ka mullēn̄ yan̄ siraamba-i ku'i ciē miē na baa suur-diē.

²⁹ Tobin̄ namaa, min̄ taaran̄ mi wan̄ maman̄ ma yaa daama: Huōngu saa tiraa t̄e bōi. Terien̄gu fan̄gu-na, a don̄ fiēfiē-i-na, caantaamba saaya ba waa n̄aa ba saa dii caamba. ³⁰ Baman̄ kaalaan̄ ba ce n̄aa weima saa da-ba. Baman̄ nyiēn̄ ba ce n̄aa ba hōmmu saa fē. Baman̄ sāa bimbinni-i, ba baa haa ba nan̄ga niē. ³¹ Baman̄ daan̄ miwaan̄o tōnō-i, ba baa haa ba nan̄ga yuō. Miwaan̄ daa un̄ yēn̄ waama man̄, u siē tiraa cō.

³² Mi sa taara ānjōguma yu na hōmmu-i. Na saa da, uman̄ duō saa dii ciēn̄o, n̄ da u yii baa Itien̄o maacemma yaa yon̄; u taara u ce kuman̄ dōlaanun̄ Itien̄o-i. ³³ Nga uman̄ duō dii ciēn̄o, u yii baa miwaan̄ daayo maama; u taara u ce kuman̄ dōlaanun̄ u ciēn̄o. ³⁴ A ce dumaan̄o-na uu dii sōmma hāi. Kuuduōngu yaa baa caamba-i, uman̄ duō saa son̄, n̄ da u gbu u yii baa Itien̄o maacemma yaa yon̄. U weima-i hiere ma kāa ka jūn̄ Diilon̄o yaa nuō-i. Nga ciēn̄o man̄ duō son̄, u yii baa miwaan̄ daayo maama; u taara u ce kuman̄ dōlaanun̄ u bōlo.

³⁵ Da na da mi piye dumandē-i-na, mi taara namaa fafaan̄gu'i. Na baa da niē sī mi taara mi cie-na, ma'i sī. Mi taara na nyaar Itien̄o'i nuō-i baa huōnga diei aa na ta na ce kuman̄ faa cemma.

³⁶ Fiēfiē-i-na, uman̄ duō ne da u dōrn̄o maama yuu u huōnga-i, aa ne da fuō duō saa biē-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbāa biē-yo, bāaniño sī. ³⁷ Nga uman̄ duō yiēra-mei wuō u sa taara u dii ciēn̄o, aa ne da da ba bōrō baa u dōrn̄o-i ku siē ce bāaniño, aa u gbāa bel u fēfē cakūngu-na, da kuō ma hilaa fuō fēfēn̄ huōn̄-na, ku faa. ³⁸ Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ duō jā u dōrn̄o-i ku faa, uman̄ duō hiel u nan̄ga u dōrn̄o maama-na, kufan̄gu tiraa fa yan̄.

³⁹ Casoin̄ nuōn̄o-i, n̄ bōlo duō waa cicēlma, n̄ siē gbāa kā ka son̄ yan̄ga nan̄ga. Nga duō ku, nii dii n̄ fēfēn̄ nuō, n̄ gbāa son̄ bibiēn̄o man̄ dōlaanu-niē. Kuman̄ gbāan̄, bibiēn̄o fan̄o saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ Nga mei wulaa duō t̄e u

saa sonj, ku ka buo-yuo yanj duo ka ka sonj bibiɛno nan-na. Mafamma-i mei huoya-maama, aa mi suyaa mie *Diilonj-Yalle bi dii baa muoŋo-i.

8

Cufɛɛŋ-kūoma maama-i

¹ Fieɛɛ-i-na, i ka ne cufɛɛŋ-kūoma kūngu-i. I hieroŋo-i i suo weima bɔi fuo ninsoŋo ŋaa nanj waan-ma dumaa, ŋga na saaya na suo wuo sɔsumungu jo baa bɔlbɔlsinni, a ne da nelnyulmu ce i nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na. ² Umanj duo tuo ne wuo fuo suo bɛŋkūngu, u saa hi tuo suo ŋaa unj saaya u suo dumaa. ³ Ŋga umanj duo yanj Diilonj maama ta ma dɔlno-yuo, Diilonj suo u yaa-i.

⁴ Terienju fanju-na, cufɛɛŋ-kūoma-i i gbɛa tie wuo-ma wei? I suyaa wuo cufɛllu-i bɛŋkūngu sɛ, aa tiraa suo wuo Diilonj dii u diei yonj! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dɔɔ-i-na baa hɛma-na hiere wuo bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bɔi aa yuntaamba bi dii bɔi. ⁶ A ne da mie fuo mie wulaa, Diilonj dii u diei yonj. U yaa i To-i. U'i hielaa bɛmbɛnni-i hiere aa i tɛnaana fuo maa-na'i. Aa Itienjo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diilonj ciɛ u yaa hiel bɛmbɛnni-i hiere aa fuo barguo yaa nuɔ-i inj yej ciceɛma dumandɛ-i-na. ⁷ Ŋga i hieroŋo saa suo wuo cufɛllu-i bɛŋkūngu sɛ. Banamba miɛŋ cufɛŋa-i a ce ji hi baa nyungo, da ba ta ba wuo cufɛŋ-kūoma-i ba ta ba jɔguɔŋ cufɛŋa maama, aa da ŋaa ba guɔla ba Diilonj-hūmelle-i. Ba saa hi nanj kaasinni yogo ku'i juɔŋ baa aŋjɔguoma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ŋaa niwuoni yaa gbɛa piɛ-ye Diilonj-na. Die saa wuo, kunanju sa hel-yiɛ, die bi wuo, kunanju sa suur-yiɛ.

⁹ Nanj yej na fereŋ nuu dumaa ta na ce kumanj dɔlaanun-ɛi, gbɛan bamanj saa hi nanj kaasinni yogo Diilonj-hūmelle-na, na baa ji bɛna ba Diilonj-hūmellen-kūngu-i. ¹⁰ Ŋaa bamanj saa hi nanj kaasinni-i yogo, unaa ka ka da nuɔni manj suyaan yiɛŋgu ŋ tɛnaana tɛnnin-dūn-nu ta ŋ wuo kūoma; fuo u sie bi ka na ta na wuo wei? ¹¹ Duo wuo aa u huɔŋga saa ji hūu-ma, nanj sɔsumungu'i saa jo baa mafamma-i wei? Nuɔɛi ciɛ u kɔsuɔŋ u fere. A ne da *Kirsa kuu fuo bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diilonj-dūn-baamba manj saa hi nanj kaasinni-i yogo na guɔl ba gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, na saaya na suo wuo na ce-ma Kirsa fuo fere yaa nuɔ-i. ¹³ Ku'i ciɛ na da muo da mi suo wuo da mi wuo daaku-i, mi ka guɔl melɔŋo gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, mi ne ku bɛŋkūngu-i aa yanj-ku; mi sie tiraa dii-ku mi nunju-na.

9

Kumanj saaya baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i

¹ Muo mi sie gbɛa ce kumanj dɔlaanu-miɛ wei? Yesu *pɔpuɔrbilonj muo sɛ wei? Mi saa da Itienjo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wei? Minj ciɛ maacemma manj hɛ Itienjo-i, ma'i sɛ namaanjo-i wei? ² Bananj da ba fi'a ba saa hūu-ma wuo Yesu pɔpuɔrbilonj muo, namaa fuo na saaya na hūu-ma. Nanj hūyɛa Itienjo maama-i mi wulaa, ku yaa pigaan wuo Yesu pɔpuɔrbilonj muo.

³ Bamanj ciɛra mi maacemma saa fa, minj ka wanj mamanj baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pɔpuɔrbien mienjo-i i sa wuo wei? I sa nyɔŋ wei? ⁵ Mi saa saaya mi jɛ ciɛno Diilonj-dūn-baamba-na u tuo wuɔra baa-mi ŋaa Yesu pɔpuɔrbiemanj ceŋ-manj dumaa baa Itienjo hamba-i a naara Pier wei? ⁶ Siso muo baa Barnabasi-i yonj, miɛmei saaya i ce maacemma-i a taara i nunjuuru-i? ⁷ Nanj siire, na nuo wuo molo kaa sorosɛmma-na aa tuo pɔ u fere wei?

Sisō melņ daayo sūo tibinni-i aa u sa wuo ni bienja-i? Da ma'i bi sī ānclīnāņ daayo sa nyōņ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wei?

⁸ Miņ waņ nelma maņ daama-i, nelbiliemba'i jōgaņ dumaņo-na yoņ wei? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyegāņ *Moisi *āņjlnamma-na kē? ⁹ Ma nyegāņ āņjlnamma-na ninsoņo wuo: «Niņ duō tuō muo dīmma-i ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i.»* Ku ce namaa na'a Diiloņo kaalaaya niimba yaa aa waņ mafamma-i wei? ¹⁰ Ma sī nel daama waņ a vii miemei kē? Coima saa fa, ma fuliinu miemei. Ma sī umaņ duō tuō kū, u suyaa wuo u ka da bīņkūņgu ku'i cie u tuō kū kē? Nuō da ņ suō wuo naņ dīmma cie dēdiēni hiere, ņ waa hie kā wuo naņ ka muo-ma? Da ņ da umaņ muyaāņ u dīmma-i, u suyaa kerre wuo u ka da belle-mei ku'i cie. ¹¹ Iņ cie Diiloņ-maacemba-i na hōlma-na, kuu dii ņaa i duu dīmma. Da ņ duu dīmma-i, ņ saa saaya ņ kar-ma wei? ¹² Bamaņ wuyaāņ na nagāņ-niini-i wuo ni vii-ba, ni vii miēņo-i yaņ bafamba-i. ņga i fiinaāņ aa bel i mulēma-i nammu hāi. I sa taara *Kirsa *Neldōdōlma bir baa ma huoņgu ku'i cie i hīrā i mulēma-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuo bamaņ cieņ maacemba-i *Diilodubuō-i-na, ba niwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i kē? Aa suō wuo *Diilojigāntaamba niini bi hel ba maacemba'i nuō-i kē? ¹⁴ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ waņ Neldōdōlma-i. Itieņ wuo ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

¹⁵ Na nagāņ-niini vii-mi, ņga mi nie-ni aa yaņ-ni. Baa na da nie sī mei taara na ta na hā-mi bīņkūņgu ku'i cie mi ta mi waņ nel daama-i de! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bōlbōl mi ku. Miņ waņ Diiloņ-nelma-i gbāņgbāņ mi sa hūu bīņkūņgu, ku fē mi huōņga-i. Aa molo sie gbāa ce mi yaņ kufaņgu-i. ¹⁶ Mi sie gbāa gbelieņ mi fere wuo mi waņ Neldōdōlma. Maacemba nama-mi, ku dōlaanu-mie o, ku saa dōlnu-mie o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-mie. ¹⁷ Kuō muōmei naa sire mi fereņ nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmma, ņga mei saa sire mi fereņ siremma, Diiloņo'i ciera mi ce-ma. ¹⁸ Terieņgu faņgu-na, mei maacemba sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ Diiloņ-nelma-i gbāņgbāņ, mi baa hūu bīņkūņgu a ne da mii naa saaya mi hūu.

¹⁹ Mii dii mi fereņ nuō, ņga mi cie mi fere na hieroņo-i na kōrieņ muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsa-i. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fere Yuifuyieņ muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjlnamma sie gbāa yuu-mi baa wei-ma, ņga da mi waa baa bamaņ wuo yaāņ-maņ, mi ta mi wuo-ma da mi gbāņ da-ba. ²¹ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ sa suyaāņ Moisi āņjlnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fere ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi clinaana Diiloņo āņjlnamma-i de! Ma'i sī. Mi wuo ma yaa-i Kirsa wuo saāņgu-na. ²² Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaaslnni yogo Diiloņ-hūmelle-na, mi ce mi fere ņaa mei fere-i mi saa hi naņ kaaslnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terieņgu terieņgu, mi ce mi fere terieņgu faņgu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņgu-i.

²⁴ Na suyaa wuo gbaruntaamba gbar hiere, ņga umaņ duō ta yaņ banamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terieņgu faņgu-na, gbāāņ ba baa ta aa yaņ-na. ²⁵ Bamaņ taaraayaņ ba ka finu gbaruņgu-na, ba hīrā mulēma-i ku tigiima-na. Ba ce mulēma famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīēnamma. A ne da mie iņ donyaņ kumaņ, ku sa bīēna da. ²⁶ Ku'i cie na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa

* **9:9** Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. dlē. 5.17-18 † **9:14** Nieņ Like sebe-i-na 10.7.

jafaan u yuŋ-nu. ²⁷ Mi ce mi kũɔma-i kpãncãlgũɔ aa mi suɔ mi fɛrɛŋ belma. Mi sa taara da mi ji wan Diilonɔ-nelma-i tɪ baa banamba-i muɔmi hel hõntɔbilonjo.

10

Yaan cufɛŋa buolma-i

¹ Tobij namaa, mamarɔ daa i bĩncuɔmba-i *Moisi bãaŋgu-na, mi taara na suɔ-ma hiere. Duherru nandu naa cĩnnu-bei a saan-ba ba kã ka karnu dãmmanɔ-nuoraanɔgu-i. ² Ku ciɛ ŋaa ba *baatisenɔ duherru-na baa dãmmanɔ-nuoraanɔgu-na a ce kuuduɔŋgu baa Moisi-i. ³ Ba hieronjo-i ba wuyaa Diilonɔ-niɔwuoduɔni, ⁴ aa nyɔŋ Diilonɔ-hũnduɔma. Hũmma famma taa ma hel tãmpɛllen, aa tãmpɛlle fande yaa waa *Kirsai-i. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammanɔ fiɛ ce, ba fõŋgũɔ saa ta ba ce Diilonjo huɔŋga-i, ku'i ciɛ ba wuɔra ku dii *hĩekuraanɔgu-na.

⁶ Nel daama ciɛ da ma pigãan-ye wuɔ i saa saaya i yanɔ ãmbabalma cemmanɔ-maama ta ma dõlnu-yiɛ ŋaa manɔ taa ma dõlnu i bĩncuɔmba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufɛŋa-i ŋaa i bĩncuɔmbarɔ taa ba ce dumaa. Diilonɔ-nelma waanɔ-ma wuɔ: «*Ba tĩnaana wuɔ niɔwuoni-i aa nyɔŋ kolma-i. Barɔ ju wuɔ tɪ, ba sire ce ba bãanɔgu-i.*» ⁸ Baa na yanɔ i tiɛ ce figiɔŋ-kakarkuonjo-i ŋaa i bĩncuɔmba nanɔ ceŋ dumaa. Ba ciɛ ku yaa-i nuɔmba neifiɛŋ-cĩncieluo baa di diei nuɔmba nuɔsiba ndii kuu-bei yinduɔŋgu-na.† ⁹ Baa na yanɔ i fɛŋ Kirsai-i ŋaa i bĩncuɔmba nanɔ fiɛŋ-yo dumaa a ce jẽnaamba donɔ-ba ko-ba.‡ ¹⁰ Baa na ta na waana ŋaa i bĩncuɔmba nanɔ waananɔ dumaa, a ce *dɔrɔpɔuɔrbilonjo manɔ kuɔŋ nuɔmba-i u jo ji ko-ba.§

¹¹ Nel daama ciɛ nuɔmba da ba gbãa suɔ ba fɛrɛŋ belma. Ba nyɛgãan-ma da ba gbɔya miɛ manɔ piyaa miwaanɔ tĩmma-i. ¹² Terienɔgu fanɔgu-na, umanɔ duɔ tuɔ ne wuɔ sɪ fuɔ yiɛraaya u gbɛiniɔ, u gbãŋ u baa ji cii. ¹³ Mamanɔ guɔlaanɔ nelbiliɛmba gbɛini-i Diilonɔ-hũmelle-na, ma yaa bi guɔlaanɔ namaa niini-i. Ŋga Diilonjo-i nunni hãi tienjo sɪ; u siɛ yanɔ ma jĩnya-nei. Kumanɔ da ku ta ku guɔl na gbɛini-i, u ka kãya-nei aa pigãan-na nanɔ ka ce dumaa hel-kuɔ.

¹⁴ Mi jẽnaanɔ namaa, terienɔgu fanɔgu-na, jande, niɛŋ cufɛŋa buolma-i aa na yanɔ-ma. ¹⁵ Mi suyaa miɛ na suɔ kuyunɔgu ku'i ciɛ mi ta mi piiye baa-na dumandɛ-i. Miŋ wanɔ mamarɔ, namaa fɛrɛ-i niɛŋ-manɔ na ne, coima wei? ¹⁶ Die tiɛ wuɔ Itienjo niɔwuoni-i, inɔ jaal Diilonjo-i ciɔŋga manɔ maa-na-i, ka sa pigãan wuɔ Kirsai tãmma yaa ciɛ i waa u horre-na wei? Inɔ bi calnuŋ *buruo manɔ baa i-naa, u'i sa pigãan wuɔ Kirsai kũɔma yaa ciɛ i waa u horre-na wei? ¹⁷ Buruo diei dii; inɔ fiɛ ciinu, i wuɔ burduɔŋo fanɔ yaa-i. Ku yaa pigãan wuɔ ii dii hordɔɔlɛŋ.

¹⁸ Niɛŋ *Isirahel-baamba-i, ba mumbuolmunɔ-terienɔgu-i Diilonɔ-kũŋgu, a ce dumaaŋo-na, bamanɔ wuyaanɔ bĩmbaamba manɔ banɔ konɔ-banɔ terienɔgu-na, kutaamba dii Diilonjo horre-na. ¹⁹ Ku saa ce ŋaa mi taara mi cira cufɛllu-i baa du kũɔma-i nii dii baa yunɔgu waama namma, ²⁰ ma'i sɪ. Ŋga mi taara mi cira banɔ konɔ bĩmbaamba manɔ cufɛŋa-na, ba sa ko-ba ba hã Diilonjo, ba ko-ba ba hã *jĩnabaa. A ne da mi sa taara weiɛma waa na hõlma-na baa jĩnabaa-ba-i. ²¹ Na siɛ gbãa nyɔŋ baa Itienjo ciɔŋga-i aa miɛl nyɔŋ baa jĩna ba kaanɔga-i. Na siɛ gbãa wuɔ Itienjo niɔwuoni-i aa tiraa miɛl wuɔ jĩna ba niini-i. ²² Die vaaya kufanɔgu-i, Itienjo huɔŋga ka du baa-ye; a ne da i siɛ gbãa fi baa-yo.

* **10:7** Helmanɔ-sebe (Exode) 32.6 † **10:8** Niɛŋ Kãmmanɔ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9. ‡ **10:9** Niɛŋ Kãmmanɔ-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7. § **10:10** Niɛŋ Kãmmanɔ-sebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

Yaari i tie kɛyɛ i-naa Diilonɔ-ɛhɛmelle-na

²³ Na ciera bɛŋkɛŋgu saa nyaa-ye. Ninsoŋo, bɛŋkɛŋgu saa nyaa-ye, nga bɛmbɛnni hieroŋo saa fa baa-ye. Bɛŋkɛŋgu saa nyaa-ye, nga bɛmbɛnni hieroŋo sa ce i narɛ kaasɛnni Diilonɔ-ɛhɛmelle-na. ²⁴ Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u tuɔ taara banamba fafaaŋgu, u baa tuɔ ne fuɔ kɛŋgu-i.

²⁵⁻²⁶ Ma nyegɛaŋ Diilonɔ-nelma-na wuo: «*Miwaanɔ-i baa u huɔya-niini-i hiere Itie fuɔ niini-i*»*, a ce dumaanɔ-na, da na da kɔma manɛ saŋga-na, na baa cira na yuu ma sɛnni-i, na sɛa na wuo; na baa jaana na hɔmmu-i.

²⁷ Molonɔ duɔ bɛ-ni wuo ŋ kɛ na ka wuo niuwuoni, da kuɔ kutiɛŋo saa hɛu Yesu maama-i, da ŋ kɛ, da ba hɛ-ni kumanɛ, ŋ baa jaana ŋ huɔŋga-i, ŋ hɛu ŋ wuo fiɛya aa ŋ baa yuu molonɔ baa wɛima. ²⁸ Nga molonɔ duɔ da tɛnu-niɛ wuo kɔɔŋ daama-i cufɛllun-kɔma, ne kutiɛŋo-i aa ŋ yanɛ; baa wuo. Da ŋ wuo, ŋ ka hɛ kutiɛŋo-i ɛŋjɔgababalamma. ²⁹ Mi saa ne namaa ɛŋjɔguma aa piye, mi niɛ umanɛ gbɔya-nɛi fuɔ maama'i aa piye.

Unaa gbɛa cira: «Da kuɔ bɛŋkɛŋgu saa nyaa-mi, ma da niɛ na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuo da mi wuo-ku mi ka hɛ unanɔ ɛŋjɔgababalamma?» ³⁰ Da mi da kuuwuonɔgu-i aa jaal Diilonɔ-i aa suɔ da mi wuo-ku, ma ce niɛ unaa jo ji tuɔ gɛŋ baa-mi wuo mi cie niɛ wuo-ku?» ³¹ Mi gbɛa wanɛ mananɛ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyonɛ wa! Sisɔ da na ta na ce bɛŋkɛŋgu bɛŋkɛŋgu, na saaya na ta na ce-ku Diilonɔ-yerre fafaanɔ-nu. ³² Baa na yanɛ na ciluɔ tuɔ gual banamba gbɛini-i; u baa gual *Yuifu ba niini-i, u baa gual *niɛraamba niini-i, u baa bi gual Diilonɔ-dɛn-baamba niini-i. ³³ Taa na ce mɛi temma: Muɔmi vaa mi fɛrɛ wɛima-na hiere ta mi ce kumanɛ kɛyɛŋ nuumba-i. Mi sa taara mɛi fafaanɔ, mi taara nuumba-i hiere ba fafaanɔ Diilonɔ duɔ kor-ba.

11

¹ Muɔmiŋ biyaa *Kirsaa maama-i dumaa, namaanɔ-i biyaanɛ mɛi bi maama-i dumei.

Ciɛŋo saaya u suuye u yunɔgu-i Diilocɛrɛlle-na

² Kasi saa da-na: Miŋ waanɛ nelma manɛ baa-na, na wuo ma hɛmelle-i. Wɛima-na hiere mi nelma sa karaanu-nɛi. ³ Nga mi taara na suɔ wuo *Kirsaa yaa nuumba-i hiere ba yunɔgu-i. Bibiɛŋo yaa ciɛŋo yunɔgu-i aa Diilonɔ yaa Kirsaa yunɔgu-i. ⁴ Bibiɛŋ nuɔ da ŋ yanɛ ŋ cucɛŋgu-i ŋ yunɔgu-na aa ta ŋ cɛrɛ Diilonɔ-i, sisɔ ta ŋ wanɛ Diilopɔpuɔrunɔgu-i, kuu dii ŋaa ŋ saa kɛŋ Kirsaa yaa-i. ⁵ Aa ciɛŋ duɔ yanɛ u yunɔgu-i gbɛŋgbɛŋ aa tuɔ cɛrɛ Diilonɔ-i sisɔ duɔ yanɛ-ku aa tuɔ wanɛ Diilopɔpuɔrunɔgu-i, kuu dii ŋaa u saa kɛŋ u bɔɔ yaa-i, a ne da u yaa u yunɔgu-i. Ciɛŋo fanɔ temma dii ŋaa ciɛŋo manɛ cirii u yunɔgu-i. ⁶ Ciɛŋo manɛ duɔ u sa taara u vaa bɛŋkɛŋgu u yunɔgu-na, u sa hɛyɛ-kuɔ bɔɔbɔɔ wɛi? Nga i suyaa wuo ciɛŋ duɔ cir u yunɔgu-i, sisɔ duɔ hɛyɛ-kuɔ, ku da-yo sɛnsɛrɛ, teriɛŋgu fanɔgu-na bɔɔbɔɔ u tuɔ suuye-kuɔ. ⁷ Bibiɛŋo yaa Diilonɔ nabieraŋo-i, u yaa pigɛaŋ Diilonɔ fafaanɔgu-i, a ce dumaanɔ-na, duɔ tuɔ cɛrɛ Diilonɔ-i, u saa saaya u suuye u yunɔgu-i. Aa ciɛŋo pigɛaŋ bibiɛŋo fafaanɔgu. ⁸ Na saa da, Diilonɔ saa hiel bibiɛŋo-i ciɛŋ-na, u hielaa ciɛŋo yaa bibiɛŋo-na. ⁹ Aa ku saa ce ŋaa ba maa bibiɛŋo yaa a hɛ ciɛŋo-i de! Ba maa ciɛŋo yaa a hɛ bibiɛŋo-i. ¹⁰ Teriɛŋgu fanɔgu-na, ciɛŋo saaya u ne *dɔrɔpɔpuɔrbiɛmba-i aa tuɔ suuye u yunɔgu-i a pigɛaŋ u munyɛrammu-i. ¹¹ Nga na saaya na suɔ wuo Itiɛŋo wulaa, bibiɛŋo siɛ gbɛa muo sɛntorma baa ciɛŋo-i, aa ciɛŋo siɛ bi gbɛa muo sɛntorma baa bibiɛŋo-i.

* 10:25-26 Gbeliɛmanɛ-nalɛaŋgu (Psaume) 24.1

12 Mi taara mi cira, ciɛnjo hila a bibiɛn-na aa bibiɛnjo hel ciɛn-na, aa ba hɛi-i-na hiere ba hila Diilonj-na.

13 Namaa fɛrɛ-i niɛn-kun na ne! Ciɛn duɔ yan u yungu-i u saa suuye-kuɔ aa tuɔ cɛrɛ Diilonjo-i, ku biyaa wɛi? 14 Ma si na daa bibiɛnjo yukuɔsɛn da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre kɛ? 15 A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonjo hɛa bafamba-i yukuɔsɛn-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. 16 Umanj duɔ u dii nuharungu nel daama-na, kutienjo saaya u suɔ wuɔ Diilon-dunj-baamba-i terni-na hiere a naara miɛ fɛrɛ-i i ce-ma dumɛi.

Itienjo niuwuoni maama-i

17 Minj ka dii mi nunju-i mamanj nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, mi siɛ gbɛliɛn-na. Na tigiima sa kɛyɛ-nei Diilonj-humelle-na, ma guɔla-nei. 18 Mi nuɔ ba'a da na tigiin na-naa, banamba bɔ ba denj, aa mi suyaa miɛ ma gbɛa ce. 19 Mi suyaa miɛ na saaya na bɔɔ ku yaa bamanj nyaaraa Diilonjo-na ba ka suɔ. 20 Da na jɛnu na-naa da na wuo Itienjo niuwuoni-i, na sa wuo-ni ninj saaya ni wuo dumaa. 21 Niiwuonj da ni hi wuoma, na kɛ ka biɛ na juurumbaa. A ce dumaanjo-na, bananj da ba ce ba tɛ baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyɔn ye ta ba ce konhilingu. 22 Da na da na sa taara na cal baa molojo, bige-i ciɛ na sa wuo dii na cɛnninj aa ta na jo? Sisɔ na taara na biɛna Diilonj-dunj-baamba yerre yaa wɛi? Bige-i ciɛ na ta na ture sɛntaamba yammu-i? Na'a mi wanj wuo niɛ baa-na? Na taara mi gbɛliɛn-na wɛi? Mi siɛ siɛ aa gbɛliɛn-na.

23 Minj daa mamanj Itienjo wulaa aa wanj-ma baa-na ma yaa daama: Banj nja naa saaya ba bel Itienjo-i Yesu-i isuanju manj nuɔ-i, wuɔ biɛ *buruo 24 aa jaal Diilonjo-i, aa bulnu-yuɔ aa cira: «Mi kɔɔma yaa daama-i minj hanj-nanj baa-ma, taa na ce minj ciɛ kumanj daaku-i mi maama ta ma tɛnu-nei.» 25 Banj juɔ wuo niuwuoni-i tɛ, wuɔ biɛ duvɛnjo ciin-na hɛ-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tamma manj ka kɔnna, kuu dii nja ma yaa daama-i ciinjo-na. Diilonjo ka bel u *tobisɛfɛlenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyɔn-jo huɔnjo huɔnjo, na ce minj ciɛ kumanj daaku-i mi maama tɛnu-nei.» 26 Na saa da, aa Itienjo suɔ duɔ bir jo, huɔnjo huɔnjo, da na wuo buruo-i wuonj daama temma-i aa nyɔn duvɛnjo-i, na wanj u kuliinjo maama yaa dumaanjo-na. 27 Ku'i ciɛ na da umanj duɔ waa waama namaa aa wuo Itienjo buruo-i, sisɔ aa nyɔn Itienjo duvɛnjo-i, kutienjo saa kɛn Itienjo kɔɔma-i baa u tamma-i hiere; a ce dumaanjo-na, Diilonjo ka yuu-yo. 28 Terienjo fangu-na, nelienjo nelienjo, u saaya u ne u fɛrɛ igɛna aa suɔ duɔ wuo buruo daayo-i aa nyɔn duvɛnjo daayo-i. 29 Umanj duɔ saa kɛn buruo daayo-i baa duvɛnjo daayo-i wuɔ Itienjo kɔɔma*, aa suuye u yufienja-i a wuoni, Diilonjo ka gɛn baa-yo. 30 Ku'i ciɛ na da jaamba-i baa jɛliimba maaraaya na hɔlma-na baa kuliinjo-i hiere. 31 Kuɔ i taa i ne i fɛrɛ igɛna aa suɔ tɛ wuo, Diilonjo naa waa hie tuɔ gɛn baa-ye? 32 Nga Diilonjo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i ciɛ u tuɔ gɛn baa-ye u dii-ye humelle-na.

33 Tobinj namaa, terienjo fangu-na, da na jɛnu na-naa da na wuo Itienjo niuwuoni-i, ciyaan na-naa. 34 Nyul da mu waa umanj nuɔ-i, u wuo dii u cɛin-nu aa u tuɔ jo, ku yaa da na ji jɛnu na-naa u siɛ cal Diilonjo ji tuɔ gɛn baa-yo.

Nelma manj tɛyɛa, da mi kɛ mi ka fiɛnu-mɛi.

12

Diilonj-Yallen hanj nuɔmba-i fɛngɔbaa-ba manj

* 11:29 Verse daayo gbɛa bi nu nunj daama-i: «Umanj duɔ saa kɛn Itienjo horre-i aa suuye u yufienja-i wuo buruo daayo-i aa nyɔn duvɛnjo daayo-i, Diilonjo ka gɛn baa-yo.»

¹ Tobin namaa, mi nunɔu ka hi *Diilonɔ-ɔalle maacemma yaa fiɛfiɛ-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuɔ nan ɲa na'a na saa hi hɔu Itienɔ maama-i na taa na gbar na nyaanu tɔnni, a ne da nunnɔ sɪ baa-ni ni ta ni piiye. ³ Ku'i ciɛ mi ta mi taara mi wan-ma baa-na miɛ Diilonɔ-Yalle siɛ gbɔa waa moloŋ-na aa kutienɔ wuɔ Yesu dɛngɛan! Ma siɛ gbɔa ce. Aa molo siɛ bi gbɔa cira Yesu yaa Itienɔ-i, da Diilonɔ-Yalle saa dii-ma u nuɲ-nu.

⁴ Diilonɔ-Yallen hɛn nuɔmba-i fɔŋgɔbaa-ba man ba ta ba ce Diilonɔ-maacemma-i baa dii sɔnni bɔi, ɲa Diilonɔ-Yalduɔl daade yaa hɛan-ban baa-ba. ⁵ Maacemma sɔnni dii bɔi, ɲa ma ce hɛ Yunteduɔŋo yaa-i. ⁶ Ancemma dii bɔi, ɲa Diiloduoŋo fanɔ yaa hɛan i hieroŋo-i ku fɔŋgɔ-i i tiɛ ce-ma. ⁷ Diilonɔ hɛa-ye fɔŋgɔbaa i yun-nin i tiɛ fa i-naa maama. Fɔŋgɔbaa-ba famba yaa pigɛan Diilonɔ-Yalle maacemma-i. ⁸ Diilonɔ-Yalle ce unanɔ nelnurɛnɔ, aa ce unanɔ ɛnsuɔmantienɔ. ⁹ Diilonɔ-Yalduɔl daade hɛ unanɔ fɔŋgɔ-i u haa u nanɲa-i Diilonɔ-na ninsoŋ-haama, aa hɛ unanɔ fɔŋgɔ-i u tuɔ sire jaamba. ¹⁰ Di hɛ unanɔ fɔŋgɔ-i u tuɔ gbɔ u ce himma, aa hɛ unanɔ u tuɔ ce Diilopɔpuɔrni, aa hɛ unanɔ u tuɔ suɔ Diilonɔ-maacemma-i u bɔro-mɛi baa *ɲina ba maama-i. Di hɛ unanɔ fɔŋgɔ-i u tuɔ gbɔ u piiye nelfɛlemma, aa hɛ unanɔ u tuɔ gbɔ u hielnu-mɛi. ¹¹ Diilonɔ-Yal daade yaa ciɛŋ mafamma-i di diei yonɲ. Fɔŋgɔ man duɔ dɔlnu-die di hɛ-ni baa u yaa-i.

Diilonɔ-dɔŋ-baamba dii ɲaa nelfiɲo

¹² Terni bɔi dii nelienɲ nuɔ ɲ kɔɔma-na. ɲa ni gbuɔnu hiere ce kɔɔduɔma. Ternɲ daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuɔnu ce nelduoŋo. Bamanɲ hɔyɛa *Kirsa maama-i baa dii dumɛi. ¹³ I hieroŋo-i hiere i daa batemu-i Diilonɔ-Yalduɔl daade'i nuɔ-i a gbonu ce ɲaa nelduoŋo; *Yuifubaa o, *niɛraamba o, kɔraamba o, nebimba o, Diilonɔ-Yalduɔl daade yaa dii i hɔmmu-na. ¹⁴ Nelbilonɔ kɔɔma-i terienɲu diei sɪ, terni bɔi gbuɔnu ce-ma. ¹⁵ Gboluoŋ da ku cira: «Muɔ sɪ nanɲa-i, mi nunɔu si dii kɔɔma-na», gbɛngbɛn sɪ wei? Kufanɲu gbɔa bɔ ku denɲ wei? ¹⁶ Tɔŋ da ku cira: «Muɔ sɪ yufelle-i, mi nunɔu si dii kɔɔma-na», ku saa kar coima wei? ¹⁷ Kuɔ nelbilonɔ kɔɔma-i hiere maa naa waa yufelle yonɲ, ii naa tiɛ nu niɛ? Aa kuɔ maa naa waa hiere tɔŋgu, ii naa tiɛ nu hulɛanɲu-i niɛ? ¹⁸ Na saa da, Diilonɔ saa ma-ye u yun-nu. U maa-ye kuɲ dɔlaanu-yuɔ duma; a sɔgɔlnu i terni-i un taaranɲ ni waa kusuoŋ-nu. ¹⁹ Kuɔ terienɲu diei waa nelbilonɔ-na, baa naa saa ta ba bɪ u kɔɔma-i wuɔ kɔɔma. ²⁰ Terni bɔi dii nelbilonɔ kɔɔma-na, ɲa ni gbuɔnu ce kɔɔma diei.

²¹ Yufelle siɛ gbɔa gbɛ nanɲa-i wuɔ: «Mi sa taara-niɛ.» Yunɲu siɛ bi gbɔa gbɛ gboluoŋu-i wuɔ: «Mi sa taara-niɛ.» ²² Inɲ neɲ terni manɲ i kɔɔma-na wuɔ yunɲu si dii-niɛ, ni yaa faanɲ i maama-i ni yanɲ. ²³ Inɲ'a i sa kɛn terni manɲ, i bel ni yaa-i fafamma. Inɲ fuo nimanɲ aa i sa siɛ wanɲ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni manɲ niifuoni sɪ i sa ne-ni dumaanɔ-na. Inɲ'a i sa kɛn terni manɲ i kɔɔma-na, Diilonɔ maa-ye aa ce terni fanni waa baa yunɲu. ²⁵ U saa tuɔ taara i kɔɔma terni muo sɛntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jɔguɔŋ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terienɲu diei da ku ta ku janɲ, terni nanni ce kuuduɔŋgu baa-ku hiere. Da ba ce terienɲu diei bɔi, ninanni hɔmmu bi fɛ hiere. ²⁷ A ne da namei Kirsa kɔɔma-i. Na hieroŋo-i hiere naa dii baa na terni u kɔɔma-na. ²⁸ Ku'i ciɛ na da Diilonɔ hɛa nuɔmba-i ba da-ba-denɲ maacemma u dɔŋgu-na. U duɔŋ ce banamba Yesu *pɔpuɔrbiɛmba igɛna, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔrunɲu, aa ce banamba Diilonɔpigaataamba, banamba ta ba ce gbɛɛ-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kɛyɛ nuɔmba, banamba yaataamba,

banamba bi ta ba piiye nelfɛmma. ²⁹ Ba hieroŋo-i Yesu ɔɔpuɔrbiemba wei? *Diilopɔpuɔrbiemba wei? Ba hieroŋo-i nelpigɛataamba wei? Ba ce gbɛrɛ-weima wei? ³⁰ Ba hieroŋo-i ba sire jaamba wei? Ba gbɛ ba piiye nelfɛmma-i wei? Ba gbɛ ba hielnu-mei wei? ³¹ *Diilonɔ-Yaller hɛn nuomba-i fɛŋgɔbaa-ba maŋ, gbɛaŋ na da bamaŋ faa yaŋ bei. Gbɛaŋ na da bamaŋ kɛayɛn nuomba-i ba yaŋ. Mi ka pigɛaŋ-na kumaŋ yuŋu yaŋ hiere; ku yaa ŋaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ŋ fiɛ ta ŋ nu nelma-i hiere hiɛma-na ka cor baa *ɔɔɔpuɔrbiemba maama-i, da kuɔ nelnyulmu si dii-niɛ, ŋ ce gbɛŋgbɛn. Dumaanɔ-na nii dii ŋaa joloŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu, sisɔ kpoŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu; u tuɔ du u ce ijieni nuomba tɔnni-na yoŋ. ² Da ŋ fiɛ ta ŋ gbɛn ŋ ce Diilopɔpuɔrni-i; aa ta ŋ suɔ weima-i hiere, aa bi ta ŋ suɔ Diilonɔ kusɔŋu-i, da ŋ fiɛ haa ŋ naŋga-i Yesu-i-na fuɔ a gbɛa ta ŋ ce tanni ta ni forra, nelnyul da muɔ muu si dii-niɛ, ŋ ce gbɛŋgbɛn. ³ Da ŋ fiɛ cal ŋ nagɛn-niini-i hiere hɛ sɔntaamba, da ŋ fiɛ siɛ ba dii-ni dɛamu-na Diilonɔ-hɔmelle maama-na, nelnyul da muɔ muu si dii-niɛ, ŋ ce gbɛŋgbɛn.

⁴ Nelnyulmuŋ yɛŋ umaŋ nuɔ-i, u huɔŋga sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tetɛŋ u fɛrɛ, bombolma sa ɔɔlɔnu-yuɔ. ⁵ Nelnyulmuŋ yɛŋ umaŋ nuɔ-i, u sa ce sensenda-weima, u sa taara u fɛrɛŋ fafaaŋu, u huɔŋga sa guɔla, u sa tiera nelma u huɔŋ-na. ⁶ Nelnyulmuŋ yɛŋ umaŋ nuɔ-i, ɛmbabalma sa ɔɔlɔnu-yuɔ, ninsoŋo yaa ɔɔlaanɔ-yuɔ. ⁷ Nelnyulmuŋ yɛŋ umaŋ nuɔ-i, u tiil weima-i hiere nammaŋ temma, u hɔu weima-i hiere, u haa u naŋga-i Diilonɔ-na weima-na hiere aa tira a tuɔ hɛrɛ u kɔɔma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji tɛ dede, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diilopɔpuɔrunɔu cemma ka bɛl, nelfɛmma wamma ka bɛl, mel suɔ yiŋgu, ku siɛ ji waa. ⁹ Na saa da, miɛ sɔsuɔmunɔu saa hi ku fuoŋgu-i aa in ceŋ Diilopɔpuɔrunɔu maŋ, i siɛ gbɛa ce-ku hi ku fuoŋgu-i. ¹⁰ ŋga Diilonɔ duɔ ji hɛ-ye kumaŋ hii ku fuoŋgu-i, kumaŋ saa hi ku fuoŋgu-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, in ŋa naa waa bisɛlɛn miɛŋo-i, i taa i piiye bisɛnsɛnni aa tiɛ jɔguɛŋ bisɛnsɛnni aa bi tiɛ ce bisɛnsɛnni. I yammun juɔ cɛ huɔŋgu-na, i saa nanna bisɛnsɛnni-i wei? ¹² Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i; in daŋ mamaŋ nyuŋgo-i-na ma saa kaala i wulaa, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, ma ka kaala i wulaa hiere da gbaa! I sa suɔ Diilonɔ-i fafamma fiɛfiɛ-i-na, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu i ka suɔ-yo ŋaa fuɔ fɛrɛ uŋ suɔ-yɛŋ dumaa.

¹³ In yɛŋ terienɔu maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, bɛmbɛnni siɛ dii: ɛŋhɔuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. ŋga ni siɛ-i-na, nelnyulmu yaa yuŋgu.

14

Nelfɛmma kɔŋgu-i baa Diilopɔpuɔrni kɔŋgu-i

¹ Gbɛaŋ kpelle nelnyulmu waa-nɛi. *Diilonɔ-Yaller hɛn nuomba-i fɛŋgɔbaa-ba maŋ, taa na kuye ba maama. Ku huraa baŋ ceŋ Diilopɔpuɔrni-i baa umaŋ. ² Umaŋ duɔ tuɔ piiye nelfɛmma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piiye baa nelbiliemba, u piiye baa Diilonɔ. Nelma maŋ fuyaa nelbiliemba-na, Diilonɔ-Yalle diyaa ma yaa kutienɔ nuŋgu-na u tuɔ waŋ-ma. ³ ŋga umaŋ ciɛŋ Diilopɔpuɔrunɔu-i, u kɛyɛ banamba-i ba ta ba naŋ kaasɛnni Diilonɔ-hɔmelle-na, u dii sireiŋa bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Umaŋ piyen nelfɛmma-na, ku kɛyɛ

fuɔ da-u-diei yon. A ne da umañ ciɛŋ Diilopɔpuɔrni-i, ku kǎyǎ Diilon-ɔ-dũŋ-baamba-i hiere ba kũŋgu-na.

⁵ Mi taara na hieronjo-i na ta na piye nelfeemma-na, ŋga mamanan yuu mi huonja-i yan, ma yaa ŋaa na ta na gbǎ na ce Diilopɔpuɔrni-i. Uman ciɛŋ Diilopɔpuɔrni-i u fa weima u yan umañ piye nelfeemma-na. Mi saa yagar-ma duɔ tuɔ piye aa tuɔ hielnu-mɛi u hǎ Diilon-ɔ-dũŋ-baamba-i.

⁶ Tobin namaa, ŋaa muɔ da mi gbuu kǎ na terienju-na hǎa, aa Diilo saa carra-miɛ baa nelma mi da mi ka piye tũnu-nɛi, mi saa kǎ baa sɔsuɔmufelɛŋgu da mi ka pigǎan-na, mi saa kǎ baa Diilopɔpuɔrunju da mi ka wan baa-na, mi saa bi kǎ da mi ka hǎalǎ-nɛi bĩŋkũŋgu, aa kǎ ka ta mi piye nelfeemma-na, ku gbǎa kǎyǎ-nɛi bige-i nuɔ-i? ⁷ Kuuduonju yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yun-nu, nan gbǎa ce niɛ suɔ ban mar nalǎanju man? ⁸ Aa umañ buun yerre-i, duɔ saa bu-de fafamma, hai ka suɔ wuɔ ku duu aa hel kǎ beru-na? ⁹ Kuuduonju yaa baa namaonjo-i; da na ta na piye nelma man nuɔmba sa nu-ma, ba ka ce niɛ suɔ nan wan mamanan? Kuu dii ŋaa na hiel na nun-fafalmu yon. ¹⁰ Nelma bɔi dii hɛma-na, aa yunju dii ma hieronjo-na hiere. ¹¹ Ŋga molon duɔ tuɔ piye baa-mi aa un piye baa-mi nelma man nuɔ-i mi sa nu-ma, kutienjo waa nerienjo muɔmi wulaa aa mɛi fɛɛ-i mi bi waa nerien muɔ fuɔ u wulaa. ¹² Terienju fanju-na, Diilon-Yallen hǎn nuɔmba-i fĩŋgɔbaa-ba man, nan kun ba huon-nu, gbǎan na da baman kǎayǎn Diilon-ɔ-dũŋ-baamba kǎ yaan-na.

¹³ A ce dumaonjo-na, umañ piye nelfeemma-na, u saaya u cǎrǎ Diilonjo hǎ-yo ku fĩŋgũɔ-i u tuɔ hielnu un wan mamanan. ¹⁴ Da mi ta mi cǎrǎ Diilonjo-i nelfeemma-na, mi huonja cǎrǎ ninsonjo, ŋga mi sa suɔ min wan mamanan. ¹⁵ Terienju fanju-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cǎrǎ Diilonjo-i nelfeemma-na, mi ka bi cǎrǎ-yuɔ mi nelma-na. Mi ka hǎl nɛini-i a tuɔlnu Diilonjo-i nelfeemma-na, mi ka bi hǎl-ni tuɔlnu-yuɔ mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sɛ, da ŋ jaal Diilonjo-i nelfeemma-na yon, nin yen baa baman ba ka ce niɛ suɔ wuɔ ŋ pǎa Diilonjo-i jaalunju aa da ba siɛ wuɔ: «Ma ciɛ?» ¹⁷ Ŋ jaalun da ku fiɛ fa niɛ niɛ, ku siɛ gbǎa kǎyǎ molonjo Diilon-hũmelle-na.

¹⁸ Muɔ min yar-nan hiere nelfeemma wamma-na, mi jaal Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁹ Ŋga Diilon-ɔ-dũŋ-baan miɛ diɛ tigiin, mɛi sa piye nelfeemma-na agaga aa nuɔmba siɛ da manamma kũŋ. Mɛi taara mi piye da ku fiɛ waa nelma hǎi yon, ma suur nuɔmba tũnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobin namaa, baa na ta na joguon ŋaa bisǎlŋ namaa, taa na ce bĩncɔmma. Ŋga da ku kuubabalaan cemma-i, ciɛŋ na fɛɛ bisǎmbien namaa. Bafamba sa suɔ kuubabalaanju cemma-i. ²¹ Ma nyegǎan *anjĩnamma-na wuɔ: Itienjo ciɛra:

*«Min taaran mi wan mamanan baa *Isirahel-baamba-i, mi ka ce nieraamba yaa wan-ma baa-ba.*

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafan da ma fiɛ ce, ba siɛ nu mi nunju-i.»**

²² Terienju fanju-na, ku pigǎan wuɔ nelfeemma saa ce Diilon-ɔ-dũŋ-baan maa-na, ma ciɛ baman saa hũu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopɔpuɔrunju saa ce baman saa hũu Yesu maama-i ba maa-na, ŋga ku ciɛ Diilon-ɔ-dũŋ-baan maa-na.

²³ Ŋaa Diilon-ɔ-dũŋ-baan da ba tigiin hiere aa don ta ba piye nelfeemma-na ba hieronjo-na hiere, nelgbǎnǎgbǎlan duɔ jo ji suur na hɔlma-na, sisɔ umañ saa

* **14:21** Isayi (Ésaie) 28.11-12

hi hũu Itienjo maama-i, a da na ce dumaano-na, u sie cira na pielaawei? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopɔpuɔrni, aa umanj saa hi hũu Itienjo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suɔ terienju-na wuɔ u maacemma saa fa. Nan wan mamaj hiere u kũngu-na u sie gbãa ju-ma. ²⁵ Kufanju huɔngu-na, u maama man naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafanj da ma ce, u ka dũuna jaal Diilonjo-i aa cira: «Coima saa fa, Diilonjo dii baa-na kelkel!»

Diilojaalej saaya di ce dumaa

²⁶ Tobinj namaa, nan saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiinj na-naa, umanj duɔ da nalãangu, u hãl. Umanj duɔ da nelma duɔ piye pigãanj banamba-i, u gbãa piye-mei. Diilonj duɔ carra umanj baa nelma, u gbãa wan-ma. Umanj duɔ waa duɔ piye nelfelɛmma-na, u piye. Umanj duɔ waa duɔ hielnu nelfelɛnj daama-i ba nelma-na, u hielnu-mei. Mamaj daama-i hiere ma saaya ma ta ma kãyã Diilonj-dũnj-baamba-i Diilonj-hũmelle wuɔsaangu-na. ²⁷ Bamanj piyen nelfelɛmma-na, ba saa saaya ba cor nuɔmba hãi sisɔ ba siei. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hã ba-naa; aa molo saaya u waa tuɔ hielnu-mei. ²⁸ Da kuɔ molo saa da duɔ hielnu-mei, ba yan aa ba ta ba piye ba huɔj-na baa Diilonjo. ²⁹ Diilonj un puɔr bamanj baa u nelma-i, ba hãi sisɔ ba siei da ba piye, banamba ne da kuɔ ban wan mamaj ninsojo. ³⁰ Nga Diilonj duɔ carra molojo na hɔlma-na baa nelma, umanj duɔj tuɔ piye, u saaya u budii aa Diilonj un caraaya umanj, u piye u maama-i. ³¹ Diilonj duɔ puɔr-na hiere baa nelma, na gbãa wan-ma, nga na saaya na ta na piye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuɔmba tũnni-na aa sirɛinjã ka da-ba. ³²⁻³³ Diilonjo sa taara nuɔmba ta ba ce weima-i ba yun-nu, u taara ma ta ma ce man saaya ma ce dumaa. A ce dumaano-na, bamanj ciɛnj u pɔpuɔrni-i, ku fɔngũɔ dii-bei ba ta ba gbã ba bel ba fɛɛ.

Naa manj cej dumaa Diilonj-dũnni-na hiere, ³⁴ Diilonj-dũnj-baanj da ba tigiinj ba-naa, caamba saaya ba suuye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. Naa manj bi nyegãanj dumaa *ãnjĩnamma-na wuɔ ba saaya ba ta ba hiire ba fɛɛ. ³⁵ Ciɛno manj duɔ tuɔ taara u yuu nelma namma suɔ, u cie da ba kũnj ciɛngu-na u ka yuu u bɔɔ-i. Ciɛno saa saaya u piye Diilonj-dũnj-baamba hɔlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa nie sɪ Diilonj-nelma hilaa namaa terienju-nu'i wei? Sisɔ na daa nie sɪ namei nuɔ-ma na da-na-diei yonj wei? ³⁷ Umanj duɔ cira fuɔ ce Diilopɔpuɔrunju, sisɔ *Diilonj-Yalle hãa fuɔ fɔngũɔ, kutienjo saaya u suɔ wuɔ minj nyegãanj mamaj hã-na daama-i ma hilaa Itienjo nun-nu. ³⁸ Umanj duɔ ciɛna nel daama-i, Diilonjo ka bi ciɛna kutienjo-i.

³⁹ Tobinj namaa, terienju fangu-na, taa na taara Diilopɔpuɔrni cemmanj-fɔngũɔ yaa-i, nga baa na cie molojo wuɔ u baa piye nelfelɛmma-na. ⁴⁰ Kumanj gbãanj, da na'a na ce mamaj, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa siremmanj-kũngu-i

¹ Tobinj namaa, minj wanj *Neldɔdɔlma manj baa-na na hũu-ma aa bel-ma nammu hãi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiɛfiɛ-i-na. ² Minj wanj-ma ba kora-na dumaa, da na saa bibirre-mei, aa gbãa bel-ma nammu hãi, ma baana, da ma'i sɪ na ce gbãngbãnj. ³ Nelma manj suurii mei fɛɛ-i mi tũnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tũnni-na. Maa dii baa yungu. Ma yaa daama wuɔ: *Kirsa kuu i ãmbabalma maama-na nga manj wanj dumaa Diilonj-nelma-na.

⁴ Uŋ kuu ba fuure-yuɔ, sieliŋ-yiingu-i u sire hel cɛncorre-na ŋaa Diilon-nelman waan-ma dumaa. ⁵ Uŋ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hɛalɛbiemba man waa cɛncieluo ba hɛi baamba-i. ⁶ Ku huongu-na, tobimba man daa-yo, ba curaa nuɔmba nuɔsiba hɛi komuɔŋa ndii-i. Ba waa hiere terduɔŋ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, ŋa ba boi dii yogo. ⁷ Kufanngu huongu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pɔpuɔrbiemba-i hiere.

⁸ Kufanngu huongu-na fiefie-i-na, u suɔ carra muɔŋo-i. Mi waa ŋaa bilonɔ man saa vɛa aa ba hon-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pɔpuɔrbiemba-i hiere ba bɔyaa muɔmei nuɔ-i. Mi cie karaanngu baa Diilon-dɔŋ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bi-mi Yesu pɔpuɔrbilon muɔ. ¹⁰ Ŋga min yerj dumaa nyungo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonɔ yaa-i. Diilon uŋ cie baa-mi aa hɛ-mi fɔŋgɔ man, mi saa hɔu-yo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a yan Yesu pɔpuɔrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa mie mi saa ce-ma baa mie ferɛŋ fɔŋgɔ, mi cie-ma baa Diilon-fɔŋgɔ. ¹¹ Terienngu fanngu-na, bafamba o, muɔ o, i wan Neldɔdɔlduɔŋ daama yaa-i baa nuɔmba-i. Namaa na bi hɔyɛa ma yaa-i.

Kuomba sireman-kɔŋgu-i

¹² Bige-i cie die tie piiye yie *Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na, banamba ta ba piiye na hɔlma-na wuɔ kuomba sie gbɛa sire? ¹³ Da kuɔ kuomba sie gbɛa sire ninsoŋo, suɔ Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, in wan manan nelgbɛŋgbɛlɛmma, aa na haa na nanɔa-i yuɔ gbɛŋgbɛŋ. ¹⁵ A naara kufanngu-i, mie in wuɔran j wan manan, da kuɔ kuomba sie gbɛa sire, ma si kuu dii ŋaa i wuɔra i kar coima i haa Diilonɔ-na wuɔ u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hɔlma-na. ¹⁶ Da kuɔ kuomba sie gbɛa sire, suɔ Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, na haa na nanɔa-i yuɔ gbɛŋgbɛŋ aa na ɛmbabalma dii ma yungu. ¹⁸ Dumaanɔ-na, ku bi pigɛan wuɔ Diilon-dɔŋ-baamba man kuu ba sie ka da Diilonɔ-i. ¹⁹ Da kuɔ in haa i nanɔa-i Kirsa-i-na ku kɛyɛ-yie hɛma-na bande yon, nuɔmba-i hiere ba bɔyaa miemei nuɔ-i.

²⁰ Ŋga Diilon wuɔ i wan ninsoŋo-i, Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na. Diilonɔ siire u yaa igɛna duɔ pigɛan wuɔ kuomba ka sire fuɔ temma-i. ²¹ Na saa da, nelduɔŋo diei uŋ diyaa kuliingu-i dumaa hɛma-na, nelduɔŋo diei ka ce kuomba sire dumɛi. ²² Adɛma huon-baambaŋ kunj hiere dumaa Adɛma maama-na, Yesu huon-baamba ka bi sire hiere dumei Yesu barguɔ-i-na. ²³ Ban ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuɔ siire ti, u yaa siire dɛlɛɔ. Duɔ ji jo, baman cuu u huon-nu, ba ka suɔ sire. ²⁴ Mafan da, ma ce, miwaanɔ tɛmma yaa hii: Kirsa ka hɔu fɔŋgɔ-i baa yuntesinni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hɛ i To-i Diilonɔ-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandɛ-i-na, Kirsa ka tie yuntesinni-na, Diilon duɔ ji mal u bigɛarɛamba-i huɔŋgu man nuɔ-i, u suɔ bir nelle-i hɛ Diilonɔ-i. ²⁶ Uŋ ka kɔsuɔŋ u bigɛarɛanɔ man tuogbuole-na u yaa kuliingu-i. ²⁷ Ma nyɛgɛan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilonɔ diyaa weima-i hiere u nan-na.*» * Ŋga da ba cira Diilonɔ diyaa weima-i hiere u nan-na, ku saa ce ŋaa fuɔ ferɛ uu dii u nan-na dɛ! Ku'i sl. ²⁸ Diilon duɔ ji dii weima-i hiere Bɛpolɔŋ nan-na, Bɛpolɔŋ ka bir dii u ferɛ Diilonɔ nan-na. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ yaa ka waa weima-i hiere ma yungu-na.

²⁹ Kuɔ bikuomba saa naa waa da ba sire, baman baatisen ba sɔlaanngu-i, baa naa waa hie ta ba batisen? Da kuɔ kutienɔ sie sire, ŋ ce ba batisen-ni u maama-na yun haku-i nuɔ-i? ³⁰ Aa mie ferɛ-i, kuɔ ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tie sɛa kuliingu-i honni man jon? ³¹ Coima saa fa, muɔ baa

* 15:27 Gbelieman-nalɛanngu (Psaume) 8.7

kuliņgu-i i huul i-naa yinni maņ jon. Ma sī na suyaa wuō maņ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i mi huōņga fīe baa-na ke? Terienģu faņģu-na na saaya na bi suō wuō kuliņģu hūņ ku cu-mi yinni maņ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigāarāamba dii mi huōņģu-na ņaa jarbaa. Miņ malāa baa-ba dumaa, da kuō mi malāa baa-ba da mi da bīņkūņģu hīema-na bande yon, yuņ haku-i dii-kuō? Da kuō kuomba sa sire, baņ waņ-maņ dumaa: «*juņ i tie ce i bāaņģu-i, kuliņģu saa maa.*»†

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefēiņ duō cu nelbabalaņ huōņ-nu, ku bīena u fafaaņģu-i. ³⁴ Na piēra boi, yaaņ aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuubabalaaņģu cemma-i aa na yaņ-ku. Mi suyaa miē na hōlma-na banamba saa hi suō Diilonjo-i yogo, ku'i ciē mi ta mi waņ-ma senserre da di da-na.

Kuombaņ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuō jōģuōņ wuō: «Kuomba ka sire niē? Aa da ba sire, ba ka waa niē?» ³⁶ Mīmīlā, ma sī da ņ duu dīmma-i ma pa aa dībelle hōr ke? ³⁷ Niņ duu kumaņ, dībelle yaa yon fiēlu si dii. Ku gbāa waa jijabelle, ku gbāa bi waa kumaņģu. ³⁸ Da ņ duu-de, Diilonjo ce di sire pa a hiel fiēlu-i kuņ dalaanu fuō dumaa. Dīmma dii baa ma fiēlu ma fiēlu. ³⁹ Tammaņ-niini-i hiere nii bi dii dumei: Nelbiliemba kūōma dii ma deņ, bīmbaamba maama-i ma deņ, huriimba maama-i ma deņ, titiraamba maama-i ma bi deņ. ⁴⁰ Bīmbīnni bi dii dōrō-i-na baa hīema-na hiere. Dōr-niini dii ni deņ baa hīemaņ-niini-i. ⁴¹ Bāaņģu carramma dii ma deņ, ceiņo maama-i ma deņ, mōeņa maama-i ma bi deņ. Halle mōeņa-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremmaņ-kūņģu ka waa dumei. Da ba dii kuloņo-i hīema-na u hōr ņaa dībellen hōr dumaa. Duō ji sire, u sa tiraa suō baņ bīņ kumaņ kuliņģu-i. ⁴³ Umaņ duō tuō suur hīema-na, u ko hujarre aa fōņģūō sa waa-yuō. Duō ji sire hel, u maama sa fa baa fafaaņģu-i aa fōņģūō tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōsōmma, ņga bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. In yēņ hīema-na baa kūōma-i dumaa, *Diilonj-Yalle ka bi hāye kūōfēlemma dumei dōrō-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilonj-nelma ciēra wuō: «*Diilonj uņ maa nelbilōņo maņ dīelūō-i-na, u diyaa cicēlma-i yuō*»‡; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. ņga Adāma^S maņ juō jo huōņģu-na, u yaa hāaņ nuōmba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūōsōsōmma yaa juōņ dīelūō aa suō hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maņ dīelā-wuōņo-i baa hīema, aa hāalīņ-wuōņo hel dōrō jo. ⁴⁸ Hīemaņ-baamba dii ņaa baņ maa umaņ baa hīema-i uņ yēņ dumaa, aa dōr-baamba waa ņaa umaņ hīlāa dōrō-i-na jo uņ yēņ dumaa. ⁴⁹ In yēņ hīemaņ-wuōņo temma-i dumaa, i ka bi waa Dōrwuōņo temma dumei.

⁵⁰ Tobīņ namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa-na, ma yaa daama: In yēņ baa i kūōma maņ daama-i, i siē gbāa suur *Diilonj-nelle-na baa-ma. I kūōņ daama-i kūōsōsōmma, ma hōr, i ce niē gbāa fīe baa-ma aa da cicēlma maņ sa fīeņ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilonjo kusūņģu-i pigāaņ Diilon-dūņ-baaņ namaaņo-i: Na saa da, i siē ku hiere ņga i hieroņo-i hiere i kūōma ka bir. ⁵² Mīwaaņo tīmmaņ-yiīņģu-i, yēre ka bu. Yēre da diē ji bu, i kūōma ka pāņ bir hōduōņģu aa kuomba ka sire baa kūōfēlemma a waa gbula ba siē gbāa ku. ⁵³ I kūōņ daama-i kuliņģu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaaņo-na, ma saaya ma bir kuliņģu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ In kuņ aa tiē hōr, i kūōņ da ma ji bir a ce i

† 15:32 Isayi (Ésaie) 22.13 ‡ 15:45 Mīwaaņo jīnamaņ-sebe (Genèse) 2.7 § 15:45 Adāma maņ juō huōņģu-na u yaa *Kirsa-i.

sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hōr, mamarj nyegāan Diilonj-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wei? Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

«Kuliingu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!»*

⁵⁵ Kuliinj nuō, η fōngūō curaa hie?

Ŋnaana η puōlunju-i hie?»†

⁵⁶ Kuliingu puōlunju yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fōngūō hel *ānjnamma yaa nuō-i. ⁵⁷ Ŋga yaan j tie jaal Diilonjo-i. U yaa cie ku sa yar-e Itienjo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na.

⁵⁸ Terienju fanju-na, mi jēnaarj namaa, yieraayan na donj, molo baa ji gbāa halanj-na na munyierammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itienjo maacemma-i. Na saaya na suō wuo nanj cej mullema manj Itienjo maacemma-na, na sa ce-ma gbāngbānj.

16

Korēntitaamba kakāyanju-i

¹ Kumanj ŋaa gbeinalle kūngu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilonj-dūnj-baamba-i, minj waanj mamarj baa Galasi Diilonj-dūnj-baamba-i, ciēj maaduōma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, neliejo neliejo, uŋ saanu baa kumanj, u hiel-ku u tiera-kuō u ferej nuō u jina. Baa na cira na cie-muō aa suō da na donj gbeinja namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuōmba, mi puor-ba baa nanj daa kumanj Yerusalemu-i-na, aa nyegēj sebe haa-kuō ba ka hā-ba. ⁴ Da kuō meī fere-i mi saaya mi kā, i ka kā hierē.

Polj saaya u cor terni manj nuō-i

⁵ Mi ka kā Maseduōni aa suō cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huōngu celle baa-na, halle mi jōguōj da mi ce waanj-huōngu-i hierē kusuōj-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuōj-nu, na ka kāyā-mie mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeinij aa cor. Mi taara Diilonj duō sie, mi da yinni baa-na celle. ⁸ Ŋga mi taara mi ce *Pāntekōti-i Efesi bande aa suō ta mi kā. ⁹ Diilonjo tigiinj terfafaanju hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, η sie suō wuo mi bigaarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duō kā, na bel-o fafamma u kūōma baa senj. Fuō baa muōjo-i i ce maacenduōma yaa-i Itienjo suōngu-na. ¹¹ Molo baa bēj-yo. Duō ji hi tamma, na kāyā-yuō u jo ji hi-mi baa hōfelle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilonj-dūnj-baamba-i.

¹² Mi diyaa sirēnja Apolōsi-i-na ji gbē; mie u gbonu baa tobimba-i kā na terienju-na, u saa hūu-ma duō kā fiefie. Duō ji da huōngu manj u ka kā.

Nelperiema

¹³ Baa na duōfūj, yieraayan na donj Diilonj-hūmelle-na. Baa na yanj na kūōma senj, waanj na fere. ¹⁴ Nanj cej mamarj hierē, ma saaya ma ta ma pigāanj na nelnyulmu nolaanju-i.

¹⁵ Ma sī na suō Sitefanasi-i baa u dumellenj-baamba-i ke? Ma sī na suyaa wuo Akayi-i-na hierē ba yaa hūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba fere baa Diilonj-maacemma-i Diilonj-dūnj-baamba hōlma-na ke? Terienju fanju-na, tobij namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamanj nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanu-mie cor. Minj daa bafamba-i, ku cie ŋaa mi daa namei. ¹⁸ Banj juō, ba fie mi

* 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

huɔŋga-i ɲaa ban bi fɛŋ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbɛ na ta na gbɛliɛŋ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilon-dūŋ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilon-dūŋ-baamba maŋ tigiŋ ba terieŋgu-na, ba paa-na Itieŋo horre jaaluŋgu. ²⁰ Diilon-dūŋ-baamba maŋ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ɲaa ɛɛduɔŋ-bieŋ namaa.

²¹ Muɔ Pol, mi paa na jaaluŋgu; muɔmɛi nyɛgaaŋ terieŋ daaku-i baa mi fɛrɛŋ nanɲa.

²² Umaŋ duɔ cira Itieŋo maama sa dɔlnu-yuɔ, kutieŋo dɔŋgaaŋ! «Maranata!»† — Itie, jo!

²³ Itieŋo-i Yesu-i u kɔyɔ-nɛi.

²⁴ Na maama dɔlnu-miɛ hiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Nieŋ Pɔpuɔr. 18.2.
wuɔ: Itieŋ nuɔ, jo! Nieŋ Amp. 22.20.

† **16:22** Maranata: Ku yuŋgu yaa

Polŋ nyegāaŋ sebhāalŋo maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ nyegāaŋ sebedelāŋo-i hā Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuomba namba ji ta ba piye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilɔŋo sɪ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ ju'a u bir duɔ kā ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namba baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuomba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma mulŋema ciinu cor. Nŋa u fɛ u huonŋa-i baa-ma (sap. 1–7).

U piye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbāa da kāyā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8–9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba den maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba cie ba fere Yesu pɔpuɔrbiemba yun-taamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɪ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilɔŋ-maacemma sɪ mafamma-i. Fuɔ fere-i Yesu pɔpuɔrbilɔŋo, ŋa u cie u fere cekūɔ duɔ gbāa ce banamba da yuŋgu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeina. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbāŋgbāŋ; u saa ji hūu warbelle moloŋ wulaa. U pigāaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbāŋgbāŋ (sap. 10–13).

Jaalunŋu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilɔŋo muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baaŋ namaa namaŋ dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

³ Yaan i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaan sireina-i yie weima-na hiere. ⁴ U dii sireina yie i mulŋemaŋ-hɔnni-na hiere i die gbāa tie bi dii sireina bamaŋ cieŋ mulŋema-i ma sɪnni-na hiere ŋaa fuɔ uŋ dii-yie dumaa. ⁵ Na saa da, iŋ siire bie *Kirsa mulŋema-i bāmbāale dumaa, Diilonŋo bi dii sireina yie bāmbāale dumai Kirsa bargu-i-na. ⁶ Die tie mulŋeŋ, i sa mulŋeŋ gbāŋgbāŋ, ku ce sireina ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋ duɔ tuɔ dii sireina yie, u taara i bi tie dii namaaŋo-na na ta na hɪrā mulŋema-i mie temma-i. ⁷ Terienŋu faŋgu-na, i huleina sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na mulŋeŋ mie temma-i, na ka bi da sireina-i mie bi temma-i.

⁸ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Mulŋema naa silaa jɪnya-yie cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hūu-ma wuɔ i ka hel-mei. ⁹ Ii naa fɛna baa-ma wuɔ i kuliinŋ-belle hii. Nŋa mafamma cie pigāaŋ-ye wuɔ i baa haa i naŋga-i mie ferēŋ fɔŋgūɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuɔ u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliinŋ daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i naŋga yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fere-i na kāyā-yie baa na Diilocārille-i u kor-e. A ce dumaanŋo-na duɔ nu nuomba boi cacārāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuomba boi da nelma jaal-o i maama-na.

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋ-na.

Pol buraana u kamma-i Korɛnti-i-na

¹² Inj bilaa i fere duma terni nanni-na ku huraa namaa terienġu-na, ku yaa gbu ku fe i hõmmu-i. I suyaa wuõ i cie maacenfafamma. I sa kã moloġ terienġu-na baa hõmmu hã; i kã baa huõġa diei. Diiloġ-ãncemma, nelbilienġ-maama s̄i. Diiloġo kãayã-yie i firnu i hõmmu-i baa-na weima-na hiere. ¹³ Aa inj nyegẽġ nelma manġ i hã-na, ma yunġu saa fuo. Da na kalaġ da mamaġ, ma yaa-i. Mi huõġ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandẽ-i-na ku saa kaala na wulaa wuõ Itienġo-i Yesu jommanġ-yiġu-i, na hõmmu ka fe baa-ye aa mie muumu bi fe baa namaaġo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Minġ ŋa naa haa mi nanġa-i nei dumaanġo-na wuõ na hõmmu fie baa-ye, mi cira mi ka kã namaa terienġu yaa nuõ-i igẽna aa suõ cor kã Maseduõni-na. Aa da mi ka hel Maseduõni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hã i naara kunaġu na hofelle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kã *Yude-i-na, na kãayã-mie mi hi. ¹⁷ Nġa mi kãmmaġ'a ma saa ji hel, ku ce ŋaa ku pigãaġ wuõ mii naa bel-ma baa mi nanyuõġu wei? Sisõ huhurmantienġ muõ; da mi waġ mamaġ, cuo sie kaal, mi bir baa mi huõġu. ¹⁸ Inj waġ nelma manġ baa-na, huhurma diei maa si dii mei; Ninsontienġo yaa mi siera. ¹⁹ Mei fere-i baa Silasi-i a naara Timote-i inj waanġ Diiloġ-Bienġo manġ maama-i baa-na, inj waanġ Yesu-Kirsa manġ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuõ. U weima-i hiere maa naa koġ. ²⁰ Na saa da, Diiloġ uġ pãa nunni manġ hiere, fuõ yaa ka ce-ni. Ku'i cie fuõ yerre-na i tie jaal Diiloġo-i wuõ «Ma cie!» a tie ce-yo bõi. ²¹ Aa Diilo fuõ fere yaa kãayãġ miõġo-i baa namaaġo-i hiere *Kirsa huõġu-na. U yaa hielaa u yufelle yie ²² aa haa u dãnyuõ-i yie a ce-ye fuõ baanġ mie. U bi hãa-ye u *Yalle-i i die suõ wuõ i ka da uġ j̄ena ciilunġu manġ tuõ cie-ye.

²³ Na saa da, kumaġ cie mi saa tiraa bir kã Korɛnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuujãġu nei ku'i cie. Diiloġo yaa mi siera; da kuõ mi kar coima u baa yaġ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diiloġ-hũmellenġ-kũġu-i. Na bilaa-de nammu hãi t̄, ŋa i taara i kãayã-nei na hõmmu fe baa di wuõsaanġu-i.

2

¹ A ce dumaanġo-na mie mi sie bir kã na wulaa ka tiraa du na hõmmu-i. ² Namei fiẽġ mi huõġa-i, da mi kã ka du na hõmmu-i, hai ka da fe mei kaanġa-i? ³ Bamaġ saaya ba fe mi huõġa-i, mi sa taara mi kã ba ka du-ka, ku'i cie mi naa mi bir aa nyegẽġ sebe* hã-na. Mi suyaa mie mi huõġ da ka fe, ku bi dõlnu namaaġo-i hiere. ⁴ Coima saa fa, minġ taa mi nyegẽġ sebe faġo-i mi huõġa saa naa waa huõġa, mi nyegãaġ-yo baa nyinyõlma. Mi saa nyegẽġ-yo da mi ce-na kuujãġu, ŋa mi nyegãaġ-yo na da na suõ wuõ mi kuye na kũġu-i.

Ba sa muo cãlmustienġo ciãlã ciġu

⁵ Umanġ cie kuujãġu-i mie na halma-na, kutienġo saa ce-ku muõ-na, ŋa u cie-ku na hierõġo'i nuõ-i. Da mie mi sie dii gbuoya-kuõ, mi gbãa cira u cie-ku na fõġgõ nuõ. ⁶ Nanġ nuolaaya kutienġo-i duma, ku ka gbẽ baa-yo. ⁷ Fiefiẽ-i-na, yaanġ aa na ce jande yuõ aa na dii sireiġa yuõ, ku yaa hõdulle sie corõnu-yuõ a seġ u kũõma-i. ⁸ Jande, mi cãrã-nei, bilaanġ-yoġ fafamaġ u suõ wuõ u maama dõlnu-nei. ⁹ Na saa da, minġ nyegãaġ sebe-i† hã-na yunġu manġ nuõ-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuõ na nu mi nuġu-i weima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umanġ nuõ-i, mei bi ce jande kutienġo-na. Na saa da, da kuõ

* 2:3 Sebe faġo saa dii Diiloġ-nelma sebe-i-na; nyunġo ku bãanġu-na molo sa suõ uġ yenġ kusuõġ-nu.

† 2:9 U waanġ sebe faġo maama yaa-i verse 3-i-na.

naacolŋ daayo cǎlǎa-mi, mi ciɛ jande wuɔ, aa mi niɛ namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsaa yaa mi siɛra. ¹¹ Mi sa taara i yanŋ ma dɔl *Sitǎni-i ku'i ciɛ mi ta mi ce-ma dumaanŋo-na. I saa bi yanŋ u kusurŋ-maama-i suɔma.

Pol saa yiɛra Torasi-i-na

¹² Miŋ kǎa Torasi-i-na da mi ka wanŋ *Kirsaa *Neldɔdolma-i, Itienŋo naa gbuu tigiŋ terienŋu-i hǎ-mi mi da mi wanŋ-ma. ¹³ Nŋa miŋ kǎa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huɔŋga saa gbǎa tɛna terduɔŋ-nu. Mi naa mi cǎrǎ hǔmelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuɔ jo Maseduɔni-i-na.

Kirsaa hǔlǎanŋu dii-yiɛ

¹⁴ I siɛ gbuu gbǎa jaal Diilonŋo-i! Inŋ yenŋ horre-na baa *Kirsaa-i, Diilonŋo taa i yaanŋ-na. A ce die cor terienŋu terienŋu, nuɔmba suɔ wuɔ Kirsaa yaraa bigǎaranŋo-i. U ciɛ die cor terienŋu terienŋu, ba ta ba nu Kirsaa hǔlǎanŋu-i yiɛ. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonŋo wulaa, ii dii nŋaa Kirsaa natikolo nuɔmba hǎlma-na. Bamanŋ biyaa hǔmɛbabalalle-i, bafamba wulaa kuliŋŋ-hǔlǎanŋu'i dii-yiɛ ta ku jo baa kuliŋŋu. Bamanŋ biyaa koŋkor-hǔmelle-i, cicɛlmanŋ-hǔlǎanŋu'i dii-yiɛ ta ku jo baa cicɛlma. Hai gbǎa ce maaceŋ daama temma-i? ¹⁷ Nŋa miɛŋo-i Diilonŋo'i hǎa-ye baa-ma wuɔ i ce-ma. Nuɔmba boi ciɛ Diilonŋ-nelma-i ta ba taara gbeiŋa baa-ma. Miɛ ii si dii kufanŋu taamba temma-i. Miɛ inŋ yenŋ Kirsaa horre-na, i sa wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa hɔmmu hǎi; i wanŋ-ma baa huɔŋga diei Diilonŋo yufelle-na.

3

Tobisifɛlenni maaraa ǎnŋnamma-i

¹ Namaa wulaa, miŋ waanŋ mamanŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fɛɛ wei? Sisɔ na taara die i kǎ na terienŋu-na, i kǎ baa seɛɛ ka pigǎanŋ wuɔ nelfafaanŋ miɛ nŋaa banambanŋ ceŋ-manŋ dumaa wei? Mi siɛ siɛ aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa seɛ-i da mi gbǎa kǎ yanŋa nanŋa. ² Miɛ seɛɛ yaa namaa fɛɛ-i. Seɛɛ faŋo nyegǎanŋ i hɔmmu-na. Nuɔmba-i hiere ba gbǎa da-yo aa kalanŋ-yo. ³ Seɛɛ faŋo-i *Kirsaa yaa nyegǎanŋ-yo. Ku da-nei wuɔ u yaa nyegǎanŋ-yo aa puɔr miɛ fuɔ baa-yo. U saa nyegɛŋ-yo baa nyegɛdiele, u nyegǎanŋ-yo baa Cicɛlmantienŋo *Yalle. U saa bi nyegɛŋ-yo tǎmpɛllenŋ, u nyegǎanŋ-yo nelbilienŋ-hɔmmu-na.*

⁴ Kirsaa ciɛ i haa i nanŋa Diilonŋo-na, ku'i ciɛ i tie wanŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuɔ ma maaraa-ye i die gbǎa ce maaceŋ daama-i baa miɛ fɛɛŋ fɔŋgɔ-i. I fɔŋgɔ hel hiere Diilonŋ-na. ⁶ U yaa hǎa-ye baa ku fɔŋgɔ-i i tie wanŋ *tobisifɛlenni maama-i baa nuɔmba-i. Tobisifɛlenni fanni saa nyegɛŋ tǎmpɛllenŋ nŋaa *Moisi *ǎnŋnammanŋ nyegǎanŋ tǎmpɛlle-na dumaa. Nŋa ni hilaa *Diilonŋ-Yalle-na. ǎnŋnamma jo baa kuliŋŋu a ne da Diilonŋ-Yalle jo baa cicɛlma.

⁷ ǎnŋnammanŋ taa ma nyegɛŋ huɔŋgu manŋ nuɔ-i tǎmpɛlenŋa-na, Diilonŋo naa carra Moisi-i baa cecerma nanŋ temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbǎa da ba ne u yaanŋa-i.† ǎnŋnamma manŋ juɔŋ baa kuliŋŋu, ma jomma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i a ne da ma sa cɔ, ⁸ Diilonŋ-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ ǎnŋnamma manŋ cǎlǎanŋ nuɔmba-i, ma maacemma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i, Diilonŋ-Yalle manŋ cienŋ nuɔmba-i nelviimba, difande maama

* **3:3** Tǎmpɛllenŋ: Pol piye *Moisi *ǎnŋnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegɛŋ tǎmpɛllenŋ. Nieŋ Helmanŋ-seɛɛ-i-na (Exode) 24.12. Nelbilienŋ-hɔmmu-na: *Seremi ciera wuɔ ǎnŋnafemma ka nyegɛŋ nelbilibiimba hɔmmu-na. Nieŋ Seremi seɛɛ-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Nieŋ Helmanŋ-seɛɛ-i-na (Exode) 34.27-35.

ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbáa cira fafaanŋu maŋ waa áñjɪnamma huɔŋgu-na, ku siɛ gbáa fi baa fiefie ku kúnŋu-i. ¹¹ Bɪŋkúnŋu maŋ saa waa da ku cɔ, Diilonŋ duɔ migáan-ku migáan daama temma-i, kumaŋ cuɔŋ u ka migáan-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanŋa-i ku yaa nuɔ-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuɔ taa u suuye u yaanŋa-i baa kompanŋa† wuɔ *Isirahel-baamba baa da u yaanŋaŋ dɪŋ ka ká dumaa. ¹⁴ Ŋga kuu naa gbuu bɪŋ dúnŋu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suɔ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyunŋo, da ba ta ba kalan *Tobisícɔlonniŋ-sebe-i, kompanŋa cɛnu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Kirsa yaa nuɔ-i, kompanŋa halan ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyunŋo, Isirahel-baan da ba ta ba kalan Moisi sebebaa-ba-i, ku ce ŋaa kompanŋa cɛnu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Ŋga ŋaa maŋ nyegáan dumaa: «*Umaŋ duɔ bir jo Itienŋ wulaa, kompanŋa halan u yaanŋa-na.*»[§] ¹⁷ Baŋ gbɛŋ Itienŋ maŋ bande-i, Diilonŋ-Yalle yaa-i. A ne da Itienŋ Yal da di waa kusuɔŋ-nu, kutaamba waa ba ferɛŋ nuɔ. ¹⁸ Mie maŋ kompanŋa halanŋ i yammu-na hiere, Itienŋ fafaanŋu da-yie. I duɔŋ tie bibirre i ká die ka fa Itienŋ temma. Itienŋ Yalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kúoma saa seŋ baa Diilonŋ-maacemma-i

¹ Diilonŋo yaa cie baa-ye aa há-ye maacenfaŋ daama-i ku'i cie i kúoma sa seŋ baa-ma. ² I cɪnaana kukulmaŋ-maacemma-i baa senda-wɛima-i hiere. I sa táal neliɛŋo, i sa bi waŋ Diilonŋ-nelma-i baa hukurma. I waŋ ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-die baa nuɔmba-i Diilonŋ yufelle-na. I ce mafamma-i neliɛŋo neliɛŋo u duɔ suɔ wuɔ huhurmantaan mie sí. ³ In waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, da kuɔ ma cɛnu, da kuɔ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamaŋ biyaa húmɛbabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanŋu taamba cɪnaana Neldɔdɔlma-i. *Sitáni cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaan daayo tienŋo-i. U cie ba sa da cecerma maŋ dii Neldɔdɔlma-na ta ma pigáan *Kirsá fafaanŋu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i. ⁵ I sa waŋ mie ferɛŋ-maama baa nuɔmba-i; i waŋ Yesu-Kirsá maama'i baa-ba, wuɔ u yaa Itienŋo-i. Mie fuɔ, i gbáa waŋ kumaŋ i kúnŋu-na, i gbáa cira i cáa namei Yesu fuɔ maama-na. ⁶ Diilonŋo maŋ naa ciera: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduɔŋo faŋo yaa bi diyaa cecerma-i i hɔmmu-na i tie da u fafaanŋu-i Kirsa yaanŋa-na i suɔ-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbán muonumma ŋaa yerruŋ-bitonni, ŋga Diilonŋo háa miɛŋo-i nelfaŋ daama temma-i i die hi nelbiiɛmba-i baa-ma. Mafamma cie nuɔmba da ba suɔ wuɔ hiŋ daama temma hilaa Diilonŋ-na, mie maacemma sí. ⁸ I ce súlma-i ma sínni-na hiere, ŋga ku saa nuɔl-e dede. I hɔmmu calaanu, ŋga i kúoma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonŋo saa nanna-yie dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tɛ-maŋ. ¹⁰ Yinni maŋ jonŋ Yesu muliɛma temma haa-yie, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonŋo ce mafamma-i Yesu-Kirsá himma da ma ta ma bi da-yie. ¹¹ Mie maŋ dii cicɛlma-i, yinni maŋ jonŋ kuliŋgu húnŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da támmanŋ-nuɔŋ miɛŋo-na. ¹² Terienŋu fanŋu-na, mie i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbáa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.

¹³ Ma nyegáan Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi húyáa-ma ku'i cie mi waŋ-ma.*»^{*} Mie i bi húyáa Yesu maama-i dumei ku'i cie i tie waŋ-ma. ¹⁴ I suyaa wuɔ umaŋ siire

† 3:13 Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 34.33-35.
Gbeliemaŋ-naláanŋu (Psaume) 116.10

§ 3:16 Helmaŋ-sebe (Exode) 34.34

* 4:13

Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u ka bi sire miɛnjo-i u temma-i, aa kǎ baa-ye ka jɪna u caaŋ-nu baa namaaŋo-i hiere. ¹⁵ Kumaŋ haan-yiɛ daaku-i hiere, ku haa-yiɛ namaa maa-na. Ku haa-yiɛ Diilonɔ-hujarre da di ta di hi nuomba-i hiere di kǎ. A ce dumaanjo-na, jaalunɔu maŋ ka ta ku hǎ Diilonjo-i, ku ka ciinu, aa nuɔmba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i ciɛ na da i kɔɔma sa seŋ da. I kɔɔŋ da ma fiɛ ta ma pɔtɔr, kuanɔngu'i naaraayan i huleiŋa-na yinni maŋ jonɔ. ¹⁷ Muɓema maŋ haan-yiɛ fiɛfiɛ-i-na, ma ka ti. Aa i gbǎa cira muɓema si. Ma tigiin fafaanɔngu'i ma cie-ye, aa fafaanɔngu faŋgu temma si dii, aa ku sa ji ti dede. ¹⁸ Baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, miɛ i fara i ne ku yaa-i. Baŋ dan kumaŋ baa ba yufelle-i ku sa cɔ, ŋga baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, ku sa ji kǎ terienɔu.

5

¹ Na saa da, hiɛma-na bande-i-na, i kɔɔma dii ŋaa gbuganni, ma sa cɔ. Ŋga i suyaa wuɔ diɛ ku, Diilonjo ka hǎ-ye kɔɔfɛlemma dɔrɔ-i-na. Kɔɔfɛlemma famma ka waa ŋaa kollun-dɔnni a ce i siɛ tiraa gbǎa ku. ² In yer terienɔu maŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, i gbu i niya kɔɔma famma damma-i a ce i tiɛ waana. * ³ Ŋga i suyaa wuɔ diɛ hel gbugan daani-na, i siɛ tiɛ bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suɔ da kɔɔŋ daama-i, i taara i da-ma cicɛlma ku'i ciɛ i tiɛ niya aa tiɛ waana. ⁵ Diilo fuɔ fɛrɛ yaa tigiin i cicuɔŋgu-i dumaanjo-na tuɔ cie-ye, aa hǎ-ye u *Yalle-i i diɛ suɔ wuɔ uŋ tigiin kumaŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanjo-na sireiŋa da-ye yinni maŋ jonɔ, aa i suyaa wuɔ diɛ waa baa i kɔɔŋ daama-i, i maa baa Itienjo nelle-i. ⁷ Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na, i ne in haa i naŋga-i kumaŋ nuɔ-i aa tiɛ wuɔ, i sa ne in dan kumaŋ baa i yufienja. ⁸ Sireiŋa dii-yiɛ ninsonjo, ŋga i taara i yan i kɔɔŋ daama-i aa kǎ ka waa Itienjo caaŋ-nu. ⁹ Ŋga kumaŋ yunɔu, i taara i fɛ Itienjo huɔŋga-i. Ii dii baa i kɔɔŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fɛ u huɔŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliɛnjo neliɛnjo, uŋ ciɛ kumaŋ hiɛma-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaan wa, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ bɪn kumaŋ a kǎŋ Itienjo-i i suɔ-ku, ku'i ciɛ i tiɛ gbǎŋ baa nuɔmba da ba siɛ-ku. Diilonjo suɔ i kusɔnni-i hiere fafamma. Aa namaa fɛrɛ-i mi suyaa wuɔ na bi suɔ-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fɛrɛ baa-na, ŋga i taara na hɔmmu fɛ baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaan hɔmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suɔ ba siɛma. ¹³ Aa miɛnjo-i, diɛ pepiena kusuɔŋ-nu, i pepienaana Diilon-maa-na; diɛ bi waa welewele kusuɔŋ-nu, i ciɛ welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanɔu yiɛ i ǎncemma-na hiere. Miɛ maŋ hɔyǎa-ma wuɔ nelduɔŋo diei'i kuu nuɔmba-i hiere ba maama-na, miɛ maŋ hɔyǎa-ma wuɔ i kuu baa kutienjo-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanɔu yiɛ i ǎncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ ciɛ u ku nuɔmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicɛlma-i hiere, ba baa tiraa tiɛ bafamba fɛrɛŋ maa-na, ba tiɛ fuɔ maa-na. Fuɔ maŋ kuu ba sɔlaanɔu-i aa sire.

¹⁶ Terienɔu faŋgu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyierammu aa kǎŋ-yo. Diɛlɔɔ-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbǎŋgbǎlǎŋo, ŋga fiɛfiɛ-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbǎŋ suur Kirsa horre-na, ŋ ciɛ nelfɛɛŋ nuɔ: ǎncɔlɔmma curaa, ǎnfɛlɛmma'i duɔŋ. ¹⁸ Kufanɔu-i daaku-i hiere Diilon-maacemma. U yaa ciɛ Kirsa dii-ye i-naa nuɔ baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa

* 5:2 Niɛŋ Ɔrɔm. 8.2.

da, Diilonŋo puɔraa Kirsaa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuɔ baa-yo, u saa fer ba cálmuo-i. Aa u háa miemei baa koŋkor-ándaangu-i.

²⁰ Terienŋu fanŋu-na, i cie Kirsaa pɔpuorbien mie. Kuu dii ŋaa Diilonŋo muo u natiɛŋa nei. Jande, niɛŋ Kirsaa-i aa na sie Diilonŋ-korŋoro-i na suur na-naa nuɔ baa-yo. ²¹ Kirsaa saa naa ce halle ámbabalma diei, ŋaa Diilonŋo haa i ámbabalma-i há u yaa-i duɔ gbáa duɔ ce-ye nelviin mie fuɔ barguo-i-na.

6

¹ Terienŋu fanŋu-na, inŋ ceŋ maacemma-i baa Diilonŋo-i, jande, i cárá-nei, Diilonŋ uŋ cie baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuɔŋgu. ² Na saa da, Diilonŋo ciera wuo:

«*Niŋ cáará kumar, ku huɔŋ da ku hi, mi ka ce-ku há-ni.*

Koŋkor-yiitŋ da ku hi, mi ka kor-ni.»*

Mi túnu-nei, koŋkor-yiinŋu yaa daaku-i. Diilonŋo taara u kor-na huɔŋ daaku yaa nuɔ-i.

³ I sa taara i guɔl unanŋ gbeini a ce nuɔmba ji da muncálmuo i maacemma-na. ⁴ I yaan aa tie ce weima-i hiere i pigáan wuo Diilonŋ-cáaráan mie kelkel. Mullɛma-i baa súlma-i a naara korma sa ce-ye bŋkúŋgu, i caa-ni húmmanŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa túu nuɔmba-i kúnna-ye. Kuniɛ maacemma maaramma ce i sa da duɔfún, i sa bi da wuo niwuoni.

⁶ I pigáan wuo Diilonŋ-cáaráan mie i viislnni-na, baa i Diilonŋ-húmelle suɔmana, baa i hohlnanŋa-na, baa i fafaanŋu-na, baa *Diilonŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafammuo-na, ⁷ baa i ninsoŋo wamma-na, baa Diilonŋ-fŋŋgúɔ bi barguo-i-na. I cie viislnni yaa-i i bercebimbinni-i tie muo baa-ni aa tie cɛnya i fere baa-ni. ⁸ Yiinŋu nanŋu ba ce i ce boi, yiinŋu nanŋu ba ture i yammuo-i. Ba wanŋ i yebabalande-i dii, ba wanŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuo coikartaanŋ mie, a ne da i wanŋ ninsoŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suɔ-ye, a ne da ba suɔ-ye fafamma. Ba ne-ye wuo bikuonŋ mie, a ne da miemei daaye i gbeini-na. Ba huol i yammuo-i ŋaa ba saa gbáa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yiɛ, i hɔmmu bir yanŋ aa ta mu fɛ. Ba ne-ye wuo nawalaanŋ mie, a ne da miemei cieŋ nuɔmba boi waamba. Ba ne-ye wuo bŋkúŋgu sí baa-ye, ba saa suɔ wuo miemei bŋkúntaanŋ mieŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jɛnaanŋ namaa, Korɛntitaanŋ namaa, i fúnunŋ firnu i hɔmmuo-i a piye baa-na. ¹² I saa fuo i kusúnni-i nei, ŋaa namei fuyaa na kusúnni-i mie-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piye baa-na ŋaa mi piye baa mi bisálmba: Firiinunŋ na bi hɔmmuo-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni sie gbáa gbonu

¹⁴ Bamanŋ saa húu Kirsaa-maama-i, baa na dii na nunŋu baa-ba ba áncemma-na. Kuufafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbáa ce nie ká húmeduɔle? Cecerma gbáa nunu ma-naa baa kukulma-i nununŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsaa-i baa *Sitáni-i, ba gbáa suurnu ba-naa nie nie? Sisɔ umanŋ Kirsaa horre-na, u gbáa gbonu ce hama-i baa umanŋ si dii-die? ¹⁶ Diilonŋ-dúnŋu-i baa tŋnni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuɔ-i? Miemei Cicɛlmantienŋo dúnŋu-i ŋaa fuo ferɛŋ waanŋ-ma dumaa wuo:

«*Mi ka tɛna ce mi báanŋu-i baa-ba.*

Mi ka waa ba Diilonŋ muɔ

aa ba waa mi baamba.»†

* **6:2** Isayi (Ésaïe) 49.8 † **6:16** Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 26.12; Esekiel (Ézéchiel) 37.27

17 Terienġu fanġu-na, Itienġo nel daama vii namei wuo:

«Hilaan ba hólma-na, biriinj ba huon-nu.

Ban bñj kumanj bñjkúbabalaanġu-i, baa na yieya-ku,

ku yaa mi ka yan na pie-mi.†

18 Mi ka waa na To muo

aa na waa mi bepuwġ namaa baa mi biej namaa.»§

Itienġo-i Weimantienġo ándaanġu yaa-i.

7

1 Mi jénaanj namaa, nuj daaku temmanj paa baa-ye, yaanj i migáanj i kúoma-i baa i hómму-i i halanj dugaanġu manj dii-nie hiere aa i vaa i fere i tie kánj Diillonġo-i a ce nelfaanj mie kelkel.

Pol huonġa fle

2 Baa na fuo na kusúnni yie! I saa ce kuujanġu molo-na, i saa kósuwġ molonġo, i saa bi du molonġo. 3 Na baa da nie sl mi piiye de-i-na da mi cálna, ma'i sl. Mi waanj-ma baa-na cor tñ mie: I kuye na maama-i báanġu-i baa isuonġu-i, halle kuliinġu sie gbáa hiel na maama-i i hómму-na. 4 Mi haa mi nanġa-i nei cor. Mi huonġa fle baa-na cor. Ku'i cie inj fie i mulleñ, mi kúoma saa kara yinduonġu, aa mi huonġa fle da yogogo.

5 Na saa da, inj juo Maseduani-i-na* i saa da tuolenj-muntienammu. I cie mullema-i ma sínni-na hiere: I bigáaráamba sie yan-ye, korma sie tiraa yan-ye. 6 Nġa Diilo fuo manj diyaanj sireinġa-i nuamba-na, u cie Tite jomma dii sireinġa yie. 7 Aa Tite jomma yaa saa dii sireinġa-i yie yonj, nanj diyaa sireinġa-i yuo baa nelma manj, u juo ji hi-ye baa-ma a fe i hómму-i. U ciera wuo mi kúoma gbuu bel-na, wuo mamanj cie cor ma saa dólnu-nei, wuo na vaa na fere ta na ce na káyá-mie. Ku'i cie mi huonġa tiraa fe naara.

8 Na saa da, minj saanj sebe manj há-na cor, uu naa guola na hómму-i. Minj nuo-ma, maa naa jan-mi, aa kuu naa ce-mi bñjkünġu. 9 Nġa fiefie-i-na, u maama sa jan-mi. Mi huonġa fle. Ku saa ce nġa na hómముñ nġa naa guola ku'i fie mi huonġa-i de, nġa hógua daayonj juo baa kumanj, ku'i fie-ka. U cie na bir na cilu-i. Na hógua fanġo naa jo Diilonj-jomma, a ce dumaanġo-na i saa ce kuujanġu nei. 10 Bige-i cie mi wanj-ma dumaanġo-na? Hógua manj duo jo Diilonj-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce n bie konkor-húmelle. Hógua fanġo temma-i u maama sa jan-mi. A ne da hógua manj juonj nelbilienj-jomma-i, u jo baa nelien-kósuoma. 11 Namaa wuononj juo Diilonj-jomma, nienj u ánfaanġo-i na hólma-na: U cie na sire yiera na gbeinij, u cie na gbáa piiye kor na fere, u cie mamanj cie cor ma jan-na, u cie na ta na káalá Diilonġo-i, u cie mi kúoma bel-na, u cie Diilonj-maama yu na hómму-i, u cie na cál ámbabalma cetienġo-i. Na cilu pigáanj wuo namaa nunġu saa waa nel daama-na.

12 Terienġu fanġu-na, da na da mi nyegáanj sebe-i há-na, mi saa nyegén-yo umanj cálaa cemma-i fuo maa-na, unj cálaa umanj†, mi saa bi nyegén-yo fuo maa-na; nġa nanj vaa na fere baa i maama-i dumaa, mi nyegáanj-yo na da na suo ma yaa-i Diillonġo yufelle-na.

13 Ku'i cie nġ da sireinġa daa-ye. A naara kufanġu-i, na hieronġo-i nanj bilaa Tite-i fafamma dumaa a fe u huonġa-i, kufanġu juo ji tiraa naara kuanġu i

† 6:17 Isay (Ésaie) 52.11; Esekiel (Ézéchiel) 20.34 § 6:18 Samiel sebeháallŋo (2 Samuel) 7.14; Isay (Ésaie) 43.6 * 7:5 Inj juo Maseduani-i-na: Nienj 2.13. † 7:12 Ku biyaa nġa kutienġo cálaa Pol fuo fere yaa-i. Saa-ku baa 2.5.

hɔfɛlle-na bɔi. ¹⁴ Miŋ waŋ ninsoŋo-i baa namaaŋo-i dumaa yinni maŋ joŋ, mi bi waŋ-yo baa Tite-i dumɛi. Miŋ kaalaa na kũngu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumɛi, a ce dumaanjo-na, na saa ture mi yaanŋa-i. ¹⁵ Duɔ ne na hieroŋo-i naŋ taa na nu u nuŋgu-i dumaa, naŋ taa na káalá-yuɔ dumaa, baa naŋ bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migáaŋ ta ma dɔlnu-yuɔ ma naara. ¹⁶ Terienŋu faŋgu-na mi huɔŋga fɛ, mi gbáa haa mi nanŋa-i nei weima-na hiere.

8

Yaaŋ na nammu ta mu fara

¹ Tobiiŋ namaa, Diiloŋ uŋ ciɛ baa Maseduɔni Diiloŋ-dũŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigáaŋ-na ku yaa-i na suɔ-ku. ² Weima bɔi daa-ba. Nga baŋ ŋa naa fɛ waa mulɛma-na, ba hɔmmu naa gbuu fɛ da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ siɛ suɔ wuɔ nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuɔ! Ba muoraaya ba fɛrɛ. Mi gbáa cira ba muoraaya ba fɛrɛ cor yeɛrɛ, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fũnuŋ nyaar wuɔ i ce jande aa i yaŋ bafamba bi da saan ba kakáyaŋgu-i a há Diiloŋ-baamba maŋ *Yerusalemu-i-na. ⁵ Inŋ taa i jɔguɔŋ kumaŋ, ba ciɛ cor kufanŋu-i: Ba siyaa Itienjo wulaa, aa tiraa sire siɛ miɛ i wulaa ŋaa Diiloŋ uŋ taaraŋ-kuɔ dumaa.

⁶ Maŋ ciɛ dumaanjo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuɔ uŋ ciɛ namaa na doŋ kpɔkpɔɔla maŋ da na káyá sũntaamba-i, u gbáŋ u ka perienjo-yo. ⁷ Namaanjo-i Diiloŋo firiinu u huɔŋga-i baa-na weima-na hiere. Na wuɔ u hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa, na suɔ u nelma wamma-i, na suɔ ma belle-i, na hinu páama-i aa inŋ háaláayá-nei nelnyulmu* maŋ, na bilaa-mu nammu hái. Terienŋu faŋgu-na gbáaŋ na firnu na nammu-i kpɔkpɔɔla daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Nga mi piiye da mi tũnu-nei yorŋ na da na suɔ banambaŋ yuu nyɔlma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suɔ na nelnyulmu nolaanŋu-i. ⁹ Itienjo-i Yesu-Kirsanŋ ciɛ baa-ye dumaa, na saa bi yaŋ-ku suɔma: U waa muɔrɛŋo dɔrɔ-i-na, ŋga u niɛ u muɔrɛteslɛnni-i aa yaŋ-ni duɔ gbáa duɔ ji káyá nawalaanŋ miɛŋo-i. U ciɛ ku yaa-i a ce-ye muɔrɛaŋ miɛ.

¹⁰ Mi piiye mi kusũŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle maŋ curaa, namei siyaa kpɔkpɔɔla daayo kũngu-i igɛna, aa namei tiraa sire baa-ku igɛna. ¹¹ Naŋ ŋa naa sire yiera baa-ma dumaa, ciɛŋ-maŋ dumɛi bende-i-na a saanu baa kumaŋ dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huɔŋga-i baa Diiloŋo-i, ŋ da u siyaa niŋ daa kumaŋ da ŋ há-yo; u siɛ cira ŋ ka cuo ji há-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fɛrɛ a há banamba-i wuɔ na káyá-bɛi. Nga ba taara na waa kuuduɔŋgu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandɛ-i-na, ku haaya baa namaanjo-i, na gbáa káyá bamaŋ dii naaluɔ-i-na. Ku yaa yiiŋgu nanŋu namaa da na ji waa naaluɔ-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaan-na. Na ka ce dumɛi gbáa ce kuuduɔŋgu ¹⁵ ŋaa maŋ nyegáaŋ dumaa Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«Ku waa umaŋ duɔ fɛ biɛra *mani-i bɔi, u sa haaya u wulaa,
aa umaŋ duɔ fɛ biɛra-yuɔ cɛkɔɔ, u sa yor-yuɔ.»†

Titebaa-ba ka ká Korɛnti-i-na

¹⁶ I siɛ gbuu gbáa jaal Diiloŋo-i, u ciɛ na maama waa kpelle Tite huɔŋga-na ŋaa maŋ yeŋ kpelle miɛ hɔmmu-na dumaa. ¹⁷ Inŋ ciɛra u bir ká na wulaa, u saa dure. U ciɛra na terienŋu kámmaŋ-maama waa u huɔŋga-na dii yiinaa.

* **8:7** Inŋ háaláayá-nei nelnyulmu maŋ: Nieŋ Kor. dɛ. 13. † **8:15** Helmanŋ-sebe (Exode) 16.18.

18 I natobiŋo naŋo dii, Diilon-ɔ-dūŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldɔɔlma wamma-na; i ka ce u saan-yo ba kā. 19 Diilon-ɔ-dūŋ-baamba hielaa u yaa-i u duɔ kā baa-ye *Yerusalemu-i-na ka hǎ-ba ɔŋgoruɔŋ daaku-i. I ce kufanɔŋu-i Itienɔ duɔ da yefafalle nuɔmba nunni-na, aa ba bi suɔ wuɔ i ɔɔguɔŋ kuufafaanɔ baa-ba. 20 I sa taara nuɔmba ji bɛna i yerre-i ɔŋgorbuɔ daayo maama-na. 21 I taara i tie ce kuman faa Itienɔ yaanɔa-na halle baa nelbiiɛmba bi yaanɔa-na.

22 I natobiŋo naŋo bi dii, i daa u hinu pǎama. Dumandɛ-i-na, u fūnuŋ haa u naŋa nɛi a ce kuanɔŋu migǎan naara u pǎama-na. I ka ce u kā baa-ba. 23 Terienɔŋu fanɔŋu-na, kumanɔŋ nɔaa Tite kūŋgu-i, u yaa mi wuɔratienɔ, u yaa mi namaacencerɔŋo. Aa tobimba hǎi baamba man ka saan-yo, bafamba-i Diilon-ɔ-dūŋ-baamba pɔpuɔrbiɛmba; ba ǎncemma ce nuɔmba ta ba bɛ *Kirsaa yefafalle. 24 Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Cieŋ ba suɔ wuɔ ba maama ɔɔlɔnu-nɛi kelkel, ku yaa Diilon-ɔ-dūŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suɔ wuɔ na sa ɔɔl-ba na nuŋ-nu yon, aa ba ka suɔ wuɔ i sa kaal-na gbǎŋgbǎŋ.

9

Kakāyāŋgu

1 Kakāyāŋgu man saaya ku kā *Yerusalemu Diilon-ɔ-dūŋ-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. 2 Mi suyaa miɛ na taara na ce bɛŋkūŋgu. Mi gbelaan-na Maseduɔnitaamba yaanɔa-na miɛ: «Akayi* Diilon-ɔ-dūŋ-baamba tigiin tɛ dii bendiala da ba kāyā Yerusalemu Diilon-ɔ-dūŋ-baamba-i.» Man yerŋ kpelle na hɔmmu-na dumaa, ku diyaa sirɛiŋa ba bɔi-na. 3 Mi sa taara mi ce coikartien muɔ ku'i cie mi wuɔya puɔr tobiŋ daaba-i na wulaa. Gbǎan da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiin ninsoŋo nɔaa miŋ waan-ma baa-ba dumaa. 4 Ni ma'i sɛ, miŋ waan baa Maseduɔnitaamba-i miɛ i haa i naŋa nɛi, diɛ kā baa-ba ka da na saa tigiin tɛ, senserre ka da-mi baa-ba; mi siɛ gbǎa wan namaa diele maama. 5 Ku'i cie nan pǎa kakāyāŋgu man nungu-i, mi cǎrǎ tobiŋ daaba-i miɛ ba ta yaanɔa miɛ ka tigiin-ku cie-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigǎan wuɔ ku ɔɔlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumanɔŋ kar ku yaa-i

6 Na saa da, da ŋ duu cɛkūɔ, ŋ ka kar cɛkūɔ. Da ŋ bi duu bɔi, ŋ ka kar bɔi. 7 Neliɛŋo neliɛŋo, u fara u naŋa-i nɔaa man yerŋ dumaa u huɔŋga-na, u baa ce u hɔmmu-i mu hǎi u baa bi guor u fɛrɛ. Bige-i cie mi wan-ma dumaanɔ-na? Ku yunɔŋu yaa daaku: Uman faaran u naŋa-i baa hɔfafanɔa, fuɔ maama yaa ɔɔlaanun Diilonɔ-i. 8 Aa Diilonɔ yaa gbǎa haaya bɛmbɛnni-i ni sɛnni-na hiere hǎ-na, a ce-na bɛŋkūntaan namaa, na ta na par na ce sǎmma-i ma sɛnni-na hiere 9 nɔaa man nyɛgǎan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

«U firinu u naŋa baa sūntaamba-i.

U sǎmma sa ji ku dede!»†

10 Uman hǎan ɔŋguonɔŋo-i ɔɔduuma-i, aa tuɔ hǎ-yo u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huɔŋga-i hǎ namaanɔ-i na ɔɔduuma-i aa ce na sǎmma da belle. 11 Na ka ce ninsoŋ-waan namaa, ta na gbǎ na ce na sǎmma-i hɔnni-na hiere. A ce dumaanɔ-na diɛ hi baman baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonɔ-i ku maama-na. 12 Na saa da, nan ceŋ kakāyāŋgu man daaku-i, ku sa kāyā Diilon-ɔ-dūŋ-baamba yon, nɔa ku ka ce nuɔmba bɔi ta ba ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo. 13 Kakāyāŋ daaku ka pigǎan nan yuu nyɔlma baa Diilon-maama-i dumaa. Nan

* 9:2 Korɛnti dii Akayi huɔŋ-na. Niɛŋ 1.1. † 9:9 Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 112.9

siyaa *Kirsa *Neldɔdɔlma-i ta na wuɔ baa-ma dumaa, ku ka ce Diilonj-dŋŋ-baamba famba ta ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i. Nanj firiinu na hɔmmu-i a cal na nagǎŋ-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbɛliɛŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilonj unj ciɛ baa-na cemmanj, ku ka ce ba ta ba cǎrǎ Diilonjo-i ba hǎ-na a pigǎan wuɔ na kŋŋgu dɔlnu-bɛi. ¹⁵ Yaan j tiɛ jaal Diilonjo-i! Unj ciɛ sǎmma manj yiɛ ma siɛ gbǎa wanj.

10

Pol pigǎan u fŋŋgǎtesinni-i

¹⁻² Muɔ Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuɔmba gbɛ-ku dumaa wuɔ da mi waa na hɔlma-na mi waa hlnni, aa da mi hel na hɔlma-na mi ta mi ce. Jande, meɪ fɛrɛ'i cǎarǎŋ-nei baa *Kirsa hɔhlnanŋa temma. Baa na yanj da mi ji kǎ na wulaa mi kǎ baa bubuɔsinni. Banamba gbɛ-ku dumaa wuɔ nelgbǎŋgbǎlǎŋ muɔ, kerɛ fŋŋgũ si dii-miɛ Diilonj-hŋmelle-na. Mi ka pigǎan kutaamba-i mi jǎyǎmma-i. ³ Nelgbǎŋgbǎlǎŋ miɛ ninsonjo, ŋga i sa mal nelgbǎŋgbǎlǎŋ-maluŋgu. ⁴ Inj kuoraaya i fɛrɛ baa nimanj malunj daaku-na, nelgbǎŋgbǎlǎŋ-niini sɪ; Diilonj-niikuoranni. Ni yaa kǎyǎŋ-yiɛ i tiɛ muonu Diilonj-bigǎarǎamban cɛɛŋ terni manj nuɔ-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba manj ciyaan nuɔmba-i Diilonjo suɔma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamanj sa hŋyǎŋ ŋŋhŋuma-i, i gbǎŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsa nunju-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nunju-i fafamma huɔŋgu manj nuɔ-i, i ka pigǎan ŋnyagarmantaamba-i i jǎyǎmma-i.

⁷ Na ne nelma-i dǎrɔ yonj aa ta na piye. Umanj duɔ suɔ wuɔ Kirsa wuonjo, kutienjo saaya u bi suɔ wuɔ miɛŋo-i Kirsa banj miɛ fuɔ temma-i. ⁸ Itienjoŋ hǎa-ye fŋŋgũ manj, da ku fiɛ waa mi ciɛ bombolma baa-yo cɛlle, senserre siɛ gbǎa da-mi. U hǎa-ye baa-yo i die kǎyǎ-nei na nanj kaasinni Diilonj-hŋmelle-na, u saa hǎ-ye baa-yo wuɔ i kɔsuonj-na. ⁹ A ce dumaanjo-na, mi sa taara na ta na jɔguŋ wuɔ mi du-na baa mi seɛbaa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciɛra wuɔ mi ce mi cor mi seɛbaa-ba-na a ne da da mi waa na hɔlma-na, mi waa ŋaa ciɛŋ muɔ aa da mi ta mi piye, mi nelma sa sire kũma. ¹¹ Bamanj waan mafamma-i, ba saaya ba suɔ wuɔ inj maa aa tiɛ nyɛgɛŋ manj i hǎ-na, die kǎ i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, bamanj kaalaan ba fɛrɛ, miɛ i siɛ siɛ saa i fɛrɛ baa-ba, i siɛ bi gbǎa fi baa-ba. Bafamba saa ba fɛrɛ baa bafamba fɛrɛ yonj. Ba fi ba fɛrɛ baa-na nuɔ. Miminsinni nanni maaraa nifanni-i wɛi? ¹³ A ne da miɛŋo-i i siɛ siɛ kaal i fɛrɛ ji cor ku terienju-i. Diilonj unj hǎa-ye maacemmanj, i bǎl ma yaa nuɔ-i. Ma yaa kǎa baa-ye i ka hi namaa terienju-i. ¹⁴ Diilonj unj'a i kǎ terni manj nuɔ-i hiere, namaa terienju nunju bi dii. A ce dumaanjo-na, inj kǎa ka hi-na baa Kirsa *Neldɔdɔlma-i, i saa cor ku terienju-i. ¹⁵ Terienju fanju-na, i sa kaal i fɛrɛ bananj maacemman-na. ŋga i taara na yiɛra donj Diilonj-hŋmelle-na i maacemman ta ma da belle ma kǎ na hɔlma-na a saanu baa Diilonj unj huɔnu suonju-i dumaa.* ¹⁶ Mafanj da ma ce, i ka bi gbǎa tiɛ wanj Neldɔdɔlma-i niɛiŋ manj na kɔtɔnni-na, ku yaa i siɛ tiɛ kaal i fɛrɛ bananj maacemman-na ba terni-na.

¹⁷ Diilonj-nelma ciɛra wuɔ: «Umanj duɔ tuɔ taara u fɛrɛ, u saaya u cira: <Diilo baa Itienjo yaa-i.>»† ¹⁸ Terienju fanju-na, ku saa ce ŋaa umanj kaalaan j fɛrɛ u yaa faa dɛ! ŋga Itienj unj kaal umanj u yaa faa.

* **10:15** Nieŋ Ɔrɔm. 15.17-21. † **10:17** Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dɛ. 1.31

11

Baa na ta na siɛ nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsɪnni-i baa-na cɛllɛ, jande, tieraaɣaŋ mi nuonɣu-i. ² Na saa da, na maama dɔl-minɔ a ce mi ta mi ce yeɓma nei. Aa yeɓma famma hilaa Diilonɔ-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dɔrru a hǎ bibiɛŋo diei baa-na. Bibiɛŋo faŋo yaa *Kirsaa-i. Mi taara na tɛɛ fafamma dumandɛ-i-na a ji hi na nyɛmuŋ-yiŋgu-i mi hǎ-yo baa-na. ³ Mi suyaa miɛ fuɔ da-u-diei maama yaa yuu na hɔmmu-i. Mi kǎalǎ miɛ na baa ji yaŋ ba tǎal-na bir-na u huonɔ-nu ŋaa Awaŋ yaŋ jɛŋo tǎal-o dumaa baa u nudɔdɔŋgu-i.* ⁴ Mi niɛ da umanɔ duɔ jo baa mamarɔ, na tiera u nuonɣu-i: Ba juɔ baa Yesu nanɔ maama o, na siɛ-ma. Ba juɔ baa *Diilonɔ-yalle nanɔ maama o, na siɛ-ma. Ba juɔ baa neldɔdɔɓma nanɔ maama o, na hɔu-ma.

⁵ Nanɔ kaal bamarɔ wuɔ Yesu *pɔpuɔrbierɔ-kireiŋa, mei wulaa, ba saa buɔ muɔ-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nuŋgu-na ninsoŋo, ŋga weima sa yar-mi suɔma. Namaa fɛrɛ-i na suɔ-mi nyunɔgo sɪ.

⁷ Mi waaŋ Diilonɔ-*Neldɔdɔɓma-i baa-na gbǎŋgbǎŋ mi saa hɔu biŋkɔŋgu na wulaa. Mi ciɛ mi fɛrɛ cekɔɔ a gbǎa da mi ce na ce boi. Minɔ ciɛ kufanɣu-i, ku ce mi cǎlǎa cemma wei? ⁸ Minɔ waa na terienɣu-na, yammu nanɔ Diilonɔ-dɔŋ-baamba'i taa ba kǎyǎ-miɛ. Kuu dii ŋaa mi hɔyǎa bafamba nagǎŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa biŋkɔŋ-maama saa waa-miɛ na terienɣu-na dɛ! Ŋga mi saa ji kǎ yinduonɣu unanɔ nuɔ ŋ wulaa wuɔ ŋ hǎ-mi daaku baa daaku. Nimanɔ maama-i waa-miɛ hiere, tobimba manɔ naa hel Maseduɔni-na kǎ, ba kǎa baa-ni ka hǎ-mi.† Weima-na hiere mi bilaa mi fɛrɛ, kumanɔ ka ce mi baa ji ce conɔgoruonɣu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fɛrɛ dumɛi. ¹⁰ Mi huonɔga fiɛ baa mafamma-i. Aa Akayi huonɔga-na hiere, molo siɛ gbǎa ce mi nanna nelma famma-i. Minɔ waŋ mamarɔ coima sɪ. Kirsaa yaa mi siɛra; u hǎalǎyǎ-miɛ u ninsoŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dɔl-minɔ ku'i ciɛ mi sa siɛ na nagǎŋ-niini-i wei? Ma'i sɪ. Diilo fuɔ fɛrɛ suyaa wuɔ na maama dɔɓnu-miɛ. ¹² Ŋga mi siɛ hɔu warbelle na wulaa ku yaa bamarɔ taaraayanɔ da ba saa ba fɛrɛ baa-ye ba siɛ gbǎa. ¹³ Kufanɣu taamba-i Kirsaa pɔpuɔrbiemba sɪ; huhurmantaamba. Ba ciɛ ba fɛrɛ Kirsaa pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Baa na yaŋ ku ce-na gbɛrɛ: *Sitǎni fuɔ fɛrɛ sa ce u fɛrɛ dɔrpɔpuɔrbilono dii wei? ¹⁵ U cǎarǎanɔ da ba ce ba fɛrɛ ǎnfafammanciraamba, ku ce niɛ aa ce-na gbɛrɛ? Ŋga banɔ ciɛ maacembabalamma manɔ, Diilonɔ ka pǎ-ba baa ma sullu-i.

Polɔ daa sɔɓma manɔ

¹⁶ Mi ka tiraɔ tir-ma baa-na: Molo baa tuɔ ne-muɔ mimilǎŋ muɔ. Da na yagar ta na ne-mi mimilǎŋ muɔ, dumaanɔ-na yaanɔ mi bi kaal mi fɛrɛ baa-na cɛllɛ a ce mi miminsɪnni-i. ¹⁷ Minɔ ka waŋ mamarɔ fiɛfiɛ-i-na, Itienɔ kusɔŋ-maama sɪ. Mi ka kaal mi fɛrɛ ŋaa mimilǎŋ muɔ. ¹⁸ Nuɔmba boi kaal ba fɛrɛ a saanu baa banɔ yeŋ dumaa; muɔmi ka bi kaal mi fɛrɛ. ¹⁹ Namaa namanɔ wuɔ na nu nelma, namei tieraaɣaŋ mimiɛɓma nonni-i, dumaa sɪ wei? ²⁰ Na siɛ ba ta ba ce-na ŋaa kɔraanɔ namaa. Na siɛ ba ta ba du-na. Na siɛ ba ta ba hɔu na nagǎŋ-niini-i. Na siɛ ba ta ba fiɛna-nei. Na siɛ ba ta ba ture na yammu-i aa na sa waŋ weima. ²¹ Miɛ i saa da holle ce kufanɣu temma-i nei; jande, baa na gǎŋ baa-ye!

* **11:3** Awaŋ yaŋ jɛŋo tǎal dumaa: Niɛŋ Miwaaŋo jɛnmanɔ-sebe-i-na (Genɛse) 3.1-6,13. † **11:9** Niɛŋ Filip. 4.15-18.

Mi ka tiraa cor baa mi miminsɪnniŋ-ãndenni-i. Banamanj sie ba kaal ba fereɛ mamanej nuɔ-i, muɔmi ka bi sie kaal mi fereɛ mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fere-i Ebireyiɛŋ muɔ. *Isirahel-baamba. Mei fere-i Isirahel-wuonj muɔ. *Abiramu háayɛlmba. Mei fere-i unarŋo'i muɔŋo-i. ²³ Ba cie mi da mi piye ŋaa mi yunju siire. Ba'a bafamba *Kirsa cáarãamba; ŋaa mei curaa bafamba-i. Mi mulãan ku maacemma-na yan-ba. Banj diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba kũŋgu-i. Banj muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba kũŋgu-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufienj komorre baa cɪncieluo nennaa[†]. ²⁵ *Oromɛbaa-ba muyaa-mi i siei aa mi bigãarãamba nanj-mi baa tãmpɛlɛiŋa-i da ba ko-mi i diei.[§] Baatonj ciinu baa-mi i siei, aa mi cie isuɔyiŋgu diei baa bãan-yyiŋgu diei hũmma-na i diei. ²⁶ Mi wuɔramma-na nileiŋa-na, hɔnni bɔi dii hũmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellenj-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *nierãamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilebabaleiŋa-na aa cor terbabalanni-na hɛhuleiŋa-na. Dãmmaŋ-nuoraanju wuyaa-mi naa, coikartaamba manj wuɔ bafamba Kirsa-baamba, ba cie-ye sũlma.

²⁷ Mi cie maacɛŋkpekpelma bɔi, mi mulãan cor. Hɔnni bɔi dii, mi taa mi cɔ mi yufienj-na; nyulmu'i daamu, hũŋkuɔsɪnni'i daani! Hɔnni bɔi dii, da mi ce mi naa mi cɔ nyulmu. Waanju mulãan-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi.

²⁸ Mi ka finarj ma boluonju-na. A naara mafamma-i hiere, yinni manj jonj mi jɔguŋ Diilonj-dũŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Umanj duɔ saa nanj kaasɪnni dei Diilonj-hũmelle-na, mi da ŋaa muɔmei saa nanj kaasɪnni. Molonj duɔ nanna Diilonj-hũmelle-i, ku sa suɔ aa janj-mi.

³⁰ Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fereɛ, mi ka kaal mi fereɛ mi nayusɪnni yaa nuɔ-i. ³¹ Diilonj-o-i Itienj-o-i Yesu To-i, banj gbelienj umanj hɔnniŋ jonj, u suyaa wuɔ mi sa kar coima. ³² Minj waa Damasi-i-na, fãamaanjo manj waa terienju-na Aretasi bãanju-na, wuɔ jɛna nuɔmba nelle dumiɛŋa yammu-na hiere wuɔ da miɛ mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaan-ba aa dii-mi sãmbaga nuɔ a hiel-mi baa fontãlma koko-i-na a jɛna-miɛ bomborma-na mi ta. Ku cie dumɛi mi gbãa kor u nammu-na.*

12

Diilonj caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ŋ fereɛ yunju si dii-kuɔ, ŋga mi sie gbãa budii; fuɔ mi kaal mi fereɛ. Minj ka kaal mi fereɛ mamanej nuɔ-i gboluonj daaku-na, Itienj unj caraaya-miɛ a pigãan-mi mamanej, mi ka dii mi nunju-i ma yaa nuɔ-i. ² Mi suɔ Diilonj-dũŋ-wuonjo nanj-o-i*, Diilonj biyaa-yo kã baa-yo dii u terienju-na dii fɛnfɛlle-na aa bir jo baa-yo; ku bienj cɪncieluo a naa yaa de-i. U kãa baa fuɔ fereɛ yaa wa, u kãa baa u yalle wa, mei sa suɔ kunanju ji cor Diilo fuɔ fereɛ-i. ³⁻⁴ Minj suyaa ma diei maama manj, Diilonj kãa baa naacolj daayo-i u nelle-na. U kãa baa fuɔ fereɛ yaa wa, u kãa baa u yalle wa, mi sa suɔ kunanju ji cor Diilonj-o-i. Unj kãa terienju-na ka nu nelma manj, ma sie gbãa wanj; aa molo saa saaya u hiel-ma u nunju-na. ⁵ Mi gbãa kaal fuɔ temma yaa-i a yanj mei fereɛ-i.

[†] **11:24** A saa baa ba *Moisi *anɲnamma-i ba saa saaya ba muo neliŋo-i ku cor comeyufienj komuɔŋa hái. Ku'i cie ba ta ba muo nuɔmba-i ba yiera comeyufienj komorre baa cɪncieluo nennaa. Nienj Anɲnamma tiyemmanj-sebɛ-i-na (Deutéronome) 25.3. [§] **11:25** Nienj Pɔpuɔɔ. 16.22; 14.19. * **11:33** Nienj Pɔpuɔɔ. 9.23-25. * **12:2** Pol gbɛ fuɔ fereɛ yaa dumaanjo-na. Nienj versɛ 7-i-na.

Muɔmi kaal mi fɛɛ mi nayusɪnniŋ yonj. ⁶ Da ku dɔl-minj, mi gbāa kaal mi fɛɛ aa mi siɛ kar mi huɔyasaŋga ŋaa mimilāŋ muɔ. Ŋga mi siɛ kaal mi fɛɛ. Mi sa taara ba haa-mi dɔrɔ ji cor. Mi taara ban nuŋ mamaŋ mi nuŋgu-na baa ban daa mi ciluɔ-i duma ba kāŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonj uŋ biyaa-mi ka pigāaŋ-mi nelma maŋ u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantienj muɔ ku'i ciɛ u yanj mi ta mi mulɛŋ mi kũma-na. Ku ciɛ ŋaa u hāa *Sitāni-i hũmelle-i u tuɔ gāŋ baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantienj muɔ. ⁸ Mi cāarā Itienjo-i i siei wuɔ u hiel-mi mulɛŋ daama-na. ⁹ Miŋ cāarā-yuɔ dumaŋjo-na, u gbɛ-mi wuɔ: «Miŋ ceŋ baa-ni duma ku ka gbɛ baa-ni. Mi fɔŋgũ da nayusɪnniŋ-huɔŋgu'i nuɔ-i fafamma.» Uŋ juɔ piiye dumaŋjo-na, mi naa mi yanj aa ta mi kaal mi fɛɛ mi nayusɪnni'i nuɔ-i. Ku yaa *Kirsā fɔŋgũ ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i ciɛ na da mi huɔŋga fiɛ baa mi nayusɪnni-i, baa mi tuosɪnni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sũlma-i, baa mi mulɛma-i Kirsā maama-na. Muɔ da mi naa yunju huɔŋgu maŋ nuɔ-i, huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i fɔŋgũ da-miɛ.

Pol huɔŋga cuu baa Korɛntitaamba-i

¹¹ Na ciɛ mi ta mi piiye ŋaa mi yunju siire, a ne da namei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi siɛ gbāa cii muonu canja ninsoŋo, ŋga nanj kaal bamaŋ bafamba-i wuɔ Yesu *pɔpuɔrbienj-kireiŋa, ba saa buɔ muɔ-na halle cekũɔ. ¹² Kumaŋ pigāaŋ wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonj muɔ, ku ciɛ na hɔlma-na: Mi fiɛ mi huɔŋga-i baa wɛima-i hiere, Diilonjo kāayā-miɛ mi ce gberɛ-wɛima bɔi baa nelma bɔi na hɔlma-na. ¹³ Mi ciɛ bige-i hā Diilonj-dũŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaŋjo-i? Mi saa yagar-ma miŋ'a mi saa ce na yiera baa mi yunj-maama-i. Da kuɔ miŋ ciɛ mafamma-i mi cālāa cemba, ciɛŋ-miŋ jande.

¹⁴ Muɔmei daami mi tigiŋ tɪ da mi kā na wulaa siɛliŋ-kāmma-i, aa namaa nunju sie waa mi yunj-maama-na. Mi taara namei, mi sa taara na nagāŋ-niini. Na saa da, bisāimba sa fiɛ ba bɪncuɔmba, bɪncuɔmba'i fiyaan ba bisāimba. ¹⁵ Mi ka hiel mi nanja-i mi fɛɛ aa tiraa siɛya mi kũma-i na maama-na. Ku ce na maamaŋ fũnuŋ ma dɔlnu-miɛ dumandɛ-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaŋjo-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuɔ mi saa har mi yunj-maama-i haa hā-na. Ŋga banamba ka cira huhurmantienj muɔ; kerɛ mi yaan-na aa cure-nei. ¹⁷ Miŋ saan bamaŋ ba kā na wulaa hiere, mi ciɛ u diei ka tāal-na hũu bɪŋkũŋu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi nanj cāarā Tite kā na wulaa baa tobiŋo maŋ miŋ waan u maama-i baa-na; Tite kaa tāal-na hũu bɪŋkũŋu na wulaa wei? Tite-i baa muɔŋo-i i saa ce maacenduɔma yaa wei? I saa wuɔ hũmeduɔle yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jɔguɔŋ wuɔ sɪ i piiye die kor i fɛɛ. Ma'i sɪ. Inj yenj *Kirsā horre-na, ku'i ciɛ i tie piiye dumaŋjo-na; Diilonjo yaa i siɛra. Mi jɛnaaŋ namaa, i taara na nanj kaasɪnni Diilonj-hũmelle-na ku'i ciɛ i tie wan daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kāmma-i na terienju-na wuɔ sɪ mi siɛ ka da-na miŋ taaranj mi ka da-na duma. Da mi saa bi ka da-na dumaŋjo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hɔdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebiɛnande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa aŋguolma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienju-na. ²¹ Mi holle tie wuɔ sɪ da mi kā na terienju-na Diilonjo ka tiraa ture mi yaanja-i na hɔlma-na. Mi holle tie wuɔ sɪ mi ka kā ka da nuɔmba bɔi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuɔ sɪ mi ka kā ka da ba curaa baa ba *fuocesɪnni-i baa ba bɪŋwosɪnniŋ-maacemma-i. Kufanju ka ce mi kaal ba yunj-nu.

13

Nelperiema

1 Mi kámma i siei yaa de-i na wulaa. Ma nyegáan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Siertaamba hái sisɔ ba siei da ba da nelma man nuɔ-i hiere, ma ka fienu.*»*

2 Minŋ ɲa naa ká hǎallŋ-kámma-i mii naa hi gboya ámbabalmanciraamba-i. Dumandɛ-i-na, minŋ yeyŋ yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hieronŋo-i hiere: Da mi ká ka da umanŋ sa wuɔyaanŋ hǔmelle-i, mi sie yanŋ-yo. 3 Ma sí na taara na suɔ da kuɔ minŋ wanŋ mamanŋ *Kirsá nunŋ-ándaanŋu kɛ? Na ka suɔ-ma. Kirsá-i nayusínnintienŋo sí, u ka ce bibɛsínni na hǎlma-na. 4 Banŋ taa ba gbu-yo huɔnŋu manŋ nuɔ-i, u waa nayusínnintienŋo ninsonŋo, ɲga unŋ kuu aa sire, Diilon-fɔnŋúɔ dii-yuɔ. Miɛ fɛɛɛ-i maaduɔma, inŋ yeyŋ horre-na baa-yo, i naa yunŋu, ɲga Diilon-fɔnŋúɔ cie i ka da fɔnŋúɔ. Die ká, i ka pigáan-na baa-yo i ciluɔ-i-na.

5 Niɛnŋ na hǎmmu-i aa na yuu na fɛɛɛ na ne da kuɔ na wuɔ Diilon-hǔmelle-i fafamma. Niɛnŋ na hǎmmu-i na ne, Yesu-Kirsá si dii-muɔ wɛi? Mi saa yagar-ma da kuɔ na saa hǔu u maama-i. 6 Nŋa mi suyaa miɛ da na ne miɛ ciluɔ-i, na ka suɔ wuɔ i wuɔ Diilon-hǔmelle-i fafamma. 7 Inŋ cáránŋ kumanŋ Diilonŋo wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nanŋa ámbabalma cemma-na. Ku saa ce ɲaa i taara i pigáanŋ wuɔ miɛ i faa de! Ma'í sí. Nŋa i taara na vaa na fɛɛɛ baa ánfafamma cemma yaa-i, halle nuɔnŋ da ba fiɛ cira miɛ i sa wuɔ Diilon-hǔmelle-i fafamma, wɛima sí. 8 Na saa da, miɛ i gbáa cu ninsonŋo huon-nu yonŋ, ɲga i sie gbáa cie-yo u maacemma-na. 9 Namaa da na da fɔnŋúɔ Diilon-hǔmelle-na, aa ba fiɛ ta ba piye wuɔ miɛ i naa yunŋu, wɛima sí. Inŋ cáránŋ kumanŋ Diilonŋo wulaa i há-na, i taara u káyá-nei na bir jo hǔmefafalle-na a ji hi na fuonŋu-i Diilon-hǔmelle-na.

10 Mi sa taara da mi ká, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegɛn sebe daayo-i há-na. Na saa da, Itienŋ unŋ háa-mi fɔnŋúɔ manŋ, u háa-mi baa-yo wuɔ mi káyá-nei na nanŋ kaasínni u hǔmelle-na, u saa há-mi baa-yo wuɔ mi kɔsuonŋ-na.

11 Tobinŋ namaa, mamanŋ tɔyáa ma yaa daama: Taa na nye! Gbáanŋ na hi na fuonŋu-i Diilon-hǔmelle-na. Taa na dii sirɛinŋa na-naa nuɔ. Taa na nunu na-naa. Bilaanŋ na-naa fafamma. Mafanŋ da ma ce, Diilonŋo-i nelnyulmuntienŋo-i baa yaafɛllentienŋo-i u ka waa baa-na.

12 Taa na jaal na-naa fafamma ɲaa cɛduonŋ-bienŋ namaa.

Diilon-dúnŋ-baamba-i hiere ba páa na jaalunŋu.

13 Itienŋo-i Yesu-Kirsá káyá-nei. Diilonŋo pigáanŋ-na unŋ dɔl-nanŋ dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

* 13:1 Anŋlamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 19.15

Polŋ nyegāaŋ sebε maŋ hā Galasitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegāaŋ sebε daayo-i hā Galasi Diilonŋ-dūŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bēi, *nieraamba bi waa. Ba nuō Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. Nga huōŋgu naŋgu juō hi, nuōmba namba kā ka ta ba guōl ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piye wuō Pol fuō fεε-i Yesu *pōpuōrbilonŋ-kerre sī, aa uŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i dumaa, ma yaanŋa'i sī. Ba taa ba bi piye wuō nieraamba maŋ hūyāa Yesu maama-i ba saaya ba *jā a saa baa Yuifu ba *āŋŋinamma-i.

Baŋ piyeŋ dumaanŋo-na, ma kā ka hi Pol. Pol wuō nyegēŋ sebε daayo-i a tagaaya pigāaŋ-ba ba da ba suō wuō fuō-i Yesu pōpuōrbilonŋo-i kelkel (sap. 1–2). U biyaa *Tobisīcōlōnniŋ-sebε maama-i tagaaya pigāaŋ-ba wuō molo sie gbāa wuō Yuifu ba āŋŋinamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na; kεε da ŋ hūu Yesu maama-i ku yaa gbāa ce-ni nelviinŋ nuō (sap. 3–4). Wuō Yesu-Kirsa hūyāa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i āŋŋinamma nyisēnni-na a ce ba waa ba fεreŋ nuō; kεε ba yaŋ ba hōmmu fε gbarnu. Nga wuō baŋ yeŋ ba fεreŋ nuō, ba baa naŋ hālmaanŋ-nu baa kufaŋgu-i a ta ba ce kumaŋ dōlaanunŋ-bēi. Ba yaŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta ba yaanŋ-na ba āncemma-na hiere (sap. 5–6).

Jaalunŋu

¹ Muō Pol, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilonŋ muō. Pōpuōrbilosŋni fanni-i mi saa da-ni nuōŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelieŋ bargo-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonŋo maŋ siire-yuō hiel-o kuomba hōlma-na, ba yaa hāa-mi baa-ni.

² Muō baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namaŋ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fε na hōmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa ciε u fεre tāmmaŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i i yunni-na a duō hūu-ye miwababalaŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonŋ uŋ taaraŋ-kuō dumaa. ⁵ Terieŋgu faŋgu-na, yaanŋ bōbōima ta ma haa Diilonŋo-na hōnni maŋ jonŋ! Ma ce dumaa.

Neldōdōlma dii ma dieiyoŋ

⁶ Naŋ duōŋ ta na cīna Diilonŋo-i donduo dumaanŋo maŋ nuō-i, ku cuu mi huōŋga-i; ŋ siε suō wuō u yaa ciε baa-na aa bī-na *Kirsa barguō-i-na duō ce-na u baanŋ namaa; na bir yaŋ ufaŋo-i aa ta na gbar na nyaanu neldōdōlma namma. ⁷ A ne da neldōdōlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tāal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldōdōlma-i. ⁸ Inŋ waanŋ Neldōdōlma maŋ baa-na, umanŋ duō kā ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutieŋo-i. Halle da ku fiε'a miεmēi, Diilo baa yaŋ-ye. Da ku fiε'a *dōrpōpuōrbilonŋo, Diilo baa yaŋ-yo. ⁹ I gbuōya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Naŋ hūyāa Neldōdōlma maŋ, umanŋ duō kā ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutieŋo-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandε-i-na mi taara nelbiliemba'i dōl-mi waa mi taara Diilonŋo'i dōl-mi? Mi taara mi ce kumaŋ dōlaanunŋ nelbiliemba wei? Kuō mi taa mi taara nelbiliemba dōl-mi, mii naa saa gbāa waa Kirsa cāaraŋ muō.

Polŋ daa Yesu pōpuōrbilosŋni-i dumaa

¹¹ Tobin namaa, yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Minj waan *Neldəḍəḍma man baa-na, nelbilon huəyasanga sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelieŋ nuŋ-nu, mi saa bi hāalā-meɪ moloŋ wulaa; Yesu-Kirsa fuə fere yaa tigaaŋ-mi baa-ma.

¹³ Minj ŋa naa ta mi wuə *Yuifu ba Diilon-ḥümelle-i dumaa, na saa bi yaŋ-ma numma. Mi taa mi ce Diilonḍ dūŋ-baamba-i kpāncəlgūə mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonḍ dūŋgu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fere cor baa Yuifu ba Diilon-ḥümelle wuəsaŋgu-i; a ce dumaanḍo-na, mi nabaamba-na, nuəmba bəɪ saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Ŋga ku huəŋguŋ juə hi, uman hielaa u yufelle miə dii mi nyu kusūŋgu-na, u ciə baa-mi aa bɪ-mi ce-mi u wuon muə, ¹⁶ aa pigaaŋ-mi u Biəŋo-i mi da mi wan u maama-i baa *niəraamba-i. Mafamman ciə, mi saa pie moloŋ caan-nu wuə mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi kə *Yerusalemu-i na ka ne baman taa yaanḡa muə-na Yesu pəpuərbilontesinni-na. Mi yaan aa sire kə Arabi*. Ku huəŋgu-na, mi suə bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi ciə biena siei aa suə da mi kə Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suə-yo. Minj kaa da-yo, mi ciə yinni cɪncieluo baa ni ndii yon baa ufaŋo-i. ¹⁹ Minj kaa terieŋgu-na, da ma hel fuə baa Itieŋo hāanḍo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pəpuərbilonoŋ nan-na. ²⁰ Minj wan manan daama-i coima sɪ; Diilonḍ yaa mi siəra.

²¹ Minj hilaa terieŋgu-na, mi kə Siiri mara nuə, aa sire terieŋgu-na a kə Silisi mara nuə. ²² Baman cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuəmba piiye yon wuə: «Uman taa u ce-ye kpāncəlgūə-i, u yaan fiəfiə-i-na aa tuə wan Yesu maama baa nuəmba-i; ŋ sie suə wuə u naa gbuu cə-ma.» ²⁴ Kunj ciə dumaanḍo-na, baa ta ba gbəlieŋ Diilonḍo-i mi maama-na.

2

Yesu pəpuərbieмба daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cɪncieluo baa a naa ku huəŋgu-na, mi tiraa bir kə *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kə baa-mi. ² Mi kaa Diilon-kamma. Minj kaa, yiŋgu nanḡu-na, yiə da i-naa baa Diilon-ḍūŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Minj wan *Neldəḍəḍma-i dumaa baa *niəraamba-i, miə suur ma yaanḡa-na a piiye tūnu-bəi. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacəŋgbəŋgbālamma ku i ciə miə suur ma yaanḡa-na a piiye tūnu-bəi. ³ Halle mi nawuonḍo-i Tite waa nieryieŋo, ŋga molo saa ji guor-o yinduəŋgu wuə u *jə. ⁴ Ŋ sie suə wuə huhurmantaamba namba waa guəl baa Diilon-ḍūŋ-baan miəŋo-i. Bafamba taa ba taara u jə. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne in yen i ferəŋ nuə dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa səgəlnu *Moisi *anḡŋnamma-i i gbəini-na. ⁵ I saa hūu aa hā-ba halle cəkūə. I ciə mafamma-i ninsoŋo man dii Neldəḍəḍma-na u duə gbāa tɛ u temma-i na da na suə-yo.

⁶ Minj piiye tūnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kəŋ ba yaa-i nelbəmbəmbaa-ba-i Diilon-ḍūŋgu-na, ŋga ban niə kuman aa ta ba kəŋ-ba, meɪ sa ne kufanḡu-i. Diilonḍo sa ce ciəluə. ⁷ Ba saa da manamma haa. Ŋga ba daa Diilon uŋ puəraa Pier dumaa wuə u wan Neldəḍəḍma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puəraa muəŋo-i dumei wuə mi wan-ma baa niəraamba-i. ⁸ Uŋ puəraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puəraa muəŋo-i dumei banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsāa-i ba taa ba kəŋ ba yaa-i

* **1:17** Arabi: Nelle nan yerre-i dumaanḍo-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuə Sefasi. Nieŋ Nsāa 1.42.

Diilonj-dünj-baamba yuntaanj-kireinja-i. Bafambanj juo suo wuo Diilono*'*i cie baa-mi aa hä-mi maacej daama-i, baa dii hümma wuo baa Barnabasi-i i nammuna a pigaanj wuo ba hüyaa-ma. Terienju fanju-na, yie saa-ma baa i-naa; mie yie i ka kã niëraamba hõlma-na ka tie wanj Yesu maama-i, bafanj ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yonj i wulaa: wuo i baa yanj ba sãntaamba maama karaanu-yie Yerusalemu-i-na. Mi bi cie-ma ma cemma-i.

Pol calaa Pier nuamba-na

¹¹ Ku huonju-na, Pier wuo ji jo Antiyosi-i-na i wulaa. Unj juo, mi saa yanjo; uu naa silaa cãl cor. ¹² Unj juo, u taa u gbonu u wuo niuwuoni-i baa tobimba manj *niëraamba-i. Huonju nanju juo hi, Sake wuo saanj nuamba jo. Bafamba taa ba kuye *jãmmanj-kũngu-i. Banj juo, Pier wuo kãalã, u sa tiraa wuo niuwuoni-i baa niëraamba-i. ¹³ *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufienja-i aa cu Pier huonju-nu. Halle Barnabasi fuo ferë yaanj ba tãal-o dii-yo ba daworuo-i-na. ¹⁴ Minj juo da ba ciluo sa kã hümeduaj baa ninsonjo manj dii *Neldadõlma-na, mie fulnu Pier nuamba-na mie: «Nuoni manj Yuifuyienj nuo, nuo da nj yanj Yuifusinni-i aa ce nj ferë nieryienj nuo, ma da nie nj ta nj taara nj guor niëraamba-i ce-ba Yuifubaa?

¹⁵ «Mie fuo, mie huonj baa Yuifusinni-i; niëraanj mie sã, ba kãnj ba yaa-i ambabalmanciraamba-i wuo ba sa wuo *Moisi *ãnjnamma-i. ¹⁶ Nga i suyaa wuo nelie sie gbãa wuo ãnjnamma-i a ce nelviinj Diilono yufelle-na. Da nj hüu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilono tuo kãnj-ni nelviinj nuo. Ku*'*i cie mie i bi hüu Yesu-Kirsa maama-i die gbãa ce nelviinj mie Diilono yufelle-na. Ku saa ce njaa ãnjnamma wuosaanju yaa ka ce-ye nelviinj mie Diilono yufelle-na de! Inj hüyaa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviinj mie, ni ma*'*i sã ãnjnamma wuosaanju sie gbãa ce molojo nelviinj. ¹⁷ Mie manj Yuifubaa mie, da kuo inj hüyaa Yesu maama-i die vii Diilono yaanja-na, i cie ambabalmanciraanj mie baa niëraamba-i hiere kuuduonju, ku yunju yaa wuo *Kirsa yaa diyaanj nuamba-i ambabalma cemma-na ke! A ne da ma*'*i sã. ¹⁸ Minj naana hümellemanj, da mi tiraa bir jo-die, ku pigaanj wuo mi calãa cemma. ¹⁹ Na saa da, ãnjnamma cie mei hiel mi nanja ma wuosaanju-na da mi ta mi ce baa Diilono. Kuu dii njaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanjo-na ãnjnamma sie gbãa yuu-mi baa weima. ²⁰ Kuu dii njaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cer waa-mie. Minj yenj terienju manj nuo-i nyunjo-i-na, mi haa mi nanja-i Diilono-Bienjo yaa nuo-i. U yaa dolaa-mi aa hüu-ma ku mi maama-na. ²¹ Mi sie cina Diilono hujarre-i. Kuo ãnjnamma yaa taa ma ce-ye nelviinj mie Diilono yufelle-na, dumaanjo-na Kirsa kuliinju naa ce gbãngbãnj.»

3

Anjnamma sa ce neliejo nelviinj

¹ Galasitaanj namaanjo-i daana-i, na yunni kuu aa yan-na. Hai molojo-i biënaana na yunni-i biënanj daama temma-i? Nj sie suo wuo Yesu-Kirsanj kuu yunju manj nuo-i *daanju-na, ma waanj kaala baa namaanjo-i.

² Mi ka yuu-na baa nelma diei yonj: Diilono hãa-na u *Yalle-i wuo na wuoyaa *Moisi *ãnjnamma yaa fafamma sisõ u hãa-na baa-de wuo na yieraaya nu *Neldadõlma-i aa hüu-ma? ³ Bige-i cie na yunni ku aa yan-na dumaanjo-na? Bige-i cie nan duonj mananj baa *Diilono-Yalle-i na ta na taara na perien-ma fiefie-i-na baa namaa ferenj fõngõ? ⁴ Na daa nelma boi. Na yuu ba'a Diilono pigaanj-na baa-ma gbãngbãnj wei? U saa pigaanj-na baa-ma gbãngbãnj! ⁵ Diilono

duo hã-na u Yalle-i aa tuo ce gberɛ-weima-i na holma-na, u ce kufangu-i wuo na wuo añjnamma sisɔ u ce-ku wuo na nuɔ Neldɔdɔlma-i aa hũu-ma?

6 Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo: **Abiramu hũyaa Diilonj-nelma-i aa haa u nanɗa yuo ku'i cie Diilonjo tuo kanj-yo nelviĩjo.** 7 Terienɗu fanɗu-na, na saaya na suɔ wuo bamanj hũyaa Diilonj-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisãlj-kireĩja-i. 8 A saanu baa mamanj nyegãanj Diilonj-nelma-na, Diilonjo taara *niɛraamba manj da ba hũu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuoɗa wanj neldɔdɔl daama-i baa Abiramu-i wuo: *«Mi ka ta mi cor baa nuɛnei mi ce baa dũnni-i hiere hĩema-na.»*† 9 A ce dumaanjo-na, Abiramunj haa u nanɗa-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, umanj duo bi haa u nanɗa-i yuo u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

10 A ne da bamanj haa ba nanɗa añjnamma wuoɗaɗu-na, Diilonjo waasaanj-ba. Bige-i cie mi wanj-ma dumaanjo-na? Ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Bamanj sa wuoɗaɗanj añjnamma-i hiere ma kũngu-na, Diilonjo ka waasa-bei.»*‡ 11 Aa bi tiraa nyegẽnj wuo: *«Umanj duo haa u nanɗa Diilonjo-na, nelviĩjo; u ka kor.»*§ Terienɗu fanɗu-na, ku kaalaaya wuo molo sie gbãa wuo añjnamma-i a ce nelviĩjo Diilonjo yufelle-na. 12 Nɗa ma bi tiraa nyegẽnj wuo: *«Umanj duo gbãa wuo añjnamma hũmiej-a-i hiere, a ka kor-o.»** Terienɗu fanɗu-na, ku pigãanj wuo a haa nj nanɗa-i Diilonjo-na baa a haa nj nanɗa-i añjnamma wuoɗaɗu-na, nelduoma sl.

13 Nɗa molo saa gbãa wuo añjnamma-i ma kũngu-na hiere. A ce dumaanjo-na Diilonjo naa waasa-yie. Nɗa Yesu-Kirsanj kuu *daangu-na, ku pigãanj wuo u hũyaa miɛ waasamma-i ce-ma u maama. Kumanj cie mi wanj-ma dumaanjo-na, ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Da ba nunj umanj daanj-nu, ku pigãanj wuo Diilonjo waasaanj kutiej-o-i.»*† 14 Ku cie dumei Diilonj unj nj naa pã nunɗu manj baa Abiramu-i wuo u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɛraamba-i. Aa Diilonj unj pãa u Yalle manj nunɗu-i, i hieronjo-i inj hũyaa u maama-i ku'i cie i tie da-de.

15 Tobinj namaa, mi ka wanj nelma diei a pigãanj-na a saa baa kuɗ ceɗ dumaa i tie da-ku: Molonj duo pã nunɗu baa u nanoljo aa nyegẽnj sebɛ aa haa u niele, u sie gbãa ka bir jo baa huonj-ãndaanɗu. 16 A ne da Diilonjo pãa u nunɗu-i baa Abiramu-i baa u huonɗu-i. Ba saa cira: *«U huonj-baamba»*. Ku ka ce njaa baa dii boi. Ba ciera: *«U huonɗu»*. A pigãanj wuo uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. 17 Minj taaranj mi wanj mamanj ma yaa daama: Diilonj unj pãa nunɗu manj baa Abiramu-i, Moisi añjnamma sie gbãa jo bien nusosiba hãi baa bien komorre baa cinciɛluo ku huonɗu-na ji boruona-kuɔ. Ma sie gbãa ce. 18 Da kuɔ Diilonj unj pãa nunɗu manj, ku da añjnamma wuoɗaɗu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bĩ kufangu-i nupãlle. A ne da Diilonj unj cie baa Abiramu-i uu naa pã nunɗu'i baa-yo aa ce-ma.

Anjnamma yunɗu yaa haku-i?

19 Terienɗu fanɗu-na, Diilonjo hãa-ye *anjnamma-i yunɗu haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mei u nupãlle-na i die tie da i maacembabalamma-i. U cie ku yaa-i a tuo cie *Abiramu hãayɛljo jomma-i; nupãlle vii u yaa-i. Anjnamma famma-i *dɔrɔpuɔrbiemba'i hãa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hã-ye. 20 A ne da

* 3:6 Miwaanjo jnammanj-sebɛ (Genèse) 15.6 † 3:8 Miwaanjo jnammanj-sebɛ (Genèse) 12.3

‡ 3:10 Anjnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 27.26 § 3:11 Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12

Buolmanj-sebɛ (Lévitique) 18.5; ɔrom. 10.5 † 3:13 Anjnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 21.23

Diilonj unj pãa nunju manj baa Abiramu-i, molo saa waa ba hõlma-na, Diilo fuõ fere yaa piye baa Abiramu-i. ²¹ Terienju fangu-na, añjlnammaj waanj mamanej, ma hilaa ma denj baa Diilonj-nupãlle-i wei? Ma saa hel ma denj! Kuõ añjlnamma namma waa ta ma gbã ma kor nuõmba-i, maa naa gbãa ta ma ce nelienjo-i nelviinjo Diilonjo yufelle-na. ²² Nga Diilonj-nelma karaa andaangu-i wuõ ambabalma cuure nuõmba-i hiera, a ce dumaanjo-na bamanj da ba hũu Yesu-Kirsa maama-i, Diilonj unj pãa nunju manj, u ka ce-ku hã-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suõ da ma jo, añjlnamma naa ce-ye ñaa kasobienj mie fuõ Diilonjo ji pigãanj-ye Kirsa maama-i i die hũu-ma. ²⁴ A ce dumaanjo-na, añjlnamma naa waa i yunj-nu ta ma dii-ye hũmelle-na ma cie Kirsa duõ jo i die hũu u maama-i a ce nelviinj mie Diilonjo yufelle-na. ²⁵ Kirsanj juõ aa i hũu u maama-i, añjlnamma sa tiraa ma ye i yunju-na.

²⁶ Fiefie-i-na, nanj hũyãa Yesu-Kirsa maama-i, na cie Diilonj-bisãlj namaa hiera. ²⁷ Namaa namanj *baatisenj hiera a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyienj nuõ o, Yuifuyienj nuõ sɪ o, kãrienj nuõ o, korienj nuõ sɪ o, bibienj nuõ o, cicienj nuõ o, yunju si dii-kuõ. Na cie baaduõnj namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baan namaa, na cie Abiramu huõn-baan namaa, a ce dumaanjo-na, Diilonj unj pãa nunju manj baa Abiramu-i na nunju dii-kuõ.

4

¹ Minj taaranj mi wanj mamanej baa-na ma yaa daama: Kuu dii ñaa bisãlanjo manj saaya u sire wuõ u bĩncõnj-ciilunju. Ciilunju vii u yaa-i, nga u yaanjanj a ka saa hi kaala yogo, uu dii ñaa kãrienjo: U sie gbãa ce kumanj dõlaanu-yuõ baa ciilunj daaku-i. ² Nuõmba'i dii ta ba ne fuõ fere-i aa bi ta ba ne u weĩma-i ba cie u bĩncõnj unj diyaa huõnju manj ku da ku hi. ³ Ku yaa naa waa ñaa mie kũnjo-i. I waa ñaa bisãlj mie. Bĩncuõnj-hũmelle naa guor i tie wuõ-de ñaa kãraanj mie. ⁴ Nga Diilonj unj ña naa dii huõnju manj, kunj juõ hi, u saanj u Biẽnjo jo. U juõ cienjo'i ji honj-yo *añjlnamma bãanju-na ⁵ duõ gbãa sãa i yunni-i, mie manj waa añjlnamma nyisenni-na. U cie mafamma-i i die gbãa die ce Diilonj-bisãlj mie.

⁶ Nanj yenj Diilonj-bisãlj namaa, ku'i cie Diilonjo saanj u Biẽnjo *Yalle-i† na hammu-na. Di yaa cienj i tie bɪ Diilonjo-i «Baba». ⁷ Terienju fangu-na, na sa tiraa na ye kãraanj namaa, naa dii bepũõnj namaa. Nanj yenj u bepũõnj namaa, u ka hã-na ciilunju manj unj jĩena-kuõ duõ hã u bisãlmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huõnjo-a

⁸ Dielũõ-i-na, na saa ta na suõ ninsonj-Diilonjo-i, a ce dumaanjo-na naa naa ta na ko na fere na hã diiliesõsõyaamba. ⁹ Nga fiefie-i-na, na suõ ninsonj-Diilonjo-i, mi gbãa cira Diilonjo yaa suyaanj-nanj fiefie-i-na, ma da nie na ta na taara na bir dii na yunni-i ãnsõõmma-na? Na taara na bir jo kãrsinni-na wei? ¹⁰ Na fiela yinni nanni, baa caamba namba, baa bienja nanja ta na ce ponsanni aa ta na tie maraama wuõ na ce Diilonj-huõnjo. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce minj cie mulĩema manj baa-na, mi cie-ma gbãngbãnj wei?

¹² Tobinj namaa, muõ minj cie mi fere namaa temma-i dumaa, jande, mi cãrã-nei, cienj na fere mei bi temma-i dumei. Na saa ce kuujanju diei mie. ¹³ Na suyaa wuõ minj waanj *Neldõdõlma-i baa-na dielã-wamma-i, jarma'i cie

* **4:2** Pol ba bãanju-na, Girekibaa-ba wulaa, tuõnjo yaa pigãanj u bepõlõnj hii bibienjo huõnjo manj nuõ-i. Huõnjo fangu'i nuõ-i tuõnj duõ uu si dii, bepõlõnj gbãa wuõ u ciilunju-i. † **4:6** Diilonj-Yalle-i baa u Biẽnjo Yalle-i Yaduõle yaa-i.

mi waŋ-ma baa-na. ¹⁴ Miŋ waa jarma-na, naa naa gbāa ciina-miɛ, naa naa gbāa bi ta na ce nyɛnyɛlma miɛ, ŋga mafamma saa ce. Na yaan aa bel-mi ŋaa *dɔrɔpɔurbilɔŋ muɔ, na bilaa-mi ŋaa muɔmɛi Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ kuɔ naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufieŋa-i hā-mi. Na hommu naa gbuu fɛ huɔŋgu faŋgu-na da yogogo. Bige-i juɔ ce? Hafɛlle falle curaa hie? ¹⁶ Miŋ waan ninsoŋo-i baa-na ku'i ciɛ na da niɛ si mi bigaān-na wei?

¹⁷ Bamaŋ gbaraan ba nyaanu-nɛi, ban jɔguɔŋ mamaŋ baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muɔŋo-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bei. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye anfafamma-i hɔnni maŋ jɔŋ, ku faa; ku saa saaya ku waa mɛi yufellen yɔŋ. ¹⁹ Mi bisālŋ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jaŋ-mi ŋaa ciɛŋo kusɔŋ da ku bel-o kuŋ jaŋ-yɔŋ dumaa. Da mi ji suɔ wuɔ na ciɛ baaduɔŋ namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jaŋ daama ka ciire-miɛ. ²⁰ Mi huɔŋga cuu baa-na, a ce dumaanjo-na mi gbuu ta mi taara dumandɛ-i-na mi waa na hɔlma-na a suɔ miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na.

Abiramu horre maama

²¹ Namaa namaŋ taaraayan na bir kã *Moisi *aŋjɛnamma-na, na'a niɛ? Na saa nu mamaŋ waan aŋjɛnammaŋ-sebɛ-i-na wei? ²² Ma nyɛgān wuɔ: *Abiramu daa bɛpolŋo diei baa kɔrciɛŋo-i, aa u bi diei baa nebiciɛŋo-i.† Kɔrciɛŋo-i ba taa ba bi-yo Agaar aa bi nebiciɛŋo-i Sara. ²³ Kɔrciɛŋo biɛŋo huɔŋ nelbilien homma, a ne da nebiciɛŋo biɛŋo-i Diilɔŋo'i pāa nuŋgu baa-yo aa hā-yo baa-yo.

²⁴ Nelma famma gbāa bi pigān-ye bige-i? I gbāa saa caan daaba-i ba hāi-i na baa *tobisɛnɛi hāi. Diɛlã-tobisɛnɛi yaa nimaŋ ciɛ Sinayi tãnuŋgu-na.‡ Ni yaa juɔ baa kɔrsɛnɛi-i. I gbāa saa ni yaa baa Agaar. ²⁵ Agaar yerre yaa haa Sinayi tãnuŋgu-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ŋaa niŋ daa *Yerusalemu-i dumaa nyuŋgo-i-na, bamaŋ dii-yuɔ, ba yaa u bisālmba-i; aŋjɛnamma ciɛ-ba kɔraamba. ²⁶ ŋga Yerusalemu maŋ dɔrɔ-i-na, u yaa dii ŋaa nebiciɛŋo-i, uu dii u fɛrɛŋ nuɔ; u yaa miɛ nyu-i. ²⁷ Na saa da, Diilɔŋ-nelma ciɛra wuɔ:

«Cɛparŋo bisālmba ka ciinu yan cɛnikɔruɔ baamba-i.

Terienɔŋu faŋgu-na, ciɛŋ nuɔni maŋ ŋ nanɔŋa saa kã ŋ huɔŋ-nu dede, fɛ ŋ huɔŋga-i.

*Ta ŋ nyɛ ŋ tataala, nuɔni maŋ saa da ku jamma-i dede.»**

²⁸ Tobin namaa, *Isakin yɛŋ nupālɛŋ-bilɔŋo dumaa, namaa naa bi dii nupālɛŋ-bisālŋ namaa dumɛi. ²⁹ ŋga naacombilɔŋo maŋ huɔŋ nelbilien homma-i, uŋ taa u ce umaŋ huɔŋ *Diilɔŋ-Yalle homma-i kpãncɔlgũɔ-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyuŋgo-i-na. ³⁰ ŋga Diilɔŋ-nelma waan wuɔ niɛ kufanɔŋ kũŋgu-na? Ma ciɛra wuɔ: «Kɔrciɛŋo biɛŋo siɛ gbāa wuɔ tuɔŋo ciilɔŋgu-i kuuduŋgu baa nebiciɛŋo biɛŋo-i. A ce dumaanjo-na, donya kɔrciɛŋo-i baa u biɛŋo-i.»†

³¹ Tobin namaa, terienɔŋu faŋgu-na, miɛ ii si dii kɔrciɛŋo bisālŋ miɛ, ŋga ii dii nebiciɛŋo bisālŋ miɛ; ii dii i fɛrɛŋ nuɔ.

5

Ii dii i fɛrɛŋ nuɔ

¹ *Kirsa hũyãa-ye i diei waa i fɛrɛŋ nuɔ kelkel. Terienɔŋu faŋgu-na, gbāan ba baa ji tiraa dii-na kɔrsɛnɛi-na!

† **4:22** Niɛŋ Miwaanjo jɛnammaŋ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 15–21. § **4:24** Niɛŋ Helmaŋ-sebɛ-i-na (Exode) 19–24. * **4:27** Isayi (Ésaïe) 54.1 † **4:30** Miwaanjo jɛnammaŋ-sebɛ (Genɛsɛ) 21.9-10

² Niɛŋ, muo Pol, miŋ ka waŋ mamarŋ baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jã-na, Kirsã maama siɛ tiraa waa baa yunŋu na wulaa. ³ Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Umanŋ duo ce ba jã-yo, kutienŋ saaya u wuo *Moisi *añjɛnamma-i ma kũŋgu-na hiere kpãŋkpaani. ⁴ Namaa namarŋ vaa na fɛrɛ baa añjɛnamma-i wuo na taara na vii Diilonŋo yaanŋa-na, na buora baa Kirsã-i; Diilonŋo añfafamma kuraaya-nei.

⁵ Mie fuo, iŋ hũyãã Kirsã maama-i, i suyaa wuo Diilonŋo ka tuo kãŋ-ye nelviin mie. *Diilonŋ-Yalle ciɛ i tɛna kufanŋu tɛnamma yaa-i. ⁶ Da ŋ waa Yesu-Kirsã horre-na, ŋ *jãã o, ŋ saa jã o, yunŋu si dii-kuo. Kumanŋ yunŋu, ku yaa i hũu u maama-i a tiɛ dɔl baa i-naa.

⁷ Naa naa biɛ hũmefafalle. Hai moloŋo-i juo ce na nanna-diɛ? Hai juo ce na ciina ninsoŋo-i? ⁸ Na saaya na suo wuo umarŋ biɛ-na ce-na u baarŋ namaa, fuo maacemma si mafamma-i. ⁹ Siini-i baa ni yornumma-i niŋ sirenŋ burjũmmu-i dumaa, nelduoŋo diei gbãã guola Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere dumɛi. ¹⁰ Muo fuo, Itienŋo ciɛ mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuo na siɛ jɔguoŋ na denŋ maama baa muominŋ jɔguoŋ mamarŋ. Nga umarŋ guolaarŋ na gbeini-i, duo fiɛ waa niɛ, Diilonŋo ka yuu-yo.

¹¹ Tobinŋ namaa, mamarŋ ŋaa mɛi maama-i, kuɔ mi Diilonŋ-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piiye baa nuomba-i wuo da ŋ ta ŋ taara ŋ vii Diilonŋo yaanŋa-na fuo ŋ jã, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsãŋ kuu *daanŋu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i? ¹² Bamarŋ huolaarŋ na yammu-i baa *jãmmarŋ-kũŋgu-i, ba yaarŋ bafamba fɛrɛŋ canni-i ta ba ciɛ bige-i? Ba sa fũnurŋ kar-ni nanna bɔlbɔl wei? Ku yaa i ka suo wuo jãmmarŋ-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusũŋ-maama-i

¹³ Tobinŋ namaa, namaarŋo-i Diilonŋo biɛ-na ce-na u baarŋ namaa, na da na waa na fɛrɛŋ nuo. Nga baa na ce kufanŋu-i gboruoŋgu a ta na ce kumarŋ dɔlaanu-nei. Yaanŋ aa na yarŋ na maama ta ma dɔl nu na-naa na ta na kãyã na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *añjɛnamma-i hiere ma juo ji gbura ma-naa nelma diei maarŋ daama yaa nuo-i wuo: «*Ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛrɛ dumaa.*»* ¹⁵ Nga da na bir yarŋ aa ta na hel na gãŋ baa na-naa, na bigãarŋ na-naa ŋaa bĩmbaarŋ namaa; da na saa gbãŋ, na ka kɔsuoŋ na-naa.

¹⁶ Miŋ ka waŋ mamarŋ baa-na ma yaa daama: Yaanŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta na yaarŋ-na, ku yaa na ka ne na kusũnninŋ-maama-i aa yarŋ-ma. ¹⁷ Nelbilonŋo kusũŋ-maama-i baa Diilonŋ-Yalle kusũŋ-maama-i maaduoma si. Diilonŋ-Yalle kusũŋ-maama-i baa nelbilonŋo kusũŋ-maama-i ma sa kã hũmeduole. Ma hãi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku i ciɛ na sa gbã na ce kumarŋ dɔlaanunŋ-nei. ¹⁸ Da na yarŋ Diilonŋ-Yalle ta na yaarŋ-na, añjɛnamma siɛ tiraa gbãã yuu-na baa weima.

¹⁹ Kumanŋ daarŋ nelbiliemba hɔlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tĩlãsinni, biŋwosinni, ²⁰ cufɛbuole, isomma, bigãaru, berru, nahuoŋga, hɔdulle, yelma, bɔrɔmma, nuharunŋu, ²¹ nenemunŋu, koŋhiliinŋu, gbuolaanŋu, ni yaa kãarŋ dumaarŋo-na. Miŋ waarŋ mamarŋ baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Bamarŋ ciɛŋ kufanŋu-i, ba siɛ da munsuurmu *Diilonŋ-nelle-na.

²² Nga Diilonŋ-Yallenŋ dii kumarŋ nelienŋ nuo ŋ huoŋga-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hɔfɛlle, yaafɛlle, hɔhĩnanŋa, hujarre, fafaanŋu, viisinni, ²³ hĩhĩlenŋo, gbãŋgbãmunŋu. Añjɛnamma sa ciina nifanni-i daani-i. ²⁴ Bamarŋ hũyãã *Kirsã maama-i, ba gbuu ba kusũnninŋ-maama-i baa ba hɔbabalammu-i

*daaŋgu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuɔ ii dii tɛna Diilonɔ-Yalle tɛnamma, i saaya i tie ce diŋ taaranɔ i tie ce kumanɔ. ²⁶ Yaanɔ i nanna bombolma-i baa aŋtaaramma-i baa nenemuŋgu-i i holma-na.

6

Yaanɔ i tie kɔyɔ i-naa

¹ Tobinɔ namaa, *Diilonɔ-Yallenɔ yeyɔ baa namaa namanɔ, da na da molo ce kuubabalaanɔ, na bel-o da hɛhɛ na dii-yo hɛmefafalle-na. Aa na bel na fɛɛ unanɔ nuɔ ɲ baa ji suur fuɔ nallu-na. ² Taa na kɔyɔ na-naa. *Kirsaa taara ku yaa na wulaa. ³ Umanɔ duɔ tuɔ ne wuɔ sɪ u temma si dii, a ne da u sie gbɔa cii muonu canɔa, kutienɔ tɔal u fɛɛ. ⁴ Neliɛnɔ neliɛnɔ, u ne fuɔ fɛɛɛ ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbɔa tuɔ muo u pɔmpɔnanɔa-i a saa baa fuɔ fɛɛɛ ciluɔ-i; ɲga u baa muo-ka wuɔ fuɔ boɔyaa mel-na. ⁵ Neliɛnɔ neliɛnɔ baa u yunɔ-maama.

⁶ Umanɔ duɔ tuɔ hel u wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa-ni, kutienɔ saaya u da kunanɔgu ɲ nagɔn-niini-na.

⁷ Baa na tɔal na fɛɛ: Molo sie gbɔa bɪnɔ Diilonɔ yaanɔa-i. Da ɲ duu kumanɔ, ɲ ji kar ku yaa-i. ⁸ Umanɔ duɔ vaa u fɛɛ baa kumanɔ dɔlaanunɔ fuɔ fɛɛ, ma ka wuo-yo; ɲga umanɔ duɔ vaa u fɛɛ baa kumanɔ dɔlaanunɔ Diilonɔ-Yalle-i, di ka pɔ-yo baa cicɛlma manɔ sa tɛɛ dede. ⁹ Baa na yanɔ i kɔɔma seɲ baa aŋfafamma cemmanɔ-i. I kɔɔnɔ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i duɲ saaya du da huɔnɔgu manɔ nuɔ-i. ¹⁰ Terienɔgu fanɔgu-na, die da i fɛɛ huɔnɔgu huɔnɔgu, i saaya i tie ce aŋfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamanɔ dii Diilonɔ-dɔnɔ-baamba horre-na.

Andaperienɔgu

¹¹ Muɔmei hɔyɔa ta mi nyegɛnɔ fiɛfiɛ-i-na baa mi fɛɛɛ nanɔa, na saa da meɪ nyegɛmma dii wagaga. ¹² Bamanɔ guoraanɔ-nanɔ wuɔ na *jɔ, ba sa taara nel-biliemba bigaɔnɔ-ba *Kirsaa kuliɔnɔgu maama-na *daaŋgu-na, ku'i cie. Ba taara yerre yonɔ. ¹³ Bamanɔ kuuyenɔ *jɔmmanɔ-kunɔgu-i daaba-i wuɔ *aŋɔnɔnamma, bafamba fɛɛ-i ba sa wuɔ aŋɔnɔnamma-i. ɲga ba guor-na da na jɔ aa ba da ba gbeliɛnɔ ba fɛɛ. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbeliɛnɔ mi fɛɛ, ɲga mi gbeliɛnɔ Itienɔ-i Yesu-Kirsaa yaa u dieɪ yonɔ. U yaa siyaa ba ko-yo i sɔlaanɔgu-na. Fuɔ kuliɔnɔgu yaa cie miwaanɔ bɪmbɪnni nuonɔgu hel muɔ-na; ni sa tiraa gbɔa yuu-mi baa weɪma. ¹⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, ɲ *jɔa o, ɲ saa jɔ o, yunɔ si dii-kuɔ. Kumanɔ yunɔgu, ku yaa ɲ ce nelfɛɛɛnɔ nuɔ. ¹⁶ Bamanɔ wuɔyaanɔ hɔmel daade-i hiere, Diilonɔ fɛ ba hɔmmu-i aa kɔyɔ-beɪ, ba yaa Diilonɔ-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pɔduɔnɔa manɔ mi kɔɔma-na, a pigɔanɔ wuɔ Yesu nolɔnɔ muɔ, molo baa tiraa u mullɛnɔ-mi.

¹⁸ Tobinɔ namaa, Itienɔ-i Yesu-Kirsaa u kɔyɔ-neɪ hiere. Ma ce dumaa.

Polŋ nyegāaŋ seβe maŋ hā Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i u waa kaso. U nyegāaŋ-yo hā Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ waa Efesi. Ba hōlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niēraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroŋo-i ba suō Diilonŋo kusūŋgu-i ku yaa ku ka gbāa kāyā-βei ba fīenamman-a.

Diilonŋ uŋ taa u taara mamaŋ aa miwaaŋo suō duō donŋ, u waaŋ ma yaa pigāaŋ-ba sebe domma-na; wuō Diilonŋo ciēra *Kirsā yaa ka waa bīmbīnni-i hiere ni yuŋgu-na baa nuōmba-i hiere ba bi yuŋgu-na; a ce dumaanŋo-na, bamaŋ hūyāa Yesu-Kirsā maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niēraamba-i hiere, ba ciē baaduōmba fiefiē-i-na (sap. 1–3).

Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa, u nuŋgu hii kufanŋu-i; wuō ba yaŋ ba maama ta ma dōlnu ma-naa, ba ta ba kāŋ ba-naa aa bi ta ba kāŋ Diilonŋo-i (sap. 4–6).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, Yesu-Kirsā *pōpuōrbilonŋ muō ŋaa Diilonŋ uŋ¹a ma ce dumaa. Muōmei nyegāaŋ sebe daayo-i da mi hā namaa namaŋ hūyāa Yesu-Kirsā maama-i Efesi-i-na a ce Diilonŋ-dūŋ-baaŋ namaa. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Diilonŋ uŋ ciē baa-ye dumaa Yesu-Kirsā bargu-i-na

³ Yaanŋ i tiē tuōlnu Diilonŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsā To-i. Inŋ yēŋ horre-na baa *Kirsā-i, u ciē baa-ye aa hā-ye dōrciilunŋu-i ku sīnni-na hiere dōrō-i-na. ⁴ Aa Diilonŋo suō duō jīna miwaaŋo-i, u yufelle naa hel-yiē i diē waa fuō baaŋ miē Kirsā barguō-i-na. U ciē mafamma-i i diē waa welewele u yaanŋa-na cālmuo baa waa-yiē. ⁵ I maama dōlaanu-yuō, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisālŋ miē Yesu-Kirsā barguō-i-na. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tiē jaal Diilonŋo-i wuō u firiiŋu u huōŋga-i baa-ye cor a hā-ye u Bēduōla-i. ⁷ U yaa ciē tāmmanŋ-kūŋgu a sāa i yunni-i aa pir i āmbabalma-i. Diilonŋo pigāaŋ-ye u fafaanŋu-i dumei ku sīnni-na hiere. ⁸ U firiiŋu u huōŋga-i baa-ye a ce-ye nelnurāaŋ miē baa cēcēmuntaanŋ miē. ⁹ U pigāaŋ-ye u kusūŋgu-i. Anfaamma maŋ waa u huōŋga-na dii ku domma-na, u pigāaŋ-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmanŋ-huōŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinŋ dōrbīmbīnni-i hiere baa hīemaŋ-niini-i aa haa Kirsā-i ni yuŋ-nu.

¹¹ Diilonŋo hielaa u yufelle yiē dii ku domma-na a saanu baa fuōŋ taaranŋ ku ce dumaa. Diilonŋo ce wēima-i hiere kuŋ dōlaanu fuō dumaa. Terienŋu fanŋu-na inŋ yēŋ Kirsā horre-na, uŋ pāa nuŋgu maŋ baa-ye, u hāa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanŋo-na, miē maŋ haa i naŋga-i Kirsā-i-na igēna, yaanŋ i tiē gbēliēŋ Dombuō-i.

¹³ Namaa fere-i naŋ bi nuō ninsoŋo-i, naŋ nuō koŋkor-*Neldōdōlma-i, na hūyāa Kirsā maama-i. Naŋ hūyāa-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo dāanya-nei baa u *Yalle-i uŋ ŋa naa pā dimaŋ nuŋgu-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fīeŋ i hōmmu-i wuō Diilonŋ duō ji kor-e gbula i ka da i niēluō-i. Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tiē jaal Dombuō-i.

Pol caara Diilonŋo-i hā Efesitaamba-i

15 Tobin namaa, ku'i ciɛ min juo nu wuo na haa na nanɔa Itienjo-i Yesu-i-na aa ta na dɔl Diilonɔ-dɔn-baamba-i hiere, 16 mi sa nanna yiingu baa Diilonɔ jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaanu-miɛ. 17 Aa mi carā Itienjo-i Yesu-Kirsa Diilonɔ-i, i To manɔ fafaangu tienjo-i, wuo u hā-na u *Yalle-i di ce-na nelnurānɔ namaa a pigān-na baa-yo na suɔ-yo dɛi. 18 U puur na yufienja-i na suɔ unɔ bɛ-na maman nuɔ-i, aa unɔ jɛna ciilufafaangu manɔ tuɔ ciɛ u baamba-i na bi suɔ ku sinni-i, 19 aa bi tiraa suɔ unɔ ceɔ maacemma-i baa himma manɔ temma-i u hā miɛ manɔ hūyāa u maama-i. 20 U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na baa hiduɔma famma yaa-i a jɛna-yuɔ u caangu-na dii dɔɔ-i-na. 21 Yuntɛsɛnni-i hiere, baa fɔngɔtesɛnni-i hiere, baa nellentesɛnni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsa dii ni dɔɔ. Nelbɔmbɔmbaa-ba manɔ dii nyungo-i-na baa bamanɔ juɔnɔ bisɛnuɔ-i-na hiere, Kirsa dii ba yun-nu. 22 Diilonɔ haa-yo bɛmbɛnni-i hiere ni yun-nu, aa bi haa-yo fuɔ dɔn-baamba bi yun-nu. 23 Diilonɔ-dɔn-baamba yaa Kirsa horre-i; ba wɛima-i hiere ma kaa ka jɔn u yaa nuɔ-i. U yaa wɛima-i hiere miwaanɔ-na.

2

Diilonɔ kuraa-ye gbāngbān

1 Diɛlɔ-i-na, na āmbabalma-i baa na cālmuɔ naa ce-na nɔa bikuonɔ namaa Diilonɔ wulaa. 2 Na taa na wuo nelbilienɔ temma; naa naa cu *jɛna ba yuntienɔ huon-nu. Bamanɔ cɛnaana Diilonɔ nunɔgu-i u yaa diyaa-ba kuɔ. 3 Miɛ fɛrɛ-i ii naa bi waa dumɛi; i taa i ce kumanɔ dɔlaanu-yiɛ, i taa i ce i yufien-maama. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ naa ka gān baa-ye nɔa unɔ kaa gān baa bafamba-i dumaa.

4 Nɔa Diilonɔ hujarre temma si dii, i maama silaa dɔlnu-yuɔ cor, 5 a ce i āmbabalmanɔ nɔa naa fiɛ ce-ye bikuonɔ miɛ, u siire-yiɛ baa *Kirsa-i. Diilonɔ ciɛ baa-na ku'i ciɛ na kor. 6 Inɔ suuri Kirsa horre-na, Diilonɔ siire-yiɛ baa-yo a hiel-e kuomba hɔlma-na i ka tiɛ ce i bāangu-i baa-yo dɔɔ-i-na. 7 U ciɛ mafamma-i duɔ pigān bamanɔ juɔnɔ miɛ huonɔgu-na hiere wuo Yesu-Kirsa horre ciɛ u fa baa-ye cor. 8 Nanɔ hūyāa Kirsa maama-i ku'i ciɛ Hujarrentienɔ kor-na gbāngbān. Namaa cufalungu sɛ; Diilonɔ-maacemma. 9 U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo siɛ gbāa gbɛlienɔ u fɛrɛ. 10 Na saa da, Diilonɔ yaa maa-ye aa ce-ye nuɔfelaanɔ miɛ Yesu-Kirsa horre-na i diɛ tiɛ ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinɔ-ma dii ku domma-na i diɛ tiɛ ce-ma.

Kirsa horre ciɛ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba

11 Ma sɛ na suyaa wuo diɛlɔ-i-na na waa *niɛraanɔ namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bɛ-na wuo na saa *jā, aa ta ba gbɛ ba fɛrɛ wuo ba jāa a saa baa pāduɔnɔ manɔ ba kɔma-na. 12 Huonɔgu fanɔgu-na, naa naa maa *Kirsa-i-na; na waa niɛraanɔ namaa, na nunɔgu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nunɔgu saa waa Diilonɔ-nupāngu-na, na saa ta na hɛn bɛnkunɔ taalungu, aa na saa ta na suɔ Diilonɔ-i. 13 Nɔa fiɛfiɛ-i-na, namaa namanɔ naa gbuu maa Diilonɔ-na, nanɔ suuri Yesu-Kirsa horre-na, u tamma piyaa-na yuo. 14 Yesu-Kirsa yaa juɔ baa yaafɛlle-i. U ciɛ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba. Bigāaru manɔ waa ba hɔlma-na nɔa dɔnɔkɔruonɔgu ta ku karnu-bɛi, u kuu naara-kuɔ. 15 U buraana Yuifu ba *ānjɛnamma-i baa ma hūmienja-i hiere, aa gbonu niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduɔmba u horre-na. U juɔ baa yaafɛlle-i jomma famma yaa-i. 16 Kirsa kuu *daangu-na a tigiinɔ niɛraamba-i

baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduɔmba, aa dii-ba ba-naa nuɔ baa Diilonjo-i. U kuu a hiel bigaaru-i ba hɔlma-na.

¹⁷ Terienɔ fanggu-na, namaa namaɔ naa maa, baa namaa namaɔ naa pie hiere, Kirsa juɔ baa yaafellen-nelma ji waɔ baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsa cie i hieronjo-i hiere i gbãa tie pie Diilonjo-i *Diilonj-Yalle barguo-i-na.

¹⁹ A ce dumaanjo-na, na sa tiraa na ye niɛraan namaa Diilonj-baamba hɔlma-na; na cie Diilonj-dũɔn-baan namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii ŋaa kpãɔkparabaa namaa aa Diilonjo ce-na tuɔ ma dubuɔ baa-na. Dubuɔ fanjo-i Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i, aa Kirsa yaa tɪntɪɔgbo-i. ²¹ Fuɔ yaa bilaaya-kuɔ ku yiɛra ku gbeini-na ta ku yuure ku kã da ku ce Diilonj-dũɔnɔ. ²² Namaa nanɔ bi yeɔ Kirsa horre-na, na nunɔ dii dũɔn daaku-na. Diilonj-Yalle dũɔnɔ yaa ka waa dũɔnɔ fanggu-i.

3

Polɔ saaya u ce maacemma maɔ

¹ Ku'i cie muɔ Pol, baɔ diyaa muɔmi maɔ kaso-i-na wuɔ mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *niɛraan namaanjo-i, mi ta mi cãrã Diilonjo-i mi hã-na. ² Diilonj uɔ cie baa-mi a hã-mi maacemma maɔ, wuɔ mi ce-ma a kãyã-nei, na saa bi yan nelma famma-i numma. ³ Diilonjo pigãan-mi u kusũngu-i. Mi hii dii mi nunɔu-i celle nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalaɔ mi sebe-i, na ka da miɔ suyaa Diilonjo kusũngu-i dumaa a kã *Kirsa maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilonjo saa naa pigãan yiinataamba-i baa-ma. Ŋga fiefie-i-na, u *Yalle pigãan Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ feɛɛɔ baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuɔ: Niɛraan namaanjo-i nanɔ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔdɔlma cie na da na wuɔ ciiluduɔnɔ baa *Yuifubaa-ba-i, na cie baaduɔnɔ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilonj uɔ pãa nunɔ maɔ, na nunɔ dii-kuɔ.

⁷ Diilonjo-i bibienjo! U cie baa-mi a ce-mi Neldɔdɔl daama watien muɔ. ⁸ Ŋ sie suɔ wuɔ Diilonj-dũɔn-baamba-i hiere ba bɔyaa muɔmei nuɔ-i, ŋga Diilonjo cie baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka waɔ Kirsa ãnfafamma maɔ maatɪmma sɪ baa niɛraamba-i. ⁹ Aa Diilonj uɔ ceɔ u kusũngu-i dumaa, mi kaala-kuɔ baa nuamba-i. U yaa hielaa bɪmbɪnni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huɔn-na. ¹⁰ U cie-ma dumai duɔ ce Diilonj-dũɔn-baamba da ba pigãan yuntaamba-i baa fɔɔgɔtaamba maɔ dii dɔɔ-i-na u cɛcɛmunɔu-i ku sɪnni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔnɔ-na dii ku domma-na. U cie Itienjo-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. ¹² In yeɔ baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i nanɔa yuɔ, i ka da holle pie Diilonjo-i. ¹³ Terienɔ fanggu-na, jande, miɔ ceɔ sũlma maɔ na maama-na, baa na yan ma seɔ na kuɔma-i. Sũlɔ daama yaa ka ce na ce bɔi.

Polɔ cãrãɔ kumaɔ Diilonjo wulaa

¹⁴ Ku'i cie mi ta mi dũna i To-i Diilonjo yaanɔ-na aa ta mi cãrã-yuɔ. ¹⁵ Tonaamba-i hiere dɔɔ-i-na baa hɛma-na ba tosɪnni hilaa u yaa nuɔ-i. ¹⁶ Wuɔ uɔ yeɔ nelbuɔ, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa nanɔ haa na nanɔa-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hɔmmu-i. U kãyã-nei na nanɔ kaasɪnni u hũmelle-na aa nelyulmu da muntɛnammu na hɔmmu-na, ¹⁸ ku yaa Diilonj-dũɔn-baan namaanjo-i hiere na kũngu-na, na ka gbãa suɔ Kirsa nelyulmu nolaanɔu-i. ¹⁹ Kirsa nelyulmu maɔ cuu nelbiliemba hɔmmu-i, mi cãrã Diilonjo-i wuɔ u kãyã namaanjo-i na suɔ mu yaanɔ-i, ku yaa na hɔmmu ka gbuu yu baa Diilonjo maama-i.

²⁰ Umanj gbãa hã-ye cor inj cãarã kumanj baa inj jɔguɔŋ-ma dumaa a saanu baa u fɔŋgũɔ manj ciɛŋ maacemma-i i hɔmmu-na, ²¹ jaalunju gbiɛ baa u yaa-i Diilonj-dũŋgu-na yinni manj jonj Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma ciɛ.

4

Diilonj-dũŋ-baamba dii baaduɔmba

¹ Jande, terienju fangu-na, banj diyaa muɔmi manj kaso-i-na wuo mi cãa Itienjo-i, mi cãrã-nei, yaan na wuɔsaanjgu saa baa Diilonj unj taaranj-kuɔ dumaa.

² Taa na hiire na ferɛ aa na waa hɛhɛ baa na-naa. Baa na yanj na hɔmmu ta mu huol. Taa na dɔl baa na-naa aa umanj duɔ ce umanj kumanj, kutienjo tiil-ku nammanj-temma. ³ *Diilonj-Yallej ciɛ na ce kuuduɔŋgu dumaa, gbãan yaafɛlle ce na tiɛ dumɛi. ⁴ *Kirsa borre dii di diei yonj, Diilonj-Yalle-i di bi diei ŋaa Diilonj unj ciɛ na haa na nanja-i nelduɔma diei nuɔ dumaa. ⁵ Itienjo dii u diei pe, aa na hũyãa nelduɔma diei, aa *batemu duɔŋo yaa nanj daa-yo. ⁶ Diilonjo bi dii u diei, aa u yaa i hieronjo-i hiere i To-i. U yaa i yunj-nu hiere. U biɛ i hieronjo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronjo-i i hɔmmu-na.

⁷ Ŋga i hieronjo-i hiere, Kirsa ciɛ baa-ye a hã-ye i de-i-denj maacemma a saanu baa unj taaranj-kuɔ dumaa. ⁸ Ba nyɛgãan fuɔ maama'i Diilonj-nelma-na wuo:

«Unj nyugãan kã dɔrɔ-i-na,

u kãa baa kasobiemba

*aa u calaa bɛmbɛnni hã nelbiliemba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugãan kã dɔrɔ-i-na» ku pigãan wuo u hiiriye igɛna hɛma-na. ¹⁰ Umanj hiiriye, uuduɔŋo fanjo yaa tiraa bir nyugũŋ kã dɔrɔ-i-na duɔ gbãa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hãa nuɔmba-i ba da-ba-denj maacemma: U ciɛ banamba Yesu *pɔpuɔrbiemba, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔrunju, banamba *Neldɔdɔlma waraamba aa banamba tayaanaabaa sisɔ Diilonelpigãataamba. ¹² U ciɛ ma yaa-i a ce Diilonj-baamba ta ba gbã ba ce u maacemma-i ba kãyã ba-naa ba nanj kaasinni Diilonj-hũmelle-na. ¹³ Mafan da ma ce, i ka suɔ Diilonj-Bienjo-i hiere kuuduɔŋgu aa hũu u maama-i. I ka ce babɛncuɔŋ miɛ Diilonj-hũmelle-na a tiɛ suɔ wɛima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I siɛ tiraa waa ŋaa bisãlŋ miɛ nuɔmba ta ba taal-e ba pira-yiɛ Diilonj-hũmelle-na ŋaa fafalmunj wuɔranj mu bɛŋ baa benjo dumaa hũmmanj dɔrɔ. Nuɔmba siɛ tiraa ta ba gbã ba guɔl i gbeini-i. ¹⁵ Ŋga yaan nelnjulmu waa i ninsoŋo wamma-na, ku yaa i kã biɛ Kirsa maama-i hiere. U yaa i yunju-i aa miɛ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa ciɛ i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tiɛ kãyã i-naa; nelienjo nelienjo baa u maacemma. Die tiɛ ce i maacemmambaa-ba-i manj saaya ma ce dumaa, ŋ da kunanju naara-yiɛ aa ŋ da i nanj kaasinni fafamma nelnjulmu-na.

Anfɛɛŋo

¹⁷ Minj gbu mi cãrã kumanj na wulaa Itienjo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa bamanj sa suyaan Diilonjo-i banj ceŋ dumaa. Yunju si dii ba ãnjɔguɔma-na. ¹⁸ Ba nyaayã ba ferɛ aa ba sa bi tiraa suɔ bɛŋkũŋgu; a ce dumaanjo-na ba nunju si dii Diilonj-horre-na. Ba ãnjɔguɔma cuure aa yanj-ba. ¹⁹ Ba sa suɔ banj bɛŋ kumanj senserre-i; a ce dumaanjo-na ba maacemma yaa tɛlãsiinni-i; ba naa ma yaa-i ba wuo juuru-i. ²⁰ Na suyaa *Kirsa-i baa ma yaa wɛi? ²¹ Mi suyaa miɛ na nuɔ u maama-i aa ba hãalãayã-nei baa ninsoŋo manj dii u hũmelle-na ²² wuo na nanna na ãncɔlɔmma-i. Nanj taa na ce mamanj

* 4:8 Gbeliemanj-nalãanju (Psaume) 68.19

dɛlɛwɔ-i-na, na hiel na gboluɔŋgu mɛi. Ambabalma cemma taa ma dɔlnu-nei ɲaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hɔmɛbabalalle-na. ²³ Aa bi h̄aal̄-nei wuɔ na yarj *Diilonj-Yalle bir na ɲnjɔgɔma-i. ²⁴ Wuɔ na biɛ Diilonj-huɔŋga a ce nuɔfelaan namaa aa ninsoŋo ce na waa nelviinj namaa baa nuɔfafaan namaa.

²⁵ Terienjgu fanjgu-na, hielaan na nanjga coima-na. I ciɛ duduɔŋ-baan miɛ, a ce dumaanjo-na na hieroŋo-i hiere na saaya na ta na yarj ninsoŋo-i baa na-naa. ²⁶ Umanj u huɔŋ da ka guɔla, u bel u fɛrɛ u baa ji ce cāl. Aa u gb̄an j huire u huɔŋga-i aa b̄aan-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yarj *Sitāni da mumbelmu nei. ²⁸ Umanj duɔ tuɔ cuo, u yarj cuoyunju-i aa u siɛya u napuɔŋa-i a taara u yerren-kunju aa bi da kāyā sūntaamba-i. ²⁹ Baa na yarj ɲndababalaanju diei hel na nunni-na. Nelma manj gb̄aa kāyā tobimba-i aa dii sirɛiŋa-bɛi, na ta na yarj ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilonj-Yalle huɔŋga-i, Diilonjo d̄anya-nei baa di yaa-i tuɔ ciɛ konkor-yiinju-i. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaan yav̄ale-i baa h̄odulle-i. Yaan ijieni-i baa tuosinni-i. Nierj ɲmbabalma-i ma s̄inni-na hiere aa na yarj-ma. ³² Taa na ce ɲnfafamma na-naa nuɔ aa na ta na ce hujarre na-naa nuɔ. Taa na ce jande na-naa nuɔ ɲaa Diilonj uŋ ciɛ jande nei dumaa Kirsa barguɔ-i-na.

5

Na weima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namei Diilonj-bisālŋ namaanjo-i, na maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. Terienjgu fanjgu-na, gb̄aan na ta na ce temma. ² Nelnyulmu saaya mu ta na weima-i hiere ma yaan-na *Kirsa temma-i. Kirsa d̄laa-ye fuɔ a ji h̄u-ma ku i maama-na. U p̄aa u fɛrɛ, a ce u fɛrɛ t̄ammanj-kunju manj d̄laanuj Diilonjo-i.

³ Namaanjo-i Diilonj-baan namaa, a ce dumaanjo-na b̄iŋwos̄inni-i baa p̄ɔp̄ɔrs̄inni-i ni s̄inni-na hiere ka hel baa c̄ancaaya-i mi sa taara mi nu ni maama na h̄olma-na. ⁴ Tl̄ās̄innij-ɲndaanju saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa mimins̄innij-ɲndenni-i ka hel baa ɲndas̄os̄onni-i hiere. Yaan aa na ta na jaal Diilonjo yaa. ⁵ Na saa da, da ɲ ta ɲ ce c̄ancaaya-i, kuu dii ɲaa ɲ yaan Diilonjo-i aa ta ɲ kuye ɲ yufien-niini, a ce dumaanjo-na baman ciɛŋ c̄ancaaya-i, baa b̄iŋwos̄inni-i, baa p̄ɔp̄ɔrs̄inni-i, ba siɛ da munsuurmu Kirsa-i baa Diilonjo-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yarj ba t̄aal-na baa nels̄os̄omma pira-nei. Daaku temma yaa ciɛŋ Diilonjo tuɔ ḡan baa ɲnyagarmantaamba-i. ⁷ Terienjgu fanjgu-na, baa na cu ba huɔŋ-nu. ⁸ Dɛlɛwɔ-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiɛfiɛ-i-na, narj yerj Itienjo horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaanjo-na, taa na wuɔ ɲaa cecermanj-biembanj wuɔ dumaa; ba h̄ommu kuɔŋ. ⁹ Cecermanj-bisālmba ɲncemma yaa ɲnfafamma, baa viis̄inni, baa ninsowalle. ¹⁰ Gb̄aan na ta na suɔ kumanj d̄laanuj Itienjo-i. ¹¹ Baa na dii na gboluɔŋgu kukulmanj-maacemma-na; belle si dii-mɛi. Yaan aa na ta na firre bamanj ciɛŋ-manj. ¹² Banj fuɔ ba ce mamanj; senda-weima; ma siɛ gb̄aa wanj. ¹³ Na saa da, da ɲ firre moloŋo-i, uŋ ceŋ mamanj ɲ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da weinj da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i ciɛ ba'a:

«Duɔf̄ummuntie, sire!

Sire ɲ hel kuomba h̄olma-na

Kirsa ka pa b̄aanju niɛ.»

¹⁵ Terienjgu fanjgu-na, niɛŋ na wuɔsaanju-i torro. Baa na ta na ce bis̄ans̄inni, taa na ce b̄inc̄omma. ¹⁶ Inj yerj yinni manj nuɔ-i daani-i, yifafanni s̄l. A ce dumaanjo-na, vaan na fɛrɛ baa kuufafaanju cemma-i. Baa na gonya

ānsəwomma. ¹⁷ Baa na ce bisānsīnni, yaan̄ aa na taara Itien̄jo huōŋga-i na suōka.

¹⁸ Baa na ta na nyōŋ kolma-i na ye. Koŋgbuolaan̄gu biēna neliēŋo. Yaan̄ *Diilon̄-Yalle yaa ta di yu na hōmmu-i hōnni maŋ joŋ. ¹⁹ Diilon̄-Yallen̄ diyaa nēni maŋ na nunni-na, taa na hāl-ni na dii sireŋja na-naa nuō. Taa na hāl gbelieman̄-neini-i na tuolnu Itien̄jo-i baa huōŋga diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilon̄jo-i hōnni-na hiere baa weima-na hiere Itien̄jo-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilon̄-dūŋ-baan̄ ānsorre

²¹ Nieŋ *Kirsa-i aa na ta na siē na-naa wulaa. ²² Caan̄ namaa, taa na siē na bōlbaa-ba wulaa ŋaa nan̄ siē Itien̄jo wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibiēŋo yaa ciēŋo yun̄gu-na ŋaa Kirsan̄ yen̄ Diilon̄-dūŋ-baamba yun̄gu-na dumaa. Diilon̄-dūŋ-baamba yaa fuō borre-i aa fuō u ce ba koŋkortien̄jo. ²⁴ A ce dumaan̄jo-na, ciēŋo saaya u tuō siē u bōlō wulaa weima-na hiere ŋaa Diilon̄-dūŋ-baambaŋ siē Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bōlaan̄ namaa, taa na dōl na caamba-i ŋaa Kirsan̄ dōlaa Diilon̄-dūŋ-baamba-i dumaa aa hūu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bō-ba ba deŋ hā Diilon̄jo-i baa-ba. U ciē u nelma-i baa hūmma a caya-bei da welewele ²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaan̄ga-na; dugaan̄gu baa waa molo-na, unan̄ kūōma baa yii iyiemba, aa cālmūō baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibiēŋo saaya u yan̄ u ciēŋo maama ta ma dōlnu-yuō dumēi ŋaa fuō fereŋ kūōma maaman̄ dōlnuŋ-yuō dumaa. Uman̄ duō tuō dōl u ciēŋo-i, kuu dii ŋaa u dōl u fere. ²⁹ Na saa da, ŋ siē gbāa bigāan̄ ŋ fere, ŋga ŋ taara niiwuoni ŋ hā ŋ fere aa ta ŋ ne ŋ fere fafamma ŋaa Kirsan̄ nen̄ Diilon̄-dūŋ-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miēŋo-i aa miēmēi Kirsa kūōma-i. ³¹ Ma nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuō: «*Ku'i ciē bibiēŋo ka yan̄ u to-i baa u nyu-i aa waa baa u ciēŋo ba gbonu ce kuuduōŋgu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muō fuō, mei ciēra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i. ³³ Ŋga ma bi vii namaan̄jo-i: Bibiēŋo bibiēŋo, u saaya u tuō dōl u ciēŋo ŋaa un̄ dōl u fere dumaa; aa ciēŋo ciēŋo, u tuō siē u bōlō wulaa.

6

Bīncuōmba-i baa ba bisālm̄ba-i ban̄ saaya ba waa dumaa

¹ Bisālŋ namaa, taa na nu na bīncuōmba nunni-i ŋaa Itien̄ un̄ taaran̄-kuō dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ŋ kāŋ ŋ to-i baa ŋ nyu-i ku yaa ŋ huōŋga ka fe aa ŋ ka da yinni hēma-na.*»* Nelma famma yaa Diilon̄-āŋŋīnadīlēm̄ma maŋ baa nupālle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisālm̄ba hōmmu-i, yaan̄ aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tūnni-na ŋaa Itien̄ un̄ taaran̄-kuō dumaa.

Kōraamba-i baa ba yuntaamba-i ban̄ saaya ba waa dumaa

⁵ Kōraan̄ namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hōmmu-i baa-ba na ta na kāŋ-ba ŋaa nan̄ ceŋ dumaa baa *Kirsa-i. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen̄ yon̄ ba da ba dōl-na. Nan̄ yen̄ Kirsa kōraan̄ namaa, firiinun̄ na hōmmu-i na ta na ce Diilon̄ un̄ taaran̄ kuman̄. ⁷ Fīeŋ na hōmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma ŋaa neliēŋ-maama, taa na ne-ma ŋaa Itien̄jo maama. ⁸ Na saaya na suō wuō kōriēŋ nuō o, kōriēŋ nuō sī o, nin̄ ciē ānfafamma maŋ, Itien̄jo ka pā-ni baa-ma.

* 5:31 Miwaan̄jo jīnamman̄-sebe (Genèse) 2.24

* 6:2-3 Helman̄-sebe (Exode) 20.12; Anjīnamma

tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 5.16

⁹ Yuntaañ namaaño-i, taa na bi ce maaduoma yaa-i baa na koraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suw wuw namaa baa bafamba-i hiere Yunteduwo'i dii-nei dorw-i-na. Aa Yuntienjo fañjo sa ce cieluw.

Diilonj uñ haa-ye bercebimbinni manj

¹⁰ Mamanj tyaã ma yaa daama: Itienjo fonguw temma sl, a ce dumaano-na yaan na fonguw tuw hel u yaa nuw-i. ¹¹ Diilonj uñ haa-na bercebimbinni manj, biyaan-ninj na teren na yera, ku yaa *Sitani sie gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gån baa nelbiliemba, i gån baa jnabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuutaamba. ¹³ Terienju fanju-na, Diilonj uñ haa-na bercebimbinni manj hiere, biyaan-ninj; baa na yan ku diei! Ku yaa Sitani duw diire-nei yingju yingju, na yera ku diei nuw. Ma ka dol-na. ¹⁴ Siirenj na teren na yera: Na ce ninsoño-i ñaa kpankpaanju na pëyë na nageinja-i, aa na ce viisinni-i ñaa kollunjonjoruw na dii. ¹⁵ Na ce *Neldodolma wamma-i ñaa naatenni na dii na gbeini-na; yaafelle da ma yaa nuw-i. ¹⁶ Nanj huyãa Yesu-Kirsa maama-i baa huonja manj, taa na cinu na fere baa huonja fanga yaa-i honni-na hiere *Bigaarãño heinja baa ji hi-na. ¹⁷ Cienj Diilonj-konkoro-i ñaa kollun-cucungu na dii na yunni-na, aa na bie *Diilonj-Yalle jiganga-i, ka yaa Diilonj-nelma-i.

¹⁸ Diilonj-Yalle barguw-i-na, taa na gbu na carã Diilonjo-i weima-na hiere. Vaan na fere baa Diilocaralle-i aa na ta na carã na hã Diilon-dün-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi carã na hã muwo-i, wuw u kayã-mie, da mi puur mi nunju-i da mi wanj Neldodolma-i huonju huonju, mi kuoma baa nyen, aa u pigaan-mi minj saaya mi wanj mamanj. ²⁰ Minj fenj mi ye kaso-i-na, ba puwraa muwmei baa nel daama-i. Terienju fanju-na, manj gbië ma wanj dumaa, taa na carã Diilonjo-i wuw u kayã-mie mi kuoma baa nyen baa ma wamma-i.

Jaaluperienju

²¹ Mamanj dii bande-i-na, i natobinjo-i Tisike duw kã, u ka wanj-ma baa-na na suw minj yenj mamanj nuw-i. Tisike maama dii kpelle mi huonja-na, u vaa u fere baa Itienjo maacemba-i. ²² Mi siire-yuw baa ma yaa-i mie u ka wanj ma yaanga-i baa-na a fe na hommu-i.

²³ I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba fe tobimba hommu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa anjhũumantaamba. ²⁴ Bamanj gbu ba kuye Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i baangu-i baa isuwngu-i, Diilo kayã-bei hiere.

Polŋ nyɛgān sebɛ maŋ hā Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waan Diilonŋ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hū-ma (Pɔpɔɔ: 16.11-40). Ku huonŋu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaanŋ baa hiel moloŋo ba hɔlma-na baa congoruonŋu u kã ka hā Pol dii kaso-i-na. Ba bī naacolŋo-i Epafuroditi. Kufanŋu maama yaa nuɔ-i Pol nyɛgɛŋ sebɛ daayo-i duɔ jaal-ba.

U duɔŋ a dii sireiŋa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔɔlma-na aa ba muonu-mɛi terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiire ba fɛɛ ɲaa Yesuŋ taa u hiire u fɛɛ dumaa (sap. 1–2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fɛɛ coikartaamba-na, wuɔ da ɲ haa ɲ nanŋa-i Yesu-i-na, ku yaa gbāa ce-ni nelviin nuɔ Diilonŋo yufelle-na, Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle wuɔsaanŋu sī (sap. 3). U bi piye baa-ba wuɔ ba yarŋ aa ba nunu ba-naa ba ce Itienŋo maacemma-i (sap. 4).

U sebɛ huonŋa-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonŋ-dūŋ-baamba-na wuɔ banŋ yerŋ Itienŋo horre-na, ba ta ba nyɛ. Wuɔ Yesuŋ hāa-ye kumanŋ, ku maaraa bīmbīnni-i hiere, a ce dumaaŋo-na umanŋ duɔ haa u nanŋa-i yuɔ weima-na hiere, kutienŋo huonŋa gbāa fɛ.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miɛmɛi nyɛgān sebɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cāaraŋ miɛ. I nyɛgān-yo die hā namaa namanŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamanŋ kāayāŋ-bei ba maacemma-na Diilonŋ-dūŋgu-na. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei bɔi aa fɛ na hɔmmu-i.

Polŋ cārāŋ kumanŋ u hā Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguŋ na maama huonŋu huonŋu, mi jaal Diilonŋo-i ma yerrenŋ. ⁴ Da mi ta mi cārā Diilonŋo-i mi hā-na huonŋu huonŋu, mi huonŋa fɛ da yogogo. ⁵ Nanŋ diyaa na nanŋa-i baa-mi *Neldɔɔlma wamma-na, a donŋ dii yidiɛlāŋgu maŋ nanŋ nuɔ Diilonŋ-nelma-i, ji hi baa nyunŋo, ku'i flɛŋ mi huonŋa-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonŋ uŋ duɔŋ maacɛnfafamma maŋ na hɔmmu-na, u siɛ yarŋ-ma boluonŋu. U ka ce-ma ka bāl-ma Yesu-Kirsa jommanŋ-yiinŋu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huonŋa-na cor, a ce da mi ta mi jɔguŋ na kūŋgu-i jɔguŋ daama temma-i, mi ninŋo. Diilonŋ uŋ ciɛ baa-mi aa hā-mi maacemma maŋ, na kāayā-miɛ mi ce-ma. Na kāayā-miɛ kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ɲa naa bi waa mi fɛɛŋ nuɔ huonŋu-na ta mi warŋ Neldɔɔlma-i mi pigān nuɔmba-i, ba da ba hū-ma wuɔ ninŋo, na kāayā-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsanŋ dɔl-en dumaa, muɔmi bi dɔl-na dumei, Diilonŋo yaa mi siɛra.

⁹ Miŋ cārāŋ mananŋ Diilonŋo wulaa mi hā-na, ma yaa daama: Mi taara nanŋ dɔl na-naa dumaa, u yarŋ kunanŋu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninŋo-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kumanŋ faa cemma. Mafanŋ da ma ce, molo siɛ da cāl-na, na ka waa nelviin namaa ta na ciɛ *Kirsa jommanŋ-yiinŋu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na āncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔmba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa ta ba tuɔlnu-yuɔ.

Pol weima-i hiere ma kãa ka jūŋ Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobin̄ namaa, mi taara na suɔ wuɔ maman̄ daa-mi daama-i, ma birii yan̄ aa ce *Neldɔdɔlma ká yaan̄-na. ¹³ A ce dumaan̄o-na, sorosibaa-ba man̄ niɛyan̄ *jamatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsa maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Ban̄ bilaa-mi, ku káayá Diilon̄-dūn̄-baamba bɔi ba da holle Itien̄o hūmelle-na. Ba wuɔra ba wan̄ Neldɔdɔlma-i halle ba sa káalá neliɛn̄o baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba wan̄ Kirsa maama-i baa nenemun̄gu, banamba ta ba wan̄-ma baa yelma; nga banamba bi dii ta ba wan̄-ma baa hɔfafan̄ga. ¹⁶ Kufan̄gu taamba-i mi maama dɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilon̄o ciɛ mi jo Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yan̄ baman̄ waan̄-man̄ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kunan̄gu naara mi mulɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ Nga ba waan̄-ma baa yelma o, ba waan̄-ma baa hɔfafan̄ga o, weima sl. Kuman̄ gbáan̄, Kirsa maama yaa waan̄. Mi huɔnga fɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yan̄ ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocárálle-i a naara Yesu-Kirsa *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi tɛnaana baa mafamma cemman̄-maama-i mi huɔnga-na aa mi yaan̄ga siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliŋgu o, mi ka ta mi ce Kirsa yerre ta di du. ²¹ Mɛi wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi weima-i hiere ma káa ka jūn̄ Kirsa yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² Nga da kuɔ da mi tɛ cicɛlma-i mi ka gbáa fa weima, terien̄gu fan̄gu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ min̄ ka par maman̄. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔnga dii sɔmma hái: Kanan̄ga'a mi ku, kanan̄ga'a mi tɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsa-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yan̄. ²⁴ Nga namaa maama-na, da mi tɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nei. ²⁵ Min̄ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔn̄gu baa-na, a káayá-nei Diilon̄-hūmelle-na aa bi fɛ na hɔmmu-i diɛ. ²⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, da mi ji gbáa hel kaso-i-na bir ká na wulaa, ku ka fɛ na hɔmmu-i Kirsa horre-na aa naara kunan̄gu u jaalun̄gu-na.

Vaan̄ na fɛrɛ baa Diilon̄-maama-i

²⁷ Kuman̄ gbáan̄, na ta na wuɔ na saanu baa *Kirsa *Neldɔdɔlma-i. A ce dumaan̄o-na, mi juɔ gbáa ká wa, mi saa ji gbáa ká wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilon̄-maama-i nammu hái, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduɔn̄gu aa vaa na fɛrɛ baa maacemma-i nuɔmba bɔi da ba nu Neldɔdɔlma-i. ²⁸ Baa na ta na káalá na bigáaráamba-i, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba ká dáamu-na aa namaa na ta na ká Diilon̄-nellen̄. Diilon̄o'ciɛ mafamma-i hiere. ²⁹ Kuman̄ ciɛ mi ta mi wan̄ mafamma-i, Diilon̄o saa ce baa-ye wuɔ i hūu Kirsa maama yon̄, u bi ciɛ baa-ye wuɔ i mulɛn̄ u maama-na. ³⁰ Nan̄ ŋa naa da-mi malun̄gu man̄ nuɔ-i, mii dii-kuɔ yogo, na saa bi yan̄-ma suɔma; namaa na suurii ku yaa nuɔ-i dumandɛ-i-na.

2

Biyaan̄ Yesu-Kirsa gboluon̄gu-i

¹ Nan̄ dii sirein̄a na-naa nuɔ *Kirsa horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fɛ na hɔmmu-i, nan̄ yen̄ kuuduɔn̄gu baa *Diilon̄-Yalle-i, nan̄ dɔl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuɔ, ² da na ta na taara mi huɔnga fɛ gbarnu, taa na nunu na-naa. Terien̄gu fan̄gu-na, na saaya na ta na dɔl na-naa aa ce na hɔmmu-i kuuduɔn̄gu baa na ánjoguɔma-i hiere. ³ Da na'a na ce kuman̄, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaan̄ aa na ta na hiire na fɛrɛ. Taa na jina na fɛrɛ banamba huon̄-nu. ⁴ Baa na ta na jɔguɔn̄ namaa maama yon̄; taa na bi jɔguɔn̄ banamba maama. ⁵ Biyaan̄ Yesu-Kirsa gboluon̄gu-i: ⁶ Uu dii kuuduɔn̄gu baa Diilon̄o-i dii ku domma-na,

nga u saa ne kufanɔgu-i.

⁷ U yaan aa ce u fere ɲaa koriɛŋo.

U ciɛ u fere kuuduɔŋgu baa nelbilibiɛmba-i.

U ciɛ u fere nelbilonɔ nelbilibiɛmba hɔlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fere a nu Diilonɔ nunɔgu-i aa hɔu-ma ku kulbabalaanɔgu-i *daanɔgu-na.

⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ haa-yo dɔɔɔ

aa hɔ-yo yuntesinni man maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara baman dii dɔɔɔ-i-na baa hɛma-na baa baman suurii hɛma-na, ba ta ba dɔuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuɔmba-i hiere ba suɔ-ma aa wan-ma wuɔ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienɔ-i!» a ce i To-i Diilonɔ yerre ce bɔi.

Diilonɔ-dɔŋ-baaman saaya ba waa dumaa

¹² Terienɔ fanɔgu-na, mi jɛnaan namaa, min ɲa naa waa baa-na, na taa na nu mi nunɔgu-i. Nyunɔgo-i-na, min fiɛ'a mii si dii, diyaan kunanɔgu na naara-kuɔ. Vaan na fere baa na konkoro kɔŋgu-i aa na ta na kɔalɔ Diilonɔ-i. ¹³ Na saa da, Diilonɔ un taaran kuman, u yaa diyaan ku ceman-maama-i na hɔmmu-na aa hɔ-na ku fɔŋgɔ-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce maman, molo baa waana, molo baa bi ce andapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfafaan namaa, na hɔmmu ka waa welewele. Na ka waa Diilonɔ-bisɔlɔ namaa. Cɔlmuɔ siɛ waa nei hukurmantaamba hɔlma-na baa nelbabalaamba hɔlma-na miwaan daayo-na. Na ka waa ɲaa fitnuɔ ba hɔlma-na ¹⁶ ta na wan cicɛlman-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsa jomman-yiinɔgu-i mi huɔŋga ka fɛ baa-na da yogogo. Dumaanɔ-na, mi maacemma ka waa baa yunɔgu, mi mulɛma siɛ ce gbɔŋgbɔŋ. ¹⁷ Nan hɔyɔa Yesu maama-i aa ce man hiere hɔ Diilonɔ-i, kuu dii ɲaa na hielaa na fere sɔrguɔ; a ce dumaanɔ-na, da ba fiɛ ko-mi, ku ka perien yuliye na sɔrguɔ-i. Mafan da ma ce, mi huɔŋga ka fɛ; aa mi huɔŋ da ka fɛ, namaa muumu ka bi fɛ mei kaanɔga temma-i. ¹⁸ Namaa fere-i, na hɔmmu saaya mu fɛ aa mei kaanɔga bi fɛ namaa muumu temma-i.

Pol taara u puɔr Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienɔ-i Yesu-Kirsa duɔ siɛ, ku siɛ vaaya, mi ka puɔr Timote ka ne-na aa jo ji tɔnu-miɛ mi huɔŋga fɛ. ²⁰ Fuɔ yaa dii tuɔ hel u jɔguɔŋ na maama-i kelkel mei temma-i. U yaa u da-u-diei yon. ²¹ Banamba-i hiere ba yaan Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba yii baa ba fere-maama. ²² Namaa fere-i na daa Timoten ciɛ maacemma-i cemma man: U vaa u fere ce Diilonɔ-maacemma-i baa-mi ɲaa bisɔlɔan un vaa u fere ce maacemma-i baa u blncɔŋɔ dumaa. ²³ Mi yun-maan da ka gbɔŋ kaala, mi ka puɔr u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa miɛ Itienɔ siɛ yan ku da huɔŋgu u ka ce mei fere-i mi da mi fere kɔ na wulaa.

²⁵ Mi niɛ da ku saaya mi ce mi natobinɔ-i Epafuroditi bir kɔ na wulaa. U yaa mi nabentienɔ maacen daama-na, u yaa kɔayɔŋ-miɛ malun daaku-na. Na puɔraa u yaa baa na kakayɔŋgu-i u ji hɔ-mi. ²⁶ Na kɔɔma gbuu bel-o. U nuɔ wuɔ na nuɔ u jarma kɔŋgu-i, a ce dumaanɔ-na u huɔŋga saa tɛna terduɔŋ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaan. U jaan fuɔ tuɔ yii duɔ ku; ɲaa Diilonɔ ciɛ hujarre-yuɔ aa sire-yuɔ. Aa fuɔ da-u-diei nuɔ sɪ yon, u bi ciɛ hujarre wuɔŋ-na ni ma'i sɪ kunanɔgu naa naara mi sɔlma-i. ²⁸ Mi ka gbɔŋ hɔ-yo hɔmɛle-i donduu u kɔ na ka da-yo si na hɔmmu ka fɛ. Mafan da ma bi ce, kunanɔgu ka bi parra mei anjoguɔma-na. ²⁹ Duɔ hi, na bel-o fafamma. Namaa wuɔŋo-i Kirsa horrena. Nuɔmba famba temma saaya na ta na kɔŋ-ba. ³⁰ Bige-i ciɛ mi wan-ma

dumaŋo-na? U taa u yii duɔ ku *Kirsaa maacemma maama-na. Nan saan-yo u duɔ ji ce maacemma man ha-mi na fuonngu-na, u cie-ma fuɔ tuɔ yii duɔ fle-man.

3

Yesu maama yaa yungu

¹Tobin namaa, mamam tya ma yaa daama: Nan yer Itien horre-na, taa na gbu na nye. Min waan mamam baa-na cor, da mi fie bir jo-mei, mei wulaa weima sl. Aa ku yaa faa baa namaanjo-i. ²Bilaan na fere nelbabalaambana. Juoraan daaba temma-i, ba yii baa *jamman-kungu yaa yon. ³Da n nu wuɔ ninsoŋ *sinjaanngu-i, ku yaa mie kungu-i. Hama-i nuɔ-i? *Diilon-Yalle fande fere yaa kaayan-yie i tie caa Diilonjo-i, aa i sa ne *Kirsaa-i ye. A naara kufanngu-i i saa haa i nannga-i nelbilien-ancemman. ⁴A ne da mei naa gbaa bi haa mi nannga-i nelbilien-ancemma-na a yan nuumba-i hiera. Mii naa gbaa haa-ka yan-ba nie nie? ⁵Muonjo-i *Ebireyien muɔ, mi bincuumba-i Ebirebaa. *Isirahel haayel muɔ aa *Bensaamie dun-wuon muɔ. Min huon, yinni niehai cor, niisie yingun-na ba ja-mi. Mi waa *Farisleyien muɔ, mi wuoyaa *Yuifu ba Diilon-humelle-i Farisbaa-ban wuɔ-den dumaa. ⁶Mii naa vaa mi fere baa di kungu-i fuɔ ta mi wura mi ce Diilon-dun-baamba-i sulma. Mi wuoyaa-de din saaya di wuɔ dumaa, molo saa naa waa u gbaa cal-mi di wuosaanngu-na. ⁷Daama-i hiera mii naa da naa ma gbaa kay-mie, nga nyungo-i-na, min suyaa Yesu-Kirsaa-i, mi daa yungu si dii-mei. ⁸Coima saa fa, min juɔ gbaa suɔ Itienjo-i Yesu-Kirsaa-i, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiera ansosomma. Fuɔ maama'i nuɔ-i min siyaa hiel mi nannga-i weima-na hiera. Mi daa daama-i hiera naa hini. Mi cie mafamma-i da mi gbaa da mi da Kirsaa-i ⁹a waa baa u yaa-i. Ku saa ce naa min wuoyaa Yuifu ba Diilon-humelle-i ku' cie-mi nelviin muɔ de! Ku' sl. Min huya Kirsaa maama-i, ku' cie-mi nelviin muɔ. Viisinni fanni-i, da n hu huu Kirsaa maama-i, Diilonjo jar-nie baa-ni.

¹⁰Min taraan kuman, mi taara mi suɔ Kirsaa-i baa himma man cie u sire hel kuumba holma-na. Mi taara mi mulien fuɔ temma-i aa ku fuɔ kuliingu temma-i ¹¹a gbaa da mi bi sire kuumba holma-na.

Min donyan kuman mi donya ku yaa-i

¹²Ku saa ce naa min donyan kuman mi hii-ku de! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsaa hii muonjo-i bel-mi, ku' cie mi vaa mi fere da mi bi hi min donyan kuman.

¹³Tobin namaa, mei huon-na, min donyan kuman mi saa hi-ku yogo, nga mi cie nelma diei: Mamam cie cor hiera, mi hielaa-ma mi huonga-na aa vaa mi fere baa mamam juon. ¹⁴Terienngu fanngu-na, Diilon un cie Yesu-Kirsaa bi-ye duɔ ka pa-ye baa kuman dor-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵Mie man naan kaasinni Diilon-humelle-na hiera, nel daama yaa saaya ma waa i hammu-na. Nga da kuɔ na hammu calaanu terienngu nan-nu, Diilonjo ka kaala ku terienngu-i baa-na. ¹⁶Da ku fie ce nie nie, in wuoyaa humelle man ji hi baa nyungo, yaan i cor baa-de.

¹⁷Tobin namaa, taa na ce naa muɔ min cie dumaa. Baman suuri mi nalluna, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸Mi waan-ma titirre-mei cor baa-na mie *Kirsaa kuu yungu man nuɔ-i *daanngu-na, nuumba bai sa kan-ku, a ce dumaanjo-na kutaamba cie Yesu bigaaraamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹Kufanngu taamba yaan Diilonjo-i aa ta ba caa ba kusinni. Kuman saaya ku da-ba senserre, ba gbelen ba fere ku yaa nuɔ-i. Ba sa jognon

manamma miwaanjo huonɔŋu-na. Ba kã da ba ka kɔsuɔŋ ba fɛɛɛ. ²⁰ A ne da miɛŋo-i, Diilonj-nelle taamba yaa miɛŋo-i. Itienjo-i Yesu-Kirsa ka hel kusuɔŋ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jo, u ka bir i kũɔsɔsɔŋ daama-i ce-ma ma waa baa fɔŋgũɔ ŋaa fuɔ maamanj yɛŋ duma. Uŋ cɛŋ wɛima hiere baa himma manj, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienɔŋu

¹ Tobin namaa, na maama dɔlnu-miɛ, na kũɔma gbuu fũnuŋ bel-mi! Namei fiɛŋ mi huɔŋga-i aa namei mi mulɛma sulu-i! Nanj saaya na bel Itienjo nelma-i kpelle duma, mi waan ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cãrã-nei, nanj yɛŋ Itienjo horre-na baa na-naa, yaan aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahãal, nanj fɛɛɛ-i, jande, mi haa mi nanɔŋa-i nuɔnei nuɔ-i, kãyã caan daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulãan baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonjo nyegãan bafamba yireiŋa-i tĩ ciceĩmanj-sebe-i-na.

⁴ Nanj yɛŋ Itienjo horre-na, taa na nyɛ yinni manj jonj. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyɛ! ⁵ Bilaan nuɔmba-i hiere da hĩhĩɛ. Itienjo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa bĩŋkũŋu, kumanj maama-i da ma waa-nei na cãrã-kuɔ Diilonjo wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafan da ma ce, Diilonj-hɔfɛlle manj maaraa nelbiliemba ãnjɔgũma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tĩɛ na hɔmmu-na baa na ãnjɔgũma-na.

⁸ Tobin namaa, miŋ ka perienj baa mamanj ma yaa daama: Nelma manj ninsoŋo-i hiere, baa mamanj sa bĩɛnaananj nelĩɛŋ yerre, mamanj vii, mamanj kuɔŋ, mamanj huhurma si dii-mɛi, nelma manj faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Miŋ hãalãayã-nei baa nelma manj, nanj nuɔ mamanj mi nuŋgu-na baa nanj daa miŋ ciɛ mamanj, taa na ce ma yaa-i. Mafan da ma ce, Diilonjo-i Hɔfɛllentienjo ka waa baa-na.

Pol jaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbãan tiraa pigãan-mi wuɔ na saa nanna-miɛ. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, ŋga na saa naa da na fɛɛɛ da na ce-ma. A ce dumaanjo-na, mi huɔŋga gbuu fɛɛ da yogogo baa Itienjo hũmelle wuɔsaanɔŋu-i. ¹¹ Ku saa ce ŋaa mɛi naaluɔ-i ciɛ mi ta mi piye daama-i dɛ! Ma'i sĩ. Mɛi sa jaana bĩŋkũŋu; ku miɛŋ-mi. ¹² Mi suɔ mi fɛɛɛŋ belma naaluɔ-huonɔŋu-na, aa bi suɔ mi fɛɛɛŋ belma kunj yɛŋ baa-mi huonɔŋu-na. Hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere mɛi dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuɔ ye o, mii dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. Mi daa bĩŋkũŋu o, mi saa da bĩŋkũŋu o, mii dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. ¹³ *Kirsa ciɛ mi ta mi gbã mi hĩrã ku makpãanjo-i. U yaa diyaan ku fɔŋgũɔ-i miɛ. ¹⁴ Ŋga nanj suyaa-ma kãyã-miɛ mi sũlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilon-dũŋ-baan namaanjo-i, na saa bi yanj-ma suɔma, miŋ duɔŋ *Neldɔdɔlma wamma-i huonɔŋu manj nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilon-dũŋ-baamba-na hiere, namei kãayã-miɛ yonj baa na nagãŋ-niini-i. ¹⁶ Miŋ ŋa naa fiɛ waa Tesalonike-i-na, na kãayã-miɛ ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce ŋaa mi taara na ta na hel na kãyã nuɔ yinni manj jonj, ŋga mi taara kunanɔŋu naara na ãnfafama sulu-i. ¹⁸ Nanj saan nimanj miɛ hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hã-mi baa-ni. Na ciɛ mi ce bĩŋkũntienj muɔ. Mi sa tiraa taara bĩŋkũŋu. Na kakãyãŋgu dii ŋaa tãmmanj-kũŋgu. Tãmmanj-kũŋgu manj ku hũlãanɔŋu dɔlaanu Diilonjo-i u siɛ-ku. ¹⁹ Miŋ cuu Diilonjo manj huonj-nu'i, bĩŋkũŋu saa naa baa-yo.

Naŋ taaraŋ nimaŋ hiere u ka hã-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaan i tie gbeliɛŋ i To-i Diilonɔ-i hɔnni maŋ jon. Ma ciɛ.

Jaaluperiɛŋu

²¹ Jaalaan na nellen-baamba maŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilon-dũŋ-baamba. I baamba maŋ dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilon-dũŋ-baamba maŋ dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba maŋ bi ciɛŋ *jãmatigi maacemma-i ba gbuu pã na jaaluŋgu. ²³ Itienɔ-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere.

Polɛ nyegāan sebe maŋ hā Kolɔsitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegāan sebe daayo-i hā Diilonɔ-dūŋ-baamba maŋ waa Kolɔsi. Ku biyaa ŋaa Pol fuɔ fere saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratienjo naŋo-i kaa ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba ba hūu-ma. U wuɔratienjo faŋo-i ba taa ba bi-yo Epafirasi. Fuɔ taa u bi hel Kolɔsi yaa nuɔ-i.

Huonɔgu naŋu juɔ hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kā ka ta ba guɔl Kolɔsitaamba gbeini-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonɔ-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jā. Ŋ saaya ŋ bi ne niwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma boi. Epafirasi wuɔ kā ka hi Pol baa-ma.

Pol wuɔ nyegēŋ sebe daayo-i a gbuya Diilonɔ-dūŋ-baamba-i wuɔ Diilonɔ uŋ cie Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kuanɔgu si dii da ku ce naara-kuɔ. Nelbilienj āncemma sie gbāa ce nelienj nuɔ ŋ ka da Diilonɔ-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yon, ŋ kuraa nyunɔ, ŋ kuraa bisinuɔ (sap. 1–2).

Ku huonɔgu-na, u dii u nungu-i a piye pigāan-ba ban saaya ba ta ba wuɔ hūmefelenj daade-i dumaa ku ta ku dɔlnu *Kirsa-i (sap. 3.1–4.1-6). U piraan u sebe-i baa jaalupalle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpɔuɔrbilon muɔ ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāan sebe daayo-i ² die hā namaa namaŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i Kolɔsi-i-na a ce Diilonɔ-dūŋ-baan namaa. I natobimba yaa namaanjo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonɔ kȳā-nei aa fē na hɔmmu-i.

Polɛ cārāŋ Diilonɔ baa maman

³ Hɔnni maŋ jon i cārā Itienjo-i Yesu-Kirsa To-i i hā-na, aa tie jaalo na maama-na. ⁴ Ku yunɔgu yaa daaku wuɔ: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonɔ-dūŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuɔ-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninson kerre-i, maŋ hii-na, ma pigāan-na Diilonɔ uŋ tigiin kuman tuɔ cie-na dɔrɔ-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufangu bɛŋkūŋu-na, ku'i cie na hūu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumand-e-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kā, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiingu maŋ nuɔ-i naŋ nuɔ-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuɔ-ma, na suyaa wuɔ ninsonjo aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-i hujarrentienjo. ⁷ Epafirasi yaa cie kufangu maacemma-i baana, u yaa i jlenjo, u yaa i nabentienjo. Maacembilofefienjo'i *Kirsa suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-Yallenj diyaa nelnyulmu maŋ na hɔmmu-na, u waan mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i cie dii in nuɔ na maama-i, i faya i fere tie cārā Diilonɔ-i i hā-na. I cārā-yuɔ wuɔ u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurāan namaa baa cēcēmuntaan namaa, ku yaa na ka suɔ u huonɔga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbāa ta na ce kumanj dɔlaanun-yuɔ weima-na hiere. Na ka ta na ce ānfafamma-i ma sɛnni-na hiere, aa na ka migāan ta na suɔ Diilonɔ-i na kā. ¹¹ I cārā-yuɔ, fuɔ maŋ u fōŋgūo temma si dii, wuɔ u hā-na ku fōŋgūo-i na gbāa ta na yiera baa weima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Ton jlenā ciilufafaanɔgu maŋ dii gbagbaaman-nelle-na tuɔ cie u baamba-i, u cie namaanjo-i ku wuotaan

namaa; a ce dumaanjo-na yaan na hommu fe na ta na jaal-o. ¹³ U huya-ye kukulma nyiseni-na a ka baa-ye u Biɛno nelle-na. U Biɛno maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. ¹⁴ Fuɔ yaa cie i kor aa i ambabalma hur halan.

Da η da Yesu-i η daa Diilonjo yaa-i

¹⁵ Molon yufelle sie gbāa haa Diilonjo-na, ηga un yen duma, ku da u Biɛno yaa nuɔ-i. Diilonj un maa bimbinni man hier, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i cie mi wan-ma dumaanjo-na? Diilonjo cie u yaa hiel bimbinni-i hier dɔɔ-i-na baa hɛma-na. In dan niman baa in'a i sa da niman hier; himma-i baa nellentesinni-i baa fɔngotesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hier, fuɔ yaa hielaa-ni a vii u fere baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanga bimbinni-na hier, aa bimbinni-i hier fuɔ yaa cie ni tie. ¹⁸ U yaa Diilonj-dun-baamba yungu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igena kuomba holma-na a duɔ gbāa waa yaanga hier. ¹⁹ Ku dalaanu Diilonjo-i u dii u sinni-i hier u Biɛno-na. ²⁰ U cie u yaa dii fuɔ fere-i baa nelbiliba-i ba-naa nuɔ. U Biɛn un kuu konna u tamma man *daangu-na, ma yaa diyaa yaafelle-i hɛma-na baa dɔɔ-i-na hier. ²¹ Namaa fere-i, deluɔ-i-na, naa naa maa Diilonjo-na. Nan taa na ce ambabalma man, a naara anjogobabalamma man waa na kusinni-na, maa naa ce na bigaan Diilonjo-i. ²² Nga fiɛfiɛ-i-na, u cie u Biɛno jo ji ku nelbilonj temma a dii-na na-naa nuɔ baa-yo, na da na waa nelfafaan namaa u caangu-na calmuɔ baa waa-nei. ²³ Nga na saaya na ce Yesu maama-i ηaa gboruonju a yiye-mei yiera; na baa yan molo taal-na halan-na na munyerammu-na. Nan nuɔ *Neldodolma-i aa haa na nanja-i Diilonjo ciunju-na, baa na yan molo pira-nei. Nelma famma-i ba wan ma yaa-i terni-na hier baa nuomba-i aa muɔ Pol mi ce ma watien muɔ.

Pol maacemma-i

²⁴ Minj cej mulɛma man daama-i fiɛfiɛ-i-na na maama-na, ma dɔlnu-mie mi ta mi nye baa-ma. *Kirsan mulɛn mulɛma man Diilonj-dun-baamba* maama-na, muɔmi suyaanu mulɛma famma yaa-i dumandɛ-i-na. ²⁵ Mi cie Diilonj-dun-baamba famba caaran muɔ. Diilonjo haa-mi maacemma famma yaa-i na holma-na wuɔ mi wan u nelma-i hier baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yinatabaamba-na, ηga fiɛfiɛ-i-na u pigaan u dun-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suɔ nel daama gbāa kayā nuomba-i nileina-na hier kayāmma man. Nelma famma yaa daama: Kirsa dii na hommu-na, u yaa fiɛn na hommu-i wuɔ na ka da Diilonjo-i. ²⁸ I wan Kirsa fanjo maama yaa-i baa nuomba-i hier; die da uman, i dii binuonj-nelma u tunni-na a tigiin-yo fafamma Kirsa horre-na a ha Diilonjo-i baa-yo. ²⁹ Ku'i cie na da mi ce maacej daama-i aa Kirsan haa-mi fɔngūɔ man, mi vaa mi fere baa u yaa-i. U yaa kāayān-mie.

2

¹ Namaanjo-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa baman bi nuɔ mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suɔ-mi, mi taara na suɔ minj vaa mi fere duma na maama-na. ² Mi vaa mi fere vaama famma-i da mi dii sireina nei aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonjo duɔ hā-na cɛcɛmunju-i ku sinni-na hier. Ku yaa na ka suɔ u kusungu-i, ku yaa na ka suɔ *Kirsai. ³ Nelnulle-i hier baa cɛcɛmunju-i hier nii dii baa u yaa-i.

* **1:24** Diilonj-dun-baamba: Ma nyegaan girekimma-na wuɔ: «Kirsan mulɛn mulɛma man u borre maama-na...» Ba gbɛ Diilonj-dun-baamba yaa dumaanjo-na. Nienj Kol. 2.19.

⁴ Mi sa taara nudɔdɔltie naa taal-na, ku'i ciɛ mi ta mi wanɔ mafamma-i. ⁵ Miŋ fiɛ'a mii si dii na caaŋ-nu, mi huɔŋga dii. Aa da mi da nanɔ ceŋ na weima-i fafamma dumaa, baa nanɔ bilaa Kirsaa maama-i kpelle dumaa, ku sa gbuu suo aa dɔlnu-miɛ.

Kirsaa yaa weima-i hiere

⁶ Nanɔ hũyãa Itienjo-i Yesu-Kirsaa maama-i dumaa, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumɛi. ⁷ Naanɔ kaasɩnni u horre-na aa na yanɔ na weimambaa-ba-i hiere na hã u yaa-i. Nyaaraanɔ-yuɔ ŋaa manɔ waanɔ baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonjo-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yanɔ molo ji kar u huɔyasanga cure-nei biɛna-nei. Banɔ wanɔ mamanɔ baa-na, ba bɩncuɔŋ-maama. Ma hilaal nelbilienɔ anjoguɔma-na hɩɛma-na bande, *Kirsaa maama sɩ. ⁹ Bige-i ciɛ mi wanɔ-ma dumaanjo-na? Ku yunɔgu yaa daaku wuɔ: Sinni manɔ dii Diilonjo-na hiere, ni yaa bi dii Kirsaa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa ciɛ namaa na da Diilonɔ-bimbɩnni-i hiere ni kũŋgu-na. U yaa fɔŋgɔtesɩnni-i hiere baa yuntesɩnni-i hiere ni yunɔgu-na. ¹¹ Fuɔ maama yaa nuɔ-i namaa na *jã, aa *jãmma famma-i nelbilienɔ-maama sɩ, Kirsaa maama. Ku yaa hilaalan anjoguɔbabalamma-i i hɔmmu-na. ¹² Nanɔ daa *batɛmu-i kuu dii ŋaa ba fuuriye-nei baa Kirsaa-i aa na sire baa-yo. Diilonjo himma manɔ siire-yuɔ hiel-o kuumba hɔlma-na, nanɔ haa na nanɔga-i mei ku'i ciɛ na sire baa-yo.

¹³ Diɛlũɔ-i-na, na ãmbabalma-i baa nanɔ ŋa na'a na saa jã, kuu naa ce-na ŋaa bikuonɔ namaa Diilonjo yaanga-na. Nga fiɛfiɛ-i-na, u siire-nei baa Kirsaa-i. U hurii i ãmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cãlmuɔ ŋa naa nyɛgɛŋ sebe manɔ nuɔ-i, Kirsaa kuliŋgu ciɛ u taalnu-yuɔ. ¹⁵ U Biɛŋo kuliŋgu bi ciɛ u yar u bigãaraamba-i aa hũu fɔŋgɔtesɩnni-i baa yuntesɩnni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuɔmba-i hiere ba da ba suo wuɔ u yaraa-ba.

¹⁶ Terienɔgu fanɔgu-na, nuɔmbanɔ cãl-nanɔ dumaa na niwuoninɔ-kũŋgu-na baa na niinyɔnninɔ-kũŋgu-na, baa na ta na kãŋ-ku. Banɔ bi cãl-nanɔ dumaa ponsanni kũŋgu-na, baa ceifeleŋo kũŋgu-na a naara *yitɛnanɔgu kũŋgu-na, baa na bi ta na kãŋ kufanɔgu-i. ¹⁷ Banɔ nyaaraa mamanɔ nuɔ-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma manɔ juɔŋ ma foguonɔgu, a ne da Kirsaa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamanɔ wuɔ bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i, baa na yanɔ ba taal-na hiel-na hɔntɔbilonjo. Banɔ wanɔ mamanɔ hiere, ba ciɛra wuɔ Diilonjo'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba fɛɛŋ anjoguɔma ce ba ta ba hɔgɔrra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsaa maama-i nammu hãi, a ne da u yaa i yunɔgu-i aa miɛ i waa u borre-i. Fuɔ yaa ciɛ i bel i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiɛ kãyã i-naa aa kunanɔgu ta ku suur-yiɛ ku naara ŋaa Diilonɔ unɔ taaranɔ-kuɔ dumaa.

²⁰ Nanɔ kuu baa Kirsaa-i, nelbiliemba ninni siɛ tiraa gbãa bel-na. Ma daa nie na ta na nu ba ninni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yiɛya-kuɔ, daaku saa saaya ŋ wuɔ-ku, daaku saa saaya ŋ biɛ-ku.» ²² Nimanɔ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kã baa ni yaanga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juɔ baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guorni ŋ cãrã Diilonjo-i, aa ce ŋ hiire ŋ fɛɛ, aa tiraa ce ŋ ce ŋ kũɔma-i kpãncɔlgũɔ. Nga yunɔgu si dii-mei, ma sa ce nelienɔ nuɔ ŋ suo ŋ fɛɛŋ belma kelkel.

3

¹ Nanɔ siire baa *Kirsaa-i kuliŋgu-na, vaanɔ na fɛɛ baa dɔr-niini taaramma yaa-i. Kirsaa dii kusuonɔ-nu'i tiɛna Diilonjo caanɔgu-na. ² Yaanɔ hɩɛmanɔ-niini-i aa na vaa na fɛɛ baa dɔr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ŋaa na kuu aa na yalɛinɔ

ká ka cɪŋ baa Kirsá-i Diilɔŋo-na. ⁴ Na yalɛɪŋa tienjo yaa Kirsá-i. Duɔ jo yiiŋgu maŋ nuɔ-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na bāŋgu-i.

Ancɔlɔmma baa ánfɛlɛmma

⁵ Terienju fanɣu-na, hielaan áŋjɔgɔbabalamma-i na hɔmmu-na; ma yaa diyaan-naŋ bɪŋwosɪnni-na, baa tɪlásɪnni-na hiere, baa figɪŋ-hálmaanɣu-na, baa cáncáaya-i-na. Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cáncáaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaan Diilɔŋo-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-ŋiini. ⁶ Mafamma temma yaa juɔŋ baa Diilɔŋ-berru-i. ⁷ Namaa nan ŋa na'a na saa hi suɔ *Kirsá-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Ŋga fiefie-i-na, hɔdulle-i, baa hɔguɔla-i, baa hɔbabalanga-i, baa tuosɪnni-i, baa tɪlásɪnniŋ-ándenni-i, nieŋ-niŋ hiere aa na yan-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na áncɔlɔmma-i aa suur ánfɛlɛmma-na, hielaan na nanɣa coima-na. Yinni maŋ jon Diilɔŋ ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuɔ temma a ta na suɔ-yo fafamma. ¹¹ Terienju fanɣu-na, *Yuifuyien nuɔ sɪ o! Yuifuyien nuɔ sɪ o! Ŋ *jáa o! Ŋ saa já o! Ŋ suɔ sebe o! Ŋ sa suɔ sebe o! Perruntiyien nuɔ o! Kɔrien nuɔ o! Nebiŋ nuɔ o! Na cie hiere kuuduŋgu, unaa saa buɔ unan-na. Ŋga kumaŋ yunɣu, ku yaa Kirsá-i. U yaa weima-i hiere na hieroŋo-i hiere na wulaa.

¹² Diilɔŋo yufellen hilaa-nɛi u ce-na u baan namaa aa tuɔ dɔl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaan namaa, aa na ta na káya na-naa. Na saaya na waa hiehiɛ, aa na ta na hiire na fɛɛ. Baa na bi yan na hɔmmu ta mu huol. ¹³ Uman duɔ ce uman kuujanɣu, kutienjo tiil-ku namman-temma. Aa wein da ma waa bamaŋ hɔlma nuɔ-i, ba yan ma tɪ ŋaa Itien un yaan namaa maama tɪ dumaa u huɔŋga-na. ¹⁴ Ŋga kumaŋ yunɣu hiere, ku yaa ŋaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nɛi, ku yaa na ka gbáa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juɔ baa yaafɛlle maŋ, Diilo yan na ta na kuye di maama. Na saa da, Diilɔŋo jɔguɔŋ difande maama yaa-i baa-na na da na gbáa ce baaduɔŋ namaa. Taa na gbɔ na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaan Kirsá nelma da muntɛnafammu na hɔmmu-na. Taa na hálá na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa túnniŋ. Na ta na ce-ma bɪncɔmma. Taa na jaal Diilɔŋo-i baa *Diilɔŋ-Yallen dii neini maŋ na nunni-na. Taa na hál-ni na tuɔlnu-yuɔ aa hál-ni gbɛliɛŋ-yo baa na hɔmmu-i hiere. ¹⁷ Nan wan mamaŋ hiere, baa nan ceŋ mamaŋ hiere, taa na ce-ma ŋaa Kirsan taaran-kuɔ dumaa. Aa fuɔ barguɔ-i-na, taa na ce i To-i Diilɔŋo-i kasi saa da-yo.

Diilɔŋ-dún-baambaŋ saaya ba waa dumaa ba dúnniŋ-hɔmmu-na

¹⁸ Caan namaa, taa na sie na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa Itien un taaran-kuɔ dumaa. ¹⁹ Bɔlaan namaa, yaan na caamba maama ta ma dɔlnu-nɛi; baa na ta na vaa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisálŋ namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na bɪncuɔmba nunni-i, ku yaa dalaanun Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujanɣu na bisálmba-na, ku gbáa seŋ ba kúɔma-i.

²² Kɔraan namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na yuntaamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellen jon ba da ba dɔl-na. Da ba há-na maacemma-i, nieŋ Itienjo-i aa na ce-ma baa huɔŋga diei. ²³ Ŋ maacemma da ma fie waa hama-i temma-i, firnu ŋ huɔŋga-i ŋ ce-ma. Baa ta ŋ ne-ma wuɔ nelien maama, ta ŋ ne-ma ŋaa Kirsá maama. ²⁴ Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo ka pá-na. Un jɛna ciilunɣu maŋ tuɔ cie u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirsá-i aa na cáa u yaa-i. ²⁵ Diilɔŋo sa ce ciɛluɔ; a ce dumaanjo-na, uman duɔ ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaan namaa, bilaan na kɔraamba-i fafamma ban bel nelieno dumaa. Na saaya na suɔ wuɔ unano dii dɔrɔ-i-na namaa bi yunɔ-*na*.

Amperiem

² Vaan na fɛrɛ na ta na cārā Diilonɔ-i hɔnni man jorɔ. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cārā-yuɔ na hā miɛnɔ-i; wuɔ u tigiin terienɔ-i u hā-ye i gbān wan *Kirsaa maama-i baa nuɔmba-i. Diɛlɔɔ-i-na maa na fuo, ŋga fiɛfiɛ-i na Diilonɔ pigāan-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuɔ-i.

⁴ Min saaya mi wan-ma kaala-mɛi dumaa nuɔmba suɔ-ma, cāarān-yuɔ u hā-mi ku fɔŋgūɔ-i. ⁵ Taa na suɔ na fɛrɛn bel-ma baman saa hi hūu Yesu maama-i ba hɔlma-na. Baa na gonya ānsɔsɔmma aa na yan kuufafaanɔ cemma-i. ⁶ Na saaya na ta na suɔ nuonɔ baa nuɔmba-i aa na yan belle waa na nelma-na, ku yaa aman duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u siɛma.

Jaaluperienɔ

⁷ Maman dii-miɛ bande-i-na, Tisike duɔ kā, u ka wan-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobinɔ, u yaa mi wuɔratienɔ, u ce pāama baa-mi Itienɔ maacemma-na. ⁸ Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka wan ma yaanɔ-i baa-na a fɛ na hɔmmu-i. ⁹ Ba ka ce hūmelle-i kuuduonɔ baa na nellen-wuonɔ-i Onesimu-i. I natobinɔ nanɔ'i ufaɔ-i *Kirsaa horre-na, u wuɔ Kirsaa hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kā, maman dii bande-i hiere, ba ka wan-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke man dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke man Barnabasi ba horonɔ bi pāa na jaalunɔ. Kuman ŋaa Marke kūnɔ-i, mi waan-ma baa-na tɛ; duɔ kā yiinɔ man nuɔ-i na terienɔ-*na*, na bel-o fafamma. ¹¹ Ban bin Yesu man Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba man hūyāa Kirsaa maama-i, ba siɛi baan daaba yaa dii baa-mi i tiɛ wan *Diilon-bāanɔ maama-i. Ba kāyā-miɛ boi.

¹² Epafirasi* bi pāa na jaalunɔ. Un yɛn Kirsaa cāarānɔ, u vaa u fɛrɛ tuɔ cārā Diilonɔ-i u hā-na honni man jorɔ na da na bel Diilon-hūmelle-i nammu hāi aa nan kaasinni diɛ a gbāa ta na ce Diilonɔ huonɔga-i weima-na hiere. ¹³ Mi ka gbɛlien-yo u huon-nu: U vaa u fɛrɛ na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jɛnɔ-i Like-i daatɔryienɔ-i a naara Demasi-i ba bi pāa-na jaalunɔ.

¹⁵ Jaalaan i natobimba man dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilon-dūn-baamba man tigiin ba cārā Diilonɔ-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalan sebɛ daayo-i tɛ, na saan-yo na hā Diilon-dūn-baamba man dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalan-yo. Mi nyegāan unano bi hā bafamba-i, da ba kalan-yo ba ka saan-yo bi hā namaa na kalan. ¹⁷ Waan baa Arsipe-i wuɔ mɛi ciɛra Itien un hāa-yo maacemma man, u gbān u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi pāa-na jaalunɔ boi. Muɔ Pol, muɔmɛi nyegāan terien daaku-i baa mi fɛrɛn nanɔ. Yaan ma ta ma tɛnu-nɛi wuɔ mii dii kaso.

Diilo kāyā-nɛi.

* **4:12** Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: Na nellen-wuonɔ-i Epafirasi bi pāa na jaalunɔ. Saa-ku baa 1.7.

Polŋ nyegān sebedielāno maŋ hā Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ hilaa hāalŋ-helma-i tuō wuōra u waŋ Diilonj-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuō-i. Uŋ hii waŋ-ma, nuōmba namba hūu-ma. Nga *Yuifubaa-ba maŋ waa terienŋu-na, banamba saa hūu-ma baa-yo, a ce u saa da huōŋgu, wuō ta kā Bere (Pōpuɔr. 17.1-10). Ku huōŋgu-na, u wuōratienjo-i Timote wuō jɔ nyaanu-yuō ka da-yo dii Korēnti.

Uŋ birii u huōŋgu-i aa kumaŋ ce Tesalonike-i-na, Timote wuō suur ku yaanŋa-na a tūnu-yuō. Kuō gbuu silaa dōlnu-yuō. Wuō nyegēŋ sebe daayo-i a saan-yo hā Tesaloniketaamba-i.

U duōŋ baa Diilojaale; wuō u nuō wuō ba nyaarāa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dōlnu ma-naa (sap. 1). Ku huōŋgu-na, u dii u nuŋgu-i uŋ ciē maacemma-i dumaa ba hōlma-na Tesalonike-i-na (sap. 2-3). U diyaa sireŋŋa bei wuō ba ta ba ce kumaŋ dolaanuŋ Diilonjo-i. Kumaŋ saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmaŋ-kūŋgu-na, baa *Kirsa jommaŋ-kūŋgu-na, u kaalaaya-kuō baa-ba wuō Itienjo ka jo, aa bamaŋ hūyāa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4-5).

Jaaluŋgu

1 Muō Pol, muō baa Silvē* a naara Timote, miēmei nyegān sebe daayo-i a diē hā Diilonj-dūŋ-baaŋ namaa namaŋ cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huōŋ-nu dii Tesalonike-i-na. Diilonjo kāyā-ŋei aa fē na hōmmu-i.

Tesaloniketaambaŋ wuō Diilonj-hūmelle-i dumaa

2 Yinni maŋ jonj i jaal Diilonjo-i na maama-na hiere, aa diē tiē cārā-yuō huōŋgu huōŋgu, na maama sa karaanu-yiē. ³ Ninsie ninsie, naŋ haa na naŋga-i Itienjo-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa nelnyulmuŋ yeŋ kpelle dumaa na hōmmu-na, a naara naŋ gbu na niya u jomma-i dumaa, diē tiē jaal i To-i Diilonjo-i, mafamma siē gbāa karaanu-yiē. ⁴ Tobinŋ namaa, i suyaa wuō Diilonjo dōlaa-na aa fiēl-na ce-na u baanŋ namaa. ⁵ Inj waanŋ *Neldōdōlma maŋ baa-na, ma saa waa nelgbāŋgbālamma yoŋ, *Diilonj-Yalle himma waa-meī aa ninsoŋ-kerre yaa-i. I suyaa i fereŋ belma na hōlma-na diē kāyā namei na da na fa. ⁶ Na ciē ŋaa miē baa Itienjo-i inŋ ciē dumaa: a hūu Diilonj-nelma-i ba ta ba gbu ba muliēŋ-na ma maama-na. Nga, baŋ fiē ba muliēŋ-na, Diilonj-Yalle fiē na hōmmu-i. ⁷ Naŋ ciē mafamma-i, bamaŋ hūyāa Diilonj-nelma-i Maseduōni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigāan-ba hūmefafalle yaa-i. ⁸ Itienjo maama hilaa na terienŋu-na a bure ka hi Maseduōni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sɔ yoŋ, naŋ haa na naŋga-i Diilonjo-na dumaa, nuōmba nuō-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii diē muliēŋj i fere waŋ manamma meī. ⁹ Inj kaa na terienŋu-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba waŋ-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba waŋ wuō na naana na cuffeŋa-i aa cu ninsoŋ-Diilonj huōŋ-nu ta na cāa-yo. U yaa Cīēlmantienjo-i. ¹⁰ Dē-i-na, na ciē u Biēŋo-i Yesu jomma yaa-i a hel dōrō-i-na. U pŋeŋ u yaa-i sire-yuō kuomba hōlma-na. U yaa ka kor Diilonjo-i hā-ye.

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuō Silasi.

2

Polj cie maacemma manj Tsalonike-i-na

¹ Tobin namaa, namaa fere-i na suyaa wuo i saa ka na nelle-na gbangban. ² Ban tuoraaya-yie dumaa aa ce-ye kpancoguo-i Filipu-i-na aa i suo die ka na terienju-na, na saa yan-ku suoma. Aa in kaa, i bigaaramba fie ka cira ba sie yan-ye, Diilonjo haa-ye holle i gbang ban *Neldodalma-i baa-na. ³ In yan manan baa-na, ninsoj-kerre yaa-i, i sa joguon-na baa kuubabalaangu, i sa bi taara i taal molojo. ⁴ Diilonjo nie da i hommu faa, ku'i cie u ha-ye baa Neldodalma-i wuo i yan-ma baa nuomba-i. Uj ciara i yan manan, i yan ma yaa-i. Ku saa ce nja i piye nuomba da ba dol-e, nga i piye Diilonjo'i duo dol-e. U yaa suyaan i hommu-i hiera. ⁵ Na suyaa kerre wuo i saa tie piye daworuo, i saa bi tie piye na da na ha-ye binkungu; Diilonjo yaa i siera. ⁶ I saa taara yerre na terienju-na, ka fey ji bi terni nanni-na. ⁷ A ne da in yey Yesu-Kirsa *pupurbien mie, ii naa gbaa haa i fonguo-i nei. Nga mafamma saa ce; i yaan aa bel-na da hiehe nja ban bel bisalano dumaa. ⁸ Na maama dolnu-yie ma cor, a ce in ja naa ka die ka yan Neldodalma-i baa-na, ku kuliingu na fie jo, ii naa hu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hommu-na cor.

⁹ Tobin namaa, in cie mullema manj na holma-na, ma maama tyaanu-nei ke? I cie maacemma-i baangu-i baa isuonju-i a taara i nun-juuru-i i fere. I waa mafamma-na aa bi tie yan Neldodalma-i baa-na. ¹⁰ In cie kumanj na daa-ku, Diilo fuo fere bi daa-ku. I ciluo naa fa aa vii baa-na na holma-na. I saa cal molojo. ¹¹ Na suyaa kerre wuo ii naa bel Diilon-dun-baan namaano-i hiera nja i bisaln namaa ¹² a dii nelma-i na tunni-na, aa dii sirein nei, aa yan-ma kuola-mei baa-na wuo na ta na ce Diilonjo huanga. U yaa bley-nan wuo na ka ce na baangu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In waan Diilon-nelma-i baa-na, na suo-ma wuo Diilon-nelma, kere nelien-nelma si, aa hu-ma; i bi jaal Diilonjo-i yinni manj jon mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilon-nelma. Ma kayā ma huutaan namaano-i na hommu-na.

¹⁴ Tobin namaa, Diilon-dun-baamba manj dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-ban haa yaahuolo manj bei, namaa nellen-baamba bi haa yaahuolo fanj temma yaa nei. Manan daa bafamba-i, ma'i bi daa namaano-i. ¹⁵ Yuifuduon daaba'i ku Itienjo-i Yesu-i baa *Diilopupurbienba-i, aa tiraa haa yaahuolo-i mienjo-na. Ba bigaan nuomba-i hiera; ba maacemma sa dolnu Diilonjo-i. ¹⁶ Ba sa taara i piye pigaan *nieramba suo ban ka kor dumaa. A ce dumaano-na, ba migaan ba naara kuanju ba ambabalma-na. Ma saa ji fa Diilonjo juo yagar gan baa-ba.

Tsaloniketaamba kuoma bilaa Pol

¹⁷ Tobin namaa, in fie ta hel na holma-na, i hommu dii kuson-nu'i. In taa, ku saa da yinni na kuoma funun bel-e, a ce i gbuu vaa i fere die gbang bir ka ka ne-na. ¹⁸ In duon tie yan-ma wuo i ka ka ne-na, ku yuu niele. Muo Pol, muo fuo mei suyaa mi maama-i. Nga honni manj jon *Sitani tuo boruona i humelle-i. ¹⁹ Haba-i cien i tie hin Diilon-papamungu taalungu-i? Haba-i fien i hommu? Namei si wei? Itienjo-i Yesu duo ji jo, namei ka ce i ce boi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce boi, namei ka fe i hommu-i.

3

¹ Ku'i cie na da in buora i-naa nuo aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tlena i kula Ateni-i-na ² aa puor i natobino-i Timote-i na wulaa. Timote ce

Diilonj-maacemmas; u wuōra u waņ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. I puōraa u duō ka dii sireiņa nei na Diilonj-hūmellen-kūņgu-na ³ kumaņ ka ce yaahuolo maņ haaņ-yiē daayo-i u baa ji ce unañ nuō ņ nanna hūmelle-i. Namaa fere-i na suyaa wuō miē maņ hūyāa Kirsa-maama-i kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma diē mullēņ yaa-i. ⁴ Inj waa na hōlma-na, ii naa gbuya-nei wuō miē maņ hūyāa Diilonj-maama-i, ba ka ce-ye kpāncōlgūō. Ninsie ninsie, ma bi cie; na saa yaņ-ma damma. ⁵ Ku'i cie na da min'a mi sa nunu-nei, mi da mi sie gbāa ņēna da mi cie, mi naa mi puōr Timote-i u duō ka ne Diilonj-maamaņ yeņ dumaa na hōmmu-na aa ji tūnu-miē. Mi holle naa ta di tie wuō sī *Sitāni daa munsuurmu na hōlma-na a ce i maacemmas ce maacēņgbāļamma. ⁶ ņga Timoteņ kāa aa jo, u juō baa nelfafamma ji tūnu-yiē. U ciera wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na yogo, aa na dōl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuō na kūōmaņ bilaa miēņo-i dumaa, miē maama bi bilaa namaaņo-i dumei. ⁷ Tobiņ namaa, inj fiē i ye yaahuolo-na baa mullēma-na, inj juō nu wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na, sireiņa daa-ye. ⁸ Naņ nyaarāa Itieņo maama-na, i kūōma firiiņu fiēfiē-i-na. ⁹ Naņ fēņ i hōmmu-i dumaa Diilonj-hūmelle-na, i sie gbuu gbāa jaal Diilonj-o-i! ¹⁰ Bāaņgu-i baa isuōņgu-i, i gbu i cārā-yuō wuō u kāyā-yiē i bir kā na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma maņ saa kaala na wulaa Diilonj-hūmelle-na, i kaala-mei baa-na.

¹¹ I To-i Diilonj fuō fere-i, baa Itieņo-i Yesu-i, ba hā-ye hūmelle-i i gbāņ bir kā na wulaa. ¹² Aa naņ dōl na-naa dumaa, aa bi ta na dōl nuōmba-i hiere, Itieņo tuō dii kuaņgu u naara-kuō, a ce na ta na dōl na-naa ņaa miē inj dōl-naņ dumaa. ¹³ U migāaņ na hōmmu-i a ce-na nelfafaņ namaa a ce Itieņo-i Yesu duō ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonj baa da cālmuo nei.

4

Wuōsaaņgu maņ dōlaaņuņ Diilonj-o

¹ Tobiņ namaa, mamaņ ņyāa i diē waņ-ma baa-na, ma yaa daama: Naņ saaya na ta na wuō wuōsaaņgu maņ ku ta ku dōlņu Diilonj-o-i, i pigāaņ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuō wuōsaaņgu faņgu yaa-i. ņga fiēfiē-i-na, i gbu i cārā-nei, niēņ Itieņo-i Yesu-i aa na dii kuaņgu na naara-kuō. ² Itieņo-i Yesuņ'a i tiē wuō wuōsaaņgu maņ, na saa bi yaņ-ku suōma; i waaņ-ku baa-na cor. ³ Diilonj uņ taaraņ kumaņ, u taara na ciluō fa; u sa taara na ta na ce bliņwosinni. ⁴ U taara na hieroņo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaņ nelbiliemba da na yireiņa mumbiēnammu, ⁵ na baa yaņ cakūņgu ta yaaņga nei ņaa bamaņ sa kāalāyāņ Diilonj-o-i kuņ taa yaaņga bei dumaa. ⁶ Cakūņ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolj-na. I waaņ-ma baa-na ņi kuola-mei wuō, bamaņ cieņ gbomma famma temma-i, Diilonj ka suu ma sōlaaņgu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilonjō saa cira i tiē wuōra i ce popōrsinni, ņga wuō i yaņ i ciluō fa. ⁸ Terieņgu faņgu-na, umaņ duō cīna nel daama-i, u baa da niē sī u cīnaana nelbilieņ-nelma, ņga Diilonjō maņ hāa-na u *Yalle-i, kutieņo cīnaana u yaa-i.

⁹ Tobiņ namaa, naņ saaya na ta na dōl na-naa dumaa, Diilo fuō fere pigāaņ-na baa-ku ņi. A ce dumaaņo-na, molo sie tiraa mullēņ u fere wuō u nyēgēņ-ku hā-na. ¹⁰ Diilonj uņ taaraņ na ta na dōl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dōl na-naa dumei Maseduōni-i-na hiere. ņga tobiņ namaa, jande, i cārā-nei, diyaaņ kuaņgu na naara-kuō. ¹¹ Taa na kuye yaafēlēņ-kūņgu-i na muntēnammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma maņ saa hi-na, taa na

bi taara na nuŋ-juuru-i na fere ŋaa inŋ waanŋ-ma baa-na dumaa. ¹² Mafanŋ da ma ce, puonŋ-nuamba ka ta ba kán-na, aa na ka gbáa ta na fa na yunninŋ-maama-i na fere.

Itienŋo jommanŋ-kúnŋu-i

¹³ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ ninsoŋo-i bamanŋ suurii híema-na tí ba kúnŋu-na, ku yaa ku sie ta ku jan-na ŋaa bamanŋ sa híenŋ taalunŋu Yesu jomma-na kunŋ jan-banŋ dumaa. ¹⁴ Inŋ húyáa-ma wuɔ Yesu kuu aa sire, kuu dii ŋaa i bi húyáa-ma wuɔ bamanŋ húyáa u maama-i aa ku, yinŋu dii baa yinŋu, Diilonŋo ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbáa wanŋ mamanŋ baa-na a saa baa Itienŋo nuŋ-ándaanŋu-i ma yaa daama: wuɔ duɔ ji tuɔ jo yinŋu manŋ nuɔ-i, miɛ manŋ kaa waa cicélma-i, i sie ta yaanŋa bamanŋ suurii híema-na. ¹⁶ Yinŋu fanŋu-na, Diilonŋo ka ce ku donŋ. I ka nu *dɔŋpɔpuɔrbiemba yuntienŋo piye da gbagaga, aa Diilonŋ-yerre bu. Die i ne, i da Itienŋo hiire u jo. Bamanŋ húyáa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igéna. ¹⁷ Bafanŋ da ba sire, miɛ manŋ kaa waa cicélma-i huonŋu fanŋu-na, u gbonu-yie baa-ba a tɛtɛŋ-ye ká baa-ye dii nyaasinni-na i ka járá Itienŋo-i dii dɔɔ-i-na aa pánŋ tɛ baa-yo gbula. ¹⁸ Tobinŋ namaa, taa na wanŋ nel daama-i na dii sirɛinŋa na-naa nuɔ.

5

¹ Tobinŋ namaa, Itienŋo jommanŋ-belle-i baa u jommanŋ-yinŋu-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fere-i na suyaa wuɔ u jommanŋ-yinŋu ka tugol nuamba-i ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa isuonŋu-na. ³ Huonŋu manŋ nuɔ-i nuamba da ba ji ta ba cira: «Fiefiɛ-i-na, terienŋu fiɛ, i huleinŋa sa tie baa weima»; kufanŋu huonŋu'i nuɔ-i yaahuolbabalanŋo ka tugol-ba ŋaa cakusuntienŋ u kusunŋunŋ tugol-o dumaa. Molo cɛraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ Nga namaanŋo-i, mi natobinŋ namaa, naa si dii kukulma-na yinŋ daaku da ku gbáa tugol-na ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa. ⁵ Na hieronŋo-na hiere, cecermanŋ-bisálŋ namaa, na ce na weima-i gbagbaama-na. Kukulmanŋ-nuonŋ miɛ sí, isuataanŋ miɛ sí. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, baa na yanŋ i gonya duɔfúmmu banamba temma-i, ku saaya i tɛ i yufienŋ-na, aa i suɔ i fereŋ belma. ⁷ Nuamba hinu ba duɔfúnŋ isuonŋu'i nuɔ-i, aa ba bi hinu ba nyonŋ ba kure isuonŋu'i nuɔ-i. ⁸ Nga miɛ inŋ yeŋ cecermanŋ-bisálŋ miɛ, ku saaya i suɔ i fereŋ belma. Inŋ húyáa Yesu maama-i baa huonŋa manŋ, i ce huonŋa fanŋa-i baa i nelnulmu-i i tɛ cinnu i fere *Bigáaranŋo heinŋa baa ji hi ye. Aa inŋ hínŋ konkoro taalunŋu-i, kuu dii ŋaa i diyaa kollun-cucúnni-i tɛna. ⁹ Diilonŋo saa fiɛl-e duɔ ji gánŋ baa-ye, u fiɛlaa-ye Itienŋo-i Yesu-Kirsa duɔ kor-e. ¹⁰ U kuu miɛ maama yaa nuɔ-i, wuɔ duɔ ji bir jo, i kuu tí wa, ii dii cicélma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienŋu fanŋu-na, na saaya na cor ta na dii sirɛinŋa na-naa nuɔ aa ta na káyá na-naa Diilonŋ-húmelle-na.

Pol diyaa nelma Tesaloniketaamba túnni-na

¹² Tobinŋ namaa, bamanŋ cietŋ Diilonŋ-maacemma-i na hólma-na, Itienŋ unŋ haa bamanŋ na yunŋu-na ba da ba ta ba pigáanŋ-na húmelle-i, jande, i cārā-nei, taa na kán-ba. ¹³ Taa na kán-ba fafamma, aa na ta na dól-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobinŋ namaa, bamanŋ yagaraa maacemma-i, jande, i cārā-nei, diyaa nelma ba túnni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na káyá bamanŋ saa nanŋ kaasinni Diilonŋ-húmelle-na yogo. Baa na yanŋ na hómму ta mu huol baa moloŋo. ¹⁵ Bilaanŋ na fere unanŋ nuɔ ŋ baa ji ce ŋ nanolŋo kuubabalaanŋu

wuō ņ suu sōlaaņgu. Yaaņ aa na ta na kuye kuufafaanġu maama yaa-i bāaņgu-i baa isuōņgu-i, namaaņo-i na-naa nuō a ka cor baa niēraamba-i hiere.

¹⁶ Yaaņ na hōmmu ta mu fē yinni maņ jōņ. ¹⁷ Taa na cārā Diilonġo-i hōnni maņ jōņ. ¹⁸ Taa na jaal Diilonġo-i weima-na hiere. Naņ hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huon-nu, Diilonġo taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilonġo Yalle-i di maacema-na. ²⁰ Da ba waņ nelma maņ baa-na aa cira Diilopōpuōrunġu, baa na biē-ma nelsōsōmma. ²¹ Nġa taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamaņ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niēņ āmbabalma-i ma sīnni-na hiere aa na yaņ-ma.

Jaaluperiengū

²³ Diilonġo-i Hōfēllentienġo bir-na fuō birma aa u tuō niya-nei fafamma. Ku yunġu yaa daaku: U tuō niya na yalēiņa-i baa na hōmmu-i baa na kūōma-i; cālmuō baa ji da-nei Itienġo-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiingū-i. ²⁴ Diilonġo maņ biē-na, u pāa nuņgu wuō u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa waņ weima aa ji bir baa huon-āndaanġu.

²⁵ Tobinġ namaa, taa na bi cārā Diilonġo-i na hā miēņo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ņaa cēduōņ-bieņ namaa.

²⁷ Mi gbu mi cārā-nei, jande, niēņ Itienġo-i aa na kalaņ sebe daayo-i na pigāaņ Diilon-đūņ-baamba-i hiere.

²⁸ Itienġo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegáan sebháallŋo maŋ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuoleŋ-muntienammu baa Yesu-Kirsa jomman-künŋu-i. Ba hólma-na, banamba naa cira wuɔ *Kirsa juɔ tɪ, banamba yagar maacencelle wuɔ miwaanjo tɛ tɪ aa nuɔmba namba'i bir yiera baa ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanjo-na, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonjo yaa igēna ba maama-na aa cārā-yuɔ wuɔ u káyá-bei ba ta ba wuɔ u hümelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suɔ dii u nuŋŋu-i Yesu jomman-künŋu-na, wuɔ «Nelba-balaŋ» yaa saaya u jo igēna. U ka jo ji ce u fere wuɔ u yaa Diilonjo-i, a taal nuɔmba bigaan Diilonjo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanjo-na, u don tuɔ dii nelma Diilon-dün-baamba túnni-na, wuɔ mulleŋ da ma fie'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilon-hümelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuɔ Tesaloniketaamba wulaa wuɔ ba ta ba cārā Diilonjo-i ba há fuɔ fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuŋ-juuru-i yinni maŋ jon fuɔ temma-i, aa ba baa bi yan ánfafamma cemma-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Silvé* a naara Timote, miemei nyegáan sebe daayo-i die há Diilon-dün-baan namaa naman cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huon-nu dii Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba káyá-nei aa fē na hõmmu-i.

Pol dii sireŋŋa Tesaloniketaamba-na

³ Tobin namaa, Diilon-hümellen-künŋuŋ yuŋ na hõmmu-i ku ká dumaa, a naara nanj dól na-naa na bi ká dumaa, i sie gbáa yan Diilonjo jaalma-i; aa ku yaanŋa yaa dumaanjo-na. ⁴ Nanj ceŋ súlma maŋ nuɔmba nammu-na, a naara nanj mulleŋ mullema maŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fē i hõmmu-i puona. A ce dumaanjo-na die ká terienŋu terienŋu, i bie na künŋu-i a piiye pigáan Diilon-dün-baamba maŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobin namaa, nanj mulleŋ *Diilon-nelle maŋ maa-na-i, kuman haan-nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigáan wuɔ Diilonjo suɔ pámma. Neliŋ nuɔ nin saaya baa kuman, Diilonjo bi pá-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da, baman cien-nan súlma-i, Diilonjo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i súlma a suu ku sálaanŋu-i. ⁷ Aa ban ceŋ namaa naman súlma-i, u ka hiel-na súlma-na baa mienjo-i hiere Itienjo jomman-yiŋŋu-i. I ka da u jo dõro-i-na baa u *dõrõpõurbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dáncaamu ka dii-yo huonŋa u tuɔ jo. Duɔ jo, baman ciinaana Diilonjo-i aa bi ciina Itienjo *Neldõdõlma-i, u ka gbo kakálle-i ba yunni-na. ⁹ Kuman ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonjo ka kõsuon-ba gbula, ba sie da pie Itienjo-i, ba sie da uŋ ceŋ u baaŋŋu-i dumaa. ¹⁰ Nŋa baman hüyáa u maama-i, yiŋ daaku-na, ba ka ta ba tuólnu-yuɔ aa gbuu ta ba ne-yo ŋaa ba ka wuo-yo. Inj waan u maama-i baa-na na hũu-ma, namaa na kaa bi waa ba hólma-na.

¹¹ Ku'i cie na da i cārā Diilonjo-i yinni maŋ jon i há-na, wuɔ uŋ blē-na maman nuɔ-i, u há-na ku fõŋgõ-i na gbáa ce-ma. Aa ánfafamma maŋ yuu

* 1:1 Silvé yerre nande yaa wuɔ Silasi.

na hõmmu-i, u hã-na ma cemman-fõngũ-i, aa ce na yu nyɔlma baa Diilonj-hümellen-kũngu-i. ¹² Da ma ce dumaanjo-na, na ka ce Itienjo-i Yesu ce boi aa fuɔ ka bi ce na ce boi. Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i ban yey hujantaamba, ba yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

2

Itienjo jomman-kũngu-i

¹ Tobin namaa, kuman ŋaa Itienjo jomman-kũngu-i baa i tigiima-i u caangu-na ku kũngu-i, ² jande, i cãrã-nei, da na nu ba'a Itienjo juɔ, baa na yan na hõmmu cu donduo dumaa, baa na bi yan na huleiŋa caar. Uman duɔ cira Itienjo jomma hii, baa na hũu-ma. Halle da ba fiɛ cira wuɔ Diilopɔpuɔrungu, baa na hũu-ma. Ba gbãa bi cira miɛmɛi waan-ma sisɔ miɛmɛi nyegãan-ma, ba taal-na. ³ Baa na yan molo da nelma taal-na. Halle da ba fiɛ hel baa ku nelma-i hie, baa na hũu-ma. Na saa da, aa Itienjo jomman-yiingu suɔ da ku hi, nuamba ka ciina Diilonjo-i aa Nelbalaŋo man kãan dãamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuɔmbanj buol nimanj hierɛ, ka hel baa Diilo fuɔ fɛrɛ-i, u ka sire wuɔ fuɔ sa taara-niɛ, kɛrɛ fuɔ maaraa-ni hierɛ. Aa u ka bel diilonjo-i kã ka suur tɛna *Diilodubuɔ-i-na wuɔ fuɔ yaa Diilonjo-i. ⁵ Ma sɪ ma tɪyãanu-nei wuɔ miŋ waa na terienju-na, mi taa mi wan-ma baa-na kɛ? ⁶ Fiefiɛ-i-na, na suyaa kumanj bilaaya-yuɔ ta ku cie u yiingu da ku hi u duɔ jo. ⁷ Na saa da, Nelbalaŋo duɔŋ u maacemma-i tɪ dii cicaara, ku tɪyãa umanj bilaaya-yuɔ u halanj u yaanga-na. ⁸ Duɔ halanj u yaanga-na, i ka da-yo. Kufangu huɔngu yaa nuɔ-i Itienjo ka bãl-o baa u nufafalmu, aa unj juɔ baa bibɛsɪnni manj, ku ka kɔsuɔŋ-yo. ⁹ Nelbalaŋ daa u ka jo baa *Sitãni himma a ji ce gbɛrɛ-weima-i ma sɪnni-na hierɛ duɔ gbãa duɔ taal nuɔmba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaanngu-i ku sɪnni-na hierɛ a cure bamanj kãan dãamu-na. Ninsoŋo manj naa waa u gbãa kor-ba, u saa dɔlnu-bei ba ciina-yuɔ. ¹¹ Ku cie dumei Diilonjo hã-ba piramanj-hõmmu a ce ba ta ba hũu coima-i wuɔ ninsoŋo. ¹² Terienju fanngu-na, bamanj saa hũu ninsoŋo-i aa kuubabalaanngu cemma ta ma dɔlnu-bei, Diilonjo ka pigãan-ba u jãyãmma-i.

Diilonjo fiɛlaa-na duɔ kor-na

¹³ Tobin namaa, na maama dii kpelle Itienjo huɔngana. Diilonjo fiɛlaa namei dii ku domma-na* duɔ kor-na u *Yalle manj ciɛŋ-nanj nelfafaan namaa di barguɔ-i-na, baa ninsoŋo manj nanj siyaa-yo u bi barguɔ-i-na. A ce dumaanjo-na, miɛ i siɛ gbãa yan u jaalunngu-i na maama-na. ¹⁴ Inj waan *Neldɔdɔlma manj baa-na, u blɛ-na baa ma yaa-i duɔ kor-na na da na ta na ce na bãanngu-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin namaa, terienju fanngu-na, bilaan Diilonj-maama-i kpelle, aa inj waan mamanj baa-na i nunni-na, baa inj nyegãanj mamanj hã-na hierɛ, baa na yan ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienjo-i Yesu-Kirsa fuɔ fɛrɛ-i, baa i To-i Diilonjo manj dɔlaaye aa ce hujarre yiɛ tuɔ dii sireiŋa yiɛ, aa ce i haa i nanjga-i bɪŋkũfafaan-nu, ¹⁷ ba hã-na holle aa ta ba dii sireiŋa nei, a ce na maacemma-i baa na ãndɛnni ta ni fa hierɛ.

3

Taa na cãrã Diilonjo-i na hã-ye

* 2:13 Girekimma-na terienj daaku gbãa bi nu nunj daama-i: «U fiɛlaa namei igɛna...»

¹ Tobij namaa, mamarŋ tŷáa ma yaa daama: Taa na cārā Diilonŋo-i na hā-ye; wuō u yan Itienŋo nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fŋngūō ŋaa marŋ daa fŋngūō dumaa namaa terienŋu-na. ² Nuōmba hiero saa hūu-ma, a ce dumaanŋo-na, taa na bi cārā Diilonŋo-i wuō u hūu-ye nelbabal-aamba nyisēnni-na. ³ Itienŋo sa bir baa huonŋ-āndaanŋu; u ka dii holle nei aa bi tuō niya-nei na baa ji suur *Bigāarānŋo nammu-na. ⁴ Itienŋo ciē i suō wuō die wanŋ mamarŋ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienŋo-i Yesu-Kirsa ce na ta na dōl Diilonŋo-i aa ce na ta na hīrā mulŋema-i fuō temma-i.

Na saaya na suur miē nallu yaa nuō-i

⁶ Tobij namaa, na hōlma-na, bamarŋ bilaa yelma-i tŷena aa ba sa ce inŋ waanŋ mamarŋ baa-na, niēŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hiere.

⁷ Namaa fere-i na suyaa nanŋ saaya na ta na ce kumarŋ a biē miē maama-i. Inŋ kāa na terienŋu-na, na daa i ciē i fere yentaanŋ miē wei? ⁸ I saa hūu molonŋ kuuwuonŋu dede wuo-ku gbāŋgbāŋ. I ciē maacemma-i bāanŋu-i baa isuonŋu-i ŋaa i ka ko i fere tie da i nuŋ-juuru-i i fere ⁹ a ne da namei naa saaya na yiēra baa i yunŋ-maama-i. Ŋga i ciē mafamma-i die pigāanŋ-na nelma. ¹⁰ Inŋ waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i wanŋ-ma baa-na yiē: «Umarŋ duō u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niwuoni-i aa u yan-ni.» ¹¹ Da na da i wanŋ mafamma-i, i nuō wuō na hōlma-na banamba bilaa diilonŋo-i yanŋ ba maacemma-i aa ta ba wuōra ba dii ba nunni-i mamarŋ saa hi-ba. ¹² Inŋ taaranŋ kumarŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma marŋ saaya ma ce dumaa a yiēra baa ba yunŋ-maama-i ba fere.

¹³ Tobij namaa, namaa fuō, baa na yanŋ kuufafaanŋu cemma-i. ¹⁴ Inŋ waanŋ mamarŋ sebe daayo-na, umarŋ duō saa ce-ma, na ne kutienŋo-i aa na yanŋ-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pāŋ bigāanŋ kutienŋo-i, ŋga na dii nelma u tūŋ-nu; namaa wuonŋo'i.

¹⁶ Hōfēllentienŋ fuō fere u tuō fē na hōmmu-i weima-na hiere baa hōnni-na hiere. Itienŋo waa baa-na hiere.

¹⁷ Muō Pol, mi pāa-na jaalunŋu. Muōmei nyegāanŋ jaalunŋ-terienŋ daaku-i baa mi fereŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumei koko mi sebebbaa-ba-na. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polņ nyegāņ sebēdēlāņo maņ hā Timote-i Nelmuoamma

Timote to waa Girekiyiņo, aa u nyu-i Yuifuciņo. Nyuņo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaan da ba-naa Lisire (Pōpuor. 16.1-3). Ku huonģu yaa nuo-i Timoteņ juo ce Pol namaacenceroņo fuo wuora baa-yo nilēiņa-na. Huonģu nanģu juo hi, Pol wuo kar-o jina Efesi u duo kāyā Diilon-dūņ-baamba-i ba suo tigiima (1.3). U nyegāņ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sireiņa yuo ku maacemma-na.

Dēlā-wuonģo yaa daayo-i. U gbuoya-yuo wuo nuomba namba dii ta ba guol Diilon-dūņ-baamba gbeini-i wuo miwaan daayo bimbinni saa fa, wuo cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yan aa tagaaya pigāņ Timote-i wuo Diilon uņ hielaa niman ģiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāņ-yo Diilon-dūņ-baambaņ gblē ba ta ba cārā Diilonģo-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huonģ-baambaņ gblē ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timoteņ saaya u bel nuomba-i dumaa Diilon-dūņģu-na a saanu baa ba sinni-i, Pol waan ku yaa-i perieņ aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5-6).

Jaaluņģu

¹ Muo Pol, muomei nyegāņ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pōpuorbilonģu muo ģaa i koņkortieņo-i Diilon uņ'a ma ce dumaa baa iņ haa i nanģa-i Yesu-Kirsa maņ nuo-i. ² Mi nyegāņ-yo da mi hā Timote nuonei. Diilonģ-hūmelle-na, nii dii mei fereņ bieņ nuo. I To-i Diilonģo-i, baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre niē aa kāyā-niē aa fē ņ huonģa-i.

Nelpirataamba kūņģu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduoni-i-na, mii naa hi dii sireiņa niē wuo ņ ģēna Efesi-i-na ņ yiēra bamaņ waan Diilonģ-nelma-i baa coima-i. ⁴ Waņ baa-ba wuo ba hiel ba nanģa bincuoņ-nelsosomma-na baa huolonģ-maama-i, ma jo baa ijiesosonni. Ma sa kāyā nelie suo Diilonģ-huonģa-i. Da ņ haa ņ nanģa-i Diilonģ-na, ku yaa ņ ta ņ suo u huonģa-i. ⁵ Kumaņ cie mie ņ ce-ma dumaanģo-na, mi taara Diilonģ-dūņ-baamba-i ģiere ba ta ba dōl nuomba-i baa huonģa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba nanģa Diilonģ-na ku haama. ⁶ Banamba yaanģ daama-i ģiere aa bie nelsosomma ta ba waņ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba cie ba fere *āņjnamma pigāataamba, a ne da baņ nyaarāa mamaņ nuo-i ta ba waņ-ma, bafamba fere-i ba sa suo ma yuņģu-i.

Āņjnamma ānfaanģo-i

⁸ I suyaa wuo da ņ wuo *āņjnamma-i maņ saaya ma wuo dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suo wuo Diilonģo saa jina āņjnamma-i nelviinģ maa-na, u ģēna-mei nelbabalaanģ maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa hubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamaņ sa kāaņ Diilonģo-i, baa bamaņ bēnaanaņ u yerre-i, baa bamaņ kuonģ ba tobaa-ba-i sisō ba nyubaa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamaņ cieņ bīņwosinni-i, baa bema maņ cieņ ba-naa, baa bamaņ suoraanģ portōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamaņ hielaanģ ba niēņa-i Diilonģ-na coima-na. Bamaņ sa wuo yaanģ ba saanu baa ninsoņo-i ģiere, āņjnamma ģēna bafamba maama yaa nuo-i. ¹¹ Baņ hāa-mi *Neldōdōlma maņ wuo mi waņ-ma, ninsoņ daayo da

ma yaa nuò-i. Neldòdòl daama piiye Diilonjo yunteslññij-maama baa u fafaan-maama.

Pol pã Kirsa-i jaalunju

¹² Mi jaal Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, u haa u nanja mie aa hiel-mi kãyã-mie mi ta mi cãa-yo, ¹³ ñ sie suò wuò ðelũ-i-na mi taa mi biëna u yerre-i aa ta mi ce karaanju baa u baamba-i. Mi huõnga taa ka donj ka cor. Nga u yaan aa ce hujarre mie wuò min^a mi saa hũu Yesu maama-i, mi sa suò ku yungu. ¹⁴ Itienjo Yesu-Kirsa cie baa-mi cor. U cie mi haa mi nanja yuò aa tiraa ce mi ta mi dól-o. ¹⁵ Nel daama-i nuharunju si dii-mei: Yesu-Kirsa juò hãema-na duò ji kor ãmbabalmanciraamba. A ne da muòmei ba yuntien muõño-i. ¹⁶ Nga u cie hujarre ãmbabalmanceron muò mi temma-na duò pigãan u hòhlnannga-i. U cie kufangu-i duò dii sireinã nuõmba-na ba da ba hũu u maama-i a da cicelma manj sa ðen dede-i. ¹⁷ Yaan j tie gbeliën Diilonjo-i aa i tie tuòlñu-yuò. Uu dii gbula, u sa ji kã terienju. Molonj yufelle sie gbãa haa-yuò. U yaa u diei Diilonjo-i. Ma cie.

¹⁸⁻¹⁹ Mi bie, mi ka hã-ni maacemma a saa baa Diilonj unj ña naa ce ba wanj mamanj ñ kũngu-na cor. Banj waanj mamanj, da ma ðenu-nie, ñ ka ðe Diilon-hümelle-na aa gbãa ce maacenfafamma baa huõnga diei. Banamba suyaa kumanj sa dolaanunj Diilonjo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanjo-na ba Diilonj-hümlen-kũngu kũõna. ²⁰ Imene nunju dii kutaamba-na baa Alesãndire-i hiere. Mi nyaa-ba hã *Sitãni baa-ba, ku yaa ba ka yanj Diilonjo yerre biënamma-i.

2

Diilocãrãlle faa

¹ Minj taaranj kumanj ðelã-kũngu-i Diilonj-dũñ-baanj mie i wulaa, mi taara i tie jaal Diilonjo-i aa tie cãrã-yuò i hã nuõmba-i hiere. ² Na ta na cãrã-yuò na hã fõngõtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumanj ka ce i kũõma fẽ, i waa i ferenj nuò tie cãa Diilonjo-i aa tie ce kuuviinju. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cãrã-yuò na hã nuõmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dólñu i konkortienjo-i Diilonjo-i. ⁴ Diilonjo taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suò ninsoño-i. ⁵ Na saa da! Diilonjo dii u diei yonj, aa konkortienjo diei dii nelbiliemba hõlma-na baa-yo. Konkortienjo fanjo-i nelbilonjo. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilonj unj ña naa dii huõngu manj duò kor nelbiliemba-i ba ãmbabalma-na kunj juò hi, u yaa pãa u fere a sãa ba yunni-i. U cie ku yaa-i a pigãan wuò Diilonjo taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i cie na da Diilonjo cie-mi u nelwaranj muò, aa bi ce-mi Yesu *põpuòrbilonj muò, mi ta mi wanj Yesu maama-i *niëraamba hõlma-na, ba da ba nu ninsoño-i aa hũu-yo. Mi sa kar mi huòyasanga, mi wanj ninsoño yaa-i.

⁸ Terienju fanju-na, mi taara bibemba ta ba cãrã Diilonjo-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cãrã-yuò, ba cãrã-yuò baa hòfafannga; ba baa cãrã-yuò baa hòdulle, ba baa bi cãrã-yuò baa beru ba hòmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suò ba ferenj diiyamma. Ba baa yanj bislñni ta yaannga bei; ba yanj ni gbẽ baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuò ba yukuòslñni migãmma-na, baa nibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yanj aa ba ta ba kuye ãnafamma cemba yaa-i. Cieño manj wuò fuò kãalã Diilonjo-i u saaya u tuò ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba wanj Diilonj-nelma-i baa-ba, ba saaya ba flinanj aa hiire ba fere ta ba nu. ¹² Mi sa taara cieño sire yiera wuò u wanj Diilonj-nelma, u saa bi saaya u waa bibienjo yun-ñu, u par flinamma yonj. ¹³ Yunj haku-i nuò-i

mi ta mi waņ mafamma-i? Mi niē da Diilonjo maa bibieņo yaa igēna aa suo ji ma cieņo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibieņo-i, u tāalāa cieņo yaa-i u cāl Diilonjo-i. ¹⁵ Nga cieņo maņ duo hūu Yesu maama-i, aa wuo Diilonj-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuo, u horre ka kor-o.

3

Yaatesīnnij saaya ni da dumaa Diilonj-dūņgu-na

¹ Uman duo tuo taara yaatesīnni-i Diilonj-dūņgu-na, kutieņo taara maacen-fafamma; nuharungu si dii-meī. ² Diilonj-dūņ-baamba yaatieņo-i, cālmuo saa saaya u da-yuo, u saaya u waa cieņo diei tieņo, u saaya u tuo suo u ferēj belma, u saaya u waa nelnurāņo, u saaya u waa nelfefeīņo aa tuo sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuo kalan nuomba-i Diilonj-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyōrģo, u saa saaya u waa hōdoroņo, u saa bi saaya u waa berkartieņo, nga u saaya u waa hēhēntieņo, u saa saaya u yaņ gbeīņ-maama ta yaaņga yuo. ⁴ U saaya u suo fuo ferēj dumellenj-baamba nuolamma a ce u bisālmba ta ba nu u nuņgu-i aa ta ba kāņ-yo weīma-na hiere. ⁵ Nelieņo maņ sie gbāa nuola u dumellenj-baamba-i fafamma u ce niē gbāa bel Diilonj-dūņ-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatieņo saa saaya u waa nelfeļeņo Diilonj-hūmelle-na. Duo waa nelfeļeņo, bombolma gbāa cōruonu-yuo. A ce dumaaņo-na, mamaņ daa *Sitāni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puoņ-nuomba nunni-na, ku yaa ba sie ji dii ba yaaņga-i yuo a ce Sitāni da mumbelmu yuo.

Diilonj-dūņgu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduōņgu yaa baa Diilonj-dūņgu maacenciraamba-i, ba ciluo saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yaņ kolma ta yaaņga bei, aa ba baa taara huhurmaņ-gbeīņa-i. ⁹ Diilonj uņ pigāaņ-ye ninsoņo maņ u hūmelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huōņga diei. ¹⁰ Da na'a na hā umāņ Diilonj-dūņgu maacemma-i, na saaya na ne kutieņo ciluo-i igēna. Da na da u faa, na suo na hā-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* maņ cieņ maacenduoma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebīnataamba. Ba saaya ba ta ba suo ba ferēj belma aa yaņ huhurma-i weīma-na hiere.

¹² Diilonj-dūņgu maacenceroņo saaya u waa cieņo diei tieņo. U saaya u tuo suo u dumellenj-baamba nuolamma. ¹³ Diilonj-dūņgu maacenceroņo maņ cieņ u maacemma-i fafamma, nuomba bi u yefafalle aa u da holle u piīye uņ haa u naņga-i Yesu-Kirsa-i-na mamaņ nuo-i.

Diilonj uņ puuriīye nelma maņ pigāaņ-ye

¹⁴ Timote, Diilonj duo sie, ku sie da huōņgu mi ka kā ka ne-ni. Nga mi nyegēj sebe daayo-i da mi hā-ni, ¹⁵ wuo da ņ saa ji ta ņ da-mi, u kāyā-niē ņ suo ņ ferēj belma Diilonj-dūņ-baamba hōlma-na, ņ suo ņ ferēj belma Cicēlmantieņo baamba hōlma-na. Ba yaa ninsoņo tuole-i ¹⁶ Coīma saa fa, Diilonj uņ pigāaņ-ye nelma maņ Yesu-Kirsa kūņgu-na ma temma si dii.

Wuo *Kirsa juo nelbiloņ temma i ji da-yo.

*Diilonj-Yalle cie i suo wuo nelviīņo.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waaņ u maama-i baa niēraamba-i nileīņa-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonjo biyaa-yo ka jīna u caaņ-nu.

* 3:11 Girekimma-na terieņ daaku gbāa bi nu nuņ daama-i: «Ba caamba ciluo saaya u vii...»

4

Bilaaj na ferε coikartaamba-na

¹ *Diilonj-Yalle waanj-ma gbar-ma wuɔ miwaanjo timmanj-huɔŋgu-na, ba-namba ka cina Yesu-i aa cu coikartaanj huonj-nu ta ba nu Sitāni-nelma. ² Ba ka yanj huhurmantaamba famba taal-ba pira-bei. ³ Ba wuɔra ba piye wuɔ ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni nanni dii ni saa saaya wuoma. Nga η saaya η suɔ wuɔ niwuoni fanni-i Diilonjo hielaa-ni hā bamanj hūyāa u maama-i aa ta ba suɔ ninsoŋo-i wuɔ ba ta ba jaal-o aa ta ba wuo-ni. ⁴ Diilonj unj hielaa nimanj hiere ni faa. I saa saaya i cina kuuwuongu nanju wuɔ ku saa fa. Nga da η'a η wuo kumanj, η saaya η jaal Diilonjo-i ku maama-na. ⁵ Ku yunju yaa daaku: Diilonj-nelma-i baa u cāramma yaa migāan niwuoni-i hiere.

⁶ Da η ta η piye nel daama-i η pigāanj tobimba-i, η ka ce maacembilofeɛin nuɔ Yesu-Kirsa suonju-na. Ku yaa ka pigāanj wuɔ η flāa Diilonj-hūmelle-na aa η kalaanj hūmefafalle-i hi η fuonju-i. ⁷ Nelma manj sa kāanj hūmeduɔle baa miε Diilonj-hūmelle-i, baa yanj ma ta ma suur η tūnni-na. Ta η kuye Diilonj-kūŋgu yaa-i. ⁸ Da η ta η kuye ponsaanju manj firiinunj η kūɔma-i, ku faa, nga ku sa fa weima bɔi. A ne da da η ta η kuye Diilonj-kūŋgu-i ku fa nyunjo ku maama-i aa tiraa fa biɛnjo ku maama-i hā-ni. ⁹ Nel daama-i nuharunju si dii-meɪ, nuomba-i hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰ Inj haa i nanja Cicēlmantienjo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i aa vaa i ferε vaanj daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba konkortienjo-i, ku huraa bamanj hūyāa u maama-i. ¹¹ Ninj saaya η ta η wanj mamanj baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹² Baa yanj molo dii u yaanjo-i niε wuɔ bisālāan nuɔ. Diilonj-dūŋ-baamba saaya ba ta ba ne nuɔnei aa ta ba ce. A ce dumaanjo-na, η nunj-āndaanjo saaya ku ta ku fa baa η ciluɔ-i hiere. Nj saaya η ta η dɔl nuomba-i hiere aa η haa η nanja-i Diilonjo-na ku haama. Cālmuɔ saa saaya u da-niε. ¹³ Vaa η ferε η ta η kalaanj Diilonj-nelma-i baa nuomba-i aa η ta η firnu-meɪ η cie mi jomma-i. ¹⁴ Diilonj unj puɔraa ba wanj mamanj η kūŋgu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niε aa cārā Diilonjo hā-ni fōŋgūɔ manj, baa hūu-yo η nanna. ¹⁵ Minj waanj mamanj baa-ni hiere, bel-ma nammu hai aa η ta η ce-ma manj saaya ma ce dumaa, ku yaa nuomba ka suɔ wuɔ Diilonj-maacemma wuɔ η wulaa. ¹⁶ Suɔ η ferεŋ belma, aa ninj wanj Diilonj-nelma manj, η ta η ne-ma torro. Vaa η ferε baa ma cemma-i, ku yaa η ka kor η ferε aa bi kor bamanj ka nu-ma η wulaa.

5

Timotenj saaya u bel Diilonj-dūŋ-baamba-i dumaa

¹ Bincɔinjo manj duɔ cāl, piye baa-yo da yambaa ŋaa η tohoiŋo η dii-yo hūmelle-na. Da ku waa nacalooŋo, piye baa-yo ŋaa ceɔduɔŋ-bienj namaa. ² Da ku waa cabincɔinjo, η piye baa-yo ŋaa η nyu, aa da ku waa cabisālāanjo, η piye baa-yo ŋaa η tūɔ; baa huonja diei.

Bikulcaambanj saaya ba bel dumaa

³ Bikulcaamba manj taamba sɪ-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴ Nga bisālŋ da ba waa baa umanj, sisɔ u hāyēlmba, ba yaa saaya ba yiera baa ba dūŋ-maama-i a pigāanj wuɔ ba kālā Diilonjo-i ninsoŋo. Da ba yiera baa-ma dumaanjo-na, ba bincuɔmbanj cie kumanj hā-ba, ba suu ku sɔlaanj yaa dumaanjo-na. Diilonjo taara ku yaa-i.

⁵ Da η nu wuɔ bikulcieṅo-i, u yaa uman tieṅo sɪ-yuɔ. Fuɔ temma-i u haa u nanga-i Diilonjo yaa nuɔ-i, u cārā u yaa-i bāanṅu-i baa isuṅgu-i wuɔ u kāyā-yuɔ. ⁶ A ne da bikulcieṅo man cieṅ u bāanṅu-i, u ne colcol ŋga u kuu, u Diilon- hūmellen- huɔṅga kuu aa yan-yo. ⁷ Ŋ saaya η ta η titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba sie ji ce cāl.

⁸ Uman duɔ u sa ne u huramba-i fafamma, ku huraa fuɔ fereṅ dūṅ-baamba-na, kutieṅo hilaa Diilon- hūmelle huon-nu. Baman sa suyaan Diilonjo-i ba boyya-yuɔ.

⁹ Bikulcaamba man naa vii baa ba bɔlbaa-ba-i aa ba biena yu bien komuɔṅa sa-a-siei, na saaya na bie bafamba yireiṅa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰ Da na'a na kāyā uman, u yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na, u saaya u suɔ u bisālmba nuolamma, u saaya u tuɔ ce niraamba nersinni-i fafamma, u saaya u tuɔ saara Diilon-dūṅ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuɔ kāyā sūntaamba-i aa bi tuɔ ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba man saa vāa yogo, baa dii ba nunṅu-i kāyamma-na. Da η dii-ku, bekūṅ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka cieṅ *Kirsa maama-i jina kɔtuṅgu aa ta ba taara ba soṅ. ¹² A ce dumaanjo-na ban pāa nudlelāṅgu man baa Kirsa-i, ba ka guɔla-kuɔ a taara weima hā ba fere. ¹³ A naara kufanṅu-i, da na bie-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuɔra ba bīṅ nuɔṅ-dumieṅ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma man saa hi-ba. ¹⁴ Terieṅgu fanṅu-na, mei taara bikulcabisālmba bir soṅ a hoṅ bisālmba aa yiera terduɔṅ-nu ta ba ce ba dūṅ-huɔya-maacemma-i, ku yaa i bigaarāamba sie da nunṅu yie. ¹⁵ Kuman cie mi ta mi wan mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i ti aa cu *Sitāni huon-nu.

¹⁶ Cieṅo man duɔ hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dūṅ-baamba-na, u'i saaya u tuɔ kāyā-bei aa yan Diilon-dūṅ-baamba ta ba kāyā baman taamba sɪ-bei.

Diilon-dūṅ-baamba yaataambaṅ saaya ba bel dumaa

¹⁷⁻¹⁸ Diilon-nelma cieṅa wuɔ: «Niin duɔ tuɔ muo dtmma-i, η saa saaya η vaa u nunṅu-i» aa tiraa cira: «Maacembiṅo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieṅgu fanṅu-na, Diilon-dūṅ-baamba yaataamba man cieṅ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaan-na fafamma; ku huraa baman vaa ba fere baa Diilon-nelma wamma-i.

¹⁹ Da ba ta ba cāl yaatieṅo-i baa maman, aa siertaamba saa yu ba hāi sisɔ ba siei, baa hūu-ma. ²⁰ Uman duɔ cāl, wan baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

²¹ Jande, ne Diilonjo-i baa Yesu-Kirsa-i baa *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i aa η ce nel daama-i ṅaa miṅ waan-ma baa-ni dumaa. Baa ta η ce cieṅ. ²² Da η'a η sa suɔ uman ku kaala, baa tugol η haa η nammu-i u yunṅu-na η cārā Diilonjo-i η hā-yo wuɔ u tuɔ ce maacemma Diilon-dūṅgu-na. Baa yan banamba ji celieṅ-ni baa ba balaanṅu-i. Baa yan cālmuɔ da-nie.

²³ Ŋ kusūṅguṅ η'a ku sa dɔl-ni, baa ta η nyɔṅ hūṅkolṅo-i yon, ta η nyɔṅ duvṅo-i tēntēṅ.

²⁴ Nuɔmba nan cālmuɔ dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tlena ba āndaanṅu-na aa suɔ da ba cālmuɔ-i. ²⁵ Anfafamma sa bi fuo dumei. Halle da ku fie vaaya nie nie, ma ji hel.

* **5:10** *Yuifubaa-ba jarā ba niraamba-i dumei. Nieṅ Like 7.44. † **5:17-18** Nieṅ Anjnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. dle. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

6

Kōraambaṅ saaya ba waa duma ba ba yuntaamba-i

¹ Kōraamba saaya ba ta ba kāñ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo sie da biēna Diilonḡ yerre-i aa bi biēna i hūmelle diele-i. ² Kōraamba mañ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuḡ ba natobimba. Ba saaya ba suḡ wuḡ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dānu Diilonḡ-i. Terienḡu fañgu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niñ saaya ḡ ta ḡ wan mamañ baa nuḡmba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

³ Umanḡ duḡ yan Itienḡ-i Yesu-Kirsa nelmanḡ-kerre-i aa tuḡ wan u denḡ maama baa nuḡmba-i, umañ duḡ haar Diilonḡ-hūmelle-na, ⁴ kutienḡ ce bombolma. U sa suḡ kuyunḡu, aa nuharunḡu'i dalaanunḡ-yuḡ baa āndapirre aa tiraa tuḡ ce beru nelsōsōmma-na. Ku yaa juḡ baa nenemunḡu-i, baa cōcōḡulō-i, baa tuosīnni-i, baa āñjōḡōbālamma-i, ⁵ baa āndapirre-i bamañ sa jōgaañ kā yaañ-na ba hōlma-na. Ba ciinaana ninsoḡo-i aa bir ta ba ne wuḡ sī Diilonḡ-hūmelle-i gbeitaara-hūmelle.

⁶ Coima saa fa, da ḡ haa ḡ nanḡa-i Diilonḡ-na, weiśīnni nanni saa maar nifanni-i, ḡga ḡ saaya ḡ waa nelienḡ nuḡni mañ sa niēnunḡ moloḡ bīñkūḡu. ⁷ Ḋ saa da, i juḡ miwaanḡo-na baa i nienḡa ndii, i ka bi bir baa i nienḡa ndii. ⁸ Kumañ gbāañ, die tie da i nunḡ-juuru-i baa kompammu-i i hī, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Bamañ kuñ gbeinḡa huonḡ-nu, *Sitāni hi ba yaa-i u dii-ba u juḡḡo-na. U gbu-ba baa bafamba ferēñ yufienḡ-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yunḡu si dii-nie, ni kōsuḡḡ-ba yonḡ. ¹⁰ Ḋ saa da, gbeinḡ da a ta a dānu-nie a cor, ku yaa diyaañ-niñ āmbabalma sīnni-na hierē. Gbeinḡ-maama taa yaanḡa banamba-na a ce ba nanna Diilonḡ-hūmelle-i, a ce dumaanḡo-na muliēma si dii bei dei. ¹¹ Ḋga nuḡ niñ yerḡ Diilonḡ-wuonḡ nuḡ, baa dii ḡ gboluonḡu maacembabalanḡ daama-na. Ta ḡ kuye viisīnniñ-kūḡu-i, baa nelnyulmunḡ-kūḡu-i aa ḡ haa ḡ nanḡa-i Diilonḡo-na. Ta ḡ hīrā ḡ kūḡma-i aa ḡ ta ḡ ce nuḡmba-i hīēhīē. ¹² Vaa ḡ ferē Diilonḡ-hūmelle-na. Baa yanḡ Diilonḡ-nelle korra-nie. Diilonḡo jōḡuḡḡ-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bi-ni ce-ni u wuonḡ-nuḡ. Ḋ waanḡ difande maama yaa-i fafamma nuḡmba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fiefiē-i-na, mi ka piye baa-ni Diilonḡo mañ hāañ nelbiliemba-i baa bīmbaamba-i cicēlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa mañ waanḡ ninsoḡo-i baa *Pōse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Niñ nuḡ nelma mañ, ce-ma mañ saaya ma ce duma, baa yanḡ cālmūḡ da-nie, baa yanḡ ba da āntāalāmma haa-nie a ji hi Itienḡo-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuḡ ferē yaa diyaa yīinḡu fañgu-i.

U yaa u diei Itienḡo-i;

ānfafamma-i hierē ma tienḡo-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hierē ba Jāmatigi-i,
aa bi waa yuntaamba-i hierē ba Yuntienḡo-i.

¹⁶ Fuḡ yaa sa kuñ u diei yonḡ.
Cecerma mañ dii u terienḡu-na

molo sie gbāa piē ma caañ-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbāa da u yufelle.

Yuntesīnni-i baa fōḡḡōtesīnni gbīē baa u yaa-i kudei.

Ma cie.

Bīñkāntaamba maama

¹⁷ Waŋ baa bamaŋ biŋkūntaamba-i wuɔ ba yaŋ bombolma-i, aa ba baa haa ba naŋga ba nagāŋ-niini-na; ni gbāa biēna aa yaŋ-ba. Ba yaŋ aa ba haa ba naŋga-i Diilon-na. Biŋkūngu biŋkūngu, u yaa firinu u huɔŋga-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tiē ce i bāaŋgu-i. ¹⁸ Waŋ baa-ba wuɔ ba ta ba ce kuufafaŋgu. Ba yaŋ ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sāmma aa ba yaŋ ba nammu ta mu fara fiēfiē. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ŋaa ba tiera munterfafamu-na ba jina da ba gbāa ji da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i.

Andaperieŋgu

²⁰ Timote, Diilon uŋ hāa-ni nelma maŋ, bel-ma nammu hāi. Andasɔsɔnni maŋ sa kāaŋ hūmeduɔle baa miē Diilon-hūmelle-i, hiel ŋ naŋga niē. Bamaŋ karaaŋ coima-i wuɔ bafamba suɔ yiēŋgu, baŋ fanuŋ ba-naa nelma maŋ nuɔ-i, baa dii ŋ nuŋgu-i mēi. ²¹ Ba daa niē si ba suɔ yiēŋgu, a ce dumaŋo-na, ba naana Diilon-hūmelle-i.
Diilo kāyā-nei.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo maŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegēŋ sebe daayo-i a há Timote-i. Huoŋgu fangu-na, u taa u muŋeŋ aa nuamba naa nanna-yuó. Uŋ juó suó wuó u yinni tŋe tŋ, mamaŋ waa u huoŋga-na, wuó nyegēŋ-ma duó há Timote-i baa-ma. Pol nyegáan sebe daayo yaa perieŋ Diilonŋ-nelma-na.

U duóŋ u sebe-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suó gboya Timote-i wuó u tuó ce fuó temma; u vaa u ferε baa Diilonŋ-maacemma-i keεε bamaŋ cieŋ-maŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1–2).

Wuó nuamba bir baa ba huoŋgu aa ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yan aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ háaláyá mamaŋ, u nyaar-meŋ fafamma (sap. 3).

Sebe periema-na, Pol kaalaa u sŋlma-i, ŋga wuó yinduóŋgu u saa ji hel Diilonŋo huonŋ-nu dede. Diilonŋ uŋ káyá-yuó dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muó Pol, muómeŋ nyegáan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pɔpɔɔrbilon muó ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ páa nuŋgu-i wuó umaŋ duó suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicēlma maŋ, wuó mi wuóra waŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi bieŋ nuó, mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi há nuóneŋ. I To-i Diilonŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa káyá-nie aa fε ŋ huoŋga-i.

Pol dii sireŋŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cáa u yaa-i baa huoŋga dieŋ ŋaa mi bŋncuambaŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cárá-yuó huoŋgu huoŋgu, ŋ maama sa karaanu-mie. ⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaanŋo-na, ŋ kúóma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huoŋga ka fε. ⁵ Niŋ hŋyáa Yesu maama-i baa huoŋga dieŋ dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duóŋ baa ŋ nyubŋncoiŋo-i Losi yaa igēna, ŋ nyu-i Enisi sire bie-ku, mi suyaa mie nuó ŋ bi siire bie kuuduóŋgu fanŋu yaa-i.

⁶ Terieŋgu fanŋu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cárá Diilonŋo-i u há-ni fŋŋgúó maŋ, baa yan ŋ kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ háa-ye u *Yalle maŋ, di sa ce-ye kortaan mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dól i-naa aa tie suó i ferεŋ belma.

⁸ Terieŋgu fanŋu-na, baa ce senserre baa Itieŋo nelma wamma-i. Aa baŋ diyaa muóŋo-i kaso-i-na fuó maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huonŋ-nu. Diilonŋ uŋ háa-ye fŋŋgúó maŋ, yan ŋ ce u yaa gboruonŋu aa i hírá muŋeŋma-i *Neldódlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baanŋ mie. U saa ne i fafaanŋu aa ce-ma! U ta u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huoŋga-na aa miwaanŋo suó duó jŋna. ¹⁰ Fieŋe yaa nuó-i i Koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cedeŋ daayo-i. U yaa juó ji yiera kuliŋgu-i ku

* 1:4 Ku gbáa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu pɔpɔɔrbiemba maacemma sebe-i-na 20.37.

maacemma-na aa pigáan wuɔ diɛ hũu Neldɔdɔlma-i i ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i.

¹¹ Diilonɔ ciɛ-mi Yesu *pɔpuɔrbilonɔ muɔ mi ta mi wuɔra mi wan Neldɔdɔl daama yaa-i mi pigáan nuɔmba-i baa-ma. ¹² Ku'i ciɛ ŋ da mi ce súlŋ daama temma-yi. Nga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suɔ min haa mi nanŋa-i uman nuɔ-i aa mi suyaa miɛ un haa-mi maman, ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ gbãa ce mi bella-mɛi ji hi gɛŋgeryiingɔ-i.

¹³ Min wan ninson-nelma man baa-ni, ta ŋ wuɔ ma hũmelle-i. Nelnyulmu man dii-yiɛ baa Diilonɔ-hũmelle huɔŋga man dii-yiɛ Yesu-Kirsa horre-na, bel ni fafamma. ¹⁴ *Diilonɔ-Yallen yɛŋ ŋ huɔŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yan-ma suɔma, Diilonɔ-dũŋ-baamba man *Asi-i-na ba naana-miɛ hiere, halle baa Fisel baa Ermosɛni-i hiere ba naana-miɛ. ¹⁶ Nga Diilo kãya Onesifɔr dumellen-baamba-i. Min fiɛ mi ye kaso-i-na, sengerre sa da-yo baa nuɔmba-i; u juɔ u dii sireiŋa miɛ. ¹⁷ Un diyaa u gboluonŋu-i *Ɔrɔmu-i-na, u taaraaya-miɛ fuɔ ji da-mi. ¹⁸ Gɛŋgeryiingɔ-na, Itienɔ kãya-yuɔ a ce Diilonɔ ce hujarre yuɔ. Un ciɛ kuman hã-mi Efesi-i-na, nan fɛrɛ-i ŋ suɔ-ku ŋ yan nuɔmba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hĩrã ŋ kũɔma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biɛ, nuɔ fuɔ, Yesu-Kirsan ciɛ baa-ye cemma man, yan ku ta ku dii sireiŋa niɛ. ² Min wan nelma man baa-ni nuɔmba bɔi yufelle-na, ne nuɔmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbãa ta ba hãalã banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hĩrã ŋ kũɔma-i ŋaa sorosiyienɔ nuɔ Yesu-Kirsa huonŋu-na. ⁴ Sorosiyienɔ man duɔ tuɔ taara u ce u yuntienɔ huɔŋga-i, u sa dii u nanŋa-i weiama namma-na, u tuɔ yii baa sorosisinni yaa yon. ⁵ Aa da ba'a na finu gbarun-nu aa nan sa gbar ban'a na gbar dumaa, nan ka ce niɛ gbãa yar? ⁶ Suontien un mulãan baa u suonŋu-i, fuɔ yufelle yaa saaya di hel igɛna u ðimma-na. ⁷ Min wan nelma man baa-ni, ne-ma torro aa Itienɔ ka ce ŋ suɔ ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yan Yesu-Kirsa maama ta ma tɛnu-niɛ, *Davidi hãayɛlŋo, u kuu aa sire ŋaa man wan dumaa *Neldɔdɔlma-na. Mi wuɔra mi wan Neldɔdɔlma famma yaa-i. ⁹ Mi mulɛŋ nelma famma maama yaa nuɔ-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalan muɔ. Nga ban fiɛ vaa-mi, ba saa gbãa vaa Diilonɔ-nelma-i. ¹⁰ Ku'i ciɛ ŋ da mi niɛ Diilonɔ yufellen hilaa baman nuɔ-i aa hĩrã mulɛŋ daama-i hiere. Mi ciɛ mafamma-i Yesu-Kirsa duɔ bi kor bafamba-i ba da suur Diilonɔ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sɪ:

Da kuɔ i hũyãa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diɛ hĩrã mulɛma-i fuɔ maama-na,
i ka ce i bãanŋu-i baa-yo.

Diɛ cĩna-yuɔ,
fuɔ ka bi cĩna-yiɛ.

¹³ Da kuɔ huhurmantaan miɛ,
fuɔ-i huhurmantienɔ sɪ;
u siɛ gbãa yagar fuɔ fɛrɛŋ nun-ãndaanŋu-i.

Timoteŋ saaya u bel u fɛrɛ dumaa

¹⁴ Diilonɔ yufelle-na, ta ŋ wan nel daama ta ma tɛnu nuɔmba-i, wuɔ ba baa gãŋ baa molonɔ nelman-yun-nu. Ijieni fanni sa fa weiama. Uman duɔ

waa nu-ni, ku bl̄ena u Diilonŋ-hümellen-kün̄gu-i. ¹⁵ Gb̄arŋ waa nelfefein̄ nūo Diilonŋo yufelle-na. N̄ maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diilonŋ-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ nan̄ga ándasos̄onni-na baa ándenni maŋ sa k̄arŋ hümedūole baa mīe Diilonŋ-hümelle-i. Bamaŋ waŋ nifanni temma-i, ba maa Diilonŋo-na ba k̄a. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa p̄ac̄ō ta ma gūla nūomba yunni-i ma k̄a. Unan̄o yaa Imene-i aa unan̄o yaa Fileti-i. ¹⁸ Ba yaan̄ ninsonŋo-i aa ta ba pira nūomba-i Diilonŋ-hümelle-na wūo kuomba siire cor t̄i. ¹⁹ N̄ga Diilonŋ uŋ j̄ena dũntuole maŋ, dii dii di temma-i. Ma nyeḡaan̄ dũntuole fande-na wūo: «Itien̄o sūo u baamba-i.» Aa tiraa nyeḡeŋ wūo: «Umaŋ dūo cira fūo dii baa Itien̄o-i, kutien̄o saaya u hiel u nan̄ga kuubabalaan̄gu-na.»

²⁰ Da ŋ suur wein̄ dũn̄gu-na, ma s̄i ŋ da jukalni-i ni s̄inni-na hiere ke? Da ku waa yibūo, u hiel sukpekpellun̄-niini yaa-i, aa da ku waa yigb̄an̄gb̄al̄aan̄gu-i u hiel sud̄ollun̄-niini. ²¹ Kuu bi dii dumei baa mīeŋo-i. Miŋ tagaaya ámbabalma s̄inni maŋ piḡaan̄-ni daani-i, uman̄ dūo bel u fer̄e nīe, kutien̄o ka waa ŋaa jukalni maŋ baŋ tieraaaya-nīe j̄ina ta ba hiel-ni yib̄omb̄ombaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tien̄o maama-i u tūo bīe-ni u ce maacenfafamma-i ma s̄inni-na hiere.

²² Timote, naaciemaŋ kuyeŋ niibabalanni maŋ, ne-ni aa ŋ yaŋ-ni. Ta ŋ kuye viis̄inni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamaŋ c̄aar̄an̄ Itien̄o-i baa hūn̄ga diei. ²³ Baa dii ŋ nuŋgu-i mimins̄innin̄-ándenni-na baa nels̄os̄omma-na, ni jo baa ber̄ru. ²⁴ A ne da Itien̄o c̄aar̄an̄o saa saaya u ce ber̄ru. U saaya u fa baa nūomba-i hiere aa tūo sūo ba h̄aal̄amma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa h̄oh̄inantien̄o. ²⁵ U saaya u tūo tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u piḡaan̄ ányagarmantaamba-i, ku nīe s̄i Diilonŋo ka k̄aȳa-bei ba nanna ba cil̄obabalaŋo-i aa sīe ninsonŋo-i. ²⁶ *Sit̄ani bilaa-ba ce-ba u k̄oraamba; mafan̄ da ma ce, ku yaa ba ka gb̄aa h̄ūu ba fer̄e u k̄ors̄inni-na aa waa ba fer̄eŋ nūo.

3

Balaan̄gu maŋ ka waa mīwaan̄o t̄imma-na

¹ N̄ saaya ŋ sūo wūo mīwaan̄o t̄imma-na yinni nanni ka huol. ² Nūomba ka ta ba ce nahūn̄ga, gbein̄-maama ka ta yaan̄ga bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba fer̄e. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba sīe ji ta ba nu ba bl̄incūomba nunni-i. Ba sīe ji ta ba sūo ánfafamma-i. Ba sīe ji ta ba k̄an̄ Diilonŋ-biŋk̄ungu. ³ Ba ka waa h̄oduraamba, yeb̄ienataamba, kakarkuontaamba, bub̄olaamba, ba sīe ji ta ba sūo baŋ bl̄in̄ kumaŋ ánfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba naa honnin̄ aa waa h̄oh̄uoltaamba. Bombolma ka c̄orūnu-bei. Ba yufien̄-maama ka ta yaan̄ga bei a yaŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nūomba yammu-i wūo ba wūo Diilonŋ-hümelle, a ne da ba h̄ommu-na ba cl̄inaana u f̄õŋḡūo-i. Baa ta ŋ pīe kufan̄gu taamba-i. ⁶ Ba h̄olma-na, banamba wūora dumieŋa-na ba taal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuocūan̄gu-na. Caamba famba saa nan̄ kaas̄inni Diilonŋ-hümelle-na, ba yufien̄-maama taa yaan̄ga bei. ⁷ B̄aan̄gu-i baa isūan̄gu-i ba taara ba sūo yīen̄gu, ŋga ninsonŋo yaraa-ba sūoma. ⁸ Sanesi-i baa S̄ambiresi-i* baŋ cl̄inaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cl̄inaana ninsonŋo-i dumei. Baŋ j̄õgūn̄ mamaŋ ma saa fa. Ba Diilonŋ-kün̄gu saa j̄aal kaan̄gu. ⁹ N̄ga

* **3:8** Sanesi-i baa S̄ambiresi-i: *Yuifu ba bl̄incūomba taa ba bl̄ Espitaan̄ hiriema-i dumei. Nieŋ ba maacemma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12.

ku siε vaaya nuamba ka suo wuo daaba sa wan ninsoŋo ŋaa ban suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuo fuo, ŋ daa miŋ hāalāayā nuamba-i kumaŋ. Ŋ daa mi ciluo-i. Ŋ suu miŋ donyaŋ kumaŋ. Ŋ suu mi Diilon-ŋümellen-künŋu-i. Ŋ daa miŋ koŋ mi huŋga-i dumaa. Ŋ suu mi nelnyulmuŋ-künŋu-i aa ŋ suu miŋ nyaarāa Diilon-maama-na dumaa. ¹¹ Kumaŋ haa-mie Antiyosi-i-na, baa Ikoniyomu-i-na, a naara Lisire-i-na, ŋ suu-ku. Miŋ cie sülma maŋ, ŋ suu-ma. Mullen hama-i mi saa ce-ma? Ŋga Itienjo hielaa mi yunŋu-i mei hiere. ¹² Ku yaanga yaa dumaanjo-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuo Diilon-ŋümelle-i diŋ saaya di wuo dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mullen. ¹³ Ŋga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaanŋu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba fere.

¹⁴ Nuo fuo, niŋ hāalāayā kumaŋ aa siε-ku wuo ninsoŋo, bel-ku nammu hāi. Ŋ suyaa niŋ hāalāayā-kuo umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Ŋ suyaa Diilon-nelma-i dii ŋ bisānsinniŋ. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuu ŋ kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na hiere, ma hilaa Diilon nuŋ-nu. Ma kāyā nelie suu ninsoŋo-i, ma hiel coima molon nuŋ-nu, ma dii nelienjo hūmefallenŋ aa ce-ni nelviinŋ nuu. ¹⁷ Diilon-nelma tigiin Diilon-noljo-i fafamma u hi u fuonŋu-i tuo gbā u ce ānafamma-i ma sinni-na hiere.

4

Wan Diilon-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duo ji ger cicēlmantaamba-i baa bikuamba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka wan nel daama-i kuola-mei baa-ni Diilonjo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuo fere bi yufelle-na: ² Ta ŋ wan Diilon-nelma-i baa nuamba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta ŋ wan-ma. Dii nuamba-i hūmefafalle-na. Umaŋ duo cāl, wan-ma baa-yo wuo u cālāa, aa ŋ ta ŋ bi dii sireiŋa bei. Mafamma-i daama-i hiere, ta ŋ ce-ma baa hōhnanŋa. ³ Ŋ saa da, yiinŋu dii baa yiinŋu, nuamba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufien-maama. Ba ka hiel ba yufellen-nuamba da bāmbāale ba ta ba piye kumaŋ suurinunŋ-bei. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsōmma. ⁵ Ŋga nuonjo-i, ta ŋ suu ŋ feren belma weima-na hiere, ta ŋ hīrā ŋ kūōma-i, ta ŋ kuye *Neldōalma wamma-i. Diilon un hāa-ni mamaŋ hiere, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

Pol yinni tle ti

⁶ Muo fuo, mi yinni tle ti. Mi ka ce ŋaa tammaŋ-künŋu hā Diilonjo-i. ⁷ Mi kuu ciefaaŋŋu. Miŋ taa mi donya kumaŋ mi hii-ku. Mi saa nanna Diilon-ŋümelle-i. ⁸ Fiefie-i-na, mi viisinniŋ-nyantuoluo dii tuo cie-mi. Itien un suu u ger, u ka hā-mi baa-yo gēŋgeryiinŋu-na. Aa muo sī mi diei yon, u jommaŋ ka dōlnu bamaŋ hiere, bamaŋ niyaŋ u jomma-i, u ka hā kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbāŋ ŋ jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-mie aa tuo yii baa miwaan daayo huoya-niini. Dumande-i-na, u taa kā Tesalonike. Kiresā fuo kā Galasi aa Tite kā Dalmasi. ¹¹ Like yaa tŋyāa baa-mi u diei yon. Ta ŋ jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa bōi. ¹² Mi puōraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da ŋ ta ŋ jo, ŋ bie mi waan-jongoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na ŋ ji hā-mi, baa sebēbaa-ba-i. Cāaniŋ-sebēbaa-ba* künŋu yaa dii kpelle yaŋ.

† **3:9** Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girekimma-na ma nyegāaŋ wuo «Sanesi baa Sāmbiresi». Niŋ 3.8. * **4:13** Cāaniŋ-sebēbaa-ba: Bafamba taa ba ce cāani yaa ŋaa sebēbaa ba nyegēŋ.

¹⁴ Alésándire maŋ fánaŋo-i, u ciε karaaŋgu baa-mi cor; Itieŋo ka pá-yo ku sólaaŋgu. ¹⁵ In waan Diilon-nelma maŋ, u cínaana-meí hiere, a ce dumaanŋo-na bel ŋ fεre yuo.

¹⁶ Baŋ'a ba ce mi ándaanŋu-i yidieláŋgu-na, molo saa cu mi huon-nu, ba naana-miε hiere. Diilo baa yuu-ba ku cémelle. ¹⁷ Baŋ fiε nanna miε, Itieŋo saa nanna-miε; u háa-mi holle mi waŋ u maama-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. *Nieraamba-i nileiŋa-na hiere ba nuo-ma ka saa. Aa u tiraa hūu-mi kuliŋgu nammu-na†. ¹⁸ Itieŋo ka cor tuo hiel mi yuŋgu-i weima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bóbɔima gbε baa u yaa-i hɔnni maŋ jon. Ma ciε.

Jaaluperienŋu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellen-baamba-i ŋ há-mi. ²⁰ Erati tɔyáa dii Korēnti. Turofimu saa da hɔnni mi yaŋ-yo dii Milet. ²¹ Gbāŋ ŋ jo aa waanŋu suo da ku tā.

Ebulusi páa ŋ jaalunŋu, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diilon-dūŋ-baamba-i hiere.

²² Itieŋo tεe baa-ni. U káyā-neí hiere.

† **4:17** Kuliŋgu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyεgāaŋ girckimma-na wuo: Aa tiraa hūu-mi jara nuŋgu-na. ‡ **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Nieŋ Popuor. 18.2.

Polŋ nyɛgáaŋ sɛbɛ maŋ há Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nano. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U káayá Pol boi u maacemma-na. Polŋ nyɛgáaŋ sɛbɛ daayo-i há-yo huonŋu maŋ nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tlena terienŋu-na duɔ káyá Diilonŋ-dũŋ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilonŋ-dũŋgu-na.

Pol piiye Diilonŋ-dũŋ-baamba yaataambaŋ gbɛ ba waa dumaa, aa cira bamaŋ mieláaŋ Diilonŋ-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bɛi (sap. 1). U pigáaŋ Tite-i uŋ saaya u waŋ mamaŋ baa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i: Bĩncuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciamba-i baa kɔraamba-i, nelienjo nelienjo baa u nelma (sap. 2). Ku huonŋu-na, u dii u nuŋgu-i Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba ta ba wuɔ gboluonŋu maŋ, aa da na ta na nunu na-naa tlenamma-na kuŋ faa dumaa (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyɛgáaŋ sɛbɛ daayo-i. Mi cãa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonjo yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi káyá-bɛi ba hũu u maama-i aa pigáaŋ-ba ninsoŋo-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninsontien uŋ pãa cicɛlma maŋ nuŋgu-i aa suɔ duɔ jina miwaanjo-i, ba ka ta ba hĩŋ ma taalunŋu. ³ Diilonjo-i i koŋkortien uŋ ŋa naa dii huonŋu maŋ duɔ kor nelbiliamba-i, kuŋ juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi waŋ-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i da mi há nuɔnei baa-yo. Meɪ ferɛŋ bierŋo'i nuɔŋo-i i Diilonŋ-hũmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba káyá-niɛ aa fɛ ŋ huonŋa-i.

Diilonŋ-dũŋ-baamba yaatienjo stnni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na ŋ da ŋ perien maacemma maŋ tɻyãa cemma terienŋu-na aa ŋ da ŋ wuɔra fiɛl yaataamba há Diilonŋ-dũŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hierɛ ŋaa miŋ waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da ŋ'a ŋ fiɛl uman, cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciɛŋo diei tienjo. U bisãlmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. ⁷ Diilonŋ-dũŋ-baamba yaatienjo ce Diilonŋ-maacemma, a ce dumaanjo-na cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huonŋa saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce koŋhiliinŋu, u saa saaya u waa berkartienjo, u saa bi saaya u tuɔ wuɔ huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ãnfafammanceronjo. Ku saaya u waa nelnurãŋo, aa waa nelviinjo, aa tiraa waa Diilonŋ-nolŋo. Ku saaya u tuɔ suɔ u ferɛŋ belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilonŋ-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i ŋaa uŋ hãalãayã-meɪ dumaa, ku yaa u ka gbãa waŋ-ma fafamma a dii sireiŋa nuɔmba-na aa da nuŋgu nuharuntaamba-na.

Bel ŋ ferɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãraamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba maŋ suuri Yesu horre-na, ba yaa boi. Da ba ce ba ta ba piiye ba tãal banamba-i. ¹¹ Mamaŋ saa saaya wamma, ba waŋ ma yaa-i da ba da nallã

ba nienja-i. Baa yan ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaanjo-na. ¹² Ba nellen-tobiŋo nanjo waa tuɔ suɔ yienɔgu, u saa fuo-ma, u waan-ma wuɔ: «Kiretitaamba sa wan ninsoŋo gbula. Ba balaan ŋaa kelɔamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusunni yon.» ¹³ Uŋ waan maman, u saa kar coima. Terienɔgu fanɔgu-na, fulnu-bei ŋ wan ninsoŋo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilon- hūmelle-na. ¹⁴ Wan baa-ba wuɔ ba baa fer Yuifu ba yinatimma-i, ninsoŋo sɪ; aa nuamba man cɪnaana ninsoŋo-i, ba baa cu ba nelma huon-nu. ¹⁵ Nelien nuɔ ŋ huɔŋ da ka waa welewele, ŋ weima-i hiere ma bi waa welewele dumei. Nga baman guɔlaaya ba fere aa cɪna Diilonjo-i, fafaɔgu diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hōmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wura ba piye wuɔ bafamba suɔ Diilonjo-i, a ne da ban cen kuman ku pigāan wuɔ ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu nelien āndaanɔgu, ānfafamma yaraa-ba cemma ma kūnɔgu-na hiere.

2

Babɪncuɔmban saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilon- hūmellen taaran kuman, nuɔ ta ŋ hāalā nuɔmba-i ku yaa-i. ² Wan ba babinuɔmba-i wuɔ ba ta ba suɔ ba fereŋ belma, ba waa bincɔfafaamba, ba waa nelnurāamba aa ba nyaar Diilon-maama-na, ba yan nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hōhɪnantaamba.

³ Aa ŋ bi wan baa cicɔraamba-i wuɔ ba ta ba ce Diilon-bisālŋ temma. Ba yan sikuɔŋa-i, ba baa bi yan kolma ta yaanɔga bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuɔmba tūnni-na. ⁴ Ku yaa cabisālmba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisālmba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurāamba, baa cafafaamba. Ba ka yiera terduɔŋ-nu aa vii aa ta ba sɪe ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafan da ma ce, molo sɪe da bɪena Diilon- hūmelle yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kuman hā naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tūnni-na wuɔ ba yan bisānsinni-i. ⁷ Nan fere-i, ŋ saaya ŋ yan ŋ ciluɔ fa weima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta ŋ wan Diilon-nelma-i baa-ba man yer dumaa; baa ta ŋ puona baa-ma. ⁸ ŋ nelma saaya ma kon, huhurma saa saaya ma waa-mei, ku yaa ŋ bigāarāamba sɪe da cāl-e. Mafan da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraamban saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba sɪe weima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hōmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niini-i. Ba yan aa ba firnu ba hōmmu-i baa-ba, ku yaa nuɔmba ka sɪe Diilon-nelma-i, u yaa i konkortienjo-i.

Diilonjo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonjo pigāan-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilonjo un cɪe hujarre-i yie, ku cɪe i hiel i nanɔa kuubabalaanɔgu cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufien-niini-i banamba temma-i. U cɪe kufanɔgu-i i die gbāa bel i fere fafamma nyunɔgu ku bāan daaku-na, aa vii aa tie ce Diilonjo huɔŋga-i ¹³ i cɪe yibuɔ man in hɪn u taalunɔgu-i. Yiinɔgu fanɔgu-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i konkortienjo-i Yesu-Kɪrsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u fere ba ko-yo i solaanɔgu-i duɔ hiel i yunni-i āmbabalma-na aa migāan ŋ hōmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baan mie i die gbāa tie kuye ānfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya ŋ ta ŋ waŋ mamaŋ ma yaa mafamma-i. Nuɔnei yaatien nuɔŋo-i, ta ŋ dii sireiŋa bei aa ŋ bi ta ŋ nuola-bei. Baa yanj molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilon ŋ taaran wuɔsaŋgu maŋ

¹ Ta ŋ titirre-mei baa Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba sie fāamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaŋgu cemma-i. ² Ba baa waŋ āndaparaŋgu a hā moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suɔ ba fεrεŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hiehiε. ³ Na saa da, miε fεrε-i i waa dumei, i saa tie suɔ kuyunŋu. I saa tie hūu āŋhūuma. Ii naa pira, i taa i ce kumaŋ dɔlaanun-yei yon, aa i yufieŋ-maama naa ta yaanŋa yiε. I maacemma saa naa fa, nenemunŋu waa-yiε. I waa pɔpɔraan miε aa i taa i bigāan i-naa. ⁴ Nga Diilonŋo-i i koŋkortieŋ un juɔ'a u ka pigāan nuɔmba-i u fafaŋgu-i baa u nelnyulmu-i yiinŋu maŋ nuɔ-i kun juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. Inj hii ce ānfafamma maŋ, u saa ne mafamma aa kor-e de! Nga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U hāa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiε hūmmaŋ temma a hur i āmbabalma-i a ce-ye nelfelaan miε i doŋ tie ce ānfεleŋo. ⁶ U puɔraa i koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sāmbara yufelle ji hā-ye. ⁷ U ciε mafamma-i wuɔ un dɔlaa-ye aa ce-ye nelviin miε, inj hiŋ cicēlma maŋ taalunŋu-i, i ce ma taan miε.

Bel ŋ fεrε terbiεnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunŋu si dii-mei, mi taara ŋ waŋ-ma kuola-mei, ku yaa bamaŋ haa ba nanŋa Diilonŋo-na ba ka ta ba kuye ānfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kāyā nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyieŋŋ nelma maŋ yunŋu si dii-mei, biŋcuɔŋ-yireiŋa-i, cɔcɔgɔluɔ-i, āndapirre-i *āŋjɪnamma-na, hiel ŋ nanŋa nie. Mamaŋ mafamma-i daama-i hiere yunŋu si dii ma diei nuɔ, ma sa kāyā nelieŋo. ¹⁰ Da kuɔ nelboronŋo dii na hɔlma-na, da ŋ gboya-yuɔ ku yu i hāi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ Nj suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilon-hūmelle-i. Aa un yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaanŋu-i, u kɔsuɔŋ u fεrε'i dumaanŋo-na.

Andaperieŋgu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saan unaa kā na wulaa. Duɔ kā, ŋ gbāŋ ŋ jā-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huɔŋgu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi maŋ piiyeŋ u kāyā nuɔmba-i gēŋgerbaa-ba-na, gbāŋ ŋ kāyā-yuɔ baa Apolosi-i, da ba biε hūmelle-i biŋkūŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yon nelbiliemba; ba saaya ba hāalā ānfafamma cemma-i ta ba gbā ba kāyā sūntaamba-i.

¹⁵ Bamaŋ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pāa ŋ jaalunŋu. Inj daa jēnaamba maŋ Yesu horre-na, jaal-ba ŋ hā-ye.
Diilo kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ sebē maŋ hā Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuō. U nuō Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. U waa tēna Kolōsi. Kōraamba waa baa-yo. U kōriēŋo naŋo-i ba taa ba bī-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaŋ-yo. Uŋ gbaraā dumaanō-na, yīiŋgu naŋgu-na u kā ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuō piye Yesu maama-i baa-yo fuō wuō bi hūu-ma.

Huōŋgu naŋgu juō hi, Pol wuō saan-yo hā u yuntienō-i baa-yo. Ku waa kōriēŋo maŋ duō gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kūōma huolma-i. Sebē daayo nyegēmman-yunŋu yaa kufanŋu-i duō cārā Filemō-i wuō u ce jande aa u yaŋ Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gāŋ baa-yo, u yaŋ aa u bel-o fafamma kēre ba ciē baaduōmba *Kirsā horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jienō-i u sebē-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi cie-yo wuō u baa ce kumaŋ saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsā nelnyulmuŋ migāaŋ tēnamma-i dumaa, u piye ma yaa da ma tēnu u jienō-i baa bamaŋ ka kalaŋ sebē daayo-i hiere.

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsā maama-na. Muō baa mi natobiŋo-i Timote-i, miēmēi nyegāaŋ sebē daayo-i diē hā-ni Filemō. Nuōnei i jien nuō, nuōnei i nabentien nuō maacemman-hūmelle-na. ² I bi nyegāaŋ-yo diē hā Diilon-dūŋ-baamba maŋ tigiŋ ŋ dumelle-na baa i tūō-i Apiya-i a naara Arsipe-i fu maŋ vaa u fere tuō ce Diilon-maacemmi-i baa-ye. ³ I To-i Diilonō-i, baa Itienō-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol nuō Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, niŋ dōl Diilon-dūŋ-baamba-i dumaa, baa niŋ haa ŋ naŋga-i Itienō-i Yesu-i-na dumaa, mi nuō-ma hiere. A ce dumaanō-na, da mi ta mi cārā Diilonō-i huōŋgu huōŋgu, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cārā Diilonō-i wuō niŋ hūyāa u maama-i i waa horre maŋ nuō-i daade-i, u yaŋ di ta di kā baa di yaanŋa, ku yaa *Kirsāŋ ciē ānfafamma maŋ yiē, nuōmba ka suō-ma. ⁷ Kpōr, niŋ dōl Diilon-dūŋ-baamba-i dumaa, ku fē ba hōmmu-i, a ce dumaanō-na ku dōlaanu-miē cor aa tiraa dii sireiŋa miē.

Pol cārā Filemō-i a hā Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsā yerre-na mi gbāa guor-ni ŋ ce kumaŋ saaya cemma. ⁹ Nga mi niē da ku bōyaa mi ne niŋ dōl nuōmba-i dumaa, aa cārā-niē ku yaa faa. Muō Pol, mi yaanŋa cāa, a naara kufanŋu-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsā maama-na. ¹⁰ Mi cārā-niē da mi hā Onesimu *yaa-i. U nuō Kirsā maama-i mi nuŋgu-na kaso-i-na bande-i-na aa hūu-ma, a ce dumaanō-na u ciē mi biēŋo. ¹¹ Diēlūō-i-na, u saa tuō fa wēima u hā-ni, ŋga fiēfiē-i-na, u ka fa a hā nuōŋo-i aa bi fa hā muōŋo-i.

¹² Mi saan-yo da mi hā-ni, uu dii ŋaa mei fereŋ tāmman-wuōŋo ¹³ Miŋ yerŋ kaso-i-na bande-i-na *Neldōdōlma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuō mi caaŋ-nu u tuō ce mi maacemmi-i naŋ fuonŋu-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi

* **1:10** Onesimu yunŋu yaa wuō «fa wēima».

ce kumanj sa dolaanuŋ-nie. Mi sa taara mi guor-ni ŋ ce ɔnfafamma hã-mi. Mi taara da ŋ'a ŋ ce kumanj hã-mi ku hel nanj fereŋ huɔŋ-na.

¹⁵ Ku gbãa ce Onesimu furaaya ŋ caaŋgu-na da huɔŋgu cɛlle aa duɔ bir kã ka waa baa-ni gbula hai gbãa suɔ? ¹⁶ Gboluoŋ daaku-na, baa bel-o ŋaa kɔriɛgbãŋgbãlãŋo, bel-o ŋaa ŋ nelkpekpelŋo. U maama dii kpelle mi huɔŋga-na; ŋga uŋ kãŋ na da na ka tɛna baa na-naa, a naara nanj tiraa na ye Itienjo baan namaa na hã-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nanj huɔŋga-na a yan muɔŋo-i. ¹⁷ Da ŋ ta ŋ kãŋ-mi ŋ jɛŋ muɔ, bel-o ŋaa ninj bilaa muɔŋo-i dumaa. ¹⁸ Da kuɔ u cãlãa-ni baa weima, sisɔ ŋ cɛmelle dii-yuɔ, muɔmɛi ka pã-de hã-ni. ¹⁹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyegãan nel daama-i baa mi fereŋ nanja wuɔ mi ka suu u cɛmelle-i. Ŋga ŋ saaya ŋ suɔ wuɔ mɛi bi cɛmelle dii nuɔŋo-na: Ŋ saaya ŋ pã ŋ fere a hã-mi.† ²⁰ Mi natobiŋ nuɔ, jande, ne Itienjo-i aa ŋ ce-ma ŋaa miŋ waan-ma dumaa; ne Kirsa-i aa ŋ fɛ mi huɔŋga-i.

²¹ Miŋ yeŋ terienju man nuɔ-i, mi suyaa wuɔ miŋ waan mamanj baa-ni daama-i ŋ ka ce-ma, aa tiraa suɔ wuɔ ŋ ka ce cor kufaŋgu-i.

²² Nanj cãrãŋ Diilonjo-i, mi suyaa miɛ mi ka da hũmelle-i kã na wulaa, terienju faŋgu-na, ta ŋ tigiin mi muncɔmmu-i ŋ cie-mi.

Jaaluperiengu

²³ Epafirasi pãa ŋ jaaluŋgu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuɔ-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tɛ ce Diilonj-maacemma-i, ba bi pãa ŋ jaaluŋgu. ²⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa kãyã-nei.

† 1:19 Filemɔ hũyãa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i cie Pol wuɔ u cɛmelle dii-yuɔ.

Sebe man nyegāan há Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Uman nyegāan Ebire ba sebe-i, kutienjo nyegāan-yo a vii *Yuifubaa-ba man hūyāa Yesu maama-i aa ba ta ba mulien-ba ma maama-na. U diyaa sireinja bei Yesu hūmelle wuosaangu-na; wuɔ da ba fie ta ba mulien-ba di maama-na, ba baa yan ba kūma sen.

U tagaaya pigāan-ba wuɔ Yesu-i ponsaan-wuonjo sí: U yaa Diilon-Bienjo-i. Diilonjo cie u yaa-i *jigāntaamba yuntienjo-i. Yesu jigāntesinni den baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonjo-i baa tāmman-niini, nga ba niikonni saa ta ni gbā ni pir nelien āmbabalma. A ne da Yesu yaa cie u fere tāmman-kūngu a pā u fere há Diilonjo-i. U cie ku yaa-i a pir i āmbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonjo-i. Dumande-i-na, u taa yaanga yiε ka tēna Diilonjo caan-nu tuɔ cārā-yuɔ u há-ye (sap. 1-9).

Sebetienjo diyaa sireinja boi Diilon-dūn-baamba-na. Sebe periema-na, u tiraa dii sireinja bei wuɔ ba baa bir baa ba huongu Diilon-hūmelle-na. Ba ne yinantaamba wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yonj. Ba hīrā mulēma-i aa ba sieya ba kūma-i fuɔ ku bālma (sap. 10-13).

Diilonjo puɔraa u Bienjo-i baa u nuɔ-āndaangu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonjo taa u ce u *pɔpɔwɔrbiemba yaa ta ba piye baa i bīncuɔmba-i. Ban piye baa-ba ku yuu niele, aa ba piye baa-ba sínni baina. ² Nga fiefie-i-na, yiperien daani-na, u cie u Bienjo yaa piye baa-ye. Diilonjo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanjo-i, aa bir bīmbīnni-i hiere dii u nan-na.

³ Diilonjo bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fūnuɔ ko Tuonjo-i. U nuɔ-āndaangu dii baa fɔngūɔ. U bilaaya bīmbīnni-i hiere baa ku yaa-i. U piri nelbiliemba āmbabalma-i aa nyugūɔ ka tēna Diilonjo-i Wεimantienjo caan-nu dii dɔɔ-i-na. ⁴ Diilon-Bienjoɔ maaraa *dɔrpɔwɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireinja-i dumεi.

Diilon-Bienjo maaraa dɔrpɔwɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonjo gbε *dɔrpɔwɔrbilon hayo-i dede wuɔ:

«Mi Bienjo yaa nuɔjo-i.

*Muɔmεi huɔn-ni nyunjo-i-na.»**

Sisɔ u piye dɔrpɔwɔrbilon hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi bienjo.»†

Na nuɔ-ma dede wεi? ⁶ Nga un'a u saan u Bepoldielāno-i hēma-na, u ciεra wuɔ:

«Dɔrpɔwɔrbiemba-i hiere ba ta ba dūna ba jaal-o.»‡

⁷ Un waan mamaɔ dɔrpɔwɔrbiemba kūngu-na, u ciεra wuɔ:

«Mi gbāa ce mi dɔrpɔwɔrbiemba bir fafalmu,

mi gbāa ce mi maacembiemba bir dāamu.»§

⁸ Nga u Bienjo kūngu-na, u ciεra:

«Nuɔjo-i Diilon nuɔ, η yuntesinni dii gbula.

* 1:5 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 2.7

† 1:5 Samiel sebehāalljo (2 Samuel) 7.14

‡ 1:6

Gbelieman-nalāangu (Psaume) 97.7

§ 1:7 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 104.4

N sa ce η fāamaanstnni-i baa huhurma.

⁹ *Kumaŋ vii, ku yaa dɔlaanuŋ-niɛ, η bigāaŋ ambabalma fuɔ. Diilo, ku'i ciɛ η Diilonjo hiel nuɔnei η nabaamba hɔlma-na a hure namma-i niɛ a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ η huɔŋga-i.»**

¹⁰ U bi tiraa cira:

«Itie, nuɔnei hielaa hɛma-i dii ku domma-na, nan fɛɛŋ nammu yaa maa dɔɔ-i.

¹¹ *Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo, ηga nuɔ fuɔ η sa ji gbuo dede.*

Ni ka vaa hiere ηaa komppammu.

¹² *N ka pumannu-niɛ ηaa baŋ pumannuŋ jonŋoruo dumaajina kotuŋgu.*

N ka hor-ni ηaa baŋ hor niidiini dumaajina.

Nga nuɔ nii dii η temma-i η sa ji ka terienŋgu.»†

¹³ *Diilonjo gbiɛ dɔɔpɔɔɔrbilonjo hayo-i dede wuɔ:*

«Jo η ji tɛna mi caaŋ-nu;

aa η yaŋ mi mal η bigāaraamba-i hā η ce η bāaŋgu-i bɛi.»‡

¹⁴ *Dɔɔpɔɔɔrbiemba dii yon ta ba ce Diilonjo maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonjo puɔr-ba ba ta ba jo ba kāyā uŋ ka kor bamaŋ.*

2

Bilaaŋ Diilonjo-nelma-i nammu hāi

¹ Maŋ juɔ waa dumaanjo-na, in η nuɔ Diilonjo-nelma maŋ, i saaya i gbuu bel-ma nammu hāi, ku yaa i siɛ ji nanna hūmelle-i. ² Na saa da, *dɔɔpɔɔɔrbiemba maŋ dɔɔpɔɔɔrbiemba, ba nelma waa baa fɔŋgūɔ. Umanjo duɔ yagar ba nuŋgu-i uŋ taaraŋ kumaŋ u da-ku. ³ Nga koŋkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuɔŋgu, i ka ce niɛ gbāa kor yaahuolo-na? Itie fuɔ fɛɛɛ yaa juɔ baa nel daama-i dɛlɛɔ, ku huonŋgu-na, bamaŋ nuɔ-ma Itienjo nuŋgu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsoŋo. ⁴ Ma tirma-na, Diilonjo taa u ce gbɛɛ-weima bɔi, baa nelma bɔi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papamunŋu-i a saa baa kuŋ dɔlaanu fuɔ fɛɛɛ-i dumaajina.

Yesu juɔ baa koŋkoro

⁵ In ŋ waŋ miwaanfelɛŋo maŋ maama-i wuɔ u jo dii, Diilonjo saa hā *dɔɔpɔɔɔrbiemba baa u tesinni-i. ⁶ Ma nyegāaŋ Diilonjo-nelma-na terienŋu nanŋu-na wuɔ:

«Diilo, yuŋ haku-i dii nelienjo-na

aa η bel-o fafamma belη daama temma-i?

Yuŋ haku-i dii nelbilonjo-na

aa η vaa η fɛɛɛ baa u kūŋgu-i vaan daama temma-i?

⁷ *N birii-yo dɔɔpɔɔɔrbiemba huon-nu cellɛ. N ciɛ u ce bɔi.*

⁸ *N haa-yo bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu.»**

Da kuɔ Diilonjo haa nelienjo-i bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu, ku yuŋgu yaa daaku wuɔ bɛŋkūŋgu si dii kumaŋ tɛyāa nelienjo si dii ku yuŋ-nu. A ne da i sa da nelienjo yuntesinni-i bimbinni-na hiere fiefiɛ-i-na yogo. ⁹ Nga Diilonjo uŋ birii Yesu maŋ dɔɔpɔɔɔrbiemba huonŋgu-na cellɛ, i daa u ciɛ u ce bɔi. Uŋ kuu kuliŋgu maŋ,

* **1:9** Gbelieman-ŋalāaŋgu (Psaume) 45.7-8 † **1:12** Gbelieman-ŋalāaŋgu (Psaume) 102.26-28 ‡ **1:13** Gbelieman-ŋalāaŋgu (Psaume) 110.1 * **2:8** Gbelieman-ŋalāaŋgu (Psaume) 8.5-7

Diilonjo niɛ ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienɗu fanɗu-na, Diilonjo hujarre yaa cie u nal kuliɗgu-i ne nelbiliba-i hiere ba maama-na.

¹⁰ Diilonjo maɗ hiela a bɔmbɔnni-i hiere, aa bɔmbɔnni-i hiere ni tɔyaa fuo tɛma, u taa u taara nuɔmba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba baɗɗu-i baa-yo. A ce dumaɗo-na uu naa saaya u yan Yesu mulɛɗ a perien u jommaɗ-yunɗu-i duɔ gbɔa duɔ puur hɔmelle-i hɔ-ba. ¹¹ Yesu yaa piriɗ nelbiliba ɔmbabalma-i. Fuɔ fere-i baa un piriɗ bamaɗ ɔmbabalma-i, Toduoɗ bisalmba. Ku'i cie senserre sa da-yo u duɔ bɔ-ba u hɔmba. ¹² U ciɛra wuɔ:

«Diilo, mi ka waɗ η maama baa mi hɔmba-i,

mi ka gbɛɛɗ-η ni baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi nanɗa-i Diilonjo yaa nuɔ-i.»‡

Aa tiraa cira:

«Muɔmei daami baa Diilonjo un hɔa-mi bisalmba maɗ.»§

¹⁴ Un gbɛɗ bisalmba maɗ, baa dii tammaɗ-niɛmba hiere. Ku'i cie fuɔ bi ce u fere tammaɗ-nolɗo ba temma, a ku kɔsuɗ *Sitani; u yaa diyaan kuliɗgu-i nuɗ dumiɛɗa-na. ¹⁵ Yesu cie ku yaa-i a kor kuliɗguɗ taa ku dii korma bamaɗ nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ηaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ηaa u juɔ duɔ ji kɔyɔ dɔrɔpuɔrbiɛmba de, u juɔ duɔ ji kɔyɔ *Abiram haayɛlmba. ¹⁷ Ku'i cie uu naa saaya u ce u fere u hɔmba nabieraɗo weima-na hiere a jo ji ce *Diiloojigantaamba yuntienɗo maɗ hujantienɗo aa vii baa Diilon-jiganga-i duɔ pir nuɔmba ɔmbabalma-i halaɗ-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fere un mulaaɗ ban taa ba taara ba guɔ u gbɛini-i huɗgu maɗ nuɔ-i, u suyaa ku yaanga-i, a ce dumaɗo-na u gbɔa kɔyɔ bamaɗ gbɛini-i guɔlaan.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobin namaa, ku'i cie Diilonjo un bɛ namaa naman hiere ce-na u baan namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonjo puɔraa u yaa-i. Inɗ waɗ Diilon-hɔmelle maɗ maama-i, u yaa di *jigantaamba yuntienɗo-i. ² Diilonjo yaa hɔa-yo baa maacemma famma-i. U cie u maacemma-i Diilonjo yaanga-na maɗ saaya ma ce dumaa ηaa *Moisinɗ cie u maama-i Diilon-dunɗu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo niɛ niɛ? Ba sie gbɔa gbɛɛɗ dunɗu-i ji cor ku matienɗo-i. ⁴ Dunni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsoɗo, nga na saaya na suɔ wuɔ bɔmbɔnni-i hiere Diilonjo'i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonɗo yonɗ. U cie u maacemma-i maɗ saaya ma ce dumaa Diilon-dunɗu-baamba hɔlma-na. Diilonjo naa saaya u ji ce maman, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Nga *Kirsu fuɔ fere yaa Bepolɗo-i. U bi cie u maacemma-i maɗ saaya ma ce dumaa. U yaa Diilon-dunɗu-baamba yunɗu-na. Inɗ haa i nanɗa-i kumaɗ nuɔ-i aa tie gbɛɛɗ i fere, ku maama da ma saa hel i hɔmmu-na, miɛmei u dunɗu-baan mienɗo-i.

Diilonjo tigiɗ fiisaan-terienɗu tuɔ cie u baamba-i

⁷ *Diilonjo-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonjo nelma-i nyunɗo-i-na, ⁸ baa na ciina-mei

ηaa na bɔncuɔmba naɗ puu baa-yo dumaa

yiɗgu maɗ ba naɗ fiɛɗ-yo dii *hɛkuraanɗu-na.»

⁹ Diilonjo ciɛra wuɔ:

«Na bɔncuɔmba daa miɗ cie kumaɗ bien komuɗa hɔi hɔlma-na,

ɲga ba bilaa diilonɔ-i a feŋ-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ *ku'i ciɛ mi cira:*

*«Ba sa gbãŋ haarma,
miŋ taaraŋ ba ce kumaŋ ba yaaraŋ-ku.»*

Mi huɔŋga duu baa-ba cor:

¹¹ *Kaŋ duu baa-ba dumaarɔ-na mi waasa miɛ:*

*«Miŋ tigiŋ fiisaar-terienɲu maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»**

¹² Tobiiŋ namaa, terienɲu faŋgu-na, bilaar na fɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji ce ɔnyagarmantienɔ a ji tuɔ cɪna Cicɛlmantienɔ-i. ¹³ Nyuŋɔ ku bɔar daaku-na, Diilonɔ tiraa u taara u piiye baa-ye. A ce dumaarɔ-na taa na dii sirɛiŋa na-naa nuɔ yinni maŋ jon; ku yaa biŋkũŋgu siɛ gbãa tɔal unar nuɔ dii-ni ɔmbabalma cemma-na a ce-ni ɔnyagarmantienɔ nuɔ. ¹⁴ Ii dii *Kira kuoyataar miɛ nyuŋɔ-i-na. Nga die tie taara i tie u kuoyataar miɛ, iŋ haa i narŋa-i kumaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, i saaya i haa i narŋa kuɔ. ¹⁵ Ma waar wuɔ: «Da na nu Diilonɔ nelma-i nyuŋɔ-i, baa na cɪna-mɛi ɲaa na biŋcuɔmba nar puu baa-yo aa cɪna-mɛi dumaa.»†

¹⁶ A ne da na biŋcuɔŋ haba-i nuɔ Diilonɔ nelma-i aa pu baa-yo? *Moisiŋ hielaa bamaŋ hiere Esipi-i-na ba'i sɪ wei? ¹⁷ Aa Diilonɔ huɔŋga duu baa haba-i bien komuɔŋa hãi hɔlma-na? Baaduɔŋ daaba'i sɪ wei? Ba yaa cãlãa aa kã ka ku dii hɛkuraangu-na. ¹⁸ Diilonɔ waasaar wuɔ haba-i siɛ da suur u fiisaar-terienɲu-na? Baaduɔŋ daaba'i sɪ wei? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba siɛ nu Diilonɔ nuŋgu-i. ¹⁹ Terienɲu faŋgu-na, kumaŋ ciɛ i biŋcuɔmba saa gbãa suur fiisaar-terienɲu-na, ku yuŋgu yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba siɛ haa ba narŋa Diilonɔ-na ku'i ciɛ.

4

¹ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu maŋ wuɔ i gbãa suur u fiisaar-terienɲu-na, u saa bir-ku yogo. Terienɲu faŋgu-na, bilaar na fɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji hel hãntɔbilonɔ. ² Na saa da, miɛ iŋ nuɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa, i biŋcuɔmba bi nuɔ-ma dumɛi. Nga bar nuɔ mamaŋ, ba saa hũu-ma hɪŋ, a ce dumaarɔ-na ma saa gbãa fa weima hã-ba. ³ Miɛ maŋ haa i narŋa Diilonɔ-ãndaarŋu-na, i ka suur fiisaar-terienɲu daaku-na. Miŋ gbɛŋ fiisaar-terienɲu maŋ, Diilonɔ waar kufarŋu maama yaa u nelma-na wuɔ:

«Ku'i ciɛ mi huɔŋgaŋ duu baa-ba mi waasa miɛ:

*«Miŋ tigiŋ fiisaar-terienɲu maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»**

Diilonɔ yaa piiye dumaa, a ne da u bãlãa u maacemma-i dii miwaarɔ jɪnammaŋ-huɔŋ-nu. ⁴ Diilonɔ-nelma piiye *yitɛnarŋu maama terienɲu narŋu-na wuɔ: «Diilonɔ uŋ bãlãa u maacemma-i, wuɔ fiisa niehãi yiŋgu-na.»†

⁵ Ma bi waar bande-i-na wuɔ:

«Miŋ tigiŋ fiisaar-terienɲu maŋ ba cɛraa ba da suur-ku.»†

⁶ Bamaŋ nuɔ Neldɔdɔlma-i dieɪũɔ, ba yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i, a ce ba saa da suur fiisaar-terienɲu-na, a ne da nuɔmba saaya ba suur-kuɔ. ⁷ Ku'i ciɛ Diilonɔ tiraa dii nyuŋɔ ku yiŋgu-i a hã-ye. Bar yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i, biena bɔi ku huɔŋgu-na, u juɔ ce *Davidi war ku maama u gbɛliemaŋ-neini-na. Mi nuŋgu hii nelma famma-i cor tɪ wuɔ:

* **3:11** Gbɛliemaŋ-nalãarŋu (Psaume) 95.7-11 † **3:15** Gbɛliemaŋ-nalãarŋu (Psaume) 95.7-8 * **4:3**

Gbɛliemaŋ-nalãarŋu (Psaume) 95.11 † **4:4** Miwaarɔ jɪnammaŋ-sebɛ (Genɛse) 2.2 † **4:5**
Gbɛliemaŋ-nalãarŋu (Psaume) 95.11

«Da na nu Diilonjo nelma-i nyunjo-i-na, baa na ctina-mɛi.»[§]

⁸ Yosuwɛn kaa baa *Isirahɛl-baamba-i kusuɔŋ-nu, kuɔ fiisaanɔŋu waa, Diilonjo naa waa hie tuɔ piye fiisaanɔŋu nan maama? ⁹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, Diilonjo unɔŋ ciɛ u maacemma-i bāl aa fiisa fiisaanɔŋu manɔŋ niehāi yiuŋu-na, ku temma dii ta ku cie u baamba-i. ¹⁰ Umanɔŋ duɔ da fiisaanɔŋ daaku-i, u ka fiisa ŋaa Diilonjo unɔŋ ciɛ u maacemma tɪ aa fiisa dumaa. ¹¹ Terienɔŋu fanɔŋu-na, yaan i gbān i da fiisaanɔŋu fanɔŋu-i. Yaan i vaa i fere unaa baa ji yagar Diilonjo nunɔŋu-i a ji hel hōntɔbilonjo ŋaa i bincuɔmbarɔŋ ciɛ dumaa. ¹² Diilonjo-nelma-i nelkulemma sɪ, maa dii baa fōŋgūɔ. Ma dɔl ma yanɔŋ nunni hāi jigāŋga-i. Da ŋ nu-ma, ma suur ŋ huɔŋga-na a fiɛnu ŋ kusūŋ-maama-i baa ŋ ānɔŋguɔma-i. Ma hōnu ŋ kusūŋ-maama-i ŋaa banɔŋ hōnnunɔŋ biŋwuɔŋo dumaa baa jigādɔdɔŋga. ¹³ Diilonjo unɔŋ hielaa bimbinni manɔŋ hierɛ, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-niɛ hierɛ, u da-ni hierɛ. U yaa kaa yuu-ye baa inɔŋ ciɛ mananɔŋ cor hierɛ.

Yesu yaa Diilojigāntaamba yuntebuɔ-i

¹⁴ *Diilojigāntienjo dii baa-ye. Diilojigāntienjo fanjo yaa Diilojigāntaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilonjo-Bienjo-i. U yaa nyugāan kā Diilonjo wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienɔŋu fanɔŋu-na, unɔŋ pigāan-ye hūmelle manɔŋ, yaan i bel-de nammu hāi. ¹⁵ Miɛ *Diilojigāntaamba yuntienjo-i hujantienjo, da ku ta ku nuɔl-e, u tuɔ kaal u kāyā-yiɛ. Ba ciɛ weiɔma-i hierɛ da ba guɔl u gbɛini-i ŋaa banɔŋ guɔl miɛ niini-i dumaa, ŋga yinduɔŋu u saa ji cāl Diilonjo-i. ¹⁶ Terienɔŋu fanɔŋu-na, baa na kāalā, yaan i piɛ Diilonjo-i hujarantienjo-i. Diɛ piɛ-yo, u ka ce hujarre yiɛ aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa weiŋ da ma da-ye u kāyā-yiɛ.

5

¹ *Diilojigāntaamba yuntienjo manɔŋ duɔ hel nelbiliɛma hɔlma-na, u maacemma yaa a fiɛna tuɔ fa ba maama-i Diilonjo-hūmelle-na. U yaa buolaan Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo āmbabalma maama-na. ² Fuɔ fere-i ku bi nuɔl-o Diilonjo-hūmelle-na, a ce dumaanjo-na bamanɔŋ sa suyaanɔŋ kuyunɔŋu aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kunɔŋ nuɔl-oŋ dumaanjo-na, u saaya u kor Diilonjo-i baa tāmman-kūŋgu a ce, aa bi kor-o hā banamba-i. ⁴ Molo siɛ gbāa bi sire u fereŋ nuɔl dumaa wuɔ fuɔ Diilojigāntaamba yuntienjo; Diilonjo'i hāa-ninɔŋ kufanɔŋ munyierammu-i ŋaa unɔŋ hāa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa *Kirsā-i, fuɔ fere saa jina u fere munyierammu fammu-na, Diilonjo'i jɛna-yuɔ. U gbɛ-ye wuɔ:

«Mi Bienjo yaa nuɔŋo-i,

muɔmɛi huɔŋ-ni nyunjo-i-na.»*

⁶ Terienɔŋu nanɔŋu-na, u tiraa cira:

«ŋ ciɛ jigāntienɔŋ nuɔ a waa ku maacemma-na hōnninɔŋ Melkisedɛki temma.»†

⁷ Yesu naa suɔ wuɔ Diilonjo gbāa hūu-yo kuliŋgu-na, a ce dumaanjo-na, unɔŋ waa hɛma-na, u cārā-yuɔ, gbuu cārā-yuɔ baa kaasŋgu baa nyinyɔlma. Unɔŋ hiiriye u fere dumaanjo-na Diilonjo yaanɔŋga-na, Diilonjo siɛ u cārāmma-i‡. ⁸ Unɔŋ ŋa naa fiɛ waa Diilonjo-Bienjo, u hūyāa-ma ce sūlma-i a nu Diilonjo nunɔŋu-i. ⁹ Unɔŋ ciɛ u maacemma-i ka hi u fuonɔŋu-i, ku'i ciɛ bamanɔŋ nuɔŋ u nunɔŋu-i hierɛ, u ciɛ ba Konkortienjo a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanjo-na Diilonjo ciɛ-yo jigāntaamba yuntienjo Melkisedɛki temma.

Bincuɔŋ-niiwuoni

§ 4:7 Gbelieman-nalāanɔŋu (Psaume) 95.7

* 5:5 Gbelieman-nalāanɔŋu (Psaume) 2.7

† 5:6

Gbelieman-nalāanɔŋu (Psaume) 110.4

‡ 5:7 Niɛŋ Like sebɛ-i-na 22.42-43.

¹¹ Terieŋ daaku-na, nelma boi dii i die waŋ-ma, ŋga na tūnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaanjo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na huonɔgu cuo hūmel daadenna. Naa naa saaya na suɔ yiɛŋgu ta na hāalā banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hāalā-nei Diilonɔ-hūmelle-i ŋaa na suurii-die felemma. Na birii jo nyolma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo bɛncuon-niiwuoni. ¹³ Umanɔ duɔ tuɔ mɔsūŋ yogo, tonto; u sa suɔ kumanɔ vii baa kumanɔ saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bɛncuon-niini-i. Ni wuoma miɛŋ-ba, a ce dumaanjo-na ba suɔ kuufafaanɔgu-i bo-ku kuubabalaanɔgu-na.

6

¹ Terieŋgu fanɔgu-na, i ka cor Kirsa hūmelle domman-kalaŋo-i a tie kã ku yuŋ-terieŋ-nu. Kuu dii ŋaa dūŋgu tuole jɛna tɪ, i saaya i haaya-kuɔ. I sie gbāa tie titirre nelduon daama-i yinni manɔ jon wuo na nanna na cilɔbabalaŋo-i aa na haa na nanɔga-i Diilonɔ-na. Mafamma waanɔ cor tɪ baa-na. ² *Batemu ba kūŋgu-i baa a haa ŋ nanɔga-i nuɔmba yunni-na aa cārā Diilonɔ-i, ku waanɔ tɪ baa-na. Kuomba siremman-kūŋgu-i baa Diilonɔ uŋ ka ger nuɔmba yuŋ-maama-i dumaa, ku bi waanɔ tɪ baa-na. ³ I ka yanɔ mafamma-i dumaa aa Diilonɔ duɔ sie i kã yamma.

⁴ Nuɔmba manɔ daa Diilonɔ gbagbaama-i, bamanɔ nalāa Dɔrwuonɔ papāmungu-i ne, bamanɔ daa *Diilonɔ-Yalle-i, ⁵ bamanɔ daa Diilonɔ-nelma fafaanɔgu-i, bamanɔ nalāa bāanɔgu manɔ juonɔ ku fōŋgūo-i ne ⁶ aa tiraa bir bie ba āncolmma-i cor baa-ma, molo cɛraa u gbāa tiraa hiel-ba kuɔ bir dii-ba hūmefafalle-na. Ban yanɔ Diilonɔ-i aa bir suur ba cilɔbabalaŋo-na, kuu dii ŋaa ba birii gbu Diilonɔ-Bieŋo-i *daanɔgu-na a hā nuɔmba ta ba nye-yo.

⁷ Na saa da, diilonɔ duɔ tuɔ dāa fafamma, suonɔgu manɔ da ku ta ku ce dīmma-i fafamma ku hã ku taamba-i, ŋ da Diilonɔ friinu u huonɔga-i baa suonɔgu fanɔgu-i. ⁸ Ŋga da ku yanɔ aa ta ku pa huoni baa jukɛŋo u kula, ku pigāan wuo sofafaanɔgu sɪ, ku sie vaaya Diilonɔ ka waasa-kuɔ aa dāamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi jēnaanɔ namaa, inɔ fenɔ i piiye dumandɛ-i, i suyaa wuo namaanjo-i na biyaa hūmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonɔ saa balanɔ. Nanɔ cie maacemma manɔ hã-yo, ma sie gbāa karaanu-yuo. Nanɔ kāyāŋ u baamba-i dumaa, ku pigāan wuo u maama dɔlnu-nei. ¹¹ I taara na hieronjo-i na vaa na fɛɛ dumei fuɔ ku bālma; ku yaa nanɔ hŋ kumanɔ taalunɔgu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terieŋgu fanɔgu-na, baa na dii yelma na fɛɛɛŋ nuɔ. Diilonɔ uŋ pāa nunɔgu manɔ, bamanɔ haa ba nanɔga yuo aa fɛ ba hōmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilonɔ-nupalle

¹³ Diilonɔ u nanɔ pāa nunɔgu-i baa *Abiramu-i wuo hielaa u niele u fɛɛɛŋ nuɔ wuo u ka ce-ma. Bɛŋkūŋgu si dii kumanɔ maaraa Diilonɔ-i u duɔ hiel u niele-i kuɔ, ku'i cie wuo hiel u niele-i u fɛɛɛŋ nuɔ ¹⁴ aa naa cira: «Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa hã-ni huonɔgu boi.»* ¹⁵ Abiramu wuo bi fɛ u huonɔga-i tɛna. Uŋ fɛ u huonɔga-i tɛna tuɔ cie dumaanjo-na, Diilonɔ uŋ pāa nunɔgu manɔ baa-yo, wuo bi ce-ku hã-yo.

¹⁶ Molonɔ duɔ waŋ nelma aa tuɔ taara na suɔ wuo ninsonjo, ŋ da u hielaa u niele-i bɛŋkūŋgu manɔ maaraa fuɔ fɛɛɛ-i. ¹⁷ Diilonɔ uŋ pāa nunɔgu-i baa bamanɔ, uŋ taaranɔ ba suɔ wuo ninsonjo, kɛɛ u sie ji bir baa huonɔ-āndaanɔgu, ku'i cie u hiel u niele-i u fɛɛɛŋ nuɔ a haa nupalle-na. ¹⁸ Nelma hāi manɔ

* 6:14 Miwaanjo jɛnamman-sebe (Genèse) 22.16-17

daama-na, Diilonjo sie gbãa bir baa huon-ãndaanngu. Un pãa nunngu-i aa hiel u niele-i u feren nuo, u sie gbãa ni u saa ce-ma. Terienngu fanngu-na, mie man gbaraa ji cin Diilonjo-na, un'a u ka ha-ye kuman, nel daama dii sireinja yie bambãale i tie hin ku taalunngu-i. ¹⁹ In hin kuman taalunngu-i, ku yaa mie kollun-gboruonngu-i. I bilaaya ku yaa yiera Diilon-humelle-na. Ku yaa cie i suo wuo i ka ciel kompannga-i suur Diilodubilonjo-na†. ²⁰ Yesu taa yaanga yie suur kuson nu'i baa i yunnin-maama-i. U yaa cie *Diilojigantaamba yuntienjo-i a waa ku maacemma-na honnin jon Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki stnni

¹ Melkisedeki* waa Salemu jãmatigi, aa tiraa waa Dorwuojo jigantienjo. *Abiramun kãa ka ce berru-i baa jãmatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuo jo, Melkisedeki wuo sire ka jãrã-yuo a cãrã Diilonjo-i hã-yo. ² Abiramun daa bimbinni man berru-na, wuo hã-yo cnciel calnumma da-ma-diei nie hiere. Melkisedeki yerre yunngu yaa wuo: «Jãmatigiviijo». A naara kufanngu-i u waa Salemu jãmatigi, ku yunngu yaa wuo Yaafellen-jãmatigi. ³ Molo sa suo u to, molo sa suo u nyu, molo sa suo u bincainjo nanjo. U homman-maama saa wan terienngu, u kullin-maama saa bi wan terienngu. A ce dumaanjo-na uu dii ñaa nin daa Diilon-Bienjo-i dumaa: U cie *jigantienjo a waa ku maacemma-na honnin jon.

⁴ Nelbuo kelkel! Na saa da Abiramu fuo man i bincainjo, un kaa da niman hiere berru-na, u birii ni cnciel calnumma da-ma-diei hã-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba man jigantaamba, a saa baa *Moisi *anjnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba huu *Isirahel-baamba nagãñ-niini cnciel calnumma da-ma-diei-i, ñ sie suo wuo bafamba ferε-i Abiramu haayelmba namba'i. ⁶ Melkisedeki saa waa ba horre-na, nga Abiramu hãa-yo u bimbinni cnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cãrã Diilonjo-i hã-yo; fuo man Diilonjo naa pã nunngu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuo uman maaraa u'i cãarãñ Diilonjo-i hã uman cekũ. ⁸ Isirahel-baambañ pãñ ba cnciel calnumma-i ba hã Levi baamba man, bafamba ku, a ne da Abiramun pãa a hã uman, uu dii u saa ku ñaa man waan dumaa Diilon-nelma-na. ⁹ Terienngu fanngu-na, i gbãa cira Isirahel-baambañ pãñ ba cnciel calnumma-i ba hã Levi man, Abiramun pãa u maama-i a hã Melkisedeki-i Levi fanjo saa naa hi hon yogo nga u pãa. ¹⁰ U pãa nie nie? Tuonjo-i baa Melkisedeki-i ban daa ba-naa huonngu-na, u waa humellen tuo jo, a ce dumaanjo-na tuonon pãa kuman, u nunngu dii-kuo.

Kirsa cie jigantienjo Melkisedeki temma

¹¹ Diilon un hãa *Isirahel-baamba-i *anjnamma man, ma yunngu waa *Levi baamba jigantesinni yaa nuo-i. Kuo ba jigantesinni naa hi ni funngu-i, Diilonjo naa waa hie yan bafamba-i aa hiel *jigantienjo nanjo Melkisedeki temma? Bafamba man *Aarõ baamba. ¹² A ne da jigantesin da ni hor, fuo anjnamma bi hor. ¹³ In wan uman maama-i, jigantesin daani vii u yaa-i, u bincun-ñiini sl. U bincainjo nanjo saa sire cãa jiganga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuo Itienjo tobaa-ba haayienjo yaa *Yuda-i, *Moisi saa wan ba jigantesinnin-maama dede.

¹⁵ Ku migãan tiraa kaala dei, jigantie daa Melkisedeki temma, uuduonjo si baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigantienjo a bie u bincun-ñiini-maama ñaa man cen

† 6:19 Nien Matie sebe-i-na 27.51 baa Ebire ba sebe-i-na 10.20.
jnamman-sebe-i-na (Genèse) 14.18-20.

* 7:1 Nien Miwaanjo

dumaa añjnamma-na, nga unj yerj u sie gbãa ku, ku yaa ciε-yo jigãntienjo-i.
 17 Diilonj-nelma gbaraa-ma wuo:

«*Ŋ ciε jigãntienj nuo a waa ku maacemma-na hõnninj jonj Melkisedeki temma.*»†

18 Terienju fangu-na, Diilonjo gbuyaanu nelma namma añjnamma-na wuo yungu si dii-mei; ma sie gbãa kãyã neliεjo. 19 Na saa da, añjnamma saa gbãa migãanj weima ma hi ma fuonju-i Diilonjo yufelle-na. Nga fiefie-i-na, Diilonjo diyaa-ye hũmelle manj faa yanj. I haa i nanja-i di yaa nuo-i aa tɛna. Di yaa ciε i gbãa piε Diilonjo-i.

20 A naara kufanju-i, Diilonjo pãa nunju aa ce Yesu-i jigãntienjo. Ma temma saa ce banamba jigãntesinni damma-na. 21 Nga ma ciε Yesu niini damma-na. Diilonj-nelma gbaraa-ma wuo:

«*Itienjo hielaa u niele u ferεj nuo aa u sa ji bir u nunju-i dede.*

U ciεra wuo: «Ŋ ciε jigãntienj nuo a waa ku maacemma-na hõnninj jonj.»

22 Terienju fangu-na, Diilonj unj bilaa *tobisfɛlenni manj baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. 23 A naara kufanju-i Levi bisãlmba huraa ba-naa boi cor jigãntesinni-na; umanj duo nyugũj duo saa ji waa, unaa horo. Ku ciε dumei ba ciinu. 24 Nga Yesu fuo dii gbula aa molo sa ji horo u jigãntesinni-na 25 ku'i bi tiraa ce bamanj piyaanj Diilonjo-i fuo barguo-i-na, u gbãa tuo kor-ba fafamma. Unj yerj u sie gbãa ku, u carã Diilonjo-i u hãba. 26 Terienju fangu-na, Yesu yaa *Diilojigãntaamba yuntienjo manj gbɛ baa-ye. U huonja kuonj, u saa cãl, u saa ce ambabalma. Diilonjo biyaa-yo ka jina u caanj-nu a maa-yo ambabalmanciraamba-na. 27 Uu si dii nja *Diilojigãntaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonjo-i yinni manj jonj baa tãmmañ-niini bafamba ferεj ambabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellenj-baamba bi maama-na. A ne da fuo pãa fuo ferεj kerre yaa-i a kor Diilonjo-i i diei yonj gbula. 28 Anjnammanj ciε bamanj Diilojigãntaamba yuntaamba-i, ku nuol-ba Diilonj-hũmelle-na. Nga Diilonj unj hielaa u niele-i u ferεj nuo aa ce umanj Diilojigãntaamba yuntienjo-i añjnamma huonju-na, fuo ferεj Biεjo yaa-i. U jigãntesinni hii ni fuonju-i aa mumbãlmu si-nie.

8

Tobisfɛlenninj-maama

1 Inj wanj mamanj, mamanj yungu mei, ma yaa daama: Inj waanj *Diilojigãntaamba yuntienjo manj maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tɛna Diilonjo-i Weimantienjo caanj-nu dii doro-i-na 2 tuo ce u maacemma-i Diilonj-dũnj-kerre-na. Dũnju fangu-i, Itie fuo ferε yaa maa-ku; nelbiliemba si.

3 Diilojigãntaamba yuntienjo maacemma yaa a tuo buol Diilonjo-i aa tuo pã niipãni-i u hã-yo. Terienju fangu-na, fuo mie wuonjo bi da kunangu a hã Diilonjo-i ke. 4 Kuu uu naa waa hɛma-na, uu naa saa gbãa ce halle *jigãntienjo. Hama-i nuo-i? Jigãntaamba dii tɛ ta ba pã niipãni-i ba hã Diilonjo-i a saa baa *añjnamma-i. 5 Bamanj dii hɛma-na bande-i-na, banj ceñj ba maacemma-i dũnju manj nuo-i, ku kerre yaa doro-i-na. Diilonjo pigãanj *Moisi-i kufanju cemma yaa-i. U gbuoya-yuo wuo: «*Ne, ce-ku fafamma nja minj pigãanj-ni ku cemma-i dumaa tãnunju-na.*»* 6 Nga fiefie-i-na, Diilonj unj pãa nufeliεnj manj *tobisfɛlenni-na, ku boyya dɛlã-kũngu-na. Yesu yaa dii i hõlma-na baa Diilonjo-i tobisfɛlenni fanni cemma-na. Terienju fangu-na, Diilonjo

† 7:17 Gbeliemanj-nalãangu (Psaume) 110.4

* 8:5 Helmanj-sebe (Exode) 25.40

hãa miɛ jigãntienjo-i maacemma manj maaraa hɛmanj-jigãntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuo tobisɔdɛlãnni naa fa, Diilonjo naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Nga i daa Itienjo taa u cãl u baamba-i unj piiye terienju manj nuɔ-i wuɔ:

«Yiinju dii baa yiinju mi ka bel tobisɛlɛnni baa *Isirahel-baamba-i a naara
*Yuda-baamba-i.

⁹ Ni sɛ waa niiduɔni baa mi nanj bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na
aa naa bel nimanj baa-ba.

Ba blɛnaana tobisɔnni fanni-i
ku'i ciɛ mɛi bi ne-ba aa yanj-ba.

¹⁰ Minj ka bel tobisɔnni manj baa Isirahel-baamba-i bienja manj juɔn,
mi ka dii mi ãnjtnamma-i ba kusɔnni-na,
mi ka nyɛgɛn-ma ba hɔmmu-na.

Mi ka waa ba Diilonj muɔ
aa ba waa mi baamba.

¹¹ Yunju si dii unaa duɔ ji cira u pigãan unanjo baa mi sɔnni-i.

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa;
a donj bisãlmba-na ka hel baa bɛncuɔmba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² Banj cãlãa-mi baa mamanj,

mi ka yanj ma tɛ, mi ka hiel ba ãmbabalma-i mi huɔnga-na.»[†]

¹³ Diilonj unj blɛ tobisɔn daani-i niɛlɛnni, kuu dii nãa u ciɛ dɛlã-niini-i niicɔnni. A ne da bɛnjkũngu manj vãa, ku kã gbuoma-na.

9

jigãntie buɔra jigãntien-na

¹ Dɛlã-*tobisɔnni waa baa ni buolmanj-hũmienja baa ni buolmanj-terienju hɛma-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadũngu aa karnu ku huɔnga-i sɔmma hãi. Ninj suur gbuya kumanj, ba taa ba bɛ-ku Diilonj-dũngu. Fifiɔmbaa-ba waa kusuɔn-nu'i baa Diilonj-buruɔn waa taabale manj nuɔ-i hiere. ³ Hããlɛn-kũngu-i, ba taa ba bɛ-ku Diilodubilonjo. ⁴ Wusũnanj-igãnga nanja waa terienju-na, ka waa sɛnɛ-kaanja, a naara *tobisɔnnin-kporuo-i; baa naa tɛn-jo baa sɛnɛ. Kporuo huɔnga-na, sɛnɛ-birenja nanja waa baa *mani ka huɔnga-na. *Aarɔ gboruɔngu manj naa puu pũlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisɔnnin-nelmanj nyɛgãan tãmpɛnjan manj nuɔ-i. ⁵ Ba taa ba kũnna tãmma-i kporuo daayo suuluo yaa nuɔ-i ba kor Diilonjo-i ãmbabalma maama-na. Baa naa kul Seribɛbaa-ba[†] namba jɛna suuluo dɔrɔ-i-na ba ta ba pigãan wuɔ Diilonjo dii. Seribɛbaa daaba naa paarnu ba bũncɛmmu-i kporuo yudɔrɔ-i-na a cɛnnu-yuɔ. Mii si dii da mi biɛ bɛmbɛn daani-i ni yunnin da mi wanj ni maama; ma wammanj-huɔngu sɛ fiɛfiɛ-i.

⁶ Kompadũngu waa waan daama temma yaa-i aa *Diilojigãntaamba ta ba suur dudɛlãngu-na yinni manj jon ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hããlɛn-kũngu-na, ba yuntienjo yaa taa u suur u diei yon. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuɔ fɛrɛ-i, baa nuɔmba-i, banj cãlãa Diilonjo-i baa mamanj hiere, duɔ u suur, u suur baa bɛnjwuɔn-tãmma, ka kor-o.

⁸ Terienju fanju-na, *Diilonj-Yalle pigãan-ye wuɔ mamanj taa ma ce kompadudɛlãngu-na, manj taa ma ce huɔngu-na, Diilodubilonjo dumɛlle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadũn daaku pigãan-ye nelma nyunjo ku bãangu-na. Ku

[†] 8:12 Seremi (Jérémie) 31.31-34 * 9:4 Nɛn Kãmanj-sɛbe-i-na (Nombres) 17.16-25. [†] 9:5 Seribɛbaa-ba: Ba bɛ *dɔrɔpɔurbiemba namba'i dumaanjo-na.

pigáan-ye wuó ban pān niipānni man ba hā Diilonjo-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa maman nyegāan, ni sie gbāa fē ni pātaamba hōmmu-i gbaru. ¹⁰ Maman nyegāan, ma pigāan niwuonin-kūngu yon baa niinyōnnin-kūngu a naara nelien nuó nin saaya ŋ migāan ŋ kúma-i dumaa Diilonjo yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilien-āncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonjo duó bibirre-mei.

¹¹ Fiēfiē-i-na, *Kirsa juó ji ce *Diilojigāntaamba yuntienjo, i die da bisin ku fafaangu-i. Uŋ cen u jigāntesinni-i kompadūngu man nuó-i, ku maaraa hīeman-kūngu-i aa tiraa fa yan-ku. Kompadūngu fangu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yungu yaa wuó hīeman-kūngu sí. ¹² Kirsa suurii-kuó i diei yon. U saa suur ka buol baa kaagbuon-tamma, u saa bi suur ka buol baa balyun-tamma. Nga u suurii ka buol baa fuó fereŋ tamma a kor-e gbula. ¹³ Baman guolaaya ba fere, ba migāan-ba baa kaagbuon-tamma, sisó balaan-tamma, da ma'i bi sí naanōnō-ŋuonjo. ¹⁴ Bimbaan-tamma da ma gbāa migāan nelienjo-i migāan daama temma-i, mie in cie guoyuó man, Yesu fuó man saa ce kuubalaangu da, aa pá u fere hā Diilonjo-i Diilon-yalle barguó-i-na, fuó tamma ka hur i balaangu-i ka hi hie a migāan i hōmmu-i i tie cáa Diilonjo-i Ciceľmantienjo-i?

¹⁵ Ku cie dumei u jo ji waa i halma-na baa Diilonjo-i tobisifeľenni-na. Cámuó man cie tobisicōlonni-na, Yesu kuu a kor nuómba-i cáľmuó fanjo-na. A ce dumaanjo-na, Diilon uŋ bie baman duó ji há-ba u ciilungu man sa fien dede, ba ka gbāa da-ku ŋaa uŋ páa nuŋgu-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da ŋ nyegēn sebe a pigāan ŋ ciilungu calnumma-i, da ŋ saa ku, ku sie gbāa cal. ¹⁷ Da ŋ waa ciceľma yogo, sebe huóya-maama sie gbāa ce. Da ŋ ku, ku yaa ma suó gbāa ce. ¹⁸ Kuuduonjo yaa-i baa Diilon-tobisinni-i. Halle dīelā-niini bilaa baa tamma-kūngu. ¹⁹ Kun cie dumaa ku yaa daaku: Diilon uŋ'a ba ta ba wuó hūmienja man, *Moisi kalaan-ya baa-ba hiere igēna ŋaa an nyegāan dumaa *anjinamma-na. Uŋ cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuó bie ba tamma-i a guol baa hūmma, aa ce kumitedāama a vaa *isopefielu a dii misirrá anjinaman-sebe-i-na aa bi dii misirrá nuómba-na hiere ²⁰ aa cira: «Diilon uŋ bilaa tobisinni-i baa-na baa tamma-ŋiini man, ni tamma yaa-i.»[†] ²¹ Aa naa bi misirrá kompadūngu-na baa ku bimbinni-na hiere. ²² A saa baa anjinamma-i, ba migāan bimbinni bōi baa tamma-i. Aa āmbabalma sie gbāa pir ni tamma-kūngu saa ko.

²³ Hīeman-bimbinni migāan migāan daama temma yaa-i baa bimbaan-tamma, ŋga dōr-niini yaa kireŋa-i, nifanni migāan baa tamma man bōyaa bimbaan-tamma-na. ²⁴ Bige-i cie mi wan-ma dumaanjo-na? Ku yungu yaa daaku, nelbilieban maa Diilon-dūngu man, Kirsa saa suur kufangu-na, u suurii Diilon-dūn-kerre yaa nuó-i dōrō-i-na, ka waa u caan-nu tuó wan i yun-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicōlonni-na, belle belle, Diilojigāntaamba yuntienjo suur Diilodubilonjo-na baa biŋwuon-tamma ka kor Diilonjo-i. Nga Kirsa suurii a ka pá fuó fereŋ kerre yaa-i i diei yon a hā Diilonjo-i. ²⁶ Die i ne miwaanjo duon dii huonjo-na ji hi baa nyunjo, kuó uu naa u pá u fere ku yu nielu, uu naa mulien bōi de! Nga u juó i diei yon gbula miwaanjo tamma-huon daaku-na, a ji ce u fere tamma-kūngu duó gbuon āmbabalma-i.

²⁷ Nelien nuó ŋ ku i diei yon a kā Diilonjo ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduonjo yaa baa Kirsa-i, u cie u fere tamma-kūngu a hā Diilonjo-i i diei yon a pir nuómba āmbabalma-i. U ka bir jo. Duó jo gboluonjo fanjo-na, u sa ji pir āmbabalma, u ji kor baman ciyaan u duó ji kor-ba.

[†] 9:20 Helman-sebe (Exode) 24.3-8

10

1 *Anjɪnamma ciɛ ta ma pigāan biɪɪŋ ku fafaanɟu yalle yaa yon; nɟa ma'i sɪ fafaanɟu faŋɟu fɛɛ-i. A ce dumaanɟo-na, bamanɟ kuraanɟ Diilonɟo-i baa tāmmanɟ-niini-i bienɟan jon, tāmmanɟ-niini fanni cɛraa ni gbāa migāan-ba ba hi ba fuonɟu-i Diilonɟo yufelle-na. 2 Kuɔ nii na'a ni ka gbāa, nii naa pir ba cālmuo-i bɛi i diei gbula aa ba siɛ tiraa nunu-yuɔ. A ce dumaanɟo-na dii yiinaa baa naa hiel ba nanɟa buolma-na. 3 Na saa da, belle belle, buolɪ daama ce nuɔmba āmbabalma maama ta ma tɛnu-bɛi. 4 Hama-i nuɔ-i? Balɪ-tāmma-i baa kaagbolaan-tāmma siɛ gbāa pir neliɛɲo āmbabalma-i halanɟ-ma u yunɟu-na. 5 Ku'i ciɛ Kirsanɟ taa u jo hɛma-na, u gbɛ Diilonɟo-i wuɔ:

«Ŋ ciera ŋ sa taara tāmmanɟ-kūŋɟu baa bɪŋkūpāŋɟu.

Ŋɟa ŋ hāa-mi kūɔma mi da mi bir-ma hā-ni.

6 Baŋ kon tāmmanɟ-niini manɟ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-niɛ, āmbabalmanɟ-tāmmanɟ-kūŋɟu-i maaduɔma.

7 Ku'i ciɛ mi cira:

Diilo, muɔmɛi daami!

Mi juɔ da mi ji ce niŋ taaranɟ kumanɟ,

*ŋaa manɟ nyɛgāanɟ dumaa mi kūŋɟu-na Diilonɟ-nelma-na.»**

8 Uŋ puurii u nunɟu-i, neldiɛlāmma manɟ juɔ, ma yaa daama: «Ŋ ciera ŋ sa taara tāmmanɟ-kūŋɟu baa bɪŋkūpāŋɟu, ŋ sa taara baŋ kon tāmmanɟ-niini manɟ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara āmbabalmanɟ-niini-i, kɛɛ ni sa dɔlnu-niɛ.» A ne da ānjɪnamma yaa juɔ baa niipāŋ daani-i hiere.

9 Aa tiraa cira: «Muɔmɛi daami, mi juɔ da mi ji ce niŋ taaranɟ kumanɟ.»

Ku pigāan wuɔ u huraa āncencɔlɔmma-i baa maafɛlɛmma. 10 Diilonɟ uŋ taa u taara kumanɟ, Yesu-Kirsa ciɛ ku yaa-i. U paa u fɛɛ i diei yon gbula tāmmanɟ-kūŋ temma, a pir i āmbabalma-i.

11 Yinni manɟ jon Diilɔjigāntaamba kā ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilonɟo-i korduɔŋ daama yaa-i baa tāmmanɟ-niini, a ne da tāmmanɟ-niini cɛraa ni gbāa pir neliɛŋ āmbabalma. 12 Ŋɟa *Kirsa pāa u fɛɛ i diei yon a pir nuɔmba āmbabalma-i aa kā ka tɛna Diilonɟo caanɟ-nu gbula 13 tuɔ ciɛ Diilonɟo duɔ mal u bigāarāamba-i hā u ce u bāanɟu-i bɛi. 14 A ce dumaanɟo-na, uŋ pirii bamanɟ āmbabalma-i, u pāa u fɛɛ-i diei yon a migāan-ba ba hi ba fuonɟu-i gbula. 15 *Diilonɟ-Yalle bi waanɟ ma yaa-i wuɔ:

16 «Itieŋo ciera:

*«Miŋ ka bel *tobisɪnni manɟ baa-ba bienɟa manɟ juɔŋ,*

mi ka dii mi ānjɪnamma-i ba hɔmmu-na,

mi ka nyɛgɛŋ-ma ba kusūnni-na.»

17 Aa tiraa cira:

«Mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋɟa-na

baa ba cālmuo-i hiere.»†

18 Da kuɔ Diilonɟo hielaa i āmbabalma-i u huɔŋɟa-na, yunɟ haku-i dii ŋ ka tiraa pā kuupāŋɟu da ŋ hur-ma?

Yaan i piɛ Diilonɟo-i baa huɔŋɟa diei

19 Terienɟu faŋɟu-na, tobinɟ namaa, Yesu tāmma ciɛ i suɔ wuɔ i ka gbāa tiɛ suur Diilodubilonɟo-na. 20 U pāa u fɛɛ tāmmanɟ-kūŋ temma, a taalnu kompanɟa manɟ waa Diilodubilonɟo dumɛlle yaanɟa-na a puure hūmefɛlɛnde

* 10:7 Gbelieman-nalāanɟu (Psaume) 40.7-9 † 10:17 Seremi (Jérémie) 31.33-34

hã-ye. Hümelle fande yaa cicēlman-hümelle-i. ²¹ A ce dumaanjo-na, *Diilo-jigantaamba yuntienjo manj dii baa-ye Diilon-dünju yungu-na, u temma si dii. ²² Terienju fangu-na, i ämbabalma änjɔguomanj hila a i hõmmu-na aa i ce kon, yaan i piɛ Diilonjo-i baa huõnga diei aa i gbu i haa i nanja yuɔ ku haama. ²³ U sa pã nunju aa ji bir baa huon-ãndaangu, a ce dumaanjo-na, inj faranj i ne kumanj aa tie wanj ku maama, yaan i nyaar-kuɔ kpelle. ²⁴ Yaan i tie kãya i-naa i dii sirɛnja i-naa nuɔ nelyulmu cemma-na baa änfafamma bi cemma-na. ²⁵ Baa na yanj i tie bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banamanj miɛŋ-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da nanj daa Itienjo jomma piɛ ma jo de-i-na, yaan aa i tie dii sirɛnja i-naa nuɔ.

²⁶ Na saa da, inj suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufienja-i aa cor tie ce kuuba-balaangu-i, tãmmaŋ-künju nanju si dii kumanj gbãa pir i ämbabalma-i. ²⁷ Die suuye i yufienja-i, kumanj tɔyãa ku yaa daaku: I tɛna baa hotiele-i i tie cie gɛŋgeriyünju-i baa dãngboguwõngu manj ka wuo Diilonjo bigãaraamba-i.

²⁸ Umanj duɔ cãl *Moisi *änjnamma-i, aa nuɔmba hãi sisɔ ba siei da-yo aa wanj-ma, hujarre si dii-kuɔ; ba ko kutienjo-i. ²⁹ Terienju fangu-na, umanj duɔ saa dii Diilon-Bienjo nunju-i, umanj duɔ saa kãŋ *tobisInnij-tãmma manj piri i ämbabalma-i, umanj duɔ tuɔ bɛna *Diilon-Yalle yerre-i, ŋ sie suɔ wuɔ di yaa pigãan-yeŋ Diilonjo hujarre-i, fuɔ künju ka waa nie? Ku sie balan yanj umanj cãlãa änjnamma-i wei? ³⁰ Umanj ciɛra:

«Muɔmei ka suu sãlaangu-i;

muɔmei ka pã nelienjo nelienjo baa uŋ cie kumanj.»

Ma si i suɔ kutienjo-i ke? U yaa Diilonjo-i. U tiraa cira wuo:

«Itienjo ka ce u baamba ändaangu-i.»[†]

³¹ Diilonjo-i Cicēlmantienjo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuɔ de!

³² Yaan aa na ne kumanj curaa: Nanj hila kukulma-na, ku domma-na mulienj hama-i saa haa-nei? Ŋga ma saa gbãa jinya-nei. ³³ Na hõlma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kpãncõlgũɔ nuɔmba-na. Bamanj naa tɛ, ba saa nanna banj ceŋ bamanj kpãncõlgũɔ-i; ba taa ba kãya-bɛi. ³⁴ Na siyaa mulienj baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hũu na nagãŋ-niimi-i ni maama saa jan-na, aa suɔ kerre wuɔ bimɔbfafanni nanni dii baa-na a yanj banj hüyãa nimanj aa ni sa ji kã terienju.

³⁵ Terienju fangu-na, nanj daa holle manj dii ku domma-na, baa na yanj di korra-nei, ku yaa Diilonjo ka pã-na bɔi. ³⁶ Vaan na ferɛ na ta na ce Diilonj uŋ taaran kumanj a gbãa da na da uŋ pãa nunju manj. ³⁷ Na saa da, ma nyɛgãan Diilonj-nelma-na wuo:

«Ku saa maa, ku tɔyãa celle

aa umanj saaya u jo, u jo.

U sie vaaya.

³⁸ Umanj vii mi hümelle-na, uŋ haa u nanja-i miɛ, u ka kor,

ŋga duɔ nanna hümelle-i, ku sie dõlnu-miɛ baa-yo.»[§]

³⁹ Bamanj naana hümelle-i aa ta ba kã da ba ka balla, miɛ ii si dii baa-ba. Ŋga bamanj hüyãa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagãhaalenj-maama

[†] 10:30 Anjnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 32.35-36

[§] 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4

¹ A haa η nanŋa-i Diilonjo-na ku yunŋu yaa wuɔ nin hɪn kuman taaluŋgu-i, η suyaa wuɔ η ka da-ku, ku bi pigāan wuɔ nin^a η sa da kuman baa η yufelle, η suyaa wuɔ kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ Diilonjo gbɛliɛŋ-ba.

³ I haa i nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ i suɔ wuɔ Diilonjo hiela miwaanjo-i baa u nun-āndaanŋu yon, a ce dumaanjo-na inŋ dan niman hiere baa i yufienja-i ni hilaa in^a i sa da kuman baa i yufienja yaa nuɔ-i.

⁴ Abel naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ u pā bɪŋkūfafaanŋu hā Diilonjo-i a yan Kayine-i^{*}. Uη ŋa naa haa u nanŋa Diilonjo-na, kuⁱ ciɛ Diilonjo gbɛliɛŋ-yo wuɔ u vii aa cira u niipānni dolaanu-yuɔ. Abelŋ haa u nanŋa-i Diilonjo-na, uη fiɛ ku, u nelma dii-ye hūmefafalle-na yogo.

⁵ Enoki naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ Diilonjo biɛ-yo ka jɪna u caan-nu u saa yan u ku[†]. Ba juɔ^a ba ne naa-yo; molon yufelle saa ji tiraa haa-yuɔ. Aa u suɔ duɔ ta, Diilonjo naa wan-ma wuɔ u kūŋgu dolaanu-yuɔ. ⁶ Da η saa haa η nanŋa-i Diilonjo-na, ku siɛ gbāa dɔlnu-yuɔ baa-ni. Uman piyaan Diilonjo-i, u saaya u hūu-ma wuɔ Diilonjo dii, aa u pā baman taaraayan-yuɔ.

⁷ *Nowe naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ Diilonjo uη gbuɔya-yuɔ baa maman, u hūu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilonjo nunŋu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellen-baamba-i hiere hūmma saa da wuo-ba. Uη ciɛ mafamma-i u pigāan wuɔ maman daa banamba-i baⁱ taaraaya-mɛi. Aa uη haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ u ce nelviinjo Diilonjo wulaa.[‡]

⁸ *Abiramu naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ u nu u nunŋu-i aa hūu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ kā Diilonjo uη pā nunŋu-i baa-yo wuɔ u ka hā-yo nelle man; a ne da u saa tuɔ suɔ di saanŋu. ⁹ Uu naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ uη pāa nunŋu-i wuɔ u ka hā-yo nelle man u kā ka tɛna-diɛ ŋaa nerienjo tuɔ cɔ kompadūŋ-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadūnni yaa nuɔ-i aa nuduɔŋgu yaa bi pāa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilonjo uη fuu nelle man aa ma-de u fɛɛ, dūnni yiɛraaya dɛi, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cɛnyɛinjo, ŋga uu naa bi haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ u gbāa duɔ da bilonjo; η siɛ suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ uman pāa nunŋu-i baa-yo wuɔ u ka da bilonjo u siɛ gbāa tāal-o, kuⁱ ciɛ ma bi dɔl-o. ¹² Ku ciɛ dumei bibienjo diei hon a dii hɛma yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yunŋu. U huonŋu ciinu ŋaa nin daa mɛŋja-i dumaa dɔɔ-i-na; molo siɛ gbāa kāŋ-ku.[§]

¹³ Baman bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nanŋa Diilonjo-na ji ku. Diilonjo uη pāa nunŋu man, ba saa hi-ku; ŋga ba faara da-ku yaa-i a ce ba hommu gbuu fɛ baa-ku. Bafamba fɛɛ waan-ma wuɔ bafamba-i hūncortaamba, bafamba muntɛnammu si hɛma-i. ¹⁴ Baman piyer dumaanjo-na, ku pigāan wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Baŋ hilaa diman nuɔ-i, kuɔ di kūɔma naa bel-ba, baa naa gbāa bir kā-diɛ. ¹⁶ ŋga ba taa ba taara diman faa yan difande-i. Ba taa ba taara dɔrnelle. Kuⁱ ciɛ Diilonjo siɛ ba ta ba hɪ-yo ba Diilonjo. Na saa da, u migāan terienŋu hā-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nanŋa Diilonjo-na kuⁱ ciɛ Diilonjo uη fiɛ ce-yo ne wuɔ u pā Isaki-i hā-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ pā u bɛduɔla-i hā Diilonjo-i. ¹⁸ A ne

* **11:4** Nieŋ Miwaanjo jɪnamman-sɛbe-i-na (Genɛse) 4.3-10. † **11:5** Nieŋ Miwaanjo jɪnamman-sɛbe-i-na (Genɛse) 5.21-24. ‡ **11:7** Nieŋ Miwaanjo jɪnamman-sɛbe-i-na (Genɛse) 6-9. § **11:12** Nieŋ Miwaanjo jɪnamman-sɛbe-i-na (Genɛse) 22.17.

da Diilonjo naa pã nunḡu baa-yo wuo: «Isaki yaa ka hã-ni huonḡu.»* 19 Abiramu naa suɔ wuo Isaki duɔ fie ku, Diilonjo ka gbãa sire-yuo, ku'i cie Diilonjo bir u biɛnjo-i hã-yo. Nel daama cie antigãama.

20 Isaki naa bi haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie u cãrã-yuo hã Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bisinuɔ maama-na.† 21 Yakɔbu naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie uŋ juɔ tuɔ yii duɔ ku u cãrã-yuo hã Yosefu bepuɔmba-i ba yunnin aa yiye u buɔle-i a dũuna jaal Diilonjo-i.‡

22 Yosefu naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie uŋ juɔ pie kuliingu huonḡu man nuɔ-i, u waŋ-ma wuo *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa pigãan ban saaya ba ce kumanḡ baa u kogonni-i.§

23 *Moisi bĩncuɔmba naa haa ba nanḡa Diilonjo-na ku'i cie ban huonḡ-yo ba fuo-yo u ce caamba siei. Baa naa da u faa cor a ce ba saa kãŋ jãmatigi andaanḡ-i.*

24 Moisi naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie u yaanḡan juɔ cã u yagar wuo ba baa bi-yo jãmatigi hãayɛnjo. 25 U nie fiisaanḡu-i aa yanḡ-ku; wuo fiisaanḡu man ban ceŋ-kun̄ ãmbabalma hɔlma-na ku sa cɔ; aa hĩrã u kũɔma-i ka mulɛn̄ baa Diilonjo-baamba-i. 26 Uu naa ne da da ŋ hĩrã tuosĩnni-i *Konkortieŋ man ka jo u temma-i, kuu dii baa yunḡu a yanḡ weisĩnni-i hierie Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonjo un̄ ka pã-yo baa kumanḡ.

27 Moisi naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie u hel Esipi-i-na u saa kãŋ jãmatigi hɔdulle-i. U nyaarãa ŋaa u da Diilonjo-i baa u yufelle. 28 Uu naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie u ce *kɔrsĩnni tĩmmanḡ-ponsaanḡu-i. U cie Isirahel-baamba hure tãmma ba dumieŋ-yammu-na wuo *dɔrɔpɔurbilono man kuon̄ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i.†

29 Isirahel-baamba naa haa ba nanḡa Diilonjo-na ku'i cie hũmma taal sɔmma hãi dãmmanḡ-nuoradãama-i-na‡ aa ba wuo cor terkuraanḡ-nu. Esipitaanḡ ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuo-ba.

30 Isirahel-baamba naa haa ba nanḡa Diilonjo-na ku'i cie ba nu u nunḡu-i aa wuo ciilã Yeriko-i yinni niediei. Niehãi yiinḡu-na nelle-koko wuo cii.

31 Araabu man waa saasoreienjo-i uu naa haa u nanḡa Diilonjo-na ku'i cie u har Isirahel-baamba man naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanjo-na ba saa ko-yo baa bamanḡ saa ta ba nu Diilonjo nunḡu-i.§

32 Mi tiraa waŋ wuo nie? Mi sie da mi fere a piiye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samieɔ maama-i a naara *Diilopɔurbieamba bi maama-i.*

33 Ban haa ba nanḡa Diilonjo-na, ba cie berru-i a hũu jãmalãbaa bɔi. Ba wuyaa hũmelle aa Diilonjo un̄ pãa nunḡu man baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba

* 11:18 Miwaanjo jĩnammanḡ-sebe (Genèse) 21.12 † 11:20 Nieŋ Miwaanjo jĩnammanḡ-sebe-i-na (Genèse) 27.28-29,39-40. ‡ 11:21 Nieŋ Miwaanjo jĩnammanḡ-sebe-i-na (Genèse) 48.1-20; 47.31.

§ 11:22 Nieŋ Miwaanjo jĩnammanḡ-sebe-i-na (Genèse) 50.24-25 baa Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 13.19.

* 11:23 Ba gbɛ Esipi jãmatigi man naa ciera ba ko bisãlmba-i. Nieŋ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 1.8-22.

† 11:28 Nieŋ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 12.1-30. ‡ 11:29 Nieŋ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Popuɔr. 7.36. § 11:31 Nieŋ Yosuwe sebe-i-na (Josué) 2. * 11:32 Sedeɔ: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba

sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Nieŋ u kũŋgu-i Samieɔ sebedɛɛlãno-na (1 Samuel) 17.23-51. *Samieɔ: Nieŋ u kũŋgu-i Samieɔ sebedɛɛlãno-na (1 Samuel) 7.9-11.

nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba dāamu-na nga bl̩nkūngu saa ce-ba. Ba kuraa jigāngana. Fōngūo saa waa-bei, nga Diilonjo diyaa fōngūo bei. Ba ciɛ nan̩karababaa berruna. Ba duɔnya nileiɲa boi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nan̩ga Diilonjo-na ku'i ciɛ u sire ba kuomba-i hā-ba.

Ba muyaa nuɔmba namba ko-ba wuɔ ba ciɛ niɛ ta ba wuɔ Diilonj-hūmelle-i. Kuɔ baa naa ciina-diɛ baa naa gbāa yan̩-ba, nga ba yagaraa kufangu-i wuɔ da ba ku, Diilonjo ka sire-bei ba ta ba ce ba bāaŋgu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyiɛ banamba sūlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naan̩ banamba baa tāmpɛɲa ko-ba. Ba karaanu banamba sɔmma hāi, aa fō banamba baa jigāmmu ko-ba. Muncɔmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuɔra ba bl̩ɲ. Ba taa ba hī cāni. Bl̩nkūngu saa waa baa-ba. Nuɔmba mulāaŋ-ba aa ce-ba sūlma. ³⁸ Miwaanjo saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuɔra ba bl̩ɲ hīɛɲnu, tānni-na aa ta ba cɔ fonniɲ.

³⁹ Baman̩ bafamba-i daaba-i hiere, Diilonjo gbelaan̩-ba wuɔ ba haa ba nan̩ga yuɔ, a ne da un̩ pāa nun̩gu man̩, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i ciɛ ba saa da-ku? Diilonjo niɛ da miɛ diɛ hi i fuon̩gu-i baa bafamba-i hiere kuuduɔngu aa da-ku, ku yaa bɔyaa. U saa tuɔ taara bafamba da-ku miɛ i yaan̩-na ku'i ciɛ.

12

Yaan̩ i hīrā i kūɔma-i

¹ Terien̩gu faŋgu-na, nelpūngu man̩ siire wuɔ Diilonj-hūmelle-i daaku-i, ku taa i yaan̩-na ta ku pigāaŋ-ye hūmelle-i. A ce dumaan̩o-na, kuman̩ bilaayan̩-yiɛ i sa gbā i kā yamma Diilonj-hūmelle-na, yaan̩ i hiel i nan̩ga kuɔ. Ambabalma man̩ sɔgolaanun̩ i gbeini-na fɛu, yaan̩ i yan̩-ma aa i vaa i fɛrɛ baa gbarungu man̩ dii i gbeini-na. ² Yaan̩ i tiɛ ne Yesu yaa-i. U yaa ciɛ i haa i nan̩ga-i yuɔ aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuon̩gu-i. U hīrā kuliŋgu-i *daan̩gu-na, u saa ne ku senserre-i. Hɔfɛlle man̩ taa di ciɛ-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiɛfiɛ-i-na, uu dii tɛna Diilonjo caan̩-nu.

³ Niɛɲ un̩ hīrā nelbabalaamba bigāaru-i dumaa, ku yaa kūɔkaralle siɛ ta di mulɛɲ-na. ⁴ Nan̩ yɛɲ malungu man̩ nuɔ-i baa āmbabalma-i, unaa saa tɛman̩ yogo do! ⁵ Aa Diilonj un̩ dii sireiɲa man̩ nei wuɔ u bisālɲ namaa, sireiɲa fan̩ja maama karaanu-nei wɛi? Ma nyɛgāan̩ wuɔ:

«Mi biɛ, Itien̩ duɔ kaya ŋ yun̩gu-i man̩ nuɔ-i, baa biɛ-ma ānsɔsɔmma. Duɔ nuola-niɛ, baa yan̩ ŋ kūɔma kara.

⁶ *Uman̩ maama-i dolaanun̩ Itien̩o-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.*

*Un̩ bl̩ɲ uman̩ u biɲo, u muo u yaa-i.»**

⁷ Taa na hīrā mulɛma-i, Diilonjo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumɛi baa u bisālmba-i. Namaa daa bisālāan̩ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuɔ?

⁸ Diilonjo nuola u bisālmba-i hiere. Duɔ yan̩ namaan̩o-i u sa nuola-nɛi, na saaya na suɔ wuɔ u bisālɲ-kirɛiɲ namaa sī; na to dii u deɲ.

⁹ Tonaamba dii baa-ye hīɛma-na bande-i-na ta ba nuola-yiɛ aa i tiɛ kāɲ-ba. Ku ce niɛ i siɛ nu i To man̩ dɔrɔ-i-na u nun̩gu-i aa da ciɛɛlma man̩ sa tɛɲ dede-i?

¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yiɛ a saanu baa kun̩ dolaanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa hīɛma-na bande yon̩. A ne da Diilonjo ne miɛ fafaan̩gu-i aa tuɔ nuola-yiɛ i diɛ bir fuɔ birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-niɛ, ban̩ nuolan̩-niɛ huon̩gu man̩ nuɔ-i ku sa dɔlnu-niɛ, ku bir yan̩ aa ta ku jan̩-ni. Nga da ŋ siɛ ba nuola-niɛ, ku huon̩gu jo baa viisīnni baa yaafɛlle.

* 12:6 Bl̩ncuɔŋ-nelman̩-sɛbe (Proverbs) 3.11-12

12 Terienḡu fanḡu-na, baa na yaḡ na kūōma kara. 13 Biyaanḡ hūmefafalle ku yaa bamaḡ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buō-bēi ku kā, ku siē hor-bēi.†

Anḡbuyamma

14 Gbāanḡ kpelle na ta na dōl nuōmba-i hiere aa na yaḡ Diilonḡo bir-na u birma. Umanḡ duō saa yaḡ Diilonḡo bir-o, u siē gbāa da Itienḡo yufelle. 15 Bilaanḡ na fere unanḡ nuō ḡ baa ji cīina Diilonḡo hujarre-i. Baa na yaḡ cein-purru da unanḡ-na na hōlma-na a ji tuō celienḡ banamba-i baa u balaanḡu-i. 16 Molo baa ji dii u nanḡa bīḡwosīnni-na, molo baa bi bel Diilonḡ-bīḡkūḡu nanḡu baa u nanyuōḡu Esawu temma-i: Esawu huraa u bepolsīnni-i baa jukalaanḡu. 17 Na suyaa wuō ku huōḡu-na u juō tuō taara tuōḡo cārā Diilonḡo-i hā-yo bēpuōmba namba temma, ḡga tuōḡo saa hūu-ma. Uḡ fiē kaal cārā-yuō ma saa dōl-o.‡

18 Namaanḡo-i nanḡ piyaa Diilonḡo-i dumaa, kuuduōḡu sī baa *Isirahēl-baamba-i. Bafamba kāa tānuḡ-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nanḡ temma tānuḡu-na. 19 Ba nuō yerre buu, aa bi nu molo piyee da gbagaga. Ba cārā kutienḡo-i wuō u baa tiraa u piyee baa-ba. 20 Uḡ waanḡ mamaḡ, ma saa ta ma du dēi ba tūnni-na ku'i ciē. U gbīē-ba wuō: «*Umanḡ duō yiēya tānuḡ daaku-i, halle da ku fiē waa bīḡwuōḡo, na nanḡ kutienḡo-i baa tāmpīēḡa na ko-yo.*»§ 21 Nelma maḡ ciē tānuḡu-na*, maa naa silaa ta ma nyēḡ kūōma ma cor, a ce *Moisi fuō fere u cira: «*Korma ciē mi kūōma gbuu ta ma nyēḡ!*»†

22 ḡga kuuduōḡu sī baa namaanḡo-i. Namaa na kāa *Sinyō-tānuḡ-nu, na kāa Cīcēlmantienḡo nelle yaa nuō-i; *Yerusalemu maḡ dōrō-i-na, na kāa u yaa nuō-i. *Dōrōpuōrbiemba dii u yufelle ta ba ce ba bāanḡu-i. 23 Namaanḡo-i, na suuri Diilonḡ-bēpuōmba-na. Ba yirēiḡa nyegāanḡ dōrō-i-na. Na piyaa Diilonḡo-i, u yaa nelbīliemba-i hiere ba ḡḡḡertienḡo-i. Na suuri nelviimba-na. Ba yaa hīi ba fuōḡu-i Diilonḡ-terienḡu-na. 24 Namaanḡo-i, na piyaa Yesu maḡ *tobisīfēlenni yaanḡa-na. U yaa kuu kūnna u tāmma-i. U tāmma kāayā-yiē a yaḡ Abel maama-i.‡ 25 Terienḡu fanḡu-na, bilaanḡ na fere! Baa na yagar wuō na siē nu umanḡ piyeyḡ baa-na u nelma-i. Umanḡ taa u piyee baa Isirahēl-baamba-i hīēma-na bande-i-na, bamaḡ naa yagar wuō ba siē nu u nelma-i, ba saa gbāa kor yaahuolo-na. Umanḡ piyeyḡ baa miēḡo-i, uḡ yerḡ dōrō, diē saa nu u nuḡḡu-i, i ka ce niē gbāa kor-yuō? 26 U piyee dede fuō hīēma sagalla§; ḡga fiēfiē-i-na, u pāa nuḡḡu baa-ye wuō: «*Mi ka tiraa sagalla hīēma-i i diei baa dōrō-i naara.*»*

27 Uḡ waanḡ mafamma-i, ku pigāanḡ wuō ku yiinḡu-na, uḡ hiēlaa bīmbīnni maḡ hiere, ni ka bīēna halanḡ aa yaḡ nimanḡ siē gbāa bīēna.

28 Inḡ ka ce i bāanḡu-i nelle maḡ nuō-i, di siē gbāa bīēna. Terienḡu fanḡu-na, yaanḡ i tiē ce Diilonḡo-i kasi saa da-yo. I tiē cāa-yo aa i tiē jaal-o kuḡ dōlaanu-yuō dumaa. I tiē dii u nuḡḡu-i aa i tiē kāalā-yuō. 29 Ni ma'i sī u ce ḡaa dāamu.†

13

Kumanḡ dōlaanḡ Diilonḡo-i

† 12:13 Isayi (Ésaïe) 35.3 ‡ 12:17 Nīēḡ Miwaanḡo inmanḡ-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40.

§ 12:20 Helmanḡ-sebe (Exode) 19.12-13 * 12:21 Nīēḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 19-20 baa Anjinamma tiyemmanḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5. † 12:21 Nīēḡ Anjinamma tiyemmanḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ 12:24 Yesu kuliinḡu ciē i suō hujarre-i a ne da Abel kūḡu taa ku taara solaanḡu.

§ 12:26 Nīēḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 19.18. * 12:26 Ase (Aggée) 2.6 † 12:29 Anjinamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 4.24

1 Namaaŋo-i, yaan na maama cor ta ma dolnu ma-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. 2 Baa na yagar niraamba harma na dumienɔa-na. Na saa da, banamba tɔyaa niraamba harma-na, a ji har *dɔrpɔpuɔrbiemba aa ba saa suɔ. 3 Yaan bamaŋ dii kaso-i-na ba maama ta ma tɛnu-nɛi; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yɛŋ tɛmmaŋ-nuɔŋ namaa, baa na yan ban cɛŋ bamaŋ sɔlma-i ba maama karaanu-nɛi.

4 Nɛliɛŋo nɛliɛŋo, u saaya u tuɔ kɔŋ ɔnsorre-i aa bamaŋ dii ɔnsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sɔ, bamaŋ ciɛŋ saasorsɔnni-i baa *fuocesɔnni-i Diilonjo ka gɔŋ baa-ba.

5 Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanɔa nɛi. Yaan na nagɔŋ-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fɛrɛ ciɛra wuɔ:

«Mi siɛ yan-ni ŋ diei,

*Mi siɛ nanna-niɛ gbula.»**

6 Terienɔu fanɔu-na, nɛliɛŋo nɛliɛŋo, u gbɔa da holle cira:

«Itienjo yaa kɔayɔŋ muɔ;

mi siɛ kɔalɔ bɔŋkɔŋgu

Nelbilo fuɔ gbɔa ce bige-i miɛ?»†

7 Na yaataamba maŋ siire waŋ Diilon-nelma-i baa-na, baa na yan ba maama karaanu-nɛi. Niɛŋ ban siire haa ba nanɔa-i Diilonjo-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

8 Yesu-Kirsan waa dumaa cicuɔŋgu-na, uu dii dumɛi nyuŋgo-i-na, aa u ka bi tɛi dumɛi yinni maŋ jon. 9 Baa na yan ba hel baa nelma yanɔa nanɔa a ji pira-nɛi miɛ hɔmelle-na. Baa na yan ba cu na yammu-i baa niuwuonin-maama. Na saa da, ku saaya Diilon-hujarre yaa ce nɛliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga tɛna terduɔŋ-nu, niuwuonin-maama sɔ. Bamaŋ firaa niuwuonin-maama-i, ma saa kɔyɔ-bɛi dede gbula.

10 Yesu ciɛ u fɛrɛ tɛmmaŋ-kɔŋgu a pir i ɔmbabalma-i. *Diilojigantaamba maŋ curaa baa bɔncuɔŋ-jigɔŋga-i kompadɔŋgu-na, ba nuŋgu si dii baa-ye.

11 Da ba ko bɔmbaamba-i dumandɛ-i-na, *Diilojigantaamba yuntienjo suur baa tɛmma yaa Diilodubilonjo-na ka kor Diilonjo-i ɔmbabalma maama-na, aa bɔmbaamba famba fɛrɛ-i ba hel baa-ba gborsannin ka caa-ba. 12 Ku'i ciɛ na bi da Yesu kuu gborsannin duɔ pir nuɔmba ɔmbabalma-i baa fuɔ fɛrɛŋ tɛmma-i.

13 Terienɔu fanɔu-na, yaan i hɔrɔ tuosɔnni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii gborsanni-na. 14 Na saa da, ninsoŋ-nelle si dii baa-ye hɛma-na bande-i na diman cuɔŋ, i taara bisin ku diele yaa-i. 15 Yaan i tɛ pɔ jaalungu-i hɔnni maŋ jon i hɔ Diilonjo-i Yesu maama-na. Miɛ tɛmmaŋ-kɔŋgu yaa kufanɔu-i. I tɛi ce-yo bɔi baa i nuŋ-ɔndɛnni-i. 16 Baa na yan ɔnfafamma cemma maama karaanu-nɛi, aa na bi ta na kɔyɔ na-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa, kufanɔu temma saa baa tɛmmaŋ-kɔŋgu maŋ dɔlaanun Diilonjo-i.

17 Taa na nu na yaataamba nunni-i, taa na siɛ ba wulaa. Ba yaa kɔayɔŋ-nɛi Diilon-hɔmelle-na. Ba suyaa wuɔ yinɔu dii baa yinɔu, Diilonjo ka yuu-ba ban ciɛ kumaŋ na hɔlma-na. Gbɔan ba ta ba ce ba maacemma-i baa hɔfɛlle. Da na du ba hɔmmu-i ku siɛ fa wɛima hɔ-na.

18 Taa na cɔrɔ Diilonjo-i na hɔ-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuɔŋ; i taara i tɛi ce kumaŋ faa hɔnni-na hiere. 19 Jande mi gbu mi cɔrɔ-nɛi: Cɔarɔŋ Diilonjo-i u yan mi bir donduo kɔ na wulaa.

Jaaluperienɔu

* 13:5 Anɔŋnamma tiyemman-sɛbe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5
Gbelieman-nalɔanɔu (Psaume) 118.6,7

† 13:6

²⁰⁻²¹ Diilonjo yaa hofelle tienjo-i, u siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba holmana. U kayã-nei na ta na gbã na ce anfafamma-i ma sinni-na hiere a gbãa ta na ce u huonja-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e un taaranj i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninsoj-tayaana-i[†]. U yaa cie u fere tamman-kungu a bel Diilonjo *tobisinni-i baa-ye. Tobisinni fanni sa ji boruona dede. Jaalungu gbie baa u yaa-i honni manjon! Ma cie!

²² Tobin namaa, mi diyaa nelma'i na tunni-na. Mi saa nyegɛɛn-ma boi. Jande fiɛn na hommu-i baa ma numma-i. ²³ Yaanj mi tunu-nei, ba naana i natobinjo-i Timote-i. Duɔ jo donduo, mi ka kã baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilonj-dun-baan namaanjo-i hiere. *Itali-tamba pãa-na jaalungu.

²⁵ Diilo kayã-nei hiere.

[†] **13:20-21** Girekimma-na ba ble Yesu-i «anclinanjo» bande-i-na. Ba taara ba pigaan wuu u yaa i yaanga-na Diilonj-humelle-na tuo kayã-yie. Fuɔ fere yaa ble u fere dumaanjo-na. Nien Nsãa sebe-i-na 10.11.

Saken nyεgāan sebε man Nelmuoyamma

Sake man nyεgāan sebε daayo-i u waa yaatienjo Diilonj-dünju-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyεgāan-yo a hä Diilonj-dünj-baamba manj dii hienju-na hiere, a duo pigāan-ba banj saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni manj jonj.

Sake nunju hii nelma boi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa weinj da ma da-ni ninj saaya η nyaar dumaa Diilonj-hümelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuo cieluo saa fa tlenamma-na aa bi tiraa cira Diilonj-nelma sa hüu yonj nunj-nu, da η hüu-ma, ma saaya ma ta ma da η ciluo-i-na, ni ma'i si η ce gbāngbānj (sap. 2). Wuo i bel i feε i nunni-na, aa tagaaya pigāan Diilonj unj binj kumanj nelnulle-i (sap. 3). Wuo Diilonj-dünj-baamba yanj berru-i baa ba-naa cālma aa ba hiel ba nanja bombolma-na (sap. 4).

Sebε periema-na, u gbuoya waamba-i aa dii sirēnja Diilonj-dünj-baamba-na wuo ba fe ba hōmmu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba cārā Diilonjo-i wεima-na hiere (sap. 5).

Jaaluŋgu

¹ Diilonj-dünj-baanj * namaa namanj dii hienju-na hiere, mi jaalaa-na! Muo Sake, mi cāa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muomei nyεgāan sebε daayo-i da mi hä-na.

Taa na nyε baa na sülma-i

² Tobinj namaa, wεima wεima da ma da-ni, ta η gbu η nyε baa-ma. ³ Na saa da, weinj da ma da-ni aa η nyaar Diilonjo-na, ku yaa ciεj η nanj kaasinni fafamma Diilonj-hümelle-na. ⁴ Nga na saaya na gbānj, na kaasinni suur kā yaan-ja, ku yaa na ka da fōngūo yiεra fafamma aa binjkünju sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor umanj nuo-i, u cārā-diε Diilonjo wulaa, u ka hä-yo baade. Diilonjo firinu u huōnga-i baa nuōmba-i hiere. ⁶ Nga ma diei dii, da η'a η cārā binjkünju binjkünju Diilonjo wulaa, baa ce η hōmmu-i mu häi, haa η nanja-i yuo wuo u ka hä-ni ninj cārānj kumanj. Umanj ciεj u hōmmu-i mu häi, uu dii ηaa hümma, fafalmu ta mu wuōra mu pira-mei. ⁷⁻⁸ Fuo temma-i unj'a u sa kā yaduōnga u wεima-na hiere dumaanjo-na, u baa tuo hñj taalunju wuo si u ka da binjkünju Itienjo nammu-na.

⁹ Diilonj-dünj-baamba manj nawalaamba-i, ba ta ba nyε; Diilonjo ka ce-ba nelbōmbōmbaa u hümelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyε; Diilonjo ka hiire-bei. Baa dii ηaa pülma; ba sa co. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, bāanj da ku huol, ma potōr hül diire hiere, η sa tiraa da ma fafaangu-i. Waamba dii dumei, da ba ce ba tε ba maacemma-na ji kanu aa yanj-ma.

¹² Weinj da ma da umanj aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunju dōlaa. Unj nyaarāa Diilonjo-na, Diilonjo ka pā-yo baa cicēlma manj sa tēnj dede. U maamanj dōlnunj bamanj, u pāa cicēlma famma nunju yaa baa-ba.

* **1:1** Ma nyεgāan girekimma-na wuo: «*Isirahel dünni cñcieluo baa ni häi baamba.» Ba ble Diilonj-baamba yaa dumaanjo-na.

¹³ Anjogɔbabalamma da ma waa umarj huɔŋ-na'i, u baa cira Diilonjo'i diyaa-ma u huɔŋga-na. Molo sie gbãa taal Diilonjo-i dii-yo kuubabalaangu cemma-na, aa fuɔ fere sa bi taal nelieŋo dii-yo kuubabalaangu cemma-na. ¹⁴ Nelieŋ nuɔ ŋ kusurj-maama yaa kãarj baa-ni ka taal-ni dii-ni kuubabalaangu cemma-na. ¹⁵ Da ŋ sie ŋ kusurj-maama-i, ku'i juɔŋ baa ambabalma-i. A ne da ambabalj da ma gbuu vaa, ma jo baa kuliingu.

¹⁶ Terieŋgu fanju-na, mi j̄enaarj namaa, baa na taal na fere! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa b̄imb̄ifafanni-i hiere ni hel dɔrɔ; Diilonjo yaa hãarj-yeŋ baa-ni. Bãangu-i baa ceijo-i a naara mɔeŋa-i hiere, fuɔ yaa hielaana-ni. U hielaana-ni ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-barj kaal dumaa, ŋga fuɔ fere-i u sa t̄i bãarj temma aa yarj-ye kukulma-na. ¹⁸ U waarj ninsoŋ-nelma-i baa-ye a ce i hoŋ die gbãa waa yaarjga b̄imb̄inni marj uŋ hielaana-ni hiere. Ku dolaanu u yaa-i u ce-ma dumaarj-o-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi j̄enaarj namaa, baa na yarj nel daama karaanu-nei: Yarj na t̄unni waa fiefie. Baa na yarj na nunni ta ni dɔl. Baa na bi yarj na hɔmmu ta mu du fiefie. ²⁰ Na saa da, nelieŋ nuɔ ŋ huɔŋ da ka du, ŋ sa ce anviiima Diilonjo yufelle-na. ²¹ Terieŋgu fanju-na, nelma marj balaarj hiere, hielaarj na gboluonju mei; aa na bi ne hɔbabalarjga-i aa na yarj-ka. Yarj bombolma-i aa Diilonj uŋ diyaa nelma marj na hɔmmu-na, na bel-ma nammu hãi; ma yaa ka gbãa kor-na.

²² Baa na gonyaa Diilonj-nelma numma yorj aa na sa ce-ma. Uman duɔ dii mafamma-i u huɔŋga-na u taal u fere. ²³ Na saa da, umarj nuɔŋ Diilonj-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umarj nie u fere duɔleŋ-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fere. ²⁵ Ŋga añj̄inafafamma marj cie i waa i fereŋ nuɔ, umarj duɔ tuɔ ne-ma torro, aa bel-ma nammu hãi, umarj duɔ yarj ma t̄enu-yuɔ, aa tuɔ wuɔ ma h̄umelle-i, fuɔ temma-i duɔ dii u narjga-i mamarj nuɔ-i ma fa u wulaa.

²⁶ Uman duɔ cira wuɔ fuɔ wuɔ Diilonj-h̄umelle-i, aa u nunju ta yaarjga yuɔ, kutieŋo taal u fere; yunju si dii u Diilonj-h̄umelle wuɔsaarjga-na. ²⁷ Diilonj uŋ b̄iŋ kumarj Diiloh̄umefafalle-i, ku yaa daaku: A ta ŋ kãyã yomb̄imba-i baa bikulcaamba-i aa ŋ baa yarj nelbiliemba celieŋ-ni baa ba balaarjga-i. Diilonjo taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce cieluo

¹ Tobin namaa, Itieŋo-i Yesu-Kirsarj yeŋ nelbuɔ aa na haa na narjga-i yuɔ, baa na ta na ce cieluo. ² Ŋaa nuɔm̄ba hãi da ba jo ji suur na hɔlma-na, unarj-o-i weijo, unarj-o-i nawaljo. Weijo gbuu diiya u fere da fafamma aa dii s̄ene-naafonterre, aa nawaljo dii nyarkp̄at̄anni kã ka hel. ³ Na sire jaal weijo-i aa gb̄e-yo wuɔ: «Jo ŋ ji t̄ena yaarj-na bande.» Aa bir gb̄e nawaljo-i dumaa wuɔ: «Hai daayo-i, yiera dii terieŋgu-na! Sisɔ jo ŋ ji t̄ena h̄ema-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufarjga-i, ba sa b̄i ku yaa-i cieluo-i wei? Anjogɔbabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi j̄enaarj namaa, na saa da! Nelbiliemarj neŋ bamarj wuɔ nawalaamba, Diilonjo yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u h̄umelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ŋaa uŋ p̄aa ma nunju-i dumaa baa u maamarj dɔlnu bamarj. ⁶ A ne da namaa birii yarj nawaljo-i aa ta na kãŋ weijo yaa-i! Ma s̄i waamba yaa cieŋ-narj s̄ulma-i aa ta ba b̄i-na fãamaarj ba terni-na ke? ⁷ Barj haa yefafalle marj nei, ba yaa sa b̄ienaanaŋ-die wei?

3

Taa na suɔ nuonɔɔ

¹ Tobin namaa, na suyaa wuɔ Diilonɔɔ unj ka ɔer u nelpigāataaŋ mienɔ-i dumaa ku ka kuola yaŋ banamba künɔɔ-i. Terienɔɔ faŋɔɔ-na, namaa namaŋ taaraayaŋ na ce Diilonelpigāataaŋ namaa, baa na ciinu. ² I hieronɔɔ-na hiere i cāl. Umanɔɔ sa cālāaŋ u piyuo-i-na, fuɔ fuɔ u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u fuonɔɔ-i. U gbāa bel u fɛɛ u āncemma-na hiere. ³ Ba dii iyonɔɔ-i sūŋo nuŋɔɔ-na wuɔ u tuɔ ce ninj taaraŋ u ce kumaŋ: Da ŋ bir-o dɛ, u bir, da ŋ bi bir-o dɛ, u bir. ⁴ Kunaŋɔɔ yaa baatonɔɔ-i. Baatonɔɔ-i baa u bɔbɔima-i hiere, fafal da muɔ fie maara niɛ niɛ, u gbartienɔɔ miɛl-o baa yilenɔɔ yonɔɔ.

⁵ Kuuduonɔɔ yaa-i baa nelienɔɔ nuɔ ŋ jumelle-i: Di yuraanu, ŋga di ce nelkänkareinja aa ta di kaal di fɛɛ.

Na saa da, dāncoinɔɔ diei gbāa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ŋaa dāamu. Bīŋkūbabalaanɔɔ nanɔɔ-i i kūɔma-na dumaanɔɔ-na. Di celienɔɔ nelienɔɔ nuonɔɔ-i baa di balaanɔɔ-i. Di balaanɔɔ hilaa *Sitāni wulaa. Di kɔsuonɔɔ-ni baa balaanɔɔ daaku-i fuɔ ŋ kuliŋɔɔ.

⁷ Nelbilonɔɔ gbāa nuola bīmbaamba-i hiere ba bir fuɔ birma a ta ba nu u nuŋɔɔ-i: Huriimba-i baa niibūulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ Ŋga jumelle-i, molo siɛ gbāa nuola-diɛ. Di balaanɔɔ cor aa di sa bi tiraa yiera terduonɔɔ-nu. Di yuu baa tīmma. ⁹ I tuɔlɔɔ i To-i Diilonɔɔ-i baa di yaa-i, aa bi tiɛ waasa nuamba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonɔɔ'i hielaa-ba aa ce-ba fuɔ nabieraamba. ¹⁰ Nuŋɔɔ manj tuɔlaanɔɔ Diilonɔɔ-i, ku'i bi waasaanɔɔ nuamba-i. Tobin namaa, yaanɔɔ i hiel i nanɔɔga kufanɔɔ-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabalamma gbāa ta ma hel hūnfoeduole-na wei? ¹² Tobin namaa, *yensāanɔɔ gbāa manj musienɔɔ wei? Sisɔ hālāanɔɔ gbāa manj *yensābienɔɔ wei? Terienɔɔ faŋɔɔ-na, hūnfafamma siɛ gbāa da hūnfoebabalande-na.

Diilonɔɔ unj bīŋ kumaŋ nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, umanɔɔ duɔ fuɔ nu nelma aa tuɔ cɛ, kutienɔɔ pigāaŋ-ku u ciluɔ-i-na i ne. Die da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suɔ suɔ wuɔ u nu nelma-i aa tiraa tuɔ cɛ. ¹⁴ Ŋga da na ta na ce nenemunɔɔ-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fɛɛ wuɔ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dɔɔɔ; di hel hīɛma-na, nelbilienɔɔ-diele; *Sitāni'i juɔ baa-de. ¹⁶ Ku yunɔɔ yaa daaku: Nenemunɔɔ-i baa yelmanɔɔ yen kusuonɔɔ-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sīnni-na hiere nii dii kusuonɔɔ-nu'i. ¹⁷ Ŋga umanɔɔ u nelnulle hilaa dɔɔɔ, kutienɔɔ huonɔɔga dii welewele igēna, ijieni sa dɔlɔɔnu-yuɔ, uu dii hīɛhīɛ, u künɔɔ si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hiere ma faa, u sa ce ciɛluɔ aa huhurmantienɔɔ sl. ¹⁸ Berrunɔɔ'a du sa dɔlɔɔnu bamanɔɔ, ba fɛ ba muntienammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisīnni.

4

Baa na yaŋ na yufien-niini ta yaanɔɔga-nei

¹ Bige-i juonɔɔ baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juonɔɔ baa berru-i? Na kusūniŋ-maama'i si wei? ² Bīŋkūŋ-maama dii-niɛ, da ŋ saa da ku bīŋkūŋu-i, ŋ sire ta ŋ taara ŋ ko molonɔɔ mafamma-na. Ŋ yufelle hilaa bīŋkūŋ-nu aa ŋ saa gbāa da ŋ da ku bīŋkūŋu-i, ŋ sire ta ŋ kar berru. Nanj taaranɔɔ nimanɔɔ, na sa cārā-niɛ Diilonɔɔ wulaa ku'i cie na sa da-ni. ³ Aa na ānɔɔɔɔma balaanɔɔ ku'i cie da na fie cārā kumaŋ Diilonɔɔ sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufien-niini yonɔɔ, da na ta na ce na bāanɔɔ. ⁴ Naa dii ŋaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ

umaj gbaraaj u nyaanu miwaan daayo bimbinni-i kutienjo bigaan Diilono-i wei? Umaj duw tuw kuye miwaan daayo bimbinni-i, ku pigaan wuw u bigaan Diilono-i. ⁵ Maman nyegaan Diilon-nelma-na wuw: «*Diilonj uŋ diyaa u *Yalle manj i hõmmu-na, u sa gbuu sieya-die; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsõmma wei? ⁶ Nga Diilono ce baa-ye u cor, ñaa man nyegaan duma Diilon-nelma-na wuw: «*Diilono sa gbo baa bombolmantaamba-i, ñga u faa baa baman hiiriijen ba fere.*»* ⁷ Terienju fangu-na, taa na nu Diilono nungu-i, aa na baa hũu-ma baa *Sitani-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaan Diilono-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraaj namaa daana, hielaaj na nanja ambabalma-na. Hõmmu hã-mu-hã taaj namaa temma-i daana-i, hielaaj añjõgõbabalamma-i na hõmmu-na. ⁹ Na saaya na suw wuw na maacemma saa fa. Haaj na nammu-i na yun-ñij na ta na kaal kuliij-kaaluŋgu. Yaaj nyembinni-i aa na ta na kaal. Yaaj ponsaanju-i aa na haa na nammu-i na yun-ñij. ¹⁰ Hiiriijen na fere na hã Itienjo-i ku yaa u ka teten-na dõrõ.

Yaaj na-naa cãlma

¹¹ Tobij namaa, baa na ta na biena na-naa yireija. Umaj duw tuw biena u nabentaamba yireija-i, sisõ duw tuw cãl-ba, kuu dii ñaa u biena Diilon-ãnjinamma yerre yaa dumaajõ-na aa tuw bi cãl-ma. A ne da u na saaya u tuw wuw ma hũmelle'i, u bir yan aa tuw cãl-ma. ¹² Diilono yaa *ãnjinamma tienjo-i, u yaa gẽngertienjo-i u diei yonj. U yaa gbãa kor nelbiliemba-i, u yaa gbãa kõsuwõ-ba. Terienju fangu-na, nanj hila hie aa da manamma ta ñ cãl banamba-i?

Yaaj bombolma-i

¹³ Niẽj, da na ce na ta na piye wuw: «*Bisĩnuw mi ka kã nel daade-na ka ce torguõngu belle diei a taara gbeija.*» ¹⁴ Namaa namaaj piijen dumaajõ-na, na suw Diilono kusõngu-i wei? Na suw cuo uŋ ka kaal baa mamañ wei? Yun haku-i dii namaajõ-na? Ma si naa dii ñaa finfirungu. Cuo duw kaal, da ñ daku, celle da ñ'a ñ ne, ñ naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piye, na gbẽ na cira: «*Diilonj duw sie, i ka ce daama baa daama baa daama.*» ¹⁶ Nga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-ãndenni yaa yonj. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienju fangu-na, umaj duw suw ãnfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienjo ciẽ ambabalma'i dumaajõ-na.

5

Waamba cilõbabalaajõ-i

¹ Fiefie-i-na, waaj namaa niẽj, sũlma manj ka har-ñei, duwõj na ta na kaal higo higo! ² Na nagãj-niini hõraa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³ Gbẽllũõ bilaa na sene-i baa na gbeija-i hiere. Gbẽllũõ daayo yaa ka pigaan-na na balaaju-i. U ka kõsuwõ-na ñaa dãamuŋ kõsuwõ daaju duma. Miwaanjo tie tĩ, aa namaa migãaj na na kũl gbeija-i na jina kõtuwõngu. ⁴ Maacenciraamba manj ciẽ maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pã-ba, ba kaal baa na yireija-i. Bañ kaal baa-ya Dombuõ nuw. ⁵ Hiẽma-na bande-i-na, na ciẽ na bãaju-i. Kumanj dõlaanu-ñei, na ciẽ ku yaa-i. Na wuyaa niidõdõlñi-i cel da kpẽjkrẽniẽ ñaa bĩmbaaj namaa ta na ciẽ na kuliij-yiijõngu-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuõmba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce wẽima. Kutaamba saa gbãa hũu ba fere na nyisenni-na.

Flej na hõmmu-i

* 4:6 Bĩncuwõj-nelmañ-scbe (Proverbs) 3.34

⁷Tobiŋ namaa, fieŋ na hõmmu-i na ta na cie Itieŋo jommaŋ-yiŋgu-i. Na saa da kūrãamba-i wei? Da ba duu ðimma-i ifelle domma-na, ba fẽ ba hõmmu-i ta ba cie ði ðimma aa da ba suo kar-ma. ⁸Namaa na bi saaya na fẽ na hõmmu-i dumei aa na dii sireiŋa na fererŋ nuõ; Itieŋo jomma piyaa.

⁹Tobiŋ namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diiloŋo ka yuu-na. Umanŋ ji geraaŋ nuõmba yuŋ-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰*Diiloŋo puõrbiembaŋ hieŋã mullema-i hieŋãmma manŋ, ma sí ma tũyãanu-nei ke? Hieŋãŋ mullema-i bafamba temma-i. ¹¹Na saa da, bamaŋ nyaarãa tie Diiloŋ-hümelle-na, i ciera wuõ ba yunni ðõlaa. Yõbuŋ hieŋã mullema-i hieŋãmma manŋ, ma sí na nuõ ma maama ke? Aa ma sí na daa Itieŋoŋ juõ pã-yo baa kumaŋ ke? Coima saa fa, Itieŋo faa baa nelbiliba-i aa tiraa waa hujantieŋo.

¹²Tobiŋ namaa, mamaŋ gbãaŋ, nuõni manŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diiloŋo ka yuuni, da ŋ'a ŋ piye, ŋ baa cira «muõ baa Diiloŋo», ŋ baa bi cira «muõ baa hieŋa», ŋ baa gbuj bí bñkũŋ yerre. Mamaŋ da ma ce, ŋ cira ma cie, mamaŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fõŋgũõ dii Diilocãrãlle-na

¹³Na hõlma-na umaŋ duõ tuõ mulleŋ, u tuõ cãrã Diiloŋo-i. Umaŋ huõŋga-i da ka fẽ, u tuõ hãl ñeini u tuõlnu Diiloŋo-i. ¹⁴Umaŋ duõ tuõ jaŋ, u bí Diiloŋ-dũŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaaŋga-na Itieŋo yerre-na aa cãrã Diiloŋo-i hã-yo. ¹⁵Da ba haa ba naŋga Itieŋo-na aa cãrã-yuõ cãrãmma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itieŋo ka sire-yuõ aa da kuõ u cie ãmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶Terieŋgu faŋgu-na, da na ce ãmbabalma manŋ, na tũnu na-naa baa-ma aa na cãrã Diiloŋo-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fõŋgũõ manŋ dii nelviŋo Diilocãrãlle-na ponsaaŋ-wuõŋo sí. ¹⁷Na saa da, *Eli waa nelbiloŋo mie temma yaa-i; ŋga u cãrã Diiloŋo-i, cãrã-yuõ, cãrã-yuõ wuõ u baa ðãa; Diiloŋo ce bieŋa siei baa caamba niediei u saa ðãa. ¹⁸Ku huõŋgu-na, u tiraa cãrã-yuõ, u doŋ tuõ ðãa goŋgorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹Tobiŋ namaa, na hõlma-na, umaŋ duõ pira Diiloŋ-hümelle-na, umaŋ duõ maaya ninsoŋo-i aa unaŋ nuõ ŋ dii-yo hümelle-na, ŋ cie maacenfamma. ²⁰Na saaya na suo wuõ moloŋ duõ pira aa ŋ gbãŋ baa-yo dii-yo hümefafalle-na, ŋ kura-a-yo kuliŋgu-na aa uŋ cie ãmbabalma manŋ cor hiere, Diiloŋo ka hur-ma.

* 5:18 Nieŋ Jãmatigi ba sebedelãŋo-na (1 Rois) 17–18.

Piern nyegãan sebedfelaño man Nelmuoyamma

Pier nyegãan sebe daayo-i a hã Diilon-dün-baamba man dii *Asi huõnga-na. Ban yen Yesu horre-na, nuõmba sa dõl-ba. Piern daa-ku dumaanõ-na, u nyegẽn sebe daayo-i duõ dii sireinja bei. U tagaaya pigãan-ba Diilon-dün-wuõnõn saaya u waa dumaa baman ciinaana Diilonõ-i ba hõlma-na. U tirii-ma baa-ba wuõ Yesu fuõ fere bi mulãan fuõ ku ji ta ku ce kullijngu. Nga Diilonõ siire-yuõ aa ce u ce bõi. Aa u pãa nunngu wuõ uman duõ hũu Yesu maama-i u ka ce kutienõ-i Yesu temma-i. Wuõ nupãlle fande yaa diyaan sireinja-i Diilon-dün-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sũlma-i, ba kũõma sa senj. U diyaa nelma ba tũnni-na; wuõ baman dii Yesu horre-na, ba bie Yesu maama-i.

Jaalungu

¹ Muõ Pier, Yesu-Kirsa *põpuõrbilon muõ. Muõmei nyegãan sebe daayo-i da mi hã Diilonõ yufellen hilaa namaa naman nuõ-i aa na waa hienngu-na. Banamba dii Põ, banamba Galasi, banamba Kapadõsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilonõ yufelle hilaa-nei ñaa man waa u huõnga-na dumaa u ce u *Yalle hõ-na na denj a ce-na fuõ baan namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nunngu-i aa u tãmma da ma misĩrrã-nei a migãan-na hã-yo.

Diilonõ firnu u huõnga-i u tuõ kãyã-nei aa u tuõ fẽ na hõmmu-i.

Nahaale pã neliõnõ

³ Yaan i tie tuõlnu Diilonõ-i, Itienõ-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yie aa ce yefelalaan mie Yesu-Kirsa siremma barguõ-i-na a ce i migãan haa i nannga-i yuõ. ⁴ Aa uñ jlenã ciilungu man duõ hã u baamba-i, i bi hĩn ku taalungu. Ciilungu fanngu sa kusirre, ku sa blẽna, ku sa bi pitelle. Diilonõ jlenã-kuõ tuõ cie-na dõrõ-i-na. ⁵ Nan haa na nannga-i yuõ, u niya-nei fafamma duõ ji kor-na miwaaõnõ tĩmmanj-yiĩngũ-i. Nuõmba-i hierẽ ba ka da uñ kuraa-na dumaa. ⁶ Terienngu fanngu-na, taa na nyẽ. Mi suyaa mie na yammu huolaa fiefie-i-na, ñga ku sie kã yaan-na. Taa na nyẽ. ⁷ Sẽne manj sẽnẽ, yiĩngu dii baa yiĩngu u ka gbuo; ñga ba dii-yo dãamu-na a ne da kuõ u faa. Namaa nahaale saa buõ sẽnẽ-i-na wei? Ba ce nie ba sie ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duõ saa gbãã kara na kũõma-i Diilon-hũmelle-na, Yesu-Kirsa duõ ji bir jo yiĩngu manj nuõ-i, Diilonõ ka tuõlnu-nei aa gbelien-na aa ce na ce bõi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ñga u maama dõlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ñga na haa na nannga-i yuõ aa na hõmmu gbuu fẽ da yogogo. Na hõmmunj fie dumaa, ma sie gbãã wanj. ⁹ Diilonõn duõn tuõ kor-na, kufanngu hõfelle yaa dumaanõ-na. Nanj haa na nannga-i Diilonõ-na da na da konkoro manj, na duõn ta na da-yo.

¹⁰ *Diiloppõpuõrbiemba siire taara konkoro daayo yaannga-i aa tũnu-nei Diilon uñ ka firnu u huõnga-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hõmmu-na; dii naa tũnu-bei wuõ Kirsa ka mulien, aa ku huõngu-na u ka ce bõi. A ce dumaanõ-na ba gbuu vaa ba fere da ba suõ ma cemmanj-huõngu-i baa manj ka ce dumaa. ¹² Diilonõ yanj aa wanj baa-ba wuõ uñ puõraa-ba baa nelma manj, ma sie ce bafamba bãan-nu, kerẽ ma ka ce namaa bãan-nu. Nelma famma yaa banj wanj-manj baa-na nyunõnõ-i-na. Bamanj wanj *Neldõdõlma-i

ba yaa waan-manj baa-na. Diilonjo yaa saanj u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dərpəurbieмба famba fεε-i ba taara ba suə ma yaanǵa-i.

Viistnni yaa dolaanuj Diilonjo-i

¹³ Terienǵu fanǵu-na, tigiin na fεε, baa na dii na yunni-i. Haan na nanǵa-i Diilonjo-na ku haama wuə u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jomman-yiinǵu-na.

¹⁴ Taa na nu Diilonjo nunǵu-i ǵaa bisánfefein unj nuj u to nunǵu dumaa. Nan ǵa na'a na saa ta na suə kuyunǵu huəǵu-na, kumanj taa ku dǎnu-nei cemma, baa na bir na suur-kuə. ¹⁵ Yaan na wεima-i hiere ma fa ǵaa Diilonjo maamanj faa dumaa. U yaa buə-na na deǵ a ce-na u baan namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyεǵaan Diilonj-nelma-na wuə: «*Muəminj yej nelfeēin muə dumaa, na saaya na waa nelfafaan namaa dumei.*»*

¹⁷ Da na ta na cārā Diilonjo-i na ta na bī-yo «Baba», na ninsonjo. U yaa pāan nuamba-i a saanu baa banj cie kumanj; u sa ce cieluə. Terienǵu fanǵu-na, yinni manj tǵyāa na wulaa hēma-na, gbāan na ciluə tuə pigāan wuə na káalá-yuə.

¹⁸ Nanj siire biε ánsəsmma manj na bīncuəmba wulaa, na suyaa banj sāa na yunni-i baa kumanj a hiel-ni mēi. Ba saa sāa-ni baa gbeinǵa, ba saa bi sāa-ni baa sēne, nifanni sa gbān ciima. ¹⁹ Nǵa ba sāa na yunni-i baa tāmma. Aa tǵan hama-i? *Kirsa tāmma. Ba cie-yo ǵaa *tūmbilonjo manj faa buolma; jarma sī-yuə, pādorre sī-yuə. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanjo suə duə donj. U cie ma yaa daama hǵeriej daaku-na duə kor-na. ²¹ Fuə yaa cie na haa na nanǵa Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuə hiel-o kuomba halma-na aa ce u ce bəi ku' i cie na haa na nanǵa Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

²² Nanj siyaa ninsonjo-i, kuu dii ǵaa na migāan na hǵmmu-i da na gbāa ta na dǎl na-naa fafamma ǵaa cεduəǵ-biej namaa. Terienǵu fanǵu-na, yaan na maama gbuu ta ma dǎnu ma-naa. ²³ Na saa da, na cie nelfelaan namaa, na huəǵ fεemma. Gboluəǵ daaku-na nelbilo saa hoj-na, Diilonjo'i huəǵ-na. Nelbilonjo ku, ǵaa Diilonjo sa ku. U huəǵ-na baa u nuj-āndaanǵu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. ²⁴ Na saa da, ma nyεǵaan Diilonj-nelma-na wuə:

«*Nelbiliemba-i hiere baa dii ǵaa hteǵu.*

Ba fafaanǵu dii ǵaa pūlma.

Hteǵ da ku kuol, ku pūlma hūl.

²⁵ *Nǵa Itienjo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.*†

Itienjo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldǎdǎlma manj banj wan-manj baa-na.

2

Piyaanǵ Cicēlmantienjo-i

¹ Nanj cie nelfelaan namaa, hielaan na nanǵa balaanǵu-i ku sīnni-na hiere, baa nuamba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemunǵu-na, baa yebienande-na. ² Tonto mǎsūǵ nyəlma yaa a vāa. Nyəlmanj dǎlnunj-yuə dumaa, yaan Diilonj-nelma ta ma dǎnu namaanjo-i dumei, ku yaa na ka nanj kaasīnni a kor. ³ *Na daa Itien unj faa dumaa kε*?*

⁴ Piyaanǵ-joǵ, u yaa cicēlmantienjo-i, uu dii ǵaa tǎmpēlle manj nuəmbanj cīnaana-die ǵaa di yaa hilaa Diilonjo yufelle-na u hiel-dε. ⁵ Namaa fεε-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ǵaa tǎmpēlēinǵa. Da na piε-yo, Diilonjo ka ce-na ma u *Yalle dūǵu-i baa-na. Na ka waa jigāntaan namaa ta na pā niipānni-i na hā

* **1:16** Buolmanj-sεbe (Lévitique) 19.2

† **1:25** Isayi (Ésaie) 40.6-8

* **2:3** Gbeliemān-nalāanǵu (Psaume) 34.9

Diilonjo-i a saa baa u Yalleŋ taaraŋ-kuo dumaa. Yesu maama-na, u ka tuo sie na niipänni-i fafamma. ⁶ Diilonj-nelma waanj-ma wuo:

«Niēŋ, mi hielaa tämpēfafalle,
mi ka jtna-die dūŋgu tuole-na *Sinyo-i-na.

Umanj duo haa u nanjga die, u yaannga sie ture.»[†]

⁷ Namaa namaŋ haa na nanjga-i tämpēl daade-na, Diilonjo cie na ce boi. Njga bamaŋ saa haa ba nanjga die, ma nyegāaŋ ba kūŋgu-na wuo:

«Dūmaraambaŋ cīnaana tämpēlle maŋ,
di yaa juo bella dūŋgu-i.»[‡]

⁸ Ma tiraa nyegēŋ terienjgu nanjgu-na wuo:

«Nuomba tiŋj ba ferε tämpēl daade-na.

Di mal nuomba-i.»[§]

Baŋ'a ba saa nu Diilonjo nuŋgu-i ku'i cie ba ta ba tiŋj ba ferε die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. ⁹ A ne da Diilonjo yufellen-nuomba yaa namaaŋo-i. Namei Itienjo jigāntaan namaaŋo-i. Namei Diilonjo baaj namaaŋo-i. Namei Diilonjo naporreŋ-nuonj namaaŋo-i. U bīε-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waŋj u maacenfafamma maama-i baa nuomba-i.* ¹⁰ Dielūo-i-na, na saa naa waa Diilonj-baaŋ namaa; fiεfiε-i-na, na cie Diilonj-baaŋ namaa. Dielūo-i-na, u saa tuo ce hujarre nei; njga fiεfiε-i-na, u ce hujarre nei.[†]

Taa na kāŋ na yuntaamba-i

¹¹ Mi jēnaaŋ namaa, naa dii hūncortaŋ namaa hiεma-na bande-i-na. Terienjgu faŋgu-na, mi cārā-nei, naŋ kuyenj āmbabalma maŋ, hielaaŋ na nanjga mei; ma kōsuonj nelieŋo. ¹² Naŋ yenj *niεraamba hōlma-na, yaanj na ciluo vii ku yaa da ba fiε ta ba bīεna na yirēiŋa-i wuo nelbabalaan namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbēlieŋ Diilonjo-i u jommaŋ-yiŋgu-i.

¹³ Niēŋ Itienjo-i aa na ta na sie fōŋgōtaamba wulaa. Na ta na sie *jāmatigi wulaa, u yaa nuomba-i hiere ba yuŋgu-na. ¹⁴ Na ta na sie fāamaambaa-ba wulaa; jāmatigi jēna ba yaa-i nilēiŋa-na ba ta ba nuola āmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbēlieŋ ānfafammanciraamba-i. ¹⁵ Na saa da, Diilonjo taara na ta na ce ānfafamma ku yaa mimiεlmba maŋ sa suyaanj kuyuŋgu aa ta ba bīεna na yirēiŋa-i ba nunni ka suuye. ¹⁶ Naa dii na ferēŋ nuo ninsoŋo, njga baa na pāŋ na ce kufaŋgu-i gboruoŋgu na ta na ce kuubabalaanju-i. Na saaya na waa njaa Diilonj-cāaraaŋ namaa. ¹⁷ Taa na dii nuomba-i hiere ba nuŋgu-i. Naŋ yenj baa bamaŋ Yesu horre-na, yaanj ba maama ta ma dōlnu-nei. Taa na kālā Diilonjo-i. Taa na dii jāmatigi nuŋgu-i.

Biyaanj Kirsa maama

¹⁸ Maacembienj namaa, taa na sie na yuntaamba wulaa aa na ta na kāŋ-ba fafamma. U balaan baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta ŋ sie u wulaa. ¹⁹ Na saa da, mulēma maŋ naŋ maama sī, da ba haa-ma hā-ni aa ŋ sie-ma Diilonjo maama-na, ku faa. ²⁰ Da ŋ cāl aa sie muoru-i, yer hade-i dii-kuo? Njga da ba ta ba huol ŋ yaannga-i ŋ ānfafamma maama-na aa ŋ sie yaahuolo faŋjo-i, yerre dii ku yaa nuo-i aa ku faa Diilonjo wulaa. ²¹ Diilonjo taara ku yaa na wulaa. *Kirsu fuo ferε mulāaŋ namaa maama-na. U pigāaŋ-na nelma'i dumaanjo-na na da na ta

[†] 2:6 Isayi (Ésaïe) 28.16 [‡] 2:7 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.22 [§] 2:8 Isayi (Ésaïe) 8.14

* 2:9 Niēŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; AnjInamma tiyemmaŋ-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 9.1; 43.20-21. [†] 2:10 Niēŋ Ose sebe-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25.

na ce u temma-i. ²² «Fuo manj saa cáł, aa huhurma diei saa hel u nurgu-na dede»[†]
²³ ba tuoraaya-yuó, u saa ji sie moloño. Ba cie-yo súlma-i, u saa ji wur moloño.
 U yaan aa yan-ma há Diilonjo wuó u yaa suyaan u pá. ²⁴ U biyaa i ámbabalma-i
 túu-ma fuo ferej yungu-na a ká baa-ma *daangu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel
 i nanja ámbabalma cemma-na a ce-ye nelviin mie i tie ce kumanj dolaanuj
 Diilonjo-i. Fuo mullema yaa cie na waa na ferej nuó dumande-i-na. ²⁵ Naa naa
 waa ta na wuora na yuj-nu njaá túlmba manj baala; njga fiefie-i-na na birii jo
 na tienjo wulaa, u yaa nieyanj-nei.

3

Ansorrej-tienamma

¹ Kuuduonju yaa baa caanj namaanjo-i; taa na sie na bálbaa-ba wulaa, ku
 yaa bamanj saa hũu Diilonj-maama-i ba hólma-na, na ciluó ka ce ba hũu-ma.
 Ku sie hi na puur na nunni-i wuó na piye baa-ba. ² Da ba da na ciluó
 faa, aa ne da na kánj-ba, ba ka hũu Diilonj-maama-i. ³ Baa na ta na kuye
 bombormanj-fafaanju-i: Baa na gonya yumigáale, baa sēne ba diima, baa
 kompafafammuj-vaama. ⁴ Yaanj aa na ta na taara huoya-fafaanju: Na ta na
 taara hófafammu baa hólhnammu; nifanni sa vaa dede. Aa ni yaa dii baa
 yungu Diilonjo wulaa. ⁵ Yiinaticamba manj naa hũyáa Diilonj-maama-i aa haa
 ba nanja-i yuó, ba taa ba diyaa ba fere baa ni yaa-i ba sie ba bálbaa-ba wulaa.
⁶ Unanjo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramun nungu-i, a ce dumaanjo-na u
 taa u bí-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ánfafamma-i, namei Sara bienj
 namaanjo-i kelkel.

⁷ Kuuduonju yaa baa bólaanj namaanjo-i; bilaanj na caamba-i fafamma na
 tienamma-na, aa na saaya na suó wuó na fõngóbaa-ba sa saa. Diilonj unj cie
 baa-na aa cira u ka há-na cicélma manj, ba nunju bi dii-meí. Teriengju fanju-
 na, taa na kánj-ba ku yaa na cacárangu sie gbáa sonj yanga nanja.

Hirá mullema-i nj ánfafamma cemma-na

⁸ Mij ka perienj baa mamanj ma yaa daama: Yaanj nelduóma yaa yu na
 hõmmu-i hiere. Bilaanj na-naa kpelle. Taa na dól baa na-naa njaa ceduonj-
 bienj namaa. Bilaanj na-naa hlehle, baa na ta na teterej na fere. ⁹ Baa na ta
 na suu ámbabalma sólaanju-i baa ámbabalma. Baa na bi ta na suu tuosinni
 sólaanju-i baa tuosinni. Yaanj aa na ta na haa na nufafaanju kutaamba-na.
 Diilonjo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaanju bei, Diilonjo ka bi haa
 u nufafaanju namaanjo-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyegáanj Diilonj-nelma-na wuó:
 «Umanj duó tuó taara u ce u báanju-i,

umanj duó tuó taara u huonja fe,

kutienjo saaya u hiel u nanja noparaanj-ándenni-na baa coima-na.

11 U saaya u nanna kuubabalaanju-i aa tuó ce kuufafaanju.

U vaa u fere weima baa ji suur u hólma-na baa moloño.

12 Na saa da, Itienjo saa nanna nelviimba-i.

U túngju dii ba cacárangu-na.

*Njga u sa gbo baa bamanj ciej kuubabalaanju-i.»**

¹³ Da na vaa na fere baa ánfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaanju nei?

¹⁴ Halle da ba fie ce-na súlma na ánfafamma maama-na, na yunni dóláa. Baa
 na ta na káalá nuómba-i, baa na bi yanj na hõmmu ta mu cu baa-ba. ¹⁵ Na
 saaya na suó wuó *Kirsa yaa u diei Itienjo-i. Taa na dii u nunju-i fafamma.

[†] 2:22 Isayi (Ésaie) 53.9 * 3:12 Gbeliemanj-naláanju (Psaume) 34.13-17

Tigiin na ta na cie, umañ duo yuu-na wuo bige-i cie na haa na nanja Kirsa-i-na, na wan ma yaanja-i baa-yo. ¹⁶ Na fe na hommu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tlel moloño. Nan suyaa kumanj faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamanj blenaananj na yireinj-a Kirsa huonju-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilonj duo cira nj mullej, da nj mullej anfafamma cemma-na, ku boyaa nj mullej ambabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsa fuo fere bi mulaanj aa ku nelbiliemba ambabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuo manj waa nelviinj, u siyaa ku nelbalaamba solaanj-na, duo dii-na na-naa nuo baa Diilonj-o-i. Ba kuoy-o, nja *Diilonj-Yalle siire-yuo. ¹⁹ Diilonj-Yalle yaa bi cie u ka ka piye Diilonj-nelma-i baa bamanj dii kuliingu nyisenni-na. ²⁰ *Nowe baanj-na, ba yaa naa puu bubuonni baa Diilonj-o-i. Banj puu bubuonni baa-yo dumaanj-na, Diilonj wuo fe u huonja-i aa yanj Nowe ce bejoj-i. Nuamba boi saa suur bejoj fanj-na; nuamba niisiei suurii yonj a kor humma-na. ²¹ I gbaa saa humma famma-i baa *batemu humma. Nuamba bi kor dumei nyunjo-i-na batemu humma-na. Batemu humma-i maacemma si nj kuma-na, nja ma yunju yaa wuo nj ha Diilonj-o-i nj fere baa huonja diei. Yesu-Kirsa siremma yaa cie batemu tuo kor-e. ²² U siire nyugunj ka dor-i-na ka tlena Diilonj caanj-nu, a waa *dorpouarbiemba yun-nu baa fonjotaamba-i hiere.

4

Taa na ce kumanj dolaanuj Diilonj-o-i

¹ *Kirsanj mulaanj u kuma-na dumaa, namaa fere-i na saaya na tlena baa-ma wuo na ka mullej fuo bi temma-i. Na saa da, umañ duo mullej u kuma-na, nj da u hielaa u nanja ambabalma cemma-na. ² U ce mafamma-i duo gbaa nanna nelbiliemba kuucenj-gu-i aa tuo ce Diilonj-huonja u yinni boluonju manj tlyaa hlema-na. ³ Na cie na baanj-gu-i dei baa *nieraamba-i ba kuucenj-gu-na: Na cie na baanj-gu-i tlasinni-na, baa binjosinni-na, baa konhiliinj-gu-na, baa wuolalle-na, baa nyolle-na. Aa na duu Diilonj huonja-i baa na tinni-i. ⁴ Fiefe-i-na, nieraambanj daa na sa tiraa na ce kakarkuonj fanj-o-i baa-ba, ku bir yanj aa cu ba hommu-i ba bigaanj-na. ⁵ Nja banj cej kumanj hiere, Diilonj ka ganj baa-ba. U tigiin ti duo yuu cicelmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldodalma bi waanj halle baa kuomba-i. A ce dumaanj-na, banj waa hlema-na aa mamanj fie da-ba a saanu baa ba ancemma-i, fiefe-i-na *Diilonj-Yalle ka gbaa ce ba sire waa baa Diilonj-o-i.

Taa na suw Diilonj-caluw belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa timma. Terienju fanju-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suw na ferej belma ta na gba na cará Diilonj-o-i. ⁸ Kumanj gbaanj, yaanj na maama ta ma gbu ma dolnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kanj ambabalma boi*. ⁹ Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diilonj haa-na na da-na-denj fonjoba hiere. Neliinj neliinj u saaya u suw u wuonj belma a gbaa duo tuo kayá banamba-i baa-yo. ¹¹ Diilonj duo ha umanj jumefafalle-i, kutienj saaya u ce-de tuo wanj Diilonj-nelma baa-de. Duo ha umanj kakayammanj-fonjoo-i, u tuo kayá nuamba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na ancemma-i hiere ma ta ma ce nuamba ta ba bi Diilonj yefafalle. Yefafalle-i baa fonjoo-i ni vii u yaa-i honni manj jonj. Ma cie.

* **4:8** Nienj Blincuanj-nelma-j-sebe-i-na (Proverbs) 10.12.

Taa na hīrā multēma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jēnaņ namaa, yaahuolo maņ haar-ņei daayo-i, baa na yar na hōmmu cu baa-yo; u sagalla-ņei duo ne. Baa na da nie sī ba fiē-ņa baa-yo. ¹³ Yaar aa ku ta ku dōlnu-ņei wuo na nalāa *Kirsa multēma temma ne. Terieņgu faņgu-na, duo ji jo u fōņgōtesīnniņ-jomma-i, na hōmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-ņei Kirsa maama-na, na yunni dōlaa. *Diilon-Ŷalle dii baa-na aa Diilonjo bōbōima da di yaa nuo-i. ¹⁵ Molo baa yar ba ji bel-o ta ba huol u yaanġa-i wuo u kuo nelieņo, sisō u cuyaa, sisō u ciē kuubabalaanġu naņ temma, da ma'i bi sī u diyaa u nuņġu-i nelma maņ saa hi-yo. ¹⁶ Nġa da ba ta ba huol ņ yaanġa-i wuo Kirsa wuon nuo, baa yar senserre da-ni. Niņ yeņ Kirsa horre-na, yar aa ņ ta ņ jaal Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Gēņġeryiņġu hii. Diilonjo duoņ tuo ġāņ baa u dūņ-baaj miemi igēna. A ne da duo doņ tuo ġāņ baa mieņo-i, gēņġeē perieima ka waa nie baa bamaņ cīnaana Diilon-*Neldōdōlma-i? ¹⁸ A saa baa Diilon-nelmaņ waan-ma dumaa:

«*Da kuo nelviņo korma dii kpelle,*

āmbabalmanciraamba kūņġu ka waa nie?»†

¹⁹ Terieņgu faņgu-na, Diilonjo duo nuoni maņ mulieņ, baa yar ņ kūōma kara; cor ņ ta ce ānfafamma-i aa ņ dii ņ fēē Weimantieņo naņ-na. U yaa maa-ni. U sa waņ weima aa ji bir baa huon-āndaanġu.

5*Bilaan Diilon-dūņ-baamba-i dei*

¹ Fiefiē-i-na, mi ka fulnu Diilon-dūņ-baamba yaataamba yaa-i. Mei fēē-i yaatieņ muo; mi daa *Kirsa multēma-i nuo baa mi yufelle. Duo ji bir jo duo ji ce u yuntesīnni-i, mi ka ce mi bāanġu-i baa-yo. Miņ ka waņ mamaņ baa yaataaņ namaaņo-i ma yaa daama: ² Diilonjo ņ hāa-na nuōmba maņ, bilaan-baņ dei ņaa āncīlaņ ņ bel u muo-ri dumaa. Baa na bel-ba ņaa ba guoraa-na, bilaan-baņ baa hōfafanġa ņaa Diilonjo ņ taaraņ-kuo dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-hūmelle; yaar aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilonjo ņ diyaa bamaņ na nammu-na, baa na ta na haa na fōņġūo-i bei; yaar ba ta ba da namaa cilōfafaņo yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa āncīnaamba yuntieņ* duo ji jo, na ka da nyantuoluo maņ sa cuōraayan dede.

⁵ Kuuduōņġu yaa baa naacieņ namaaņo-i, taa na sie yaataamba wulaa. Aa na hieroņo-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonjo-nelma ciera wuo:

«*Diilonjo sa gbo baa bombolmantaamba-i,*

ņġa u firiiņu u huōņġa-i baa bamaņ hiiriyeņ ba fēē.»†

⁶ Terieņgu faņgu-na, taa na hiire na fēē Weimantieņo yaanġa-na ku yaa na tetemman-yiņ da ku hi, u ka tetē-ņa. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunniņ-maama-i, haraan-maņ hiere na hā-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-! Siireņ na yiera! Na bigāarāņo-i *Sitāni dii tuo wuōra u bīņ aa tuo bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara moloņo duo wuo. ⁹ Bilaanjo Diilonjo-maama-i nammu hāi na bigāarāņo baa ji yar-na. Na saaya na suō wuo terni-na hiere yaahuolo faņo temma yaa daaņ Diilonjo-dūņ-baamba-i. ¹⁰ Na ka mulieņ celle yogo, ņġa Diilo fuo maņ ānfafamma-i hiere ma tieņo-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii siēiņa ņei aa ce na yiera doņ u hūmelle-na. U yaa

† **4:18** Bīncuōņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 11.31 * **5:4** Āncīnaamba yuntieņo-i: Ba gbē Yesu fuo fēē yaa. Nieņ Nsāa sebe-i-na 10.11. † **5:5** Bīncuōņ-nelmaņ-sebe (Proverbs) 3.34

bīe-na na da na ta na ce na bāaŋgu-i baa-yo Kirsa horre-na hōnni maŋ joŋ.
 11 Fōŋgūo dii baa u yaa-i hōnni maŋ joŋ! Ma cie.

Jaaluperieŋgu

12 Mi nyegāaŋ sebeyel daade-i da mi dii sireiŋa nei aa waŋ baa-na wuo naŋ vaa na fere baa Diiloŋo maŋ maama-i, u yaa ninsoŋ-Diiloŋo-i. Mi waŋ fuo hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāyā-mie mi nyegēŋ sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huoŋgu-na.

13 Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ *Babilōni-i-na bande-i-na, Diiloŋo yufellen hilaa bamaŋ nuo-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaaluŋgu. Mi biēŋo-i† Marke bi jaalaa-na.

14 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduoŋ-bieŋ namaa.
 Namaa namaŋ dii *Kirsa horre-na Diilo kāyā-nei.

† 5:13 Nieŋ Tim. dē. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Pierŋ nyegáan sebháallŋo man Nelmuoyamma

Pierŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i huŋgu man nuŋ-i, uu naa suŋ wuŋ u yinni saa tiraa tŋe bŋi. U taa u taara halle duŋ fie'a u saa ji waa, uŋ waanŋ mamanŋ baa Diilonŋ-dŋŋ-baamba-i Yesu kŋŋgu-na, ma baa hel ba hŋmmu-na.

U duŋŋ piye pigáan-ba wuŋ ba saaya ba waa ŋaa Diilonŋ uŋ taaranŋ ba waa dumaa, aa Yesu *pŋpuŋbiembanŋ pigáan-ba ninsoŋo manŋ, ba nyaar-yuŋ nammu hŋi, ba baa yanŋ u ji korra-bei (sap. 1).

U gbuaŋya-bei wuŋ ba bel ba ferē coikartaamba manŋ wuŋ bafamba hŋalŋ nuŋmba-i baa Diilonŋ-nelma aa cakŋŋgu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiŋi daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraanŋ u sebe-i baa Yesu jommanŋ-maama. Banamba ciŋra wuŋ Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuŋ kutaamba kar coima. Wuŋ da ŋ da Yesu hii yinŋ daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fŋe u huŋga-i baa nuŋmba-i ba da ba suŋ-yo hiere aa bir ba hŋmmu-i (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muŋ Simŋ-Pier, Yesu-Kirsa cŋarŋŋ muŋ aa tiraa waa u *pŋpuŋbilŋŋ muŋ. Muŋmei nyegáan sebe daayo-i da mi hŋ Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ ciŋ namaa namanŋ haa na nanŋa-i yuŋ mie temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Koŋkortienŋo.

² Nanŋ suyaa Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huŋga-i u tuŋ kŋyŋ-nei aa tuŋ fŋe na hŋmmu-i.

Kertŋestnni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigáan-ye kumanŋ gbŋa fa i maama-i hiere i diŋe gbŋa tŋe wuŋ Diilonŋ-hŋmelle-i diŋŋ saaya di wuŋ dumaa. Inŋ suŋ-yo, ku'i ciŋe u ce kufanŋu-i hŋ-ye. U yaa bŋe-ye duŋ ji pigáan-ye u bŋbŋoima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku ciŋe dumei uŋ ŋa naa pŋ nufafaanŋu manŋ baa-ye, uŋ ŋa naa pŋ nubŋmbŋale manŋ baa-ye, u ce-ku hŋ-ye. U ciŋe-ku hŋ-ye i diŋe gbŋa hiel i nanŋa nelbiliemba kusŋŋ-maama-na, ma kŋsuŋŋ nelienŋo; aa bie fuŋ kusŋŋ-maama. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbŋanŋ kpelle na naara ŋnfafamma-i na ŋnhŋuma-na, aa na taara Diilonŋo huŋga-i na suŋ-ka na naara na ŋnfafamma-i. ⁶ Na ta na suŋ na ferŋŋ belma a naara Diilonŋo huŋga suŋma-i. Na naara pŋama-i na bel-ŋ-ferŋestnni-na, aa na naara Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i na pŋama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmuŋ-i na horre cemman-na. ⁸ Mamanŋ daama-i hiere, da na waa-nei aa na firnu na hŋmmu-i baa ma cemman-i, ku yaa pigáanŋ wuŋ na suŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa yunŋu dii u suŋma-na. ⁹ ŋga da ma'a maa si dii umanŋ nuŋ-i, kutienŋo dii ŋaa yironŋo; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaanŋ ma karaanu-yuŋ wuŋ Diilonŋo hurii u ŋmbabalma-i cor.

¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, tobinŋ namaa, Diilonŋ u yufellenŋ hilaa-nei u bŋ-na, gbŋanŋ kpelle na baa ji bir u bablmuŋ-i-na. Da na siŋe u bablmuŋ-i, na sa ji gbŋa cii u hŋmelle-na gbula. ¹¹ Mafanŋ da ma ce, Yesu-Kirsa nellenŋ-hŋmelle ka puure da gbŋa a hŋ-na. U yaa Itienŋo-i, u yaa i koŋkortienŋo-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaanŋ ninsoŋo-i nammu hŋi

12 Naŋ feŋ na suo nel daama-i, mi sie budii mi nuŋgu-na. Mi suyaa mie na nyaarãa ninsoŋ-belle-na, ŋga mi ka cor ta mi titirre-mei baa-na ma ta ma tŋenu-nei. 13 Da mi waa yogo mi saa ku, mei wulaa ku saaya mi ta mi hãlma nalãaŋgu baa-na, ku yaa ma sie karaanu-nei. 14 Mi suyaa mie ku sie da huoŋgu Diiloŋ-babĩmuo ka hi-mi. Itieŋo-i Yesu-Kirsa gbuoya-mie tĩ baa-ma. 15 Terieŋgu faŋgu-na, mi ka gbãŋ kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

16 Na saa da, iŋ waŋ Itieŋo-i Yesu-Kirsa jommaŋ-maama-i baa u fõŋgũo maama maŋ baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanga de! I saa kar i huoyasanga, mie fere-i i daa u bõbõima-i nuo baa i yufelle. 17 I To-i Diiloŋo yaa hãa-yo bõbõima famma-i. U tĩyãa dii u yuntesĩnni-na dõro-i-na aa fara cira: «Mi Biẽŋo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dõlnu-mie. U yaa fieŋ mi huõŋga-i.*» 18 Uŋ taa u piye mafamma-i, mie fere-i i waa u tãnuŋgu-na baa Yesu-i a nu uŋ piyeŋ. 19 Ku'i cie i fũnuŋ haa i nanga-i *Diilopõpuõrbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitnuo ta ma ce cecerma kukulmaŋ yeŋ terni maŋ nuo-i. Ma ce kufaŋgu-i ta ma cie cicãnjãale-i. Huõŋgu faŋgu yaa nuo-i cuomõele† ka hel a kaala weima-i hiere na hõmmu-na. Terieŋgu faŋgu-na, taa na ne-ma torro. 20 Mamaŋ yuŋgu, na saaya na suo wuo nelieŋ nuõŋo-i ŋ yundaŋgu-i, ŋ sie gbãa hielnu Diilopõpuõrbiembaŋ nyegãaŋ mamaŋ Diiloŋ-nelma-na.† 21 Na saa da, Diilopõpuõruŋgu naŋgu saa jo nelbilõŋ-jomma-i dede, *Diiloŋ-Yalle'i diyaa-kunŋ ba nunni-na.

2

Sulma haraa bamaŋ cie ba fere Diilopõpuõrbiemba (Yuda 4-13)

1 Nuõmba naŋ cie ba fere *Diilopõpuõrbiemba dumaa *Isirahel-baamba hõlma-na, ma temma ka bi ce namaa hõlma-na. Ba ka jo baa coima naŋ temma ji ta ba tãal-na. Kutaamba ka cĩna Itieŋo-i, ŋ sie suo wuo u yaa sãa ba yunni-i. A ce dumaŋo-na ba sie gbãŋ aa kõsuõŋ ba fere. 2 Nuõmba bõi ka cu ba huõŋ-nu ba biŋwosĩnni-na. Ba ka ce ninsoŋ-hũmelle yerre biẽna. 3 Gbeĩŋnyulmu ka ce coikartaŋ daaba kar ba huoyasammu baa-na a hũu na nagãŋniini-i. Ŋga kumaŋ ka haa-bei, ku suyaa tĩ jĩna; ba kõsuõŋku-yinni saa ma.

4 Na saa da, halle *dõrpõpuõrbiemba maŋ naa calãa ku huõŋgu-na, Diiloŋo saa yaŋ-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaŋgu-na dii kukulma-na a jĩna tuo cie gẽŋgeryiĩŋgu-i. 5 U saa bi yaŋ yiĩnataamba-i, baa naa silaa balan baa-yo cor. U dãa hũmma wuo-ba hiere aa ji yaŋ *Nowe yaa yoŋ baa nuõmba niehãi baa-yo*. Nowe taa u hel u waŋ viĩsĩnniŋ-maama-i baa-ba, ŋga molo saa ji hũu-ma. 6 Diiloŋo bi pãa Sodõmutaamba-i baa Gomõrtaamba-i ba õmbabalma sully-i; u kukulii nileiŋ daaya-i a pigãaŋ bubõlaamba-i mamaŋ ka da-ba.† 7 Ŋga u kuraa Lõti-i. Fuo waa nelfefeĩŋo ba hõlma-na. Baa naa silaa mulieŋ-yo baa ba biŋwosĩnniŋ-maacemma-i.† 8 Uŋ waa nelfefeĩŋo dumaŋo-na aa waa ba hõlma-na tuo da ba ciluo-i aa tuo nu ba piiyuo-i yinni maŋ joŋ, ku taa ku jaŋ-yo ku cor.

* **1:17** Nieŋ Matie sebe-i na 17.1-5; Marke sebe-i na 9.2-7; Like sebe-i na 9.28-35. † **1:19** Cuomõele-i: Ba gbẽ Yesu yaa-i. Nieŋ Amp. 22.16. † **1:20** Girekimma-na terieŋ daaku gbãa bi nu nuŋ daama-i: «Diilopõpuõrbiembaŋ nyegãaŋ mamaŋ hiere, nelieŋ huoyasanga sl.» * **2:5** Nowe: Nieŋ u kũŋgu-i Miwaŋo jĩnammaŋ-sebe-i na (Genèse) 6.1-7.24. † **2:6** Nieŋ Miwaŋo jĩnammaŋ-sebe-i na (Genèse) 19.124. † **2:7** Nieŋ Miwaŋo jĩnammaŋ-sebe-i na (Genèse) 19.1-16.

⁹ Na saa da, Itienjo suõ unj ka hiel nelviimba-i dumaa mullema-na aa fê nelbabalaamba-i jina tuõ cie gëngeryiinju duõ ji pigään-ba u jâyamma-i. ¹⁰ Kakarkuonj-maacemmanj dolnuj bamanj ba ta ba ce-ma aa ba sa kån Itienjo-i, u ka gbo kakälle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba manj wuõ bafamba häälä nuõmba-i Diilonj-nelma, bombolma sa suõ aa dolnu-bei, aa ba yammu sa suõ aa gbån; ba tuora dõrniemba-i halle ba sa kälälä. ¹¹ A ne da dõrpõpuõrbiemba manj dõrpõpuõrbiemba, ba fõngüõ jienya coikartaan daaba wuõõ-i, aa ba tiraa hi yanj-ba; nja ba sa wanj dõrniemba yebabalalle baa Diilonjo-i. ¹² Nja coikartaan daaba sa cë, ba ce ba wëima-i ba yun-nu nja bimbaamba. Banj'a ba sa suõ mamanj, ba diyaa lunju ma yaa nuõ-i. Ba ka ko-ba nja banj konj bimbaamba dumaa. Na suyaa wuõ bimbaamba gbïe baa komma yaa yonj. ¹³ Banj cie åmbabalma manj, ma sõlaangu ka suu-bei. Tilåsinnij-maacemma sa suõ aa dolnu-bei, halle bähulaangu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre dolnu-bei nja bige-i! A ce dumaanjo-na ku bïena na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da cïenjo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye åmbabalma cemma-na. Bamanj saa nanj kaasinni Diilonj-hümelle-na ba hi ba yaa-i ba taal-ba. Gbeinj-maama yuu ba hommu-i cor. Diilonjo waasaanj-ba. ¹⁵ Ba naana hümefafalle-i aa cu Bosõr bïenjo-i Balamu huõnj-nu. Balamu naa ce u ferë Diilopõpuõrbilõnjo. Huhurmanj-gbeinja damma taa ma dolnu-yuõ nja bige-i! ¹⁶ Nja unj'a naa yagar Diilonjo nunju-i aa tuõ taara kumanj, u daa-ku: Kakümüõ'i piye baa-yo pån ce u nanna u miminsinni-i.Š

¹⁷ Coikartaan daaba dii nja hünfonni manj kuolaa; baa dii nja diilonjo manj biilli aa cor baa fafalmu. Diilonjo tigiinj kukulberre nande'i tuõ cie-ba ba da ba ka tïena. ¹⁸ Bombolmanj-åndenni sa suõ aa dolnu-bei, a ne da yunju bi si dii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba taal bamanj naana hümebabalalle-i felemma-i wuõ ba ta ba ce bijnwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waanj-ma kuola-mëi baa-ba wuõ da ba sië ba nunju-i ba ka waa ba ferënj nuõ; a ne da bafamba ferë-i baa si dii ba ferënj nuõ. Ba kusünj-maama cie-ba nja kõraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelienjo nelienjo, duõ yanj bijnkünj-maama ta yaanja yuu, ku bijnkünju ce-yo nja ku kõrienjo! ²⁰ Bamanj suyaa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, bamanj suyaa konjortienjo-i a kor nelbiliemba åmbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yanj ma ta yaanja bei, ku migäänj balan-bei a yanj dlälä-künju-i. ²¹ Kuõ ba saa naa suõ hümefafalle-i, kuu naa buõ-bei yanj banj suyaa-de aa yagar Diilonjo nunj-åndaanju-i. ²² Bincuõmba ciera wuõ: «Juoro sa ta yanj u wuosaangu», aa «Perienj duõ tuõ hel hünçelle-na u tuõ suur kpõkpõtuõnjgu-na.» Ku yaa nja bafamba künju-i.

3

Itienjo ka bir jo

¹ Mi jënaan namaa, mi nyegään sebe nanjo hä-na cor tï, häälnj-wuõnjo yaa daayo-i. Ba häi-i-na hiere, mi tirii nelma boi baa-na da mi käyã-nei na ta na joguõnj ånjogõfafamma. ² *Diilopõpuõrbiembanj waanj mamanj cor yiinaa-i-na, yaanj ma ta ma tïenu-nei a naara Itienjo nunj-åndaanju-i. U yaa konjortienjo-i. U *põpuõrbiemba yaa hii-na baa u nunj-åndaanju-i. ³ Kumanj yunju, na saaya na suõ wuõ yiperieni-na, nuõmba namba ka sire ta ba ce ba kuudõlnunju yonj. Ba ka ta ba nyë-na ⁴ aa ta ba piye wuõ: «Na Yesu pãa nunju wuõ u ka bir jo, u cie bige-i aa duõ jo? I bincuõmbanj kuu ji hi baa nyunjo,

wɛima dii ma temma-i ŋaa maŋ waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Bamaŋ piiyen dumaanŋo-na, ba yaan ma karaanu-bei wuɔ Diilonŋo ciɛ u nuŋ-āndaanŋu yonŋ a hiel dɔɔɔ-i baa hɛma-i. Ba yaan ma karaanu-bei wuɔ u hielaa hɛma-i hūmma yaa nuɔ-i aa tigiin-ma terduon-nu hūmma huonŋa-na* . ⁶ U bi ciɛ hūnduon daama yaa-i a kɔsuonŋ yiinataamba-i *Nowe bāanŋu-na†. ⁷ Aa inŋ danŋ hɛma maŋ daama-i baa dɔɔɔ maŋ daayo-i, Diilonŋ nuŋ-āndaduon daaku yaa bilaaya-niɛ jina ta ku ciɛ dāamu-i gɛŋgeryiinŋu-na. Yiinŋu fanŋu-na, bamaŋ sa káaláayāŋ Diilonŋo-i, u ka kɔsuonŋ-ba.

⁸ Ŋga mi jēnaaŋ namaa, nelma diei dii na saa saaya na yaŋ ma karaanu-nei: Na saaya na suɔ wuɔ Itienŋo wulaa, yiinŋu diei dii ŋaa bienŋ nuɔsiba ndii, aa bienŋ nuɔsiba ndii dii ŋaa yiinŋu diei‡. ⁹ Itienŋo sa fɛɛɛ baa u nupáalle cemma-i ŋaa banamaŋ jɔguonŋ-ma dumaa. Ŋga namaa maama yaa ciɛ u kúnna u huonŋa-i; u sa taara molo ji kɔsuonŋ u fɛɛɛ; u taara nelienŋo nelienŋo u ne u cilɔbalaŋo-i aa yaŋ-yo.

¹⁰ Na saa da, Itienŋo jommaŋ-yiinŋu ka tugol nuɔmba-i ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa. Yiinŋu fanŋ da ku ji hi, ijiebabalanni naŋ temma ka ce aa dɔɔɔ pāŋ balla. Dāamu ka hál ceinŋo-i baa bāanŋu-i baa mɔɛŋa-i hiere, aa hɛma-i baa bimbinni maŋ dii ma dɔɔɔ-i-na hiere, ni ka caa. ¹¹ Nimaŋ daani-i hiere ninŋ yenŋ da ni caa, namaa ciluɔ saaya u waa niɛ? U saaya u fa ŋaa Diilonŋ unŋ taaraŋ u fa dumaa aa na vaa na fɛɛ baa Diilonŋ-maama-i ¹² na ta na ciɛ Diilonŋ unŋ diyaa yiinŋu maŋ, aa na gbāŋ ku hi donduo. Yiinŋu fanŋu-na, dɔɔɔ ka bel dāamu caa, aa ceinŋo ka hál baa bāanŋu-i baa mɔɛŋa-i hiere! ¹³ Ŋga miɛnŋo-i, Diilonŋ unŋ pāa nuŋgu-i baa-ye wuɔ u ka hiel dɔɛfɛɛŋo baa hɛfɛɛmma há-ye; i ciɛ ni yaa-i. Balaanŋu siɛ waa terienŋu-na.

¹⁴ Terienŋu fanŋu-na, mi jēnaaŋ namaa, inŋ yenŋ tiɛ ciɛ yiinŋu fanŋu-i, gbāanŋ kpelle Diilonŋo baa ji da balaanŋu nei, u baa ji da cálmuo nei, ku yaa na huleinŋa siɛ ta a tie baa-yo. ¹⁵ Na saaya na suɔ wuɔ Itienŋo vaayamma kor nuɔmba ŋaa i jienŋo-i Polŋ bi nyɛgāanŋ-ma dumaa há-na. Diilonŋo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waanŋ nel daama-i u sebebbaa-ba-na hiere. Nelma namaa dii u sebebbaa-ba-na ma suɔma dii kpelle. A ce dumaanŋo-na, bamaŋ sa suyaanŋ Diilonŋ-nelma-i ká yaanŋ-na aa ba saa tíraa naŋ kaasinni u hūmelle-na, ba miɛl-ma. Kutaamba bi miɛl Diilonŋ-nelma-i hiere ma kúnŋu-na dumɛi. Ba kɔsuonŋ ba fɛɛɛ'i dumaanŋo-na.

¹⁷ Mi jēnaaŋ namaa, namaa fuɔ mi gbuɔya-nei tɛ baa nel daama-i. Bilaanŋ na fɛɛɛ nelbalaanŋ daaba baa ji pira-nei a ce naŋ daa munyierafafammu maŋ, mu korra-nei. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa ciɛ hujarre yiɛ, yaanŋ aa na ta na naŋ kaasinni u huonŋu-na, aa na ta na bi háalá na suɔ-yo na ká. U yaa konkortienŋo-i, jaalunŋu gbɛ baa u yaa-i fiefie-i-na baa hɔnni-na hiere. Ma ciɛ.

* **3:5** Nienŋ Miwaanŋo jŋnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † **3:6** Nienŋ Miwaanŋo jŋnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 7.11. ‡ **3:8** Nienŋ Gbeliemaŋ-nalāanŋu-na (Psaume) 90.4.

Nsáan nyegáan sebedieláño man Nelmuoyamma

Nuamba namba naa ji sire ta ba guol Diilon-dün-baamba gbeini-i wuol Diilon-Bienjo sie gbáa jo ji honj nelbilonj temma; aa tiraa cira Diilonj unj páa nungu-i wuol u ka saanj *Korjortienjo manj, u'i sí Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaangu-i ba ká. Nsáan daa-ma dumaano-na, u nyegēj sebe daayo-i há Diilon-dün-baamba-i wuol ba bel ba ferē kutaamba-na. U waanj-ma kaala-meí u sebe-i-na wuol Yesu yaa Diilon-Bienjo-i aa u juol ji honj nelbilonj temma. U waanj-ma baa-ye wuol: Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Aa cira Diilonjo dii ŋaa gbagbaama hiere; kukubelle diei dii si dii-yuol. A ce dumaano-na inj yenj Diilon-bisálj mie, ku saaya i hiel i nanja ámbabalma-na aa ku saaya i tie dol banamba-i a pigáan wuol i dol Diilonjo-i.

Cicēlman-nelma

1 Umanj* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienja-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i túnni-i aa yiya-yuol baa i nammu-i. Kufanjgu tienjo yaa cicēlman-nelma-i. I wanj fuol maama yaa baa-na. 2 Cicēlmantienjo caraaya i da-yo aa tie wanj u maama. U waa baa Diilonjo, fiefie-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicēlma manj sa tēj dede-i ma wataanj mie a tie wanj-ma baa-na. 3 Inj daa mamanj aa nu mamanj, i bi wanj-ma baa namaano-i i die gbáa ce baaduonj mie i To-i Diilonjo horre-na. Inj yenj horre manj nuol-i baa Diilonjo-i, ii dii di yaa nuol-i baa u Bienjo-i Yesu-Kirsa-i. 4 Da na da i nyegēj nel daama-i die há-na, i taara i hieronjo-i i hōmmu fē gbarnu.

Diilonjo yaa gbagbaama-i

5 Inj nuol mamanj Yesu-Kirsa nungu-na aa tie wanj-ma baa-na, ma yaa daama: Diilonjo dii ŋaa gbagbaama; kukubelle diei dii si dii-yuol. 6 Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulmanj-maacemma-i, i cie coikartaanj mie, i saa cu ninsonjo huonj-nu. 7 Ŋga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ŋaa Diilo fuol ferē unj kuonj dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bienjo-i Yesu támma ka ta ma pir i ámbabalma-i hiere ma halanj-ma yie.

8 Die cira ámbabalmanciraanj mie sí, i táal i ferē; aa i naana ninsonjo hūmelle-i. 9 Ŋga die sie i cálmuol-i Diilonjo yaanga-na u ka ce jande yie aa pir i ámbabalma-i hiere halanj-ma yie. U faa, u sa wanj nelma aa ji bir baa huonj-ándaangu. 10 Diilonj wuol nuamba-i hiere ba cāláa; die cira i saa cāl, kuu dii ŋaa i cie Diilonjo-i coikartienjo, ku pigáan wuol u nelma si dii i hōmmu-na.

2

1 Mi bisálj namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaangu-i ku'i cie na da mi nyegēj nel daama-i da mi há-na. Ŋga umanj duol pira ce kuubabalaangu-i, kakáyátienjo dii baa-ye i To caangu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinjo-i, u saa cāl dede. 2 U yaa páa u ferē támmanj-kūnj temma a pir i ámbabalma-i halanj-ma i yunni-na. Aa mie sí yonj; u páa u ferē duol bi pir nelbiliemba-i hiere ba ámbabalma-i.

3 Die tie nu Diilonjo nunj-ándaangu-i, ku yaa i gbáa cira i suol-yo. 4 Umanj duol puur u nungu-i cira: «Mi suol Diilonjo-i» aa kutienjo sa nu u nunj-ándaangu-i, u

* 1:1 U gbē Yesu-Kirsa yaa-i.

kar coima, u sa suɔ Diilonjo-i aa u naana ninsoño hümelle-i. ⁵ Nga umañ nuɔñ Diilonjo nungu-i, Diilonj-nelnyulmu hii mu fuonju-i fuɔ huɔnga yaa nuɔ-i kelkel. Die tie nu Diilonjo nungu-i, ku yaa i gbáa cira ii dii u horre-na. ⁶ Umanj duɔ cira fuɔ dii Diilonjo horre-na, kutienjo saaya u bie Yesu maama-i.

Dɔdɔluñ-maama

⁷ Mi jēnaañ namaa, miñ nyegēñ nelma mañ da mi hā-na daama-i, maafelemma sí; maacɔlomma. Na nuɔ-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuɔ-ma cor tí wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelemma. Ma da *Kirsá wuɔsaañgu-na aa bi da namaa wuɔsaañgu-na. Na saa da! Kukulma duɔñ ta ma ta aa terienju ta ku kaala baa gbagbaamañ-kerre-i.

⁹ Umanj duɔ cira fuɔ dii gbagbaama-na aa tuɔ bigáañ u natobinjo-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Umanj u natobinjo maama dɔlnu-yuɔ, u yaa dii gbagbaama-na. Uñ yerñ gbagbaama-na dumaanjo-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nga umañ duɔ bigáañ u natobinjo-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuɔ wuɔ u sa suɔ uñ kãñ kusuɔñ-nu.

¹² Mi bisálñ namaa, Yesu-Kirsá maama-na na ámbabalma hurii halañ, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹³ Bĩncuɔñ namaa, nañ suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacien namaa, nañ yaraa *Bigáarãño-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹⁴ Bisálñ namaa, nañ suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Bĩncuɔñ namaa, nañ suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacien namaa, na gbãñ, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Diilonj-nelma dii na hɔmmu-na aa na yaraa Bigáarãño-i.

¹⁵ Terienju fanju-na, baa na fer miwaanjo-i baa u balaanju-i. Da na fer-o, i To maama sie gbáa ta ma dɔlnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kumanj balaan miwaan daayo-na: Nuumba gbar ba nyaanu ba kusũñ-maama, ba ce cãncaya aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagãñ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilonj-maama sí, nelbilien-huɔya-maama. ¹⁷ Miwaanjo tí u kã baa u balaanju-i hiere, ñja umañ cien Diilonjo huɔnga-i, kutienjo dii gbula; u sa ji kã terienju.

Kirsá bigáaraamba maama

¹⁸ Mi bisálñ namaa, miwaanjo tímmanj-huɔngu hii tí. Ma sí ma waan baa-na nuɔ *Kirsá bigáarãño ka jo kɛ? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuumba bɔi bigáañ Kirsá-i i holma-na. Ku pigáañ wuɔ miwaanjo tímmanj-huɔngu hii tí. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huɔñ-nu. Kuɔ baa naa waa mie baamba kelkel, baa naa saa bir. Nga mafamma cie i die suɔ wuɔ ba hieronjo-na, molo saa waa mie wuonjo.

²⁰ Kirsá hãa namaanjo-i *Diilonj-Yalle-i, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i, na suɔ ninsoño-i. ²¹ Ku saa ce ñaa na sa suɔ ninsoño-i ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na de! Na suɔ-yo ku'i cie mi ta mi nyegēñ-yo; aa na bi suyaa wuɔ coima-i baa ninsoño-i ni sa gbo.

²² Umanj duɔ cira: «Diilonj uñ pãa nungu-i wuɔ u ka saañ *Konkortienjo mañ u'i sí Yesu-i» ba bí kufanju tienjo yaa coikartienjo-i. U yaa Kirsá bigáarãño-i. U cĩnaana i To-i Diilonjo-i baa u Bieño-i Yesu-i hiere. ²³ Umanj duɔ cĩna Bepolño-i, kuu dii ñaa u cĩnaana Tuonjo yaa-i; aa umañ duɔ sie Bepolño-i, kuu dii ñaa u bi siyaa Tuonjo yaa-i.

* 2:7 Nienj Nsáa sebe-i-na 13.34.

²⁴ Terienḡu fanḡu-na, banj waanj mamanj baa-na dii ku domma-na, yaan ma tɛ na hɔmmu-na. Nanj nuɔ mamanj ku domma-na, da na yanj ma tɛ na hɔmmu-na, na ka tɛ i To horre-na baa u Biɛño-i hiere. ²⁵ Uñ paa nunḡu manj baa-ye, ku yaa daaku: Wuɔ u ka há-ye cicɛlma manj sa tɛrj dede-i.

²⁶ Bamanj taaraayanj ba pira-nei, ba yaa ciɛ mi ji ta mi nyegɛñ nel daama-i da mi há-na. ²⁷ Namaa fuɔ, Kirsá háa-na Diilonj-Yalle-i, dii dii na hɔmmu-na. Di pigáañ-na weima-i hiere. Aa diñ pigáañ-na mamanj coima sí; ninsoño yaa-i. Terienḡu fanḡu-na, na taara pigáatienj nano da na ce bige-i baa-yo? Nyaaraañ Kirsá-i-na ñaa Diilonj-Yallenj waanj-ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisálñ namaa, nyaaraañ Kirsá-i-na, ku yaa duɔ ji tuɔ jo yiinḡu manj nuɔ-i korma siɛ da-ye baa-yo, aa i yammu siɛ bi ture u yaanḡa-na. ²⁹ Na suyaa wuɔ Kirsá-i nelviinjo. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na bi suɔ wuɔ umanj duɔ tuɔ ce anviiama-i Diilonj-bilonjo.

3

Ba suɔ Diilonj-bisálmba-i niɛ?

¹ Niɛñ i To-i Diilonj uñ dɔlaa-ye dumaa! Ku ciɛ u tuɔ bí-ye u bisálñ miɛ! Ninsie ninsie, u bisálñ miɛ. Nga nelbiliembanj'a ba saa suɔ Diilonjo-i, ba saa suɔ wuɔ u bisálmba'i miɛño-i. ² Mi jɛnaan namaa, nyunḡo-i-na, ii dii Diilonj-bisálñ miɛ, nga inj ka waa dumaa jebi bislnuɔ-i-na, i saa suɔ ku yaa yogo. Inj suyaa ma diei maama manj, ma yaa daama: *Kirsá duɔ ji jo, uñ yanj dumaa, i ka bi da-yo dumei; aa uñ yanj dumaa, i ka bi waa dumei. ³ Bamanj haa ba nanḡa-i Kirsá-i-na aa tɛna kufanḡu tɛnamma-i, ba hielaa ba nanḡa ámbabalma-na da ba gbáñ ce nelfafaamba Kirsá temma-i.

⁴ Ámbabalma yaa a maar Diilonjo nunḡu-i. Terienḡu fanḡu-na, umanj duɔ tuɔ ce ámbabalma-i, kutienjo maar Diilonjo nunḡu yaa dumaanjo-na. ⁵ Na suyaa wuɔ Yesu-Kirsá juɔ híema-na duɔ ji pir ámbabalma. Fuɔ-i ámbabalmanj-huɔñḡa si dii-yuɔ. ⁶ A ce dumaanjo-na, umanj duɔ nyaar-yuɔ, ñ da kutienjo yaan ámbabalma-i. Nga umanj duɔ cor tuɔ ce ámbabalma-i, ñ suɔ kerre kutienjo sa suɔ-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisálñ namaa, baa na yanj ba pira-nei baa viisinnin-kunḡu-i. Umanj ciɛñ kuuviinḡu-i u yaa nelviinjo-i a biɛ Yesu-Kirsá maama-i. ⁸ Nga umanj duɔ tuɔ ce ámbabalma-i, kutienjo dii baa *Sitáni. Na saa da, Sitáni duɔñ baa ámbabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilonj-Biɛño jommanj-yunḡu-i híema-na, u juɔ duɔ ji bíena Sitáni maacemma.

⁹ Umanj duɔ ce Diilonj-bilonjo, Diilonjo támma'i dii-yuɔ, a ce dumaanjo-na ñ da u yaan ámbabalma cemma-i. Uñ ciɛ Diilonj-bilonjo, u ce niɛ gbáa cor tuɔ ce ámbabalma-i? ¹⁰ Banj suɔ Diilonj-bisálmba-i dumaa ba bɔ-ba Sitáni-baamba-na ku yaa daaku: Umanj sa ciɛñ kuuviinḡu-i baa umanj sa dɔlaan u natobimba-i, ba há-i-na hiere Diilonj-bisálmba sí, Sitáni-baamba.

Niñ saaya ñ dɔl ñ natobinjo-i dumaa

¹¹ Ma waan baa-na dii ku domma-na wuɔ: «I saaya i tɛ dɔl i-naa.» ¹² Molo baa suur Kayine gboluonḡu-na; fuɔ waa *Sitáni-nolño ku'i ciɛ u ko u háanjo-i. Kayine maacemma naa balan aa u háanjo maama cer fa, ku'i ciɛ u bigáañ-yo aa ko-yo.†

* **3:11** Niɛñ Nsáa sebe-i-na 13.34. † **3:12** Kayine: Niɛñ u kunḡu-i Miwaanjo jñammanj-sebe-i-na (Genèse) 4.1-8.

13 Tobin namaa, terienju fangu-na, nelbilien da ba bigáan-na, baa na yan ku ce-na gberε. 14 Mie i suyaa wuɔ i hilaa kuliin-húmelle-na a bie cicéلمان-húmelle. I natobimba maaman dɔlnun-yie, ku'i cie i suɔ mafamma-i. Uman sa taaraayan u da u natobinɔ-i baa u yufelle, kutienɔ dii kuliin-húmelle-na yogo. 15 Uman duɔ bigáan u natobinɔ-i, kutienɔ saa baa nelkoronɔ. Aa ma sí na suyaa wuɔ nelkoronɔ-i baa cicéلمان man sa tɛen dede-i ba maaya ba-naa ke? 16 Yesu-Kirsa juɔ ji ku i maama-na ku yaa cie i suɔ nelien nuɔ nin saaya η dɔl η natobinɔ-i dumaa. Mie ferε-i i bi saaya i hũu-ma ku i natobimba maama-na. 17 Da ku waa baa nuɔ aa η da η natobinɔ-i mulɛma-na aa yagar wuɔ η sie kãyã-yuɔ, nan ka bel-ma nie cira Diilon-nelnyulmu temma dii nuɔ-na? 18 Mi bisáln namaa, baa na yan i tɛ dɔl i-naa i nunnin yon; yaan ku ta ku da i ciluɔ-i na wuɔ i dɔl i-naa kelkel.

19 Die tɛ dɔl i natobimba-i, ku yaa pigáan wuɔ i cuu ninsonɔ huon-nu aa i huleinɔ sie ta a tie baa Diilonɔ-i. 20 Diilonɔ suɔ weima-i hiere; halle i hon da mu fie'a mu sa hũu-ma, baa na yan ku ce-ye bɔnkũngu. Diilon un suɔ maman, ma maaraa mie hommu-i. 21 Aa mi jënaañ namaa, da kuɔ i hommu hũyã-ma, terienju fangu-na i gbãa da holle yiera Diilon yaanga-na a cãrã aa u hã-ye. 22 In nun u nun-ãndaangu-i aa tɛ ce u huɔnga-i, ku'i cie die cãrã kuman u hã-ye baa-ku. 23 U nun-ãndaangu yaa daaku: Wuɔ i hũu u Biɛnɔ-i Yesu-Kirsa maama-i aa i tɛ dɔl i-naa ñaa Kirsan taaran-kuɔ dumaa i wulaa.† 24 Uman nuɔn Diilonɔ nun-ãndaangu-i, kutienɔ dii baa Diilonɔ-i aa Diilonɔ bi waa baa kutienɔ-i. Diilon un hãa-ye u *Yalle man, di yaa pigáan wuɔ uu dii baa-ye.

4

Ba suɔ Diilon-Yalle maacemma-i nie?

1 Mi jënaañ namaa, bilaañ na ferε. Na saa da, baman karaañ coima-i wuɔ bafamba *Diilonɔpuɔrbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanɔ-na uman duɔ cira fuɔ ce u weima-i baa *Diilon-Yalle fɔngũ, baa na pãn na cu kutienɔ huon-nu. Cien-yon na ne igëna, da kuɔ Diilon-Yalle yaa kelkel, na ka suɔ. 2 Na gbãa suɔ Diilon-Yallentienɔ-i dumaa ku yaa daaku: Uman duɔ tuɔ piiye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hon nelbilon temma, kufangu tienɔ yaa Diilon-Yalle dii-yuɔ. 3 Nga uman duɔ yagar mafamma-i, kutienɔ-i Diilon-wuonɔ sí, *Kirsa bigáaranɔ. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ fl.

4 Nga mi bisáln namaa, namaanɔ-i Diilon-baan namaa. Diilon un hãa namaanɔ-i fɔngũ man, u maaraa *Sitãnin hãa nelbiliemba-i fɔngũ man, a ce dumaanɔ-na, na maama yaraa coikartaan daaba-i. 5 Bafamba-i bande ku taamba; ba piiye bande ku tɛmma. Aa bande ku taamba'i nuɔn ba nelma-i. 6 A ne da miɛnɔ-i Diilon-baan mie. Uman duɔ tuɔ suɔ Diilonɔ-i η da u nu i nelma-i. Nga uman duɔ Diilon-wuonɔ sí, η da kutienɔ sa nu i nelma-i. I suɔ ninsontienɔ-i dumei a bɔ-yo coikartienɔ-na.

Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-i

7 Mi jënaañ namaa, nelnyulmu hel Diilon-na, a ce dumaanɔ-na yaan i tɛ dɔl i-naa. Uman duɔ tuɔ dɔl banamba-i, kutienɔ-i Diilon-bilonɔ; ku yungu yaa wuɔ u suɔ Diilonɔ-i. 8 Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-i. Uman duɔ u sa dɔl u nabaamba-i, kutienɔ sa suɔ Diilonɔ-i. 9 Diilon un pigáan-ye u nelnyulmu-i dumaa ku yaa daaku: U saan u Beduɔla jo hɛma-na a ji hã-ye baa ninson-cicéلمان-i. 10 Nelnyul daamu-i, ku saa ce ñaa miemei dɔlãa Diilonɔ-i de! Nga u

† 3:23 Nien Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

yaa dɔlaa-ye aa saan̄ u Biɛŋo jo ji ce u fɛɛ tãmmaŋ-kũngu a pir i ãmbabalma-i halan̄-ma i yunni-na.

¹¹ Mi j̄naaŋ namaa, da kuɔ Diilon̄o dɔlaa-ye dɔl daama temma-i, miɛ fɛɛ-i i bi saaya i dɔl i-naa. ¹² Molon̄ yufelle saa haa Diilon̄o-na dede, nga diɛ tiɛ dɔl i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuon̄gu-i i hõmmu-na.

¹³ Diilon̄o hãa-ye u *Yalle-i ku'i ciɛ i suɔ wuɔ uu dii baa-ye aa i bi waa baa-yo. ¹⁴ A naara kufan̄gu-i un̄ saan̄ u Biɛŋo jo h̄ɛma-na duɔ ji kor nelbiliemba-i, miɛ i daa-yo nuɔ baa i yufelle, ku'i ciɛ i tiɛ wan̄-ma. ¹⁵ Uman̄ duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-i Diilon̄-Biɛŋo; kutien̄o dii Diilon̄o horre-na aa Diilon̄o bi waa baa kutien̄o-i. ¹⁶ Aa Diilon̄ un̄ dɔlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nan̄ga yuɔ. Nelnyulmu tien̄o yaa Diilon̄o-i. Nelnyul da mu waa uman̄ nuɔ-i, Diilon̄o dii baa kutien̄o-i aa kutien̄o bi waa Diilon̄o horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuon̄gu-i i hõmmu-na, i huleiŋa siɛ ta a tie baa ḡɛngeryiŋgu maama-i. In̄ biyaa Yesu maama-i h̄ɛma-na bande-i-na, ku'i ciɛ i huleiŋa sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-niɛ, ŋ holle sa tie baa weima. Nelnyul da mu hi mu fuon̄gu-i niɛ, korma ta hiere. Diilon̄-berru yaa juɔŋ baa korma-i. Uman̄ duɔ suɔ wuɔ Diilon̄o kaa ḡan̄ baa-yo, ŋ da kutien̄o holle tie. Uman̄ duɔ tuɔ kãalã, ŋ suɔ kerre Diilon̄-nelnyulmu saa hi mu fuon̄gu-i u huɔŋga-na. ¹⁹ Miɛŋo-i, da ŋ da i dɔl nuɔmba-i baa Diilon̄o-i hiere, kuu dii ŋaa Diilon̄o dɔlaa-ye ðelũ ku'i ciɛ. ²⁰ Uman̄ duɔ tuɔ biḡan̄ u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilon̄o-i, kutien̄o kar coima. Niŋ dan̄ uman̄ baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbãa dɔl ufan̄o-i, ŋ ce niɛ gbãa dɔl Diilon̄o man̄ ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsan̄ hãa-ye maman̄, ma yaa daama: Uman̄ duɔ tuɔ dɔl Diilon̄o-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

5

Ba dɔl Diilon̄o-i niɛ?

¹ Uman̄ duɔ h̄uu-ma wuɔ Diilon̄ un̄ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa Yesu-i, kutien̄o-i Diilon̄-bilon̄o. Aa da ŋ ta ŋ dɔl Tuon̄o-i ŋ siɛ gbãa ni ŋ sa dɔl u bisãlmba-i. ² Diɛ tiɛ dɔl Diilon̄o-i aa tiɛ nu u nuŋ-ãndaan̄gu-i, ku yaa piḡan̄ wuɔ i dɔl u bisãlmba-i. ³ A dɔl Diilon̄o-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tiɛ ce u nuŋ-ãndaan̄gu-i. A ne da u nuŋ-ãndaan̄gu saa kuola. ⁴ Ku saa kuola niɛ niɛ? Uman̄ duɔ ce Diilon̄-bilon̄o, ŋ da u maama yaraa nelbiliemba-i. Un̄ haa u nan̄ga Yesu-i-na, u hielaa u nan̄ga nelbiliemba balaan̄gu-na. Ku'i ciɛ u maama yarba. ⁵ Da ma hel baman̄ h̄yãa-ma wuɔ Yesu-i Diilon̄-Biɛŋo, hai molon̄o-i gbãa hiel u nan̄ga nelbiliemba balaan̄gu-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ h̄ɛma-na ji *batiŋen̄ h̄umma-na aa ce u fɛɛ tãmmaŋ-kũngu. Ku saa ce ŋaa u juɔ ji batiŋen̄ yon̄ de! U juɔ ji batiŋen̄ aa tiraa ce u fɛɛ tãmmaŋ-kũngu. *Diilon̄-Yalle yaa ninson̄o tien̄o-i; di yaa piḡan̄ Yesu-Kirsa s̄inni-i. ⁷ B̄imb̄inni siei piḡan̄-yen̄ u s̄inni-i. B̄imb̄inni siei niin̄ daani yaa daani: ⁸ Diilon̄-Yalle, baa h̄umma, a naara tãmma. Aa ni siei-i-na hiere ni piḡan̄ ãnduuma.

⁹ Ma s̄i nelbilien̄ da ba da maman̄ aa wan̄-ma baa-ye, i h̄uu-ma wuɔ ninson̄o ke? A ne da Diilon̄-nelma dii baa yun̄gu yan̄ nelbiliemba maama-i. Diilon̄-nelma yaa hama-i? Ma yaa un̄ waan̄ maman̄ a vii u Biɛŋo-i. ¹⁰ Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ duɔ h̄uu Diilon̄-Biɛŋo maama-i, Diilon̄ un̄ waan̄ maman̄ u Biɛŋo kũngu-na, ma ka tiɛ kutien̄o huɔŋga-na. Nga uman̄ duɔ saa h̄uu-ma, kutien̄o ciɛ Diilon̄o-i coikartien̄o. U ciɛ-yo coikartien̄o niɛ niɛ? Diilon̄ un̄ waan̄ maman̄ u fɛɛŋ Biɛŋo kũngu-na, kutien̄o bilaa diilon̄o-i ðina-mei. ¹¹ Diilon̄o waan̄ wuɔ niɛ u Biɛŋo kũngu-na? Wuɔ u hãa-ye ciɛlma man̄, ma da u Biɛŋo yaa nuɔ-i.

Cicēlma famma sa tí dede. ¹² Uman̄ duó sié Bepol̄ño-i, cicēl̄ñ daama dii baa kutien̄o-i; n̄ga uman̄ duó saa sié Bepol̄ño-i, u sié gbāa da cicēl̄ñ daama-i.

Diilon̄o sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa naman̄ hūyāa Diilon̄-Bien̄o maama-i, mi nyegēñ nel daama-i da mi hā namei, na da na suó wuó na daa cicēlma man̄ sa t̄ien̄ dede-i t̄i. ¹⁴ Dié tie cārā Diilon̄o-i i huleiñ̄a sa tie baa-yo. I suyaa wuó dié cārā kuman̄ dolaanun̄-yuó, u sié yagar. ¹⁵ A ce dumaan̄o-na, in̄ suyaa wuó u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuó dié cārā kuman̄ u ka hā-ye baa-ku.

¹⁶ Da ñ da ñ natobin̄o ce āmbabalma, da kuó āmbabalma famma gbāa hur a hiel-o dāamun̄-hūmelle-na, cārā Diilon̄o-i ñ hā-yo; Diilon̄o ka kor-o. Kufangu vii baman̄ ba āmbabalma gbāa hur halan̄-bei. N̄ga āmbabalma diei dii, ma sié gbāa hur aa ma kā baa ma cetien̄o-i dāamu-na*, mi saa cira na cārā Diilon̄o-i mafamma-na. ¹⁷ Maman̄ saa vii hiere, āmbabalma. N̄ga āmbabalma-i hiere ma sa kā baa ma cetien̄o-i dāamu-na; manamma gbāa hur.

¹⁸ I suyaa wuó Diilon̄-bilon̄o sa ce āmbabalma, Diilon̄-Bien̄o dii tuó neya-yuó, a ce dumaan̄o-na *Bigāarāñ̄o yufelle yuó. ¹⁹ I bi suyaa wuó mien̄o-i Diilon̄-baan̄ mié, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigāarāñ̄o nan̄-na. ²⁰ I bi tiraa suó wuó Diilon̄-Bien̄o juó, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juó ji ce i tie suó ninson̄-Diilon̄o-i. Ii dii baa-yo ninson̄-Diilon̄o horre-na. U yaa ninson̄-Diilon̄o-i. U yaa cicēlma man̄ sa t̄ien̄ dede-i ma tien̄o-i.

²¹ Mi bisál̄ñ namaa, bilaan̄ na fere cufien̄a-na.

* **5:16** Uman̄ duó tuora *Diilon̄-Yalle-i, jande ceraa u ce-yuó híema-na bande-i-na baa doro-i-na hiere. Nien̄ Matie sebe-i-na 12.31.

Nsáan nyegáan sebháallŋo man Nelmuoyamma

Nsáa nyegáan sebe daayo-i há Diilon-dŷn-baamba namba. U bŷe ba yaa wuɔ cieŋo nanjo baa u bisálmba.

Nsáa kuye dɔdɔlun-maama'i baa-ba; wuɔ ba ta ba dɔl ba-naa; aa ba ta ba wuɔ ba saanu baa Diilon-nelma-i. U gbuɔya-bei wuɔ baman ɕfinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba ferɛ kutaamba-na.

Jaalunɔ

¹ Cieŋ nuɔ, Diilonjo yufellen hilaa nuɔni man nuɔ-i, na yaatienjo nyegɛŋ sebe daayo-i duɔ há nuɔnei baa ŋ bisálmba-i. Coima saa fa, na maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. Aa na maama sa dɔlnu muɔ mi diei yon; baman siyaa ninsoŋo-i hiere, na maama bi dɔlnu-bei. ² Ninsoŋo man dii i hɔmmu-na, u yaa cie na maama ta ma dɔlnu-yiɛ. Ninsoŋ daayo dii i hɔmmu-na u sa ji ká terienɔ. ³ I To-i Diilonjo-i baa u Biɛŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka káyá-yiɛ aa ce hujarre yiɛ aa fɛ i hɔmmu-i i die gbáa tŷe ninsoŋo hŷmelle-na aa tŷe dɔl i-naa.

A dɔl ŋ nanolŋo-i ku yaa yunɔ

⁴ Mi nuɔ wuɔ ŋ bisálmba namba wuɔ ninsoŋo hŷmelle-i ŋaa i Ton taaraaya-kuo dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fɛ mi huɔŋga-i cor. ⁵ Cieŋ nuɔ, miŋ taaran kuman ŋ wulaa fiefie-i-na, ku yaa daaku: Yaan ŋ tie dɔl i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegɛŋ nelfɛlemma'i da mi há-ni; nelfɛlemma sí. In ŋ nuɔ maman cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tie dɔl i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonjo nun-ándaanɔ yaa-i. Aa Diilonjo nun-ándaanɔ yaa haku-i? Ku yaa nan nuɔ nelma man dii ku domma-na wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.*

Bilaan na ferɛ Kirsa bigáaráamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bɔi wuɔra terni-na hiere ba táal nuɔmba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hoŋ nelbilon temma. Ba bŷ ba yaa-i táalnuɔmbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigáaráamba-i. ⁸ Terienɔ fanɔna, bilaan na ferɛ i maacemma baa ji ce maacengbáŋgbálamma na hɔlma-na. Gbáan na da ma sulu-i du kŷŋu-na hiere.

⁹ Uman duɔ yan Kirsa maama-i aa tuɔ ce u deŋ-maama, kutienjo nunɔ si dii baa Diilonjo-i. Nga uman duɔ bel-ma nammu hái, u nunɔ dii baa Diilonjo-i baa u Biɛŋo-i hiere. ¹⁰ Baman yan Kirsa maama-i aa ta ba wuɔra ba wan ba deŋ-maama, uman duɔ ká na wulaa, baa na há-yo muntŷenammu. Halle baa na jaal-o ku jaalunɔ. ¹¹ Uman duɔ jaal-o, kutienjo nunɔ dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bɔi dii mi da mi wan-ma baa-na, ŋga mi sa taara mi nyegɛŋ-ma sebe nuɔ há-na. Diilon duɔ sie, mi ka ká na wulaa. Da mi ká, mei ferɛŋ nunɔ yaa ka wan-ma baa-na, ku yaa i hɔmmu ka fɛ gbarnu.

¹³ Cieŋ nuɔ, Diilonjo yufellen hilaa ŋ mɔlɔ man nuɔ-i, u bisálmba páa-ni jaalunɔ.

* 1:6 Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsáan nyegáan sebesielijŋo man Nelmuoyamma

Nsáa nyegáan sebe daayo-i há Diilon-dünj-baamba yaatienjo nanjo-i baa-yo; ba taa ba bí-yo Gawusi. Gawusi taa u káyá Diilon-dünj-baamba-i ku'í cie Nsáa nyegēŋ sebe daayo-i duɔ jaal-o aa duɔ gbuya-yuɔ wuɔ u bel u fere Diyotirefu-i-na kere yaatesinni dɔlnu-yuɔ a ne da u maacemma saa fa.

Nsáa gbelaan Gawusi-i boi wuɔ u vii baa Diilonjo-i aa tiraa firnu u huŋga-i baa Diilon-dünj-baamba-i. U bi kaalaa Diilon-dünj-wuonjo nanjo-i, ba taa ba bí-yo Demetursi. Nuɔmba taa ba bí u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsáa pigáan-ye u sebe daayo-na wuɔ i baa cu nelbabalaamba huon-nu, i yan aa i tie ce ánfafamma-i báanngu-i baa isuonngu-i, ku yaa pigáan Diilon-dünj-wuonjo sínni-i.

Gawusi wuɔsaangu-i

¹ Gawusi, yaatienjo nyegēŋ sebe daayo-i duɔ há nuɔnei. Kpɔr, coima saa fa, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. ² Mi cārā Diilonjo-i da ŋ dii ŋ nannga-i maman nuɔ-i ma fa ŋ wulaa, aa ŋ kúoma waa ma fereŋ nuɔ ŋaa nin yey ŋ fereŋ nuɔ duma Diilon-húmelle-na.

³ Tobimba namba juɔ a hel na terienngu-na a jo ji tūnu-mie wuɔ ŋ bilaa ninsonjo-i nammu hái aa ŋ wuɔ u húmelle-i. Nel daama gbuu silaa fē mi huŋga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuɔ mi bisámba wuɔ ninsonjo húmelle-i din saaya di wuɔ duma, ku yaa fien mi huŋga-i ku yan weima-i hiere.

⁵ Kpɔr, nin káyāŋ tobimba-i duma, ku yaa pigáan wuɔ ŋ wuɔ Diilon-húmelle-i fafamma. Halle nin fie'a ŋ sa suɔ baman, ŋ káyā-bei. ⁶ Tobimba namba juɔ bande-i-na aa wan-ma baa Diilon-dünj-baamba-i wuɔ ŋ bilaa-ba fafamma. Ta ŋ káyā-bei dumei ŋaa Diilon uŋ taaran-kuɔ duma, ba ta ba cor baa ba húmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilēŋa-na Itienjo maacemma maama'i nuɔ-i, ba sa húu bñkūngu baman si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i nannga baa-ba a káyā-bei ninsonjo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegáan sebeyunngu nanngu a há-na Diilon-dünngu-na. Nga yaatesinnin dɔlnun Diyotirefu-i, die wan maman u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi ká, uŋ ceŋ kuman, mi ka wan-ku tūnu-nei: U wuɔra u blēna i yireŋa-i. Aa u saa bál mafamma-na, tobimba man da ba ká da ba ka har-yuɔ, u yagar. Molon duɔ húu-ma ba da ba har-yuɔ wuɔ híi; aa donya kutienjo-i Diilon-dünngu-na.

¹¹ Kpɔr, baa dii ŋ gboluonngu-i nelbabalaamba maacemma-na, yan aa ŋ cu nelfafaamba. Uman cien ánfafamma-i, Diilon-wuonjo. Nga uman cien kuubabalaanngu-i, u sa suɔ Diilonjo-i.

¹² Kuman ŋaa Demetursi kūngu-i, nuɔmba-i hiere ba bí u yefafalle. Uŋ wuɔ ninsonjo húmelle-i duma, ku pigáan wuɔ nelfefeŋjo. Mie fere-i i bi bí u yefafalle. Aa ŋ suyaa wuɔ in wan maman u kūngu-na, ninsonjo yaa-i.

¹³ Nelma boi dii mi da mi wan-ma baa-ni, nga mi sa taara mi nyegēŋ-ma sebe nuɔ há-ni. ¹⁴ Diilon duɔ sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo káyā-nie. N jēnaamba páa-ni jaalunngu. Jaal i jēnaamba man dii terienngu-na hiere ba da-ba-diei ŋ há-mi.

Yudaŋ nyɛgāaŋ sɛbɛ maŋ Nelmuoyamma

Sɛbɛ daayo-i Yuda'i nyɛgāaŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sɛbɛhāalɔŋo-i (Pier hāa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waŋ Diilonɔŋ-nelma-i baa coima-i aa ba sɛ bi tiraa hiel ba nanɔa biŋwosinni-na.

Yuda piye duɔ tɔnu Diilonɔŋ-dūŋ-baamba-i wuɔ baŋ nuɔ Diilonɔŋ-nelma-i dumaa Yesu *dɔrɔpuɔrbiemba wulaa, ba bel-ma dumei aa ba ta ba kāyā ba-naa Diilonɔŋ-hūmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Yuda, Sake hāaŋ muɔ, mi cāa Yesu-Kirsa. Muɔmei nyɛgāaŋ sɛbɛ daayo-i da mi hā i To-i Diilonɔŋ uŋ dɔlaa bamaŋ aa fiɛl-ba jina tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonɔŋo firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nei aa u fɛ na hɔmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier hāa. 2.1-17)

³ Mi jēnaaŋ namaa, Diilonɔŋ uŋ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyɛgēŋ ku yaa-i hā-na, ŋga sɛbɛ daayo kūŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyɛgēŋ u yaa-i da mi dii sirɛiŋa nei, wuɔ na vaa na fɛrɛ baa Diilonɔŋ-maama-i uŋ hāa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hɔlma-na; kutaamba sa kālā Diilonɔŋo-i. Ba siire ta ba tāal-na wuɔ Diilonɔŋ uŋ faa, da ŋ fiɛ ta ŋ ce biŋwosinni-i u sɛ gāŋ baa-ni. Ba cɔinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienɔŋo-i u diei yonɔ aa tiraa waa Itienɔ. Mamaŋ ka da-ba, ma waŋ Diilonɔŋ-nelma-na ku bāaŋgu cuɔ.

⁵ Yaŋ mi tir nel daama-i baa-na: Ma sɪ Itien uŋ kuraa *Isirahɛl-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma tɪyāanu-nei kɛ? Aa ku huɔŋgu-na uŋ kuɔ bamaŋ saa haa ba nanɔa-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *dɔrɔpuɔrbiemba maŋ cɔinaana ba munyerammu-i aa ta halanɔ ba muntermu-na, Diilonɔŋo bilaa-ba suuye-bɛi kukulma-na jina tuɔ cie gēŋgeryiŋgu-i duɔ yuu-ba. Yaŋ mafamma ta ma bi tɛnu-nei. ⁷ Kuuduŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i a naara nileiŋa maŋ a kɔtɔnni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bāl-ku nelbiliemba-na yonɔ.* Ku'i cie Diilonɔŋo dii bafamba-i dāamu-na ba ta ba ce sūlma-i. Dāamu fammu sa dɪŋ da. U diyaa-ba duɔ pigāaŋ nuɔmba-i nelma.

⁸ Mafamaŋ fiɛ ce, nelbabalaanɔ daaba siire ta ba ce maaduɔma yaa-i. Ba pepiŋgu cie ba ta ba guɔla ba fɛrɛ, ku cie ba sa kāŋ yuntienɔ, aa tiraa ce ba ta ba tuora dɔrɔpuɔrbiemba-i. ⁹ Ma sɪ na suɔ Misɛl maŋ dɔrɔpuɔrbiemba yuntienɔ-i kɛ? Baŋ taa ba ce ba-naa baa *Sitāni-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i *Moisi fuuremmaŋ-kūŋgu-na, Misɛl saa sɛ piye babalaa hā-yo. Uŋ waŋ mamaŋ ma diei maama-i, u cɛra: «Itienɔ baa yaŋ-ni.»

¹⁰ Ŋga nelbabalaanɔ daaba-i, baŋ'a ba sa suɔ mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa bɪmbaamba. Ma ka wuo-ba.

* 1:7 Niɛŋ Miwaanɔ jɪnammaŋ-sɛbɛ-i-na (Genɛsɛ) 19.1-29.

11 Sülma haraa-bei! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbeij-maama cie ba nanna hümelle-i Balamu‡ temma-i. Ba ãnyagarma ka kɔsuɔŋ-ba ŋaa Kore§ maamaŋ kɔsaŋ-yo dumaa. 12 Da na tigiin na-naa da na wuo niwuoni-i, ba yaa b̄lɛnaanŋ na niwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaŋgu-i. Ba yii baa ba kusũnni yon. Baa dii ŋaa diilonjo maŋ biilii aa cor baa fafalmu. Baa dii ŋaa tibiinju maŋ sa maŋ bienja; da ba jũŋ kufanju temma-i kuu dii ŋaa ku kuu hĩŋ. 13 Ba hel baa ba senserren-maacemma-i bomborma-na ŋaa d̄ammaŋ-nuoraanŋuŋ hiel ku s̄ampugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii ŋaa mɔɛŋa maŋ wuɔraayan a b̄ŋ. Diilonjo tigiin kukulberre* nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka t̄ɛ terienju-na gbula.

14 Enɔki maŋ Adãma h̄aayɛtiluo† waan bafamba maama yaa cor. U ciɛra wuɔ: «Nien, Itienjo ka jo baa u dɔrpɔpuɔrbiemba-i nellɛŋ-yufelle 15 a ji ger nelbiliemba-i hiere ba ãndaanju-i. U ka cãl ãmbabalmanciraamba-i ba ãmbabalma-na hiere. Ban'a ba sa kãŋ-yo, aa ba sa bi nu u nuŋgu-i, ba siɛ bi t̄ira waŋ ãndafaanju hã-yo, u ka cãl-ba babalaa.»

16 Nelbabalaan daaba-i ba hõmmu sa fɛ da, ba hel ba waana yaa yinni maŋ jon; kumaŋ dɔlaa-ban ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolmaŋ-ãndenni sa suɔ aa dɔlnu-bei aa ta ba puur nuɔmba ta ba kãya-bei.

Atjgbuyamma

17 N̄ga mi j̄ɛnaan namaa, namaanjo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbiemban waan mamaŋ, yaan ma ta ma t̄ɛnu-nɛi. 18 Ba waan-ma baa-na wuɔ: «Miwaanjo t̄immaŋ-huɔŋgu-na, nuɔmba namba kaa ta ba nyɛ Diilonjo-i aa ta ba ce kumaŋ dɔlaanuj-bei.» 19 Bamaŋ huɔraŋ nuɔmba-i ba-naa nuɔ, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba weima-i ba yun-nu; *Diilon-Yalle s̄i ba hõmmu-na. 20 N̄ga mi j̄ɛnaan namaa, namaanjo-i, taa na ce na weima-i na saanu baa na Diilon-h̄umellen-kũŋgu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaanju-i; aa na ta na cãrã Diilonjo-i baa Diilon-Yalle-i yaa na hõmmu-na. 21 Baa na yan Diilonjo nelnyulmu maama karaanu-nɛi. Taa na ce-mu na cie Itienjo-i Yesu-Kirsa duɔ ce hujarre nɛi aa hã-na cicɛlma maŋ sa t̄ɛŋ dede-i. 22 Taa na ce hujarre bamaŋ ciɛŋ ba hõmmu-i mu hã-mu-hãi. 23 Kuraan-ban d̄ãamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bei, ŋga na saaya na bel na fɛrɛ ba baa ji celien-na baa ba kakarkuon-maacemma-i. Halle ba niidiini gbãa celien-na.

Diilon-jaalunju

24 Taa na jaal Diilonjo-i, u yaa gbãa ce na siɛ cii u hümelle-na aa ce-na welewele na yiera u yaanŋa-na baa hɔfɛlle. 25 Yaan i t̄ɛ jaal-o, u yaa u diei Diilonjo-i. U cie Itienjo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bɔbɔima-i baa yuntesĩnni-i, baa f̄ŋgɔtesĩnni-i baa nellentesĩnni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa fiɛfiɛ aa ni sa ji t̄i dede! Ma cie.

† 1:11 Kayine: Nien u kũŋgu-i Miwaanjo j̄nmaŋ-sebe-i-na (Genèse) 4.3-8. ‡ 1:11 Balamu: Nien u kũŋgu-i Kãmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 31.16. § 1:11 Kore: Nien u kũŋgu-i Kãmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35. * 1:13 Kukulma pigaan wuɔ ba sa ka da suur Diilon-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. † 1:14 H̄aayɛtiluo: Ku birii a saanu baa cerna. Ku kaalaaya girekimma-na wuɔ Enɔki naa waa Adãma h̄aayɛl̄ŋo h̄aayɛl̄ŋo h̄aayɛl̄ŋo. Adãma h̄aayɛl̄mban cuu ba-naa dumaa, nien-kun Miwaanjo j̄nmaŋ-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

Ampigáaman-*sebe* Nelmuoyamma

Sebe daayo huoya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsáa-i baa-ma aa ce u nyegēŋ-ma há Diilon-*dün*-baamba-i ba da ba su^o-ma.

Huongu fanngu-na, *Orome ba *jamatigi taa u ce Diilon-*dün*-baamba-i kpāncōlgūo wu^o ba cie nie yan ufanjo-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntienjo-i ta ba jaal-o. *Sebe* daayo dii sirēŋja Diilon-*dün*-baamba-na Diilon-hümelle wuosaanngu-na. Uu dii ŋaa gbānalāanngu, bīmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i ba ce weima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa āntigāama: Bīmbīpielni dii, dadāa-niini dii, jūŋo dii, *Tūmbilōŋo dii baa u dōrŋo, saasorciēŋo dii; ba haa u yerre-i *Babilōni-i. Babilōni-i nelle nan yerre-i dumaanjo-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i cie *sebe* daayo-na ba haa di yerre-i saasorciēŋo-na. Bīmbīpielni pigāan fafaanngu, dadāa-niini pigāan yaahuolo. Jūŋo pigāan *Sitāni-i. Tūmbilōŋo-i baa u dōrŋo-i, Yesu yaa baa Diilon-*dün*-baamba-i. Bīmbīnni boi dii, nii dii niehā-niehāi. Niehāi pigāan Diilonjo beyufienja yaa-i.

Sebe domma-na, Yesuŋ caraaya Nsáa-i a wanj manan baa-yo *Asi Diilon-*dün*-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1–3). Asi fanjo yaa, banj bīŋ-yonj Turki-i nyunjo-i-na.

Ku huonngu-na, *Diilon-Yallenj kaa baa-yo dōro-i-na u ka da manan, u waan ma yaa-i (sap. 4–22). Wu^o yīŋgu dii baa yīŋgu, Diilonjo ka kor bamanj haa ba nanga yu^o hiere aa nyaar-yu^o, aa kōsuonj Sitāni-i baa u huon-*baamba*-i hiere. U ka hiel hīefelenna baa dōrfelēŋo a tēna baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma manj naa fuo aa Diilonjo há Yesu-Kirsa-i baa-ma u du^o puure-mei pigāan u cāarāamba-i, ma yaa dii *sebe* daayo-na. Nelma famma ka donj ta ma ce yibienj daaya-na. Yesu-Kirsa puōraa u *dōrpōpuōrbilōŋo-i baa nelma famma-i u ka tūnu u cāarāŋo-i Nsáa-i baa-ma. ² Nsáa unj daa manan, Yesu-Kirsanj puōraa ba ji tūnu-yu^o baa Diilon-nelma manj, u waan ma yaa-i *sebe* daayo-na. ³ Nelma famma cemmaŋ-huonngu hii tī, a ce dumaanjo-na, umanj du^o kalanj *sebe* daayo-i, kutienjo yunju dōlaa. Bamanj da ba bi nu u huoya-maama-i aa bel-ma nammu hái, kutaamba yunni bi dōlaa.

Nsáa jaalunngu-i

⁴ Mu^o Nsáa, muamei nyegāan *sebe* daayo-i da mi há Diilon-*dün*ni niehāi manj dii *Asi-i-na. Diilonjo manj dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fu^o baa yaleiŋja niehāi* manj u caanngu-na ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fu^o manj sa cieŋ huhurma baa Diilon-nelma-i, u bi kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. U yaa siire igēna kuomba hōlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hīema-na ba yuntienjo-i.

I maama dōlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u fere tāmmanj-kūŋgu a hūu-ye i āmbabalma nyisēnni-na. ⁶ U cie-ye u nelle taanj miē aa tiraa ce-ye jigāntaanj miē i die tie cāa u To-i Diilonjo-i. Bōboima-i baa fōŋgōtesīnni gbīe baa u yaa-i hannu-na hiere. Ma cie!

⁷ Nīēŋ u yaa juonj daayo duherru-na.†

* 1:4 Yaleiŋ daaya pigāan *Diilon-Yalle yaa-i. † 1:7 Nīēŋ Daniel *sebe*-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke *sebe*-i-na 14.62.

Nuɔmba-i hiere ba yufelle ka haa-yuɔ.

Halle baman̄ fũɔ-yo baa puɔlɔŋgu-i ba ka da-yo.†

Nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunnin̄ ta ba kaal u maama-na.

Ninsoŋo! Ma ka ce.

8 Itien̄o-i Diilon̄o-i Weimantien̄o man̄ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciɛra wuɔ: «Muɔmei yaan̄ga-i, muɔmei huon̄gu-i.»

Yesu pigáan̄ Nsáa-i baa u fɛɛ

9 Muɔ Nsáa, muɔmei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mullɛduɔma yaa haan̄-yiɛ, Diilon̄-nellen̄-baan̄ miɛmei hiere, aa i nyaaráa Yesu-i-na nyaarduɔma yaa hiere. Ba bilaa-mi ká baa-mi Patimosi, dii dāmman̄-nuoraan̄gu holle-na, wuɔ mi ciɛ niɛ ta mi wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nuɔmba-i mi pigáan̄-ba Yesu-Kirsan̄ juɔ baa ninsoŋo man̄. 10 Ban̄ naana yiin̄gu man̄ ta ba jaal Itien̄o-i kun̄ juɔ hi, *Diilon̄-Yal diɛ sire-miɛ. Miɛ mi ne da molo piye mi huon̄-yan̄ga-na da gbagaga ŋaa ba bu yerre. 11 Kutien̄o taa u piye wuɔ: «Niŋ dan̄ maman̄, nyegɛŋ-ma seɛ nuɔ ŋ saan̄-ma ŋ há nilɛiŋa niehái waan̄ daaya Diilon̄-dün̄-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

12 Mi miɛláa ku yaa da mi ne uman̄ piyen̄ baa-mi, a da sɛne-fitmbaa niehái. 13 Fitmbaa daaba hɔlma-na, moloŋo nan̄o waa yiera ŋaa Moloŋ-Bier̄o, uu naa dii jon̄gorbuɔ aa pɛyɛ-yuɔ u pámplan̄ga-na baa sɛne-kpán̄kpaan̄gu. 14 U yun̄gu naa gbuu pu da cagaa aa u yufien̄a ta a caa ŋaa dáamu. 15 U gbeini taa ni caa ŋaa da ba kul kɔvɛllun̄-bin̄kún̄gu-i aa hu-ku kun̄ caa dumaa, aa u yalle waa ŋaa hún̄julman̄ dun̄ dumaa. 16 Mɔɛŋa niehái waa u nadien̄ga-na aa jigápɔruon̄gu nan̄gu waa u nun̄gu-na, ku waa yammu hái aa ku maama saa naa fa baa dɔdɔlma-i. U yaan̄ga taa ka carra ŋaa báan̄ da ku hi yuhuon̄ga-i kun̄ carran̄ dumaa. 17 Min̄ daa-yo, mi pán̄ cii nanyir u caan̄gu-na. U haa u nadien̄ga-i miɛ aa cira: «Baa yan̄ ŋ holle tie. Muɔmei diɛlúɔ-i, muɔmei tuogbuole-i, 18 muɔmei Cícɛlmantien̄o-i. Mii naa ku, ŋga fiɛfiɛ-i-na mi siire waa ciɛlma, mi ka tɛ gbula. Kuliŋgu-i baa kuon̄-nelle-i hiere nii dii meɛ nan̄-na. 19 Terien̄gu fan̄gu-na, nyegɛŋ nin̄ daa maman̄: Maman̄ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na baa maman̄ ka jo hiere, nyegɛŋ-ma. 20 Aa nin̄ daa mɔɛŋa niehái man̄ mi nadien̄ga-na daaya-i, baa sɛne-fitmbaa niehái-baan̄ daaba-i, yan̄ mi wan̄ ni yun̄gu-i pigáan̄-ni: Mɔɛŋa niehái-waan̄ daaya yaa *dɔrpɔpuorbien̄ba man̄ niɛyan̄ Diilon̄-dün̄-baamba man̄ nilɛiŋa niehái-waan̄ daaya-na§, aa fitmbaa niehái-baan̄ daaba yaa Diilon̄-dün̄-baamba man̄ nilɛiŋa niehái-waan̄ daaya-na.»

2

Yalle man̄ káa Efesi Diilon̄-dün̄-baamba wulaa

1 «Nyegɛŋ seɛ ŋ wan̄ baa *dɔrpɔpuorbilɔŋo man̄ niɛyan̄ Efesi Diilon̄-dün̄-baamba-i wuɔ: «Mɔɛŋa nieháin̄ yɛŋ uman̄ nadien̄-na-i, aa u tuɔ wuɔra sɛne-fitmbaa niehái-baamba hɔlma-na, u nun̄-ándaan̄gu yaa daaku. 2 Mi suɔ na maacemma-i baa na mullɛma-i baa na páama-i hiere. Mi suyaa miɛ na sa gbáa ko na hóm̄mu-i baa nelbabalaamba-i. Baman̄ karaan̄ coima-i wuɔ meɛ *pɔpuorbien̄ba, na firiiye-bei. 3 Na hinu páama, na muláan̄ meɛ maama-na

† 1:7 Sakari (Zacharie) 12.10, Nsáa 19.37 § 1:20 Nilɛiŋa fan̄a yaa verse 11-na.

aa na kúoma saa ji sen yinduŋgu. ⁴ Nga nelma diei dii ma sa dólnu-miɛ baa-na: Mi maamanj taa ma dólnu-nei dumaa diélúo-i-na, ma sa tiraa dólnu-nei dumaa fiɛfiɛ-i-na. ⁵ Jogaan na ne kuj ŋa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiɛfiɛ-i, ku saa piɛ ku-naa! Yaan aa na ta na ce nanj taa na ce dumaa diélúo-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji biɛ na fitnúo-i halan-yo u terienjgu-na. ⁶ Kumanj dolaan-miŋ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanj balannuj muoŋo-i dumaa, ma bi balannu namaanjo-i dumei.>

⁷ «*Diilonj-Yallej wanj mamanej baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, cicɛlman-tibiŋgu manj dii Diilonj-suonjgu-na*, mi ka hā kutienjo-i kufanju bienja yaa u wuo.»

Yalle manj kaa Simine Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

⁸ «Nyegɛŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo manj nieyanj Simine Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: <Umanj diélúo-i baa tuogbule-i, umanj naa ku aa sire, u ciɛra: ⁹ Mi suɔ na mulɛma-i baa na nawalsinni-i. Nga coima saa fa, nawalaan namaa sí, waan namaa. Banj biɛnanj na yirɛiŋa-i biɛnamma manj, mi suyaa-ku. Bamanj ciɛŋ kufanju-i ba ciɛra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukirɛiŋa sí; ba hieronjo-i hierɛ Sitáni-taamba! ¹⁰ Banj ka haa mulɛma manj nei, baa na yanj ma tie na huleiŋa-i. Na saa da, *Sitáni ka ce ba dii banamba na hólma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na súlma-i yinni cinciɛluo. Da ba fiɛ'a ba ka ko-na, baa na cina Diilonjo húmelle-i. Mafanj da ma ce, mi ka pá-na baa cicɛlma manj sa tɛŋ dede.>

¹¹ «*Diilonj-Yallej wanj mamanej baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, hāalfiŋ-kuliŋgu yufelle-yuo.»

Yalle manj kaa Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

¹² «Nyegɛŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo manj nieyanj Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: Jigápɔruŋgu yɛŋ baa umanj, u piye baa-na. U jigánja dii baa yammu hāi aa ku maama saa fa baa dɔdólma-i. U ciɛra wuo: ¹³ <Mi suɔ na nelle-i. Mi suyaa miɛ *Sitáni yaa di tienjo-i. Nga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle banj fiɛ ko Antipasi-i yibienja manj nuɔ-i na Sitáni-nelle-na, na saa cina-miɛ. Antipasi saa tuɔ kar u huɔyasanja baa Diilonj-nelma-i. ¹⁴ Nga nelma diei dii ma sa dólnu-miɛ baa-na: Na hólma-na, nuɔmba namba cuu Balamu ándaanju huonj-nu. A ne da u yaa pigáan Balaki-i u taal *Isirahel-baamba-i dii-ba cufienj-kúoma wuoma-na baa bliŋwosinni cemma-na.† ¹⁵ A naara kufanju-i, nuɔmba namba bi cuu Nikola-baamba huonj-nu na hólma-na. ¹⁶ Terienju fanju-na, da na saa bir na ciluo-i, ku siɛ vaaya, mi ka ká kutaamba huonj-nu baa jigápɔruŋgu manj mi nuŋgu-na.>

¹⁷ «*Diilonj-Yallej wanj mamanej baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanj, mi ka hā-yo *mani manj fuyaa u tuɔ wuo aa bi hā-yo támpɛpilande. Yefɛlɛlle nyegáanj támpɛlle fande-na. Da ma hel fuɔ-i-na, molo sa suɔ yerre manj nyegáanj-diɛ.»

Yalle manj kaa Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

* **2:7** Cicɛlman-tibiŋgu: Nienj ku kúnju-i Miwaanjo jɛnammanj-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigáamanj-sebe-i-na 22.2. † **2:14** Balamu-i baa Balaki-i: Nienj ba kúnju-i Kámanj-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

18 «Nyegēŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpuorbilɔŋɔ manj nieyanj Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilonj-Bieŋɔ-i, umanj u yufienja caa ŋaa dāamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa kɔvɛllu, u ciera wuɔ: 19 Mi suɔ na maacemma-i, aa suɔ na nelnyulmu-i, aa suɔ wuɔ na haa na nanja mie, aa tiraa suɔ na pāama-i. Mi daa nanj kāyāŋ banamba-i dumaa. Mi suyaa mie na vaa na fere fiefiε-i a yanj diɛlū-i-na. 20 Nga nelma diei dii ma sa dɔlnu-mie baa-na: Na tiera ciεŋ daayo nuonju-i na cor. Mi gbē Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sɔ wuɔ Diilonj'i puɔraa-yo. U kar coima. U taa mi cāaraamba-i u dii-ba bɪŋwosinni cemma-na baa cuffien-kūɔma wuoma-na. 21 Mi hāa-yo huɔŋgu wuɔ sɪ u ka nanna, ŋga u sa taara u nanna u bɪŋwosinni-i. 22 Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamanj ciεŋ bɪŋwosinni-i baa-yo hiere, mi ka bi haa yaahuolo beɪ, mi saa yagar-ma da ba hiel ba gboluonju ciεŋ daayo bɪŋwosinni-na. 23 Mi ka ko u huonj-baamba-i ku yaa Diilonj-dūŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmei suyaanj nelbiliemba kusūnni-i baa ba hɔmmu-i. Mi ka pā-na hiere a saa baa nanj ciε kumanj na da-na-diei-na hiere.†

24 « «Aa yanj namaa namanj saa cu ciεŋ daayo huonj-nu Tiyatire-i-na, banj bɪŋ kumanj wuɔ «Sitāni-kusūŋgu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaanjo-na mi siε yuu-na baa weɪma. 25 Nga ma diei dii: Nanj nuɔ mi nunju-i dumaa aa hūu-ku, bilaanj-kunj kelle dumɛi fuɔ mi jomma.

26 ««Da ku saa yar bamanj, bamanj da ba gbāa ce mi huɔŋga-i ji hi mi jommaŋ-yiinjgu-i, mi ka haa kutaamba-i nilɛiŋa yun-nu.

27 Ba ka ta ba ce ba fɔŋgɔtesɪnni-i baa kɔllunj-bōɛŋja;

umanj duɔ ce ba muonu-yuɔ ŋaa ba muyaanu bituonju.§

28 ««Fɔŋgūɔ fanjo-i muɔmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka hā kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi hā-ba cuomɔle.»

29 «*Diilonj-Yalleŋ wanj mamanj baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

3

Yalle manj kaa Sardesi Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

1 «Nyegēŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpuorbilɔŋɔ manj nieyanj Sardesi Diilonj-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilonj-Yaleiŋa niehāi* yerj baa umanj, baa mɔɛŋa niehāi-i; u ciera wuɔ: Mi suɔ na maacemma-i. Nuɔmba daa nie sɪ naa dii cicɛlma, a ne da na kuu. 2 Bige-i ciε mi wanj-ma dumaanjo-na? Mi nie da na weɪma sa hel Diilonj-yufellen. Terienju fangu-na, siirenj! Aa kuufafaanju manj tɪyāa cɛllε-kūŋgu-i na wulaa, na ne-ku dei ku baa ji kusirre gbuo! 3 Nanj nuɔ Diilonj-nelma-i dumaa aa hūu-ma, yaanj ma maama ta ma tɛnu-neɪ na wuɔ ma hūmelle-i dei aa na nanna na cilɔbabalanjo-i. Da na saa sire yiεra na gbeiniŋ, mi ka jo ji tugol-na ŋaa cuoyuo muɔ. Aa ma maaraa-na na suɔ minj ka jo huɔŋgu manj nuɔ-i.† 4 Nga banamba dii na hɔlma-na Sardesi-i-na, ba saa guɔla ba fere. Kufanju taamba yaa gbāa piε-mi. Ba ka dii jonjgorpiɛlmba i tiε wuɔra.

† 2:23 Nienj Gbeliemanj-nalāanju-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. § 2:27 Gbeliemanj-nalāanju 2.8-9. * 3:1 Diilonj-Yaleiŋa niehāi: Da ba cira Diilonj-Yaleiŋa niehāi, ku saa ce ŋaa Yaleiŋa niehāi dii baa Diilonj-i, ŋga ba taara ba pigāan wuɔ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suɔ weɪma-i hiere. † 3:3 Nienj Matie sebe-i-na 24.43-44; Like sebe-i-na 12.39-40; Tes. dte. 5.2; Pier hāa. 3.10.

5 « Terienġu fanġu-na, da ku saa yar umanġ, kutienġo ka bi dii jonġorpilanġ bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicēlmanġ-sebe-i-na[†]. Mi ka bi sie-ma mi To yaanġa-na baa u dərɔpɔuərbiemba bi yaanġa-na wuɔ kutienġo-i mei wuonġo.Š

6 «*Diilonġ-Yalleġ wanġ mamanġ baa Diilonġ-dünġ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle manġ kaa Filadelfi Diilonġ-dünġ-baamba wulaa

7 «Nyegēġ sebe ġ wanġ baa *dərɔpɔuərbielonġ manġ nieyanġ Filadelfi Diilonġ-dünġ-baamba-i wuɔ: «Diilonġ-nolġo manġ cālmuo sī yuo, Ninsontienġo-i, *Davidi dieleġ yej baa umanġ, umanġ duɔ hīl dūġgu-i molo sie gbāa bīġ-ku, aa duɔ bīġ-ku molo sie gbāa hīl-ku, u ciera wuɔ: 8 Mi suɔ na maacemma-i. Mi suyaa mie fōġgūɔ si dii-nei, ġġa na nuɔ mi nuġġu-i aa na saa cīna-mie. Terienġu fanġu-na, mi puurii dumelle hā-na, molo sie gbāa suu dumelle fand-e-i. 9 Nieġ, Sitānitaamba manġ karaan coima-i wuɔ bafamba *Yuifubaa, minġ ka ce kumanġ bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dūuna ba jaal-na. Ba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ na maama dālnu-mie.* 10 Nanġ nuɔ mi nuġġu-i aa vaa na fere, yaahuolo manġ ka jo ji sagalla nuɔmba-i hiere miwaanġo-na, muɔ mi ka bi kāyā namaanġo-i yaahuolo daayo-na. 11 Mi jomma saa maa; a ce dumaanġo-na nanġ hii fuonġu manġ, gbāanġ molo baa ji bir baa u huonġu a ce unaa hūu u maacemma sullu-i.

12 « «Da ku saa yar umanġ, mi ka ce-yo tibibuɔ Diilonġo dubuɔ-i-na, u waa kusuonġ-nuⁱ kudei. Mi ka nyegēġ Diilonġo yerre-i baa mi yefeŋelle-i yuo. Aa bi nyegēġ Diilonġo nelle yerre-i yuo.† Diilonġo nelle yaa Yerusalemufelēġo manġ unġ saanġ-yo u hel dərɔ-i-na tuɔ hiire u jo.»

13 «*Diilonġ-Yalleġ wanġ mamanġ baa Diilonġ-dünġ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle manġ kaa Lawodise Diilonġ-dünġ-baamba wulaa

14 «Nyegēġ sebe ġ wanġ baa *dərɔpɔuərbielonġ manġ nieyanġ Lawodise Diilonġ-dünġ-baamba-i wuɔ: «Banġ bīġ umanġ «Ninsoġo-i», umanġ sa cieġ huħurma baa Diilonġ-nelma-i, Diilonġ unġ cie umanġ hiel bīmbīnni-i hiere, u ciera wuɔ: 15 Mi suɔ na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fē. Naa naa gbē na par ma diei! 16 Nanġ yej hōlma-na, na saa huol, na saa bi fē, mi ka ture-nei taalunġ temma. 17 Da na ce na ta na piye wuɔ namaa waanġ namaa, wuɔ bīmbīnni-i hiere nii dii baa namaa. A nē da na saa suɔ wuɔ namei sūntaanġ namaanġo-i, namei kuwġ ħujarre, namei nawalaanġ namaanġo-i, namei yirii, namei tāmporni. 18 Terienġu fanġu-na, mi ka dii nelma na tūnni-na: Da na ta na taara na ce waanġ namaa kelkel, juonġ na ji sāa sēne kerre-i mi wulaa, baa bīmbīpielni, na ta na dii na cīnnu na kūɔma-i, ku yaa senserre sie ta di da-na, aa na sāa yufienġ-tiġġu na ta na dii na yufienġa-na a ka buɔ na ta na da baa-ya. 19 Muɔ minġ dāŋ bamanġ hiere, umanġ duɔ cāl, mi nuola-yuo, mi dii-yo ħūmelle-na.‡ Terienġu fanġu-na, gbāanġ kpelle na nanna na cilɔbabaŋanġo-i. 20 Na saa da, muɔmei yiēraaya daami dumelle yaanġa-na ta mi bī, umanġ duɔ nu aa sie mi suur, i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

† 3:5 Cicēlmanġ-sebe: Diilonġ-dünġ-baamba yireinġanġ nyegāanġ sebe manġ nuɔ-i ba gbē u yaa-i. Ba yaa daa cicēlma manġ sa tēġ dede-i. Nieġ Filip. 4.3. § 3:5 Nieġ Matie sebe-i-na 10.32 baa Like sebe-i-na 12.8.

* 3:9 Nieġ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 49.23; 60.14. † 3:12 Nieġ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 62.2. ‡ 3:19 Bīncuonġ-nelmaġ-sebe (Proverbes) 3.12; Ebire 12.6.

21 «*Kuŋ*'a ku saa yar muoŋo-i aa mi ká ka tlena baa mi To-i u fõŋgũo-i-na dumaa, da ku saa yar umañ, mi ka ce kutienjo jo ji tlena baa muoŋo-i dumei mi fõŋgũo-i-na.»

22 «*Diilonj-Yallerj wañ mamanan baa Diilonj-dũj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duu u ka nu, u nu!»

4

Bañ tuoŋnuj Diilonj-o-i dumaa dõrõ-i-na

1 Kufañgu huonjgu-na, miẽ mi tiraa ne a da dumelle nande puurii dõrõ-i-na. Miñ ña naa nu moloŋo manj piye baa-mi, umañ yalle-i waa ñaa ba bu yerre, wuo gbẽ-mi wuo: «Nyugũñ ñ jo bande mi ji pigãañ-ni mamanan juñ bisnuo-i-na.»

2 Terduoŋgu fañgu-na, *Diilonj-Yalle sire-miẽ. Miẽ mi ne da mi fere dõrõ. Aa da fõŋgõtaanj-teterre nande-i baa moloŋo di dõrõ. 3 Kutienjo taa u caa ñaa jape-tãmpẽlle, u caa ñaa sarduoni-tãmpẽlle. Diilonj-õruoŋgu naa cila teter daade-i. Ku taa ku caa ñaa emerodi-tãmpẽlle*.

4 Titiẽñ† komorre baa a naa waa cila fõŋgõtaanj-teter daade-i. Bĩncuamba komorre baa ba naa-i waa tlena-yei aa dii bĩmbĩpĩelni baa sẽne-nyantuolbaa ba yunni-na. 5 Teterre manj waa hõlma-na, di taa di nyiesĩñ aa ta di naar ñaa diilonj, di taa di bi ce ijieni. Fitĩmbaa niehã naa celienj jĩna di yaanga-na. Fitĩmbaa daaba yaa Diilonj-Yaleĩña niehã-i-waana-i. 6 Fõŋgõtaanj-teterre yaanga-na, ku waa ñaa hũmma, da kilekilekile. Da ñ yiera, ñ ta ñ da ñ yalle-i. Bĩmuamba namba naa dii-de huonja. Ba waa ba naa. Yufienja-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. 7 Dielã-wuoŋo waa ñaa jara, hãalĩñ-wuoŋo waa ñaa balyunju, sielin-wuoŋo yaanga waa ñaa nelbilonj-yaanga aa Naalĩñ-wuoŋo waa ñaa kuõcurõ duõ tuõ yuul unj yenj dumaa.† 8 Bĩmuonj daaba waa baa bũncemmu niede-niediei. Ba kũõma naa gbuo hiere baa yufienja ka hel baa ba bũncemmu cicaara-i hiere. Bãañgu-i baa isuonju-i ba bi hãl ñeni yaa-i. Ba taa ba hãl wuo:

«U faa, u faa, u faa,

Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo

manj naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;

u faa kelkel.»§

9 Da ba ta ba hãl ba tuoŋnu fõŋgõsĩnnĩñ-teterre Tienjo-i, umañ dii gbula u sa ji kã terienju-i, da ba ta ba hãl ba tuoŋnu-yuo, ba ta ba gbeliẽñ-yo aa ta ba jaal-o.

10 Da ba ta ba ce kufañgu-i, bĩncuamba komorre baa ba naa-baanj daaba sire dũna jaal umañ dii gbula aa u sa ji kã terienju-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jĩna u yaanga-na aa cira:

11 «Diilonj nuõ, Itienj nuõ,

tuõlnumma saaya-niẽ,

gbeliẽma saaya-niẽ,

jaalunju saaya-niẽ,

himma saaya-niẽ

wuo nuõnei hielaa bĩmbĩnni manj dii hiere.

Bĩmbĩnni manj dii hiere

ni hilaa ñañ helma

* 4:3 Tãmpẽlle nande-i banj bĩñ-denj dumaanjo-na, ba ce niibilenni baa-de. † 4:4 Titiẽñ daaya bi waa fõŋgõtaanj-titiẽña; ku kaalaaya girekimma-na. ‡ 4:7 Niẽñ Esekĩel sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22;

10.14. § 4:8 Niẽñ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 6.2-3.

aa tle nanj tlema.»

5

Hai ka gbáa puur sebe-i?

¹ Mié mi ne da umanj tlemaana fõngõtaan-teterre-na u bilaaya sebe nanjo u nadienja-na. Sebe fanjo-i baa naa nyegëñ u yaannga-na baa u huonngu-na hiere aa pñ-jo ñaa figlõngu aa nyaar-o sõmma niehái aa dányamëi. ² Aa da *dõrpõpuõrbilonõ* nanjo piye da gbagaga wuõ: «Hai moloño-i ka gbáa yer dányõbaa daaba-i halanj-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da dõrõ-i-na, molo saa da hlema-na, molo saa bi da kuon-nelle-na duõ puur sebe-i a ne u huõya-maama-i. ⁴ Moloñ un'a u saa da dumaanjo-na, mié pãñ ta mi kaal higohigo! ⁵ Bincuoñ daaba-i, unajo gbë-mi wuõ: «Budii; baa kaal! Ne, jara manj hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u bigáarãamba-i. *Davidi haayëlno yaraa. U ka gbáa yer dányõbaa daaba-i aa puur sebe-i.»

⁶ Mié mi ne da *Tumbilonõ nanjo yieraaya fõngõtaan-teterre caangu-na bimuoõmba naa-baanj daaba hõlma-na, bincuoõmba yaannga-na. U taa u ne ñaa ba cãa u nuon-nu. U waa baa yieñja niehái baa yufieñja niehái. Yufieñ daaya yaa Diilon-Yaleñja niehái-waanja-i†. U saanj a yaa-i terni-na hiere hlema-na.

⁷ Tumbilonj wuõ pie umanj tlemaana fõngõtaan-teterre-na a hũu sebe-i u nadienja-na. ⁸ Bimuoõmba naa-baanj daaba-i baa bincuoõmba komorre baa ba naa-baanj daa baa pãñ sire dũuna Tumbilonõ yaannga-na. Ba waa baa koncoyieñja ba yunnij hiere baa sene-biremму. Bireñ daamu naa yu baa wusũnanjo. Wusũnanj daayo yaa pigãanj Diilon-baamba cacãranju-i. ⁹ Ba taa ba hã nalãfelieñju wuõ:

«Bañ kuõ-ni,
ñ cié ñ tãmma-i a sãa nuõmba yunni-i terni-na hiere,
baa dũnni-na hiere,
baa nelmambaa-ba-na hiere,
baa nileñja-na hiere
a hã Diilonõ-i.

Nuõnei gbáa bie sebe-i a yer dányõbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Niñ sãa bamanj,
ñ cié-ba Diilon-nelleñ-baamba
aa ce-ba jigãntaamba
ba ta ba cãa Diilonõ.
Ba ka waa hlema yun-nu.»

¹¹ Mié mi tiraa ne, a da dõrpõpuõrbiemba-i ñaa slamba! Ba waa ñaa nyieño; molo sie gbáa kãñ-ba. Ba waa kalla bimuoñ daaba-i baa bincuoñ daaba-i baa fõngõtaan-teter daade-i hiere. § ¹² Ba taa ba hãl kabakaba wuõ:

«Bañ cãa Tumbilonõ manj nuon-nu'i,
himmã saaya-yuõ, weislnni saaya-yuõ,
nelnulle saaya-yuõ, fõngũõ saaya-yuõ,
bõbõima saaya-yuõ, gbeliema saaya-yuõ,
tuõnumma saaya-yuõ!»

* **5:2** Girekimma-na ba pigãanj *dõrpõpuõrbilonõ daayo sñni-i wuõ u waa baa fõngũõ ñaa manj waanj dumaa 10.1. † **5:5** Jara manj hilaa Yuda-baamba-na: Nieñ Miwaanjo ñnammanj-sebe-i-na (Genèse) 49.9. ‡ **5:6** Diilon-Yaleñja niehái: Nieñ 3.1 baa naaruõ-i cicaara-i-na. § **5:11** Nieñ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.10.

¹³Diilon uŋ hiela bimbinni man hiere, niman doro-i-na, baa niman hlema-na, baa niman kuon-nelle-na a naara niman humma-na, bimbinni-i hiere miwaanjo-na, mie nu ni hal wuo:

«Uman tlenaana fongotaan-teterre-na,
fu baa Tumbilonjo-i,
tuolnumma saaya ba yaa-i,
boboima saaya ba yaa-i, gbeliema saaya ba yaa-i,
fonguo saaya ba yaa-i honni man jon!»

¹⁴Bimuamba naa-baan daa baa sie wuo: «Ma cie.» Aa bincuan daa baa duuna jaal-ba.

6

Danyaba-bayerma-i

¹Ku huongu-na, mi da *Tumbilonjo yiraa danyodielano-i. Bimuamba naa-baan daaba-i mie nu unajo piye da gbagaga naa diilonjo-i naaraa wuo: «Jo bande!» ²Mie mi ne da sumpilano nano hilaa. Uman waa u doro-i-na tangu waa u nanga-na. Un juo, baa ha-yo nyantuoluo wuo u yaraa cor; wuo ta duo ka tiraa yar u bigaaramba-i.

³Tumbilon uŋ juo yer haalin-danyuo-i, mie nu haalin-bimolono cierra wuo: «Jo bande!» ⁴Suno nano tiraa hel, fu waa daa naa tamma. Un juo, uman waa u doro-i-na, baa ha-yo ku fonguo-i u duo tuo dii beru terni-na hiere hlema-na, a ce nuamba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba ha ufanjo-i jigaporuogu.

⁵Tumbilon uŋ juo yer sielin-danyuo-i, mie nu sielin-bimolono cierra wuo: «Jo bande!» Mie mi ne da suno nano hilaa da kirkirir. Uman waa u doro-i-na, kilo waa u nanga-na.* ⁶Mie nu naa molo piye bimuamba naa-baan daaba hama-na wuo: «Yuure dimma sullu-i. Ne ce yinduon-maacemman-sullu gbãã sãã mahiẽna-i kilo diei yon aa da ku jijaana-i, kilobaa-ba siei. Namma-i baa duvẽno-i baa yuure nifanni sullu-i.»

⁷Tumbilon uŋ juo yer naalin-danyuo-i, mie nu naalin-bimolono cierra wuo: «Jo bande!» ⁸Mie mi ne da suno nano hilaa, u waa puguu. Uman waa u doro-i-na, ba taa ba bi-yo Kuliingu, aa u saatienjo-i ba taa ba bi-yo «Kuon-nelle». Ban juo, baa ha-ba fonguo-i wuo ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i somma naa-i, ba ha-ba fonguo-i somma diei nu wuo ba ce beru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce bimbabamba ko banamba.

⁹Tumbilon uŋ juo yer diilon-danyuo-i, ban ku baman Diilon-nelma maama-na, mie da ba yaleina-i mambuolmun-terienju cicaara-i-na ¹⁰a piye da gbagaga wuo: «Yuntien nu, nuoni man faa aa tiraa ta na wan ninsojo-i; baman ku mienjo-i, ne cie bige-i aa da na yuu-ba? Ne cie bige-i aa da na suu ku solaangu-i nelbiliemba-na?» ¹¹Baa ha-ba jongorpielma hiere ba yunnin, ba dii. Aa naa wan baa-ba wuo ba fe ba hammu-i celle, kee ban taaran nungu man ku saa yu yogo. Ban taa aa yan ba natobimba man, ban taa aa yan ba namaacembiemba man Diilon-suongu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba i ka jo ji yuliye-bei.

¹²Ku huongu-na, mi da Tumbilonjo yiraa danyuo man niediei-wuonjo-i. Un yiraa-yo terienju man nuo-i, hlema gbuu sagalla da dei! Baan-yufel die bir kau naa kompabilenju, ceino bir naa tamma da daa! ¹³Mõna par diire hiere hlema-na naa falamun hul kpaani duma nanna. ¹⁴Doro wuo

* 6:5 Nien Sakari sebe-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8.

p1n halan nja ba p1en fig1ngu. Tänni-i baa dāmmañ-nuoraanngun c1l1āyā n1e1nja man hiere n1e halan ni terni-na hiere.† 15 Nuomba-i hiere baa gbar ka fuo tänniñ: Yuntaamba-i, nelbōmbōmbaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, fñgōtaamba-i, baa nuomba namba-i hiere, kōraamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo tñnfonniñ! 16 Aa naa ta ba wan baa tänni-i wuo: «Ciñ na haa-yiē na fuo-ye, umañ t1ēnaana fñngōtaañ-teterre-na u baa da i yufelle aa Tūmbiloño baa bi da-ye gāñ baa-ye.† 17 Bañ ka pigāañ ba jāyāmma-i yiingu man nuo-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»§

7

Dōrpōpuōrbiloño haa dānyuo Diiloñ-cāarāamba-na

1 Kufanngu huonngu-na, miē da *dōrpōpuōrbiemba naa calaanu yiēra h1ēma-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuo mu baa jo h1ēma-na, mu baa sagalla hūmma-i, mu baa bi sagalla tibiingu diei. 2 Diiloño hāa ba yaa-i fñgūo-i ba da ba guōla h1ēma-i baa hūmma-i. Miē mi ne tiraa da dōrpōpuōrbiloño nanjo hīlaa bāpagūngu-na tuo jo. Cicēlmantien unj haa u dānyuo-i baa kumañ, ku waa u nanja-na. Unj juo hi, wuo piiye da gbagaga baa ba naa-baan daaba-i wuo: 3 «Baa na hi na guōla h1ēma-i, baa hūmma-i, baa tibinni-i! Yaañ i haa dānyōbaa Diiloñ-cāarāamba yammu-na igēna.»* 4 Bañ juo haa-bei t1, baa b1 ba nungu-i baa-mi: Ba waa nuomba neifien-komuōña siei baa c1ncieluo neifienja hāi *Isirahēl-dūnni c1ncieluo baa ni hāi baamba-na hiere.

5 Ba hōlma-na, *Yuda baamba waa neifien-niediei,

Urubē baamba-i neifien-niediei,

Gadi baamba-i neifien-niediei,

6 Aser baamba-i neifien-niediei,

Nefutali baamba-i neifien-niediei,

Manase baamba-i neifien-niediei,

7 Siminyo baamba-i neifien-niediei,

*Levi baamba-i neifien-niediei,

Isakaar baamba-i neifien-niediei,

8 Sabulō baamba-i neifien-niediei,

Yosefu baamba-i neifien-niediei,

*Bensaamiē baamba-i neifien-niediei.

Nelpūngu man kuraa

9 Kufanngu huonngu-na, miē mi tiraa ne, a da nelpūngu nanj temma molo sie gbāa kāñ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dūnni-na hiere, n1e1nja-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiēra fñgōtaañ-teterre yaannga-na *Tūmbiloño yaannga-na. Ba waa hiere baa jonḡorpiēlmba baa nampurni† ba nammu-na.

10 Ba taa ba piiye da gbagaga wuo:

«Umanj t1ēnaana fñngōtaañ-teterre-na, Diiloño yaa-i.

Fuo baa Tūmbiloño-i ba'i kuraa-ye.»

11 *Dōrpōpuōrbiemba-i hiere baa dii fñngōtaañ-teterre-i huōnga baa b1ncuōmba-i a naara bimuōmba naa-baan daaba-i. Bañ diyaa-ba huōnga

† 6:14 Niēñ Isayi (Ésaie) 13.10-13; 34.4; Esekiel (Ézéchiel) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joël) 2.10;

3.3-4. † 6:16 Niēñ Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebe-i-na 23.30. § 6:17 Niēñ Yowel sebe-i-na

(Joël) 2.11 baa Sofoni sebe-i-na (Sophonie) 2.2-3. * 7:3 Niēñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 9.4-6. † 7:9

Ba taa ba jāñ yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Niēñ Nsāa sebe-i-na 12.13.

dumaanjo-na, baa dūna hiere teterre yaanġa-na a jaal Diilonjo-i. ¹² Ba taa ba piiye wuɔ:

«Ninsoŋo!

Tuɔnumma saaya Diilonjo-i, gbeliema saaya-yuɔ, nelnulle saaya-yuɔ, jaaluŋgu saaya-yuɔ, bɔbɔima saaya-yuɔ, himma saaya-yuɔ, fɔŋgũɔ bi saaya-yuɔ hɔnni man jon!

Ma ciɛ.»

¹³ Bincuwɔŋ daaba-na, unanjo yuu-mi wuɔ: «Baman diyaa jonġorpiɛlmba-i daaba-i, ŋ suyaa-ba wɛi? Nj suyaa ban hilaa kusuɔŋ-nu wɛi?»

¹⁴ Mi gbɛ-yo miɛ: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suɔ-ba? Jande ŋ sa pigaan-mi ba sɔnni-i wɛi?»

Wuɔ cira: «Baman hilaa yaahuolbabalaŋo-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba jonġorbaa-ba-i Tumbilonjo tamma-na ba pusɔŋ. ¹⁵ Ku'i ciɛ ŋ da ba yieraaya Diilon-teterre yaanġa-na aa ta ba jaal-o baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i u dubuɔ-i-na. Uman tɛnaana teterre-na u ka tuɔ neya-bei. ¹⁶⁻¹⁷ Aa Tumbilonjo-i fɔŋgɔtaan-teterre-na, u'i ka waa ba aŋciinanjo-i. U ka ceŋ-ba kã baa-ba ciɛlman-hünfoenja-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,
hünkuɔsɔnni sa ji tiraa ko-ba,

baaŋgu sa ji tiraa ye-ba,

babaaŋgu sa ji tiraa mulien ba kũma-i.

Aa Diilo fuɔ fɛɛ yaa ka hur ba nyinyɔlma-i hiere.»†

8

Danyuɔ man niehã-wuonjo yerma-i

¹ *Tumbilonjo unjo juɔ yer danyuɔ man niehã-wuonjo-i, kuɔ ce da sensenɛŋ dɔɔ-i-na lɛr boluonj temma. ² *Dɔɔpɔpɔɔrbiemba namba dii niehã Diilonjo caanġu-na u tuɔ puɔr. Miɛ mi ne da ba hãa-ba yienja niehã ba yunnij.

³ Dɔɔpɔpɔɔrbilonjo nanjo jo ji yiera mumbuolmuŋ-terienġu caanġu-na baa sɛnɛ-bitiele u nanġa-na. Bitiel daade-i ba ciɛ-de ta ba dii wusunaŋo diɛ. Unjo juɔ ji yiera dumaanjo-na, baa hã-yo wusunaŋo-i da bãmbãale wuɔ u pã-yo mumbuolmuŋ-terienġu-na a hã Diilonjo-i baa Diilon-baamba cacãrãŋgu-i fɔŋgɔtaan-teterre yaanġa-na. Mumbuolmuŋ-terienġu daaku waa sɛnɛ-kũŋgu.

⁴ Ban hãa-yo wusunaŋo-i, wuɔ dii-yo bitiele-na, wuɔ wur kã Diilonjo-na baa Diilon-baamba cacãrãŋgu-i.

⁵ Ku huonġu-na, dɔɔpɔpɔɔrbilonjo wuɔ gbãl dãamu mumbuolmuŋ-terienġu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-diɛ hɛma-na. Diilonjo wuɔ pãŋ donjo tuɔ nyiesɔŋ aa tuɔ naar, terni-i hiere ijieni aa hɛma sagalla.

Yienja hii bumma

⁶ Hɛmanjo sagalaaya dumaanjo-na, *dɔɔpɔpɔɔrbiemba niehã man ban hãa-ba yienja-i, baa tigiinj da ba bu-ya.

⁷ Diɛlã-wuonjo bu u yerre-i. Unjo buu-de terienġu man nuɔ-i, diilonjo-tãlɛinja nanjo aa kũnna hɛma-na, aa guɔlaa baa dãamu baa tamma. Hɛma yienġu diei kuɔ caa baa ku tibinni-i ka hel baa hɛbinaanġu-i hiere. Yienġu manjo caa, da ba calnu hɛma-i sɔmma siei, kuu dii ŋaa sɔmma diei caa.

⁸ Hãalɛn-wuonjo bu u diele-i. Baa nanjo kulãŋgu nanġu dii-ku dãmman- nuoraanġu-na. Ku waa ŋaa tãnuŋgu ta ku caa. Nuoraanġu yienġu diei bir tamma hiere. Da ba calnu-kuɔ sɔmma siei, kuu dii ŋaa sɔmma diei birii

† **7:16-17** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25:8; 49:10 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 34:23.

támma-i. ⁹ Ku bímbaan̄ baa ku hiere aa baatombaa-ba man̄ waa hólma famma-na baa bi bíena hiere.

¹⁰ Sieliŋ-wuoŋo bu u yerre-i. Mǣkãŋkarre nande hel dõrõ-i-na ta di caa dãamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hũnfonni-na. Da ba calnu-nie sõmma siei, kuu dii ŋaa di suurii sõmma diei nuõ. ¹¹ Ba taa ba bí mǣle falle-i «Gbagagama». Diŋ suurii hũmma man̄ nuõ-i, maa bir hiere da gbagaga. Man̄ cie gbagaga dumaan̄o-na, nuõmba man̄ nyuõŋ-ma ba fõŋgũõ baa ku.

¹² Naaliŋ-wuoŋo bu u diele-i. Bãan̄-yufelle yiẽŋgu diei kuõ pãŋ ku, ceĩŋo-i maaduõma, mǣŋa nan̄ aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bãanyufelle-i baa ceĩŋo-i sõmma siei, kuu dii ŋaa sõmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mǣŋa-i sõmma bi siei, sõmma diei naa baala-yei. A ce dumaan̄o-na bãan̄gu saa ta ku ye dumaa aa ceĩŋo saa tuõ muora dumaa.

¹³ Mie mi tiraa ne a da kuõcurõ nan̄o bíŋ dii fẽnfelle-na aa tuõ kaasŋ wuõ: «Gbẽre o gbẽre! Gbẽre o gbẽre! Dõrõpõurbiemba man̄ tĩyã ba siei-baamba-i, da ba bu ba yiẽŋa-i sũlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹ *Dõrõpõurbilõŋo man̄ diilõŋ-wuoŋo bu u yerre-i. Mie da mǣle nande diiriyie hĩema-na. Diŋ diiriyie dumaan̄o-na, baa hã-de fobabalaan̄gu diele-i.

² Die puur fobabalaan̄gu-i. Nyaasĩbabalanni nan̄ temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terieŋgu pãŋ bir ce da kullu hiere. ³ Dũŋgbermba nan̄ temma hel nyaasŋ daani-na a gbuo hĩema-i hiere. Baa naa ce ba ta ba ce ŋaa namelmba. ⁴ Baa gbẽ-ba wuõ ba baa yiẽya hieŋgu-i, baa dĩmma-i, baa tibinni-i, ŋga Diilõŋ-dãnyuõ un̄'a u sĩ baman̄ yammun̄, kere ba ta ba yii baa ba yaa-i yon̄. ⁵ Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namieŋ duõ dorŋ-ni kun̄ jan̄-niŋ dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶ Caamba ndii daayo-na, nuõmba ka ta ba taara kuliĩgu-i ŋga ba sie da-ku. Ba ka mul dãamu taara-kuõ, ŋga molõŋ yufelle sie gbãa haa-kuõ.

⁷ Dũŋgberŋ daaba taa ba niya beru domma-i ŋaa bercesũnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sẽne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilieŋ-yammu. ⁸ Ba yukuoĩnni waa põmpõr ŋaa caan̄-niini aa ba nyieŋi-i ŋaa jar-nyieŋi. ⁹ Ba pãmpĩnamu waa ŋaa ba diyaa kõllõŋ-joŋgorbaa-ba'i muõ, aa da ba ta ba yuul, ba bũncemmu ta mu du ŋaa sũŋ-wotorbaa-ban̄ dun̄ dumaa berrun̄-hũmelle-na.* ¹⁰ Pelni waa baa-ba baa tureiŋa ŋaa namelmba. Ba ka ce nuõmba-i sũlma baa tureiŋa fan̄a yaa-i caamba ndii daayo hólma-na.

¹¹ Fobabalaan̄gu dieleŋ yeŋ baa dõrõpõurbilõŋo† man̄, u yaa dii ba yun̄gu-na. Ba bí-yo ebiremna-na «Abadõ», girekimma-na «Apolinyõ» ku yun̄gu yaa wuõ Guõyõtieŋo.

¹² Yaahuol-dĩelãŋo curaa. Ba hãi tĩyãa.

¹³ Dõrõpõurbilõŋo man̄ niediei-wuoŋ wuõ bu u yerre-i. Mie nu molo piye sẽne-mumbuolmun̄-terieŋgu kõtõnni naa-i-na, Diilõŋo yaan̄ga-na. ¹⁴ Kutieŋo taa u piye baa dõrõpõurbilõŋo man̄ niediei-wuoŋo yaa wuõ: «Ba vaa dõrõpõurbiemba‡ namba jĩna Efurata§ caan̄gu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵ Wuõ fir-ba nanna. Diilõŋo naa dii bel daade yaa-i, baa ceĩŋ daayo yaa-i, baa yiĩŋ daaku yaa-i, baa huõŋ daaku yaa-i, a hã dõrõpõurbien̄

* **9:9** Nieŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dõrõpõurbilõŋ daayo-i, ba yaa dĩnaana ba munyerammu-i. Nieŋ Yuda sebe-i-na 6.

‡ **9:14** Dõrõpõurbiemba daaba-i, ba yaa dĩnaana ba munyerammu-i. Nieŋ Yuda sebe-i-na 6.

§ **9:14** Efurata-i nuorabuõ nan̄ yerre-i dumaan̄o-na, ku kaalaaya girekimma-na.

daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sɔmma siei, ban ka ko baman, ba ka waa sɔmma diei. ¹⁶ Bercetaamba waa baa dɔrpɔpuɔrbien daaba-i. Ba waa baa sūnaamba. Baa bi ba nunngu-i baa-mi. Ba waa nuɔmba milnyɔmbaa nuɔsɔ. ¹⁷ Min daa sūnaamba-i damma man baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kɔllun-jongorbaa-ba waa dādāa ŋaa dāamu, banamba kakau ŋaa bula-hūmma, banamba bojūmmu. Sūnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dāamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasinni, baa naarjūmmu. ¹⁸ Dāamu man taa mu hel ba nunni-na baa nyaasinni-i a naara naarjūmmu-i, guɔyɔ-bimbinni. Nelbilieman calaanu sɔmma siei-i, niɛ ko sɔmma diei bei. ¹⁹ Sūnaanj daaba himma waa ba nunni, baa ba pelni. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jēnaamba. Yunni waa-niɛ, aa ba taa ba kɔsuɔ nelbiliemba-i baa ni yaa-i.

²⁰ Guɔyɔ-bimbinni siei niinj daaninj'a ni saa ko baman, ba saa nanna ba cilɔbalaŋo-i; ba saa yan ba cufɛŋa buolma-i. Ba buol *jɔnabaa-ba-i dii, ba buol tinni-i dii, a ne da ba yaa ciɛ-ni ba fɛɛ. Ba ciɛ ninanni baa sɛnɛ, ninanni baa wargɛ, ninanni baa kɔvɛllu, ninanni baa tɔmpɛŋa, ninanni baa daangu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuo. ²¹ Ba saa nanna ba nelkolle-i, baa ba isɔmma-i, baa ba biŋwosinni-i, baa ba cuoyunngu-i.

10

Nsāa wuyaa sɛbeyelle-i

¹ Ku huɔngu-na, mi tiraa da *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ hilaa dɔɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa baa fɔŋgɔ. Duherru naa dii-yo huɔŋga aa diilon-pɔruɔngu waa u yudɔɔ-i-na. U yaanga taa ka caa ŋaa bāangu, aa u gbeini-i ŋaa dāamu. ² Sɛbeyelle nande waa u nanɔga-na, sɛbeyel daade naa puur. Uŋ juɔ hi, wuo dii u nadiɔboluɔngu-i dāmmaŋ-nuoraangu-na aa jina u nanyuɔ-kūngu-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasɔŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasān, diilon wuo naar da niehāi a sie-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa maman miɛ mi nyegɛŋma jina, miɛ mi ne da molo niɛ piye baa-mi dɔɔ-i-na wuo: «Diilon uŋ naaraa wan maman, baa yan molo nu-ma; baa nyegɛŋma.»

⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daa wuo sire u nadienanga-i dɔɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dɔrpɔpuɔrbilonɔ man tɔyāa niehāi-wuɔŋo-i, duɔ don tuɔ bu u yerre-i Diilon uŋ ŋa naa wan u kusūngu man baa u cāaraamba-i, uŋ ŋa naa wan u kusūngu man baa u *pɔpuɔrbiemba-i, u ka ce-ku. Diilonɔ yaa mi siɛra. U yaa hielaa dɔɔ-i baa hɛma-i, aa hiel dāmmaŋ-nuoraangu-i baa bimbinni-i hiere, u dii gbula, u sa ji kā teriengu.»

⁸ Uman naa piye baa-mi dɔɔ-i-na u tiraa gbɛ-mi wuo: «Kā dɔrpɔpuɔrbilonɔ man yieraaya a dii u gboluɔngu diei dāmmaŋ-nuoraangu-na, aa jina ku diei bomborma-na u wulaa, ŋ ka hūu sɛbeyelle man puurii u nanɔga-na.» ⁹ Mi piyaa kā ku yaa-i ka gbɛ dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i miɛ u hā-mi sɛbɛ-i. U gbɛ-mi wuo mi hūu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpɛnne mi nunngu-na ŋaa sɔllu, ŋga u ka waa gbegege mi kusūngu-na. ¹⁰ Miɛ hūu sɛbɛ-i u wulaa a wuo-yo. U waa ŋaa sɔllu mi nunngu-na da kpɛnne, ŋga min juɔ hɔŋ-yo, u bir da gbegege mi kusūngu-na.*

¹¹ Ku huɔngu-na, baa gbɛ-mi wuo: «Diilonɔ taara u puɔr-ni baa nuɔmba boi maama, baa nileiŋa boi maama, baa fɔŋgɔtaamba boi maama, ŋ gbɛ ŋ ka tiraa wan-ma.»

* **10:10** Nieŋ Esekiel sɛbɛ-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3.

11

Diilopɔpuɔrbiemba hái maama

¹ Ku huonɔngu-na, baa há-mi gboruonɔngu nanɔngu, ba fi baa-ku; aa gbē-mi wuo: «Sire ɲ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mumbuolmun-terienɔngu-i, aa ɲ kɔŋ bamaɲ dii ta ba jaal Diilonɔ-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ɲ fi gɔŋgũɔŋ-huonɔga-i, ba yaan-ka há *niɛraamba baa-ka. Ba ka sɛɛ Diilonɔ nelle-i* caamba komuonɔ hái baa ba hái. ³ Kuu dii ɲaa yinni nuɔsiba niediei komuonɔ siei. Mi ka puɔr mi nuɔmba hái baa mi nelma-i ba ka ta ba waɲ-ma yinni fanni-na hiere. Kutaamba ka dii balaanɔ-jonɔgorbaa.»

⁴ Nuɔmba hái baan daaba dii híema Tienɔ† caan-nu. Baa dii ɲaa *Olivi-tibinni, baa dii ɲaa fitɔmbaa.‡ ⁵ Umanɔ duɔ tuɔ taara u ce-ba kuuɲanɔ, dáamu nammu hel ba nunni-na a kɔsuonɔ kutienɔ-i. Ba bigáaráamba ka ku kuliinɔ fangu temma yaa-i. ⁶ Baɲ ka ta ba waɲ Diilonɔ-nelma-i bienɔ man nuɔ-i hiere, ba gbáa bella diilonɔ-i u sie dáa bienɔ faɲa-na. Ba gbáa bi ce húmma bir támma hiere. Aa ámbabalma man da ma dɔlnu-bei, ba gbáa dii-miwaanɔ-na huonɔngu man dɔlaanu-bei.

⁷ Nga da ba ji waɲ Diilonɔ-nelma-i tí, bíɲwobalɔ man dii fobabalaanɔngu-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duɔ ko-ba, ba sie yan ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellenɔ-huonɔga-na ponsanatigerre-na. Ba ka tíe terienɔngu-na a ce yinni siei baa boluonɔngu nuɔmba ta ba jo ba ne-ba. Nuɔmba ka hel terni-na hiere, baa nileinɔ-na hiere, baa dúnni-na hiere, baa nelmambaa-ba-na hiere a ji ne-ba. Man ka ce nelle man nuɔ-i, nelle fande-i nebuɔ; ba gbuu Itienɔ-i kusonɔ-nu'i ko-yo. Ba gbáa bí nelle falle-i Sodomu§; ba gbáa bi bí-De Esipi di balaanɔ maama-na. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiemba hái-baan daaba kuliinɔ ka silaa dɔlnu nelbiliemba-i ji cor. Ba muláan nuɔmba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanɔ-na, ba ka ce ponsaanɔ ma yerrerɲ aa há ba-naa bímbínni ponsaan daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluonɔ daakun juɔ cor, Diilonɔ hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Bamaɲ taa ba ne-ba, korma fúnunɔ bel-ba. ¹² Diilopɔpuɔrbienɔ daaba nu molo piiye baa-ba da gbagaga dɔɔ-i-na wuo: «Nyugáan na jo bande!» Ba ta ta ba nyugún ku yaa nuɔ-i baa duherru, ba bigáaráamba ta ba ne ba ta ba ká. ¹³ Huonɔngu fangu-na, híema gbuu sagalla. Man sagalaaya dumaanɔ-na, nelle muonu yiɲngu diei. Da ba calnu-die sɔmma cíncieluo-i, sɔmma diei-i muyaanu. Nuɔmba neifienɔ siei nuɔsiba ndii tɛ-manɲ. Bamaɲ tíyáa ba saa ku, ba kúɔma ta ma nyɛɲ. Ba ta ba piiye wuo: «Diilonɔ-i bíbíɛɲ».

¹⁴ Háalɲ-yaahuolo curaa, ɲga ma saa tí; sielinɔ-wuonɔ jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huonɔngu-na, *dɔɔpɔpuɔrbilonɔ man niehá-wuonɔ bu u yerre-i. Nuɔmba namba ta ba piiye dɔɔ-i-na da gbagaga wuo:

«Miwaanɔ yuntesínni-i fiefiɛ-i-na ni cie Itienɔ da-u-diei niini, fuɔ baa un saan

*Konkortienɔ man.

Yuntesinɔ daani ka tíe baa ba yaa-i ni sa ji tí dede.»

¹⁶ Nuɔɲ daaban piiye dumaanɔ-na, bíncuɔmba komorre baa ba naa man tɛnaana Diilonɔ caanɔngu-na, ba sire dúuna hiere a jaal Diilonɔ-i ¹⁷ aa cira:

* **11:2** Diilonɔ nelle-i bande-i, ba gbē *Yerusalemu yaa-i. † **11:4** Híema Tienɔ yaa Diilonɔ-i.

‡ **11:4** Nien Sakari sebe-i-na (Zacharie) 4.3,11-14. § **11:8-9** Sodomu: Nien u kúnɔngu-i Miwaanɔ ɲnamman-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

baa Diilonj-nelma manj hilaa i baamba nunni-na,
ma yaa cie ba yar-o.

Ba híerá kuliingui-í njaa ku sa janj-ba.

¹² Terienju fanju-na, namaa namañ dii dɔɔ-i-na hiere, taa na nyɛ.

Nga namaa namañ dii híema-na, baa hümma-na, súlma haraa-nei!

Sitáni hiiriye ká na wulaa baa hɔdulle,
u suyaa wuɔ u yinni saa tfe bai.»

¹³ Jünjɔñ juɔ'a u ne da u fere híema-na, wuɔ sire cu cehuonaciɛñ daayo huonj-nu. ¹⁴ Baa há ciejɔ-i kuɔcurɔ buncemmu hái, u yuul ka diire dii *híenju-na banj tigiinj terienju manj há-yo u duɔ ka tíena ce biena siei baa boluonju jíenjo baa da u yufelle. ¹⁵ Uñ yuulii ka diire dumaanjo-na, jíenjo wuosa hümma, kuɔ pán ce nuoraanju ta ku bünj da ku ka wuo ciejɔ-i. ¹⁶ Híema yanj-yo aa naa yíernu hünj daama yaannga-na, maa bünj jo ji suur hiere. Híema bir suuye. ¹⁷ Jünjo huonja fúnunj du baa ciejɔ-i. Bisálmba namba waa baa ciejɔ-i. Jünjo gúunu ka tuɔ gánj baa ba yaa-i. Bisálj daaba yaa bamanj nuonj Diilonjo nunju-i aa bel Yesu nelma-i nammu hái. ¹⁸ Ku huonju-na, jünjo jo ji yiera dämmanj-nuoraanju nunju-na tuɔ ne.

13

Bíñwobaljo nanjo hilaa hümma-na

¹ Ku huonju-na, miɛ mi ne da bíñwobaljo nanjo hilaa dämmanj-nuoraanju-na. U waa baa yunni niehái baa yíenja cñcieluɔ. Nyantuolbaa-ba waa yíenj daaya-na hiere. Aa Diilonjo tuosínninj-yíreinja naa nyegɛñ u yunni-na hiere.

² Bíñwobalj daayo waa njaa kélnjo, u gbeini waa njaa dánkilaanj-gbeini aa u nunju waa njaa jara nunju.* Jünj wuɔ há-yo himma-i baa yuntesínni aa bi há-yo fñngɔbámháale. ³ Baa naa posol bíñwuonj daa u yunju nangu-i babalaa, da nj ta nj ne-yo njaa u ka ku, nga páanj daaku jo ji fɛ. Kuɔ ce nuomba-i hiere gberɛ, baa ta ba nyaanu-yuɔ ba ne-yo. ⁴ Jünj unj háa bíñwuonj daayo-i fñngúɔ-i, nuonj baa donj ta ba dūuna ba jaal jünjo-i. Ba taa ba bi dūuna ba jaal bíñwuonjo-i aa ta ba piíye wuɔ: «Hai gbāa saa u fere baa bíñwuonj daayo-i? Hai gbāa yii baa-yo?»

⁵ Baa há bíñwuonjo-i hümelle-i wuɔ u kaal u fere aa u tuora Diilonjo-i. Ba háa-yo hümelle-i wuɔ u ce u báanjui-í caamba komuonja hái baa ba hái. ⁶ Wuɔ donj tuɔ tuora Diilonjo-i, u bléna u yerre-i baa u dñnju yerre-i ka cor baa bamanj dii u nelle-na hiere ba yíreinja-i. ⁷ Baa bi háa-yo hümelle-i wuɔ u ce berru baa Diilonj-baamba-i. Kere duɔ ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo dñnni-i hiere ni yun-nu, baa terni-i hiere ni yun-nu, baa nelma-i hiere ma yun-nu, baa niléinja-i hiere a yun-nu.† ⁸ Da ma hel bamanj yíreinja-i nyegāanj cicéلمان-sebe-i-na dii miwaanjo jñnamma-na, nelbiliemba-i hiere ba ka ta ba dūuna ba jaal-o. Cicéلمان-sebe daayo-i, banj kuɔ *Tümbilonjo manj, fuɔ wuonjo-i.

⁹ Umanj duɔ u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilonj duɔ cira ba bel umanj, ba ka bel-o; duɔ cira ba cáa umanj nuon-nu-i, ba ka bi cáa-ku. Terienju fanju-na, Diilonj-baamba saaya ba híerá ba kúma-i aa haa ba nanja-i Diilonjo-na.

Bíñwobaljo nanjo hilaa híema-na

¹¹ Miɛ mi ne tiraa da bíñwobaljo nanjo hel híema-na u jo. Yíenja hái waa u yunju-na. A waa njaa terbeyunj-waanja. U taa u piíye njaa jünj daa unj piíyenj dumaa. ¹² Bíñwobaljo manj hilaa hümma-na uu naa há-yo fñngúɔ-i u duɔ tuɔ

* **13:2** Nieñ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.3-6. † **13:7** Nieñ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

ce himma-i aa fuo tlena tuo ne u tuo ce. A ce dumaano-na, un hilaa, u guor nelbilibemba ta ba duuna ba jaal binwobalho man hilaa humma-na. Fuo yungu yaa naa posol babalaa aa fe. ¹³ Uman hilaa hlema-na, u taa u ce himma boi. Halle u taa u ce daamu ta mu hel dor-i-na mu diire hlema-na nuomba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Un daa fonguo man tuo gbá u ce himma-i uman hilaa humma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbilibemba-i. Uu naa wan baa nuomba-i wuo ban posolaa binwobalho man baa jigapruongu-i aa u saa ku, ba ce daangu ba sisin-yo ba jina ba ta ba duuna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa ha binwobalho man hilaa hlema-na ku fonguo-i u ce ban sisain uman jina u tuo fiisa aa gbá tuo piye aa tuo bi ko baman sa duunaanan ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafaman cié, binwuo daa wuo guor nuomba-i hiere, nelbimbambaa-ba-i baa nyuonyu-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kraamba-i baa nebimba-i wuo ba danya ba fe fe ba nademmu-na sisó ba yaadamma-na. ¹⁷ Danyu duu uu si dii nuoni mar nu-i, n sie gbáa saa binkungu, n sie bi gbáa suor binkungu. Binwobalho yerre yaa waa danyu fanjo-i sisó niele man saa baa u yerre-i.

¹⁸ Teriej daaku-i nelnurain-teriejgu. Niel daade yaa nuosiba siei komuonja siei baa niediei (666). Di pigain molojo nan sinni-i dumaano-na. Uman duu tuo ce u joguan u ne.

14

Baman kuraa ba maama-i

¹ Mie mi tiraa ne da *Tumbilono yieraaya *Sinyo-tanungu-na baa nelpungu nan temma. Ba waa nuomba neifien-komuonja siei baa cncieluo nuomba neifienja hai. Tumbilono yerre-i baa u To diele naa nyegon ba yaadamma-na. ² Mie ta mi nu ba yaleina-i dor-i-na. A taa a du naa hunjulamma, a taa a du naa diilono'i naaraa. A taa a du naa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hal nalafelienju fongotaan-teterre yaanga-na, bimuwamba naa-baan daaba yaanga-na, bincuwamba bi yaanga-na. Da ma hel bafamba-na, molo sie gbáa suó nalain daaku-i hal-ku. Diilono saa bafamba yunni yaa hlema-na. Baa dii nuomba neifien-komuonja siei baa cncieluo neifienja hai. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guola ba fe fe baa caamba. Ba yaan aa ta ba cu *Tumbilono huon-nu un kan terni man nu-i hiere. Diilono yufelle hilaa ba yaa-i nu-i igena nelbilibemba hama-na u saa ba yunni-i ba da ba ce fuo baa Tumbilono-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Calmuo si dii-bei.

Dorpuorbiemba siei maama

⁶ Mie mi ne da *dorpuorbilono nano yuul dii fenfelle-na u jo baa neldadama namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duu ji wan-ma baa nelbilibemba-i terni-na hiere, dunni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa nilenja-na hiere. ⁷ U taa u piye da gbagaga wuo: «Diilon un ka ger nuomba andaangu-i huongu man nu-i ku hii ti, a ce dumaano-na, taa na kanyo aa na ta ba gbelen-yo. Taa na duuna na jaal uman hiela dor-i baa hlema-i. Taa na jaal uman hiela nuoranni-i baa hunfonni-i!»

⁸ Dorpuorbilono nano tiraa cu dila-wuonjo-i tuo piye wuo: «U muyaanu! *Babiloni muyaanu! Nebuo man cilaan nilenja-i hiere baa u saasorsinni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu haalin-wuonjo-i tuo piye da gbagaga wuo: «Uman duu tuo duuna binwobalho yaanga-na, sisó u karkuuyo* yaanga-na, aa danya u

* **14:9** Karkuuyo: Ban gben karkuuyo man bande-i-na, da ba sisin daan-binjungu, ba bi-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbáa waa nelieno, ku gbáa bi waa binwuojo'i ban sisain.

nadienja-na, sisö u yaadamma-na, ¹⁰ kutienjo sie kor Diilon-berru-na. Diilonjo ka pigáan-yo u jáyamma-i. U ka waa ñaa ba guoraa moloño há-yo kombaballamma u nyöŋ. Kufanġu taamba ka mulleŋ dangboguŋgu-na, dörpöpuorbiemba yaanga-na, baa Tümbilonjo yaanga-na. ¹¹ Dáamu man muláan-bañ, mu sa ji dŋ dede. Mu nyaasinni sa ji yan wurma-i dede. Baman düunaanaj bŋwobalŋo yaanga-na, sisö u karkuuyo yaanga-na, baman dáanya ba fere baa u yerre-i, ba ceraa ba da fiisaanġu gbula.»

¹² Ku'i cie Diilon-baamba-i, baman nuöŋ u nuŋgu-i aa haa ba nanġa-i Yesu-ina, ba saaya ba hírá ba küöma-i.

¹³ Ku huonġu-na, mi nu molo piye baa-mi dörö-i-na wuo: «Nyegēŋ nel daama-i: «A doŋ fiefie-i-na, baman kuun baa Itienjo maama-i ba hōmmu-na, ba yunni dōlaa. *Diilon-Yalle waan-ma wuo ninsoŋo, kere ba ka fiisa, ba silaa ce weima; ba ka da ba mullema sully-i.»

Dĩmma hii karma

¹⁴ Miε mi tiraa ne a da nyaasipilanni nanni dörö-i-na, moloño nanjo waa fena ni dörö-i-na, ñaa Moloŋ-Bieŋo. Sēne-nyantuoluo waa u yunġu-na baa jukördödöŋgu u nanġa-na. ¹⁵ *Dörpöpuorbilonjo nanjo hel *Diilodubuo-i-na a piye da gbagaga baa uman waa fena nyaasinni-na wuo: «Dĩmma vāa hi karma híema-na, bie ŋ juköruonġu-i ŋ doŋ!» ¹⁶ Uman waa fena nyaasinni-na wuo bie u juköruonġu-i a kar dĩmma-i hiere híema-na.

¹⁷ Dörpöpuorbilonjo nanjo tiraa hel Diilodubuo-i-na dii dörö-i-na; jukördödöŋgu bi waa baa fuö-i.

¹⁸ Dörpöpuorbilonjo nanjo tiraa hel mumbuolmun-terienġu-na, u yaa waa dáamu tienjo-i. Wuo piye da gbagaga baa juköruontienjo-i wuo: «Ne! *Erešē bie híema-na, ká baa ŋ juköruonġu-i ŋ ka kar-o.» ¹⁹⁻²⁰ Wuo ce u juköruonġu-i a kar erešē-i hiere híema-na aa küöl-o ká baa-yo ban kámal-on kusuoŋ-nu. Ku waa gborsannij. Baa jámallá erešē daayo-i kámal-o, támma bir yan aa ta ma hel-yuö, gbuu ta ma būŋ ñaa nuoraanġu. Ma būŋ kilobaa nuösüö komuoŋa ndii temma.† Ma pupurma waa sŋŋ duö suur, u bäl u nuon-nu. Daaku-i hiere ku pigáan Diilonjo jáyamma yaa-i.

15

Dörpöpuorbiemba juö baa ámbalma niehá

¹ Miε mi ne a tiraa da gberε nan temma dörö-i-na: *dörpöpuorbiemba niehá baa ámbalma niehá ba nammu-na. Ámbalperiema yaa-i. Diilonjo ka pigáan u jáyamma-i baa ma yaa-i a perienġ.

² Aa da kulangŋ nangu ñaa nuoraanġu, ku caa ñaa duöŋo, baa dáamu ku huonġa-na. Baman yaraa bŋwobalŋo-i, baman saa hüu-ma ta ba düuna u karkuuyo* yaanga-na, baman saa sie ba haa u dányuö-i bei, ba waa yiera nuoraan daaku-na. Diilonjo naa há-ba konconni ³ ba ta ba hál *Tümbilonjo naláanġu-i. Diilon-cáarāŋo-i *Moisi háláa-ku cor.

Ba taa ba hál wuo:

«Itien nuö, Diilon nuö, Weimantien nuö.

Ñ maacemma temma si dii fafaanġu-na.

Ñ ileinġa-i hiere a Itien nuö.

Ñ áncemma faa aa tiraa vii.

† **14:19-20** Ma nyegáan girekimma-na wuo: «Ma būŋ sitadibaa nuösiba niisiei.» A saanu baa mie niifinni-i, i gbáa saa-ba baa kilobaa nuösüö komuoŋa ndii temma. * **15:2** Karkuuyo: Nieŋ 14.9 baa naaruö-i-na cicaara-i-na.

4 Itiej nuó, nuónei Diilon nuóŋo-i ŋ diei yonj.

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie káalá-nie?

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie bí ŋ yefafalle?

Nuómba-i nileiŋa-na hiere ba daa niŋ pánj fafamma dumaa baa ba yufelle.

Ba ka jo ji dúuna jaal-ni hiere.»

5 Ku huonŋu-na, mié mi ne da *Diilodubuó-i dəró-i-na u puurii, aa da *To-bisfnniŋ-dünŋu-i dii huonŋa-na. 6 Uŋ puurii dumaanŋo-na, dərɔpɔurbiemba nieháí maŋ naa bella ámbalma-i, baa hel. Baa naa dii jonŋorpielmba aa p̄yē-bei baa sēne-kpāŋkpanni. Ba jonŋorbaa-ba taa ba carra. 7 Bimuómba naa-baan daaba-na, unanŋo há *dərɔpɔurbien nieháí-baan daaba-i sēne-cimmu nieháí. Muu naa yu hiere baa Diilon-berru, fuó maŋ dii gbula. 8 Diilonŋo bəbɔima-i baa u himma ce Diilodubuó wuó pánj yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbáa suur-yuó, fuó dərɔpɔurbiembanj juó baa ámbalma nieháí maŋ ma cor igēna.

16

1 Ku huonŋu-na, mié nu molo piye da gbagaga Diilodubuó-i-na baa dərɔpɔurbiemba nieháí-baan daaba-i wuó: «Diilon-berru maŋ cimmu nieháí-muunj daamu-na, káan na ka kúnna-duó híema-na.»

2 Dərɔpɔurbilo-díelánŋo ta ká ka jier u kaanŋa-i híekuole-na. Pábabalanni nanj temma donj ta ni kar bíŋwobalŋo dányuonj waa bamanj nuó-i aa ba ta ba dúuna u karkuuyo* yaanŋa-na. Pánj daani maama saa naa fa baa jamma-i.

3 Háalŋj-wuonŋo ká ka jul u kaanŋa-i dámmaŋj-nuoraanŋu-na. Húmma bir hiere ŋaa bikulonj-támma, a ce dumaanŋo-na bímbaamba maŋ waa hiere húmma-na baa ku.

4 Sielŋj-wuonŋo ká ka jier u kaanŋa-i nuoranni-na baa hünfonni-na, húmma bir hiere támma. 5 Mié nu dərɔpɔurbilonŋo maŋ húmma tienŋo-i u ciéra wuó: «Diilo, nuóni maŋ dii, nuóni maŋ waa;

nuóni maŋ Diilon nuó, ŋ fafaanŋu temma si dii.

Niŋ cié nel daama-i dumaa, ma yaanŋa yaa dumaanŋo-na.

6 Banj kuó ŋ baamba-i baa ŋ *pɔurbiemba-i,

ku'i cié ŋ há-ba támma wuó ba nyonj.

Banj taa ba taara kumanj ba daa-ku.»

7 Ku huonŋu-na, mi nu molo piye mumbuolmunj-terienŋu-na wuó: «Ninsoŋol Itiej nuó, Diilon nuó, Weimantiej nuó, ŋ maacemma-i hiere ma faa. Da ŋ pá umanj baa kumanj, ku'i saaya baa-yo.»

8 Naalŋj-wuonŋo ká ka jier u kaanŋa-i báanyufelle-na. Dié pánj bir ŋaa dáamu gbuu ta ku ye nuómba-i. 9 Báanŋuŋj fié ku ye-ba, ba saa nanna ba ciləbabaŋo-i a fē Diilonŋo huonŋa-i, ba bir yanj aa ta ba tuora-yuó, ŋ sie suó wuó mamanj daan-banj daama-i ma tienŋo yaa ufanŋo-i.

10-11 Diilonj-wuonŋo ká ka jier u ciinŋa-i bíŋwobalŋo fəŋgōtaan-jeterre-na, u nileiŋa-i hiere aa pánj bir da kullu. Pánniŋ karaa nuómba-na ta ni muŋŋeŋ-ba, baa gbuu ta ba wuó ba nyieni-i, ba saa nanna ba ciləbabaŋo-i, ba bir yanj aa ta ba tuora Dərwuonŋo-i.

12 Niediei-wuonŋo ká ka jul u kaanŋa-i nuorabuó nanŋo-na, ba bí-yo Efurata. Nuoraan daa kuó pánj kuol a ce jámatigibaa-ba maŋ hilaanj bápagünŋu-na ba da ba da muncormu.

* 16:2 Karkuuyo: Niŋ 14.9 baa naaruó-i-na cicaara-i-na.

13 Ku huongu-na, mi da *jɪnabaa-ba siei. Unajo taa u hel jũŋo nuŋgu-na, unajo-i bɪŋwobalŋo nuŋgu-na, unajo-i u pɔpuɔrbilɔŋo nuŋgu-na.† Jɪnabaa daaba waa ŋaa mamaalmba. 14 Ba yaa *Sitani cāarāamba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuɔra gbura jāmatigibaa-ba-i hiere hɛma-na wuɔ ba ji gāŋ baa Diilɔŋo-i Weimantienjo-i uŋ ka pigāaŋ u jāyamma-i yiŋgu maŋ nuɔ-i.

15 Itienjo waan-ma wuɔ: «Niɛŋ, mi ka jo ŋaa cuoyuo muɔ. Umanɔ duɔ saa gonya duɔfũmmu aa tigiŋŋ tɛna baa u jonŋorbaa-ba-i u nuonŋu-na, u yunŋu dɔlaa. U sie hel bebelle, a ce dumaanjo-na senserre sie da-yo baa banamba-i.»

16 Jɪnabaa baa tigiŋŋ jāmatigibaa-ba-i terienŋu nanŋu-na, ba bɪ-ku ebiremma-na «Armagedɔ».

17 Dɔrɔpɔurbilɔŋo maŋ niehāi-wuonjo fara jier u ciŋga-i a guɔla fafalmu-i. Miɛ nu molo piiye da gbagaga fɔŋgɔtaan-teterre-na Diilodubuɔ-i-na wuɔ: «Ma tɛ!» 18 Huonŋu fanŋu-na, diilɔŋ wuɔ donɔ tuɔ nyiesɪŋ aa tuɔ naar, terni-i hiere ijieni. Hɛma gbuu sagalla baa fɔŋgũ. Diilɔŋ uŋ hielaa nelbiliba-i ma temma saa sagalla dede! 19 Maŋ sagalaaya dumaanjo-na, nebuɔ maŋ banɔ bɪŋ-yonɔ *Babilɔni-i wuɔ taalnu sɔmma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilɔŋo-i, wuɔ pigāaŋ-yo u jāyamma-i. U ciɛ-yo ŋaa ba hāa molonjo kombabalamma u nyonɔ. Aa nilɛiŋa nanɔ-i jāmalābaa-ba-na hiere aa muonu. 20 Tanni gbuo hiere baa dāmman-nuoraanŋuŋ diyaa hɛma maŋ huonŋa-i, molo saa suɔ niŋ curaa kusuon-nu. 21 Diilɔŋ wuɔ tuɔ dāa baa tãmpɛkãŋkareiŋa u nanɔ nuɔmba-i. Talle diei gbāa yu kilobaa komuonɔ hāi. Kuŋ gbuu silaa balan cor dumaanjo-na, nuɔmba ta ba tuora Diilɔŋo-i.

17

Babilɔni dii ŋaa saasorciɛŋo

1 Ku huongu-na, *dɔrɔpɔurbiemba niehāi maŋ waa baa cimmu niehāi, unajo jo ji gbɛ-mi wuɔ: «Jo mi ji pigāaŋ-ni kumanɔ ka haa saasorciɛŋo maŋ tɛnaana kanni hɔlma-na. 2 Jāmatigibaa-ba-i hɛma-na hiere ba gaala baa-yo, u gualaaya nuɔmba yunni-i cor baa u saasorsinni-i nilɛiŋa-na hiere.»

3 Uŋ waan mafamma-i, *Diilɔŋ-Yal die sire-miɛ. Mi da dɔrɔpɔurbilɔŋ daa u kāa baa-mi hɛŋ-nu. Miɛ mi ne da ciɛŋo nanjo tɛnaana bɪŋwodāama nanjo-na, Diilɔŋo tuosɪnniŋ-yireiŋa'i nyegāaŋ gbuo bɪŋwuonɔ daayo-i hiere. U waa baa yunni niehāi baa yiɛŋa cɪncieluo. 4 Ciɛŋ daayo naa gbuu diyaa u fɛɛ baa komfafafanga nanɔ, ka waa dāa kaanŋa. Sɛne saa waa dei u nuonŋu-na baa u nienɔ-na a naara u niibilenni-i. Sɛne-ciŋga waa u nanɔ-na, kaa naa yu baa kakarkuonɔ-bimbinni, baa saasor-bimbinni. 5 Yerre nande naa nyegɛŋ u yaadamma-na. Di yunŋu naa fuo. Ku yaa daaku wuɔ: «Babilɔnibuɔ yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonɔ maŋ ciɛŋ hiere miwaanjo-na u nyu yaa-i.»

6 Mi ne da ciɛŋ daayo nyuonɔ Diilɔŋ-baamba tāmma-i a ye cor kolmaŋ temma. Banɔ kuɔ bamaŋ Yesu maama-na, u nyuonɔ ba tāmma-i ye. Miŋ daa ciɛŋ daayo-i danɔ damma-i, kuɔ ce-mi gberɛ. 7 Dɔrɔpɔurbilɔŋ wuɔ gbɛ-mi wuɔ: «Baa yanɔ ku ce-ni gberɛ! Ciɛŋ daayo-i baa bɪŋwuonɔ maŋ tũyāa-yo, mi ka firre-bei pigāaŋ-ni. 8 Niŋ daa bɪŋwuonɔ maŋ daayo-i baa yunni niehāi baa yiɛŋa cɪncieluo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, ŋga fiefiɛ-i-na uu si dii, u kuu. Ŋga u ka sire hel fobabalaanŋu-na. Duɔ hel, u ka kā baa u yaanŋa ka kɔsuonɔ u fɛɛ.»

† 16:13 Bɪŋwobalɔŋo yaa bɪŋwuonɔ maŋ hilaa hũmma-na aa u pɔpuɔrbilɔŋo yaa umanɔ hilaa hɛma-na. Nienɔ sapitiri-i-na 13.

Nelbiliemba man̄ ba yireiŋa si dii cicēlman̄-sebe-i-na dii miwaan̄o j̄namma-na, da ba ji da-yo, ku ka ce-ba gberε. Uu naa waa, fiefie-i-na, uu si dii, ŋga u ka bir jo.

⁹ «Terien̄ daaku-na fuo ŋ waa cēcēmuntien̄ nuo baa nelnurāŋ nuo. B̄ŋwuon̄o yunni niehāi pigāan̄ tānni niehāi cien̄ daayon̄ t̄enaana niman̄ nuo-i. Ni bi pigāan̄ j̄amatigibaa niehāi. ¹⁰ J̄amatigibaa niehāi-baan̄ daaba-na, ba ndii cie ba b̄aangu-i cor t̄i, aa u diei dii tuo ce u k̄ungu-i; niehāi-wuon̄o saa hi nyugūŋ yogo. Duo ji nyugūŋ, u sie cō. ¹¹ B̄ŋwuon̄o man̄ naa waa aa u saa ji waa, u nuŋgu dii j̄amatigibaa niehāi-baan̄ daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce j̄amatigi, ba ce j̄amatigibaa niisiei. U ka k̄a baa u yaan̄ga ka k̄osuon̄ u ferε.

¹² «Yieŋa c̄incieluo man̄ niŋ daa-ya b̄ŋwuon̄o-na daaya-i, j̄amatigibaa-ba'i dumaan̄o-na, ŋga ba saa don̄ ba b̄aangu-i yogo. Ba ka h̄a-ba h̄umelle-i ba ce ba b̄aangu-i baa b̄ŋwuon̄o-i ler diei yon̄. ¹³ Nelma diei dii j̄amatigibaa daaba h̄ommu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba f̄ŋgūo-i ta ba c̄aa b̄ŋwuon̄o-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *T̄umbilon̄o-na, ŋga T̄umbilon̄ uŋ yer̄ yuntaamba-i hiere ba Yuntien̄o, aa tiraa waa j̄amatigibaa-ba-i hiere ba J̄amatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, uŋ b̄ie baman̄, u yufellen̄ h̄ilaa baman̄ nuo-i, baman̄ haa ba nan̄ga-i yuo ba ka bi yar j̄amatigibaa daaba-i.»

¹⁵ D̄or̄p̄or̄bilon̄o tiraa gbē-mi wuo: «Niŋ daa kanni man̄ saasorcien̄ uŋ t̄enaana kusuon̄-nu, ni pigāan̄ nuomba'i dumaan̄o-na, ni pigāan̄ nilieŋa'i dumaan̄o-na, ni pigāan̄ nelmambaa-ba'i dumaan̄o-na. ¹⁶ Niŋ daa yieŋa c̄incieluo man̄ daaya-i, mi waan̄-ma baa-ni mie j̄amatigibaa-ba'i dumaan̄o-na; bafamba-i baa b̄ŋwuon̄o-i ba ka bigāan̄ saasorcien̄o-i. Ba ka h̄u u nagān̄-niini-i aa firre-yuo yan̄-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa d̄amu. ¹⁷ Diilon̄o yaa diyaa-ma ba h̄ommu-na wuo ba ce-ma dumaan̄o-na, kerε u taara-mei dumei. Ba ka ce kuuduon̄gu a ce ba f̄ŋgūo-i ta ba c̄aa b̄ŋwuon̄o-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumei ba cie Diilon̄o uŋ waan̄ maman̄ hiere man̄ ka perien̄ ce yiiŋgu man̄ nuo-i.

¹⁸ «Aa niŋ daa cien̄o man̄ daayo-i, u yaa *Babiloni-i, u yaa nebuo-i, u yaa j̄amatigibaa-ba-i h̄ema-na hiere ba yun̄gu-na.»

18

Babilōni muonumma hii

¹ Ku huon̄gu-na, mi da *d̄or̄p̄or̄bilon̄o nan̄o h̄ilaa d̄or̄o-i-na tuo hiire u jo. U waa nelbuo, u taa u caa ŋaa duolen̄o, a ce h̄ema-i hiere da cerre. ² U piye da gbagaga wuo:

«U muyaanu! Babilonibuo muyaanu hiere.

Terien̄gu cie *j̄ina ba terien̄gu fiefie-i-na, ku cie j̄ina ba munc̄ommu.

Huribabalaamba man̄ molo sa taara u da ba yufelle, ba k̄aa ka t̄ie kusuon̄-nu'i.*

³ Nuomba-i nilieŋa-na hiere ba diyaa ba gboluon̄gu u saasors̄ibabalanni-na. J̄amatigibaa-ba-i h̄ema-na hiere ba gaala baa-yo aa u bis̄inn̄iŋ-h̄almaan̄gu cie torgociraamba ce waamba h̄ema-na hiere.»

⁴ Ku huon̄gu-na, mi tiraa nu molo piye d̄or̄o-i-na wuo: «M̄ei baan̄ namaa, siiren̄ na hel *Babilōni huon̄ga-na, ni ma'i s̄l, na nunni ka waa u āmbabalma-na, aa kuman̄ ka haa-yuo, da na t̄ena, ku ka bi haa-nei. ⁵ U āmbabalma haaya ma-naa fuo ka ta ma yieŋa diilon̄o-i. Ma diei-maama saa karaan̄u Diilon̄o-i. ⁶ Uŋ haa kuman̄ banamba-na, suun̄ ku solaan̄gu-i yuo. Uŋ cie

* 18:2 Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 13.19-22.

karaanġu maŋ baa nuamba-i, ciejŋ ku temma yuɔ na tir. Uŋ hãa nuamba-i koŋbbaaŋo maŋ temma-i ba nyɔŋ, diyaan mamaŋ biɛ yaŋ mafamma-i tir na hã-yo. ⁷ Uŋ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u baaŋgu-i dumaa baa gbeija-i, haan mullema-i yuɔ dumei baa yaahuolo-i. Duɔ ce u tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Mii dii ta mi ce mi baaŋgu-i ŋaa jãmatigi muɔ. Bikulciejŋ muɔ sɩ, aa balaanġu cɛraa ku da-mi.» ⁸ Yinduonġu yonj ambabalma-i hiere ma ka cure-yuɔ: Jarma ka har-yuɔ, balaanġu ka har-yuɔ, nyulmu ka bi har-yuɔ. Fuɔ fere-i dãamu ka caa-yo. Ku pigãan wuɔ Diilonj-berru-i ponsaanj-duulu sɩ.»†

⁹ Jãmatigibaa-ba-i hɛma-na hiere baŋ gaala baa-yo aa ce ba baaŋgu-i baa-yo, da ba ji da nyaasɩnni-i tugugu u yudɔɔ-i-na, ba ka pãŋ haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piiye wuɔ:

«Gbɛɛ hayo-i temma-i daayo-i!
Babilɔni nanj sɩlŋ daama!

Nuɔ baa ŋ fɔŋgɔ-i baa ŋ bɔbɔima-i hiere ŋ guɔlamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»†

¹¹ Torgociraamba-i hiere hɛma-na ba ka bi waa kuliinj-kaaluŋ-nu wuɔ molo sie da sãa ba niisuorni-i. ¹² Sɛne dii baa-ba, baa wargbɛ, baa niibilefafanni-i ni sɩnni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sɩnni-na hiere, baa dɛnni maŋ huɔŋ vãmmu, baa gbɛlŋ-nyieninj-bimbɩnni-i ni sɩnni-na hiere, baa daafafanninj-bimbɩnni-i ni sɩnni-na hiere, baa kɔvɛllunj-bimbɩnni-i ni sɩnni-na hiere, baa kollunj-nobimba-i ba sɩnni-na hiere, baa tãlɛfɛfɛiŋa-i a sɩnni-na hiere. ¹³ Baŋ ceŋ nantiilma-i baa fiɛlu maŋ, duu dii du sɩnni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusunambaa-ba-i. Duvɛŋo dii, namma dii, jummu dii, dɩmma dii, niimba dii, tũlmba dii, sũnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kɔraamba bi dii. ¹⁴ Ba ka ta ba piiye wuɔ: «Babilɔni, ninj taa ŋ kuye niman hiere ni taa nyaasɩnninj, ŋ bimbɩfafanni taa aa yaŋ-ni; ŋ cɛraa ŋ tiraa da-ni.»

¹⁵ Torgociraamba maŋ ciɛ bɩŋkũntaamba Babilɔni-i-na, korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliinj-kaaluŋgu* ¹⁶ aa ta ba piiye wuɔ:

«Gbɛɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ taa u diyaa u fere baa kompafafammu-i mu sɩnni-na hiere, baa niibilefafanni-i ni sɩnni-na hiere, baa sɛne-bimbɩnni-i ni sɩnni-na hiere.

¹⁷ Bimbɩfafan daani biɛnamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»

Bamaŋ taaraayan ba nuŋ-juuru-i dãmmanj-nuoraanġu-na: Baatoŋ-gbartaamba-i, hũncortaamba-i, baa bamaŋ ciejŋ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasɩnni-i tugugu nelle yudɔɔ-i-na, ba ka yiera da yargaa ¹⁸ ta ba fara ba ne aa ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Nel daade bɔbɔima temma saa waa!» ¹⁹ Ba ka kũl hɛma kũnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal aa ta ba piiye wuɔ:

«Gbɛɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ ciɛ baatontaamba ce waamba hiere baa u bisɩnninj-hãlmaanġu-i, u biɛnamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»†

²⁰ Dɔrtaan namaa, taa na nye! Diilonj-baan namaa, taa na nye! Yesu *pɔpuɔrbien namaa, taa na nye! *Diilopɔpuɔrbien namaa, taa na bi nye!

† **18:8** Nienj Isayj scbe-i-na (Ésaïe) 48.8-9. † **18:10** Nienj Esekijl scbe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § **18:13**

Nienj Esekijl scbe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22. *

18:15 Nienj Esekijl scbe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36.

† **18:19** Nienj Esekijl scbe-i-na (Ézéchiel) 27.29-34.

Nebuó daa uŋ ciε karaaŋgu maŋ baa-na, Diilonjo pāa-yo baa kufanġu sullu yaa-i.

²¹ Ku huonġu-na, mi da *dɔrɔpuorbilonjo nanjo-i, fɔŋgūo waa-yuo. U biyaa tãmpēbuo nanjo-i, uu dii ŋaa namelle, a fara nanjo-yo dii-yo dãmman- nuoraanġu-na aa cira: «Babiloni, nuo baa ŋ bɔbɔima-i hiere, ba ka fara nanna-nie dumandε'i nuo-i, molo siε tiraa da ŋ yufelle. ²² Fãnaa siε ji waa ŋ huonġa-na, concomaraamba siε ji waa, tulahlultaamba siε ji waa, gbamaraamba siε ji waa, nagãŋ-maacenciraamba siε ji waa. Molo cεraa u tiraa nu buonj duma ŋ huonġa-na. ²³ Fifŋ-cecerma ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa waŋ cεjãlleŋ-maama ŋ huonġa-na. Kumaŋ ciε ku gbuo-nie dumaanjo-na, ŋ torgociraamba ciε ba fεε ba temma si dii hɛma-na hiere, aa ŋ piεra nuamba-i niɛiŋa-na hiere baa ŋ isomma-i. ²⁴ A naara kufanġu-i, ba kuó Diilopɔpuorbimba-i baa Diilonj-baamba-i nan huonġa yaa nuo-i. Baŋ kuó bamaŋ hiere hɛma-na, ŋ nunġu dii ba kuliŋgu-na.»

19

¹ Ku huonġu-na, mi nu ŋaa nelpũŋgu'i piijen da gbagaga dɔrɔ-i-na wuo:

«Yaan i tiε jaal Diilonjo-i!

Konkoro dii baa u yaa-i, bɔbɔima gbɛ baa u yaa-i,
himma dii baa u yaa-i.

² U maacemma faa aa ma yaanġa yaa dumaanjo-na.

U gãan baa saasorcɛnampãnto maŋ taa u celienj nuamba-i hɛma-na hiere
baa u kakarkuonjo-i.

Uŋ kuó Diilonj-cãarãamba maŋ,
Diilonjo suu ku sɔlaanġu-i yuo.

³ Nebuó daayo dãamu sa ji dŋ dede,
u nyaaslnni sa ji yanj wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaan i tiε jaal Diilonjo-i!»

⁴ Bincumba komorre baa ba naa-baan daaba-i, a naara bimumba naa-baan daaba-i*, ba sire dũuna jaal Diilonjo-i fɔŋgɔtaan-teterre-na aa ta ba piije wuo:

«Ninsoŋo! Yaan i tiε jaal Diilonjo-i!»

Tũmbilonjo dɔrɔŋ ponsaanġu-i

⁵ Mafamaŋ ciε, molo nie piije fɔŋgɔtaan-teterre yanġa-na wuo:

«Yaan i tiε jaal Diilonjo-i!

Namaa namaŋ cãan-yon, namaa namaŋ kãan-yon,
nelbɔmbɔmbaa namaanjo-i, baa nyuonyuo-baan namaanjo-i hiere,
taa na jaal Diilonjo-i.»

⁶ Ku huonġu-na, mi da ŋaa nelpũŋgu'i piijen. Ba piiyuo taa u du ŋaa hũnjulamma. Ku waa ŋaa diilonj-naarma. Ba taa ba piije wuo:

«Yaan i tiε jaal Diilonjo-i!

Itienjo-i Diilonjo-i Wεimantienjo yaa wεima-i hiere ma yun-nu fiεfiε-i.

⁷ Yaan i yanj i hɔmmu fε i tiε nyε

aa tiε gbelienj Diilonjo-i!

*Tũmbilonjo dɔrɔŋ ponsaanġu hii tɪ,

u dɔrɔŋ tigiij u fεε tɪ.

⁸ Ba hãa dɔrcienjo-i jonġorfelenjo u dii.

Baŋ nyiε-yo baa kompanġa maŋ, ka caa da muimui!»

* 19:4 Bincuanj daaba-i baa bimuanj daaba-i, niεŋ 4.4,6.

Kompanj daaka pigáan Diilonj-baamba maacenfafamma yaa-i.

⁹*Dɔrpɔpuɔrbilono gbɛ-mi wuɔ: «Nyegɛn nel daama-i wuɔ: «Ban b1ɛ baman *Tumbilono kálla-na, ba yunni dɔlaa.» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuɔ fɛrɛn nun-nu, huhurma s1 mɛi.»

¹⁰Mi dũna u yaanga-na miɛ mi jaal-o, u gbɛ-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuɔŋo-i baa baman wuɔyaan Yesun juɔ baa ninsoŋo manj u hũmelle-i, ii dii kuuduɔŋgu yaa-i. Diilonj-cáarãan miɛ hiere, unaa saa maar unanjo. Diilonjo'i gb1ɛ baa jaalunj daaku temma-i.»

Yesun juɔ baa ninsoŋo manj, *Diilopɔpuɔrbiembanj waanj mamanej hiere, ma hilaa u yaa nuɔ-i.

Berru wuyaa b1ɛwobaljo-i

¹¹Ku huonɔŋu-na, mi da dɔɔɔ puurii. Unj puurii dumaanjo-na, mi da naacolno nanjo nyugãanj sũmpilanj-na. Ba b1 naacolno-i Nelviinjo, u yerre nande yaa Ninsontienjo. U suɔ germa aa u ce berru-i u ninsoŋ-na. ¹²U yufienja taa a caa ŋaa dãamu, aa nyantuolbaa-ba waa boi u yunɔŋu-na. Yerre nande naa nyegɛn juɔ, da ma hel fuɔ-i-na molo sa suɔ di yunɔŋu-i. ¹³Jonjgoruo manj waa u nuonɔŋu-na, uu naa gbuo baa tãmma hiere. U yerre nande yaa waa wuɔ: Diilonj-nelma. ¹⁴Dɔrsorosibaa-ba cu u huonj-nu baa sũmpielmba aa naa dii b1mb1ɛlni, dugaanɔŋu saa waa ku diei nuɔ. ¹⁵Jigãpɔruonɔŋgu waa u nuonɔŋu-na, ku maama saa naa fa baa dɔdɔlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo nuɔmba-i ni1ɛnã-na hiere. U yaa ka waa ba yunj-nu baa kɔllunj-bũɔle. U yaa ka bi kãmal-ba ŋaa banj kãmal *ɛrɛɛ dumaa a hiel u hũmma-i, ku yaa ba ka suɔ Itienjo-i Diilonjo jãyãmma-i. ¹⁶U s1nni nyegãan u jonjgoruo-i-na baa u corre-na wuɔ: «Jãmatigi ba Jãmatigi, yuntaamba Yuntienjo.»

¹⁷Ku huonɔŋu-na, mi da *dɔrpɔpuɔrbilono nanjo yiɛraaya bãanyufelle-na. Wuɔ piiye da gbagaga baa dũnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fɛnfɛlle-na wuɔ: «Diilonjo ciɛ kãlle, juɔn na ji wuo ni1wuoni-i. ¹⁸Juɔn na ji wuo jãmatigi ba kũɔma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juɔn na ji wuo sũnaamba-i baa ba taamba kũɔma-i. Nelbilibiamba-i hiere ba kũɔma dii: Kũraamba-i baa nebimba-i, ba kũɔma dii, ba1bũmbũmbaa-ba-i baa nyuɔnyuɔ-baamba maama bi dii, juɔn na ji wuo.»

¹⁹Ku huonɔŋu-na, mi da b1ɛwobaljo-i baa jãmatigibaa-ba-i h1ɛma-na hiere ba tigiin baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sũmpilantienjo-i baa u bi sorosibaa-ba-i. ²⁰Sũmpilantienj wuɔ bel b1ɛwobaljo-i baa u pɔpuɔrbilono-i†. Pɔpuɔrbilono fanjo yaa taa u ce gberɛ-weima-i u cu nuɔmba yammu-i ba ta ba cu b1ɛwobaljo huonj-nu. Bamanj naa haa b1ɛwobaljo dãnyuɔ-i ba fɛrɛn juɔ aa ta ba dũna u karkuuyo† yaanga-na, u ciɛ gberɛ-weima famma yaa a pira-bɛi. Sũmpilantienj unj bilaa-ba, wuɔ dii-ba cicɛlma dãngbɔɔɔŋgu nanj temma-na, ku maama saa fa baa hũlãanɔŋu-i. ²¹Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigãpɔruonɔŋgu manj waa u nuonɔŋu-na. Dũnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bãanɔŋu-i.

20

Bien nuɔsiba ndii yuntestnni-i

¹Ku huonɔŋu-na, miɛ mi ne da *dɔrpɔpuɔrbilono nanjo hiire u jo. Fob-abalaanɔŋu diele waa u nanɔŋa-na baa jɔlgɔbuɔ nanjo. ²Unj juɔ ji hi, u bel

† **19:20** B1ɛwobaljo yaa b1ɛwuonjo manj hilaa hũmma-na aa u pɔpuɔrbilono yaa umanj hilaa h1ɛma-na. Nienj sapitiri 13 baa 16.13. ‡ **19:20** Karkuuyo: Nienj 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

jíelbíncoiño-i. U yerre yaa *Sitáni, dinande yaa *Bigáarāño. U bilaa-yo vaa-yo baa jolgo-i u duo ce bien nuosiba ndii. ³ Uñ vaa-yo dumaano-na, u se-yo dii-yo fobabalaangu-na aa gbonu-kuo baa diele-i aa tielaa-kuo wuo u baa gbāa hel ka pira moloño bien daaya hólma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suo hiel-o nanna u da yinni cēlle.

⁴ Kufangu huongu-na, mi da fōngōtaan-titiēña. Baman waa tēna-yei ba hāa-ba fōngūo-i ba ta ba ger. Aa ban kuo baman wuo ba cuu Yesu ninsoño huon-nu, ban kuo baman Diilon-nelma maama-na, mie bi da bafamba yaleiña-i. Kufangu taamba saa ta ba dūuna bīñwobalño yaanga-na baa u karkuuyo* bi yaanga-na. Ba saa naa bi haa u dānyuo-i ba fereñ nuo. Kuñ cie dumaano-na, baa sire kuon-nelle-na a jo ji tēna fōngūo-i-na baa *Kirsa-i da ba ce bien nuosiba ndii. ⁵ Kuomba siredielāmma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka ti aa ba suo sire. ⁶ Baman ka sire siredielāmma-na, ba yunni dolaa! Ban yen Diilon-baamba, hāalīñ-kuliñgu yufelle bei. Ba ka ce *Diiløjigāntaamba baa *Kirsa jigāntaamba aa ba ka tēna fōngūo-i-na baa Kirsa-i bien nuosiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitáni-i

⁷ Bien nuosiba ndii-waan daaya da a cor, ba ka hiel *Sitáni-i u kaso-i-na. ⁸ Duo hel, u ka wuora bīñ nileiña-na hiera a taal Gogi-i baa Magogi-i†. Ba bi nelbiliba yaa dumaano-na. U ka wuora gbura-bei wuo ba ji ce beru baa Diilon-o-i. Ba ka hel ñaa nyeiño. ⁹ Ba hilaa terni-na hiera a jo ji dii Diilon-baamba terienģu-i huongā, Diilon uñ kuyen nelle man maama-i, ba juo ji dii-de huongā. Nģa dāamu hilaa doro-i-na a jo ji kukul-ba hiera. ¹⁰ Sitáni man taa u taal-ba, ba bilaa ufanjo-i dii-yo dāngboguonģu-na u kā ka yuo bīñwobalño-i baa u pōpuorbilono-i‡. Ba ka ce sūlma-i terienģu-na bāanģu-i baa isuonģu-i ba sa ji hel-mei dede.

Diilon uñ ka ger dumaa

¹¹ Ku huongu-na, mi da fōngōtaan-tetembuo nano-i, u waa uupilano; baa u Tienjo-i u doro. Doro-i baa hīema-i ni gbar halan kutienjo caanģu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huongu-na, mi da nelbōmbōmbaa-ba man kuu baa nyuonyuo-baamba-i hiera, ba yieraaya fōngōtaan-teterre yaanga-na, aa da sebebāa-ba namba puuri, aa bi da cicēlman-wuonjo puuri. Baa ger kuon daaba-i hiera ba āndaanģu-i a saanu baa ban cie kuman hīema-na, a saanu baa maman nyegāan sebebāa daaba-na. ¹³ Hūmman wuyaa nuamba man hiera, maa jo baa-ba. Kuliñģu-i baa kuon-nellen wuyaa baman hiera, nie jo baa-ba. Baa ger ba āndaanģu-i hiera a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Ban juo ger-ba ti, baa se kuliñģu-i baa kuon-nelle-i dii-ni dāngboguonģu-na. Hāalīñ-kuliñģu yaa dāngboguonģu daaku-i. ¹⁵ Baman yireiña-i saa waa cicēlman-sebe-i-na hiera baa bi se bafamba-i dii-ba dāngboguonģu-na.

21

Dorfeljo baa htefemma

* **20:4** Karkuuyo: Nien 14.9 baa naaru-i-na cicaara-i-na. † **20:8** Gogi-i baa Magogi-i: Ba bi Diilon-bigāarāamba yaa dumaano-na bande-i-na. Nien Esekial sebe-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. ‡ **20:10** Bīñwobalño-i baa u pōpuorbilono-i, ne-ku 19.20 baa naaru-i cicaara-i-na.

¹ Ku huonġu-na, mi da dərfeleŋo baa hiefelemma*. Nimanġ waa d̄elūo-i-na ni gbuyaa. Dāmmanġ-nuoraanġu saa waa. ² Aa da Diilonġo nelle hilaa dərō-i-na ta di hiire di jo. Yerusalemufeleŋo yaa juonġ dumaanġo-na. U maama saa fa baa fafaanġu-i. U gbuu migāan u fere ŋaa s̄nġārān uŋ diiyan u fere dumaa duo ka puona baa u dərŋo-i. ³ Mie nu molo piye da gbagaga f̄onġōtaan-teterre-na wuo: «Diilonġ-muntienammu dii nelbiliemba hōlma-na fiefie-i-na! U ka t̄ena baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuo fere yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonġo-i.† ⁴ U ka hur ba nyinyōlma-i hiere. Kuliŋgu sie tiraa waa, balaangu sie tiraa waa, kaaluŋgu sie tiraa waa, mul̄ema sie tiraa waa. Ancōlomma gbuyaa hiere.‡»

⁵ Kufanġu huonġu-na, umanġ t̄enaana f̄onġōtaan-teterre-na u cira: «Fiefie-i-na, mi bir bl̄mb̄lnni-i hiere niifeleŋni.» Aa gb̄e-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsonġo, nyeḡēn-ma ŋ j̄ina. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiefie-i-na, mi cie mi maacemma-i t̄l! Muōmei yaanġa-i, muōmei huonġu-i; muōmei mundommu-i, muōmei mumbālm̄u-i.§ Hūŋkuōs̄lġ da ni bel umanġ, mi ka hā-yo cic̄lmanġ-hūnfoeleŋ-hūmma-i gbāŋgbān u nyōŋ.* ⁷ Da ku saa yar umanġ, mi ka pā-yo pān daama yaa-i. Mi ka waa u Diilonġ muō aa u waa mi b̄epolġo. ⁸ Aa kortaamba-i baa bamanġ naana mi hūmelle-i, baa p̄p̄raamba-i, baa nelkuraamba-i, baa bamanġ cieŋ bl̄ŋwos̄inni-i, baa isuōtaamba-i, baa cuf̄ebuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dāŋgbōguonġu nanġ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāanġu-i. Hāalġ-kuliŋgu yaa ka waa kufanġu-i.»

Yerusalemufeleŋo

⁹ *D̄r̄p̄p̄uərbiemba niehāi-baamba manġ naa bella cimmu niehāi-muumu-i baa āmbalperiema-i mu hōmmu-na, unanġo jo ji gb̄e-mi wuo: «Jo mi ji pigāan-ni s̄nġārānō-i, jo ŋ ji da *Tūmbilonġo dərŋo-i.»

¹⁰ *Diilonġ-Yal die sire-mie. Mi da d̄r̄p̄p̄uər̄bilonġo k̄aa baa-mi t̄anujaataama nanġo dərō-i-na ka pigāan-mi Diilonġo nelle-i, ka pigāan-mi Yerusalemu manġ hilaa dərō-i-na tuō hiire u jo. ¹¹ Diilonġo naa ce u tuō caa da k̄pokpoi ŋaa fuō uŋ caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-tāmp̄elle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama nanġo naa dii-yo huonġa, baa dumieŋa c̄ncieluo a hāi, baa d̄r̄p̄p̄uərbiemba c̄ncieluo ba bi hāi ba ta ba niya dumieŋ daaya-i. Baa naa nyeḡēn *Israhel dūnni c̄ncieluo ni hāi niini yireiŋa-i dumieŋa yammuna, dūŋgu dūŋgu baa ku dumelle.

¹³ Dumieŋa sa-a-siei waa koko yammuna naa-i-na hiere: a siei b̄apagūŋgu-na, a siei b̄asuuruŋgu-na, a siei d̄oryanġa-na, a bi siei cicaaryanġa-na.† ¹⁴ Baa naa j̄ina koko daayo tuole-i baa tāmp̄leŋ c̄ncieluo a hāi. Baa naa bi nyeḡēn Tūmbilonġo *p̄p̄uər̄bien c̄ncieluo ba hāi baamba yireiŋa-i tāmp̄leŋ daaya-na.

¹⁵ Kuufiŋgu waa baa d̄r̄p̄p̄uər̄bilonġo manġ taa u piye baa-mi. Ku waa s̄ēne-gboruonġu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumieŋ-yammuna-i baa koko fuō f̄ere-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa p̄ḡonni naa, di p̄p̄orma taa ma saa baa di k̄pokpomumma-i. D̄r̄p̄p̄uər̄bilonġ wuo fi-de hiere baa u gboruonġu-i a da yieŋgu diei yu sitadibaa† neifien-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuōs̄ō. Di p̄p̄orma-i baa di k̄pokpomumma waa kuuduonġu, halle baa di

* **21:1** Dərfeleŋo baa hiefelemma: Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 65.17. † **21:3** Nieŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 37.27. ‡ **21:4** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 35.10; 65.19. § **21:6** Nieŋ 1.8. * **21:6** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 55.1. † **21:13** Nieŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 48.30-35. ‡ **21:16** Sitadibaa: Gir̄eki ba niifinni-i. Sitadi diei yu metiribaa nuōs̄ō. Terienġu fanġu-na, sitadibaa neifien-niediei yuu kilobaa neifelle nuōs̄ō temma.

jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuó fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilien mie nakórniŠ komuon-niehái baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuona siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-támpêlle, aa nelle fande fere-i di ma baa sêne kerre. Sêne daayo taa u ne u tánu ŋaa kamoelé. ¹⁹ Támpêfefeŋja-a a sinni-na hiere a yaa naa ce tuólno koko tuole-i:

Diéla-diele-i jape-támpêlle,
háalŋ-diele-i safir-támpêlle,
sieliŋ-diele-i agate-támpêlle,
naaliŋ-diele-i emerodi-támpêlle,
²⁰ diilon-diele-i onike-támpêlle,
niediei-diele-i sarduoni-támpêlle,
niehái-diele-i kirsoliti-támpêlle,
niisiei-diele-i beril-támpêlle,
nennaa-diele-i topasi-támpêlle,
cinciel-diele-i kirsopasi-támpêlle,
cincieluo baa diéla-diele-i turkuosi-támpêlle
aa cincieluo baa háalŋ-diele-i ametisi-támpêlle.

²¹ Baa naa sisliŋ dumiŋa cincieluo baa a hái-waan daaya dúnfenni-i baa niibilenniŋ-támpŋeŋa. Dúnfienŋu diei támpêfifille diei. Baa naa ce sêne-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u tánu ŋaa kamoelé.*

²² Diilon-dúŋgu saa waa nel daade-na. Itienŋo-i Diilonŋo-i Weimantienŋo-i, baa *Túmbilonŋo-i, baŋ yeŋ ba fere, yungu si dii Diilon-dúŋgu waama-na. ²³ Diilon uŋ cie di ta di caa kpoikpoi dumaanŋo-na, bāan-maama saa waa bei, ceiŋ-maama saa bi waa bei. Túmbilonŋo yaa waa ba fitnuo-i. ²⁴ Nuomba-i nilienŋa-na hiere, ba ka ta ba ce ba bāanŋu-i nel daade cecerma-na. Jámatigibaa-ba-i híema-na hiere, ba ka jo baa ba nagān-niini-i kusuon-nu'i. ²⁵ Ba sa suo isuonŋu nel daade-na, a ce dumaanŋo-na di dumiŋa yammu sa bliŋ da. ²⁶ Ba ka jo baa nilienŋa-i hiere a bimbifafanni-i baa a daluo-i kusuon-nu'i. ²⁷ Nga bliŋkūbabalaanŋu sie gbāa suur-dié, pōpōraamba sie gbāa suur, coikartaamba sie bi gbāa suur. Baŋ nyegāan baman yireŋja-i Túmbilonŋo cicēlman-sebe-i-na, ba yaa ka suur yon.†

22

¹ *Dōrpōuorbilon wuó pigāan-mi cicēlman-nuoraanŋu-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilekile. Ku taa ku būŋ ku hel Diilonŋo-i baa Túmbilonŋo-i ba tettere yaa nuo-i* ² ku suur nellen-huonŋa-na. Cicēlman-tibiinŋu waa nuoraan daaku kōtōnni hái-i-na hiere. Ku taa ku man cincieluo i hái benduole-na; ceiŋo ceiŋo ku man. Ba taa ba ce perru baa ku fielu-i nilienŋa-na hiere. ³ Diilon uŋ haa u nubabalaanŋu-i kuman nuo-i, ku sie gbāa da nel daade-na.

Diilonŋo-i baa Túmbilonŋo-i ba tettere ka waa nellen-huonŋa-na. Diilonŋo cāarāamba ka ta ba jo ba jaal-o dié. ⁴ Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyegēŋ ba yaadamma-na. ⁵ Itienŋo-i Diilonŋo ka ce terienŋu-i cerre há-ba. A ce dumaanŋo-na ba sie tiraa ta ba suo isuonŋu nel daade-na; fitŋ-maama sie tiraa waa-bei, bāan-maama sie bi tiraa waa-bei. Ba ka tle fōŋgūo-i-na gbula, ba sa ji ka terienŋu.

Š 21:17 Nakórni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nakórni-i, a ce dumaanŋo-na ba kuufingui ba bi-ku nakoruonŋu. Nakoruonŋu diei saa baa metiri boluon temma. * 21:21 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 54.11-12. † 21:27 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9.

* 22:1 Cicēlman-nuoraanŋu: Nien Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

Yesu jomma piyaa

⁶ Ku huonngu-na, *dorpɔpuɔrbilonjo gbɛ-mi wuo: «Nel daama-i hierɛ ninsoŋo, huhurma si dii-mɛi. Itienjo-i Diilonjo maŋ diyaan nelma-i u *pɔpuɔrbiemba nunni-na, u puɔraa u dorpɔpuɔrbilonjo duo ji tɔnu u cɛaraamba-i maman ka ce yibien daaya-na.»

⁷ Yesu waan-ma wuo: «Nien, mi ka jo yibien daaya-na! Baman bilaa nelma maŋ nyegaaŋ sebe daayo-na nammu hai, kutaamba yunni dɔlaa.»

⁸ Nel daama-i hierɛ, muɔ Nsaa mi daa-ma nuɔ, aa tiraa nu-ma baa mi tɔnni-i. Min daa-ma dumaanjo-na, dorpɔpuɔrbilonjo maŋ pigaaŋ-mi baa-ma, mi dɔuna u yaannga-na da mi jaal-o. ⁹ U gbɛ-mi wuo: «Baa ce duma! Muɔ baa nuonjo-i hierɛ Diilon-cɛaraan mie. Ii dii kuuduongu yaa baa ŋ natobimba-i *Diilopɔpuɔrbiemba-i, baa baman bilaa sebe daayo nelma-i nammu hai hierɛ; unaa saa maar unanjo. Diilonjo'i gbɛ baa jaaluŋ daaku temma-i!»

¹⁰ Aa naa cira: «Nel daama cemman-huonngu hii ti, a ce dumaanjo-na baa fuo maman nyegaaŋ sebe daayo-na. ¹¹ Baman cien kuubabalaanngu-i, ba cor baa ba kuubabalaanngu cemma-i. Baman guɔlaaya ba fɛrɛ, ba cor ba ta ba guɔla ba fɛrɛ ba ka. Baman cien anfafamma-i, ba faya ba fɛrɛ baa ma cemma-i. Baman biyaa Diilon-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonjo huonnga-i.»

¹² Yesu waan-ma wuo: «Nien, mi ka jo yibien daaya-na! Aa da mie mi jo, mi ka bel bɛŋkɔŋgu mi nan-na ji pɔ nelienjo nelienjo baa u maacemma sullu-i.†

¹³ Muɔmɛi yaannga-i muɔmɛi huonngu-i, muɔmɛi dɛlɛu muɔmɛi tuogbuole-i, muɔmɛi mundommu-i muɔmɛi mumbalmu-i.‡» ¹⁴ Baman saaraan ba jongorbaa-ba-i ba yunni dɔlaa. Ba ka da wuo cicɛlman-tibiingu biena-i aa da munsuurmu Yerusalemufɛɛɛŋo-na. ¹⁵ Nga pɔpɔraamba-i, baa isuɔtaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufɛbuoltaamba-i, baa coiman muyaanu baman yunni-i hierɛ ba sie da munsuurmu.

¹⁶ «Muɔ Yesu, muɔmɛi puɔraa mi dorpɔpuɔrbilonjo-i baa nel daama-i u duo ji wan-ma pigaaŋ Diilon-dɔn-baan namaanjo-i hierɛ. Muɔmɛi *Davidi haayɛŋ nuonjo-i. Muɔmɛi cuomɔɛle-i§.»

¹⁷ *Diilon-Yalle-i baa Tumbilonjo dɔrŋo-i* ba cira: «Jo!»

Uman duo bi nu-ma, u gbɛ u cira: «Jo!»

Hɔŋkuɔsɔŋ da ni bel aman, kutienjo jo. Uman duo tuɔ taara cicɛlman-hɔmma-i, u jo u ka da-ma gbangban.

Andaperienju

¹⁸ Muɔ Nsaa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma maŋ waan sebe daayo-na, nuɔni maŋ da ŋ nu-ma aa dii kunaan meɛ naara, ambalma maŋ maama-i waan sebe huonnga-na, Diilonjo ka naara-mɛi ŋ mulɛma-na.

¹⁹ Uman duo bi hiel kunang nel daama-na, Diilonjo ka hiel kutienjo nungu-i bɛmbɛfafanni maŋ maama-i waan sebe daayo-na: U sie da wuo cicɛlman-tibiingu biena-i, u sie bi da suur Diilonjo nelle-na.

²⁰ Ninsowaranjo yaa waan daama-i baa-mi hierɛ, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibien daaya-na ninsoŋo.»

Yesu, Itien nuɔ, jo! Mi taara ku yaa-i.

²¹ Itienjo-i Yesu u kɔyɔ-nei hierɛ.

† 22:12 Nien Gbelieman-nalaanngu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ 22:13 Nien 1.8. § 22:16 Nien 2.28; 5.5. * 22:17 *Tumbilonjo dɔrŋo yaa Diilon-dɔn-baamba-i. Nien 19.5-10.